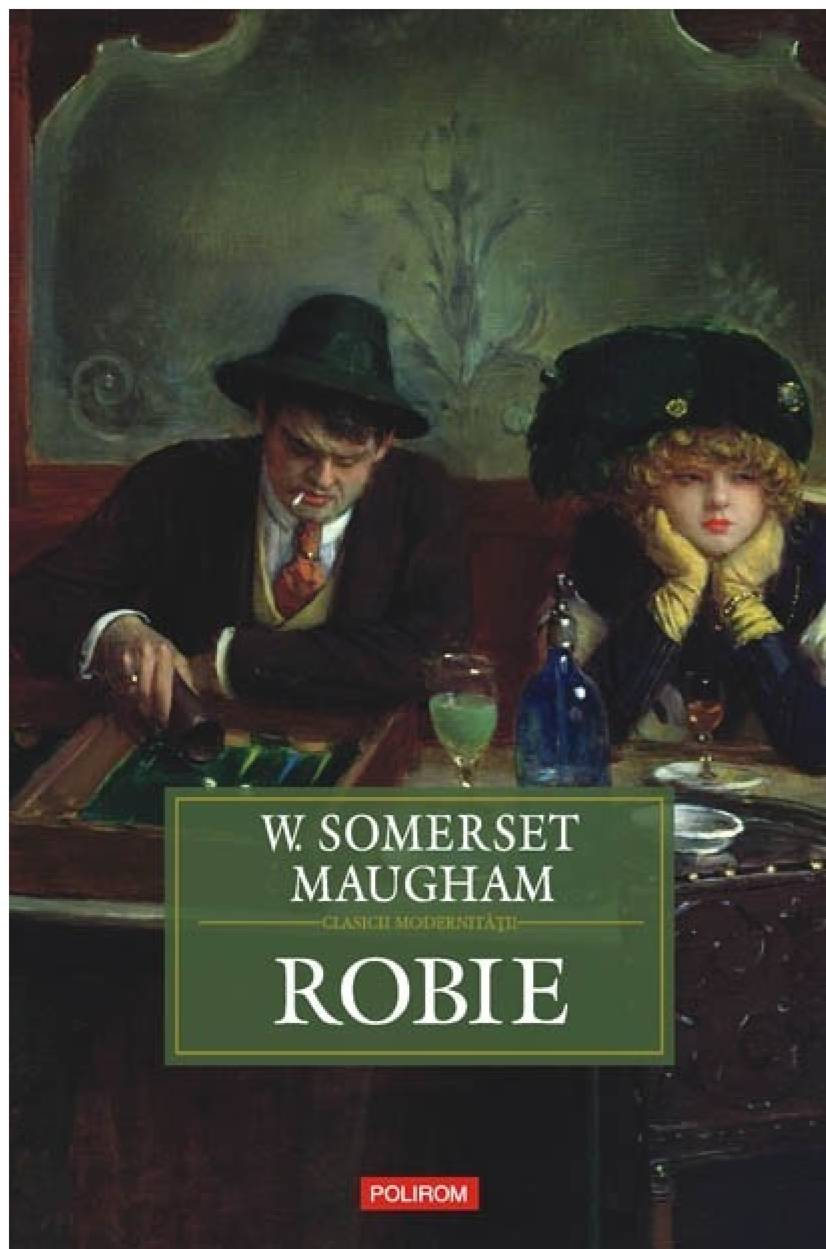

W. SOMERSET
MAUGHAM
CLASICII MODERNITĂȚII
ROBIE
POLIROM

Colecţia BIBLIOTECA POLIROM este coordonată
de Bogdan-Alexandru Stănescu.

W. Somerset Maugham, *Of Human Bondage*

Copyright © by The Royal Literary Fund
© 2008 by Editura POLIROM, pentru prezenta traducere

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. Box 266, 700506
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33, O.P. 37;
P.O. Box 1-728, 030174

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României:

MAUGHAM, WILLIAM SOMERSET

Robie / W. Somerset Maugham; trad. De
Andrei Bantaş. – Iaşi: Polirom, 2008

ISBN 978-973-46-0898-0

I. Bantaş, Andrei (trad.)

821.111-31=135.1

Printed in ROMANIA

W. Somerset Maugham

Robie

Traducere din limba engleză şi note
de Andrei Bantaş

POLIROM
2008

Romancier, dramaturg şi autor de proză scurtă, **W(illiam) Somerset Maugham** (1874–1965) este unul dintre cei mai cunoscuţi scriitori britanici ai secolului XX. Studiază literatura şi filozofia la Universitatea din Heidelberg, apoi medicina la Londra. În 1917, în timpul Revoluţiei Ruse, întreprinde activităţi de spionaj în Rusia pentru British Intelligence, experienţă reflectată mai târziu în volumul de povestiri *Ashenden sau agentul britanic* (1928), considerat piatra de temelie a literaturii de spionaj contemporane, care i-a influenţat pe maeştrii genului – Graham Greene, John Le Carré sau Ian Fleming. Debutează cu romanul *Liza din Lambeth* (1897), urmat de *Robie* (1915), care îi aduce un succes fulgerător, *Luna şi doi bani jumate* (1919; Polirom, 2005), probabil cea mai faimoasă carte a sa, *Vălul pictat* (1925; Polirom, 2005), *Plăcerile vieţii* (1930; Polirom, 2006), *Vila de pe colină* (1941; în pregătire la Editura Polirom), *Tăişul briciului* (1944), *Catalina* (1948). Celebrele sale povestiri, reunite în volume precum *A tremurat o frunză* (1921) sau *Şase povestiri la persoana întâi singular* (1931), considerate capodopere ale literaturii engleze, au inspirat numeroase ecranizări. În 1947 se instituie Somerset Maugham Award, premiu care se acordă anual unui autor britanic sub treizeci şi cinci de ani.

Robie (*Of Human Bandage*) este unul dintre cele mai întinse şi complexe romane ale unui scriitor cu o activitate literară desfăşurată pe parcursul a 61 de ani. Scriere neorealistă, Robie este un Bildungsroman cu tentă autobiografică ce urmăreşte evoluţia lui Philip Carey, orfan de mic şi cu un picior strâmb, de la spaţiul moral şi religios al Blackstable-ului în care este crescut de unchiul şi mătuşa sa, la căminul liniştit pe care îl întemeiază alături de Sally. *Robie* prezintă evoluţia eroului în plan individual, afectiv şi geografic: de la convenţiile societăţii edwardiene la sfidarea acestora prin încercarea de a fi pictor pentru a deveni, în final, medic; de la dragostea maternă pe care o găseşte în relaţia cu Norah, la cea pasional-demenţială pentru Mildred, sfârşind prin a o alege pe cea domestică, alături de Sally;

de la Blackstable, la Paris şi apoi la Londra. Dincolo de conturarea relaţiilor interumane, a schimbărilor interioare şi exterioare prin care trece Philip, *Robie* este o meditaţie asupra sensului vieţii şi a condiţiei umane.

Capitolul I

Zorile se revărsară cenuşii şi mohorâte. Norii pluteau greoi, aproape de pământ, şi aerul era aspru ca înainte de ninsoare. O guvernantă intră în camera în care dormea copilul şi trase perdelele. Aruncă mecanic o privire peste drum la casa cu stucaturi şi portic, după care se aplecă asupra pătuţului.

— Scoală-te, Philip, zise ea.

Dădu la o parte aşternutul, luă copilul în braţe şi-l duse jos. Băieţelul încă nu se trezise de-a binelea.

— Te cheamă mama, zise guvernanta.

Deschise uşa unei odăi aflate cu un etaj mai jos şi duse copilul către patul în care zăcea o femeie. Era mama lui. Când întinse braţele spre el, copilul se cuibări lângă ea. Nici nu întrebă de ce l-au sculat. Mama îl sărută pe ochi şi apoi, strângându-l cu mâinile ei slabe şi mici, căută să-i simtă căldura trupului prin cămăşuţa de flanelă. Îl lipi şi mai tare de ea.

— Ţi-e somn, dragul mamei? întrebă ea.

Glasul ei era atât de slab, încât părea încă de pe acum că vine de la mari depărtări. Băieţelul nu răspunse, dar zâmbi fericit. Se bucura că se află în patul acela mare şi cald, ţinut în braţele moi ale mamei. Se ghemui lângă ea, făcându-se mic de tot şi o sărută somnoros. O clipă mai târziu închisese la loc ochii şi dormea dus. Doctorul se apropie şi rămase în picioare, la căpătâiul bolnavei.

— O, nu mi-l luaţi încă! gemu ea.

Fără să-i răspundă, doctorul o privi grav. Ştiind că n-o să-i mai lase mult lângă ea copilul, femeia îl sărută iar; îşi

plimbă mâna pe trupşorul lui, până la tălpi; îi apucă piciorul drept şi-i pipăi degeţelele; apoi, încetişor, îşi trecu palma peste piciorul stâng. Suspină.

— Ce este? întrebă doctorul. Sunteţi obosită.

Ea clătină din cap, neavând puterea să vorbească şi pe obraji i se prelinseră lacrimile. Doctorul se aplecă deasupra patului.

— Daţi-mi voie să-l iau eu.

Era prea slăbită ca să i se poată împotrivi, aşa că lăsă copilul din braţe. Doctorul i-l înapoie guvernantei.

— Cred că ar fi mai bine să-l pui la loc în patul lui.

— Am înţeles.

Băieţelul fu dus de acolo, fără să se trezească. Maică-sa începu să suspine, cu inima frântă.

— Ce-o să se aleagă de bietul copil?

Infirmiera angajată cu luna încercă s-o liniştească şi, curând, femeia încetă să plângă, de istovită ce era. Doctorul se îndreptă către masa din partea cealaltă a odăii, pe care zăcea un prunc născut mort, acoperit cu un prosop. Ridică prosopul şi se uită la el. Deşi un paravan îl despărţea de femeie, aceasta ghici ce făcea.

— Era fetiţă sau băiat? o întrebă ea în şoaptă pe infirmieră.

— Era tot băiat.

Mama nu mai scoase un cuvânt. Curând guvernanta se întoarse şi, apropiindu-se de pat, spuse:

— Domnişorul Philip nici nu s-a trezit.

Urmă o pauză. Apoi doctorul mai luă o dată pulsul bolnavei.

— Deocamdată asta-i tot ce pot să fac, zise el. Am să revin după micul dejun.

— Vă conduc eu, domnule doctor, zise guvernanta.

Coborâră scările în tăcere. În hol, doctorul se opri.

— L-ai chemat pe cumnatul doamnei Carey?

— Da, domnule doctor.

— Nu ştii la ce oră soseşte?

— Nu, domnule doctor, dar aştept o telegramă de la dumnealui.

— Dar cu băieţelul cum rămâne? Cred că n-ar strica să-l trimiteţi de aici.

— A zis domnişoara Watkin că-l ia.

— Cine-i domnişoara Watkin?

— Naşa băiatului. Domnule doctor, credeţi că doamna Carey o să se facă bine?

Doctorul clătină din cap.

Capitolul II

Trecuse o săptămână. Philip stătea pe duşumea, în salonaşul din casa domnişoarei Watkin, situată în Onslow Gardens. Neavând nici fraţi, nici surori, era obişnuit să se joace singur. Odaia era ticsită de mobile masive şi pe amândouă canapelele erau câte trei perne mari. Mai era câte o pernă în fiecare fotoliu. Philip le adunase pe toate şi, folosindu-se de banchetele aurite, mai delicate şi mai zvelte, şi deci mai uşor de urnit din loc, alcătuise o peşteră foarte complicată, în care se putea ascunde, punându-se la adăpost de pieile-roşii ce-l pândeau dindărătul perdelelor. Îşi lipi urechea de podea şi ascultă tropotul turmei de bivoli, care străbătea în fugă preria. Nu mult după aceea auzi uşa deschizându-se şi-şi ţinu răsuflarea, ca să nu fie descoperit; dar cineva trase cu brutalitate la o parte un scaun şi pernele căzură pe jos.

— Neastâmpăratule! Să vezi cum o să te certe domnişoara Watkin!

— Hei, Emma! strigă el.

Guvernanta se apleca şi-l sărută, iar apoi începu să scuture pernele şi să le pună la locul lor.

— Trebuie să mă întorc acasă? întrebă el.

— Da, am venit să te iau.

— Ai o rochie nouă.

Era prin 1885 şi guvernanta purta o rochie cu turnură. Corsajul era din catifea neagră, cu mâneci strâmte şi umerii

lăsaţi, iar fusta avea trei volănaşe înfoiate. Purta o bonetă neagră cu panglici de catifea. Stătu un timp la îndoială. Nu i se pusese întrebarea la care se aşteptase, şi deci nu putea să dea răspunsul pe care-l pregătise.

— Dar nu mă întrebi ce face mămica? deschise ea vorba într-un târziu.

— A, am uitat. Ce face mămica?

Emma era gata cu răspunsul:

— Mămica ta e foarte bine şi fericită.

— O, mă bucur.

— Mămica ta a plecat. N-ai s-o mai vezi niciodată.

Philip nu înţelegea ce vrea să spună.

— De ce?

— Mămica ta e în cer.

Emma începu să plângă şi Philip plânse şi el, măcar că nu-şi dădu prea bine seama despre ce e vorba. Emma era o ţărancă din Devonshire, înaltă, osoasă, blondă, cu faţa masivă şi, cu toate că slujea de mulţi ani pe la casele londonezilor, îşi păstrase accentul lăbărţat din ţinutul ei de baştină. Lacrimile o făcură să se înduioşeze şi mai tare, aşa că simţi nevoia să-l strângă la piept pe băieţel, îi era milă de acest copil lipsit de singura dragoste din lume cu adevărat altruistă. I se părea îngrozitor că băieţelul urma să fie lăsat pe mâna străinilor. Dar imediat îşi veni în fire.

— Unchiul William e la noi şi te aşteaptă, zise ea. Du-te şi ia-ţi rămas-bun de la domnişoara Watkin, şi pe urmă plecăm acasă.

— Dar nu vreau să-mi iau rămas-bun, răspunse el, ferindu-se instinctiv să fie văzut cu lacrimile în ochi.

— Bine, nu-i nimic, du-te fuga sus şi ia-ţi pălăria.

Philip îşi aduse pălăria şi, când coborî din nou scările, o găsi pe Emma aşteptându-l în hol. Auzi câteva glasuri în biroul din spatele sufrageriei. Se opri. Îşi dădu seama că domnişoara Watkin şi cu sora ei stau de vorbă cu nişte prietene şi i se păru – n-avea decât nouă ani – că, dacă o să se ducă acolo, cucoanele or să-l compătimească.

— Cred că ar trebui să mă duc să-mi iau rămas-bun de la domnişoara Watkin.

— Da, n-ar fi rău deloc, zise Emma.

— Atunci, du-te şi spune-le că vin şi eu, zise el.

Voia să speculeze la maximum situaţia. Emma bătu în uşă şi intră. O auzi vorbind.

— Domnişorul Philip vrea să vă spună „la revedere”, domnişoară.

Conversaţia se întrerupse brusc şi Philip intră şchiopătând în birou. Henrietta Watkin era o femeie corpolentă, cu faţa roşie şi părul vopsit. Pe vremea aceea, o femeie care-şi vopsea părul stârnea o mulţime de comentarii, şi, în casă la el, Philip auzise din această pricină multe bârfe pe socoteala naşei lui. Naşa locuia cu o soră mai mare, care se resemnase, foarte liniştită, să îmbătrânească. Veniseră în vizită două doamne pe care Philip nu le cunoştea şi care-l priviră pline de curiozitate.

— Bietul meu băieţel! zise domnişoara Watkin, primindu-l cu braţele deschise.

Domnişoara Watkin începu să plângă. Acum Philip înţelese de ce nu fusese ea acasă la prânz şi de ce era îmbrăcată în negru. Cum ea nu era în stare să mai scoată o vorbă, Philip spuse în cele din urmă:

— Trebuie să mă întorc acasă.

Se desfăcu din braţele domnişoarei Watkin, care-l sărută din nou. Apoi se îndreptă către sora ei şi-şi luă rămas-bun şi de la ea. Una dintre cele două necunoscute întrebă dacă-i dă voie să-l sărute, şi el încuviinţă cu multă seriozitate. Deşi plângea, Philip savura din plin senzaţia pe care o stârnise în jur; i-ar fi părut bine să poată rămâne, ca să se mai facă puţin caz de el, dar, simţind dorinţa lor de a-l vedea plecat de acolo, zise că-l aşteaptă Emma. Ieşi din odaie. Emma coborâse la subsol, ca să vorbească cu o prietenă, aşa că Philip o aşteptă în capul scărilor. Auzi glasul Henriettei Watkin:

— Mama lui era cea mai bună prietenă a mea. Nici nu pot concepe că a murit.

— N-ar fi trebuit să te duci la înmormântare, Henrietta, îi spuse soră-sa. Ştiam eu că o să te tulbure foarte mult.

Apoi o auzi pe una dintre necunoscute:

— Bietul băieţel, e îngrozitor când te gândeşti că a rămas singur pe lume. Văd că e şi şchiop.

— Da, are un picior strâmb. Asta o întrista teribil pe maică-sa.

Apoi se întoarse Emma. Chemară o birjă şi Emma îi dădu birjarului adresa unde trebuia să-i ducă.

Capitolul III

Ajungând la casa în care murise doamna Carey – situată pe o stradă urâtă şi solemnă dintre Notting Hill Gate şi High Street Kensington – Emma îl conduse pe Philip în salonaş. Unchiul lui scria scrisori de mulţumire celor care trimiseseră coroane la înmormântare. Una dintre acestea, care sosise prea târziu, se afla pe masa din hol, într-o cutie de carton.

— A venit domnişorul Philip, zise Emma.

Domnul Carey se ridică fără grabă şi-i strânse mâna băieţelului. Apoi, gândindu-se mai bine, se aplecă şi-l sărută pe frunte. Era un bărbat scund, predispus la îngrăşare, cu părul lung, pieptănat dintr-o parte a capului în cealaltă, ca să-i ascundă chelia. Nu purta nici barbă, nici mustăţi. Avea trăsături regulate, şi, cu puţin efort, îţi puteai închipui că în tinereţe arătase destul de bine. Purta o cruce de aur atârnată de lanţul de la ceas.

— De acum înainte o să stai la mine, Philip, zise domnul Carey. Crezi că o să-ţi placă?

Cu doi ani mai înainte, Philip fusese trimis la casa parohială, pentru a se întrema după ce suferise de vărsat de vânt; însă păstrase mai mult amintirea mansardei şi a unei grădini imense, decât a unchiului şi a mătuşii sale.

— Da.

— Acum eu şi mătuşa ta Louisa vom fi părinţii tăi.

Copilului îi tremurară puţin buzele; se îmbujoră la faţă, dar nu răspunse.

— Scumpa ta mamă te-a lăsat în grija mea.

Domnul Carey nu era un om care să se exprime cu uşurinţă. Aflând despre cumnata lui că se află pe patul de moarte, plecase imediat la Londra, dar pe drum nu se gândise la nimic altceva decât la tulburarea care s-ar produce în viaţa lui dacă moartea ei l-ar sili să ia asupra sa grija creşterii copilului. Era trecut bine de cincizeci de ani şi soţia lui, cu care era căsătorit de treizeci de ani, nu-i făcuse niciun copil; nu se bucura deloc de prezenţa unui băieţel care s-ar fi putut să fie gălăgios şi obraznic. Cumnată-sa nu-i fusese niciodată prea simpatică.

— Am să te iau mâine la Blackstable, zise el.

— Vine şi Emma?

Copilul îşi vârî mâna într-a ei şi Emma i-o strânse.

— Mă tem că Emma trebuie să plece, zise domnul Carey.

— Dar eu vreau să vină cu mine.

Philip începu să plângă şi guvernanta nu-şi putu stăpâni nici ea lacrimile. Domnul Carey îi privi neputincios.

— Cred că ar fi mai bine să mă laşi o clipă singur cu domnişorul Philip.

— Precum doriţi, domnule.

Deşi Philip se agăţă de ea, Emma se eliberă cu un gest blând. Domnul Carey îl luă pe băieţel pe genunchi şi-l cuprinse cu braţul pe după umeri:

— De ce plângi? zise el. Acum ai crescut mare şi nu mai ai nevoie de guvernantă. Trebuie să ne îngrijim să te trimitem la şcoală.

— Dar vreau să vină şi Emma cu mine, repetă copilul.

— Asta costă prea mulţi bani, Philip. Taică-tău n-a lăsat o avere prea mare şi nu ştiu ce s-a întâmplat cu ea. Fiecare *penny* pe care-l cheltuieşti trebuie chibzuit cu grijă.

Cu o zi înainte, domnul Carey trecuse pe la avocatul familiei. Tatăl lui Philip fusese chirurg şi avusese o clientelă destul de numeroasă, iar angajamentele sale de la spital arătau că avea o poziţie foarte bună; tocmai de aceea, când murise pe neaşteptate de septicemie, lumea fusese surprinsă să constate că nu-i lăsase văduvei lui mare lucru, în afară de asigurarea pe viaţă şi ceea ce se putea obţine prin închirierea casei lor din Bruton Street. Asta se

întâmplase cu şase luni în urmă; iar doamna Carey, având şi aşa sănătatea şubrezită şi văzând că a rămas însărcinată, îşi pierduse capul şi acceptase prima ofertă care i se făcuse pentru această casă. Îşi strânsese mobila şi închiriase pe un an de zile o casă mobilată, plătind o chirie scandalos de mare – după părerea preotului – pentru a nu fi incomodată până la naşterea copilului. Dar cum nu se pricepea câtuşi de puţin la chestiuni financiare, nu izbutise să-şi adapteze cheltuielile la situaţia nouă în care se afla. Puţinii bani de care dispunea îi scăpaseră într-un fel sau altul printre degete, aşa că, după acoperirea tuturor cheltuielilor, mai rămăseseră doar vreo două mii de lire pentru întreţinerea băiatului, până când acesta avea să poată să-şi câştige singur existenţa. Dar lui Philip n-aveai cum să-i explici toate astea, aşa că băieţelul plângea şi acum cu sughiţuri.

— Ştii ce? Du-te mai bine la Emma, zise domnul Carey, dându-şi seama că ea se pricepe cel mai bine să-l împace pe băiat.

Fără o vorbă, Philip se dădu jos de pe genunchii unchiului, dar acesta îl opri.

— Trebuie să plecăm mâine, pentru că sâmbătă am de pregătit predica, aşa că te rog să-i spui Emmei să-ţi facă astăzi bagajele. Poţi să-ţi iei toate jucăriile. Şi, dacă ţii să ai ceva care să-ţi amintească de tata şi de mama, poţi să-ţi iei câte un lucru de-al lor. Restul o să fie vândut.

Băieţelul se strecură afară din odaie. Domnul Carey nu prea era deprins cu munca, aşa că-şi reluă cu destulă neplăcere corespondenţa. Pe marginea biroului se afla un teanc de note de plată şi asta îl scotea din sărite. În special una i se părea o monstruozitate. Imediat după moartea doamnei Carey, Emma comandase mormane de flori albe, pentru odaia în care se afla catafalcul. Asta era pur şi simplu o risipă. Prea se amesteca Emma în toate. Chiar dacă n-ar fi fost presat de situaţia financiară, tot ar fi concediat-o.

Dar Philip se duse la Emma, îşi ascunse faţa la pieptul ei şi plânse amarnic, de ai fi zis că o să i se frângă inima. Iar Emma simţindu-se legată de el ca de propriul ei copil – mai

ales că se ocupa de Philip de când băieţelul avea doar o lună – îl mângâie cu vorbe dulci. Îi făgădui că o să vină din când în când să-l vadă şi că n-o să-l uite niciodată; îi vorbi despre ţinutul în care urma el să plece, şi apoi despre casa ei din Devonshire – tatăl ei era cantonier la o barieră de pe şoseaua care ducea spre Exeter şi ţinea porci şi avea şi o vacă, iar vaca fătase de curând – până când Philip uită de lacrimile vărsate şi începu să se gândească cu nerăbdare la călătoria pe care avea s-o facă. Curând Emma îl lăsă jos din braţe, fiindcă mai avea atâtea de făcut şi Philip o ajută să-i întindă hainele pe pat. Emma îl trimise în camera lui să-şi strângă jucăriile, şi, peste puţină vreme, Philip se juca înseninat.

În cele din urmă însă se plictisi să mai stea singur şi se întoarse în dormitor. Acolo se afla acum Emma, care-i punea lucrurile într-o ladă mare de tablă; atunci Philip îşi aminti de ceea ce-i spusese unchiul său, că poate să-şi ia ceva care să-i aducă aminte de părinţii lui. Îi spuse acest lucru Emmei, întrebând-o ce-ar putea să ia cu el.

— Cred că ar fi cel mai bine să te duci în salonaş şi să vezi ce ţi-ar plăcea de acolo.

— Dar acolo e unchiul William.

— Nu-i nimic. Acum sunt lucrurile tale.

Philip coborî încet scările şi găsi uşa deschisă. Domnul Carey plecase, Philip se învârti încet prin cameră. Se mutaseră de curând în casa aceea, aşa că erau prea puţine lucruri care să-i stârnească interesul. Era o odaie străină şi Philip nu văzu nimic care să-l atragă. Dar ştia care lucruri sunt ale mamei sale şi care ale proprietarului şi curând se fixă asupra unui ceasornic micuţ, pentru că o auzise odată pe maică-sa spunând că-i place. Îl luă cu el şi se întoarse, destul de trist, sus. În faţa uşii de la dormitorul mamei lui se opri şi ascultă. Deşi nu-i spusese nimeni să nu intre acolo, avea sentimentul că n-ar trebui s-o facă; era puţin speriat şi inima-i bătea într-un chip supărător; dar, în acelaşi timp, ceva îl îndemna să apese pe clanţă. O răsuci încet de tot, de parcă s-ar fi temut să nu-l audă cineva şi apoi deschise tot aşa de încet uşa. Se opri o clipă în prag, până să-şi ia

inima-n dinţi şi să intre. Acum nu mai era speriat, dar totul avea o înfăţişare stranie. Închise uşa îndărătul lui. Storurile erau trase şi camera întunecoasă, fiind o după-amiază de ianuarie, cu lumină rece. Pe măsuţa de toaletă erau periile doamnei Carey şi o oglinjoară. Pe o tăviţă rămăseseră nişte ace de păr. Pe cămin se aflau o fotografie de-a lui şi una de-a lui taică-său. Mai intrase de multe ori în odaia asta, când nu era maică-sa acolo, dar acum i se părea cu totul altfel. Scaunele aveau o înfăţişare puţin ciudată. Patul era făcut de parcă avea să se culce cineva în el chiar în seara aceea şi pe o pernă era aşezată o cămaşă de noapte, împăturită.

Philip deschise un dulap mare, plin de rochii, şi, băgându-se cu totul înăuntru, cuprinse în braţe un morman întreg şi-şi îngropă faţa în el. Simţea şi acum parfumul pe care-l folosea mama lui. Apoi deschise sertarele, pline de hainele ei şi se uită la ele: printre rufe erau aşezate săculeţe cu levănţică şi mirosul pe care-l răspândea era proaspăt şi plăcut. Aşa pieri aerul straniu al încăperii şi lui Philip i se păru că maică-sa abia a ieşit de acolo, plecând la plimbare. Avea să se întoarcă îndată şi urma să vină sus să ia ceaiul cu el în camera copiilor. Şi i se păru că-i simte buzele sărutându-l.

Nu era adevărat că n-o s-o mai vadă niciodată. Nu era adevărat, pur şi simplu, pentru că nu se putea să fie aşa. Se urcă pe pat şi-şi puse capul pe pernă. Rămase acolo, nemişcat.

Capitolul IV

Philip plânse la despărţirea de Emma, dar călătoria de şaizeci de mile dintre Londra şi Blackstable îl distra; până să ajungă la destinaţie se resemnase şi era vesel. La gară, domnul Carey angajă un hamal să le ducă bagajele şi porni cu Philip pe jos până la casa parohială; ajunseră în câteva minute şi, văzându-se în faţa casei, Philip recunoscu

deodată poarta roşie făcută din cinci bare metalice. Avea nişte balamale uşoare, deschizându-se în ambele părţi. Deşi era interzis, puteai totuşi să te legeni pe ea, înainte şi înapoi. Străbătând grădina, se îndreptară spre uşa din faţă, folosită numai duminica sau când veneau musafiri, sau cu vreun alt prilej deosebit, ca de pildă când pleca preotul la Londra sau când se întorcea. Altfel, se intra pe o uşă laterală; şi pe urmă mai era şi uşa din dos pentru grădinar, precum şi pentru cerşetori şi vagabonzi. Era o casă destul de mare, de cărămidă galbenă, cu acoperişul roşu, clădită cu douăzeci şi cinci de ani în urmă, în stil religios. Uşa din faţă semăna cu un portic de biserică, şi salonul avea ferestre în ogivă, ca o catedrală gotică.

Ştiind cu ce tren vin, doamna Carey îi aştepta în salon şi ciulea urechile să audă poarta scârţâind. Când îi ajunse la urechi zgomotul, ieşi în uşă.

— Uite-o pe mătuşa Louisa, zise domnul Carey, dând cu ochii de ea. Fugi la ea şi sărut-o.

Philip începu să fugă, stângaci, târându-şi piciorul diform şi apoi se opri. Doamna Carey era o femeie de aceeaşi vârstă cu soţul ei, mărunţică şi smochinită, cu faţa brăzdată de nenumărate riduri şi cu ochii albaştri spălăciţi. Îşi purta părul cărunt cârlionţat, după moda din tinereţea ei. Purta o rochie neagră cu o singură podoabă: un lanţ de aur, de care atârna o cruce. Era timidă şi vorbea cu blândeţe.

— Ai venit pe jos, William? zise ea aproape cu reproş, sărutându-şi soţul.

— Nu m-am gândit la asta, răspunse el, aruncând o privire nepotului.

— Nu ţi-a făcut rău mersul pe jos, Philip? îl întrebă ea pe copil.

— Nu, întotdeauna merg pe jos.

Era puţin surprins de conversaţia lor. Mătuşa Louisa îi spuse să poftească înăuntru şi intrară cu toţii în hol. Încăperea era pardosită cu ţigle roşii şi galbene; unele aveau desene înfăţişând crucea grecească, iar altele pe Mielul lui Dumnezeu. Din hol pornea o scară impunătoare din lemn de brad lustruit, cu un miros specific; o

construiseră fiindcă, din fericire, de la restaurarea bisericii mai rămăsese destul lemn nefolosit. Stâlpii balustradei erau împodobiţi cu emblemele celor patru evanghelişti.

— Am pus să facă focul în sobă, pentru că m-am gândit că o să fiţi înfriguraţi de pe drum, zise doamna Carey.

În hol era o sobă mare, neagră, în care se făcea focul numai când se lăsa ger afară şi când era preotul răcit. Dacă răcea doamna Carey, nu se făcea focul. Cărbunii erau scumpi. Şi, în afară de asta, servitoarei Mary Ann nu-i plăcea să facă focul în toate camerele. Dacă voiau să aibă foc în atâtea sobe, n-aveau decât să angajeze încă o slujnică. Iarna, domnul şi doamna Carey stăteau în sufragerie, pentru ca să le ajungă un singur foc în casă, iar vara nu-şi puteau schimba obiceiul, aşa că salonul era folosit numai de domnul Carey, pentru somnul de duminică după-amiază. Dar, în fiecare sâmbătă, punea să i se facă focul în birou, ca să-şi poată scrie predica.

Mătuşa Louisa îl duse pe Philip sus şi-l pofti într-un dormitor mititel, a cărui fereastră dădea spre alee. Drept în faţă era un pom imens, de care Philip îşi aminti acum, crengile lui coborând atât de jos încât te puteai urca foarte uşor în el.

— O odăiţă micuţă, pentru un băieţel micuţ, zise doamna Carey. N-o să-ţi fie frică să dormi singur?

— A, nu.

În prima lui vizită la casa parohială fusese însoţit de guvernantă, şi doamna Carey n-avusese decât prea puţin de-a face cu el. Acum îl privea cu oarecare nesiguranţă.

— Poţi să te speli singur pe mâini sau să te spăl eu?

— Mă spăl singur, răspunse el hotărât.

— Bine, când cobori la ceai, am să mă uit eu dacă te-ai spălat bine, zise doamna Carey.

Nu ştia nimic despre copii. După ce se hotărâse ca Philip să vină la Blackstable, doamna Carey se tot gândise cum să se poarte cu el; ţinea foarte mult să-şi facă datoria; dar acum, că băieţelul era acolo, îşi dădea seama că şi ea se sfieşte de el, nu numai băieţelul de ea. Trăgea nădejde să nu fie gălăgios şi obraznic, fiindcă soţului ei nu-i plăceau

băieţii obraznici şi gălăgioşi. Doamna Carey căută un pretext ca să-l lase singur pe Philip, dar, peste o clipă, se întoarse şi bătu la uşă; fără să intre îl întrebă de afară dacă-şi poate turna singur să se spele. Apoi coborî scările şi sună clopoţelul pentru ceai.

Sufrageria, mare şi bine proporţionată, avea ferestre de o parte şi de alta, cu draperii grele de rips roşu; în mijlocul odăii era o masă mare cât toate zilele; iar, în capăt, un bufet impunător de mahon, cu oglindă. Într-un colţ era un armoniu. De o parte şi de alta a căminului se afla câte un jilţ de piele gofrată, cu speteaza învelită într-o husă; unul dintre ele avea braţe şi i se spunea „soţul”, iar celălalt n-avea, şi i se spunea „soţia”. Doamna Carey nu stătea niciodată în cel cu braţe, zicea că preferă scaunele mai puţin comode; întotdeauna avea multă treabă şi, dacă jilţul ar fi avut braţe, poate i-ar fi fost prea bine ca să se scoale din el.

Când intră Philip, domnul Carey tocmai făcea focul şi-i arătă nepotului că sunt două vătraie. Unul era mare, strălucitor şi lustruit, şi nefolosit, şi i se spunea „protopopul”; celălalt, care era mult mai mic şi se vedea bine că trecuse deseori prin foc, era botezat „diaconul”.

— Ce mai aşteptăm? zise domnul Carey.

— I-am spus lui Mary Ann să-ţi fiarbă un ou. M-am gândit că poate o să-ţi fie foame după călătorie.

Doamnei Carey i se părea că drumul de la Londra la Blackstable e foarte obositor. Ea călătorea foarte rar, pentru că parohia nu aducea decât un venit de trei sute de lire pe an şi, când bărbatul ei avea nevoie de un concediu, pleca singur, întrucât nu aveau bani pentru amândoi. Era foarte pasionat de congresele ecleziastice şi, de obicei, reuşea să se ducă la Londra o dată pe an; ba, o dată fusese chiar şi la expoziţia de la Paris şi de vreo două-trei ori în Elveţia. Mary Ann aduse oul şi se aşezară cu toţii la masă. Scaunul era mult prea scund pentru Philip şi o clipă nici domnul Carey, nici nevastă-sa nu ştiură ce să facă.

— Am să pun nişte cărţi sub el, zise Mary Ann.

Luă de pe armoniu Biblia cea mare şi cartea de rugăciuni,

din care citea de obicei preotul, şi le puse pe scaunul lui Philip.

— Vai, William, dar nu se poate să stea pe Biblie, zise doamna Carey de-a dreptul şocată. N-ai putea să-i aduci nişte cărţi din birou?

Domnul Carey stătu o clipă pe gânduri.

— Nu cred că are prea mare importanţă, de data asta, din moment ce pui cartea de rugăciuni peste Biblie, Mary Ann, zise el. Cartea de rugăciuni a fost scrisă de oameni obişnuiţi, ca noi toţi. Nu e de inspiraţie divină.

— La asta nu mă gândisem, William, zise mătuşa Louisa.

Philip se cocoţă pe cărţi şi preotul, după ce rosti rugăciunea, tăie căpăcelul oului.

— Poftim, zise el, întinzându-i-l lui Philip. Dacă vrei, poţi să mănânci tu căpăcelul.

Philip ar fi vrut să mănânce şi el un ou întreg, dar cum nu i se dăduse unul, luă ceea ce i se oferi.

— Cum au mai ouat puicuţele după plecarea mea? întrebă preotul.

— Mizerabil, N-a ouat decât una sau cel mult două dintre ele pe zi.

— Ţi-a plăcut căpăcelul, Philip? îl întrebă unchiu-său.

— Mulţumesc, mi-a plăcut foarte mult.

— O să-ţi mai dau unul, duminică după-amiază. Domnul Carey căpăta întotdeauna un ou fiert la ceaiul de duminică după-amiază, ca să se simtă mai în putere când ţinea slujba de seară.

Capitolul V

Încetul cu încetul, Philip ajunse să-i cunoască pe cei la care urma să stea şi, din diferite crâmpeie de conversaţie, dintre care unele nu erau destinate urechilor lui, află o mulţime de lucruri atât despre el, cât şi despre părinţii lui, care muriseră. Tatăl lui Philip fusese mult mai tânăr decât

preotul de la Blackstable. După o carieră strălucită la spitalul Sf. Luca fusese angajat definitiv acolo şi curând începuse să câştige mulţi bani. Însă era mână spartă. Când preotul se apucase să-şi restaureze biserica şi-i ceruse fratelui său să subscrie şi el ceva, avusese surpriza de a primi două sute de lire: preotul Carey, chibzuit din firea lui şi econom datorită împrejurărilor, le acceptă cu inima îndoită; pe de o parte, era invidios pe fratele lui pentru că-şi putea permite să dea atât de mulţi bani, iar pe de altă parte, era încântat pentru biserica lui; la toate astea se mai adăuga şi o oarecare enervare, prilejuită de această generozitate, care i se părea aproape ostentativă. Apoi Henry Carey se căsătorise cu o pacientă de-a lui, o fată frumoasă, dar fără un ban, de familie bună, deşi rămăsese orfană şi fără nicio rudă apropiată; iar la nuntă, venise o adevărată suită de prietene elegante. Vizitând-o de câte ori se ducea la Londra, preotul păstra o anumită rezervă faţă de ea. Era intimidat în prezenţa ei şi, în adâncul sufletului, iritat de marea ei frumuseţe: se îmbrăca mult mai somptuos decât era cazul pentru nevasta unui chirurg sârguincios; şi mobila splendidă din casa ei; florile în mijlocul cărora trăia, chiar şi în plină iarnă, erau semne ale unei risipe pe care el o deplângea. O auzea vorbind despre petrecerile la care se ducea; şi, aşa cum îi spunea el soţiei când se întorcea acasă, era imposibil să accepţi ospitalitatea cuiva fără să te revanşezi într-un fel sau altul. În sufrageria lor văzuse struguri care trebuie să fi costat cel puţin şaisprezece şilingi kilogramul; iar la dejun i se servise sparanghel cu două luni mai devreme decât creştea în grădina casei parohiale. Acum se întâmplase tocmai ceea ce ştiuse el că trebuie să se întâmple: preotul era mulţumit ca un proroc la vederea unor valuri de foc şi flăcări de pucioasă, mistuind oraşul care nu voise să asculte de glasul lui şi nu-şi îndreptase năravurile. Bietul Philip era, practic vorbind, sărac lipit pământului, şi la ce mai slujea acum toată societatea elegantă a mamei lui? Philip auzi că taică-său făcuse o risipă de-a dreptul criminală şi că a fost o adevărată binecuvântare când Cel-de-Sus s-a îndurat s-o

strângă la el pe scumpa lui mamă, pentru că, în privinţa banilor, nu era cu mult mai pricepută decât un copil.

La o săptămână după venirea lui Philip la Blackstable, se întâmplă un lucru care păru să-l supere foarte tare pe unchiu-său. Într-o dimineaţă, la micul dejun, găsi pe masă un pacheţel trimis cu poşta din casa de la Londra a defunctei doamne Carey. Îi fusese adresat ei. Deschizându-l, preotul văzu înăuntru douăsprezece fotografii ale doamnei Carey. Era fotografiat numai bustul şi părul era coafat mai simplu decât de obicei, lăsat mult pe frunte, ceea ce-i dădea o înfăţişare neobişnuită; faţa era slabă şi istovită, dar niciun fel de boală nu putea să strice frumuseţea trăsăturilor ei. În ochii mari şi negri stăruia o tristeţe de care Philip nu-şi amintea. Văzând-o pe moartă, domnul Carey avu la început un mic şoc, urmat curând de nedumerire. Fotografiile păreau foarte recente şi el nu-şi putea închipui cine le comandase.

— Ştii cumva ce-i cu fotografiile astea, Philip? întrebă el.

— Mi-aduc aminte că mama a spus că s-a fotografiat, răspunse el. Domnişoara Watkin a ocărât-o... dar mama a zis: „Vreau ca băiatul să-şi poată aminti de mine când s-o face mare”.

Domnul Carey se uită o clipă la Philip. Copilul vorbea cu un glas limpede, subţire. Îşi amintea cuvintele, dar ele nu însemnau nimic pentru el.

— Cred că n-ar fi rău să iei o fotografie dintr-astea şi s-o ţii în camera ta, zise domnul Carey. Pe celelalte am să le pun deoparte.

Îi trimise una domnişoarei Watkin, care răspunse printr-o scrisoare, explicând cum au ajuns să fie făcute.

Într-o zi, doamna Carey stătea în pat, deşi se simţea ceva mai bine ca de obicei dimineaţa; doctorul păruse destul de optimist. Emma îl scosese pe Philip la plimbare şi servitoarele erau jos, la subsol; deodată doamna Carey se simţise înfiorător de singură pe lume. O cuprinsese o mare teamă că n-o să se mai facă bine, după naşterea copilului pe care-l aştepta peste două săptămâni. Fiul ei n-avea decât nouă ani; cine s-ar fi putut aştepta de la un copil de

nouă ani s-o mai ţină minte? Dar ea nu putea suporta gândul c-o să crească şi o s-o uite, s-o uite cu desăvârşire; ea îl iubise cu atâta pasiune pentru că era firav şi infirm şi pentru că era copilul ei. Nu se mai fotografiase de la nuntă şi trecuseră de atunci zece ani. Voia ca fiul ei să ştie cum a arătat la sfârşitul vieţii. Atunci nu mai putea s-o uite, s-o uite cu desăvârşire. Ştia că dacă o cheamă pe cameristă şi-i spune că vrea să se scoale din pat, fata n-o să-i dea voie, sau poate chiar o să trimită după doctor şi ea n-avea destulă putere în momentul acela ca să discute sau să se lupte cu nimeni. Se dădu jos din pat şi începu să se îmbrace. Stătuse atât de multă vreme culcată, încât aproape că nu se putea ţine pe picioare, iar tălpile îi erau amorţite şi abia dacă le putea pune pe podea. Dar nu se dădu bătută. Nu era deprinsă să se coafeze singură şi, când ridică braţele şi începu să-şi perie părul, se simţi slăbită. Niciodată nu izbutea să se pieptene cum o pieptăna camerista. Avea un păr frumos, foarte subţire, ca o cascadă de aur, şi sprâncenele negre, drepte. Îşi puse o fustă neagră, dar alese corsajul rochiei de seară care-i plăcea cel mai mult: era din mătase albă de damasc, la modă pe vremea aceea. Se uită în oglindă. Avea faţa foarte palidă, dar pielea era precum cleştarul: niciodată nu avusese prea multă culoare în obraji şi tocmai asta îi accentua totdeauna roşeaţa buzelor ei frumoase. Îi scăpă fără voie un suspin. Dar nu-şi putea permite să se compătimească singură; deja era cumplit de obosită; îşi puse blănurile pe care i le dăduse Henry la Crăciun – fusese atât de mândră de ele şi atât de fericită când le primise – şi coborî scările, cu inima bătând să-i spargă pieptul. Izbuti să iasă din casă neobservată şi se duse cu trăsura până la fotograf. Comandă douăsprezece poze. În mijlocul şedinţei, fu nevoită să ceară un pahar cu apă; ajutorul fotografului, văzând cât de rău îi este, îi propuse să vină într-o altă zi, dar ea insistă să rămână până la sfârşit. Într-un târziu se termină totul şi se întoarse în căsuţa mizeră din Kensington, pe care o ura din toată inima. Era groaznic să mori într-o asemenea casă.

Găsi uşa din faţă deschisă şi, când se apropie trăsura,

camerista şi cu Emma coborâră repede scările, s-o ajute. Se speriaseră negăsind-o în odaie. La început crezuseră că s-a dus la domnişoara Watkin, şi o trimiseseră pe bucătăreasă până acolo. Bucătăreasa se întorsese cu domnişoara Watkin, care o aştepta nerăbdătoare în salon. Acum coborâse şi ea îngrijorată şi plină de reproşuri. Dar doamna Carey făcuse un efort prea mare şi acum, când nu mai avea nevoie să se ţină cu toată tăria, puterile o părăsiră cu totul. Căzu greoaie în braţele Emmei şi trebuiră s-o ducă pe sus în dormitor. Rămase fără cunoştinţă un răstimp, care li se păru nemaipomenit de lung celor care o vegheau, iar doctorul, chemat în grabă, nu veni. Abia a doua zi, când doamna Carey se simţi puţin mai bine, izbuti domnişoara Watkin să obţină o oarecare explicaţie din gura ei. Philip era în dormitorul maică-sii şi se juca pe podea, şi cele două femei nu-i dădură atenţie. Înţelesese doar vag despre ce vorbeau, şi nici măcar n-ar fi putut să spună de ce-i rămăseseră întipărite în minte cuvintele acelea:

„Vreau ca băiatul să-şi poată aminti de mine când s-o face mare”.

— Nu-mi pot da seama de ce a comandat o duzină, zise domnul Carey. Două ar fi fost de ajuns.

Capitolul VI

La casa parohială, zilele se scurgeau egale unele cu altele.

Curând după micul dejun, Mary-Ann aducea ziarul *Times*. Domnul Carey împărţea abonamentul cu doi vecini. Ziarul era la dispoziţia lui de la ora zece până la ora unu când grădinarul îl ducea domnului Ellis de la Vila Teilor, unde rămânea până la şapte. Apoi ziarul era dus domnişoarei Brooks de la conac şi, întrucât ea îl primea târziu, avea avantajul de a-l păstra. Vara, când făcea dulceţuri sau marmeladă, doamna Carey îi cerea adesea câte un

exemplar ca să acopere cu el borcanele. Când preotul se instala să-şi citească ziarul, soţia lui îşi punea boneta şi ieşea după cumpărături. Philip o însoţea. Blackstable era un sat de pescari, alcătuit din uliţa mare pe care se înşirau prăvăliile, filiala băncii, locuinţa doctorului şi casele a vreo doi sau trei proprietari de vase care transportau cărbuni; în jurul micului port erau nişte ulicioare mizere pe unde locuiau pescarii şi sărăntocii; dar aceştia nu contau, întrucât nu veneau la biserica mare anglicană, ci se duceau la case de rugăciuni ale ereticilor. Când se întâlnea pe stradă cu pastorii sectelor, doamna Carey trecea pe partea cealaltă ca să nu dea nas în nas cu ei, dar, dacă nu mai avea timp să traverseze, îşi aţintea ochii în caldarâm. Era de-a dreptul scandalos, iar preotul nu se împăcase încă cu gândul că pe uliţa mare erau trei case de rugăciuni; şi credea cu tărie că autorităţile ar fi trebuit să intervină pentru a împiedica înălţarea acestor locaşuri eretice. La Blackstable târguielile nu erau deloc o treabă uşoară; asta deoarece, ajutate de faptul că biserica parohială se afla la două mile de oraş, sectele înfloreau; şi doar se cerea să cumperi numai de la enoriaşii care frecventau biserica; doamna Carey ştia cât se poate de bine că un negustor putea deveni mult mai evlavios dacă printre clienţii săi se numărau şi locatarii casei parohiale. Erau doi măcelari în sat care veneau amândoi la biserică şi nici în ruptul capului nu voiau să înţeleagă că preotul nu poate să se aprovizioneze de la amândoi deodată; şi nici nu erau mulţumiţi de planul foarte simplu al acestuia, de a cumpăra şase luni de la o măcelărie şi şase luni de la cealaltă. Măcelarul care nu trimitea carne la casa parohială se răţoia întruna că n-o să mai dea pe la biserică; drept care preotul se vedea mereu silit să recurgă la ameninţări: măcelarul greşea foarte tare dacă nu venea la biserică, dar dacă strica lucrurile şi mai rău şi mergea atât de departe încât să înceapă a frecventa casa de rugăciuni, atunci bineînţeles că, oricât de bună ar fi fost carnea vândută de el, domnul Carey n-ar fi avut încotro şi ar fi trebuit să-l părăsească definitiv. Adeseori doamna Carey intra o clipă la bancă

pentru a-i lăsa vremi mesaj directorului filialei, Josiah Graves, care îndeplinea totodată funcţiile de maestru de cor, casier şi paracliser al bisericii. Era un bărbat înalt şi slăbănog, cu faţa gălbejită şi un nas lung cât toate zilele; pletele îi albiseră de tot şi Philip îl socotea bătrân ca Tata Noe. Graves ţinea registrele parohiei şi se ocupa de cadourile destinate corului şi şcolii; deşi biserica parohială nu avea orgă, toată lumea (din Blackstable) socotea corul condus de el drept cel mai bun din întreg comitatul Kent; şi, când se ivea vreo ocazie mai specială, ca de pildă vizita episcopului pentru ceremonia unei confirmări sau vizita vicarului rural care venea să ţină o predică şi să oficieze la sărbătoarea recoltei, tot Graves se ocupa de pregătirile necesare. Dar el făcea tot felul de lucruri aproape fără să-l consulte pe paroh, şi acesta, deşi era întotdeauna dispus să-şi cruţe bătaia de cap, strâmba din nas când vedea că paracliserul nu şovăia să facă lucrurile după cum îl taie capul. Ba chiar, acesta părea să aibă îndrăzneala de a se considera persoana cea mai însemnată din întreaga parohie. Domnul Carey îi spunea mereu soţiei că dacă Josiah Graves nu bagă bine de seamă, într-o zi o să-l pună el la punct de-o să ţină minte cât o trăi; dar doamna Carey îl sfătuia să fie mai răbdător cu Josiah Graves, pentru că de fapt nu e rău intenţionat şi nu e vina lui dacă e încă departe de a fi un gentleman. Preotul, care îşi găsea o mare consolare în practicarea virtuţilor creştine, se stăpânea cât putea; singura răzbunare pe care şi-o permitea era să-l poreclească pe paracliser „Bismarck”, când acesta nu era de faţă.

Odată, cei doi bărbaţi avură o înfruntare foarte serioasă, şi doamna Carey îşi amintea încă şi acum cu spaimă de momentul acela de încordare. Candidatul conservator în alegeri îşi anunţase intenţia de a ţine un discurs la Blackstable; iar Josiah Graves, după ce aranja ca întrunirea electorală să aibă loc în sala Misiunii Creştine, se duse la domnul Carey şi-i spuse că nădăjduieşte că va binevoi să rostească şi el câteva cuvinte. În cursul discuţiei, reieşi că politicianul conservator îl rugase pe Josiah Graves să

prezideze adunarea. O asemenea situaţie punea la prea grea încercare răbdarea domnului Carey. Credea cu tărie în respectul datorat preoţimii şi socotea că e ridicol ca un paracliser să prezideze o întrunire la care participă şi parohul. Îi aminti lui Josiah Graves că popă înseamnă papă şi că, deci, preotul este papa pentru parohia respectivă. Josiah Graves îi răspunse că el e primul care recunoaşte demnitatea bisericii, dar asta e o chestiune politică şi, la rândul lui, îi aminti preotului că Mântuitorul îi îndemnase să-i dea Cezarului ce-i al Cezarului. Replica domnului Carey fu că până şi Necuratul poate să recurgă la citate din Biblie pentru a-şi atinge scopurile, dar numai el, preotul, are autoritate asupra sălii Misiunii Creştine şi, dacă nu este poftit să ocupe fotoliul prezidenţial, va refuza să permită folosirea sălii pentru o întrunire politică. Josiah Graves îi spuse domnului Carey că n-are decât să facă ce-o vrea, iar în ceea ce-l priveşte socoate că pentru el casa de rugăciune a sectei lui Wesley e un loc la fel de bun ca oricare altul. Atunci domnul Carey îi arătă lui Josiah Graves că, dacă pune piciorul într-un locaş care e aproape un templu păgân, înseamnă că nu mai merită să fie paracliser al unei parohii creştine. Drept care Josiah Graves îşi dădu demisia din toate funcţiile sale şi, chiar în seara aceea, trimise pe cineva la biserică să-i aducă veşmintele. Domnişoara Graves, sora lui, care-i făcea menajul, renunţă şi ea la postul de secretară a Clubului Maternităţii, care le asigura gravidelor nevoiaşe haine, scutece pentru copii, cărbuni şi o alocaţie de cinci şilingi. Domnul Carey afirmă că, în sfârşit, se simte stăpân în propria lui casă. Curând însă descoperi că trebuie să se ocupe de tot felul de lucruri la care nu se pricepea câtuşi de puţin; iar Josiah Graves, după ce-i trecuse prima clipă de mânie, descoperi la rândul lui că a pierdut ceea ce constituia pentru el scopul principal al vieţii. Cearta celor doi bărbaţi le afectă profund pe doamna Carey şi pe domnişoara Graves; după un tainic schimb de scrisori, se întâlniră şi se hotărâră să pună lucrurile în bună rânduială: stătură de vorbă, una cu soţul, iar cealaltă cu fratele, de dimineaţă şi până noaptea târziu; şi, întrucât nu

făceau altceva decât să-i convingă pe aceşti domni să acţioneze aşa cum de fapt îşi doreau în adâncul inimii lor, împăcarea se înfăptui după trei săptămâni de aşteptare chinuitoare. Era în interesul amândurora, dar ei o puseră pe seama dragostei lor comune pentru Mântuitor. Întrunirea politică se ţinu la casa Misiunii Creştine şi preotul fu invitat să o prezideze. Domnul Carey şi Josiah Graves ţinură amândoi cuvântări.

După ce-şi termina treburile cu bancherul, doamna Carey se ducea de obicei sus să schimbe două vorbe cu sora lui; şi, în timp ce doamnele sporovăiau despre problemele parohiei – despre preot sau despre boneta cea nouă a doamnei Wilson (domnul Wilson, despre care se spunea că are un venit de cel puţin cinci sute de lire pe an, era omul cel mai bogat din Blackstable şi se căsătorise cu bucătăreasa lui) –, Philip rămânea sfios în holul cu un aer solemn, folosit numai pentru primirea musafirilor, şi se ocupa de peştişorii de aur care zburdau neastâmpăraţi într-un vas. Ferestrele nu se deschideau niciodată, decât pentru a aerisi încăperea timp de câteva minute în cursul dimineţii, şi lui Philip i se părea că aerul stătut de acolo are o legătură misterioasă cu noţiunea de bancă.

Apoi doamna Carey îşi amintea că trebuie să se ducă la băcan, aşa că-şi urmau drumul mai departe. După ce terminau cumpărăturile, se duceau adeseori pe o străduţă dosnică, cu căsuţe de lemn locuite de pescari (şi, într-adevăr, ici-colo vedeau câte un pescar şezând în prag şi cârpindu-şi năvoadele sau întinzându-şi plasele la uscat pe tocul uşii). Aşa ajungeau la o plajă îngustă, închisă de-o parte şi de alta de antrepozite, dar cu o vedere frumoasă spre mare. Doamna Carey stătea câteva minute şi admira priveliştea – valurile tumultuoase şi gălbui – (şi cine ştie ce gânduri îi treceau atunci prin minte?) în timp ce Philip căuta pietricele plate pe care să le arunce în apă ca să facă ochiuri. Pe urmă, o porneau agale spre casă. Se uitau pe fereastră la poştă ca să vadă cât e ceasul exact, o salutau din cap pe soţia doctorului Wigram, care stătea la geam şi cosea, şi pe urmă ajungeau acasă.

La ora unu se servea masa; lunea, marţea şi miercurea mâncau came de vacă – friptură, rasol sau tocătură – iar joia, vinerea şi sâmbăta mâncau carne de berbec. Duminica mâncau câte un pui dintre cei pe care-i creşteau chiar ei. După-amiază, Philip îşi făcea lecţiile. Învăţa latina şi matematica de la unchiu-său, care habar n-avea nici de una, nici de alta, şi franceza şi pianul cu mătuşă-sa. Franceza ea n-o cunoştea deloc, dar la pian se pricepea destul de bine ca să se poată acompania când cânta melodiile demodate pe care le repeta de treizeci de ¿mi. Unchiul William îi spunea mereu lui Philip că, de când era el diacon, nevastă-sa ştia pe de rost douăsprezece cântece pe care le putea cânta oricând, dacă i se cerea. Doamna Carey se producea adeseori când făceau câte o petrecere la casa parohială. Familia Carey nu prea se dădea în vânt după foarte multă lume, aşa că, de cele mai multe ori, musafirii erau aceiaşi: diaconul Josiah Graves şi sora lui, doctorul Wigram cu nevastă-sa. După ceai, domnişoara Graves cânta la pian vreo două dintre *Cântecele fără cuvinte* ale lui Mendelssohn, iar doamna Carey le oferea *Când rândunelele se duc spre casă* ori *Hai la trap, căluţule*.

Dar soţii Carey nu invitau prea des lume; pregătirile îi tulburau prea mult şi, după plecarea musafirilor, se simţeau istoviţi. Preferau să ia ceaiul singuri, iar după ceai jucau table. Doamna Carey făcea în aşa fel încât soţul ei să câştige pentru că acestuia nu-i plăcea să piardă. La ora opt luau o cină rece. Mâncau mai mult ce rămânea de la prânz, pentru că Mary Ann nu putea suferi să mai pregătească ceva după ora ceaiului. De fapt şi aşa doamna Carey trebuia să o ajute să strângă masa. Doamna Carey rareori mânca altceva decât pâine cu unt, eventual cu puţin compot după aceea, dar preotul îmbuca o felie de friptură rece. Imediat după cină, doamna Carey suna clopoţelul pentru rugăciune, iar Philip se ducea la culcare. Niciodată nu voia s-o lase pe Mary Ann să-l dezbrace, şi, după o vreme, izbuti să-şi impună dreptul de a se îmbrăca şi a se dezbrăca singur. La ora nouă, Mary Ann aducea în casă ouăle şi argintăria. Doamna Carey scria data pe fiecare ou

şi trecea numărul lor într-un registru. Apoi lua pe braţ coşuleţul cu tacâmuri şi se ducea sus. Domnul Carey mai citea puţin din ceasloavele lui vechi, dar apoi, când bătea ceasul zece, se ridica, stingea lămpile şi-şi urma soţia în dormitor.

După sosirea lui Philip în casa lor, avură multă bătaie de cap până să hotărască în care seară să-l îmbăieze. Niciodată nu era prea uşor să pregătească destulă apă fierbinte, întrucât cazanul din bucătărie era stricat şi era imposibil să facă baie două persoane în aceeaşi zi. Singurul om din Blackstable care avea baie era domnul Wilson şi, din această pricină, oamenii se uitau chiorâş la el, zicând, c-o face pe grozavul. Mary Ann se spăla în bucătărie luni seara pentru că-i plăcea să fie curată când începe săptămâna. Unchiul William nu se putea îmbăia sâmbăta pentru că îl aştepta o zi grea duminica şi după baie era întotdeauna cam obosit, aşa că prefera seara de vineri. Din aceleaşi motive, doamna Carey făcea baie joia. După toate aparenţele, sâmbăta ar fi fost ziua cea mai indicată pentru Philip, dar Mary Ann spunea că nu poate să ţină focul până târziu în seara aceea; având atâta de gătit duminica, şi de copt prăjituri şi câte şi mai câte, nu se simţea în stare să-l spele pe băiat sâmbătă seara; or, era limpede că singur nu e în stare să se descurce. Doamna Carey se sfia să-i facă baie unui băiat; cât despre preot, bineînţeles că el trebuia să-şi pregătească predica. Însă el ţinea morţiş ca Philip să fie curat şi neprihănit în ziua Domnului. Mary Ann zicea că mai bine pleacă din casa lor decât să fie silită să facă lucruri care nu-i vin la socoteală – şi după optsprezece ani de serviciu nu se aştepta să i se mai vâre pe gât alte treburi, şi, la urma urmei, ar putea şi ei să ţină seama cât de cât de o fiinţă omenească. Philip zise că n-are nevoie să-l spele nimeni, pentru că poate face baie şi singur. Şi aşa se rezolvă problema. Mary Ann zise că ştie ea bine că băiatul n-o să se spele cum trebuie şi, decât să-l vadă umblând murdar – şi asta nu pentru că o să vină aşa în faţa lui Dumnezeu, dar pentru că nu putea ea să sufere să vadă un copil care nu e spălat ca lumea – o să muncească până o da

în brânci, chiar şi sâmbătă seara.

Capitolul VII

Duminica era o zi bogată în evenimente. Domnul Carey spunea mereu că e singurul om din parohie care munceşte în toate cele şapte zile ale săptămânii.

Toţi ai casei se sculau cu o jumătate de oră mai devreme decât de obicei. Un biet popă n-are voie să lenevească în pat în ziua de odihnă, remarca domnul Carey când îi bătea Mary Ann în uşă la opt fix. Doamna Carey avea nevoie de mai mult timp ca să se îmbrace şi cobora pentru micul dejun la ora nouă, gâfâind, cu câteva minute înainte de a-şi face apariţia soţul ei. Ghetele domnului Carey erau aşezate în faţa căminului ea să fie calde. Rugăciunile durau mai mult ca de obicei, iar gustarea de dimineaţă era mai substanţială. După ce mânca, preotul tăia feliuţe subţiri de pâine pentru împărtăşanie, iar Philip avea privilegiul de a tăia el coaja. Apoi era trimis în birou ca să aducă un *presse-papier* de marmură, cu care domnul Carey turtea pâinea până se subţia şi se muia şi apoi făcea din ea pătrăţele. Cantitatea era determinată de vremea de afară. În zilele urâte nu veneau decât prea puţini oameni la biserică, iar în zilele foarte frumoase, deşi veneau mulţi, nu toţi rămâneau până la sfârşitul slujbei pentru comuniune. Biserica se umplea când vremea era destul de bună ca plimbarea până acolo să fie plăcută, dar nu chiar aşa de frumoasă încât să-i îndemne pe oameni inima să iasă repede în aer liber.

Apoi doamna Carey scotea tipsia pentru cuminecătură din dulăpiorul încuiat care-şi avea locul în cămară şi preotul o lustruia cu o piele de căprioară. La ora zece trăgea la scară trăsura şi domnul Carey îşi încălţa ghetele. Doamna Carey îşi punea boneta şi până ce o potrivea treceau câteva minute bune, în cursul cărora preotul, înfăşurat într-o pelerină mare, o aştepta în vestibul cu expresia pe care

trebuie s-o fi avut martirii creştini când aşteptau să fie îmbrânciţi în arena cu fiare sălbatice. Era extraordinar faptul că după treizeci de ani de căsătorie, nevasta lui tot nu izbutea să fie gata la timp duminica dimineaţa. În sfârşit, venea şi doamna Carey îmbrăcată în satin negru; preotului nu-i plăcea ca soţia unei feţe bisericeşti să fie îmbrăcată vreodată în haine colorate, iar duminica era absolut hotărât să nu-i dea voie să poarte altceva decât negru; când şi când, complotând cu domnişoara Graves, ea se aventura până acolo încât să-şi pună o pană albă sau un trandafir roz la bonetă, dar preotul îşi impunea punctul de vedere, determinând dispariţia podoabei; el zicea că nu vrea să fie însoţit la biserică de o femeie deşănţată: doamna Carey ofta – ca orice femeie, dar se supunea – ca orice nevastă. Tocmai se pregăteau să se urce în trăsură când preotul îşi amintea că nimeni nu i-a dat oul. Doar ştiau că trebuie să soarbă un ou crud ca să-şi dreagă glasul, şi erau două muieri în casă, şi niciuneia nu-i păsa nici cât negru sub unghie de trebuinţele lui. Doamna Carey o ocăra pe Mary Ann, iar Mary Ann răspundea că ea nu se poate gândi chiar la toate. Fugea să aducă un ou şi doamna Carey îl bătea bine într-un păhărel de vin de Xeres, Preotul îl dădea pe gât dintr-o înghiţitură. Apoi puneau cu grijă în trăsură tipsia cu anafură şi porneau.

Trăsura era trimisă de la hanul „Leul roşu” şi avea mirosul lui specific de paie mucede. Mergeau cu amândouă ferestrele închise ca nu cumva să răcească sfinţia sa. În uşa bisericii îi aştepta paracliserul ca să preia tipsia cu anafura şi, în timp ce preotul se ducea în sacristie, doamna Carey şi cu Philip se instalau în strana parohiei. Doamna Carey aşeza cu grijă în faţa ei moneda de şase *penny* pe care obişnuia să o pună pe tipsie şi-i dădea şi lui Philip trei *penny* în acelaşi scop. Treptat, treptat, biserica se umplea şi curând începea slujba.

Philip se plictisea de moarte în timpul predicii, dar dacă începea să se foiască, doamna Carey îl atingea blând pe braţ şi-l privea cu reproş. Atenţia lui reînvia când se cânta ultimul imn şi domnul Graves umbla printre enoriaşi cu

tipsia pentru daruri.

După ce pleca toată lumea, doamna Carey se ducea la strana domnişoarei Graves ca să mai schimbe o vorbă cu ea, dat fiind că tot trebuiau să-i aştepte pe cei doi bărbaţi să-şi scoată veşmintele, iar Philip se ducea în sacristie. Unchiul său, preotul, şi domnul Graves erau încă în ţinuta ecleziastică. Domnul Carey îi dădea resturile de anafură şi-i spunea că poate să le mănânce. Pe vremuri le mânca chiar el, deoarece i se părea un mare păcat să le arunce, dar Philip, veşnic flămând, îl scutise de această îndatorire. Apoi număra banii. Erau monezi de câte un *penny*, de şase *penny* şi de trei *penny*. Întotdeauna existau şi două monezi de câte un şiling, puse pe tipsie de preot şi de domnul Graves. Iar uneori se mai întâmpla să fie şi câte o monedă de doi şilingi. Domnul Graves îi spunea preotului cine a dăruit-o. Întotdeauna era aceeaşi persoană, străină de localitate, şi domnul Carey se întreba cine ar putea să fie necunoscutul. Dar domnişoara Graves observase gestul nesăbuit şi îi spuse doamnei Carey că necunoscutul vine de la Londra, că e căsătorit şi are copii. În drum spre casă, doamna Carey transmitea mai departe informaţiile şi preotul lua hotărârea de a-l vizita pe străin şi de a-i cere să participe la colecta pentru Societatea Diaconilor Suplinitori. Domnul Carey întreba dacă Philip a avut o purtare cuviincioasă; iar doamna Carey observa că doamna Wigram apăruse cu o pelerină nouă, că domnul Cox a lipsit de la biserică şi că cineva a spus că se pare că domnişoara Phillips s-a logodit. Când ajungeau la casa parohială erau cu toţii de părere că merită o masă pe cinste.

De îndată ce se ridicau de la masă, doamna Carey se retrăgea în camera ei să se odihnească, iar domnul Carey se întindea pe canapeaua din salon ca să aţipească puţin.

La cinci luau ceaiul şi preotul mânca un ou ca să prindă puteri pentru slujba de seară. De data asta, doamna Carey nu se mai ducea la biserică, pentru ca să se poată duce Mary Ann; în schimb, citea slujba de la cap la coadă cu imnuri cu tot. Seara, domnul Carey mergea pe jos până la biserică şi Philip îl însoţea, şontâcăind pe lângă el.

Plimbarea prin întuneric pe drumul de ţară îl impresiona în mod straniu, iar biserica, profilându-se în depărtare cu luminile ei care creşteau tot mai mult pe măsură ce se apropiau, i se părea foarte prietenoasă. La început se sfia de unchiul său, dar, încetul cu încetul, se deprinse cu el şi căpătă obiceiul de a-şi strecura mânuţa în palma preotului, mergând după aceea mai uşor, având sentimentul că e ocrotit de cineva.

Când ajungeau acasă, luau cina. Papucii domnului Carey îl aşteptau pe un scăunel aşezat în faţa focului, iar alături era încălţămintea lui Philip – o ghetuţă de copil şi o gheată strâmbă, cu o formă ciudată. Era teribil de obosit când se duceau sus să se culce, şi nu se mai împotrivea dacă Mary Ann voia să-l dezbrace ea. După ce-l învelea bine, femeia îl săruta şi Philip începuse s-o îndrăgească.

Capitolul VIII

Philip dusese întotdeauna viaţa singuratică a unui copil fără fraţi şi surori şi, de fapt, izolarea lui în casa parohială nu era mai apăsătoare decât cea de care avusese parte când trăia maică-sa. Se împrieteni cu Mary Ann. Era o femeiuşcă de vreo treizeci de ani, cu obrajii bucălaţi, fiică de pescari. Intrase în serviciul preotului la vârsta de optsprezece ani; era prima ei slujbă şi n-avea deloc de gând s-o părăsească; totuşi, nu uita niciodată să fluture ca o ameninţare deasupra capetelor înfricoşate ale stăpânului şi stăpânei eventualitatea unei căsătorii. Părinţii ei locuiau într-o căsuţă din mahalaua portului şi în seara ei liberă se ducea să-i vadă. Îi spunea lui Philip poveşti cu marinari, care aveau darul de a înflăcăra imaginaţia băiatului; fundăturile strâmte care înconjurau portul erau învăluite în aerul idilic pe care imaginaţia lui tânără îl proiecta asupra lor.

Într-o seară, Philip o întrebă pe Mary Ann dacă n-ar putea

s-o însoţească în vizita la părinţii ei; dar mătuşa băiatului se temu ca nu cumva să se molipsească de cine ştie ce, iar unchiu-său fu de părere că relaţiile necorespunzătoare strică educaţia copiilor. Preotul nu putea să sufere lumea pescarilor alcătuită din oameni aspri şi neciopliţi care se duceau la casele de rugăciune. Dar Philip se simţea mai bine în bucătărie decât în sufragerie şi, ori de câte ori putea, îşi lua jucăriile şi se juca acolo. Mătuşii nu-i părea rău. Ei nu-i plăcea dezordinea şi, deşi recunoştea că de la băieţi te poţi aştepta foarte bine să facă deranj prin casă, ea prefera ca acest lucru să se întâmple în bucătărie. Dacă s-ar fi agitat prea mult prin casă, s-ar fi putut să-l enerveze pe unchiu-său care era gata oricând să spună că a sosit timpul să-l trimită pe băiat la şcoală. Doamna Carey socotea că Philip e mult prea mic pentru asta şi inima ei se înduioşa de soarta orfanului; cu toate acestea, încercările ei de a-i câştiga afecţiunea erau tare stângace şi băiatul, intimidat, rămânea atât de ursuz în faţa manifestărilor ei de dragoste, încât doamna Carey se simţea umilită. Uneori auzea vocea ascuţită a băiatului chicotind zgomotos în bucătărie, dar, când intra acolo, Philip tăcea brusc şi se împurpura la faţă dacă Mary Ann îi explica stăpânei de ce au râs. Doamna Carey nu izbutea niciodată să vadă ceva amuzant în ceea ce i se povestea şi zâmbea stânjenită.

— William, băiatul pare mai fericit cu Mary Ann decât cu noi, zicea ea reluându-şi lucrul de mână.

— Se vede de la o poştă că e prost-crescut. Trebuie pus la punct cu severitate.

În a doua duminică după sosirea lui Philip se produse un incident nefericit. Domnul Carey se retrăsese ca de obicei după masă, ca să aţipească niţel în salonaş, dar era tare prost dispus şi somnul nu se lipea de el. În dimineaţa aceea, Josiah Graves criticase cu îndârjire nişte sfeşnice cu care împodobise preotul altarul. Preotul le cumpărase de ocazie de la Tercanbury şi socotea că sunt foarte frumoase. Dar Josiah Graves zisese că sunt lucruri papistăşeşti. Pe preot îl supăraseră întotdeauna asemenea săgeţi aruncate de Graves. Preotul se afla la Oxford în timpul mişcării ce

culminase cu secesiunea lui Edward Manning[1] de biserica oficială şi el, Carey, manifesta o oarecare simpatie pentru Biserica Romei. Tare i-ar fi plăcut să facă serviciul divin ceva mai sofisticat, aşa cum se slujea în mod tradiţional în parohia Blackstable, care ţinea de Low Church[2] şi, în inima lui, nutrea în taină să vadă procesiuni şi luminări aprinse. Totuşi, tămâie n-ar fi acceptat nici în ruptul capului. Nu putea să sufere nici cuvin tul „protestant”. El îşi zicea „catolic”. Adeseori spunea că papistaşii au nevoie de un epitet şi anume cel de romano-catolici; dar Biserica Anglicană era catolică în sensul cel mai bun, cel mai deplin şi cel mai nobil al cuvântului. Se gândea cu plăcere că faţa lui fără barbă şi mustăţi îi dă o înfăţişare de preot, şi, în tinereţe, avusese un aer ascetic care accentua şi mai mult această impresie. Adeseori povestea că odată, la Boulogne, într-una dintre vacanţele în care preoteasa nu-l însoţise din motive de economie, pe când stătea într-o strană la biserică, preotul francez venise la el şi-l poftise să ţină o predică. Domnul Carey îşi concedia diaconii când se însurau, întrucât se opunea categoric preoţilor care se căsătoreau înainte de a primi o parohie. Dar când, în preajma unor alegeri, liberalii scriseseră cu litere mari albastre, pe gardul grădinii lui: „Pe aici se ajunge la Roma”, se supărase foarte tare şi ameninţase că-i va da în judecată pe conducătorii liberali din Blackstable, Acum luase hotărârea să nu dea ascultare vorbelor lui Josiah Graves şi pentru nimic în lume să nu scoată sfeşnicele din altar. De vreo două-trei ori mormăi printre dinţi porecla „Bismarck”, pe care i-o dădea lui Josiah Graves când se supăra.

Deodată auzi un zgomot neaşteptat. Îşi ridică batista de pe faţă, se sculă de pe canapea şi se duse în sufragerie. Pe masă era instalat Philip înconjurat de o mulţime de cuburi. Clădise un castel grozav, dar un defect de construcţie la temelia lui pricinuise prăbuşirea întregului eşafodaj care se

---

[1] Henry Edward Manning (18081892), cardinal şi teolog englez, adept al dogmelor catolice.

[2] Biserica „de jos” sau „umilă”, adeptă a simplităţii serviciului divin, lipsit de orice fast.

prefăcuse cu zgomot în ruine.

— Philip, ce faci cu cuburile alea? Doar ştii că duminica n-ai voie să te joci.

Philip îl privi o clipă cu ochi înspăimântaţi şi apoi se împurpura la faţă, după obiceiul lui.

— Dar acasă mă jucam întotdeauna.

— Sunt sigur că scumpa ta mamă nu ţi-a dat niciodată voie să faci o asemenea ticăloşie.

Philip nu ştia că e o ticăloşie; dar, dacă era aşa, atunci nu dorea să se presupună că maică-sa a acceptat-o. Drept care, lăsă capul în jos şi nu răspunse nimic.

— Nu ştii că e o foarte, foarte mare ticăloşie să te joci duminica? Altfel de ce-ţi închipui că se numeşte ziua lăsată de Dumnezeu pentru odihnă? Astă-seară, când mergi la biserică, cum ai să poţi să dai ochii cu Creatorul, dacă după-amiază ai încălcat una dintre poruncile lui?

Domnul Carey îi spuse să-şi strângă imediat cuburile şi nu se mişcă de acolo până ce Philip nu se execută.

— Eşti îngrozitor de obraznic, repetă preotul. Gândeşte-te ce supărare îi faci mamei tale care, biata de ea, e în ceruri.

Lui Philip îi veni să plângă, dar, în mod instinctiv, se ferea să-i lase pe alţii să-i vadă lacrimile, aşa că strânse din dinţi ca să nu-i scape nici măcar un suspin. Domnul Carey se aşeză în fotoliu şi începu să răsfoiască o carte. Philip rămase în picioare la fereastră. Casa parohială era retrasă faţă de şoseaua spre Tercanbury şi, din sufragerie, se vedea un semicerc de iarbă şi apoi câmpiile verzi care se pierdeau în depărtare. Peste tot păşteau oi. Cerul era trist şi cenuşiu. Philip se simţi îngrozitor de nefericit.

Curând intră Mary Ann ca să servească ceaiul şi mătuşa Louisa coborî şi ea scările.

— Ai dormit, William? întrebă ea.

— Nu, răspunse el. Philip a făcut atâta zgomot încât n-am putut închide ochii.

Lucrul ăsta nu era foarte exact, pentru că de fapt propriile lui gânduri nu-l lăsaseră să doarmă; iar Philip, ascultând morocănos ce se spunea, reflectă că nu făcuse decât o dată zgomot şi nu exista niciun motiv pentru care

să nu fi putut unchiu-său să doarmă înainte sau după acel accident. Când doamna Carey ceru explicaţii, preotul povesti cele întâmplate.

— Şi nici măcar nu şi-a cerut iertare, încheie preotul.

— Vai, Philip, dar sunt sigură că regreţi, zise doamna Carey, dorind din tot sufletul ca în ochii unchiului copilul să nu pară mai rău decât era.

Philip nu răspunse. Molfăi mai departe tartinele cu unt. Nu-şi dădea seama ce putere îl stăpâneşte, care îl împiedică să-şi exprime într-un fel sau altul regretul. Simţea că-i ard urechile, îi venea oarecum să plângă, dar nu era în stare să rostească niciun cuvânt.

— E păcat că strici şi mai tare lucrurile făcând pe bosumflatul, zise domnul Carey.

Terminară ceaiul în tăcere. Din când în când, doamna Carey se uita pe furiş la Philip, dar preotul se făcea anume că nu-l bagă în seamă. Când Philip îl văzu pe unchiu-său că se duce sus pentru a se pregăti să meargă la biserică, se repezi în vestibul şi-şi luă pălăria şi haina. Dar, coborând scările şi dând cu ochii de el, preotul îi spuse:

— Astă-seară nu vreau să mergi la biserică, Philip. Nu cred că eşti într-o stare sufletească potrivită pentru a intra în Casa Domnului.

Philip nu spuse o vorbă. Simţi că e supus unei profunde umilinţe şi obrajii lui se înroşiră. Îl privi în tăcere pe domnul Carey până când îşi puse pălăria cu boruri late şi pelerina voluminoasă. Doamna Carey îl însoţi ca de obicei până la uşă. Apoi se întoarse către Philip.

— Nu-i nimic, Philip; duminica viitoare n-ai să mai fii obraznic sau cel puţin aşa te rog eu – şi atunci unchiul o să te ia cu el seara la biserică.

Îi scoase pălăria şi haina şi-l conduse în sufragerie.

— Vrei să citim împreună slujba de seară şi să cântăm imnurile la orga mică? Ţi-ar face plăcere?

Philip clătină cu hotărâre din cap. Doamna Carey era în mare încurcătură. Dacă nu voia să citească împreună slujba, nu prea vedea ce ar fi putut face cu el.

— Atunci ce-ai vrea să faci până se întoarce unchiul?

întrebă ea neputincioasă.

Într-un târziu, Philip renunţă la tăcerea lui:

— Vreau să fiu lăsat în pace, zise el.

— Vai, Philip, cum poţi să fii aşa de nepoliticos? Doar ştii că unchiul tău şi cu mine nu-ţi dorim decât binele! Nu mă iubeşti deloc?

— Te urăsc. Aş vrea să mori.

Doamnei Carey i se tăie respiraţia. Sălbăticia cu care spusese băiatul aceste cuvinte o făcu să tresară şi să icnească de durere. Nu ştia ce să mai spună. Se aşeză pe scaunul soţului; şi gândindu-se la intenţia ei de a-l iubi pe acest băiat infirm şi singur pe lume şi la dorinţa ei puternică de a se bucura de dragostea lui – era stearpă şi cu toate că, evident, fusese voinţa Domnului să nu aibă copii, uneori nici nu putea măcar să se uite la prichindeii de pe drum fără să simtă un junghi cumplit în inimă – ochii i se umplură de lacrimi care începură să se rostogolească una câte una pe obraji. Philip o privi uluit. Doamna Carey îşi scoase batista şi izbucni într-un plâns nestăpânit. Deodată Philip îşi dădu seama că plânge din pricina vorbelor lui şi-i păru rău. Se duse la ea şi, fără să spună nimic, o sărută. Era prima dată când o săruta fără să-l roage cineva. Şi biata femeie, atât de micuţă în rochia ei de satin negru, chircită şi cu faţa suptă, cu cârlionţii ei caraghioşi, îl luă pe băieţel în poală, îl înconjură cu braţele şi plânse de credeai că o să i se frângă inima în piept. Dar acum lacrimile ei erau şi lacrimi de fericire, pentru că simţea că a dispărut stinghereala care-i ţinuse până atunci străini unul de altul. Acum îl iubea cu o dragoste nouă, pentru că o făcuse să sufere.

Capitolul IX

Duminica următoare, pe când preotul se pregătea să se ducă în salon ca să se culce – toate acţiunile lui erau îndeplinite cu multă ceremonie – iar doamna Carey era gata

să urce în dormitor, Philip întrebă:

— Dacă n-am voie să mă joc, atunci ce să fac?

— Dar nu poţi sta o dată locului fără să faci gălăgie?

— Nu pot să stau locului până la ceai.

Domnul Carey se uită pe fereastră, dar afară era frig şi bătea vântul, aşa că nu-i venea să-l trimită pe Philip în grădină.

— Ştiu ce ai putea să faci. Ai putea să înveţi pe de rost rugăciunea zilei de azi.

Luă cartea de rugăciuni de pe armoniu şi o răsfoi până dădu de pagina căutată.

— Nu e prea lungă. Dacă poţi s-o spui fără greşeală când vin la ceai, îţi dau căpăcelul de la ou.

Doamna Carey trase scaunul lui Philip – între timp îi cumpăraseră unul mai înalt – lângă masa din sufragerie, şi puse cartea în faţa lui.

— Diavolul găseşte ceva de lucru şi pentru cei leneşi, zise domnul Carey.

Mai aruncă vreo câţiva cărbuni în foc ca să se poată bucura de nişte flăcări jucăuşe când se va întoarce la ceai şi se retrase în salon. Îşi desfăcu gulerul, îşi potrivi pernele şi se instală cât mai comod pe canapea. Socotind totuşi că e puţin cam rece în salon, doamna Carey îi aduse preotului o scoarţă din vestibul; o întinse bine şi-l înveli pe picioare. Apoi trase storurile ca să nu-l supere lumina şi, întrucât preotul închisese deja ochii, ieşi în vârful picioarelor din odaie. Astăzi preotul era împăcat cu sine însuşi şi în zece minute adormi, scoţând un sforăit molcom.

Era a şasea duminică după Bobotează şi rugăciunea începea astfel: *„O, Dumnezeule, al Cărui Fiu binecuvântat ni S-a dezvăluit ca să biruie ispitirile diavolului, iar pe noi să ne preschimbe în odrasle ale Domnului, cei ce moşteni-vor viaţa veşnică...”*. Philip o citi de la cap la coadă. Nu înţelese mai nimic. Începu să-şi spună vorbele acelea cu glas tare, dar unele dintre ele îi erau necunoscute şi construcţia propoziţiilor era tare ciudată. Nu putu să-şi bage în cap mai mult de două rânduri. Şi nici măcar să fie atent nu izbutea căci gândul îi fugea mereu într-altă parte; pe pereţii casei

parohiale erau întinse, ca pe un spalier, ramurile pomilor fructiferi şi, din când în când, câte o creangă mai lungă bătea în fereastră; pe câmpia de dincolo de grădină păşteau nepăsătoare nişte oi. Lui Philip i se părea că are noduri în creier. Apoi îl cuprinse panica la gândul că nu va fi în stare să înveţe cuvintele acelea până la ora ceaiului, şi se apucă să şi le spună repede în şoaptă; nu mai încercă să le înţeleagă, ci pur şi simplu să le memoreze ca un papagal.

În după-amiaza aceea, doamna Carey nu putu să doarmă, aşa că pe la patru, fiind mai trează ca oricând, coborî scările. Se gândi să-l asculte pe Philip rugăciunea, ca nu cumva să greşească atunci când va fi să i-o spună unchiului. Astfel unchiul său o să fie încântat şi o să vadă că băiatul are inimă bună. Dar când ajunse la uşa sufrageriei şi dădu să intre, doamna Carey auzi un zgomot care o făcu să se oprească brusc. Îi sări inima din loc. Se îndepărtă şi se strecură fără zgomot pe uşa din faţă. Înconjură casa până ce ajunse la fereastra sufrageriei şi apoi, cu multă băgare de seamă, se uită înăuntru. Philip şedea şi acum pe scaunul pe care-l aşezase ea, dar stătea cu capul pe masă, cu faţa îngropată în mâini şi suspina cuprins de deznădejde. Doamna Carey văzu cum plânsul îi zguduie tot trupul. Se sperie îngrozitor. Un lucru care o uimise întotdeauna în înfăţişarea băiatului era faptul că părea atât de stăpânit. Nu-l văzuse niciodată plângând. Şi acum îşi dădu seama că acest calm al lui era doar o ruşine instinctivă de a-şi arăta sentimentele: se ascundea ca să plângă.

Fără să se gândească nicio clipă că soţului ei nu-i place să fie trezit brusc, dădu buzna în salon.

— William, William! zise ea. Băiatul plânge de ţi se rupe inima.

Domnul Carey se ridică în capul oaselor şi se eliberă de scoarţa care-i învelea picioarele.

— Dar ce l-ar putea face să plângă?

— Nu ştiu... Vai, William, nu-l putem lăsa pe băiat să fie nefericit. Crezi că e vina noastră? Dacă am fi avut copii am fi ştiut cum să ne purtăm cu el.

Domnul Carey se uită la ea perplex. Se simţea teribil de

neputincios.

— Dar nu e posibil să plângă pentru că i-am dat să înveţe rugăciunea. N-are mai mult de zece rânduri.

— Ce-ai zice dacă i-aş duce nişte cărţi cu poze, William, să se uite la ele? Avem nişte poze din Ţara Sfântă. Nu cred că ar fi ceva rău în asta.

— Fie, n-am nimic împotrivă.

Doamna Carey intră în birou. Singura pasiune a domnului Carey era să colecţioneze cărţi şi nu se ducea niciodată la Tercanbury fără să piardă o oră-două la anticariat; şi întotdeauna se întorcea cu vreo patru-cinci volume mucegăite. Nu le citea niciodată, pentru că pierduse de mult deprinderea de a citi, dar îi plăcea să le răsfoiască, să se uite la ilustraţii – dacă aveau – şi să le lipească dacă li se rupseseră copertele. Se bucura ori de câte ori era o zi ploioasă, pentru că atunci putea sta acasă fără să aibă remuşcări şi putea să-şi petreacă după-amiaza în faţa unui păhăruţ cu albuş de ou şi a borcanului cu clei, cârpind legătura proastă de piele a cine ştie cărei ediţii ponosite in-cvarto. Avea multe cărţi vechi de călătorii, cu gravuri în metal şi doamna Carey găsi repede două care erau despre Palestina. Avu grijă să tuşească de mai multe ori în dreptul uşii pentru a-i da timp lui Philip să-şi vină în fire, deoarece îşi dădea seama că băiatul s-ar simţi umilit dacă l-ar surprinde cu ochii în lacrimi, şi apoi apăsă cu zgomot clanţa. Când intră, îl găsi pe Philip concentrat asupra cărţii de rugăciuni şi ascunzându-şi ochii cu mâinile ca să nu vadă că a plâns.

— Acum ştii rugăciunea? îl întrebă ea.

Băiatul nu răspunse pe dată şi ea înţelese că zăboveşte pentru că îi e teamă să nu se simtă o tulburare în glas. La rândul ei, doamna Carey era ciudat de stânjenită.

— N-o pot învăţa pe de rost, zise el în cele din urmă şi i se tăie de tot răsuflarea.

— Bine, nu-i nimic, zise ea. Nu e nevoie s-o înveţi. Ţi-am adus nişte cărţi cu poze să te uiţi la ele. Vino şi stai la mine în poală şi o să le răsfoim împreună,

Philip se dădu jos de pe scaun cu sfială şi veni şontâc-

şontâc spre ea. Ţinea privirile aţintite în podea ca să nu i se vadă ochii înlăcrimaţi. Doamna Carey îl înconjură cu braţele.

— Uite, zise ea. Ăsta e locul în care s-a născut domnul nostru Isus Hristos.

Îi arătă un oraş oriental cu acoperişuri plate, cupole şi minarete. În prim plan era un pâlc de palmieri sub care se odihneau doi arabi şi nişte cămile. Philip pipăi uşor poza ca şi cum ar fi vrut să simtă casele şi veşmintele largi ale călătorilor.

— Citeşte-mi ce spune aici, o rugă el.

Doamna Carey citi cu voce egală ce scria pe contra-pagină. Era o povestire romantică despre un călător care străbătuse ţările Răsăritului pe la începutul secolului, o istorie poate puţin cam pompoasă, însă înmiresmată de emoţia cu care generaţia de după Byron şi Chateaubriand a avut revelaţia Orientului. După câteva clipe, Philip o întrerupse.

— Vreau să văd altă poză.

Când intră Mary Ann şi doamna Carey se ridică pentru a o ajuta să pună faţa de masă, Philip luă cartea în mâinile lui şi cercetă grăbit ilustraţiile. Cu mare greutate izbuti mătuşa să-l convingă să lase jos cartea ca să vină la ceai. Uitase de chinurile îngrozitoare prin care trecuse ca să poată învăţa pe dinafară rugăciunea; uitase şi de lacrimile vărsate. A doua zi ploua şi Philip ceru din nou cartea. Doamna Carey i-o dădu cu bucurie. Vorbind cu soţul ei despre viitorul băiatului, descoperise că amândoi doreau să-l vadă îmbrăcând haina preoţească şi această poftă de a cunoaşte cartea cu descrieri ale locurilor sfinţite de trecerea lui Isus părea să fie un semn bun. Ai fi zis că mintea băiatului se îndreaptă de la sine către lucrurile sacre. Dar, peste câteva zile, ceru şi alte cărţi. Domnul Carey îl duse în biroul lui, îi arătă raftul în care ţinea cărţile ilustrate şi alese una despre Roma. Philip întinse mâinile spre ea cu lăcomie. Pozele îl duseră către o nouă formă de amuzament, începu să citească pagina dinaintea fiecărei gravuri şi pagina de după ea, ca să vadă ce reprezintă poza şi curând nu-l mai

interesară deloc jucăriile.

Apoi, când nu era nimeni prin apropiere, începu să-şi ia singur cărţi din raft; şi poate pentru că primul lucru care îl impresionase fusese un oraş din Orient, cel mai mult îl distrau cărţile cu descrieri ale ţărilor Levantului. Inima îi bătea puternic de emoţie când vedea poze înfăţişând moschei şi palate somptuoase; dar mai ales o anumită poză dintr-o carte despre Constanţinopole îi stârnea imaginaţia. Poza înfăţişa Sala celor o Mie de Coloane. Era o cisternă bizantină pe care fantezia populară o înzestrase cu o amploare fantastică; şi legenda pe care o citi spunea că la intrare era întotdeauna priponită o barcă pentru a-i ispiti pe cei imprudenţi, dar niciun călător care se avântase în întuneric nu mai revenise de acolo. Şi Philip se întreba dacă barca trecea mereu dintr-o alee cu stâlpi în alta, sau dacă, în cele din urmă, ajungea la vreo casă stranie.

Într-o bună zi dădu norocul peste el, căci îi căzu în mână *O mie şi una de nopţi* în traducerea lui Lane[3]. Îl captivară mai întâi ilustraţiile, dar apoi se apucă să citească şi poveştile; începu cu cele despre vrăji, iar apoi le citi şi pe celelalte; pe cele care-i plăcură mai mult le reciti de nenumărate ori. Nu se mai putea gândi la nimic altceva. Uită cu totul de viaţa din jur. Trebuiau să-l strige de două-trei ori până să vină la masă. Pe nesimţite deprinse cel mai încântător nărav de pe lume, năravul cititului; nu ştia că în felul ăsta îşi făureşte un refugiu în care să se ascundă de toate necazurile vieţii; şi iarăşi nu ştia că-şi făureşte o lume ireală care avea s-o transforme pe cea reală, de fiecare zi, într-un izvor de amarnice dezamăgiri. Curând începu să citească şi alte lucruri. Avea o minte precoce. Văzându-l că-şi găseşte o ocupaţie şi că nici nu mai e agitat, nici nu tulbură liniştea celorlalţi, unchiul şi mătuşa încetară să-şi mai facă griji din pricina lui. Domnul Carey avea atâtea cărţi încât nici nu le mai ştia numărul şi, cum citea prea puţin, uita de loturile pe care le cumpărase într-un moment

---

[3] Edward William Lane (1801–1876), orientalist englez, specialist în limba arabă, autor al primei traduceri fidele din *O mie şi una de nopţi* şi din *Coran*.

sau altul pentru că erau ieftine. Pripăşite la întâmplare printre predici şi cazanii, printre cărţile de călătorie, vieţile sfinţilor, faptele apostolilor, istoriile bisericii, se aflau şi nişte romane de modă veche; într-un târziu, Philip le descoperi şi pe acestea. Le alegea după titluri. Primul pe care-l citi se numea *Vrăjitoarele din Lancashire*, iar apoi *Admirabilul Crichton*[4] şi câte şi mai câte. Ori de câte ori începea o carte în care doi călători solitari treceau cu caii pe marginea unei prăpăstii înfricoşătoare, ştia că a nimerit bine.

Între timp venise vara, şi grădinarul care fusese marinar în tinereţe îi făcu un hamac şi i-l întinse între ramurile unei sălcii plângătoare. Aici zăcea Philip ceasuri întregi, ascuns de privirile oricărei persoane care ar fi putut să vină la casa parohială, şi citea, citea cu nesaţ. Timpul trecea şi se făcu iunie; apoi veni august; duminicile biserica era înţesată de străini şi adeseori banii strânşi pe tipsie la sfârşitul slujbei se ridicau la suma de două lire. Nici preotul şi nici doamna Carey nu ieşeau prea mult din grădină în această perioadă; nu le plăceau mutrele necunoscute şi îi priveau cu duşmănie pe vizitatorii de la Londra. Casa de peste drum fu închiriată, pe timp de şase săptămâni, de un domn care avea doi băieţi şi care trimise vorbă la casa parohială dacă nu cumva Philip ar dori să vină să se joace cu ei; dar doamna Carey răspunse printr-un refuz politicos. Îi era teamă ca nu cumva băieţii londonezi să-l strice pe Philip. El avea să se facă preot şi era necesar să fie ferit de contaminare. Doamnei Carey îi plăcea să vadă în el un mic Samuel[5].

Capitolul X

---

[4] Operă de largă circulaţie a scriitorului englez James Matthew Barrie (1860–1937).

[5] În *Vechiul Testament*, profet al evreilor.

Familia Carey se hotărî să-l trimită pe Philip la Şcoala Regală din Tercanbury. Acolo îşi trimiteau fiii toţi clericii din vecinătate. O îndelungată tradiţie lega şcoala de catedrală; directorul şcolii era canonic onorific, iar arhidiaconul fusese şi el director pe vremuri. Elevii şcolii erau stimulaţi să aspire către haina preoţească şi educaţia pe care o primeau era de aşa natură încât să-i pregătească pe flăcăii cinstiţi să-şi închine viaţa slujirii lui Dumnezeu. Pe lângă şcoală funcţiona un curs pregătitor şi se hotărî ca Philip să fie trimis acolo. Într-o joi după-amiază, pe la sfârşitul lui septembrie, domnul Carey îl luă pe băiat la Tercanbury. Încă de dimineaţă, Philip se simţea emoţionat şi puţin cam speriat. Nu prea avea idee ce înseamnă viaţa de şcoală, dar citise câte ceva în această privinţă în povestirile din *Revista băieţilor*. Mai citise şi *Eric sau Puţin câte puţin*[6].

Când coborâră din tren la Tercanbury, lui Philip îi era pur şi simplu rău de spaimă, iar în trăsură, în drum spre centrul oraşului, se făcu galben la faţă şi amuţi. Şcoala arăta a închisoare din pricina zidului înalt de cărămidă care o înconjura. În mijlocul zidului era o portiţă îngustă. Sunară şi portiţa se deschise. Ieşi un bărbat şleampăt şi stângaci şi luă cufărul de metal al lui Philip şi cutia lui cu jucării. Îi pofti în salon; era o încăpere ticsită de mobile masive şi urâte şi scaunele care completau garnitura erau aşezate de jur-împrejurul pereţilor, având o înfăţişare rigidă care te îngheţa. Aşteptară să vină directorul.

— Cum e domnul Watson? întrebă Philip după o vreme.

— Ai să vezi şi tu.

Urmă un nou răstimp de tăcere. Domnul Carey se întreba de ce nu mai vine directorul. Deodată Philip făcu un efort şi vorbi din nou.

— Să-i spui că am un picior strâmb.

Înainte de a putea domnul Carey să-i răspundă uşa se deschise brusc şi domnul Watson intră ca o rafală în odaie. Lui Philip i se păru un uriaş. Avea peste un metru optzeci, era lat în spate, avea mâini enorme şi o barbă mare roşie;

[6] Povestire morală din viaţa elevilor, scrisă de prelatul englez Frederic William Farrar (1831–1903).

vorbea tare, cu un aer jovial, dar veselia lui agresivă nu făcu decât să-l sperie de moarte pe Philip. Domnul Watson dădu mâna cu domnul Carey şi apoi cuprinse mânuţa lui Philip în palma lui imensă.

— Ei tinere, te bucuri că vii la şcoală? strigă el.

Philip roşi, dar nu găsi niciun cuvânt cu care să-i răspundă.

— Câţi ani ai?

— Nouă, zise Philip.

— Trebuie să spui „domnule director”, îi zise unchiu-său.

— Cred că ai o mulţime de lucruri de învăţat, urlă vesel directorul.

Ca să-l facă pe băiat să devină mai încrezător, începu să-l gâdile cu degetele lui aspre. Simţindu-se intimidat şi stânjenit, Philip se feri de atingerea domnului Watson.

— Pentru moment l-am pus pe băiat în dormitorul mic... Cred că o să te simţi mai bine acolo, nu-i aşa? adăugă el adresându-i-se lui Philip. Nu sunteţi decât opt. O să te simţi aproape ca acasă.

Apoi uşa se deschise şi intră doamna Watson. Era smeadă la faţă şi avea părul foarte negru, pieptănat îngrijit, cu cărare la mijloc. Avea buzele ciudat de groase şi un nas mic şi rotund, iar ochii mari şi negri. Înfăţişarea ei era neobişnuit de rece. Vorbea rareori, iar de zâmbit, zâmbea şi mai rar. Soţul ei i-l prezentă pe domnul Carey şi apoi îl împinse pe Philip către ea cu un gest prietenos.

— Un nou elev, Helen. Se numeşte Carey.

Fără să rostească o vorbă, doamna Watson dădu mâna cu Philip şi apoi se aşeză tăcută pe scaun în timp ce directorul îl întrebă pe domnul Carey ce şi cât ştie Philip şi cu ce cărţi a lucrat. Preotul din Blackstable se simţi puţin stânjenit de entuziasmul gălăgios al domnului Watson şi, peste câteva minute, se ridică.

— Cred că ar trebui să plec.

— Foarte bine, foarte bine, zise domnul Watson. La mine e în siguranţă. Lucrurile au să meargă strună aici. Nu-i aşa, tinere?

Fără să aştepte răspunsul lui Philip, matahala izbucni

într-un hohot de râs zgomotos, ca un muget. Domnul Carey îl sărută pe Philip pe frunte şi plecă.

— Vino, tinere, strigă domnul Watson. Hai să-ţi arăt clasa.

Străbătu salonul cu paşi de uriaş şi Philip şontâcăi cât putu de repede în urma lui. Se trezi într-o cameră lungă şi goală, cu două mese care se întindeau pe toată lungimea ei; de o parte şi de alta a lor erau bănci de lemn.

— Deocamdată nu prea e lume pe aici, zise domnul Watson. Am să-ţi arăt terenul de joacă şi pe urmă am să te las să te descurci singur.

Domnul Watson o luă înainte. Philip ajunse pe un teren mare de joacă înconjurat din trei părţi de pereţi înalţi de cărămidă. A patra latură era formată de un gard cu ostreţe de fier prin care se vedea o pajişte imensă şi, dincolo de ea, câteva dintre clădirile Şcolii Regale. Un băieţel umbla de colo-colo trist şi necăjit, dând din când în când cu piciorul în pietriş.

— Bună, Venning, strigă domnul Watson. Când ai apărut?

Băieţelul veni în întâmpinarea directorului şi dădu mâna cu el.

— Uite un băiat nou. E mai mare şi mai voinic decât tine, aşa că te rog să nu-l terorizezi.

Directorul îi îmbrăţişă pe cei doi copii cu o privire de o severitate prefăcută, speriindu-i cu mugetul vocii lui, iar apoi, cu un hohot zgomotos, îi părăsi.

— Cum te cheamă?

— Carey.

— Ce e taică-tău?

— A murit.

— O! Maică-ta umblă cu apă şi săpun?

— Şi mama a murit.

Philip credea că răspunsul lui o să-l facă pe băiat să se simtă puţin stânjenit. Dar Venning nu era omul pe care un fleac ca ăsta să-l abată de la glumele lui.

— Mă rog, dar pe vremuri umbla cu apă şi săpun? continuă el.

— Da, răspunse Philip indignat.

— Vasăzică spăla?

— Nu, nu spăla nimic.

— Atunci înseamnă că nu umbla cu apă şi săpun.

Băieţelul chiui de bucurie văzând ce bine i-a reuşit sofistica. Apoi dădu cu ochii de piciorul lui Philip.

— Ce ai la picior?

Philip încercă instinctiv să-l ascundă privirilor. Îl trase îndărătul piciorului sănătos.

— Am un picior strâmb, răspunse el.

— Cum l-ai căpătat?

— L-am avut dintotdeauna.

— Ia să-l vedem.

— Nu vreau.

— Treaba ta.

Băieţelul îşi însoţi aceste cuvinte cu o lovitură dureroasă în fluierul piciorului. Neaşteptându-se câtuşi de puţin la ea, Philip nu se putu feri. Durerea îi tăie respiraţia, dar mai mare decât durerea fu surpriza. Nu ştia de ce l-a lovit Venning. N-avu prezenţa de spirit să-i învineţească un ochi, Şi pe urmă băieţelul era mai mic decât el, iar el citise în *Revista băieţilor* că e un lucru foarte josnic să loveşti un copil mai mic decât tine. În timp ce Philip se ţinea de picior, căutând să-şi potolească durerea, îşi făcu apariţia un al treilea băiat, iar micul terorist îl părăsi. În scurtă vreme, observă că cei doi vorbesc despre el şi simţi că se uită la picioarele lui. Se înfierbântă tot şi-l cuprinse o mare stânjeneală.

Dar sosiră şi alţi băieţi, se adunară mai mult de zece, apoi de două ori pe atât şi începură să vorbească despre felul cum şi-au petrecut vacanţa, pe unde au fost şi ce grozav au jucat crichet. Mai veniră încă vreo câţiva băieţi noi şi Philip se trezi deodată că a intrat în vorbă cu ei. Era timid şi speriat. Dorea din tot sufletul să se facă plăcut, dar nu-i venea în minte ce-ar putea să spună. I se puseră multe întrebări şi el răspunse cu multă plăcere la toate. Un băiat îl întrebă dacă ştie să joace crichet.

— Nu, răspunse Philip, am un picior strâmb.

Băiatul plecă repede privirile în jos şi roşi. Philip îşi dădu

seama că băiatul a simţit că a pus o întrebare nepotrivită. Fiind însă prea timid ca să-şi ceară iertare, îi aruncă lui Philip o privire jenată.

Capitolul XI

A doua zi dimineaţă când îl trezi un sunet de clopoţel, Philip se uită mirat prin boxa în care se afla. Apoi se auzi un glas necunoscut, şi Philip îşi aminti că e la şcoală.

— Singer, te-ai sculat?

Pereţii despărţitori ai boxei erau din brad lustruit şi în faţă era o perdea verde. Pe vremea aceea, prea puţină lume se gândea la ventilaţie şi ferestrele erau închise tot timpul, dormitorul aerisindu-se numai dimineaţa.

Philip se dădu jos din pat şi se aşeză în genunchi ca să-şi spună rugăciunile. Era frig în dimineaţa aceea şi începu să tremure; dar unchiul său îl învăţase că Dumnezeu îi primeşte mai bine rugăciunea dacă şi-o face în cămaşă de noapte decât dacă aşteaptă până se îmbracă. Lucrul acesta nu-l mirase deloc, pentru că începea să-şi dea seama că e creatura unui Dumnezeu căruia îi place să-şi vadă credincioşii chinuiţi. Apoi se spălă. Cei cincizeci de elevi aveau la dispoziţie două băi şi fiecare băiat făcea baie o dată pe săptămână. În rest, se spălau într-un lighenaş de pe un lavoar, care, împreună cu patul şi scaunul, forma mobilierul fiecărei boxe. Băieţii sporovăiau vesel în timp ce se îmbrăcau. Philip era numai urechi. Apoi se auzi din nou un sunet de clopoţel şi băieţii coborâră repede scările. Se aşezară pe băncile aflate de-o parte şi de alta a celor două mese lungi din sala de clasă, după care intră domnul Watson urmat de soţia lui şi de servitori şi luă loc la masă. Domnul Watson citi rugăciunea pe un ton impresionant şi – rostite de glasul lui puternic – implorările bubuiră ca tunetul, parcă ar fi fost nişte ameninţări personale adresate fiecărui băiat în parte. Philip ascultă neliniştit. Apoi domnul

Watson citi un capitol din Biblie şi servitorii părăsiră cu toţii sala. Peste o clipă, un tânăr nepieptănat aduse două ceainice imense şi mai făcu un drum ca să aducă şi nişte farfurii mari cu felii de pâine cu unt.

De felul său, Philip se îngreţoşa uşor şi bucăţile groase de unt prost aşezate pe pâine îi întoarseră stomacul pe dos. Dar văzându-i pe ceilalţi băieţi cum rad uşor untul de pe pâine, le urmă şi el exemplul. Cu toţii aveau bucăţi de carne conservată în borcan şi alte asemenea bunătăţi pe care le aduseseră în cutiile de jucării; unii mai aveau şi ceva „suplimente”, ca de pildă ouă sau slănină de care mai profita şi domnul Watson. Când îl întrebase pe domnul Carey dacă şi Philip urma să capete asemenea lucruri, domnul Carey îi răspunsese că, după părerea lui, copiii nu trebuie să fie răsfăţaţi şi îndopaţi. Domnul Watson fu întru totul de acord cu el – el socotea că nimic nu e mai bun decât pâinea cu unt pentru copiii în creştere – dar unii părinţi, care îşi îndoapă şi-şi răsfaţă în mod exagerat odraslele, insistau asupra acestui lucru.

Philip observă că „suplimentele” le câştigau băieţilor o consideraţie aparte şi se hotărî să-i ceară şi el asemenea lucruri mătuşii Louisa când i-o scrie.

După micul dejun, băieţii ieşiră în dezordine pe terenul de joacă. Încetul cu încetul, se strânseră aici toţi externii. Erau fiii clerului local, ai funcţionarilor de la antrepozite şi ai negustorilor şi industriaşilor din oraşul vechi. Curând sună clopoţelul şi intrară cu toţii în sala de predare. Aceasta era o cameră mare şi lungă – la capetele căreia erau clasele a doua şi a treia, conduse fiecare de câte un profesor – alături de o odăiţă folosită de domnul Watson pentru a preda la clasa întâi. În vederea stabilirii unei legături între şcoala pregătitoare şi şcoala propriu-zisă, aceste clase erau numite în mod oficial, la festivităţi şi cu ocazia dărilor de seamă, clasele a doua superioară, mijlocie şi inferioară. Philip fu repartizat în clasa inferioară. Profesorul, un bărbat roşcovan, cu glas plăcut, se numea Rice; se purta bine cu băieţii şi timpul trecu repede. Philip rămase surprins când văzu că s-a făcut deja unsprezece fără un sfert şi că li se dă

o recreaţie de zece minute.

Toată şcoala năvăli pe terenul de joacă într-o gălăgie infernală. Noilor elevi li se spuse să se aşeze în mijloc, iar ceilalţi se înşirară de-a lungul zidurilor, faţă în faţă. Începură să joace „Porcuşorul e la mijloc”. Vechii elevi alergau de la un zid la altul, în timp ce elevii noi încercau să-i prindă; când prindeau vreunul şi rosteau cuvintele mistice – „unu, doi, porcuşorul e la noi” – băiatul rămânea prizonier şi, trecând în tabăra adversă, ajuta la prinderea celor care rămăseseră încă liberi. Philip văzu un băiat care fugea pe lângă el şi încercă să-l prindă, dar, şchiop cum era, n-avea nicio şansă; iar cei care trebuiau să alerge, sesizând situaţia, începură să se repeadă tocmai în partea lui de teren. Apoi unul dintre băieţi avu ideea strălucită de a maimuţări felul stângaci în care alerga Philip. Alţi băieţi îl văzură şi începură să râdă. Apoi îl imitară cu toţii pe cel dintâi; şi tot aşa alergau în jurul lui Philip şchiopătând ridicol şi chicotind ascuţit, cu vocile lor subţiri. Îşi pierdură pur şi simplu capul de încântare în vârtejul acestui nou amuzament şi se sufocau de veselie, nemaiputându-şi stăpâni râsul. Unul dintre ei îi puse piedică lui Philip, care căzu, greoi ca întotdeauna, şi se lovi rău la genunchi. Băieţii râseră şi mai tare când îl văzură ridicându-se. Un băiat îi dădu brânci de la spate şi Philip ar fi căzut iarăşi dacă nu l-ar fi ţinut cineva. Amuzându-se pe socoteala infirmităţii lui Philip, copiii uitară complet de jocul lor. Unul dintre ei inventă un mers şchiopătat cu totul ieşit din comun, aşa de sucit, încât li se păru celorlalţi extraordinar de comic şi câţiva băieţi se trântiră pur şi simplu pe jos, prăpădindu-se de râs; Philip se înspăimântă de moarte. Nu-şi dădea seama de ce râd de el. Îi bătea inima aşa de tare, încât abia mai putea răsufla şi era mai speriat decât fusese vreodată în toată viaţa lui. Stătea locului, prostit, în timp ce băieţii alergau în jurul lui, strâmbându-se şi râzând; strigau la el îndemnându-l să încerce să-i prindă; dar el nu se mişca din loc. Nu voia să mai fie văzut alergând. Se străduia din răsputeri să nu plângă.

Deodată sună clopoţelul şi băieţii se întoarseră în şcoală.

Philip sângera la genunchi, era murdar şi cu părul răvăşit. Timp de câteva minute, domnul Rice nu izbuti să-şi stăpânească elevii. Erau încă surescitaţi de noutatea cea stranie şi Philip îi văzu pe unii dintre ei privind pe furiş, către picioarele lui. Şi le ascunse cât putu de bine sub bancă.

După-amiază se duseră să joace fotbal, dar domnul Watson îl opri pe Philip la ieşirea din sufragerie.

— Carey, mi se pare că nu joci fotbal, nu? îl întrebă el.

Philip roşi încurcat.

— Nu, domnule profesor.

— Nu-i nimic. Atunci mai bine du-te pe câmp. Cred că poţi să mergi până acolo, nu?

Philip habar n-avea unde e câmpul, însă socoti că e mai bine să îl aprobe.

Băieţii merseră sub supravegherea domnului Rice, care se uită la Philip şi, văzând că nu s-a schimbat, îl întrebă de ce nu se duce să joace fotbal.

— Domnul Watson a spus că nu e nevoie să mă duc, domnule profesor.

— De ce?

Philip era înconjurat de băieţi care-l priveau curioşi şi deodată se simţi copleşit de ruşine. Privi în jos fără să răspundă. Răspunsul îl dădură ceilalţi.

— Are un picior strâmb, domnule profesor.

— Aha, înţeleg.

Domnul Rice era foarte tânăr, abia absolvise de un an facultatea; se simţi deodată tare încurcat. Instinctul îl îndemna să-i ceară iertare băiatului, dar era prea sfios ca s-o facă. Drept care strigă la băieţi cu glas aspru:

— Ei, băieţi, voi ce mai aşteptaţi? Duceţi-vă.

Unii dintre ei porniseră deja, iar cei care rămăseseră în urmă plecară acum în grupuri mai mici sau meii mari.

— Carey, atunci tu vino cu mine, zise profesorul. Nu ştii drumul, nu?

Philip ghici intenţia lui blândă şi simţi că i se pune un nod în gât.

— Ştiţi, domnule profesor, eu nu pot merge prea repede.

— Atunci am să merg foarte încet, zise profesorul zâmbind.

Inima lui Philip fu cucerită pe dată de tânărul acesta roşcovan, cu o înfăţişare banală, care-i spusese o vorbă bună. Dintr-odată, se simţi mai puţin nenorocit.

Seara însă, când se duseră la culcare şi se dezbrăcau, băiatul pe nume Singer ieşi din boxa lui şi-şi băgă capul în boxa lui Philip.

— Bă, ia să-ţi vedem şi noi piciorul, zise el.

— Nu vreau, răspunse Philip şi sări repede în pat.

— Mie să nu-mi zici „nu vreau”, spuse Singer. Ia vino încoace, Mason.

Băiatul din boxa alăturată urmărea scena dintr-un colţ şi, auzind invitaţia, se strecură înăuntru. Se repeziră la Philip şi încercară să dea la o parte aşternutul cu care se învelise, dar el îl ţinea cu toată puterea.

— Ce aveţi cu mine, de ce nu mă lăsaţi în pace? strigă el.

Singer puse mâna pe o perie şi cu dosul ei îl lovi pe Philip peste degetele cu care ţinea strâns pătura. Philip ţipă.

— Dar tu ce ai, de ce nu ne arăţi piciorul?

— Nu vreau.

Disperat, Philip strânse pumnul şi-l lovi pe băiatul care-l chinuia, dar, cum era într-o poziţie care nu-l avantaja, băiatul îl apucă de braţ şi începu să i-l sucească.

— Ah, lasă-mă, lasă-mă, strigă Philip. Îmi rupi mâna.

— Atunci linişteşte-te şi arată-ne piciorul.

Philip suspină şi icni. Băiatul îi răsuci mai tare braţul. Era o durere insuportabilă.

— Bine, vi-l arăt, zise Philip.

Scoase piciorul de sub aşternut. Singer nu slăbi strânsoarea. Se uită plin de curiozitate la infirmitatea lui Philip.

— Nu că-i monstruos? zise Mason.

Îşi făcu apariţia un alt băiat şi se uită şi el.

— Uh! strigă el dezgustat.

— Să fiu al dracului, dar e groaznic, zise Singer, strâmbându-se. E tare?

Atinse diformitatea cu vârful degetului, prudent, de parcă

ar fi fost ceva însufleţit. Deodată auziră pe scări paşii greoi ai domnului Watson. Într-o clipă îl înveliră la loc pe Philip şi se răspândiră ca nişte iepuri prin boxele lor. Domnul Watson intră în dormitor. Ridicându-se în vârful degetelor, privi peste bara de care atârna perdeaua verde şi îi văzu pe copiii din câteva boxe. Băieţii erau bine instalaţi în paturile lor. Domnul Watson stinse lumina şi plecă.

Singer îl strigă pe Philip, dar acesta nu răspunse. Îşi înfipsese dinţii în pernă ca să nu-l audă lumea plângând. Nu plângea atât din pricina durerii pe care i-o pricinuiseră şi nici din pricina umilinţei pe care o suferise când îi priviseră piciorul, cât mai ales de furie că, incapabil să reziste torturii, îşi scosese chiar el piciorul de sub pătură.

Şi atunci simţi toată tristeţea vieţii lui. În mintea lui de copil i se păru că această nefericire va continua la nesfârşit. Fără să aibă vreun motiv special, îşi aminti de dimineaţa aceea rece în care Emma îl ridicase din pătuţul lui şi-l pusese alături de maică-sa. Nu se mai gândise niciodată la ziua aceea, dar acum parcă simţea căldura trupului mamei lipită de trupul lui şi braţele ei înconjurându-l. Deodată i se păru că viaţa lui e un vis, ca şi moartea mamei, ca şi vremea petrecută la casa parohială, ca şi aceste două zile nefericite de la şcoală şi crezu că a doua zi dimineaţă o să se trezească din nou acasă. Gândurile acestea îi opriră şuvoiul lacrimilor. Era prea nefericit, nu putea să fie decât un vis şi mama lui trăia şi Emma avea să vină îndată să se culce acolo. Îl fură somnul.

Dar a doua zi dimineaţă se trezi tot în sunetul clopoţelului, şi primul lucru de care dădu cu ochii fu perdeaua verde a boxei.

Capitolul XII

Cu timpul, infirmitatea lui Philip încetă să mai stârnească interesul elevilor. Era acceptată ca şi părul roşu al unui elev

sau corpolenţa nefirească a altuia. Dar, între timp, devenise îngrozitor de sensibil. Nu fugea niciodată, decât dacă era absolut obligat, pentru că ştia că atunci se vede şi mai bine cât de şchiop e, şi învăţă să meargă într-un anumit fel. Stătea pe loc cât mai mult timp putea, ascunzându-şi piciorul strâmb îndărătul celuilalt, ca să nu atragă atenţia, şi vina orice referire la infirmitatea lui. Pentru că nu putea participa la jocurile celorlalţi băieţi, rămânea străin de viaţa lor; activitatea lor îl interesa numai ca pe un spectator din afară; şi i se părea că există o barieră între ei şi el. Uneori băieţii păreau că socotesc că ar fi vina lui dacă nu ştie să joace fotbal, şi el nu izbutea nici în ruptul capului să-i facă să înţeleagă adevărul. Mai tot timpul rămânea singur. Altădată se simţea dispus să flecărească, dar, încetul cu încetul, deveni tăcut. Începu să se gândească la diferenţa dintre el şi ceilalţi.

Băiatul cel mai voinic din dormitor, Singer, îl privea cu ochi răi, şi Philip, cam nedezvoltat pentru vârsta lui, trebui să îndure din plin un tratament aspru. Pe la jumătatea trimestrului, toată şcoala fu cuprinsă de febra unui nou joc numit „peniţele”. Se juca în doi, pe masă sau pe pupitru, cu peniţe de oţel. Trebuia să-ţi împingi peniţa cu unghia astfel încât vârful ei să treacă peste peniţa adversarului, în timp ce acesta încerca să te împiedice şi să treacă vârful peniţei lui peste dosul peniţei tale; când ajungeai în acest punct, suflai peste buricul degetului mare, îl apăsai pe cele două peniţe şi, dacă izbuteai să le ridici pe amândouă fără să-ţi scape vreuna, amândouă peniţele erau ale tale. Curând, în toată şcoala nu mai vedeai altceva decât băieţi jucând acest joc şi cei mai îndemânatici strânseseră adevărate depozite de peniţe. Dar, nu după multă vreme, când domnul Watson ajunse la concluzia că e vorba de un fel de joc de noroc, il interzise şi confiscă toate peniţele care se aflau în posesia băieţilor. Philip fusese foarte îndemânatic şi se despărţi cu multă tristeţe de câştigul lui; dar era nerăbdător să joace iarăşi şi, peste câteva zile, în drum spre terenul de fotbal, intră Într-o prăvălie şi cu un *penny* cumpără peniţe ronde. Le purta lejer în buzunar şi îi plăcea

să le simtă aproape. Singer descoperi imediat existenţa lor. Renunţase şi el la peniţele lui, dar işi păstrase una mare de tot, poreclită „elefantul”, care era aproape de neînvins, şi nu putea rezista ispitei de a-i smulge lui Philip peniţele ronde. Deşi Philip ştia că e dezavantajat de micimea peniţelor lui, având o fire aventuroasă, era dispus să-şi asume acest risc; în afară de asta, îşi dădea seama că Singer n-o să-i permită să-l refuze. Nu mai jucase de o săptămână şi acum se aşezase la joc, palpitând de emoţie. Pierdu foarte repede două dintre peniţele lui mici şi Singer jubila, dar, a treia oară, se întâmplă ca „elefantul” să alunece şi Philip izbuti să-l acopere cu peniţa lui. Chicoti triumfător. În clipa aceea, intră domnul Watson.

— Ce faceţi aici? întrebă el.

Se uită întâi la Singer, apoi la Philip, dar niciunul nu răspunse.

— Nu ştiţi că v-am interzis să vă mai jucaţi în felul ăsta prostesc?

Lui Philip îi bătea inima să-i spargă pieptul. Ştia ce avea să urmeze, era îngrozitor de speriat, dar spaima lui era amestecată şi cu oarecare bucurie. Nu fusese biciuit niciodată. Bineînţeles că avea să-l doară, dar era un lucru cu care se putea lăuda după aceea.

— Veniţi la mine în birou.

Directorul se răsuci pe călcâie şi băieţii îl urmară, umăr la umăr. Singer îi şopti lui Philip:

— Ne-a luat dracu’!

Domnul Watson îi făcu semn cu degetul lui Singer.

— Apleacă-te, zise el.

Alb ca hârtia la faţă, Philip îl văzu pe băiat cutremurându-se la fiecare lovitură şi după cea de-a treia îl auzi ţipând. Mai urmară trei lovituri.

— De ajuns, scoală-te!

Singer se ridică. Pe obraji îi şiroiau lacrimile. Philip păşi înainte. Domnul Watson îl privi o clipă şi apoi spuse:

— Pe tine n-am să te bat. Eşti nou în şcoală. Şi nu pot să bat un infirm. Plecaţi amândoi şi să nu vă mai prind că faceţi prostii.

Când se întoarseră în clasă îi aştepta un grup de băieţi care aflaseră, cine ştie cum, ce se întâmplă. Tăbărâră cu întrebări asupra lui Singer, nerăbdători să afle totul. Singer îi înfruntă cu faţa roşie de durere şi cu lacrimile pe obraji. Arătă cu capul înspre Philip care stătea puţin în urma lui.

— El a scăpat pentru că e şchiop, zise furios Singer.

Philip nu zise o vorbă, dar se făcu roşu ca para focului. Simţea că toţi îl privesc cu dispreţ.

— Câte lovituri ţi-a dat? îl întrebă un băiat pe Singer.

Dar acesta nu răspunse. Era furios pentru că fusese lovit.

— Să nu mă mai rogi să joc cu tine peniţe, îi spuse el lui Philip. Ţie îţi convine, că doar nu rişti nimic.

— Dar nu te-am rugat eu.

— Ei nu, zău!

Şi repede ca gândul îi puse piedică lui Philip şi acesta căzu. Philip nu se ţinea niciodată prea bine pe picioare şi se prăbuşi ca plumbul.

— Şchiopule, zise Singer.

Până la sfârşitul trimestrului, Singer îl teroriză cu sălbăticie pe Philip şi, cu toate că Philip încercă să se ferească din calea lui, şcoala era atât de mică, încât lucrul acesta era cu neputinţă. Încercă atunci să fie prietenos şi jovial cu Singer; se înjosi până acolo încât îi cumpără un cuţit; dar, cu toate că Singer primi darul, nu se îmbună deloc. De vreo două ori, trecând de limitele suportabile, îl pocni şi el pe Singer şi-l lovi cu piciorul; dar Singer era mult mai mare şi mai voinic, aşa că, de fiecare dată, după torturi mai mult sau mai puţin cumplite, Philip văzu că nu are ce face şi că e silit să-şi ceară iertare. Asta era rana deschisă care-l chinuia cel mai tare pe Philip; nu putea suporta umilinţa scuzelor care îi erau smulse din cauza unor dureri prea mari pentru a le putea rezista. Şi, ceea ce era cel mai rău, nefericirea lui părea fără sfârşit; Singer n-avea decât unsprezece ani şi n-ave a să treacă în şcoala superioară până nu împlinea treisprezece. Philip îşi dădea seama că trebuie să trăiască doi ani cu un călău de ale cărui torturi n-avea cum să scape. Era fericit numai când lucra, şi seara, la culcare. Şi adesea îi revenea acel sentiment ciudat că viaţa

lui, cu toată tristeţea, nu e decât un vis şi că dimineaţa se va trezi în pătuţul lui din Londra.

Capitolul XIII

Trecură doi ani. Philip mergea pe doisprezece. Era în clasa întâi, cam al treilea sau al patrulea ca medie şi, după Crăciun, când mai mulţi băieţi aveau să fie promovaţi în şcoala superioară, urma să rămână fruntaşul clasei. Strânsese deja câteva premii, cărţi fără valoare şi tipărite pe hârtie proastă, dar cu o legătură pretenţioasă pe care era reprodus blazonul şcolii; poziţia pe care şi-o câştigase îl eliberase de teroarea colegilor şi nu mai era aşa de nefericit. Nici camarazii lui nu-l pizmuiau pentru succese, fiindu-le milă de diformitatea lui.

— La urma urmei, e destul de uşor pentru el să ia premii, spuneau ei, ce altceva poate să facă decât să tocească?

Îi trecuse şi spaima pe care o avea la început de domnul Watson. Se obişnuise cu glasul lui tunător şi, când mâna grea a directorului se oprea pe umărul lui Philip, acesta distingea vag intenţia unei mângâieri. Avea o memorie bună, care, pentru succesele şcolare, e mai utilă decât capacitatea mintală, şi ştia că domnul Watson se aşteaptă ca el să obţină o bursă la sfârşitul şcolii pregătitoare.

În schimb, începuse să se cunoască foarte bine. Copilul nou-născut nu-şi dă seama că trupul lui îi aparţine mai mult decât obiectele înconjurătoare şi se joacă cu degetele de la picioare fără să aibă sentimentul că sunt ale lui în mai mare măsură decât sunătoarea de pe perna de alături; şi numai treptat-treptat, mai ales prin durere, percepe realitatea trupului său. Experienţe de aceeaşi natură îi sunt necesare şi individului pentru a lua cunoştinţă de sine însuşi; numai că aici există o diferenţă şi anume că, deşi fiecare om devine conştient de trupul său ca un organism separat şi complet, nu oricine se concepe pe sine ca o personalitate

completă şi distinctă. Sentimentul diferenţierii faţă de alţii apare la cei mai mulţi oameni odată cu pubertatea, dar nu se dezvoltă întotdeauna până-ntr-acolo încât să facă perceptibilă pentru individ diferenţa dintre el şi semenii lui. Acest sentiment face ca individul să îşi conştientizeze individualitatea sa la fel de puţin ca albina dintr-un stup, şi aceştia sunt oamenii norocoşi în viaţă pentru că au cele mai multe şanse de a fi fericiţi; activitatea lor este împărtăşită de toată lumea şi plăcerile lor sunt plăceri şi nimic altceva pentru că ei le savurează împreună; de Rusalii îi vedeţi dansând în parcul Hampstead sau ţipând cât îi ţine gura la un meci de fotbal, sau ovaţionând cortegiul regal de la ferestrele unui club din Pall Mall. Tocmai datorită lor a ajuns să se spună că omul este un animal social.

Philip trecu de la inocenţa copilăriei la o conştientizare amară a sinelui, din cauza ridicolului pe care-l stârnea piciorul său strâmb. Situaţia sa era atât de specială, încât nu o putea judeca după regulile de-a gata care funcţionau destul de bine în chestiunile obişnuite, aşa că se vedea silit să facă singur şi pentru sine anumite judecăţi. Numeroasele cărţi pe care le citise îi împânziseră mintea cu idei care, pentru că el le înţelegea numai pe jumătate, îi lăsau mai multă libertate imaginaţiei. În spatele timidităţii sale dureroase creştea ceva în sinea lui şi, într-un mod straniu, începea să devină conştient de propria lui personalitate. Dar, uneori, aceasta îi oferea surprize ciudate: făcea anumite lucruri fără să ştie de ce şi, după aceea, când se gândea la ele, se găsea în mare încurcătură.

Era la şcoală un băiat numit Luard, cu care Philip începuse să se împrietenească şi, într-o zi, când se jucau împreună în clasă, Luard se porni să facă nişte giumbuşlucuri cu un condei de abanos al lui Philip.

— Nu te mai juca prosteşte, că o să-l strici, zise Philip.

— Aş, de unde.

Dar nici nu rosti bine cuvintele că tocul se şi rupse. Luard se uită îngrozit la Philip.

— Ah, zău, iartă-mă.

Pe obrajii lui Philip şiroiră lacrimile, dar nu răspunse

nimic.

— Hei, dar ce s-a întâmplat? îl întrebă Luard surprins. Îţi fac rost de altul exact la fel.

— Nu e vorba de toc, zise Philip cu un tremur în glas, îmi pare rău numai pentru că-l aveam de la mama. Mi-l dăduse înainte de a muri.

— Vai, Carey, zău, te rog să mă ierţi.

— Nu face nimic. N-a fost vina ta.

Philip luă cele două bucăţi ale tocului şi se uită la ele. Încercă să-şi stăpânească suspinele. Se simţi îngrozitor de trist. Şi totuşi, n-ar fi putut spune din ce pricină, întrucât ştia foarte bine că de fapt cumpărase tocul în timpul ultimei vacanţe petrecute la Blackstable şi nu-l costase decât un şiling şi doi *penny*. Habar n-avea ce-l îndemnase să născocească povestea aceea înduioşătoare, dar era la fel de nefericit ca şi cum ar fi fost adevărată. Atmosfera puternică a casei parohiale şi tonul religios de la şcoală sensibilizaseră la maximum conştiinţa lui Philip. Pe nesimţite, se îmbibase de sentimentul predominant în jurul lui că la fiecare pas îl pândeşte o ispită a Necuratului care abia aşteaptă să-i câştige sufletul nemuritor; şi, cu toate că era cam la fel de mincinos ca mai toţi băieţii de vârsta lui, nu putea niciodată să spună o minciună fără să se căiască. Atunci când îşi aminti acest incident, se în tristă nespus şi se hotărî să se ducă la Luard şi să-i spună că a scornit toată povestea. Deşi se temea cumplit de umilinţă, mai mult decât de oricare alt lucru, vreo două-trei zile se mângâie cu gândul bucuriei chinuitoare de a se umili pentru slava Celui-de-Sus. Dar nu izbuti să meargă mai departe. Îşi linişti conştiinţa prin metoda mult mai comodă de a-şi exprima remuşcările numai în faţa Atotputernicului. Ceea ce nu putea înţelege însă era cum de a fost atât de sincer afectat de povestea pe care o născocise chiar atunci. Lacrimile care-i curgeau pe obrajii murdari erau lacrimi adevărate. Apoi, prin cine ştie ce asociere întâmplătoare, îi veni în minte scena aceea când Emma îi vorbise de moartea mamei lui si, cu toate că plânsul îl împiedică să vorbească, insistase să se ducă să-şi ia rămas-bun de la domnişoarele

Watkin ca acestea să-l vadă trist şi să-l compătimească.

Capitolul XIV

Apoi şcoala fu cuprinsă de un val de religiozitate. Nicăieri nu mai auzeai vorbe urâte şi micile ticăloşii ale băieţilor erau privite cu ostilitate; elevii mai mari, ca nişte membri laici ai Camerei Lorzilor din Evul Mediu, se slujeau de forţa braţelor lor pentru a-i convinge pe cei mai slabi decât ei să nu se abată din calea virtuţii.

Mintea lui Philip, neobosită de obicei, era avidă de lucruri noi, şi băiatul deveni cât se poate de cucernic. Curând află că are posibilitatea să devină membru al Ligii Biblice şi scrise la Londra cerând amănunte. Exista un formular care trebuia completat cu numele, vârsta şi şcoala solicitantului; apoi o declaraţie solemnă ce urma să fie semnată, în sensul că se obligă să citească seară de seară, timp de un an de zile, câte un fragment din Sfânta Scriptură; şi o solicitare de a trimite suma de doi şilingi şi jumătate, necesară – după cum se explica – în parte pentru a dovedi seriozitatea dorinţei solicitantului de a intra în Ligă, şi în parte pentru a acoperi cheltuielile de corespondenţă şi birou. Philip trimise documentele şi banii, conformându-se celor cerute, şi primi în schimb un calendar în valoare de circa un *penny*, pe care erau trecute versete ce urmau a fi citite în fiecare zi, precum şi o foaie de hârtie pe care era imprimată o poză a Bunului Păstor cu un miel, iar pe verso, într-un chenar roşu frumos ornamentat, o rugăciune scurtă care trebuia rostită în fiecare zi înainte de a începe lectura.

Se dezbrăca în fiecare seară cât putea mai iute, ca să aibă timp să-şi îndeplinească îndatorirea înainte de a se stinge lumina. Citea cu hărnicie, ca întotdeauna, fără vreun gând critic, poveşti despre cruzime, înşelăciune, nerecunoştinţă, necinste şi viclenie josnică. Acţiuni care i-ar fi stârnit oroarea dacă le-ar fi văzut în viaţa din jur, citite

fiind, treceau prin mintea lui fără să dea naştere la vreun comentariu, pentru că erau săvârşite sub directa inspiraţie a lui Dumnezeu. Metoda Ligii era să alterneze o carte din Vechiul Testament eu una din Noul Testament şi, într-o seară, Philip dădu peste următoarele cuvinte ale lui Isus Hristos:

„De veţi crede şi nu vă veţi îndoi de nimic, nu numai că veţi face ceea ce i se face smochinului, dar şi de veţi spune muntelui acestuia «urneşte-te din loc şi aruncă-te în mare», se va face precum ziceţi. Şi tot ceea ce veţi cere prin rugăciuni, veţi primi, dacă veţi avea credinţă”[7].

Nu-i făcură nicio impresie deosebită, dar, întâmplător, peste vreo două-trei zile, fiind duminică, preotul şcolii le alese ca temă a predicii sale. Chiar dacă Philip ar fi vrut s-o audă, ar fi fost imposibil, pentru că elevii Şcolii Regale stăteau în stranele din galeria corului, iar amvonul era aşezat în colţul transeptului, aşa că predicatorul se afla aproape cu spatele la băieţi. Distanţa era şi ea destul de mare, încât era nevoie de un om cu un glas frumos şi priceput în ale oratoriei pentru a se face auzit până în galeria corului; dar, conform unei vechi tradiţii, preoţii de la Tercanbury sunt aleşi mai degrabă pentru erudiţia lor decât pentru vreo altă calitate care ar putea fi de folos într-o catedrală. Şi totuşi, cuvintele textului, poate pentru că le citise cu puţină vreme înainte, ajunseră destul de limpede până la urechile lui Philip şi i se păru dintr-odată că i se potrivesc persoanei lui. Se gândi la ele mai tot timpul predicii şi, în seara aceea, înainte de a se culca, răsfoi Sfânta Scriptură şi regăsi pasajul respectiv. Deşi el credea implicit în orice cuvânt tipărit, învăţase încă de pe acum că, din cine ştie ce pricină misterioasă, unele pasaje din Biblie, care spuneau ceva, însemnau, în mod evident, cu totul altceva. La şcoală nu era nimeni căruia i-ar fi făcut plăcere să i se adreseze cu o întrebare în această privinţă, aşa că

---

[7] Reproducere aproximativă a unui citat din *Evanghelia după Matei*, XVII, 20.

îşi păstră nedumerirea care-i stăruia în minte până la vacanţa de Crăciun şi atunci, într-o zi, profită de prilej pentru a se lămuri. Tocmai se ridicaseră de la cină, se încheiaseră rugăciunile şi doamna Carey număra ouăle pe care le adusese ca de obicei Mary Ann şi scria pe fiecare dintre ele data. Philip rămase în picioare în faţa mesei şi se prefăcea că întoarce, la întâmplare, paginile Bibliei.

— Unchiule William, spune-mi, te rog, pasajul ăsta de aici înseamnă chiar asta?

Şi puse degetul pe el ca şi cum l-ar fi nimerit cu totul întâmplător.

Domnul Carey îl privi pe deasupra ochelarilor. Stătea la gura sobei şi ţinea în mână *The Blackstable Times*. Venise chiar atunci, cu cerneala încă proaspătă, şi preotul întotdeauna îl ţinea zece minute să se usuce înainte de a începe să-l citească.

— Despre ce pasaj e vorba? întrebă el.

— Ăsta în care spune că cine crede poate urni şi munţii din loc.

— Dacă aşa zice în Biblie, atunci aşa este, Philip, zise doamna Carey cu blândeţe ridicând coşuleţul cu tacâmuri.

Philip se uită la unchiu-său aşteptând răspunsul lui.

— E o chestiune de credinţă.

— Vrei să spui că, prin credinţă adevărată, chiar poţi să urneşti munţii din loc?

— Dacă Domnul îţi dăruieşte harul lui, zise preotul.

— Ei, acuma spune-i „noapte bună” unchiului, Philip, zise mătuşa Louisa. Sper că nu vrei să urneşti în seara asta un munte?

Philip se lăsă sărutat pe frunte de unchiul lui şi urcă scările urmat de doamna Carey. Obţinuse informaţiile pe care le dorea. Cămăruţa era rece ca gheaţa şi începu să dârdâie în timp ce-şi punea cămaşa de noapte. Însă întotdeauna avea sentimentul că rugăciunile lui sunt mai bine primite de Dumnezeu când le rosteşte în condiţii neplăcute. Răceala mâinilor şi a picioarelor sale era o ofrandă adusă Atotputernicului. Şi astă-seară căzu în genunchi, îşi îngropa faţa în mâini şi se rugă din tot sufletul la Dumnezeu să-i

însănătoşească piciorul diform. Era un lucru neînsemnat, faţă de urnirea unui munte din loc. Ştia că Dumnezeu putea s-o facă dacă dorea şi credinţa lui Philip era neştirbită. A doua zi dimineaţă, încheindu-şi rugăciunile cu aceeaşi dorinţă, fixă o dată pentru săvârşirea miracolului.

— O, Doamne, în mare îndurarea şi bunătatea Ta necuprinsă, dacă fi-va voia Ta, fă te rog să se îndrepte piciorul meu în seara dinainte de a mă întoarce la şcoală.

Era bucuros că a reuşit să-şi formuleze cum trebuie petiţia şi mai târziu o repetă în sufragerie în timpul scurtei pauze pe care o făcea întotdeauna preotul înainte de a se ridica din genunchi după rugăciune. Seara, dârdâind în cămaşa de noapte, o repetă de mai multe ori înainte de a se urca în pat. Şi credea în ea cu toata tăria. Pentru prima dată, aştepta cu nerăbdare sfârşitul vacanţei, Râdea în sinea lui gândindu-se la uimirea din ochii unchiului când o să-l vadă coborând treptele câte trei deodată; iar după micul dejun o să trebuiască să plece repede cu mătuşa Louisa ca să-şi cumpere alte ghete. La şcoală copiii aveau să rămână uimiţi.

— Hei, Carey, ce-ai făcut cu piciorul tău?

— A, mi-a trecut, o să răspundă el nepăsător, de parcă ar fi fost cel mai firesc lucru din lume.

O să poată să joace fotbal. Îi zvâcnea inima în piept de bucurie când îşi închipuia cum o să alerge, şi o să alerge mai repede decât toţi ceilalţi băieţi. În apropierea vacanţei de Paşti, la sfârşitul trimestrului, aveau să se ţină întrecerile sportive şi o să poată să concureze şi el la alergări; nu mai putea de încântare când se gândea cum o să alerge în cursele de garduri. Va fi splendid când o să fie şi el în rând cu toţi ceilalţi şi n-o să-l mai privească plini de curiozitate noii elevi care nu-i cunoşteau infirmitatea, iar vara, când se va scălda, n-o să mai aibă nevoie de tot felul de precauţii în timp ce se dezbrăca înainte de a-şi putea ascunde piciorul în apă.

Se rugă cu toată puterea sufletului lui. Nu-l încercau niciun fel de îndoieli. Era plin de încredere în cuvântul Domnului. Iar în seara dinaintea întoarcerii la şcoală, se

culcă tremurând de emoţie. Pământul era acoperit de zăpadă şi mătuşa Louisa îşi îngăduise luxul cu totul ieşit din comun de a-şi face focul în dormitor; dar în cămăruţa lui Philip era aşa de frig încât îi amorţiseră degetele şi cu mare greutate izbuti să se desfacă la guler. Îi clănţăneau dinţii în gură. Îi dădu prin gând că trebuie să facă ceva cu totul neobişnuit ca să-i atragă atenţia lui Dumnezeu, aşa că întoarse spatele covoraşului întins lângă pat, ca să poată îngenunchea pe duşumeaua goală; şi apoi, într-o străfulgerare, se gândi că poate cămăşuţa de noapte e un confort care ar putea să-i displacă Creatorului, drept care şi-o scoase şi-şi făcu rugăciunea în pielea goală. Când se urcă în pat îi era aşa de frig, încât o vreme nu putu adormi, dar, în cele din urmă, se cufundă într-un somn atât de adânc, încât a doua zi Mary Ann trebui să-l zgâlţâie bine când îi aduse apa fierbinte pentru spălat. Fata îi vorbi în timp ce trăgea perdelele, dar Philip nu răspunse; îşi amintise imediat că asta era dimineaţa miracolului aşteptat. Inima lui era plină de bucurie şi recunoştinţă. Primul lui îndemn fu să întindă un picior şi să-l pipăie pe cel care trebuia să se fi înzdrăvenit între timp; dar a face una ca asta ar fi însemnat să se îndoiască de bunătatea lui Dumnezeu. Ştia că amândouă picioarele lui sunt acum tefere. Dar, în cele din urmă, îşi luă inima în dinţi şi îşi atinse o clipă piciorul stâng cu degetele de la celălalt. Apoi duse mâna într-acolo.

Coborî şchiopătând scările tocmai când intra Mary Ann în sufragerie pentru rugăciunea de dimineaţă, şi apoi se aşeză la micul dejun.

— Eşti cam tăcut astăzi, Philip, zise curând mătuşa Louisa.

— Probabil se gândeşte ce mâncare bună o să capete mâine-dimineaţă la şcoală, zise preotul.

Când răspunse, Philip o făcu într-un fel care întotdeauna îl enerva pe unchiul lui, dat fiind că n-avea nicio legătură cu subiectul în discuţie. Preotul spunea de multe ori că e un nărav urât să fii mereu cu gândurile aiurea.

— Dacă l-ai ruga pe Dumnezeu să facă ceva, zise Philip,

şi dacă ai crede cu adevărat că o să se întâmple, vreau să spun, aşa, cum ar fi să muţi un munte din loc, şi dacă ai avea toată credinţa şi totuşi nu s-ar întâmpla, ce-ar însemna asta?

— Vai, ce caraghios eşti! zise mătuşa Louisa. Acum vreo două-trei săptămâni ai mai întrebat ceva despre urnitul munţilor din loc.

— Ar însemna pur şi simplu că n-ai avut credinţă, răspunse unchiul William.

Philip acceptă această explicaţie. Dacă Dumnezeu nu-l vindecase, asta se datora faptului că el, Philip, n-avea credinţă adevărată. Şi totuşi, el nu vedea cum ar fi putut crede cu mai multă tărie decât o făcuse. Dar poate că nu-i lăsase destul răgaz lui Dumnezeu. Nu se rugase la Dumnezeu decât timp de nouăsprezece zile. Peste vreo două zile reîncepu să se roage şi, de data asta, fixă ca termen Paştele. Era ziua slăvită a învierii Fiului Său, şi Dumnezeu, în fericirea lui, ar fi putut să se arate îndurător. Dar acum Philip mai recurse şi la alte mijloace pentru a vedea împlinindu-se lucrul la care ţinea atât de mult: începu să-şi spună dorinţa când apărea Craiul Nou pe cer sau ori de câte ori întâlnea un cal ţintat şi stătea seara cu ochii pironiţi pe cer să vadă câte o stea căzătoare; la Lăsata Secului, în casa parohială mâncară o dată pui şi el făcu iadeş cu mătuşa Louisa şi iarăşi îşi puse în gând aceeaşi dorinţă – să i se însănătoşească piciorul. În mod inconştient, făcea apel la zeii pe care neamul lui îi adorase înaintea Dumnezeului lui Israel. Şi îl bombarda mereu pe Cel-de-Sus cu rugăciunea lui, în diferite momente ale zilei, ori de câte ori îşi aducea aminte, şi întotdeauna cu aceleaşi vorbe, pentru că lui i se părea important să-şi formuleze întotdeauna rugămintea în aceiaşi termeni. Dar curând îl cuprinse gândul că nici de data asta credinţa lui n-o să fie destul de puternică. Nu se putea împotrivi îndoielii care începuse să-i dea târcoale. Şi atunci făcu din propria lui experienţă o regulă generală.

— Mă tem că nimeni nu are vreodată destula credinţă, zise el.

Era ca şi povestea cu sarea de care-i vorbea uneori guvernanta: zicea că poţi să prinzi o pasăre dacă-i pui sare pe coadă; şi odată, luase cu el un săculeţ când se dusese în parcul Kensington. Dar niciodată nu izbutise să se apropie destul de pasăre ca să-i poată pune sare pe coadă. Înainte de Paşte abandonase deja lupta. În inima lui stăruia un resentiment surd împotriva unchiului său pentru că-l păcălise. Textul care vorbea despre urnirea munţilor din loc era doar un pasaj dintre acelea care spuneau una şi se înţelegea alta. Se gândi că unchiul lui i-a jucat o festă.

Capitolul XV

Şcoala Regală de la Tercanbury în care intră Philip la vârsta de treisprezece ani se mândrea cu tradiţia ei îndelungată. Fusese la început o şcoală mănăstirească – întemeiată înainte de cucerirea normandă – în care călugării augustini predau bazele învăţăturii; şi, ca şi multe alte instituţii de acelaşi fel, odată cu distrugerea mănăstirilor, fusese reorganizată de slujbaşii regelui Henric al VII-lea[8] şi astfel căpătase numele de Şcoală Regală. De atunci, urmându-şi modest făgaşul, dăduse fiilor micii nobilimi locale şi ai oamenilor de diverse profesii din Kent o educaţie suficientă pentru nevoile lor. De pe porţile ei ieşiseră, ca să devină apoi celebri, vreo doi oameni de litere, începând cu un poet al cărui geniu strălucit era depăşit numai de al lui Shakespeare şi sfârşind cu un prozator ale cărui concepţii despre viaţă au marcat profund generaţia din care făcea parte Philip; şcoala dăduse vreo doi jurişti eminenţi (marfă destul de obişnuită) şi vreo doi-trei distinşi militari; dar, în decursul celor trei secole de la despărţirea ei de Ordinul monastic, pregătise în special oameni ai Bisericii – episcopi, vicari, canonici şi, în primul

[8] Rege al Angliei (1509–1547) din dinastia Tudor, tatăl reginei Elisabeta I.

rând, preoţi de ţară. Erau la şcoală elevi ai căror taţi, bunici şi străbunici învăţaseră tot acolo şi slujiseră cu toţii prin parohiile diocezei Tercanbury; şi ei intrau în şcoală cu minţile gata pregătite pentru hirotonisire. Cu toate acestea, erau unele semne că şi acolo se pregătesc schimbări; pentru că vreo câţiva copii, repetând ceea ce auziseră pe acasă, spuneau că Biserica nu mai e ce a fost. Nu era vorba neapărat de bani; dar categoria de oameni care adopta cariera preoţească nu mai era aceeaşi; şi vreo doi sau trei dintre băieţi cunoşteau preoţi ai căror părinţi fuseseră negustori; băieţii ziceau că preferă de o mie de ori să se ducă în colonii (pe vremea aceea coloniile mai erau încă ultima speranţă a celor care nu găseau nimic de făcut în Anglia) decât să fie siliţi să slujească mai întâi ca diaconi sub oblăduirea unui individ care nu era de viţă aleasă. La Şcoala Regală, ca şi la casa parohială din Blackstable, eticheta de „negustor” se aplica oricărui om care nu avusese norocul să posede pământ (şi aici se făcea o distincţie foarte fină între fermierii îmbogăţiţi şi adevăraţii moşieri) sau care nu îmbrăţişase una din cele patru profesiuni pe care se cuvenea să le exercite un gentleman. Printre elevii externi, numărând vreo sută cincizeci de fii ai micii nobilimi locale şi ai militarilor de la regimentul de cavalerie, cei ai căror taţi se ocupau de comerţ şi meşteşuguri erau făcuţi să simtă din plin ruşinea situaţiei lor.

Pe profesori îi scoteau pur şi simplu din sărite ideile moderne despre educaţie, despre care citeau uneori în ziarele *Times* sau *Guardian* şi nădăjduiau din tot sufletul că Şcoala Regală va rămâne credincioasă vechilor ei tradiţii. Limbile moarte se predau acolo cu atâta seriozitate încât rareori se întâmpla ca vreun fost elev să se mai poată gândi după absolvire la Homer sau la Virgiliu fără să caşte de plictiseală; şi deşi la cină, în sala profesorilor, vreo două spirite mai avangardiste sugerau că matematica devine din ce în ce mai importantă, părerea generală era că ea constituie un studiu mai puţin nobil decât clasicii. Nu se preda în şcoală nici germana, nici chimia, iar franceza o

predau numai diriginţii; ei puteau să păstreze ordinea mai bine decât un străin şi, întrucât cunoşteau gramatica la fel de bine ca oricare francuz, nu părea să aibă vreo importanţă faptul că niciunul dintre ei n-ar fi putut căpăta măcar o ceaşcă de cafea la restaurantul din Boulogne, dacă chelnerul n-ar fi ştiut puţină engleză. Geografia se preda în special punându-i pe elevi să deseneze hărţi, şi aceasta constituia o ocupaţie foarte plăcută, în special când ţara despre care era vorba avea destui munţi; puteai pierde o groază de vreme desenând Anzii sau Apeninii. Profesorii, absolvenţi de la Oxford sau Cambridge, erau hirotonisiţi, dar celibatari; dacă întâmplător doreau să se însoare, nu puteau face lucrul acesta decât acceptând vreuna dintre parohiile mai mici, cu venituri modeste, la dispoziţia consiliului catedralei, dar ani de-a rândul niciunul dintre ei nu se arătase doritor să părăsească societatea rafinată din Tercanbury – care, datorită unităţilor militare, avea un aer marţial şi ecleziastic deopotrivă – preferându-i monotonia vieţii dintr-o parohie de ţară; şi acum erau mai toţi oameni între două vârste.

Pe de altă parte, directorul era obligat să fie căsătorit şi conducea şcoala până când începea să-l apese povara bătrâneţii. Când ieşea la pensie, era răsplătit prin acordarea unei sume care să-i asigure o existenţă mult mai bună decât cea la care puteau aspira ceilalţi profesori, precum şi un titlu onorific de canonic.

Cu un an înainte de intrarea lui Philip în şcoală, aceasta cunoscuse o mare schimbare. De ceva vreme, era evident că doctorul Fleming, care fusese director timp de un sfert de veac, surzise prea tare ca să-şi mai poată continua munca spre lauda lui Dumnezeu; şi, când deveni vacantă o parohie din suburbiile oraşului cu un stipendiu de şase sute de lire pe an, consiliul catedralei i-o oferi într-un mod care să-i dea de înţeles că, după părerea lor, ar cam fi timpul să se retragă. Cu un asemenea venit putea să-şi îngrijească destul de uşor toate bolile. Doi sau trei dintre diaconii care speraseră într-o avansare le spuseră nevestelor lor că e scandalos să dai o parohie care avea nevoie de un om

tânăr, voinic şi energic, pe seama unui bătrân care habar n-are de treburile parohiale şi care şi-a făcut deja plinul; dar bombăneala clerului de rang inferior nu ajunge niciodată la urechile autorităţilor bisericeşti. Cât despre enoriaşi, ei n-aveau niciun cuvânt în această chestiune, aşa că nimeni nu le ceru părerea. Adepţii lui Wesley şi baptiştii aveau în sat casele lor de rugăciune.

După ce acţiunea de înlăturare a doctorului Fleming fu astfel dusă la bun sfârşit, se ivi, bineînţeles, necesitatea găsirii unui succesor. Era contrar tradiţiilor şcolii să se aleagă unul dintre profesorii mai mici în grad. Opiniile din cancelarie cereau în unanimitate alegerea domnului Watson, directorul şcolii pregătitoare; nu se putea spune despre el că ar fi de pe acum stăpân al Şcolii Regale, toţi îl cunoşteau de douăzeci de ani şi nu se temeau defel că o să devină o pacoste. Numai că autorităţile bisericeşti le rezervară o surpriză alegând pe un oarecare Perkins. La început, nimeni nu ştia cine e Perkins şi numele lui nu făcu o impresie favorabilă nimănui; dar, înainte ca spiritele să se potolească în urma şocului produs de acest nume, profesorii şi-au dat seama că Perkins este fiul lui Perkins pânzarul. Doctorul Fleming le aduse acest lucru la cunoştinţă puţin înainte de masă şi atitudinea lui trăda din plin consternarea. Aceia dintre profesori care luau masa la şcoală nu scoaseră o vorbă în timp ce mâncară şi nu făcură nici cea mai mică aluzie la această problemă, atâta vreme cât era de faţă personalul de serviciu. Îndată după plecarea acestuia se porniră. Numele celor prezenţi cu acest prilej nu sunt importante, dar persoanele respective erau cunoscute multor generaţii de elevi sub poreclele de „Suspin”, „Catran”, „Clipici”, „Puşcoci” şi „Pălmuţă”.

Pe Tom Perkins îl cunoşteau cu toţii. Primul lucru ştiut în legătură cu el era că nu e de familie bună. Îl ţineau minte foarte bine – un băieţel negricios şi mărunt de statură, cu părul negru, în dezordine şi cu ochii foarte mari. Părea ţigan. Venise ca extern, cu cea mai bună bursă pe care o oferea şcoala, aşa că învăţătura nu-i costase nimic. Bineînţeles că fusese un elev strălucit. La fiecare festivitate

era încărcat de premii. Era marfa lor de export, îl arătau la toată lumea şi acum îşi aminteau cu amărăciune de teama lor că va încerca să obţină o bursă la vreuna dintre şcolile protipendadei şi că-l vor pierde din mână. Doctorul Fleming se dusese la tatăl băiatului, pânzarul – îşi aminteau cu toţii de prăvălia aceea „Perkins şi Cooper”, de pe strada Sf. Ecaterina – şi-i spusese că speră ca Tom să rămână la şcoala lor până va ajunge la Universitatea Oxford. Şcoala era clientul principal al magazinului „Perkins şi Cooper”, aşa că domnul Perkins îi dăduse cu bucurie asigurările cerute. Tom Perkins continuase să triumfe, fiind la limbile clasice cel mai bun elev de care îşi amintea doctorul Fleming, iar la absolvirea şcolii luase cu sine cea mai bună bursă universitară pe care i-o puteau ei oferi. Căpătase bursă şi la Colegiul Magdalena de la Oxford şi începuse o strălucită carieră studenţească. Revista şcolii înregistrase an de an distincţiile pe care le obţinuse şi, când îşi cucerise definitiv locul printre fruntaşi, însuşi doctorul Fleming scrisese câteva cuvinte de laudă pe prima pagină. Ei îi salutaseră succesul cu atât mai mare satisfacţie, cu cât firma „Perkins şi Cooper” trecea printr-o perioadă foarte grea: Cooper căzuse rău de tot în patima beţiei şi, cu puţin înainte de a-şi lua Tom Perkins licenţa, pânzarii se declaraseră falimentari.

La timpul potrivit, Tom Perkins se hirotonisi şi adoptă profesia pentru care se arătase atât de înzestrat. Fusese profesor suplinitor la Colegiul Wellington, şi apoi la Colegiul Rugby.

Dar una era să-i saluţi succesele la alte şcoli şi cu totul alta să funcţionezi sub conducerea lui în propria ta şcoală. Catran îi dăduse adeseori să scrie pedepse, iar Puşcoci îi trăsese palme. Nu le venea să creadă că autorităţile bisericeşti au putut să facă o asemenea greşeală. De la cine te puteai aştepta să uite că Perkins e fiul unui negustor falit? Şi, pe urmă, beţia lui Cooper părea să sporească şi mai mult această ruşine. După cât înţeleseseră, vicarul îi sprijinise cu mult zel candidatura, aşa că probabil avea să-l invite la masă; dar oare micile banchete plăcute din incinta

catedralei vor mai avea vreodată acelaşi farmec când va sta la masă şi Tom Perkins? Şi cum rămânea cu militarii? Doar Perkins nu putea să se aştepte ca ofiţerii şi mica nobilime să-l trateze de la egal la egal. Şcoala avea să sufere cumplit de pe urma acestui fapt. Părinţii aveau să fie nemulţumiţi şi n-ar fi fost de mirare dacă şi-ar fi retras în masă copiii de la şcoală. Şi apoi, mai era şi ruşinea de a fi obligaţi să-i spună „domnul Perkins"! Profesorii se gândiră dacă n-ar fi bine să-şi trimită *in corpore* demisiile în semn de protest, dar se abţinură de teamă că ar putea fi acceptate cu prea multă uşurinţă.

— N-avem altceva de făcut decât să ne pregătim pentru oarecare schimbări, zise Suspin, care conducea de douăzeci şi cinci de ani clasa a cincia, cu o neasemuită incompetenţă.

Şi, când îl văzură, nu le veni nicidecum inima la loc. Doctorul Fleming îi invită la masa de prânz ca să-l cunoască. Era acum un bărbat de treizeci şi doi de ani, înalt şi deşirat, dar cu aceeaşi înfăţişare sălbatică şi dezordonată pe care i-o cunoşteau de când era copil. Hainele, prost croite şi sărăcăcioase, stăteau strâmb pe el. Părul era negru şi pletos ca întotdeauna şi era evident că nu învăţase nici acum să şi-l pieptene. Îi cădea peste frunte la fiecare mişcare şi adoptase un gest repezit cu care îl dădea la loc, ca să nu-i intre în ochi. Purta o mustaţă neagră şi o barbă care-i acoperea până şi pomeţii obrajilor. Vorbea degajat cu profesorii, ca şi cum s-ar fi despărţit de ei doar de o săptămână sau două; se vedea bine că e încântat să-i reîntâlnească. Nu părea să-şi dea seama de ciudăţenia situaţiei şi nici să observe ceva deosebit în faptul că nu i se mai spune Perkins, ci „domnul Perkins".

Când îşi luă rămas-bun de la ei, unul dintre profesori, ca să zică şi el ceva, făcu observaţia că pleacă destul de devreme la gară.

— Vreau să trec şi pe la prăvălie să văd cum mai arată, răspunse vesel Perkins.

Cei de faţă se simţiră în mod vizibil jenaţi. Se mirară cu toţii că poate să fie atât de lipsit de tact şi, colac peste

pupăză, doctorul Fleming nici nu auzise ce-a spus. Soţia lui repeta vorbele tânărului, ţipându-i în ureche:

— Vrea să se ducă să vadă fosta prăvălie a lui taică-său.

Numai Tom Perkins nu-şi dădu seama de umilinţa pe care o simţeau toţi cei de faţă. Se întoarse către doamna Fleming:

— Nu ştiţi cumva cui aparţine acum?

Doamna Fleming abia putu să-i răspundă, de furioasă ce era.

— Tot unui pânzar, zise ea iritată. Se numeşte Grove. Dar nu mai e furnizorul nostru.

— Mă întreb dacă o să-mi dea voie să vizitez casa.

— Cred că da, dacă o să-i spui cine eşti.

Abia la sfârşitul cinei din seara respectivă, Suspin aduse vorba în sala profesorilor de ceea ce stăruia în mintea tuturor:

— Ei, ce ziceţi de noul nostru director? întrebă el.

Se gândeau cu toţii la conversaţia de la prânz. De fapt, nici nu fusese o conversaţie; fusese mai mult un monolog, pentru că Perkins sporovăia fără încetare. Vorbea foarte repede, rostea un potop de cuvinte, fără nicio dificultate şi cu un glas profund şi răsunător. Avea şi un râs ciudat şi repezit care-l făcea să-şi arate dinţii albi. Îl urmăriseră greu, pentru că mintea lui sărea de la un subiect la altul, fără ca ei să poată prinde întotdeauna legătura. Vorbea de pedagogie, lucru destul de firesc; dar avea multe de spus despre teoriile moderne din Germania, de care ei nu auziseră niciodată şi pe care le priveau cu teamă. Le vorbi apoi despre studiile clasice, dar el fusese în Grecia şi discuta mult despre arheologie; petrecuse odată o iarnă întreagă făcând săpături; ei nu prea vedeau în ce fel putea fi de folos acest lucru unui om care trebuie să-i înveţe pe elevi să-şi treacă examenele. Apoi abordară subiecte politice. Li se păru destul de ciudat să-l audă comparându-l pe Disraeli[9] cu Alcibiade[10]. După aceea vorbi de domnul

---

[9] Benjamin Disraeli, lord Beaconsfield (1804–1881), literat şi politician englez.

[10] General şi politician atenian (450–404 î.d.H.).

Gladstone[11] şi de autonomia legislativă. Înţeleseră că e adept al Partidului Liberal şi-i cuprinse disperarea. Pe urmă discută despre filozofia germană şi despre romanele franţuzeşti. Li se păru că un om care se interesează de lucruri atât de diverse nu poate să aibă o gândire profundă.

Clipici rezumă impresia generală şi o exprimă într-o formă pe care o considerară cu toţii o condamnare conclu-dentă. Clipici era profesorul de la clasa a treia superioară, cam beteag şi cu ochii veşnic mijiţi. Era prea înalt pentru o constituţie atât de şubredă şi mişcările lui erau încete şi molatice. Avea un aer obosit şi toropit, aşa că porecla i se potrivea ca o mănuşă.

— E teribil de entuziast, zise Clipici.

Entuziasmul era sinonim cu proasta creştere.

Entuziasmul era un lucru nepotrivit pentru un gentleman. Le veni în minte Armata Salvării cu trompetele ei asurzitoare şi cu tobele ei zgomotoase. Entuziasmul însemna schimbări. Li se făcu pielea de găină gândindu-se la toate vechile şi plăcutele lor obiceiuri asupra cărora plana acum un pericol iminent. Aproape că nici nu mai aveau curajul să-şi îndrepte privirile către viitor.

— Arată a ţigan mai mult decât oricând, zise cineva după o pauză.

— Mă întreb dacă, atunci când l-au ales, vicarul şi consiliul catedralei ştiau că are concepţii radicale, observă cu amărăciune altcineva.

Dar conversaţia începu să lâncezească. Erau prea tulbu-raţi ca să-şi găsească uşor cuvintele.

Îndreptându-se împreună cu Suspin spre sala de consiliu în ziua împărţirii premiilor – cam peste vreo săptămână – Catran, care avea o limbă ascuţită, i se adresă colegului său cu următoarea remarcă:

— Mă rog, am asistat la multe serbări în localul ăsta, nu-i aşa? Cine ştie dacă o să mai asistăm la vreuna.

Suspin se arătă chiar mai melancolic decât de obicei.

— Dacă se iveşte pe undeva vreo parohie comodă, n-aş

---

[11] William Ewart Gladstone (1809–1818), om de stat englez; a propus autonomia legislativă a Irlandei.

avea nimic împotrivă să ies la pensie şi acum.

Capitolul XVI

Trecu un an, şi când veni Philip la şcoală îi găsi pe toţi vechii profesori la locul lor; dar, în ciuda rezistenţei lor îndârjite – destul de puternice, deşi camuflate sub dorinţa aparentă de a se supune ideilor noului director – se produseseră multe schimbări. Măcar că diriginţii tot mai predau franceza în Şcoala Inferioară, venise şi un alt profesor – care avea titlul de doctor în filologie de la Universitatea din Heidelberg şi petrecuse trei ani într-un liceu franţuzesc – urmând să predea franceza la clasele superioare şi germana elevilor care se arătau doritori să o înveţe în locul elinei. Fusese angajat un alt profesor care să ţină lecţii de matematică într-un mod mai sistematic decât se considerase necesar până atunci. Niciunul dintre ei nu era preot. Asta era o adevărată revoluţie şi, când sosiră cei doi, profesorii mai vechi îi primiră cu neîncredere. Se amenajase un laborator şi se înfiinţaseră clase de pregătire pentru şcoala militară; după părerea tuturor se schimba însuşi profilul şcolii şi numai Dumnezeu ştia ce alte proiecte mai zămislea domnul Perkins în capul acela dezordonat al lui. Şcoala, destul de mică faţă de alte instituţii pentru copiii de familie bună, nu avea mai mult de două sute de interni; şi era greu să fie mărită, pentru că era cam înghesuită de zidurile catedralei; incinta, cu excepţia unei case în care locuiau câţiva dintre profesori, era ocupată de clerul catedralei; şi alt loc pentru construcţii nu era. Dar domnul Perkins alcătui un plan complicat prin care putea obţine spaţiu suficient ca să dubleze volumul actual al şcolii. Voia să atragă şi băieţi de la Londra. Se gândea că ar fi bine pentru ei să vină în contact cu băietanii din Kent şi că acestora din urmă li s-ar mai ascuţi mintea.

— Dar este împotriva tuturor tradiţiilor noastre, zise

Suspin, când domnul Perkins făcu această propunere. Până acum ne-am dat peste cap să evităm contactul molipsitor cu băieţii de la Londra.

— Vai, ce prostii! zise domnul Perkins.

Până atunci nimeni nu-i mai spusese dirigintelui că vorbeşte prostii şi tocmai medita la un răspuns muşcător, în care eventual ar fi putut să introducă şi vreo referire voalată la negustorii de pânză, când domnul Perkins îl atacă într-un mod scandalos, în maniera lui impetuoasă.

— Ştii, casa aia din incintă – dacă te-ai căsători aş putea să determin autorităţile catedralei să o supraetajeze şi am face acolo dormitoare şi birouri, soţia dumitale ar putea să te ajute.

Preotului mai vârstnic i se tăie pur şi simplu respiraţia. De ce trebuia neapărat să se căsătorească? Avea cincizeci şi şapte de ani şi cine naiba se mai însura atât de târziu? Şi nici nu era la o vârstă la care să înceapă să-şi caute casă. N-avea niciun chef să se însoare. Dacă avea de ales între căsătorie şi o parohie la ţară, atunci prefera să-şi dea demisia. Acum nu dorea decât linişte şi pace.

— Dar n-am chef să mă însor, zise el.

Domnul Perkins îl privi cu ochii lui negri şi strălucitori, şi dacă cumva era în ei şi o licărire de ironie e sigur că bietul Suspin n-o observă.

— Vai, ce păcat! Dar n-ai putea să te însori măcar de hatârul meu? Mi-ai face un mare serviciu pentru că asta m-ar ajuta în tratativele cu vicarul şi cu consiliul catedralei, când le voi propune să-ţi reconstruiască locuinţa.

Dar dintre toate ideile nepopulare ale domnului Perkins, aceea care se bucură de cea mai puţină priză fu iniţiativa lui de a ţine din când în când lecţii pe la clasele altor profesori. Întotdeauna cerea lucrul ăsta ca o favoare, dar, la urma urmei, era o favoare care nu i se putea refuza şi, după cum spunea Catran (pe numele său adevărat domnul Turner), era un lucru înjositor pentru ambele părţi. Şi nici n-avea obiceiul sa te anunţe dinainte, ci deodată, după rugăciunile de dimineaţă, îi spunea câte unuia dintre profesori:

— Sper că nu te superi dacă te rog să preiei clasa a şasea astăzi la unsprezece. Putem face un schimb, nu?

Nu ştiau dacă lucrul ăsta se obişnuia pe la alte şcoli, dar fără doar şi poate la Tercanbury nu se mai făcuse niciodată. Rezultatele erau ciudate. Domnul Turner, prima victimă, îşi anunţă clasa că în ziua aceea o să ţină directorul ora de latină şi, sub pretextul că poate ei ar vrea să-i mai pună unele întrebări ca să nu se facă de râs, dedică ultimul sfert de oră al lecţiei de istorie interpretării pasajului din Tit Liviu[12] care constituia tema zilei; dar, când reveni la clasa lui şi se uită la hârtia pe care scrisese domnul Perkins notele, avu o surpriză: cei doi băieţi mai buni pe care-i avea în clasă obţinuseră rezultate foarte proaste, în timp ce alţii care nu se remarcaseră niciodată până atunci căpătaseră note bune, Când îl întrebă pe Eldridge, cel mai deştept elev, cum se explică toate astea, băiatul răspunse morocănos:

— Domnul Perkins nu ne-a dat să facem nicio interpretare de text. Pe mine m-a întrebat ce ştiu despre generalul Gordon[13].

Domnul Turner îl privi uimit. Elevii aveau fără doar şi poate senzaţia că fuseseră nedreptăţiţi, şi el nu putea să nu aprobe nemulţumirea lor mută. Nici nu înţelegea de fapt ce legătură are generalul Gordon cu Tit Liviu. Ulterior îşi luă inima în dinţi şi întreprinse o mică cercetare.

— Eldridge e foarte tulburat pentru că l-ai întrebat ce ştie despre generalul Gordon, îi spuse el directorului, străduindu-se să pară cât mai jovial şi degajat.

Domnul Perkins râse.

— Am văzut că au ajuns la legile agrare ale lui Caius Gracchus[14] şi mă întrebam dacă au habar de tulburările din Irlanda, legate de problema agrară. Dar ei nu ştiau nimic altceva despre Irlanda decât că oraşul Dublin este situat pe râul Liffey. Aşa că am vrut să văd dacă au auzit vreodată de

[12] Istoric latin (59 î.d.H. –17 d.H.).

[13] Charles George Gordon (1833-1885), militar colonialist britanic. supranumit Gordon Paşa sau Gordon Chinezul.

[14] Tribun roman (153–121 î.d.H.), unul dintre cei doi reformatori democraţi, fraţii Gracchi.

generalul Gordon.

Atunci profesorii aflară cu oroare că noul director are mania culturii generale. Avea îndoieli cu privire la utilitatea examenelor din materii pentru care elevii tociseră numai cu acest prilej. Ceea ce dorea el de la elevi era să judece şi să înţeleagă.

Lună de lună, Suspin era tot mai îngrijorat; nu reuşea să-şi scoată din cap gândul că domnul Perkins o să-i ceară să fixeze o zi în care să se însoare; şi nu putea să sufere atitudinea pe care o adopta directorul faţă de literatura clasică. Era fără doar şi poate un cărturar distins şi era angajat într-o muncă ce se situa pe linia celei mai bune tradiţii: scria un tratat despre prezenţa copacilor în literatura latină; dar vorbea despre el într-un chip destul de uşuratic, de parcă ar fi fost un divertisment lipsit de importanţă, cu care îşi trecea vremea ca şi cu biliardul, căruia îi acorda o mare parte din timpul său liber, fără a putea avea pretenţia să fie luat în serios. Iar Puşcoci, profesorul clasei a treia medii, se făcea din ce în ce mai ţâfnos.

În clasa aceasta fusese încadrat Philip la intrarea lui în şcoală. Preotul B. B. Gordon era prin însăşi firea lui cu totul nepotrivit pentru meseria de profesor: n-avea niciun pic de răbdare, fiind, dimpotrivă, un temperament coleric. Întrucât nu-l trăgea nimeni la răspundere şi avea de ţinut piept doar unor băieţandri, îşi pierduse de mult orice stăpânire de sine. Îşi începea munca furios şi o termina turbat. Era de statură mijlocie şi destul de corpolent; părul lui de culoarea nisipului începuse să încărunţească şi era tăiat foarte scurt. Mustaţa era scurtă şi ţepoasă. Faţa lui mare cât un pepene, cu trăsături nedesluşite şi smălţuită de ochii mici şi albaştri, era veşnic congestionată, iar când îl apucau furiile se întuneca şi se învineţea. Îşi mânca unghiile până la carne pentru că, în timp ce un elev tremurând ca o frunză în vânt se străduia să interpreteze un text, el rămânea la catedră – zguduit de fiorul mâniei care-l ardea – şi-şi muşca degetele. Despre violenţa lui se povesteau tot felul de lucruri, poate cam exagerate; cu vreo doi ani mai înainte se produsese

mare agitaţie în şcoală: din câte se auziseră, tatăl unui copil îl ameninţase cu judecata. Pe băieţelul lui, Walters, preotul îl lovise atât de tare cu o carte peste urechi încât îi afectase auzul şi băiatul trebui retras de la şcoală. Tatăl băiatului locuia la Tercanbury şi oraşul întreg fusese cuprins de indignare. Până şi ziarul local pomenise de incident. Dar domnul Walters nu era decât berar, aşa că simpatiile erau împărţite. Ceilalţi băieţi, din motive pe care le ştiau doar ei, cu toate că nu-l puteau suferi pe profesor, îi ţinură partea în această chestiune şi, ca să-şi manifeste indignarea faţă de faptul că treburile şcolii fuseseră discutate şi în afara ei, îi făcură tot felul de mizerii fratelui mai mic al lui Walters, care rămăsese încă în şcoală. Dar domnul Gordon scăpase ca prin urechile acului de trimiterea la o parohie de ţară şi de atunci nu mai îndrăznise să mai lovească vreun elev. Li se ridică profesorilor dreptul de a-i bate pe copii cu băţul peste degete şi Puşcoci nu mai putu să-şi sublinieze furia pocnind cu băţul în catedră. Niciodată nu-şi permise mai mult decât să-l apuce pe câte un elev de umeri şi să-l zgâlţâie. Nu se lăsă de obiceiul de a-i pune pe şcolarii neastâmpăraţi sau refractari să stea de la zece minute până la o jumătate de oră cu un braţ întins, iar în vorbă era la fel de violent ca şi înainte.

Nici nu se putea nimeri un profesor mai nepotrivit pentru un elev atât de sfios ca Philip. Venise la şcoală mai puţin înspăimântat decât atunci când intrase prima dată în biroul domnului Watson. Îi cunoştea pe mulţi dintre băieţi pentru că fusese împreună cu ei la şcoala pregătitoare. Se simţea mai mare acum şi, instinctiv, îşi dădu seama că elevii fiind mai numeroşi, infirmitatea sa va fi mai greu observată. Dar domnul Gordon îi băgă frica în oase încă din prima zi; tocmai pentru că era deprins să-şi dea imediat seama care dintre băieţi se tem de el, profesorul păru să simtă pentru el o antipatie cu totul deosebită. Lui Philip îi plăcuse să muncească, dar acum începea să privească temător ceasurile petrecute la şcoală. Mai degrabă decât să rişte un răspuns care se putea dovedi greşit şi să stârnească o furtună de insulte din partea profesorului, prefera să tacă

prosteşte şi, când se apropia rândul lui şi urma să se ridice şi să interpreteze, se făcea alb ca hârtia şi îi venea greaţă de spaimă. Singurele lui momente de fericire erau în orele în care domnul Perkins prelua clasa. Philip izbutea să satisfacă pasiunea pentru cultură generală care-l obseda pe director. El citise tot felul de cărţi ciudate, potrivite mai degrabă pentru copii mai mari şi adeseori domnul Perkins, după ce plimba o întrebare de la un elev la altul, îşi oprea privirea asupra lui Philip, cu un zâmbet care-l încânta pe băiat, şi spunea:

— Ei, Carey, spune-le tu.

Notele bune pe care le căpăta cu asemenea prilejuri sporeau indignarea domnului Gordon. Într-o bună zi, îi veni rândul lui Philip să traducă şi profesorul stătea acolo, scăpărând scântei din ochi şi muşcându-şi furios degetul. Era într-o dispoziţie feroce. Philip începu să vorbească cu glas scăzut.

— Vorbeşte mai desluşit, strigă profesorul.

Lui Philip parcă i se puse un nod în gât.

— Hai, dă-i drumul, dă-i drumul, dă-i drumul!

Cuvintele acestea erau rostite din ce în ce mai tare, ajungând un adevărat ţipăt. Efectul lor fu acela de a alunga din capul lui Philip tot ce ştia. Băiatul se uita la pagina tipărită fără s-o mai poată citi. Domnul Gordon începu să răsufle greu.

— Dacă nu ştii, de ce nu spui de la început? Ştii sau nu ştii? Ai auzit când s-a interpretat acest pasaj la lecţia trecută? De ce nu vorbeşti? Vorbeşte, tâmpitule, vorbeşte!

Profesorul se apucă de braţele jilţului şi le strânse cu tărie de parcă numai ele l-ar fi putut ţine să nu se năpustească asupra lui Philip. Elevii ştiau că, în trecut, adeseori îi strângea pe copii de gât, mai-mai să-i înăbuşe. Vinele de pe frunte i se umflară şi faţa i se întunecă, ameninţătoare. Nu era zdravăn la cap.

Philip ştiuse perfect pasajul cu o zi înainte, dar acum nu-şi mai putea aminti nimic.

— Nu ştiu, răspunse el, înecându-se.

— De ce nu ştii? Ia să luăm cuvintele unul câte unul.

Curând o să ne dăm seama dacă ştii sau nu.

Philip rămase în picioare, alb la faţă, tremurând puţin, cu capul aplecat deasupra cărţii, dar fără să scoată o vorbă. Răsuflarea profesorului se auzea aproape la fel de tare ca un sforăit.

— Directorul zice că eşti deştept. Eu nu ştiu de unde o fi văzând el asta. Cultură generală!

Profesorul râse cu cruzime.

— Nici nu înţeleg de ce te-au adus în clasa asta. Eşti un tâmpit.

Cuvântul ăsta îi plăcea grozav şi îl repetă urlând cât îl ţinea gura.

— Un tâmpit! Un tâmpit! Un tâmpit cu piciorul sucit!

În felul ăsta se mai răcori puţin. Îl văzu pe Philip cum se înroşeşte deodată. Îi spuse să se ducă după „condica neagră”. Philip lăsă jos opera lui Cezar şi părăsi clasa în tăcere. „Condica neagră” era un registru de culoare întunecată în care se înscriau numele elevilor şi actele lor de indisciplină, şi dacă un nume apărea de trei ori însemna o bătaie cu băţul. Philip se duse acasă la director şi ciocăni la uşa biroului. Domnul Perkins era aşezat la masa lui de lucru.

— Dacă nu vă supăraţi, v-aş ruga să-mi daţi „condica neagră”.

— Uite-o acolo, îi răspunse domnul Perkins, făcând semn cu capul spre locul unde se afla registrul. Dar ce-ai făcut şi nu trebuia să faci?

— Nu ştiu, domnule director.

Domnul Perkins îi aruncă o privire repezită, dar fără să spună nimic îşi văzu mai departe de treabă. Philip luă condica şi ieşi. Peste câteva minute, când se termină lecţia, o aduse înapoi.

— Ia să mă uit şi eu la ea, zise directorul. Văd că domnul Gordon te-a trecut în condică pentru „impertinenţă grosolană”. Ce-ai făcut?

— Nu ştiu, domnule director. Domnul Gordon a zis că sunt un tâmpit cu piciorul sucit.

Domnul Perkins se uită din nou la el. Se întrebă dacă nu

cumva îndărătul răspunsului pe care i-l dăduse băiatul se ascunde şi puţin sarcasm, dar Philip părea încă mult prea zguduit pentru aşa ceva. Obrazul lui era alb ca hârtia, iar ochii lui păreau înnebuniţi de spaimă. Domnul Perkins se ridică în picioare şi puse condica pe masă. Imediat luă în mână nişte fotografii.

— Azi-dimineaţă am primit de la un prieten pozele astea din Atena, zise directorul ca din întâmplare. Ia uită-te, aici e Acropole.

Şi aşa începu să-i explice lui Philip ce vedea în poză. Cuvintele lui parcă dădeau viaţă ruinelor. Îi arătă teatrul lui Dionysos şi-i explică în ce ordine se aşezau oamenii şi cum vedeau albastrul Mării Egee în spatele scenei. Apoi îi spuse pe neaşteptate:

— Mi-aduc aminte că pe vremuri, când eram elev în clasa lui, domnul Gordon îmi spunea „ţigan negustoros”.

Şi înainte ca Philip, care era atent la fotografii, să aibă răgazul necesar pentru a prinde sensul acestei observaţii, domnul Perkins îi arătă o poză a strâmtorii Salamina şi cu degetul lui cu unghia murdară indică aşezarea flotei greceşti şi cea a flotei persane.[15]

Capitolul XVII

Pentru Philip, următorii doi ani se scurseră într-o monotonie comodă. Nu era mai terorizat decât alţi băieţi de statura lui; iar infirmitatea care îl ţinea departe de jocurile lor ajunse pentru el să fie ceva neînsemnat, lucru pentru care era de-a dreptul recunoscător. Nu era simpatizat şi era tare singur. Două trimestre învăţă cu Clipici în clasa a treia superioară. Clipici avea un aer plictisit la culme, şi pentru că mişcările lui erau veşnic obosite, şi pentru că ţinea întotdeauna ochii pe jumătate închişi, îşi făcea datoria, dar

---

[15] În anul 480 î.d.H., grecii au distrus acolo flota regelui persan Xerxes.

şi-o făcea cu gândurile într-altă parte. Era bun, blând şi aiurit. Se arăta foarte încrezător în cinstea elevilor; după părerea lui, primul lucru de care era nevoie ca să-i deprinzi să fie sinceri era să nu-ţi bagi nici măcar o clipă în cap ideea că băieţii ar putea să mintă.

— Dacă ceri mult, o să ţi se dea mult, spunea el repetând un citat celebru.

În clasa a treia superioară viaţa nu era deloc grea. Ştiai exact ce versuri o să ţi se dea să interpretezi când o să-ţi vină rândul şi, dat fiind că juxta trecea din mână în mână, puteai găsi uşor, în câteva minute, tot ce-ţi trebuia. Puteai să ţii şi o gramatică latină deschisă pe genunchi în timp ce profesorul punea întrebări celor din jur. Iar lui Clipici nu i se părea câtuşi de puţin ciudat că aceeaşi greşeală de neconceput se găsea în temele a zece sau doisprezece elevi. El n-avea prea mare încredere în examene, pentru că observase că elevii nu dau niciodată răspunsuri aşa de bune ca în clasă; era o mare dezamăgire, dar n-avea importanţă. La timpul potrivit, elevii erau promovaţi, deşi nu învăţaseră mare lucru, afară doar de o veselă neruşinare în deformarea adevărului, lucru care de altfel putea să le fie mai de folos în viaţa care îi aştepta decât capacitatea de a citi latineşte la prima vedere.

Apoi încăpură pe mâinile lui Catran. Numele lui adevărat era Turner; era cel mai vioi dintre profesorii bătrâni, un om scund cu un pântece imens, cu o barbă neagră care începuse să încărunţească şi pielea oacheşă. Într-adevăr, îmbrăcat în haine preoţeşti, aducea destul de mult cu un butoi de catran; şi, cu toate că dădea din principiu cinci sute de versuri de scris ca pedeapsă pentru oricare băiat pe care-l auzea folosind porecla în locul numelui lui, la dineurile cu colegii făcea adeseori glume pe seama acestui lucru. Dintre toţi profesorii, el era cel mai iubitor de petreceri lumeşti; lua masa în oraş mult mai des decât toţi ceilalţi şi societatea pe care o frecventa nu era exclusiv clericală. Elevii îl priveau oarecum ca pe un băiat de viaţă. În timpul vacanţei, îşi părăsea veşmintele preoţeşti şi lumea îl văzuse prin Elveţia îmbrăcat într-un costum de golf

cam bălţat. Îi plăcea să bea câte o sticlă de vin la o masă bună şi, întrucât fusese zărit odată la Cafe Royal cu o doamnă care, de fapt, avea toate şansele să fie rudă apropiată cu el, fusese de atunci încolo bănuit de generaţii succesive de elevi că participă la orgii ale căror amănunte indicau o convingere nestrămutată în depravarea omenească.

Domnul Turner socotea că are nevoie de un trimestru întreg pentru a-i disciplina pe băieţi după ce absolvă clasa a treia superioară; şi, din când în când, făcea câte o aluzie vicleană care arăta că ştie perfect ce se întâmplă în clasa colegului său. Dar el privea lucrurile cu multă îngăduinţă. Îi socotea pe băieţi nişte mici ticăloşi care se arătau mai înclinaţi să spună adevărul dacă aveau siguranţa că minciunile vor fi descoperite, care aveau un simţ al onoarei cu totul particular, inaplicabil relaţiilor cu profesorii, şi care n-ar mai fi fost dispuşi să-ţi dea bătaie de cap dacă ştiau că vor fi pedepsiţi. Era mândru de clasa lui şi la vârsta de cincizeci şi cinci de ani se arăta la fel de dornic ca ea să se prezinte la examene mai bine decât celelalte clase, cum fusese şi la intrarea lui în învăţământ. Avea temperamentul coleric al oamenilor obezi, uşor de stârnit şi uşor de potolit şi elevii lui descopereau curând că îndărătul invectivelor cu care-i bombarda neîncetat se ascundea multă blândeţe. Îl scoteau din sărite proştii, dar era gata oricând să-şi dea toată osteneala cu băieţii a căror fire capricioasă şi independentă i se părea că ar constitui o dovadă de inteligenţă. Îi plăcea mult să-i invite să ia ceaiul cu el; şi cu toate că jurau că n-o să se ia la întrecere cu el la prăjituri şi brioşe, întrucât pe atunci era la modă credinţa că obezitatea este semnul unei lăcomii cumplite, iar lăcomia lui cumplită ar fi fost un semn că are tenie, elevii îi acceptau invitaţia cu sinceră bucurie.

Philip se simţea acum mai în largul lui, întrucât în sălile de studiu nu era loc decât pentru elevii din şcoala superioară şi până atunci stătuse în sala mare în care mâncau cu toţii laolaltă şi în care se pregăteau elevii din clasele mici într-o învălmăşeală care, într-o oarecare

măsură, îi displăcea. Din când în când, prezenţa altora îl tulbura şi simţea o nevoie imperioasă de singurătate. Pornea aşadar să colinde împrejurimile oraşului de unul singur. Era în apropiere un pârâiaş cu pomi retezaţi de-a lungul malurilor. Apa străbătea câmpiile înverzite şi, fără să ştie de ce, lui Philip îi făcea plăcere să se plimbe pe aceste maluri. Când obosea, se trântea pe iarbă cu faţa în jos şi urmărea forfota grăbită a chiticilor şi a mormolocilor. Şi tot foarte fericit era când putea să umble prin curtea şcolii. Pe pajiştea din mijloc, băieţii jucau vara jocuri cu mingea, dar, în restul anului, terenul era liniştit: uneori se mai plimbau de colo până colo băieţii care mergeau braţ la braţ, sau se întâmpla ca un elev foarte studios să păşească rar, cu ochii în gol, repetând cu glas tare vreun text pe care trebuia să-l înveţe pe de rost. În ulmii cei înalţi era o colonie de corbi care umpleau aerul cu strigăte melancolice. De o parte se afla catedrala cu un turn înalt în mijloc, şi Philip, care nu ştia încă ce e frumosul, simţea o încântare şi o tulburare pe care nu le putea înţelege, când privea această construcţie. Când căpătă o cameră de studiu (era o odăiţă pătrată, ale cărei ferestre dădeau spre o străduţă sordidă, şi în care se înghesuiau patru elevi) cumpără o fotografie a catedralei şi şi-o puse pe perete deasupra pupitrului. Îşi dădu seama că priveliştea de pe fereastra clasei a patra prezintă un interes nou pentru el. Se vedeau nişte pajişti cu gazon vechi, foarte bine întreţinut şi nişte copaci masivi cu frunziş bogat şi des. Priveliştea îi stârnea un simţământ ciudat despre care el nu ştia dacă e durere sau plăcere. Erau zorile emoţiei estetice. Ele însoţeau şi alte schimbări. Vocea lui suna spart acum şi scăpa de sub control; din gât îi ieşeau sunete ciudate.

Apoi începu să se ducă la orele ce aveau loc în biroul directorului, imediat după ceai, pentru a-i pregăti pe băieţi în vederea confirmării. Cucernicia lui Philip nu rezistase încercărilor timpului şi el încetase de mult să mai citească Biblia seară de seară; dar acum, sub influenţa domnului Perkins şi în această nouă stare care-l făcea atât de neliniştit, vechile lui sentimente renăscură cu timpul şi îşi făcu reproşuri amare pentru că a ajuns un apostat. Cu ochii

minţii vedea mereu flăcările iadului arzând ameninţător. Dacă ar fi murit în epoca în care ajunsese aproape păgân ar fi fost pierdut; credea orbeşte în chinurile veşnice, mult mai tare decât în fericirea veşnică; îl treceau fiorii când se gândea la primejdiile de care a scăpat.

Din ziua în care domnul Perkins îi vorbise cu blândeţe tocmai când el suferea sub lovitura acelui gen de insultă pe care o suporta cel mai greu, Philip începuse să-şi adore directorul cum îşi adoră câinele stăpânul. Îşi storcea creierii zadarnic pentru a găsi vreun mijloc de a-i face plăcere. Preţuia până şi cel mai mic cuvânt de laudă pe care-l rostea din întâmplare directorul. Şi când se ducea la micile întruniri liniştite din casa acestuia era gata să capituleze total în faţa lui. Simţea o atracţie fantastică emanând din ochii strălucitori ai domnului Perkins şi stătea cu gura pe jumătate căscată, cu capul adus puţin înainte, ca să-i soarbă cuvintele. Tocmai banalitatea cadrului în care se desfăşurau întâlnirile făcea extraordinar de emoţionante problemele pe care le discutau. Şi adeseori, profesorul, cucerit şi el de frumuseţea subiectului, dădea la o parte cărţile din faţa lui şi, cu mâinile împreunate în dreptul inimii, de parcă ar fi vrut să-i liniştească bătăile, le vorbea despre misterele religiei lor. Uneori Philip nu înţelegea, dar nici nu ţinea chiar aşa de mult să înţeleagă, având sentimentul vag că e suficient să simtă ceva. Atunci i se părea că directorul, cu şuviţele de păr răvăşite şi cu faţa palidă, e ca profeţii aceia ai Israelului, care nu se temeau să-i ia la refec chiar şi pe regi; şi când se gândea la Mântuitor şi-l închipuia cu ochii negri şi cu obrajii palizi ai directorului.

Domnul Perkins privea cu multă seriozitate acest aspect al activităţii lui. În asemenea împrejurări, dispărea cu totul umorul scânteietor care-i făcea pe ceilalţi profesori să-l bănuiască de superficialitate. Cu tot programul lui foarte încărcat, găsea timp pentru toate şi, din când în când, izbutea sa acorde câte un sfert de oră sau douăzeci de minute fiecăruia dintre băieţii pe care-i pregătea pentru confirmare. Voia să-i facă să simtă că ăsta este primul pas

serios făcut conştient în viaţa lor. El încerca să bâjbâie în adâncul inimii lor; voia să le picure în suflete pasiunea credinţei lui. Pe Philip, măcar că băiatul era timid, îl simţea capabil de o dăruire egală cu a lui. Temperamentul băiatului i se părea funciar religios. Într-o zi se abătu brusc de la subiectul despre care vorbea.

— Te-ai gândit vreodată ce o să faci când o să fii mare? îl întrebă el.

— Unchiul meu vrea să mă facă preot, zise Philip.

— Dar tu?

Philip întoarse capul. Îi era ruşine să răspundă că se simte nevrednic.

— Nu cunosc niciun alt fel de viaţă care să fie atât de plină de fericire ca a noastră. Tare aş vrea să te pot face să înţelegi ce minunat privilegiu constituie viaţa noastră. Pe Dumnezeu îl poţi sluji prin multe cariere, dar noi suntem cei mai apropiaţi de El. Nu vreau să te influenţez, dar dacă te-ai hotărî – să zicem acuma pe loc – ar fi imposibil să nu simţi bucuria şi uşurarea care nu-i mai părăsesc niciodată pe oameni.

Philip nu răspunse, dar directorul citi în ochii lui că a înţeles deja o parte dintre lucrurile pe care voia el să i le arate.

— Dacă vei continua să te porţi ca până acum, într-o bună zi ai să te trezeşti că eşti fruntaşul şcolii şi cu siguranţă vei căpăta o bursă la absolvire. Tu ai ceva avere?

— Unchiul meu zice că o să am o sută de lire pe an la majorat.

— O să fii bogat. Eu n-aveam nicio leţcaie.

Directorul şovăi o clipă şi apoi, desenând alene cu creionul pe sugativa din faţa lui, continuă:

— Mă tem că nu vei avea de ales între prea multe profesii. Fireşte că nu vei putea să-ţi iei o slujbă care cere eforturi fizice.

Philip se înroşi până în vârful urechilor, aşa cum făcea întotdeauna când pomenea cineva de piciorul lui strâmb. Domnul Perkins îl privi cu gravitate.

— Mă întreb dacă nu cumva eşti exagerat de sensibil în

privinţa nenorocirii tale. Nu ţi-a trecut niciodată prin minte gândul de a-i mulţumi lui Dumnezeu pentru ea?

Philip ridică brusc ochii. Buzele i se strânseră fără voia lui. Îşi aduse aminte cum luni de zile, luând drept bună ceea ce-i spuneau oamenii, îl implorase pe Dumnezeu să-l vindece aşa cum îl vindecase pe lepros şi-i redase vederea orbului.

— Atâta vreme cât priveşti acest lucru cu revoltă nu-ţi poate aduce decât ruşine. Dar dacă l-ai socoti drept o cruce care ţi-a fost dată s-o porţi numai pentru că umerii tăi sunt destul de puternici ca s-o poată duce, drept un semn al harului divin, atunci ar fi pentru tine un izvor de fericire şi nu de întristare.

Dându-şi seama că băiatului nu-i place deloc să discute această problemă, îl lăsă în pace.

Dar Philip se gândi în fel şi chip la ceea ce-i spusese directorul şi curând, mintea lui fiind complet absorbită de ceremonia care-l aştepta, se simţi cuprins de o exaltare mistică. Se părea că spiritul lui se eliberează de lanţurile cărnii, iar el trăieşte o viaţă nouă. Năzuia către perfecţiune cu toată căldura pătimaşă de care era capabil. Voia să se consacre cu totul slujirii Domnului şi se hotărî definitiv să se hirotonisească. În ziua cea mare a confirmării, sufletul lui, profund mişcat de toate pregătirile făcute, de cărţile pe care le studiase şi în primul rând de influenţa covârşitoare a directorului, nu-şi mai putea stăpâni fiorii de teamă şi bucurie. Un singur gând îl chinuia. Ştia că va trebui să străbată de unul singur naosul şi se temea că mersul lui şchiop va deveni astfel mai vizibil, nu numai pentru toţi elevii şi profesorii care asistau la slujbă, ci şi pentru străini – orăşeni sau părinţi veniţi să participe la confirmarea odraslelor lor. Când sosi momentul, simţi deodată că poate accepta umilinţa aceea şi, şchiopătând prin mijlocul naosului, o fiinţă mică şi neînsemnată sub bolţile măreţe ale catedralei, îşi oferi de bunăvoie drept jertfa infirmitatea Dumnezeului care-l iubea.

Capitolul XVIII

Dar Philip nu putu trăi prea multă vreme în aerul rarefiat de pe culmi. Ceea ce i se întâmplase când fusese cuprins prima dată de emoţii religioase, i se întâmplă şi acum. Pentru că simţea atât de intens frumuseţea credinţei, pentru că dorinţa sacrificiului de sine ardea în inima lui cu asemenea strălucire de nestemată, puterea lui părea insuficientă pentru a se măsura cu ambiţia de care era stăpânit. Era istovit de violenţa patimii lui. Îşi simţi deodată sufletul pustiit de o ciudată ariditate. Începu să uite de prezenţa lui Dumnezeu care i se păruse atât de învăluitoare; iar exerciţiile sale religioase, îndeplinite încă şi acum foarte punctual, deveniră cu timpul o chestiune pur formală. La început se învinovăţi pentru această abatere, iar teama de focul gheenei îl îndemnă să-şi înnoiască ardoarea, dar pasiunea lui se stinsese şi, treptat-treptat, gândurile lui fură atrase în altă parte.

Avea prea puţini prieteni. Pasiunea lui pentru lectură îl izola de oameni: devenise o nevoie atât de imperioasă încât după ce stătea câtăva vreme în tovărăşia altora era obosit şi nervos; se mândrea cu vastele sale cunoştinţe, mai presus de ale celorlalţi şi pe care le căpătase prin lectura atâtor cărţi; mintea lui era ageră şi de felul lui nu era destul de iscusit pentru a-şi ascunde dispreţul faţă de stupiditatea celor din jur. Aceştia se plângeau de el că e înfumurat; şi, întrucât el nu strălucea decât în chestiuni care pe ei îi lăsau reci, îl întrebau în bătaie de joc ce motive avea să fie atât de încrezut. Începuse să îşi descopere simţul umorului şi află curând că are darul de a spune lucruri neplăcute care-i loveau pe oameni în plin; le spunea pentru că îl amuzau, aproape fără să-şi dea seama cât de mult puteau să-i doară pe ceilalţi şi se simţea foarte ofensat când descoperea că victimele îi poartă pică. Umilinţele suferite când intrase în şcoală îl făcuseră să-şi ocolească tovarăşii, şi de acest sentiment nu se putu elibera niciodată complet; rămase

timid şi tăcut. Şi, deşi făcea tot ce-i stătea în putinţă pentru a-i îndepărta pe ceilalţi băieţi, tânjea din adâncul inimii după popularitatea pe care o câştigau aşa de uşor alţii. Pe aceştia îi admira nespus de mult, deşi se ţinea la distanţă; şi, cu toate că se simţea înclinat să fie mai sarcastic cu ei decât cu alţii, cu toate că făcea mici glume pe socoteala lor, ar fi dat totul numai să poată fi în locul lor. Ba chiar ar fi dat nu ştiu ce ca să fie în locul celui mai prost băiat din şcoală dacă acesta era zdravăn la trup. Căpătă un nărav ciudat. Îşi închipuia că există un băiat pe care-l simpatizează în mod deosebit; şi atunci, chipurile, îşi arunca sufletul lui în trupul celuilalt, vorbea cu glasul acestuia şi râdea ca el; îşi închipuia că face tot ce făcea celălalt. Această închipuire era atât de vie, încât o clipă i se părea că nu mai e el însuşi. În felul acesta, se bucura de multe clipe de fericire imaginară.

La începutul trimestrului de după Crăciun, care urmă după confirmarea lui, Philip se trezi că a fost mutat într-o altă cameră de studiu, împreună cu alţi băieţi dintre care unul se numea Rose. Rose era în aceeaşi clasă cu Philip şi acesta îl privise întotdeauna cu admiraţie şi invidie. Nu era arătos; deşi mâinile lui imense şi oasele mari prevesteau că se va face un bărbat voinic, trupul lui nu era deloc armonios; dar avea ochi încântători şi când râdea (ceea ce făcea mereu), faţa lui se umplea de creţuri foarte amuzante. Nu era nici deştept, nici prost, dar se descurca destul de bine la învăţătură şi încă şi mai bine la sport. Era elevul preferat atât al profesorilor, cât şi al colegilor, şi el, la rândul lui, simpatiza pe toată lumea.

Fiind repartizat în camera aceea, Philip nu putu să nu-şi dea seama că ceilalţi băieţi care învăţau împreună de trei trimestre i-au făcut o primire destul de rece. Îl tulbura faptul că se simte un intrus; dar învăţase de mult să-şi ascundă sentimentele şi colegii descoperiră că nu e gălăgios şi nici băgăreţ, şi că deci îi deranja foarte puţin. Cu Rose, tocmai pentru că nu putea nici el să se împotrivească farmecului acestuia, cum nu puteau nici alţii, Philip se arătă mai timid şi mai repezit ca de obicei; şi fie din această

pricină, tinzând în mod inconştient să-şi exercite fascinaţia pe care şi-o cunoştea numai în urma rezultatelor obţinute, fie pur şi simplu din bunătate, Rose fu cel care îl primi mai întâi pe Philip în cercul lor. Într-o bună zi, pe nepusă masă, îl întrebă pe Philip dacă vrea să vină cu el pe terenul de fotbal. Philip se îmbujoră la faţă.

— Dar eu nu pot merge aşa de repede ca tine, îi răspunse el.

— Vax. Hai, vino!

Dar, cu o clipă înainte de plecarea lor, un alt băiat băgă capul pe uşă şi îl pofti pe Rose să meargă cu el.

— Nu pot, îi răspunse acesta. I-am promis lui Carey că mă duc cu el.

— Nu-ţi face griji din pricina asta, zise repede Philip. Să ştii că eu nu mă supăr.

— Vax, zise Rose.

Se uită la Philip cu ochii lui plini de bunătate şi apoi râse. Philip simţi un tremur ciudat în inimă.

Prietenia dintre ei se înfiripă cu repeziciunea caracteristică pentru băieţii de vârsta lor. Deveniseră de nedespărţit. Colegii se mirară cum de s-au împrietenit atât de brusc şi-l întrebară pe Rose ce a găsit la Philip.

— N-aş putea să spun, răspunse acesta. Dar să ştiţi că de fapt e un băiat tare bun.

Curând colegii se deprinseră să-i vadă pe cei doi băieţi mergând braţ la braţ până la capelă sau plimbându-se prin curte şi discutând cu aprindere; oriunde se afla unul dintre ei, îl găseai şi pe celălalt şi – ca şi cum i-ar fi recunoscut un drept de proprietate – băieţii care îl căutau pe Rose îi lăsau vorbă lui Carey. La început, Philip era rezervat. Nu dorea să se lase cu totul în voia bucuriei orgolioase care-l cuprindea; dar, după puţină vreme, neîncrederea lui în soartă cedă în faţa unei fericiri nebune, îl socotea pe Rose băiatul cel mai încântător pe care-l văzuse vreodată. Cărţile îşi pierduseră din importanţă pentru Philip; nu-şi putea bate capul cu ele când avea o ocupaţie infinit mai importantă. Prietenii lui Rose veneau uneori să bea ceaiul în camera acestuia sau să piardă vremea pe acolo când n-aveau altceva mai bun

de făcut – lui Rose îi plăcea societatea numeroasă şi prilejurile de a sta la taclale – şi descoperiră că Philip e un băiat foarte cumsecade. Iar Philip era fericit.

În ultima zi a trimestrului, stabili împreună cu Rose cu ce tren să se întoarcă la reluarea cursurilor, pentru a se putea întâlni la gară. Aveau să bea ceaiul în oraş înainte de a reveni la internat. Philip se duse acasă cu inima grea. Toată vacanţa se gândi la Rose şi imaginaţia lui era mereu în fierbere plănuind tot felul de lucruri pe care aveau să le facă împreună în trimestrul următor. Se plictisea la casa parohială şi în ultima zi când unchiul său îi puse întrebarea obişnuită pe tonul său glumeţ, la fel de obişnuit: „Ei, îţi pare bine că începi iar şcoala?”, Philip răspunse bucuros:

— Oho, şi încă cum!

Ca să fie sigur că-l întâlneşte pe Rose la gară, luă alt tren mai devreme decât de obicei şi se învârti un ceas pe peron. Când sosi trenul de la Faversham, unde ştia el că trebuie să schimbe Rose legătura, alergă emoţionat de la primul până la ultimul vagon. Dar Rose nu era acolo. Philip întrebă pe un hamal când vine trenul următor şi aşteptă; dar avu o nouă dezamăgire. I se făcuse frig şi foame, aşa că se duse la şcoală, tăind drumul pe nişte ulicioare lăturalnice din cartierele sărace. Îl găsi pe Rose în camera de studiu, cu picioarele pe cămin, vorbind ca o mitralieră cu vreo cinci-şase băieţi care se aşezaseră care pe unde puteau. Rose îi strânse mâna cu entuziasm lui Philip, dar acesta se întristă brusc pentru că-şi dădu seama că Rose a uitat complet de întâlnirea pe care o stabiliseră.

— Ia ascultă, mă, ce-ai întârziat aşa? îl întrebase Rose. Mă temeam că nu mai vii deloc.

— Dar erai de la patru jumătate la gară, spuse un alt băiat. Te-am văzut când ai venit.

Philip roşi puţin. Nu voia ca Rose să ştie cât de prost a fost aşteptându-l.

— A trebuit să conduc o prietenă de familie, inventă el repede un pretext. Mi-au cerut s-o conduc la gară.

Dar dezamăgirea îl făcu să fie cam morocănos. Se aşeză şi nu scoase o vorbă, iar când îi adresa cineva cuvântul,

răspundea monosilabic. Îşi puse în gând să discute chestiunea cu Rose când vor rămâne singuri. Dar, după plecarea celorlalţi, Rose veni imediat spre el şi se aşeză pe braţul jilţului în care se tolănise Philip.

— Ascultă, mă, să ştii că mă bucur grozav că suntem în aceeaşi cameră trimestrul ăsta. E formidabil, nu?

Părea atât de sincer încântat că-l vede pe Philip încât supărarea acestuia dispăru. Ca şi cum nu s-ar fi despărţit decât de cinci minute, începură să vorbească aprins şi entuziast despre o mie de lucruri care-i interesau.

Capitolul XIX

La început, Philip fusese prea recunoscător pentru prietenia lui Rose ca să aibă vreo pretenţie de la el. Lua lucrurile aşa cum erau şi se bucura de viaţă. După un timp însă, începu să-l deranjeze amabilitatea pe care Rose o arăta tuturor; el dorea o afecţiune mai exclusivistă şi ceea ce înainte acceptase ca o favoare i se părea acum dreptul lui. Privea cu gelozie prietenia lui Rose cu ceilalţi şi, deşi ştia că greşeşte, nu se putea stăpâni uneori să nu spună lucruri aspre despre el. Dacă Rose petrecea un ceas făcând pe bufonul în altă cameră de lucru, când se întorcea într-a lor, Philip îl primea încruntat şi posac. Apoi stătea bosumflat o zi întreagă şi suferea şi mai mult, deoarece Rose fie că nu băga de seamă proasta lui dispoziţie, fie că o ignora în mod intenţionat. Foarte adesea, cu toate că era în permanenţă conştient de propria lui prostie, Philip provoca o ceartă şi nu mai vorbea vreo două-trei zile cu Rose. Dar Philip nu putea îndura multă vreme supărarea şi chiar atunci când era convins că are dreptate îşi cerea scuze cu umilinţă. Apoi câte o săptămână încheiată erau cei mai buni prieteni din lume. Şi totuşi, ce fusese mai frumos trecuse, şi Philip vedea bine că adeseori Rose se plimbă cu el pur şi simplu din obişnuinţă sau temându-se să nu-l supere; nici nu mai

aveau aşa de multe să-şi spună ca la început şi adeseori Rose se plictisea. Philip simţea că începuse să-l irite şi şchiopătatul lui.

Pe la sfârşitul trimestrului, vreo câţiva băieţi se îmbolnăviră de scarlatină şi circula insistent zvonul că au să fie trimişi acasă pentru a împiedica răspândirea epidemiei; dar bolnavii fură izolaţi şi, cum nu se iviră cazuri noi, se presupuse că molima a fost oprită. Unul dintre bolnavi era Philip. Rămase în spital până după vacanţa de Paşte şi, la începutul trimestrului următor, îl trimiseră acasă ca să ia puţin aer la casa parohială. În ciuda asigurărilor primite de la doctor că băiatul nu mai e contagios, preotul îl privi cu suspiciune; i se păru o mare lipsă de înţelepciune din partea doctorului să propună ca nepotul să meargă pe litoral pentru a se reface şi, de fapt, îl primi în casa lui numai pentru că băiatul n-avea unde să se ducă.

Philip se întoarse la şcoală la jumătatea trimestrului. Uitase de toate certurile cu Rose şi ţinea minte despre el numai că e cel mai bun prieten al lui. Ştia că a fost un prost. Se hotărî să adopte o atitudine mai înţeleaptă, în timpul bolii lui, Rose îi trimisese de vreo două ori bileţele pe care le încheiase cu cuvintele: „Grăbeşte-te să te întorci”. Philip socoti că şi Rose aşteaptă cu tot atâta nerăbdare întoarcerea lui cum aştepta şi el să-l revadă pe Rose.

Când ajunse la şcoală descoperi că, deoarece un elev dintr-a şasea murise de scarlatină, se făcuseră diverse schimbări în repartizarea camerelor de lucru şi Rose fusese mutat dintr-a lor. Asta era o cruntă dezamăgire. Dar, de îndată ce sosi, dădu buzna în camera lui Rose. Rose stătea la pupitru şi lucra cu un băiat numit Hunter. Când Philip intră, întorsese furios capul.

— Cine dracu’ mai pică? strigă el.

Şi apoi, dând cu ochii de Philip, zise:

— A, tu erai.

Philip se opri locului intimidat.

— M-am gândit să vin să văd ce faci.

— Lucram.

Hunter se amestecă şi el în conversaţie.

— Când te-ai întors?
— Acum cinci minute.
Cei doi băieţi nu se sculară de pe scaune şi îl priveau cu aerul că Philip i-ar deranja. Se vedea bine că ar fi preferat să-l vadă plecând cât de curând. Philip se înroşi la faţă.
— Eu o şterg. Dacă vrei, treci pe la mine când termini, îi spuse el lui Rose.
— S-a făcut.
Philip închise uşa în urma lui şi se îndreptă şchiopătând spre camera sa de lucru. Se simţea teribil de ofensat. Departe de a fi părut bucuros că-l vede, Rose avusese aerul că s-a supărat. Parcă nici n-ar fi fost vreodată altceva decât nişte simple cunoştinţe. Deşi aşteptă în camera de lucru fără s-o părăsească o clipă, de frică să nu vină Rose tocmai atunci, prietenul lui nu-şi făcu apariţia; iar a doua zi, când se duse la rugăciunea de dimineaţă, îl văzu pe Rose plimbându-se la braţ cu Hunter. Ceea ce nu putea vedea cu ochii lui îi spuseră alţii. Philip uitase că trei luni înseamnă un timp foarte îndelungat pentru viaţa unui elev şi, deşi el le petrecuse în singurătate, Rose trăise în mijlocul lumii. Hunter ocupase locul rămas vacant, îşi dădu seama că Rose îl ocoleşte în mod discret. Dar el nu era omul care să accepte o situaţie fără să pună punctul pe i; aşteptă ocazia de a-l găsi pe Rose singur în camera de lucru şi intră.
— Pot să intru? întrebă el.
Rose se uită la el stânjenit şi tocmai acest sentiment îl făcu pe Philip să se înfurie.
— Mă rog, dacă-ţi face plăcere.
— Eşti foarte drăguţ, zise Philip sarcastic.
— Ce doreşti?
— Ascultă, mă, de ce eşti aşa scârbos de când m-am întors?
— Hai, nu fi prost, zise Rose.
— Zău dacă înţeleg ce-ai găsit la Hunter.
— Asta-i treaba mea.
Philip plecă ochii în jos. Nu găsi puterea de a spune ce era în inima lui. Se temea să nu se umilească. Rose se sculă în picioare.

— Trebuie să mă duc la sala de sport, zise el.

Când ajunse la uşă, Philip făcu un efort şi vorbi:

— Ascultă, mă, Rose, de ce te porţi ca un porc?

— Ia mai du-te naibii!

Rose trânti uşa în urma lui şi-l lăsă singur pe Philip. Acesta tremura de furie. Se întoarse în camera lui şi îşi derulă în minte conversaţia. Acum îl ura pe Rose, voia să-l jignească şi-şi frământa mintea să găsească tot felul de cuvinte tăioase pe care ar fi putut să i le spună. Se gândea posomorât şi trist la sfârşitul prieteniei lor şi-şi închipuia că alţii vorbesc despre asta. Fiind foarte sensibil din fire, i se părea că citeşte batjocură şi mirare în comportarea colegilor, când, de fapt, ei nici nu-şi băteau măcar capul cu el. În sinea lui, îşi închipuia ce trebuie să spună ei: „La urma urmei, nici nu avea şanse să dureze mai mult. M-am şi mirat că l-a suportat atâta vreme pe Carey. Mare pisălog!”.

Ca să-şi arate indiferenţa, se împrieteni foarte repede cu un elev numit Sharp, pe care de fapt îl ura şi-l dispreţuia. Era un băiat venit de la Londra, cu un aer lălâu şi greoi şi cu o umbră de mustaţă. Avea sprâncene stufoase, îmbinate, mâinile delicate şi manierele prea suave pentru vârsta lui. Vorbea cu un uşor accent de mahala londoneză. Era un băiat dintre aceia cărora le e cam lene să facă sport şi să participe la jocuri şi dovedea o extraordinară ingeniozitate în găsirea pretextelor pentru a evita jocurile obligatorii. Elevii şi profesorii nu-l prea simpatizau şi Philip îl cultiva acum numai din trufie. Peste două trimestre, Sharp urma să fie trimis în Germania pentru un an de zile. Nu putea să sufere şcoala, considerând-o doar o neplăcere ruşinoasă pe care trebuia s-o suporte până când va avea vârsta necesară pentru a ieşi în lume. Lui nu-i plăcea decât Londra şi povestea mereu tot felul de lucruri pe care le făcea acolo în timpul vacanţelor. Din conversaţia lui – băiatul vorbea cu o voce joasă şi blândă – emana parcă atmosfera zgomotoasă a străzilor londoneze în cursul nopţii. Philip îl asculta fascinat, dar şi scârbit totodată. Imaginaţia lui vie îl ajuta parcă să vadă aievea îmbulzeala de la porţile teatrelor, luminile restaurantelor ieftine, ale cârciumilor în care

bărbaţi pe jumătate beţi stau pe scaunele înalte de la bar vorbind cu chelner iţele. Iar pe sub felinare, desluşea cârdurile de umbre misterioase, oameni veşnic în căutare de plăceri. Sharp îi împrumuta romane ieftine din Holywell Row[16], pe care Philip le citea în cămăruţa lui cu un fel de teamă voluptuoasă.

Odată, Rose încercă să se împace cu Philip. Era băiat bun din fire şi nu-i plăcea să aibă duşmani.

— Ascultă, mă, Carey, ce dracu’ eşti aşa de prost? Parcă la ce-ţi foloseşte dacă te faci că nu mă vezi şi nu-mi vorbeşti şi aşa mai departe?

— Nu înţeleg ce vrei să spui, îi răspunse Philip.

— Păi, eu nu văd de ce n-am putea sta de vorbă.

— Mă plictiseşti, zise Philip.

— Mă rog, fa cum vrei.

Rose ridică din umeri şi plecă. Philip era alb ca varul la faţă, aşa cum i se întâmpla întotdeauna când era emoţionat şi îi bătea inima să-i spargă pieptul. Văzându-l pe Rose că se îndepărtează, i se făcu rău de supărare. Nici nu ştia măcar de ce îi răspunsese aşa. Ar fi dat orice numai să fie prieten cu Rose. Îi părea teribil de rău că s-a certat cu el, şi acum, când vedea că e supărat, îl cuprinseseră regretele. Dar, în momentul acela, nu fusese stăpân pe vorbele lui. I se părea că a fost posedat de un diavol, care l-a silit să spună lucruri neplăcute, în ciuda voinţei lui, pe când el de fapt ar fi vrut tot timpul să-i strângă mâna lui Rose şi să-i vină în întâmpinare până la jumătatea drumului, dacă nu chiar mai departe. Dar nu putuse rezista dorinţei de a-l jigni. Ţinuse mult să se răzbune pentru durerea şi umilinţa pe care le suferise. Astea toate i se trăgeau numai din mândrie, dar şi din prostie, pentru că ştia bine că lui Rose nici n-o să-i pese, pe când el o să sufere amarnic. Se gândi o clipă să se ducă la Rose şi să-i spună: „Uite ce e, te rog să mă ierţi că m-am purtat ca un porc. Nu m-ara putut stăpâni. Hai să ne împăcăm”. Dar ştia că n-o să fie în stare niciodată să facă una ca asta. Se temea ca nu cumva Rose să-i râdă în nas. Era furios pe el însuşi şi când Sharp intră în cameră

[16] Strada anticarilor din Londra.

puţin mai târziu se agăţă de primul prilej pentru a se certa cu el. Philip avea un instinct diabolic în privinţa punctelor sensibile ale altora şi era capabil să spună lucruri care dureau cumplit pentru că erau adevărate. Numai că Sharp avu el ultimul cuvânt.

— L-am auzit adineaori pe Rose vorbind despre tine cu Meilor, zise el. Meilor l-a întrebat: „De ce nu i-ai dat un picior ca să-l înveţi să se poarte?”, iar Rose i-a răspuns: „N-am avut chef. Dă-l dracului de şontorog”.

Philip se făcu deodată stacojiu la faţă. Nu putu să răspundă nimic pentru că i se puse un nod în gât, gata-gata să-l înăbuşe.

Capitolul XX

Philip fu promovat în clasa a şasea, dar, între timp, ajunsese să urască din suflet şcoala şi, cum îşi pierduse în întregime ambiţia, puţin îi mai păsa dacă învaţă bine sau rău. Se trezea dimineaţa cu inima strânsă pentru că avea de îndurat încă o zi de robie. Se plictisise de obligaţia de a face tot felul de lucruri pentru că aşa i se spunea; iar restricţiile îl iritau, nu pentru că erau ilogice, ci pur şi simplu pentru că erau restricţii. Tânjea după libertate. Se plictisise să tot repete ceea ce ştia deja şi să piseze la nesfârşit, din pricina vreunui coleg greu de cap, lucruri pe care el le înţelegea de la bun început.

Cu domnul Perkins puteai să lucrezi sau nu, după cum îţi venea la socoteală. El era entuziast şi absent totodată. Clasa a şasea se afla într-o aripă a vechii mănăstiri, care fusese restaurată şi avea o fereastră gotică; Philip încerca să-şi amăgească plictiseala desenând-o de nenumărate ori; şi, uneori, desena din memorie turnul înalt al catedralei sau portalul prin care se intra în curte. Avea talent la desen. În tinereţe, mătuşa Louisa făcuse acuarele şi avea mai multe albume pline de schiţe de biserici, poduri vechi şi căsuţe

pitoreşti. Le arăta adesea când avea invitaţi la ceai, la casa parohială. Odată îi dăduse lui Philip o cutie de culori, cadou de Crăciun, şi el începuse să copieze tablourile ei. Le copia mult mai bine decât s-ar fi putut aştepta cineva şi, curând, începu să facă şi el tablouri. Doamna Carey îl încuraja. Era un mijloc foarte bun de a-l ţine ocupat ca nu cumva să facă vreo poznă şi mai târziu desenele lui puteau să fie utile pentru vreo tombolă. Înrămase vreo două dintre ele şi le pusese pe pereţii din dormitorul băiatului.

Dar, într-o zi, la sfârşitul orelor de studiu, domnul Perkins îl opri în momentul în care ieşea alene din clasă.

— Carey, vreau să-ţi vorbesc.

Philip aşteptă. Domnul Perkins îşi trecu degetele osoase prin barbă şi se uită la Philip. Păru că se gândeşte bine ce vrea să-i spună.

— Carey, ce-i cu tine? întrebă el brusc.

Îmbujorându-se la faţă, Philip ridică repede ochii către profesor. Dar cum între timp ajunsese să-l cunoască bine, nu răspunse nimic, ci îl aşteptă să continue.

— Să ştii că în ultima vreme sunt cam nemulţumit de tine. Te-ai lenevit şi nici nu mai eşti atent. Parcă nu te interesează deloc studiile. Ai lucrat foarte prost şi neglijent.

— Vă rog să mă iertaţi, domnule director, zise Philip.

— Asta-i tot ce ai de spus, ca să te justifici?

Philip plecă ochii în jos bosumflat. Cum putea să răspundă că se plictiseşte de moarte?

— Ştii, trimestrul ăsta o să dai înapoi în loc să înaintezi. Şi nici n-am să pot să trimit familiei un raport favorabil.

Philip se întrebă ce ar spune directorul dacă ar şti cum era primit raportul în casa lor. Sosea de obicei în timpul gustării de dimineaţă şi, după ce se uita la ea foarte indiferent, domnul Carey i-o trecea lui Philip.

— Uite, raportul cu privire la tine. Poate n-ar fi rău să vezi ce scrie în el, spunea pastorul rupând banderola unui catalog de la vreun anticariat.

Philip citea raportul.

— E pozitiv? întreba mătuşa Louisa.

— Mai puţin decât merit eu de fapt, răspundea Philip

zâmbind şi i-o înmâna mătuşii.

— Lasă, c-o citesc mai târziu, când îmi iau ochelarii, spunea ea.

Dar, după micul dejun, Mary Ann intra să spună că a venit măcelarul şi, de obicei, doamna Carey uita de raport.

Domnul Perkins continuă:

— M-ai dezamăgit. Şi nici nu pot să te înţeleg. Eu ştiu ce eşti tu în stare să faci când vrei, dar am impresia că nu mai vrei. Aveam de gând să te numesc monitor în trimestrul următor, dar acum cred că ar fi mai bine să mai aştept.

Philip se făcu roşu ca para focului. Îl supăra gândul că i-o ia cineva înainte. Strânse din buze.

— Şi mai e şi altceva. Trebuie să începi să te gândeşti de pe acum la bursa de care ai nevoie. Dacă nu începi să munceşti foarte serios, n-ai să capeţi nimic.

Pe Philip îl irită această predică. Era supărat pe director şi supărat pe el însuşi.

— Nu cred că am să mă duc la Oxford, zise el.

— Dar de ce nu? Parcă ştiam că vrei să te faci preot.

— M-am răzgândit.

— De ce?

Philip nu răspunse. Adoptând ţinuta lui ciudată dintotdeauna, ca o siluetă din tablourile lui Perugino[17], domnul Perkins îşi trecu degetele prin barbă, gânditor, îl privi pe Philip de parcă ar fi încercat să-l înţeleagă, dar apoi îi spuse brusc că e liber să plece.

Pare-se că totuşi nu se mulţumi să lase lucrurile aşa, pentru că, într-o seară, peste o săptămână, când Philip trebui să ducă nişte hârtii în biroul directorului, acesta reluă discuţia; dar, de data asta, adoptă altă metodă: îi vorbi lui Philip nu ca de la profesor la elev, ci aşa, ca de la om la om. Acum nu mai părea să-i pese de calitatea slabă a activităţii lui Philip şi nici de scăderea sensibilă a şanselor lui în faţa unor rivali hotărâţi să-i smulgă bursa necesară pentru a ajunge la Oxford; esenţială era schimbarea intenţiilor lui în privinţa vieţii de mai târziu. Domnul Perkins se hotărî să-i reînvie dorinţa de a se hirotonisi. Îi stimula sentimentele cu

---

[17] Pietro Vannucci, zis Perugino (1446–1523), pictor italian.

infinită abilitate, lucru mult mai uşor de făcut de vreme ce el însuşi era sincer mişcat. Îl amăra teribil faptul că Philip se răzgândise şi chiar credea că băiatul dă cu piciorul şanselor de a fi fericit în viaţă, dintr-un motiv pe care el nu-l cunoştea. Glasul lui era deosebit de convingător. Iar Philip se lăsa foarte uşor mişcat de emoţia altora, fiind el însuşi o fire emotivă, în ciuda înfăţişării sale placide. Faţa nu-i trăda decât rareori sentimentele, mai ales printr-o roşeaţă care i se urca brusc în obraz, şi asta atât pentru că aşa era în firea lui, cât şi pentru că astfel se deprinsese în decursul anilor petrecuţi la şcoală. Aşadar, Philip se simţi profund afectat de ceea ce-i spunea directorul. Îi era foarte recunoscător pentru că-i arăta atâta interes şi-l mustra conştiinţa fiindcă simţea că purtarea lui l-a întristat. Era destul de măgulitor să ştii că domnul Perkins care trebuia să se gândească la o şcoală întreagă poate să-şi bată capul cu el, dar, în acelaşi timp, altceva dinlăuntrul lui, cum ar fi fost o altă persoană care stătea cot la cot cu el, se agăţa cu deznădejde de două cuvinte: „Nu vreau. Nu vreau. Nu vreau. Nu vreau”.

Simţea că alunecă pe un povârniş. Era neputincios în faţa slăbiciunii care părea că se înalţă ca un val înlăuntrul lui; parcă ar fi fost apa care se ridică într-o sticlă goală ţinută deasupra unui lighean plin; şi el strânse din dinţi repetând în sinea lui aceleaşi cuvinte: „Nu vreau. Nu vreau. Nu vreau”.

În cele din urmă, domnul Perkins îi puse mâna pe umăr.

— Nu vreau să te influenţez, zise el. Trebuie să te hotărăşti singur. Roagă-te Atotputernicului să te ajute şi să te călăuzească.

Când ieşi Philip din casa directorului, afară picura. Merse pe sub arcadele care dădeau în curte. Nu era nici ţipenie de om şi corbii din ulmi tăcuseră. Se plimbă încet de jur-împrejur. Îi era cald şi ploaia îi făcea bine. Se gândi la tot ce-i spusese domnul Perkins, de data asta cu mai mult calm, întrucât nu mai simţea dogoarea pe care o emana personalitatea acestuia; îi părea grozav de bine că nu s-a dat bătut.

Prin întuneric desluşea vag silueta impozantă a catedralei; acuma nu mai putea s-o sufere pentru că era veşnic silit să asiste la liturghiile interminabile care-l plictiseau de moarte. Imnul acela era nesfârşit. Şi tot timpul cât se cânta trebuia să stai ţeapăn şi sumbru: predica era un semn pe care nu-l auzeai şi parcă te apucau alte alea pentru că trebuia să stai nemişcat când de fapt ai fi vrut să-ţi mai dezmorţeşti mădularele. Apoi, Philip se gândi la slujba care se ţinea duminica la Blackstable, dimineaţa şi seara. Biserica era goală şi rece şi mirosea peste tot a pomadă şi a haine scrobite. O predică o ţinea diaconul şi una o ţinea unchiul lui. Pe măsură ce creştea, învăţase să-şi cunoască mai bine unchiul; Philip avea un caracter deschis şi intolerant şi nu putea înţelege cum poate cineva să fie sincer când spune unele lucruri ca preot, dacă nu le aplică niciodată ca om. Înşelătoria asta îl scotea din minţi. Unchiul lui era un om slab şi egoist, şi dorinţa lui cea mai mare era să aibă cât mai puţină bătaie de cap.

Domnul Perkins îi vorbise despre frumuseţea unei vieţi puse în slujba Domnului. Philip ştia ce fel de viaţă duc clericii din colţul Angliei răsăritene unde-şi avea el locuinţa. Nu departe de Blackstable era parohia protopopului din Whitestone; acesta era burlac şi, ca să facă şi el ceva, se apucase în ultima vreme de agricultură. Ziarul local relata mereu procesele pe care le avea la judecătoria de ocol cu unul şi cu altul – cu muncitori cărora nu voia să le plătească salariile sau cu negustori pe care-i învinuia că l-au tras pe sfoară; gurile rele ziceau că-şi ţine vacile nemâncate şi se vorbea foarte mult de posibilitatea ca, până la urmă, să se ia vreo măsură colectivă împotriva lui. Şi apoi mai era şi protopopul din Ferne, un bărbat trupeş şi bărbos; nevastă-sa se văzuse silită să-l părăsească pentru că era îngrozitor de hain şi ţinutul vuia de bârfe legate de imoralitatea lui. Preotul din Surle, un cătun de pe malul mării, putea fi văzut seară de seară la cârciuma din preajma casei parohiale; eforii bisericii veniseră la domnul Carey ca să-i ceară sfatul în această privinţă. Niciunul dintre preoţi nu avea cu cine să schimbe o vorbă decât cu ţăranii şi pescarii; şi erau seri

lungi de iarnă când bătea un vânt puternic, şuierând sinistru prin pomii desfrunziţi şi, de jur-împrejur, nu vedeau altceva decât monotonia aridă a lanurilor arate; era sărăcie şi simţeau lipsa oricărei ocupaţii care putea să aibă vreun sens; toate curiozităţile şi ascunzişurile caracterelor lor găseau câmp liber; nimic nu le putea sta în cale; oamenii deveneau meschini şi excentrici; Philip ştia toate acestea, dar intoleranţa caracteristică vârstei lui îl împiedica să le găsească scuze. Îl cuprinseră fiorii la gândul că ar fi putut să ducă şi el o asemenea viaţă; el voia să iasă în lumea largă.

Capitolul XXI

Domnul Perkins îşi dădu curând seama că vorbele lui n-au avut niciun efect asupra lui Philip şi până la sfârşitul trimestrului îl ignoră. Le trimise părinţilor un raport de o severitate nemaipomenită. Când îl primiră, şi mătuşa Louisa îl întrebă pe Philip cum e, el răspunse vesel:

— Mizerabil.

— Serios? întrebă protopopul. I-auzi! Trebuie să-l mai citesc o dată.

— Credeţi că are rost să mai rămân la Tercanbury? Mă gândeam că poate n-ar fi rău dacă aş pleca pentru un timp în Germania.

— Dar de unde ţi-a mai venit şi gândul ăsta? întrebă mătuşa Louisa.

— Nu vi se pare că e o idee bună?

Sharp plecase deja de la Şcoala Regală şi-i scrisese lui Philip din Hanovra. Începea o viaţă adevărată şi acest gând îl făcuse pe Philip să-şi piardă liniştea. Simţea că nu mai poate îndura încă un an de restricţii.

— Bine, dar atunci n-ai să capeţi bursă.

— Şi aşa nu mai am nicio şansă s-o obţin. Şi pe urmă, tare mă tem că nu ţin prea mult să ajung la Oxford.

— Bine, dar e vorba să te hirotoniseşti, nu? exclamă speriată mătuşa Louisa.

— A, la gândul ăsta am renunţat de mult.

Doamna Carey se holbă la el, dar apoi, fiind deprinsă să se stăpânească, îi mai turnă o ceaşcă de ceai unchiului. Conversaţia lor încetă. Peste o clipă, Philip observă lacrimile care se scurgeau pe obrajii doamnei Carey. I se strânse deodată inima la gândul că a făcut-o să sufere. Îmbrăcată în rochia ei neagră strânsă pe corp, lucrată de croitoreasa de la colţul străzii, cu faţa ei zbârcită şi ochii spălăciţi şi obosiţi, cu părul cărunt coafat şi acum cu zulufi frivoli ca în tinereţe, era o persoană ridicolă, dar ciudat de înduioşătoare. Philip îşi dădu seama pentru prima oară de acest lucru. Mai târziu, când protopopul se închise în birou cu diaconul, Philip îşi luă mătuşa de talie.

— Tanti Louisa, te rog să mă crezi că-mi pare rău dacă te-am tulburat, zise el. Dar nu-i aşa că n-are rost să mă fac preot dacă n-am o adevărată vocaţie?

— Sunt tare dezamăgită, Philip, se văicări ea. Îmi pusesem tot sufletul în credinţa asta. Nădăjduiam că o să ajungi diaconul unchiului tău şi apoi, când o să ne sune ceasul – pentru că, la urma urmei, nu trăim o veşnicie, nu-i aşa? – ai fi putut să-i iei locul.

Philip se cutremură. Îl cuprinse panica. Inima îi bătea ca aripile unui porumbel prins în capcană. Mătuşa Louisa plânse uşurel cu capul pe umărul lui.

— Dacă poţi, tare te-aş ruga să-l convingi pe unchiul William să-mi dea voie să plec de la Tercanbury. M-am săturat până în gât de şcoala aceea.

Dar protopopul din Blackstable nu schimba cu dragă inimă niciun aranjament pe care-l făcuse şi planul lui fusese dintotdeauna ca Philip să stea la Şcoala Regală până împlineşte optsprezece ani, iar apoi să meargă la Oxford. În orice caz, el nici nu voia să audă de o plecare a lui Philip în momentul acela, întrucât nu anunţaseră dinainte şi asta ar fi însemnat că trebuia să plătească în orice caz taxele pentru trimestrul respectiv.

— Atunci vrei să-i anunţi că o să părăsesc şcoala la

Crăciun? zise Philip la sfârşitul unei discuţii lungi şi adeseori tăioase.

— Am să-i scriu domnului Perkins în această privinţă şi am să văd ce-mi răspunde.

— Ah, ce n-aş da să am douăzeci şi unu de ani! E îngrozitor să fii la cheremul altuia.

— Philip, nu-i frumos să vorbeşti aşa cu unchiul tău, zise cu blândeţe doamna Carey.

— Dar nu vezi că Perkins o să-mi ceară să rămân la şcoală? El încasează atâta la sută pentru fiecare cap de elev din şcoală.

— De ce nu vrei să mergi la Oxford?

— Dar ce rost are din moment ce n-o să intru în slujba Bisericii?

— Ce să mai intri în slujba Bisericii, că doar te afli deja acolo, zise protopopul.

— Mă rog, atunci să spunem că n-o să mă hirotonisesc, răspunse nervos Philip.

— Dar ce vrei să te faci, Philip? întrebă mătuşa Louisa.

— Nu ştiu. Încă nu m-am hotărât. Dar orice m-aş face, tot o să fie util să ştiu limbi străine. Mult mai mult am să câştig ducându-mă un an în Germania decât rămânând mai departe în cocina aia.

Nu-i veni să spună că, după cât crede, Oxfordul n-o să fie altceva decât o continuare a vieţii sale de şcoală. Dorea nespus de mult să fie singur stăpân pe soarta lui. În afară de asta, avea să întâlnească acolo o parte dintre băieţii care-l cunoşteau, or el voia să scape de toţi. Simţea că viaţa lui la şcoală a fost un faliment total. Voia să înceapă o viaţă nouă.

Întâmplător, dorinţa lui de a pleca în Germania se potrivea cu unele idei vehiculate în ultima vreme în Blackstable. Prieteni de-ai doctorului veneau uneori să stea la el şi aduceau veşti despre lumea exterioară; iar vilegiaturiştii care petreceau luna august pe malul mării aveau un mod al lor propriu de a privi lucrurile. Preotul auzise că sunt oameni care socoteau educaţia de modă veche mai puţin folositoare decât fusese în trecut, iar

limbile străine câştigau o importanţă pe care n-o avuseseră în tinereţea lui. Nici el nu ştia ce să mai creadă, pentru că un frate mai mic de-al lui fusese trimis în Germania când căzuse la un examen, creând astfel un precedent. Dar, întrucât murise acolo de febră tifoidă, era imposibil să consideri această experienţă altfel decât ca pe un lucru primejdios. Concluzia a nenumărate conversaţii fu că Philip trebuia să se întoarcă la Tercanbury pentru încă un trimestru, după care putea să plece. Philip găsea acest aranjament mulţumitor. Dar, la câteva zile după întoarcerea lui la şcoală, directorul îi spuse:

— Am primit o scrisoare de la unchiul tău. S-ar părea că vrei să pleci în Germania şi el mă întreabă ce părere am în privinţa asta.

Philip rămase înmărmurit. Era furios pe tutorele lui pentru că şi-a încălcat cuvântul.

— Credeam că lucrurile sunt stabilite, domnule director, zise el.

— Câtuşi de puţin. I-am răspuns unchiului tău că, după părerea mea, ar fi cea mai mare greşeală să te scoată de la şcoală.

Philip se apucă imediat să-i scrie unchiului său o scrisoare violentă. Nu-şi măsură deloc cuvintele. Era atât de supărat, încât în seara aceea nu putu adormi până târziu şi a doua zi se trezi dis-de-dimineaţă şi începu să mediteze posomorât la felul în care îl trataseră. Aştepta cu nerăbdare un răspuns. Scrisoarea sosi peste câteva zile. Îi scria mătuşa Louisa cu blândeţe şi durere spunând că e păcat să-i scrie asemenea lucruri unchiului său, care e foarte supărat. Dădea dovadă de neînţelegere şi nu se purta ca un bun creştin. Ar trebui să-şi dea seama că ei se străduiesc din răsputeri să procedeze cum e mai bine pentru el şi, fiind mult mai bătrâni, e normal să poată judeca mai înţelept ce e bun şi ce e rău pentru el. Philip îşi încleştă pumnii. Auzise atât de des acest lucru şi totuşi nu prea vedea în ce măsură e adevărat. Ei nu cunoşteau situaţia aşa cum o cunoştea el şi, deci, de ce să socotească ei ca un lucru de la sine înţeles că diferenţa de vârstă îi face mai înţelepţi? În încheiere, îl

anunţa că domnul Carey şi-a retras preavizul pe care-l dăduse şcolii.

Philip îşi stăpâni furia până în prima după-amiază liberă. Avea după-amiezi libere numai marţea şi joia, pentru că sâmbăta după-amiază trebuiau să se ducă la catedrală să asiste la slujbă. Când ieşiră elevii din clasă, el rămase puţin în urmă.

— Domnule director, vă rog frumos, îmi daţi voie să mă duc după-masă la Blackstable? întrebă el.

— Nu, îi răspunse scurt directorul.

— Voiam să vorbesc cu unchiul meu despre ceva foarte important.

— N-ai auzit că ţi-am spus că nu se poate?

Philip nu răspunse. Ieşi din clasă. I se făcuse aproape rău din cauza umilinţei – umilinţa de a fi silit să te rogi şi umilinţa de a primi un răspuns aspru. Acum îl ura pe director. Se zvârcolea sub apăsarea tiraniei care nu catadicsea să-şi justifice nici măcar actul cel mai despotic cu putinţă. Era prea supărat ca să-i mai pese ce face, aşa că, după prânz, se duse la gară, străbătând uliţele dosnice pe care le cunoştea foarte bine, şi ajunse tocmai la timp ca să prindă trenul de Blackstable. Intrând în casa parohială, îşi găsi unchiul şi mătuşa în sufragerie.

— Hei, da’ de unde ai mai răsărit şi tu? întrebă preotul.

Era limpede că nu-i făcea plăcere să-l vadă. Părea puţin stânjenit.

— M-am gândit că poate n-ar fi rău să vorbim despre plecarea mea. Vreau să ştiu ce urmăreşti promiţându-mi un lucru când eram aici şi peste o săptămână faci cu totul altceva?

Era puţin speriat de propria lui îndrăzneală, dar se hotărâse dinainte exact ce cuvinte să folosească şi, cu toate că inima-i bătea foarte tare, făcu efortul necesar pentru a le rosti.

— Ai căpătat învoire ca să vii aici azi după-amiază?

— Nu. M-am rugat de Perkins, dar m-a refuzat. Dacă vrei să-i scrii ca să-i spui că am fost aici, mă poţi foarte uşor băga într-un bucluc îngrozitor.

Doamna Carey continua să împletească, deşi îi tremurau mâinile. Nu era obişnuită cu scandalurile, care îi creau o stare de o agitaţie cumplită.

— Ţi-aş da o lecţie dacă i-aş spune, zise domnul Carey.

— N-ai decât, dacă vrei să te porţi ca un mişel. După ce i-ai scris ce i-ai scris lui Perkins, cred că eşti în stare şi de una ca asta.

Se dovedi o mare prostie din partea lui Philip să spună aceste vorbe, pentru că ele îi oferiră preotului tocmai prilejul pe care-l dorea.

— N-am de gând să stau cu braţele încrucişate şi să te aud vorbindu-mi impertinent, zise el cu demnitate.

Se ridică şi ieşi repede din cameră, ducându-se în biroul lui. Philip îl auzi cum închide uşa şi învârte cheia în broască.

— Ah, ce n-aş da să am douăzeci şi unu de ani. E îngrozitor să fii legat în halul ăsta de mâini şi de picioare.

Mătuşa Louisa începu să plângă în tăcere.

— Vai, Philip, nu trebuia să-i vorbeşti aşa unchiului tău! Te rog, du-te şi spune-i că îţi pare rău.

— Dar nu îmi pare rău deloc. El profită în mod josnic de situaţie. Bineînţeles că dacă mă ţine în continuare la şcoală înseamnă o risipă de bani, dar lui ce-i pasă? Doar nu sunt banii lui. A fost o cruzime să fiu pus sub tutela unor oameni care nu se pricep la nimic.

— Philip!

În volubilitatea pe care i-o dădea furia, Philip se opri brusc auzindu-şi glasul, în care răzbătea durerea unei inimi sfâşiate. Până atunci nu-şi dăduse seama ce lucruri aspre spusese.

— Philip, cum poţi să fii aşa de rău? Doar ştii că noi ne străduim să facem tot ce ne stă în puteri pentru tine, dar ne dăm seama că nu avem experienţă; cu totul altceva ar fi fost dacă aveam şi noi copii; de aceea l-am consultat pe domnul Perkins.

Glasul ei se stinse de emoţie.

— Am încercat să mă port ca o mamă cu tine. Te-am iubit de parcă ai fi fost propriul meu copil.

Era atât de micuţă şi fragilă, şi era ceva atât de patetic în

aerul ei de fată bătrână, încât Philip se înduioşă. I se puse un nod în gât şi-i dădură lacrimile.

— Iartă-mă, te rog, zise el. N-am vrut să mă port ca un ticălos.

Îngenunche lângă ea, o cuprinse în braţe şi-i sărută obrajii ofiliţi, acum umezi de lacrimi. Ea suspina cu amărăciune şi lui Philip i se făcu deodată milă de viaţa ei irosită zadarnic. Până atunci niciodată nu îşi arătase atât de deschis sentimentele.

— Ştiu că n-am fost pentru tine tot ceea ce am vrut să fiu, Philip, dar nu m-am priceput. A fost un lucru la fel de cumplit pentru mine să nu am copii, cum a fost şi pentru tine să nu ai mamă.

Philip îşi uită supărarea şi propriile lui griji şi se gândi numai cum s-o consoleze, cu frânturi de cuvinte şi cu mângâieri stângace. Apoi bătu ceasul şi el trebui să alerge ca să prindă ultimul tren cu care se putea întoarce la şcoala din Tercanbury înaintea apelului. Stând pe colţul banchetei în vagon, văzu că nu reuşise nimic. Era furios pe el însuşi şi pe propria lui slăbiciune. Era pur şi simplu demn de dispreţ că s-a lăsat abătut de la ţelurile lui de aerele pompoase ale protopopului şi de lacrimile mătuşii. Dar, ca urmare a cine ştie cărei conversaţii între cei doi soţi, directorul şcolii primi o nouă scrisoare. Domnul Perkins o citi dând enervat din umeri. I-o arătă lui Philip. Suna astfel:

„Stimate domnule Perkins,

Vă rog să mă iertaţi că vă deranjez din nou în privinţa pupilului meu, dar atât mătuşa lui, cât şi eu am fost foarte neliniştiţi în privinţa lui. S-ar părea că ţine morţiş să plece de la şcoală şi mătuşa lui are impresia că e nefericit. Pentru noi e foarte greu să ne dăm seama ce avem de făcut, întrucât nu suntem părinţii lui. După cât se pare, el crede că nu face bine şi că a rămâne mai departe la şcoală ar însemna să-şi risipească banii. V-aş fi foarte îndatorat dacă aţi avea amabilitatea să staţi de vorbă cu el, şi, dacă nu-şi schimbă gândurile, poate ar fi mai bine să părăsească şcoala la Crăciun, conform intenţiei mele iniţiale.

Al dumneavoastră,
William Carey”

Philip îi înapoie directorului scrisoarea. Simţea un fior de mândrie, senzaţia triumfului. Obţinuse ceea ce voia şi era mulţumit. Voinţa lui învinsese voinţa celorlalţi.

— N-ar prea avea rost să mai pierd o jumătate de oră scriindu-i unchiului tău, dacă el tot o să se răzgândească de îndată ce primeşte altă scrisoare de la tine, îi spuse ţâfnos directorul.

Philip nu răspunse şi faţa lui rămase absolut impasibilă; dar nu putea să-şi stăpânească o licărire de bucurie în ochi. Domnul Perkins o observă şi izbucni în râs.

— Ai învins, eh? zise el.

Atunci Philip zâmbi de-a binelea. Nu-şi mai putea ascunde mulţumirea.

— E adevărat ca ţii morţiş să pleci?

— Da, domnule director.

— Nu îţi place aici?

Philip roşi. Instinctiv, manifesta o respingere faţă de orice încercare de a-i pătrunde în intimitatea sentimentelor.

— Nu ştiu ce să vă spun, domnule director.

Domnul Perkins îl privi gânditor, trecându-şi încetişor degetele prin barbă. Părea că vorbeşte mai mult pentru sine:

— Bineînţeles că şcolile sunt făcute pentru copiii de nivel mediu. Toate găurile sunt rotunde şi indiferent ce formă au ţăruşii, trebuie înfipţi cu de-a sila în ele. Nimeni nu are timp să se ocupe de excepţii.

Apoi i se adresă deodată lui Philip:

— Ascultă-mă: aş vrea să-ţi fac o propunere. Se apropie sfârşitul trimestrului. N-o să mori dacă o să mai stai un trimestru. Şi dacă ţii să te duci în Germania, atunci ar fi mai bine să te duci după Paşte decât după Crăciun. O să fie mult mai plăcut primăvara decât în toiul iernii. Dacă la sfârşitul trimestrului următor tot o să mai vrei să pleci, n-am să mă împotrivesc deloc. Ei, ce zici de asta?

— Vă mulţumesc foarte mult, domnule director.

Philip se bucura atât de tare că a câştigat ultimele trei luni, încât nu-i mai păsa de un trimestru în plus. Acum, de când ştia că înainte de Paşte o să scape definitiv de şcoală, aceasta nu i se mai părea chiar atât de mult o închisoare. Nu mai putea de bucurie. În seara aceea, la capelă, se uită de jur-împrejur la băieţii care stăteau aşezaţi pe clase, fiecare la locul lui bine stabilit, şi râse în sinea lui la gândul că foarte curând o să-i vadă pentru ultima oară. Gândul acesta îl făcea să-i privească aproape prietenos. Ochii lui se opriră asupra lui Rose. Rose îşi lua foarte în serios situaţia de monitor: era convins că exercită o influenţă bună în şcoală; în seara aceea, era rândul lui să citească lecţia şi o citi foarte bine. Philip zâmbi gândindu-se că o să scape pentru totdeauna de el şi că peste şase luni n-o să mai aibă nicio importanţă faptul că Rose e înalt şi că are picioarele drepte; şi ce o să mai conteze că e monitor şi căpitan al echipei de fotbal? Philip se uită la profesorii îmbrăcaţi în robă. Gordon nu mai era printre ei, murise de apoplexie, cu vreo doi ani înainte, dar toţi ceilalţi erau acolo. Acum Philip ştia cât de puţine parale făceau cu toţii, poate doar cu excepţia lui Turner care avea ceva omenesc în el; îl trecu un fior cumplit la gândul supunerii umilitoare în care-l ţinuseră. Peste şase luni nici ei n-o să mai conteze. Laudele lor n-or să însemne nimic pentru el, iar criticile lor or să-l lase rece.

Philip învăţase să nu-şi exteriorizeze emoţiile şi timiditatea încă îl mai chinuia, dar adesea era foarte bine dispus; şi atunci, deşi umbla şchiopătând, tăcut, rezervat şi cu o seriozitate prefăcută, în inima lui părea că răsună un strigăt vesel. Avea impresia că merge mai uşor în asemenea situaţii. În capul lui umblau tot felul de idei, fanteziile se fugăreau nebuneşte şi el nu mai era în stare să le prindă; dar apariţia şi dispariţia lor îl umpleau de bucurie. Acum, fiind fericit, era în stare să îşi facă treaba bine, aşa că, în ultimele săptămâni ale trimestrului, se puse cu burta pe carte, ca să compenseze îndelungata neglijenţă. Înţelegea lucrurile uşor şi începu să-i facă o plăcere

deosebită activitatea intelectuală. Se descurcă de minune la examenele de sfârşit de trimestru. Domnul Perkins făcu o singură observaţie: îi vorbea despre o lucrare pe care o scrisese şi, după critica obişnuită, îi spuse:

— Vasăzică te-ai hotărât să nu mai faci pe nebunul o vreme, nu?

Îi zâmbi cu dinţii lui strălucitori, şi Philip, cu ochii în jos, zâmbi şi el stânjenit.

Cei cinci-şase băieţi care se aşteptau să împartă între ei diferitele premii care se atribuiau la sfârşitul trimestrului de vară încetaseră să-l mai privească pe Philip ca pe un rival serios, dar acum începeau iarăşi să nu se mai simtă în largul lor din pricina lui. Nu spuse nimănui că pleacă de Paşte şi că nu le e rival, lăsându-i pradă neliniştii. Ştia că Rose se mândreşte foarte tare cu franceza sa: petrecuse vreo două-trei vacanţe în Franţa. Pe lângă asta, se aştepta să obţină premiul vicarului catedralei pentru compoziţie în limba engleză. Philip simţi o satisfacţie grozavă urmărind neliniştea şi tulburarea cu care privea Rose rezultatele mult mai bune obţinute de Philip la aceste materii. Un alt coleg, Norton, nu putea ajunge la Oxford decât căpătând una dintre bursele oferite la şcoală. Norton îl întrebă pe Philip dacă vrea să concureze pentru ele.

— Ai ceva împotrivă? întrebă Philip.

Îi făcea o plăcere deosebită gândul că de el depinde viitorul altcuiva. Era un gest oarecum romantic să ai la îndemână aceste premii şi apoi să le laşi altora pentru că-i dispreţuieşti. În sfârşit, sosi şi vacanţa, iar Philip se duse la domnul Perkins ca să-şi ia rămas-bun.

— Nu cumva chiar vrei să pleci?

Philip făcu o mutră plouată când văzu cât de surprins era directorul.

— Dar mi-aţi spus că n-o să vă împotriviţi în niciun fel, domnule director, răspunse el.

— Socoteam că e doar un capriciu pe care ar fi mai bine să-l satisfac. Ştiu că eşti încăpăţânat. De ce Dumnezeu vrei să pleci tocmai acum? La urma urmei, nu mai ai decât un trimestru. Poţi foarte uşor să obţii bursa de la Colegiul

Magdalena; ai să primeşti jumătate dintre premiile pe care le împărţim.

Philip îl privi încruntat. Simţi că a fost tras pe sfoară; dar i se făcuse o promisiune şi Perkins trebuia să şi-o respecte.

— La Oxford o s-o duci admirabil. Nu e nevoie să te hotărăşti imediat ce o să faci după aceea. Mă întreb dacă-ţi dai seama ce frumoasă e viaţa de acolo pentru orice om deştept.

— Domnule director, dar acum mi-am făcut toate aranjamentele ca să plec în Germania, spuse Philip.

— Şi oare aceste aranjamente nu pot fi schimbate sub niciun motiv? întrebă domnul Perkins cu zâmbetul lui enigmatic şi ironic. Mi-ar părea foarte rău să te pierd. În şcoală, băieţii mai prostuţi, dar silitori, dau întotdeauna rezultate mai bune decât cei deştepţi care se lasă pe tânjală, însă, dacă unul deştept îşi dă osteneala, atunci realizează ceea ce ai realizat şi tu în trimestrul ăsta.

Philip se făcu roşu ca sfecla. Nu era obişnuit cu complimentele şi până atunci nu-i spusese nimeni că e deştept. Directorul îi puse mâna pe umăr.

— Ştii, să bagi lucruri cu de-a sila în capetele băieţilor cu mintea greoaie e o treabă foarte plicticoasă. Dar dacă, din când în când, ai şansa de a-l învăţa carte pe un băiat care îţi iese în întâmpinare, care te înţelege aproape înainte de a-ţi fi ieşit cuvintele de pe buze, atunci meseria de profesor e lucrul cel mai încântător de pe lume.

Inima lui Philip se înduioşă; până atunci nu-i trecuse niciodată prin cap că domnului Perkins îi pasă cu adevărat dacă el pleacă sau rămâne. Era mişcat şi extrem de măgulit. Ar fi fost plăcut să-şi încheie anii de şcoală într-un mod strălucit şi apoi să se ducă la Oxford: într-o străfulgerare, îi apăru înaintea ochilor viaţa pe care o descriseseră băieţii care se întorseseră ca să participe la meciul tradiţional sau de care auzise din scrisorile de la Universitate citite cu glas tare prin camerele lor de lucru. Dar lui îi era ruşine; i se părea că dacă cedează acum o să pară un caraghios în propriii lui ochi; iar unchiul lui o să râdă satisfăcut de triumful şiretlicului folosit de director. Era

oarecum o decădere ruşinoasă din gloria renunţării spectaculoase la toate aceste premii pe care le-ar fi putut obţine oricând – renunţase datorită faptului că dispreţuia câştigarea lor – dacă acum se cobora la un lucru foarte banal şi obişnuit – şi anume să le dobândească. Nu mai era nevoie decât de foarte puţină putere de convingere, suficientă ca să-i salveze demnitatea, şi Philip ar fi făcut orice dorea domnul Perkins; dar faţa lui nu trăda nimic din toate aceste emoţii contradictorii, rămânând placidă şi mohorâtă.

— Parcă totuşi aş prefera să plec, domnule director, zise el.

Domnul Perkins, ca şi mulţi alţi oameni care izbutesc în viaţă datorită influenţei lor personale, se enerva când efectele puterii lui nu se vădeau imediat. Avea o mulţime de treburi şi nu putea să-şi mai irosească timpul cu un băiat care lui i se părea de o încăpăţânare nebunească.

— Mă rog, ţi-am promis că-ţi dau drumul dacă ţii morţiş şi n-am să-mi calc făgăduiala. Când pleci în Germania?

Lui Philip îi bătea tare inima. Câştigase bătălia, dar nu ştia dacă nu cumva a pierdut-o de fapt.

— La începutul lunii mai, domnule director, răspunse el.

— Bine, să vii neapărat să ne faci o vizită când te întorci.

Directorul îi întinse mâna. Dacă i-ar mai fi acordat o şansă, Philip s-ar fi răzgândit. Dar directorul părea să considere chestiunea încheiată. Philip ieşi. Pentru el, anii de şcoală se sfârşiseră şi acum era liber; şi totuşi, nu simţea bucuria aceea nebună pe care se aştepta s-o aibă în momentul acela. Se învârti cu paşi domoli prin curtea şcolii şi se simţi teribil de deprimat. Acum îi părea rău că fusese atât de prost. Nu voia să plece, dar ştia bine că n-o să se poată hotărî niciodată să se întoarcă la director şi să-i spună că vrea să rămână. Asta era o umilinţă pe care nu şi-o putea în niciun caz produce cu mâna lui. Se întreba dacă a procedat cum trebuie. Era nemulţumit şi de el, şi de situaţia în care se afla. Îşi puse într-o doară întrebarea dacă întotdeauna când obţii ce-ai vrut îţi pare rău că s-a întâmplat aşa.

Capitolul XXII

Unchiul lui Philip avea o veche prietenă, domnişoara Wilkinson, care locuia la Berlin. Era fiica unui preot şi domnul Carey slujise ultima dată La tatăl ei ca ajutor de paroh, într-un sat din comitatul Lincolnshire; la moartea acestuia, fiind silită să-şi câştige singură existenţa, domnişoara Wilkinson acceptase diferite oferte pe post de guvernantă în Franţa şi Germania. Era în corespondenţă cu doamna Carey şi de vreo două-trei ori îşi petrecuse concediile în casa parohială din Blackstable, plătind o mică sumă pentru întreţinere, aşa cum era obiceiul cu rarii oaspeţi ai familiei Carey. Când se văzu limpede că e mai uşor să cedezi dorinţelor lui Philip decât să li te împotriveşti, doamna Carey îi scrise domnişoarei Wilkinson ca să-i ceară sfatul. Domnişoara recomandă Heidelbergul ca un loc excelent pentru a învăţa nemţeşte şi pensiunea doamnei profesoare Erlin ca o locuinţă confortabilă. Philip ar fi putut să stea acolo, plătind treizeci de mărci pe săptămână şi ar fi putut să ia lecţii chiar de la domnul Erlin, profesor la liceul din localitate.

Philip sosi la Heidelberg în dimineaţa unei zile de mai. Un hamal îi duse bagajele pe un cărucior şi Philip ieşi în urma lui pe poarta gării. Era un cer strălucitor şi pomii de pe bulevardul pe care-l străbătură aveau frunzişul bogat; lui Philip aerul i se păru de o prospeţime necunoscută şi, alături de timiditatea pe care o simţea, păşind pe făgaşul unei vieţi noi, printre străini, îi producea o bucurie ameţitoare. Îl întristase puţin faptul că nu venise nimeni să-l întâmpine la gară şi se intimidă de tot când hamalul îl lăsă în faţa intrării principale a unei enorme case albe. Îi deschise un flăcăiandru cu o înfăţişare dezordonată care-l conduse într-un salonaş. Încăperea era plină de mobilă îmbrăcată în catifea verde. În mijloc era o masă rotundă, pe

care se afla un buchet de flori cu cozile înfăşurate în hârtie creponată, ca osul unui cotlet de berbec. De jur-împrejur erau frumos aranjate nişte cărţi legate în piele. Totul mirosea a mucegai.

Curând în cameră intră *Frau Professor*, aducând cu ea mirosurile de la bucătărie. Era o femeie scundă, foarte corpolentă, cu cârlionţi lipiţi de frunte şi cu faţa roşie; ochii ei mici străluceau ca mărgelele şi era foarte exuberantă. Îl apucă pe Philip de amândouă mâinile şi-l întrebă ce mai face domnişoara Wilkinson care stătuse în două rânduri la ea timp de câteva săptămâni. Vorbea când nemţeşte, când într-o engleză stricată. Philip nu izbuti s-o facă să înţeleagă că el n-o cunoaşte pe domnişoara Wilkinson. Apoi îşi făcură apariţia cele două fiice ale ei. Lui Philip nu i se părură prea tinere, dar, de fapt, nu puteau să aibă mai mult de douăzeci şi cinci de ani: cea mai mare, Thekla, era la fel de scundă ca şi maică-sa şi avea acelaşi aer viclean. În schimb, avea o faţă drăgălaşă şi un păr negru bogat; sora ei mai mică, Anna, era înaltă şi urâţică, dar, având un zâmbet plăcut, Philip simţi imediat că îi e mai simpatică. După câteva minute de schimbat politeţuri, *Frau Professor* îl duse pe Philip în camera pe care i-o pregătise şi-l lăsă singur. Camera era situată într-un foişor şi ferestrele deschideau o vedere panoramică peste copacii din parc; patul era aşezat într-o nişă, aşa că, dacă stăteai la birou, nici nu ţi se părea că ai fi într-un dormitor. Philip îşi desfăcu bagajele şi-şi întinse peste tot cărţile. În sfârşit, era propriul său stăpân.

La ora unu clopoţelul îl chemă la masă şi Philip îi găsi pe locatarii pensiunii adunaţi în salon. Doamna Erlin îl prezentă soţului ei, un bărbat înalt între două vârste, cu un cap mare, cu părul blond care începuse să încărunţească, şi ochii albaştri blânzi. Îi vorbi lui Philip într-o engleză corectă, cam arhaică, pe care o învăţase nu din conversaţie, ci din studierea clasicilor, şi era ciudat să-l auzi folosind cuvinte pe care Philip nu le întâlnise decât în piesele lui Shakespeare. *Frau Professor* spunea că instituţia ei este o familie şi nu o pensiune; dar ar fi fost nevoie de subtilitatea unui metafizician ca să descopere exact în ce constă

diferenţa. Când se aşeză la masă, într-o încăpere lungă şi întunecoasă, vecină cu salonul, Philip, copleşit de timiditate, constată că sunt şaisprezece comeseni. *Frau Professor* se aşeză în capul mesei şi începu să împartă porţiile. Îi servea – făcând mult zgomot cu farfuriile – acelaşi băietan neîndemânatic care-i deschisese uşa. Şi, cu toate că se mişca destul de repede, nu ştiu cum se făcea, dar cei serviţi primii terminaseră deja până să-şi primească şi cei din urmă porţiile.

Frau Professor insista ca lumea să vorbească numai nemţeşte, aşa că Philip, chiar dacă timiditatea i-ar fi permis să fie vorbăreţ, se văzu silit să-şi ţină gura. Se uita la oamenii în mijlocul cărora urma să trăiască. Lângă *Frau Professor* stăteau câteva doamne în vârstă, cărora Philip nu le acordă prea multă atenţie. Erau şi două fete tinere, amândouă blonde, şi una dintre ele foarte drăguţă. Philip auzi că lumea le spunea „*Fräulein* Hedwig” şi „*Fräulein* Căcilie”. *Fräulein* Căcilie avea o coadă lungă lăsată pe spate. Cele două fete stăteau alături şi sporovăiau între ele, râzând pe înfundate. Din când în când, îi aruncau câte o privire lui Philip şi, la un moment dat, una dintre ele îi spuse celeilalte ceva în şoaptă, după care amândouă chicotiră. Philip roşi stânjenit, simţind că râd de el. Lângă fete stătea un chinez cu faţa galbenă şi un zâmbet larg, care studia la universitate situaţia Occidentului. Vorbea atât de repede şi cu un accent atât de ciudat, încât fetele nu reuşeau întotdeauna să-l înţeleagă şi atunci izbucneau în râs. Râdea şi el fără să se supere şi atunci ochii lui oblici se închideau aproape de tot. Erau şi vreo trei americani în haine negre, palizi şi cu pielea uscată; erau studenţi la teologie; Philip simţea accentul lor nazal tipic pentru Noua Anglie, cu toate că vorbeau nemţeşte, prost, bineînţeles, şi îi privi cu suspiciune pentru că fusese învăţat să-i socotească pe americani nişte barbari sceleraţi şi sălbatici. Mai târziu, când stătură o vreme în salon pe fotoliile ţepene de catifea verde, *Fräulein* Anna îl întrebă pe Philip dacă nu vrea să vină cu ei la plimbare.

Philip acceptă invitaţia. Formau un grup destul de mare.

Erau cele două fiice ale profesorului, celelalte două fete, unul dintre studenţii americani şi Philip. Philip mergea alături de Anna şi de *Fräulein* Hedwig. Era puţin emoţionat. Până atunci nu cunoscuse mai nicio domnişoară. La Blackstable nu erau decât fete de ţărani şi de negustori sau meseriaşi. Le cunoştea din vedere, ştia şi cum le cheamă, dar era timid şi socotea că ele râd de diformitatea lui. Accepta de bunăvoie diferenţa pe care o făceau parohul şi doamna Carey între rangul lor înalt şi cel al ţăranilor. Doctorul avea două fete, dar amândouă erau mult mai mari decât Philip şi se măritaseră pe rând cu asistenţii doctorului, încă de pe când Philip era copil. La şcoală văzuse vreo două-trei fete a căror modestie era umbrită de îndrăzneala lor, şi care aveau cunoştinţe printre elevi; se spuneau despre ele tot felul de poveşti exagerate, foarte probabil datorate numai imaginaţiei masculine; dar Philip îşi ascunsese întotdeauna spaima pe care i-o inspirau îndărătul unui dispreţ suveran. Imaginaţia lui şi cărţile pe care le citise treziseră în el dorinţa de a se purta byronian; şi se simţea sfâşiat între o morbidă conştiinţă de sine şi convingerea că îşi datora sieşi să se poarte galant. Acum simţea că ar trebui să fie spiritual şi amuzant, dar creierul lui părea gol şi nici în ruptul capului nu izbutea să găsească ceva de spus. *Fräulein* Anna, fiica domnului profesor, i se adresa adeseori dintr-un sentiment al datoriei, dar cealaltă fată vorbea prea puţin: se uita din când în când la el cu ochi scânteietori şi uneori izbucnea în râs, ceea ce-l făcea să se ruşineze şi mai tare. Philip simţea că fata îl consideră absolut ridicol. Mergeau pe coasta unui deal, printre pini, şi mirosul plăcut al acestora îl încânta pe Philip. Era o zi caldă şi nu se vedea niciun nor pe cer. În cele din urmă, ajunseră la o ridicătură din vârful căreia apăru valea Rinului întinzându-se dinaintea ochilor lor, în bătaia soarelui. Era o câmpie vastă care strălucea într-o lumină aurie şi pe care se vedeau în depărtare nişte oraşe: prin mijlocul ei şerpuia panglica argintie a fluviului. În acel colţ al comitatului Kent pe care îl cunoştea Philip, spaţiile largi sunt rare, singurul orizont deschis Fiind al mării. De aceea, perspectiva imensă

pe care o cuprindea acum cu ochii îi aducea în suflet un fior de încântare deosebită, de nedescris. Simţi deodată că pluteşte în al nouălea cer. Deşi nu-şi dădea seama de acest lucru, simţea pentru prima oară ce înseamnă frumuseţea, şi această senzaţie era singura care-l cuprindea. Se aşezară toţi trei pe o bancă pentru că ceilalţi plecaseră mai departe şi, în timp ce fetele vorbeau într-o nemţească repezită, Philip, nepăsător faţă de apropierea lor, îşi desfăta privirile.

„Phii, ce fericit sunt”, îşi spuse el pe negândite.

Capitolul XXIII

Din când în când, Philip se gândea de Şcoala Regală din Tercanbury şi râdea în sinea lui amintindu-şi ce făceau în cutare sau cutare moment al zilei. Noaptea i se întâmpla uneori să viseze că mai e încă acolo şi, când se trezea, încerca o satisfacţie extraordinară dându-şi seama că de fapt e în cămăruţa lui din foişor. Din pat vedea norii mari cumulus care atârnau pe cerul albastru. Îşi savura din plin libertatea. Se putea culca la ora la care voia, se putea scula când avea chef. Nu era nimeni în preajmă care să-i dea ordine. Îşi dădu seama cu surprindere că nu mai are nevoie să spună minciuni.

Lucrurile erau aranjate în aşa fel încât profesorul Erlin să-l înveţe latina şi germana, iar în fiecare zi venea un francez care-i dădea lecţii de franceză; pentru matematică, *Frau Professor* recomandase un englez care îşi dădea doctoratul în filologie la Universitate, un anume Wharton. Philip se ducea la el în fiecare dimineaţă. Locuia la mansarda unei case mizerabile, într-o odăiţă murdară şi neîngrijită care avea un miros acru alcătuit din diferite duhori. La ora zece când sosea, Philip îl găsea de obicei în pat şi Wharton se dădea jos, îşi punea un halat soios şi nişte papuci de pâslă la fel de murdari şi, în timp ce-l învăţa carte, îşi lua micul dejun, foarte frugal. Wharton era un bărbat scund care se

îngrăşase din cauză că bea prea multă bere. Avea o mustaţă stufoasă şi un păr lung şi dezordonat. Stătea de cinci ani în Germania şi devenise foarte teutonic. Vorbea cu dispreţ de Universitatea Cambridge unde îşi luase licenţa şi cu groază despre viaţa care-l aştepta când va trebui să se întoarcă în Anglia să se facă profesor, după ce-şi va fî luat doctoratul la Heidelberg. Adora viaţa universităţii germane cu atmosfera ei fericită, de libertate, şi cu tovărăşiile ei vesele. Era membru al unei *Burschenschaft*[18] şi-i făgădui lui Philip să-l ducă la o *Kneipe*[19]. Era foarte sărac şi nu ascundea deloc faptul că lecţiile pe care i le dădea lui Philip reprezentau diferenţa dintre o cină la care mânca şi ceva carne şi una la care se mulţumea cu pâine şi brânză. Uneori, după o noapte obositoare, îl durea aşa de tare capul încât nu-şi putea bea cafeaua şi ţinea lecţia într-o atmosferă de toropeală greoaie. În vederea unor asemenea situaţii, păstra sub pat câteva sticle cu bere şi cu ajutorul uneia dintre ele şi al pufăitului din pipă izbutea să suporte povara vieţii.

— Cui pe cui se scoate, zicea el turnând berea în pahar cu multă grijă, ca să nu facă prea multă spumă şi să trebuiască să aştepte până s-o poată bea.

Apoi îi vorbi lui Philip despre universitate, despre certurile şi rivalităţile dintre o gaşcă şi alta, despre dueluri şi despre meritele cutărui sau cutărui profesor. Philip învăţa de la el mai puţină matematică şi mai mult despre viaţă. Uneori, Wharton se lăsa râzând pe speteaza scaunului şi spunea:

— Uite ce e, astăzi n-am învăţat nimic împreună. Nu e nevoie să-mi plăteşti lecţia.

— Vai, dar ce contează, spunea Philip.

Era ceva nou pentru el şi foarte interesant şi simţea că are mai multă importanţă decât trigonometría pe care n-o putea înţelege. Era ca o fereastră deschisă asupra vieţii prin care avea în sfârşit şansa să iscodească lumea şi el privea afară cu inima zvâcnind de emoţie.

---

[18] Asociaţie studenţească (germ.).

[19] Agapă studenţească, petrecere (germ.).

— Nu, ţine-ţi banii ăia prăpădiţi, zicea Wharton.

— Bine, dar cum rămâne cu cina dumneavoastră? întreba Philip zâmbind, pentru că ştia bine cum stă profesorul lui cu finanţele.

Wharton îi ceruse chiar să-i plătească cei doi şilingi pe lecţie o dată pe săptămână mai degrabă decât lunar, întrucât aşa se simplificau lucrurile.

— A, nu-ţi bate tu capul cu cina mea. Doar n-o să fie prima dată când mă hrănesc doar cu o sticlă de bere. Şi, de fapt, atunci am mintea mai limpede.

Se băga sub pat (aşternutul era cenuşiu, nefiind spălat de mult) şi pescuia încă o sticlă. Philip, care era prea tânăr şi nu cunoştea plăcerile vieţii, refuza s-o împartă cu el, aşa că Wharton bea de unul singur.

— Cât mai stai pe aici? întrebă Wharton.

Atât el, cât şi Philip renunţaseră cu un sentiment de mare uşurare să mai pretindă că învaţă matematica.

— A, nu ştiu. Cam vreun an, bănuiesc. Pe urmă ai mei vor să mă trimită la Oxford.

Wharton dădu din umeri dispreţuitor. Pentru Philip era o noutate să afle că există oameni care nu priveau cu spaimă şi respect acel locaş de învăţătură.

— Dar de ce ţii să te duci acolo? N-o să fii decât un elev ridicat în slăvi. De ce nu vrei să te înscrii aici la universitate? Un singur an nu-ţi sluješte la nimic. Stai şi tu cinci ani aici. Ştii, în viaţă sunt două lucruri bune: libertatea de opinii şi libertatea de acţiune. În Franţa ai libertatea de acţiune: poţi să faci ce-ţi trece prin cap şi nimănui nu-i pasă, însă de gândit trebuie să gândeşti ca toţi ceilalţi. În Germania trebuie să faci ce face toată lumea, însă ai voie să gândeşti cum vrei. Amândouă sunt lucruri foarte bune. Eu personal prefer libertatea de gândire. Dar în Anglia n-ai niciuna, nici alta: te apasă ca nişte pietre de moară convenţiile sociale. Nu poţi să gândeşti ce-ţi place şi nu poţi să faci ce-ţi place. Asta pentru că e o naţiune democratică. Şi mă tem că în America e şi mai rău.

Se lăsă pe spate cu multă grijă, pentru că scaunul pe care stătea avea un picior cam şubred şi oricum nu-ţi cade

bine când o figură retorică ţi-e întreruptă de o cădere pe podea.

— Eu trebuie să mă întorc în Anglia anul ăsta. Dar dacă mai fac rost de bani, măcar atât cât să nu crap de foame, mai stau încă un an. Pe urmă însă o să trebuiască să plec. Şi trebuie să părăsesc toate astea – spuse el cuprinzând cu un gest larg mansarda lui soioasă cu patul nefăcut, hainele trântite pe podea, şiruri de sticle goale rânduite la perete, teancurile de terfeloage aruncate în toate colţurile – trebuie să părăsesc toate astea pentru cine ştie ce universitate de provincie unde am să încerc să obţin o catedră de filologie. Şi am să joc tenis şi am să mă duc la ceaiuri.

Wharton se întrerupse şi-i aruncă o privire enigmatică şi ironică lui Philip, care era îmbrăcat foarte îngrijit, cu un guler curat la cămaşă şi cu părul bine periat.

— O, Doamne, şi când te gândeşti că o să trebuiască să mă şi spăl!

Philip roşi, simţind că ţinuta lui spilcuită constituie un reproş intolerabil; într-adevăr, în ultima vreme începuse să acorde oarecare atenţie toaletei şi venise din Anglia cu o frumoasă colecţie de cravate.

Vara veni ca un cuceritor.

Era frumos în fiecare zi. Cerul era de un albastru arogant, care părea să dea pinteni nervilor. Verdele copacilor din parc era violent şi crud; iar casele, când le lumina soarele, erau de o albeaţă orbitoare care te îmboldea într-un mod aproape dureros. Uneori, când se întorcea de la Wharton, Philip stătea pe o bancă în parc, sub un pom, bucurându-se de răcoare şi privind formele de lumină pe care le făcea soarele printre frunze. Sufletul lui dansa eu aceeaşi veselie ca şi razele soarelui. În acele momente de trândăvie furate muncii lui îşi savura din plin încântarea. Uneori hoinărea pe străzile oraşului vechi. Se uita cu spaimă şi respect la studenţii care făceau parte din asociaţii, cu obrajii roşii şi plini de cicatrici, plimbându-se mândri ca nişte păuni, cu şepcuţe colorate pe cap. După-amiaza cutreiera dealurile cu fetele de la pensiune şi uneori se duceau pe Rin în sus şi luau ceaiul într-o berărie în aer liber, printre pomi stufoşi.

Seara se învârteau la nesfârşit prin *Stadtgarten*[20], ascultând fanfara.

Curând, Philip află diferitele lucruri interesante din pensiunea Erlin. *Fräulein* Thekla, fata cea mare a profesorului, era logodită cu un englez – care stătuse douăsprezece luni în casa lor ca să înveţe nemţeşte – şi urma să se mărite cu el la sfârşitul anului. Dar tânărul scrise că tatăl lui, un negustor de cauciuc din Slough, era împotriva căsătoriei şi *Fräulein* Thekla avea adesea lacrimile în ochi. Uneori le vedea pe ea şi pe maică-sa recitind scrisorile îndrăgostitului îndărătnic; în asemenea momente, privirile lor erau severe şi strângeau buzele cu îndârjire. Thekla făcea acuarele şi uneori, împreună cu Philip şi cu vreuna dintre fete, care să le ţină de urât, ieşeau în aer liber şi pictau sau desenau. Şi drăguţa domnişoară Hedwig avea necazuri în dragoste. Era fiica unui negustor din Berlin şi se îndrăgostise de ea un husar chipeş, mă rog, un *von*[21]; dar părinţii lui erau împotriva unei căsătorii cu o fată de condiţia ei, aşa că Hedwig fusese trimisă la Heidelberg ca să-l uite pe ofiţer. Dar ea nu putea să facă una ca asta niciodată, niciodată, şi întreţinea mereu corespondenţă cu el, iar el se străduia din răsputeri să-şi determine părintele exasperant să se răzgândească. Hedwig îi povesti toate acestea lui Philip suspinând drăgălaş şi roşind foarte cuviincios. Îi şi arătă fotografia frumosului locotenent. Hedwig îi plăcea lui Philip cel mai mult dintre toate fetele din casa doamnei Erlin şi, în cursul plimbărilor lor, încerca întotdeauna să meargă lângă ea. Se împurpura la faţă când ceilalţi îl tachinau pentru această vădită preferinţă. Făcu prima declaraţie de dragoste din viaţa lui domnişoarei Hedwig, dar, din nefericire, doar printr-un accident care se produse după cum urmează, în serile în care nu ieşeau din casă, domnişoarele cântau cântece în salonul cu mobilă tapisată în catifea verde, iar *Fräulein* Anna, care întotdeauna ştia să se facă utilă, le acompania cu mult zel. Cântecul favorit al domnişoarei Hedwig se numea *Ich liebe*

---

[20] Grădina publică (germ.).

[21] Particulă indicând un nume de aristocrat (germ.).

dich – Te iubesc; şi, într-o seară, după ce îl cântase, în timp ce stătea cu Philip pe balcon, uitându-se la stele, băiatul se gândi să spună ceva în legătură cu acest cântec. Începu prin a spune: *„Ich liebe dich”*, dar germana lui era tare şchioapă, aşa că el îşi căută cuvintele de care avea nevoie. Pauza pe care o făcu fu extrem de scurtă, dar, înainte de a putea să continue, *Fräulein* Hedwig îi spuse:

— *Ach, Herr Carey, sie müssen mir nicht „du” sagen* – nu trebuie să-mi vorbiţi la persoana a doua singular.

Philip simţi că se înfierbântă din cap până în picioare, pentru că n-ar fi îndrăznit niciodată să comită o asemenea impoliteţe, dar nu-i veni în minte ce să spună. Ar fi fost o lipsă de galanterie să-i explice că nu spusese nimic şi că pomenise doar titlul unui cântec.

— *Entchuldigen Sie*, spuse el – vă rog să mă iertaţi.

— Nu face nimic, şopti ea.

Fata îi zâmbi amabil, îi luă mâna fără o vorbă şi i-o strânse într-a ei, apoi se întoarse în salon.

A doua zi Philip se simţi atât de stânjenit, încât nici nu putu să-i vorbească şi, sfios cum era, făcu tot posibilul s-o evite. Când fu poftit să meargă la plimbarea obişnuită, refuză sub pretextul că are de lucru. Dar *Fräulein* Hedwig profită de primul prilej ca să-i vorbească între patru ochi.

— De ce te porţi aşa? îi spuse ea cu blândeţe. Să ştii că nu sunt supărată pe dumneata pentru ceea ce mi-ai spus aseară. Dacă mă iubeşti, n-ai cum să te împotriveşti sentimentului, iar eu mă simt măgulită. Însă, deşi nu sunt chiar logodită cu Hermann, n-am să pot iubi pe nimeni altul şi mă consider mireasa lui.

Philip roşi din nou, dar îşi compuse o figură de îndrăgostit respins.

— Vă doresc să fiţi fericiţi împreună.

Capitolul XXIV

Profesorul Erlin făcea lecţii cu Philip în fiecare zi. Alcătui o listă de cărţi pe care Philip urma să le citească până ce va fi pregătit pentru ca, în cele din urmă, să ajungă la *Faust*. Între timp, într-un mod destul de ingenios, îl pusese să înveţe pe o traducere germană a unei piese de Shakespeare studiate de Philip la şcoală. Era perioada în care Goethe atinsese culmea celebrităţii în Germania, în ciuda faptului că avusese o atitudine oarecum condescendentă faţă de patriotism, fusese pare-se adoptat ca poet naţional şi, după războiul de la 1870, părea să fie unul dintre exemplele de glorie ale unităţii naţionale. Entuziaştii păreau să audă în zarva nopţii Walpurgiei[22] bubuitul artileriei de la Gravelotte[23]. Dar unul dintre semnele măreţiei unui scriitor este faptul că minţi diferite îl pot citi în tot atâtea moduri. Şi profesorul Erlin, care nu putea să-i sufere pe prusaci, îi acorda lui Goethe admiraţia sa entuziastă pentru că operele lui de un calm olimpian ofereau unei minţi sănătoase singurul refugiu împotriva atacurilor barbare ale generaţiei actuale. Exista un dramaturg al cărui nume fusese pomenit adeseori la Heidelberg în ultima vreme şi, iarna trecută, una dintre piesele sale fusese jucată la teatrul local în ovaţiile partizanilor lui şi în fluierăturile oamenilor de treabă. Philip auzise discuţii în privinţa ei la masa lungă a lui *Frau Professor*, şi, în cursul acestora, profesorul Erlin îşi pierdea calmul său obişnuit; bătea cu pumnul în masă şi îşi anihila opozanţii cu bubuitul vocii sale răsunătoare şi profunde. Nu erau decât nişte prostii şi încă prostii obscene. Făcuse un efort ca să reziste până la sfârşitul spectacolului, dar nu ştia nici el ce-l supăra mai tare: plictiseala sau scârba. Dacă spre asta se îndrepta teatrul, atunci era momentul ca Poliţia să intervină şi să închidă sălile de spectacol. El nu era o mironosiţă şi putea să râdă la fel ca oricare altul de imoralitatea spirituală a

---

[22] Aluzie la scena vrăjitoarelor din *Faust*, Partea I, de Johann Wolfgang Goethe (1749–1832).

[23] Sat din Franţa, unde a avut loc o importantă bătălie din războiul franco-german în 1870.

unei farse de la Palais Royal[24], dar aici nu era vorba decât de porcării. Şi, cu un gest emfatic, se ţinu de nas şi şuieră printre dinţi. Asta reprezenta distrugerea familiei, uitarea bunelor moravuri, decăderea Germaniei.

— *Aber*[25] 2 Adolf, spuse *Frau Professor* de la celălalt capăt al mesei, linişteşte-te.

Profesorul o ameninţă cu pumnul. Era fiinţa cea mai blândă din lume, şi nu se aventura în viaţa lui în vreo acţiune fără să-şi consulte nevasta.

— Nu, Helene, ascultă-mă pe mine, strigă el. Aş prefera să-mi văd fiicele zăcând moarte la picioarele mele, decât să ştiu că ascultă murdăriile neruşinatului ăluia.

Piesa în cauză era *Casa păpuşilor* şi autorul era Henrik Ibsen.

Profesorul Erlin îl includea în aceeaşi categorie cu Richard Wagner, dar despre acesta nu vorbea cu mânie, ci cu un râs binevoitor. Era un şarlatan, dar un şarlatan de succes şi în asta exista întotdeauna ceva care să bucure un spirit comic.

— *Verückter Kerl!* Un ţicnit! spunea el.

Văzuse *Lohengrin*, care ieşise binişor la inspecţie. Era cam plicticoasă, dar nu era chiar aşa de proastă. Dar *Siegfried*! Când vorbea de această operă, profesorul Erlin îşi punea capul în mâini şi râdea tare ca o vită care rage. Nicio melodie în toată opera, de la început până la sfârşit! Parcă-l şi vedea pe Richard Wagner stând într-o lojă şi prăpădindu-se de râs, având în faţa ochilor atâţia oameni care-i luau opera în serios. Era cea mai mare cacealma a secolului al XIX-lea. Profesorul ducea paharul de bere la buze, şi-l golea dintr-o sorbitură dând totodată capul pe spate. Apoi se ştergea la gură cu dosul mâinii şi spunea:

— Ascultaţi-mă pe mine, voi, ăştia tinerii: nici nu se va sfârşi bine secolul al XIX-lea că Wagner va fi mort şi îngropat cu muzica lui cu tot. Wagner! Aş da toată muzica

[24] Sediul tradiţional al asociaţiilor politice şi literare la Paris; în epoca lui Ludovic al XIV-lea, a adăpostit trupa lui Molière.
[25] Dar (germ.).

lui pentru o singură operă de Donizetti[26].

Capitolul XXV

Cel mai ciudat dintre profesorii lui Philip era cel de franceză. Domnul Ducroz era originar din Geneva. Era un bătrânel înalt, cu obrajii supţi şi pielea pământie. Părul lung îi încărunţise şi se rărise de tot. Purta haine negre, tare ponosite, cu coatele rupte şi cu pantalonii roşi la genunchi. Veşnic avea cămaşa murdară. Philip nu-l văzuse niciodată cu un guler curat. Vorbea puţin şi-şi ţinea lecţiile conştiincios, dar fără entuziasm, sosind extrem de punctual şi plecând exact când bătea ceasul. Avea un tarif foarte modest. Fiind atât de taciturn, tot ce ştia Philip despre el aflase de la alţii; se pare că luptase cu Garibaldi împotriva Papei, dar părăsise dezgustat Italia când se lămurise că toate eforturile pentru libertate, prin care conducătorul revoluţionar tindea către întemeierea unei republici, se limitau în fond la schimbarea unui jug cu altul; domnul Ducroz fusese expulzat din Geneva pentru nu se ştie ce delicte politice. Philip îl privea cu surprindere şi nedumerire; omul nu corespundea câtuşi de puţin imaginii pe care şi-o făcuse el despre revoluţionari; vorbea cu glas scăzut şi era extrem de politicos; nu se aşeza pe scaun până nu era poftit; şi, dacă se întâmpla să-l întâlnească pe Philip pe stradă, îşi scotea pălăria cu un gest foarte ceremonios; nu râdea niciodată, nici măcar nu zâmbea. O imaginaţie mai bine mobilată decât a lui Philip ar fi putut să-şi reprezinte un tânăr cu perspective strălucite, pentru că probabil domnul Ducroz tocmai ajungea la vârsta bărbăţiei prin 1848 când regii, amintindu-şi de confratele lor din Franţa, umblau cu capul între umeri, având o senzaţie neplăcută pe la ceafă; şi poate că pasiunea aceea pentru libertate, care

[26] Gaetano Donizetti (1797–1848), compozitor italian.

străbătea Europa măturând din drumul ei absolutismul şi tirania renăscute în cursul reacţiunii de după revoluţia din 1789, ardea în pieptul lui cu o flacără mai vie decât în pieptul oricărui alt om. Ţi-l puteai închipui, înfierbântat de teoriile egalităţii între oameni şi ale drepturilor omului, discutând, certându-se, luptând pe baricade la Paris, fugind din faţa cavaleriei austriece la Milano, ici întemniţat, dincolo exilat, cu speranţa mereu vie în suflet, susţinut mereu de cuvântul care i se părea atât de magic: „Libertate”. Până când, în cele din urmă, înfrânt de boală şi foame, bătrân, nemaiavând altceva cu ce să se întreţină decât lecţiile pe care le putea găsi printre studenţii săraci, ajunse să trăiască în orăşelul acela curat sub călcâiul unei dictaturi personale, mai mari decât oricare alta din Europa. Poate că firea lui taciturnă ascundea un dispreţ pentru neamul omenesc care abandonase visurile mari ale tinereţii lui şi se bălăcea acum într-o trândăvie tihnită; sau poate că aceşti treizeci de ani de revoluţie îl învăţaseră că oamenii nu sunt făcuţi pentru libertate şi el socotea că şi-a irosit viaţa în căutarea unui lucru pe care nu merită să-l găseşti. Sau poate că era pur şi simplu obosit şi aştepta doar cu indiferenţă eliberarea pe care avea sa i-o aducă moartea.

Într-o bună zi, Philip, cu felul său direct de a fi, specific vârstei lui, îl întrebă dacă e adevărat că luptase împreună cu Garibaldi. Bătrânul nu păru să dea vreo importanţă întrebării. Răspunse foarte liniştit şi cu glasul la fel de scăzut ca de obicei.

— *Oui, Monsieur.*

— Lumea zice că aţi luptat şi la Comuna din Paris.

— Chiar aşa zice? Ce-ar fi să ne întoarcem la treabă?

Ţinea cartea deschisă, şi Philip, intimidat, începu să traducă pasajul pe care-l pregătise.

Într-o bună zi, domnul Ducroz păru tare suferind. Abia izbutise să se târâie pe scări până la camera lui Philip; iar când sosi se aşeză greoi, cu faţa lui pământie foarte trasă şi cu fruntea plină de sudoare, încercând să-şi revină.

— Mă tem că sunteţi bolnav, spuse Philip.

— N-are importanţă.

Dar Philip văzu că profesorul suferă şi, la sfârşitul orei, întrebă dacă ar prefera să întrerupă lecţiile până când se va simţi mai bine.

— Nu, spuse bătrânul, cu vocea lui scăzută, dar foarte calmă. Prefer să continui atâta vreme cât mai sunt în stare.

Philip, care era cuprins de o frică bolnăvicioasă ori de câte ori trebuia să pomenească de bani, roşi.

— Dar pentru dumneavoastră nu va conta, spuse el totuşi. Am să vă plătesc în continuare lecţiile. Dacă nu vă supăraţi, aş vrea să vă plătesc cu anticipaţie banii pentru săptămâna viitoare.

Domnul Ducroz îi lua optsprezece *penny* pe oră. Philip scoase din buzunar o monedă de zece mărci şi o puse sfios pe masă. Nu izbutea să-şi ia inima în dinţi şi să i-o ofere, ca şi cum omul ar fi fost un cerşetor.

— În cazul ăsta cred că n-am să mai vin până nu mă fac bine.

Profesorul luă moneda şi, fără altă manifestare decât plecăciunea ceremonioasă cu care îşi lua întotdeauna rămas-bun, ieşi.

— Bonjour, Monsieur.

Philip era vag dezamăgit. Socotind că a făcut un gest mărinimos, se aşteptase ca domnul Ducroz să-l copleşească cu vorbe recunoscătoare. De aceea, fu foarte surprins când descoperi că bătrânul profesor acceptă cadoul de parcă i s-ar fi cuvenit. Philip era prea tânăr ca să-şi dea seama că sentimentul obligaţiei este mult mai mic la cei care primesc favoruri decât la cei care le acordă. Domnul Ducroz îşi făcu iar apariţia peste vreo cinci-şase zile. Se clătina ceva mai tare pe picioare şi arăta foarte slăbit, deşi părea că a reuşit să treacă de partea cea mai dificilă a crizei. Nu era mai comunicativ decât înainte. Rămăsese misterios, detaşat şi murdar. Nu pomeni de boala lui decât după lecţie. Atunci, tocmai când ieşea pe uşă, ţinând-o întredeschisă, se opri. Şovăi de parcă i-ar fi fost greu să rostească vorbele.

— Fără banii pe care mi i-ai dat dumneata, aş fi murit de foame. Am trăit numai din ei.

După care făcu plecăciunea lui solemnă şi slugarnică şi

plecă. Lui Philip i se puse un nod în gât. Păru să înţeleagă într-un fel chinul disperat al luptei bătrânului şi faptul că pentru acesta viaţa era tare grea, pe când pentru el era cât se poate de plăcută.

Capitolul XXVI

Philip era de trei luni la Heidelberg când, într-o dimineaţă, *Frau Professor* îi spuse că vine să locuiască în casa aceea un englez numit Hayward; în aceeaşi seară, la cină, Philip văzu o figură nouă. În ultimele zile, familia fusese într-o stare de agitaţie puternică. În primul rând, ca rezultat al cine ştie căror intrigi, datorită unor rugăminţi umile şi ameninţări voalate, părinţii tânărului englez cu care era logodită *Fräulein* Thekla o invitaseră să le facă o vizita în Anglia, şi ea pornise cu un album de acuarele ca să le arate ce talentată e şi cu un teanc de scrisori ca să dovedească în ce măsură s-a compromis tânărul. O săptămână mai târziu, *Fräulein* Hedwig anunţă cu faţa strălucind de zâmbete că locotenentul pe care-l iubeşte vine la Heidelberg cu taică-său şi cu maică-sa. Obosiţi de cât îi pisa fiul lor şi profund impresionaţi de zestrea pe care o oferea tatăl domnişoarei Hedwig, părinţii locotenentului acceptaseră să treacă pe la Heidelberg ca s-o cunoască şi ei pe fată. Întrevederea a fost satisfăcătoare şi *Fräulein* Hedwig a avut marea mulţumire de a-l arăta pe iubitul ei tuturor locatarilor casei Erlin în parcul din apropiere. Doamnele vârstnice şi tăcute, care stăteau în capul mesei lângă *Frau Professor*, treceau prin mari emoţii, iar când *Fräulein* Hedwig le spuse că urmează să plece imediat acasă în vederea logodnei oficiale, *Frau Professor* spuse că o să dea o *Maibowle*, oricât ar costa. Profesorul Erlin se fălea cu priceperea lui la pregătirea acestei băuturi nu prea tari şi, după cină, castronul imens de vin cu sifon, în care pluteau ierburi parfumate şi fragi, fu aşezat cu multă solemnitate pe masa rotundă din salon.

Fräulein Anna îl tachină pe Philip în legătură cu plecarea alesei inimii lui şi el se simţi foarte stânjenit şi teribil de melancolic. *Fräulein* Hedwig cântă mai multe cântece, *Fräulein* Anna cântă la pian marşul nupţial, iar profesorul îşi dădu drumul la voce cântând *Die Wacht am Rhein*[27]. Furat de această petrecere, Philip îi dădu prea puţină atenţie noului sosit. Stătuseră vizavi, la cină, dar Philip era cufundat într-o conversaţie aprinsă cu *Fräulein* Hedwig, iar străinul, neştiind nemţeşte, mâncase în tăcere. Observând că poartă o cravată bleu pal, Philip simţi pentru el o antipatie subită. Era un bărbat de douăzeci şi şase de ani, foarte blond, cu părul lung şi buclat prin care îşi trecea adesea degetele cu un gest neglijent. Avea ochii mari albaştri, dar de un albastru foarte deschis; privirea lui părea deja obosită. Nu purta nici barbă, nici mustăţi, şi gura lui era frumos conturată, deşi avea buzele subţiri. Pe *Fräulein* Anna o interesau fizionomiile şi îi atrase ulterior atenţia lui Philip ce formă frumoasă are capul nou-venitului şi ce trăsături şterse are partea de jos a feţei lui. Capul, remarcă ea, era un cap de gânditor, dar bărbia denota un caracter slab. *Fräulein* Anna, predestinată unei vieţi de fată bătrână, din pricina pometţilor ei ieşiţi şi a nasului mare şi strâmb, punea mare preţ pe tăria de caracter. În timp ce vorbeau despre el, tânărul stătea puţin la o parte de ceilalţi, privind petrecerea zgomotoasă, cu o expresie amabilă, dar uşor dispreţuitoare. Era înalt şi subţire, şi ţinuta lui avea o graţie studiată. Văzându-l singur, Weeks, unul dintre studenţii americani, se duse la el şi începu să-i vorbească. Cei doi formau o pereche ce contrasta în mod ciudat; americanul era foarte spilcuit, în haina lui neagră şi pantaloni pepit, slab şi uscăţiv, având deja ceva din aerul onctuos al preoţilor; iar englezul, îmbrăcat în haine sport, foarte largi, avea mâinile mari şi gesturile greoaie.

Philip nu vorbi cu nou-venitul până a doua zi, când se treziră singuri pe balconul salonaşului, înainte de masă. Hayward i se adresă:

— Eşti englez, nu?

---

[27] *De strajă pe Rin*, cântec popular patriotic.

— Da.
— Oare mâncarea e totdeauna la fel de proastă ca aseară?
— E cam la fel întotdeauna.
— Groaznică, nu?
— Da.
Lui Philip nu i se păruse că mâncarea ar avea vreun cusur şi de fapt mâncase mult, cu poftă şi chiar cu plăcere, dar nu voia să dea dovadă de atât de puţin discernământ încât să socoată că e bună o masă pe care altcineva o considera execrabilă.
Plecarea lui *Fräulein* Thekla în Anglia o silea pe sora ei să se ocupe mai mult de treburile de prin casă şi deci nu mai avea atâta timp pentru plimbările acelea lungi; iar *Fräulein* Căcilie, cu coada ei lungă şi blondă şi faţa mica şi cârnă, se arătase cam sătulă de societate în ultima vreme. *Fräulein* Hedwig era plecată, iar Weeks, americanul care-i însoţea de obicei în drumurile lor, pornise să facă o călătorie în circuit prin sudul Germaniei. Philip rămânea cea mai mare parte a timpului singur. Hayward căută să se împrietenească cu el; dar Philip avea o trăsătură nenorocită de caracter: din timiditate sau din cine ştie ce moştenire atavică de pe vremea omului cavernelor, nu putea să sufere niciodată oamenii pe care abia îi cunoscuse; numai după ce se obişnuia cu ei începea să dispară prima impresie. De aceea era greu accesibil. Primi cu multă timiditate încercările lui Hayward de a se apropia de el şi, când acesta îi propuse într-o zi să meargă la plimbare, acceptă numai pentru că nu izbuti să găsească o scuză politicoasă. Îşi ceru iertare ca de obicei, furios pe sine însuşi pentru că nu se putuse stăpâni să nu roşească şi încercă să scape râzând.
— Mă tem că n-am să pot să merg destul de repede.
— Dă-o încolo, că doar nu vreau să câştig vreun pariu. Prefer să merg agale. Nu-ţi aduci aminte de capitolul din *Marius* în care Pater[28] vorbeşte despre mersul încet ca fiind

[28] Walter Horatio Pater (1839–1894), estetician englez; şi-a prezentat concepţiile despre viaţă nu numai în lucrările sale teoretice, ci şi în romanul filozofic *Marius epicurianul*, a cărui acţiune se petrece în timpul

cel mai bun stimulent al conversaţiei?

Lui Philip îi plăcea foarte mult să-i asculte pe alţii vorbind; deşi adeseori îi treceau prin minte tot felul de observaţii inteligente pe care ar fi vrut să le spună, lucrul acesta se petrecea de cele mai multe ori abia după ce prilejul potrivit trecuse; dar Hayward era foarte comunicativ; orice om cu mai multă experienţă decât Philip s-ar fi gândit că-i place să se audă vorbind. Aerul lui de superioritate făcea impresie asupra lui Philip. Acesta nu putea să nu admire – deşi nu fără oarecare teamă – un om care dispreţuia atâtea lucruri pe care până atunci el le socotise aproape sacre. Hayward condamna fetişul exerciţiului fizic, osândindu-i cu termenul dispreţuitor de „vânători de premii” pe toţi cei care i se dedicau sub diferite forme; iar Philip nu-şi dădea seama că el îl înlocuieşte pur şi simplu cu celălalt fetiş, al culturii.

Se plimbară până la castel şi se aşezară pe terasa de unde se vedea tot oraşul. Oraşul era cuibărit în vale, întinzându-se cu un aer prietenos şi confortabil de-a lungul plăcutului râu Neckar. Deasupra plutea fumul de la coşuri, formând o pânză de un albastru deschis; iar acoperişurile înalte, clopotniţele bisericilor îi dădeau un încântător aer medieval. Oraşul avea un aer familiar care-ţi încălzea inima. Hayward îi vorbi despre *Richard Feverel*[29] şi despre *Madame Bovary*, despre Verlaine, despre Dante şi Matthew Arnold[30]. Pe vremea aceea, traducerea lui Fitzgerald[31] din Omar Khayam[32] nu era cunoscută decât privilegiaţilor, şi Hayward îi recită din ea lui Philip. Îi plăcea grozav să recite versuri, atât ale lui, cât şi ale altora, într-un fel de melopee monotonă. Până să se întoarcă la pensiunea Erlin, neîncrederea cu care-l privise Philip pe Hayward se preschimbase într-o admiraţie entuziastă.

---

lui Marc Aureliu.

[29] *Calvarul lui Richard Feverel* (1859), roman al scriitorului englez George Meredith (1828–1909).

[30] Poet şi critic raţionalist englez (1822–1888).

[31] Edward Fitzgerald (1809–1883), poet şi traducător englez; a fost primul care a făcut cunoscute în Europa catrenele lui Omar Khayam.

[32] Omar Khayam, poet şi astronom persan, mort pe la 1123.

Îşi făcură un obicei din a se plimba împreună în fiecare după-amiază şi curând Philip află câte ceva despre Hawyard şi despre situaţia lui. Era fiul unui judecător din provincie, care murise cu câţiva ani mai înainte, lăsându-i o moştenire cu un beneficiu de trei sute de lire pe an. Învăţase atât de bine la Şcoala Charterhouse, încât, ajungând la Cambridge, directorul Colegiului Trinity Hall se dăduse peste cap ca să-şi exprime încântarea faţă de venirea lui la acel colegiu. Se pregătea pentru o carieră deosebită. Se învârtea în cercurile intelectuale înalte; îl citea cu entuziasm pe Browning[33] şi strâmba din nasul lui fin când auzea de Tennyson[34], ştia în toate amănuntele cum se purtase Shelley cu Harriet[35]; se amesteca şi în istoria artelor (şi avea pe pereţii camerei lui reproduceri ale unor tablouri de G. F. Watts[36], Burne-Jones[37] şi Botticelli[38]), şi scria versuri destul de distinse, de factură pesimistă. Prietenii spuneau că e un om excepţional de dotat şi el îi asculta cu multă plăcere când îi prevedeau un viitor de aur. Cu vremea, a devenit o autoritate în materie de artă şi literatură. A fost influenţat de lucrarea lui Newman[39], Apologia; atracţia spectaculoasă a Bisericii Romano-Catolice i-a stimulat sensibilitatea estetică; şi numai teama de mânia lui taică-său (un om simplu, ordinar şi mărginit care-l citea pe Macaulay[40]) îl împiedicase să „treacă în tabăra cealaltă”. Când obţinuse doar o notă de trecere la absolvire, prietenii lui se mirară; dar el se mulţumise să ridice din umeri, insinuând cu delicateţe că nu se lasă prostit de examinatori. Te făcea să-ţi dai seama că e un lucru puţin vulgar să obţii premiul întâi. Descrise cu un

---

[33] Robert Browning (1812–1889), poet ezoteric englez.
[34] Alfred Tennyson (1809–1892), poet academic englez.
[35] Harriet Westbrook, prima soţie a poetului Percy Bysshe Shelley (1792–1822).
[36] Pictor din şcoala prerafaelită.
[37] Pictor din şcoala prerafaelită.
[38] Pictor florentin (1442–1510).
[39] Cardinalul John Henry Newman (1801–1890) a scris printre altele autobiografia religioasă *Apologia pro Vita Sua*.
[40] Thomas Babington Macaulay (1800–1859), istoric şi politician englez.

umor condescendent un examen oral pe care-l dăduse; un tip cu un guler înfiorător îi punea întrebări din domeniul logicii; era o chestie groaznic de plicticoasă şi deodată observă că tipul purta ghete cu bordură elastică; era grotesc şi ridicol, aşa că el se retrase în sinea lui şi se gândi la frumuseţea gotică a capelei de la Colegiul Regal. Dar la Cambridge petrecuse şi unele zile minunate; dăduse cele mai bune mese; iar conversaţia din garsoniera lui era adeseori memorabilă.

Îi cită lui Philip o epigramă extraordinară: *„Mi-au spus, Heraclitus, mi-au spus că ai murit”*.

Şi acum, când relata iarăşi anecdota savuroasă cu examinatorul şi ghetele lui, râse din nou.

— Bineînţeles că a fost o prostie, zise el, dar o prostie care avea ceva frumos în ea.

Uşor înfiorat, Philip o găsi de-a dreptul minunată.

Apoi Hayward plecase la Londra ca să studieze pentru examenul de admitere în barou. Avea o garsonieră foarte drăguţă la Clement's Inn, cu lambriuri din lemn pe pereţi, încercase să-i dea aceeaşi înfăţişare pe care o avusese şi garsoniera lui de la Colegiul Trinity. Avea vagi ambiţii politice, se pretindea simpatizant al partidului Whig[41] şi fusese recomandat pentru un club de orientare liberală, dar, în orice caz, un club de gentlemeni. Ideea lui era să se facă avocat pledant (îşi alesese dreptul cutumiar pentru că era mai puţin brutal) şi să se pregătească astfel pentru a obţine un mandat de deputat într-o circumscripţie simpatică, de îndată ce se vor împlini promisiunile care i se făcuseră; între timp se ducea foarte des la operă şi făcuse cunoştinţă cu vreo câţiva oameni încântători care admirau aceleaşi lucruri ca şi el. Se înscrisese într-un club gastronomic a cărui deviză era: „Tot ce e întreg, bun şi frumos”. Legase o prietenie platonică cu o doamnă puţin mai în vârstă decât el, care locuia în Kensington Square[42]; şi mai în fiecare după-amiază lua ceaiul în casa ei cu abajururi la luminări şi vorbea despre George Meredith şi Walter

[41] Partidul liberal din Anglia.
[42] Cartier distins din Londra.

Pater. Era un lucru cunoscut că orice zevzec putea să treacă examenele în faţa Consiliului Baroului, aşa că nu se omora cu învăţatul. Când a fost trântit la examenul final, a luat-o ca pe un afront personal. În acelaşi timp, doamna din Kensington Square i-a spus că soţul ei se întoarce din India în concediu şi că, deşi e un om demn de toată admiraţia în toate privinţele, are concepţii destul de mărginite şi, deci, n-ar putea înţelege vizitele frecvente ale unui tânăr. Lui Hayward i se păru că viaţa e plină de tot felul de lucruri urâte, sufletul lui se revoltă la gândul că ar trebui să înfrunte din nou cinismul examinatorilor şi că ar fi splendid să dea cu piciorul în mingea care se afla la picioarele lui. Pe lângă asta, era şi înglodat în datorii; la Londra era greu să duci o viaţă de gentleman dacă aveai doar trei sute de lire pe an; şi inima lui tânjea după frumuseţile Veneţiei şi ale Florenţei, pe care John Ruskin[43] le descrisese atât de fermecător. El simţea că nu e potrivit pentru zarva vulgară a avocaturii, întrucât descoperise că nu e suficient să-ţi pui numele pe o uşă ca să capeţi procese; iar politica modernă părea să fie lipsită de nobleţe. El se simţea poet. Renunţă la garsoniera din Clement's Inn şi plecă în Italia. Stătuse o iarnă la Florenţa şi o iarnă la Roma, iar acum îşi petrecea a doua vară din străinătate în Germania, ca să-l poată citi pe Goethe în original.

Un singur dar foarte preţios avea Hayward. Era înzestrat cu un gust veritabil pentru literatură şi putea să le împărtăşească şi altora pasiunea lui, cu o admirabilă fluenţă. Era în stare să-şi acorde întreaga participare afectivă unui scriitor ca să vadă ce e mai bun în el şi apoi putea vorbi despre el cu multă înţelegere. Philip citise enorm, dar citise fără niciun fel de selecţie tot ce-i căzuse în mână, şi acum era foarte bine pentru el să întâlnească pe cineva care putea să-i orienteze gusturile. Luă cărţi de la mica bibliotecă de împrumut care exista în oraş şi începu să citească toate lucrurile minunate amintite de Hayward. Nu citea întotdeauna cu bucurie, dar manifesta constant perseverenţă. Ţinea foarte mult să se perfecţioneze. Se

---

[43] Estetician englez (1819–1900), teoretician al prerafaelismului.

socotea tare ignorant şi neînsemnat. La sfârşitul lui august, când se întoarse Weeks din sudul Germaniei, Philip se afla total sub influenţa lui Hayward. Weeks nu era deloc pe placul lui Hayward. Acesta nu putea să sufere haina neagră a americanului şi pantalonul lui pepit şi vorbea cu o strâmbătură dispreţuitoare despre moralitatea lui, specifică oamenilor din Noua Anglie. Philip asculta cu îngăduinţă insultele aduse unui om care se dăduse peste cap ca să fie amabil cu el, în schimb, când Weeks făcu la rândul lui remarci dezagreabile despre Hayward, îşi pierdu cumpătul.

— Noul tău prieten arată ca un poet, zise Weeks cu un zâmbet subţire pe buzele lui triste şi obosite de griji.

— Chiar e poet.

— Aşa ţi-a spus el? În America noi l-am numi un specimen simpatic de pierde-vară.

— Se poate, dar aici nu suntem în America, îi răspunse Philip glacial.

— Câţi ani are? Douăzeci şi cinci? Şi nu face nimic altceva decât să stea prin pensiuni şi să scrie poezii?

— Nu-l cunoşti, spuse Philip cu aprindere.

— Ba da, cum sa nu: l-am întâlnit până acum în o sută patruzeci şi şapte de exemplare.

Weeks clipi şiret, dar Philip, care nu înţelegea umorul american, strânse din buze şi-şi luă o înfăţişare severă. Lui Philip i se părea că Weeks e deja trecut, ca un om între două vârste, dar, de fapt, nu avea decât treizeci şi ceva de ani. Avea trupul lung şi subţire, puţin gârbovit, ca un adevărat cărturar; capul era mare şi urât, părul rar, de o culoare spălăcită şi pielea pământie; gura subţire şi nasul lung şi ascuţit, împreună cu oasele frontale proeminente, îi dădeau o înfăţişare ciudată. Avea un fel de a fi rece şi colţuros şi părea că nu are pic de sânge în vine, într-atât era de stăpânit; şi totuşi, o undă de frivolitate din caracterul lui îi deconcerta pe intelectualii serioşi de care se simţea instinctiv atras. La Heidelberg studia teologia, dar colegii lui americani îl priveau cu ochi bănuitori. Era teribil de neortodox în concepţii, şi asta îi speria pur şi simplu, iar umorul lui capricios le stârnea dezaprobarea.

— Cum ai putut să-l cunoşti în o sută patruzeci şi şapte de exemplare? întrebă Philip serios.

— L-am întâlnit în Cartierul Latin de la Paris şi l-am întâlnit în pensiunile de la Berlin şi München. Locuieşte în hoteluri mici din Perugia şi Assisi. Stă în grupuri mari în faţa tablourilor lui Botticelli la Florenţa şi se aşază pe toate băncile din Capela Sixtină la Roma. În Italia bea cam prea mult vin, iar în Germania bea prea multă bere. Întotdeauna admiră lucrul potrivit, oricare ar fi el, şi într-o bună zi o să scrie o operă mare. Gândeşte-te şi tu, sunt o sută patruzeci şi şapte de opere mari care se odihnesc în pieptul a o sută patruzeci şi şapte de oameni mari şi lucrul tragic este că niciuna dintre aceste o sută patruzeci şi şapte de opere mari nu va fi scrisă vreodată. Şi totuşi lumea merge înainte.

Weeks vorbea foarte serios, dar ochii lui cenuşii clipiră puţin zâmbitori la sfârşitul lungii tirade, şi Philip roşi când văzu că americanul râde de el.

— Da’ ştiu că îndrugi multe, zise el furios.

Capitolul XXVII

Weeks era instalat în două cămăruţe dosnice din casa doamnei Erlin, şi una dintre ele, aranjată ca un fel de hol, era destul de confortabilă ca să-şi poată permite să invite lume la el. După cină, împins poate de umorul diabolic care-i exaspera pe prietenii lui din Cambridge, statul Massachusetts, îi poftea adeseori pe Philip şi pe Hayward să vină să stea la taclale. Îi primea curtenitor, cu multă ceremonie şi insista ca ei să se aşeze pe singurele două scaune confortabile din încăpere. Deşi el nu bea, cu o politeţe în care Philip recunoştea ironia, punea două sticle de bere la îndemâna lui Hayward şi se grăbea să aprindă un chibrit ori de câte ori lui Hayward i se stingea pipa în toiul discuţiei. Când făcuse cunoştinţă cu Weeks, Hayward, ca reprezentant al unei universităţi atât de celebre, îl luase de

sus pe american, absolvent de la Harvard; şi când întâmplător conversaţia se abătea către tragicii greci, un subiect pe care Hayward se simţea foarte stăpân, avea aerul că mai curând oferă informaţii decât că face schimb de idei. Weeks ascultase cu multă politeţe, zâmbind modest, lăsându-l pe Hayward să termine; apoi îi puse vreo două întrebări insidioase, atât de nevinovate în aparenţă, încât Hayward nevăzând în ce încurcătură îl băga, răspunsese bonom; Weeks îi adusese o obiecţie foarte politicoasă, apoi corectase o eroare de fapt, după care intervenise cu un citat dintr-un comentator latin mai puţin cunoscut şi pe urmă se referise la o autoritate germană; toate acestea demonstraseră că e un adevărat erudit. Zâmbitor, foarte degajat şi având aerul că-şi cere scuze, Weeks desfiinţase întregul discurs al lui Hayward; cu o politeţe ceremonioasă, dovedise superficialitatea cunoştinţelor acestuia. Îşi bătu joc de el cu o blândă ironie. Philip nu putea să nu vadă că Hayward s-a făcut de râs, dar acesta nu era destul de înţelept ca să-şi ţină gura; iritat, dar păstrându-şi ca întotdeauna siguranţa de sine, încercase să discute în contradictoriu. Făcea afirmaţii nesăbuite şi Weeks le corecta pe un ton prietenos. Raţiona cu totul greşit şi Weeks îi dovedea absurditatea: Weeks mărturisi că a predat lecţii de literatură greacă la Universitatea Harvard. Atunci Hayward râse dispreţuitor:

— Trebuia să-mi închipui de la început. Bineînţeles că dumneata citeşti elineşte ca un erudit, zise el. Eu îi citesc pe greci ca un poet.

— Şi vi se pare că elina e mai poetică dacă nu ştii exact ce înseamnă cuvintele? Eu credeam că numai în religia dată oamenilor pe calea revelaţiei, traducerile greşite îmbunătăţesc sensul.

În cele din urmă, terminând berea, Hayward părăsi camera lui Weeks înfierbântat şi cu părul răvăşit. Cu un gest mânios îi spuse lui Philip:

— Bineînţeles că individul e un pedant. N-are sentimentul adevărat al frumuseţii. Exactitatea este virtutea conţopiştilor. Noi ţintim către spiritul grecilor. Weeks este

ca individul ăla care s-a dus să-l asculte pe Rubinstein şi s-a plâns că scoate note false. Note false! Ce contează asemenea note când el cântă divin?

Neştiind câţi oameni incompetenţi şi-au găsit consolarea în aceste note false, Philip fu profund impresionat de argumentul lui Hayward.

Hayward nu putea rezista niciodată ispitei când Weeks îi oferea prilejul de a recâştiga terenul pierdut altă dată. Weeks izbutea fără nicio greutate să-l atragă într-o discuţie. Deşi vedea uşor cât de mică e priceperea lui faţă de aceea a americanului, încăpăţânarea sa britanică şi orgoliul său rănit (poate că de fapt era vorba de unul şi acelaşi lucru) nu-i permiteau să renunţe la luptă. Se părea că lui Hayward îi face plăcere să-şi etaleze ignoranţa, mulţumirea de sine şi gândirea neraţională. Ori de câte ori Hayward spunea ceva lipsit de logică, Weeks arăta în câteva cuvinte falsitatea raţionamentului său, făcea o scurtă pauză ca să-şi savureze triumful şi apoi trecea repede la alt subiect, de parcă sentimentele de milă creştină l-ar fi îndemnat să-şi cruţe duşmanul învins. Philip încerca uneori să mai spună şi el câte o vorbă ca să-şi scoată prietenul din încurcătură şi Weeks îl zdrobea fără răutate, ba chiar cu blândeţe, cu totul altfel decât îi răspundea lui Hayward, aşa că nici măcar Philip, cu toată sensibilitatea lui exagerată, nu se simţea jignit. Din când în când, pierzându-şi calmul, întrucât se simţea din ce în ce mai ridicol, Hayward recurgea la insulte şi numai politeţea zâmbitoare a americanului făcea ca discuţia lor să nu degenereze într-o ceartă. În asemenea împrejurări, când Hayward părăsea camera lui Weeks, mormăia supărat:

— Al dracului yankeu!

Şi cu asta problema era rezolvată. Era un răspuns desăvârşit la un argument care păruse de necombătut.

Deşi începeau prin a discuta tot felul de lucruri, în cele din urmă, conversaţia din cămăruţa lui Weeks ajungea întotdeauna la problema religiei: studentul în teologie manifesta un interes profesional pentru acest subiect, iar Hayward era bucuros că o asemenea temă nu putea

implica realităţi palpabile care să-l pună în încurcătură; când simţirea constituie etalonul, poţi să dai cu tifla logicii, ceea ce constituie un lucru foarte agreabil dacă logica e slăbuţă. Lui Hayward îi venea greu să-i explice lui Philip credinţele lui, fără să recurgă la un potop de vorbe; dar era limpede (şi asta se potrivea bine cu ideea lui Philip despre rânduiala firească a lucrurilor), că fusese crescut în credinţa bisericii oficiale. Deşi acum renunţase cu totul la ideea de a trece la catolicism, tot mai privea cu simpatie acea comuniune. O lăuda foarte mult şi comparaţia pe care o făcea între ceremoniile strălucitoare ale catolicilor şi slujbele simple ale Bisericii Anglicane i se părea a fi defavorabilă acesteia din urmă. Îi dădu lui Philip să citească Apologia lui Newman şi băiatul o citi din scoarţă în scoarţă, cu toate că o găsea teribil de plicticoasă.

— Merită s-o citeşti măcar pentru stil, dacă nu pentru substanţa ei, zise Hayward.

Vorbea cu entuziasm despre muzica de la capelă şi spunea lucruri sclipitoare despre legătura dintre tămâie şi devoţiunea religioasă. Weeks îl asculta cu obişnuitul lui zâmbet glacial.

— Ţi se pare că, dacă John Henry Newman scria într-o engleză frumoasă, iar cardinalul Manning are o înfăţişare pitorească, asta dovedeşte adevărul doctrinelor romano-catolice?

Hayward încercă să sugereze că trecuse prin multe tulburări lăuntrice. Un an întreg înotase într-un ocean de întuneric. Îşi răsfiră buclele blonde şi spuse că nici măcar pentru cinci sute de lire n-ar accepta să mai îndure încă o dată chinurile acelea spirituale. Din fericire, în cele din urmă ajunsese la liman.

— Dar dumneata în ce crezi? întrebă Philip care nu era niciodată satisfăcut de declaraţiile vagi.

— Eu cred în tot ceea ce este întreg, bun şi frumos.

Hayward, cu mâinile lui uriaşe şi cu ţinuta frumoasă a capului, arăta splendid când spunea lucrurile astea şi le spunea cu un aer deosebit.

— Aşa ţi-ai descrie religia într-un formular de recen-

sământ? întrebă Weeks cu blândeţe.

— Nu pot să sufăr definiţiile rigide: sunt prea urâte şi prea evidente. Dacă ţii neapărat am să-ţi spun că eu cred în Biserica ducelui de Wellington[44] şi a domnului Gladstone.

— Bine, dar asta e Biserica Anglicană, interveni Philip.

— O, ce tânăr înţelept! îi replică Hayward cu un zâmbet care-l ruşină pe Philip pentru că, transpunând în cuvinte simple ceea ce exprimase celălalt printr-o parafrază, se făcuse vinovat de vulgaritate. Eu aparţin Bisericii Anglicane, dar îmi plac la nebunie aurul şi mătasea în care sunt îmbrăcaţi preoţii catolici, îmi place faptul că ei nu se căsătoresc, mi se par bune ideea de confesional şi noţiunea de purgatoriu; şi în întunericul unei catedrale italiene, pline de mister şi de miros de tămâie, cred din toată inima în miracolul liturghiei. La Veneţia am văzut o precupeaţă care vindea peşte, intrând desculţă în biserică, lăsându-şi jos paporniţa, căzând în genunchi şi închinându-se Madonei. Am simţit că asta înseamnă credinţă adevărată şi m-am rugat şi am crezut şi eu împreună cu ea. Dar eu mai cred cu tărie şi în Afrodita, în Apolo şi în marele zeu Pan.

Avea un glas încântător şi când vorbea îşi alegea cu grijă cuvintele, după care le rostea aproape ritmic. Ar fi vrut să continue, dar Weeks deschise încă o sticlă de bere.

— Stai să-ţi dau să bei ceva.

Hayward se întoarse către Philip cu gestul acela puţin condescendent care-l impresiona atât de mult pe băiat.

— Ei, acum eşti mulţumit? întrebă Hayward.

Puţin nedumerit, Philip se declară satisfăcut.

— Îmi pare rău că n-ai adăugat şi puţin budism, spuse Weeks, şi mărturisesc că eu îl privesc cu ochi buni pe Mahomed. Regret că l-ai lăsat pe dinafară.

Hayward râse, pentru că în seara aceea era foarte încântat de sine însuşi, şi propoziţiile pe care le rostise îi mai răsunau încă plăcut în urechi. Îşi goli paharul.

— Nici nu mă aşteptam de fapt să mă înţelegi, răspunse el. Cu inteligenţa dumitale rece de american, nu poţi

---

[44] General şi om de stat britanic (1769–1852).

adopta decât o atitudine critică. Ca Emerson[45] şi ăilalţi ca el. Dar ce e critica? Critica este pur distructivă; de distrus poate distruge oricine, dar nu toată lumea poate clădi ceva. Dragul meu, dumneata eşti un pedant. Lucrul important este să construieşti; eu sunt un om constructiv: sunt poet.

Weeks îl privi cu nişte ochi care păreau foarte gravi şi totuşi luminaţi de un zâmbet.

— Dacă aş şti că nu te superi, ţi-aş spune că, după părerea mea, eşti puţin beat.

— Aş, mult prea puţin, răspunse vesel Hayward. Şi, în orice caz, nu destul ca să fiu incapabil să triumf asupra dumitale în discuţie. Dar, haide, acuma când eu mi-am descărcat sufletul, spune-ne ce religie ai dumneata.

Weeks îşi lăsă într-o parte capul care arăta ca o vrabie în vârful unei prăjini.

— Asta încerc să descopăr de ani de zile. Cred că sunt unitarian.

— Păi bine, dar asta este o sectă eretică, zise Philip.

Nu putu înţelege de ce interlocutorii lui izbucniră amândoi în râs, Hayward foarte zgomotos, iar Weeks chicotind amuzat.

— Şi în Anglia ereticii nu sunt gentlemeni, nu-i aşa? întrebă Weeks.

— Mă rog, dacă mă întrebi aşa deschis, chiar nu sunt, răspunse Philip puţin supărat.

Nu putea să sufere să râdă lumea de el şi, când colo, ei râseră din nou.

— Şi nu vrei să-mi spui şi mie ce înseamnă un gentleman? întrebă Weeks.

— Ei, habar n-am; toată lumea ştie.

— Tu eşti un gentleman?

În privinţa asta, prin capul lui Philip nu trecuse niciodată nici cea mai mică îndoială, dar ştia că nu era genul de lucruri pe care să le afirmi despre tine însuţi,

— Dacă un om îţi spune că e gentleman poţi să faci prinsoare că nu e, replică el.

— Dar eu sunt un gentleman?

---

[45] Ralph Waldo Emerson (1803–1882), eseist şi poet american.

Dragostea de adevăr a lui Philip îl punea în încurcătură în privinţa răspunsului, dar el era politicos din fire.

— Mă rog, cu dumneata e altceva, zise el. Doar eşti american, nu?

— Aşadar, putem să tragem concluzia că numai englezii sunt gentlemeni, spuse Weeks cu gravitate.

Philip nu-l contrazise.

— N-ai putea să-mi spui mai mult despre asta? întrebă Weeks.

Philip roşi, dar întrucât se înfuriase, nu-i mai păsa dacă devine sau nu ridicol.

— Pot să-ţi spun chiar foarte multe.

Philip îşi aminti că unchiul lui spunea că e nevoie de trei generaţii ca să faci un gentleman: ăsta era un fel de proverb care mergea mână în mână cu cel despre coada de câine şi sita de mătase.

— În primul rând, zise Philip, un gentleman este fiu de gentleman, a urmat un liceu aristocratic şi a făcut studii la Oxford sau Cambridge.

— Vasăzică universitatea din Edinburgh n-ar merge, eh? întrebă Weeks.

— Şi vorbeşte englezeşte ca un gentleman şi poartă hainele cuvenite şi dacă e un gentleman adevărat îşi dă întotdeauna seama dacă şi altcineva e un gentleman.

În timp ce vorbea, Philip simţea că argumentele lui cam şchioapătă, dar n-avea încotro: asta înţelegea el prin acest cuvânt şi asta înţelegeau şi toţi oamenii pe care îi cunoscuse vreodată.

— Pentru mine este evident că nu sunt gentleman, zise Weeks. Nu văd de ce ar fi trebuit să fii atât de surprins auzind că fac parte dintr-o sectă eretică.

— Eu nu ştiu prea bine ce sunt unitarienii, zise Philip.

Weeks îşi aplecă iarăşi capul într-o parte, după obiceiul lui ciudat; parcă te aşteptai să şi auzi vrabia ciripind.

— Unitarianul refuză în mod foarte serios să creadă în vreunul dintre lucrurile pe care le cred toţi ceilalţi şi e susţinut de o credinţă foarte vie în ceva despre care nici el nu ştie prea bine ce este.

— Nu văd de ce trebuie să mă iei peste picior, zise Philip. Eu vreau să ştiu cu adevărat.

— Dragul meu, dar nu te iau deloc peste picior. Am ajuns la această definiţie după ani şi ani de trudă încordată, şi de studii chinuite care mi-au irosit nervii.

Când Philip şi cu Hayward se ridicară, dând să plece, Weeks îi înmână lui Philip o cărţulie broşată.

— Presupun că acum ştii destul de bine franţuzeşte ca să poţi s-o citeşti. Mă întreb dacă o să te distreze.

Philip îi mulţumi şi, luând cartea în mână, se uită la titlu. Era *Vie de Jesus* a lui Renan[46].

Capitolul XXVIII

Nici prin cap nu i-ar fi trecut lui Hayward sau lui Weeks că aceste conversaţii care îi ajutau să petreacă o seară tihnită erau apoi reluate de mintea activă a lui Philip şi sucite şi pe-o parte, şi pe alta. Până atunci nu-i trecuse niciodată prin gând că religia este o chestiune în privinţa căreia se mai poate discuta. Pentru el, religia însemna Biserica Anglicană şi a nu crede în preceptele ei era dovada unui caracter capricios şi nesupus, care avea să fie fără doar şi poate osândit, fie pe lumea asta, fie în viaţa viitoare. În mintea lui nu încăpea îndoială în privinţa pedepsirii necredincioşilor. Era posibil ca un judecător îndurător, rezervând flăcările iadului pentru păgâni – mahomedani, budişti şi toţi ceilalţi – să cruţe sectele eretice şi pe catolici (dar ce umiliţi se vor simţi când vor fi siliţi să-şi recunoască greşeala!); şi iarăşi, era posibil ca Dumnezeu să se arate milos cu cei care nu avuseseră nicio şansă de a afla adevărul – acest lucru era destul de rezonabil, deşi Societatea Misionarilor activa atât de intens, încât nu vor rămâne prea mulţi oameni în această situaţie, – dar dacă se

[46] Viaţa lui Isus, operă a umanistului francez Ernest Renan (1823–1892).

va dovedi că au avut o şansă şi au neglijat-o (în această categorie intrau în mod evident romano-catolicii şi adepţii sectelor eretice), pedeapsa era sigură şi meritată. Era limpede că necredincioşii se aflau într-o situaţie vrednică de plâns. Poate că pe Philip nu-l învăţase nimeni aceste lucruri şi exact în aceşti termeni, dar fără îndoială i se crease impresia că numai membrii Bisericii Anglicane puteau nutri cu adevărat speranţa fericirii veşnice.

Un lucru pe care Philip îl auzise afirmat cu precizie era acela că necredinciosul este un om rău şi ticălos; dar Weeks, deşi nu credea în mai niciunul dintre lucrurile pe care le credea Philip, ducea o viaţă de adevărat creştin, plină de puritate. Philip nu se bucurase decât de prea puţină bunăvoinţă în viaţa lui şi era foarte mişcat de dorinţa americanului de a-l ajuta: odată, când o răceală îl ţinu trei zile în pat, Weeks îl îngriji ca o mamă. El n-avea nici vicii, nici ticăloşie, doar sinceritate şi o dragoste plină de bunăvoinţă. Deci, în mod evident, era posibil să fii virtuos şi totuşi necredincios.

Pe de altă parte, lui Philip i se dăduse să înţeleagă că oamenii îmbrăţişează alte credinţe numai din încăpăţânare sau din interese egoiste; în sinea lor, ştiau că sunt ipocriţi; ei încercau în mod intenţionat să-i păcălească pe alţii. Acum, de dragul limbii germane, se deprinsese să asiste duminica dimineaţa la liturghia luterană, dar, după sosirea lui Hayward, începuse să meargă cu acesta la Messă. Observă că Biserica Protestantă era aproape goală, iar enoriaşii păreau foarte puţin atenţi, în schimb Biserica Iezuită era plină de lume care părea să se roage din adâncul inimii. Şi niciunul dintre credincioşi nu avea aerul unui ipocrit. Îl surprinse acest contrast, pentru că bineînţeles ştia că luteranii, a căror credinţă se asemăna mai mult cu aceea a anglicanilor, erau tocmai din acest motiv mai aproape de adevăr decât romano-catolicii. Majoritatea bărbaţilor – era o parohie în care predomina elementul masculin – erau nemţi din sud: şi, fără voia lui, Philip îşi spuse că dacă s-ar fi născut în sudul Germaniei ar fi fost cu siguranţă romano-catolic. S-ar fi putut întâmpla să

se nască într-o ţară romano-catolică şi nu în Anglia; sau chiar în Anglia s-ar fi putut naşte într-o familie wesleyană, baptistă sau metodistă şi nu într-o familie care aparţinea din fericire bisericii de stat. I se tăie răsuflarea gândindu-se la primejdia prin care trecuse. Philip se împrietenise cu chinezul mărunţel care stătea alături de el la masă de două ori pe zi. Numele acestuia era Sung. Era veşnic zâmbitor, afabil şi politicos. I se părea nefiresc ca acest om să se perpelească în focul Gheenei, pur şi simplu pentru că era chinez. Dar dacă era posibilă mântuirea, indiferent de credinţa omului, apartenenţa la Biserica Anglicană nu părea să aibă niciun avantaj deosebit.

Mai nedumerit ca oricând, Philip îl cercetă pe Weeks în această privinţă. Trebuia să fie foarte precaut întrucât era foarte sensibil la ironie; şi umorul acid cu care trata americanul Biserica Anglicană îl deconcerta, Weeks nu făcu decât să-i sporească nedumerirea. Îl sili pe Philip să recunoască faptul că acei nemţi din sud pe care-i văzuse în Biserica Iezuită erau la fel de ferm convinşi de adevărul religiei romano-catolice, cum era şi el convins de dreptatea Bisericii Anglicane, după care îl duse mai departe făcându-l să accepte ideea că şi mahomedanii, şi budiştii erau convinşi că religia lor este cea adevărată. S-ar fi părut că a şti că ai dreptate nu înseamnă mai nimic; cu toţii ştiau că au dreptate. Weeks nu avea câtuşi de puţin intenţia de a submina credinţa băiatului, dar îl interesa profund religia şi găsea că e un subiect captivant de conversaţie. Îi prezentase foarte exact propriile lui concepţii, când îi spusese că respinge cu toată seriozitatea aproape toate lucrurile în care credeau alţii. Odată Philip îi puse o întrebare pe care o auzise în gura lui unchiu-său, când conversaţia din casa parohială se referise la o lucrare oarecum raţionalistă, discutată cu aprindere în ziarele epocii.

— Dar de ce să crezi că tu ai dreptate, iar toţi oamenii aceia ca Sfântul Anselm şi Sfântul Augustin n-au avut?

— Vrei să spui că ei erau oameni foarte deştepţi şi învăţaţi, pe când despre mine ai mari îndoieli că aş fi

deştept sau învăţat? întrebă Weeks.

— Da, răspunse Philip şovăind, deoarece formulată astfel întrebarea lui părea impertinentă.

— Sfântul Augustin credea că pământul e o tăblie şi că soarele se învârteşte în jurul lui.

— Nu ştiu ce dovedeşte asta.

— Păi cum? Asta dovedeşte că omul crede ceea ce crede generaţia lui. Sfinţii tăi trăiau într-o epocă a credinţei, când era practic imposibil să respingi ceea ce nouă ne apare astăzi ca fiind absolut de necrezut.

— Atunci de unde ştii că acum cunoaştem adevărul?

— Păi nici nu ştiu.

Philip chibzui o clipă asupra acestei afirmaţii, apoi spuse:

— Nu văd de ce lucrurile pe care le credem acum în mod absolut n-ar putea să fie la fel de greşite ca şi lucrurile în care credeau ei în trecut.

— Nici eu nu văd de ce.

— Atunci cum poţi să mai crezi în ceva?

— Nu ştiu.

Philip îl întrebă pe Weeks ce părere are despre religia lui Hayward.

— Oamenii şi-au făurit întotdeauna zeii după chipul şi asemănarea lor, zise Weeks. El crede în pitoresc.

Philip făcu o scurtă pauză după care spuse:

— Nu văd de ce ar trebui să creadă omul în Dumnezeu.

Nici nu scosese bine cuvintele din gură, că îşi şi dădu seama de ceea ce se întâmplase: şi el încetase să mai creadă. Ca un duş rece, această constatare îi tăie răsuflarea. Se uită la Weeks cu ochi speriaţi. Deodată i se făcu frică. Îl părăsi pe Weeks cât de repede putu. Simţea nevoia să fie singur. Era cea mai zguduitoare experienţă prin care trecuse vreodată, încercă să se gândească bine la toate; era foarte palpitant, întrucât se părea că e în joc toată viaţa lui (se gândi că hotărârea pe care o lua în această privinţă avea fără doar şi poate să afecteze profund cursul vieţii lui) şi o greşeală putea să-l ducă la osânda veşnică; dar, cu cât se gândea mai mult, cu atât era mai convins; şi cu toate că în săptămânile următoare citi cu viu interes numeroase

cărţi, auxiliare ale scepticismului, ele nu făcură decât să confirme ceea ce simţea în mod instinctiv în sinea lui. Realitatea era că încetase să mai creadă nu pentru cutare sau cutare motiv, ci pur şi simplu pentru că nu avea o fire religioasă. Credinţa fusese pentru el un lucru impus din afară. Era o chestiune de mediu şi de exemplu. Un alt mediu şi un alt exemplu îi oferiseră prilejul de a se regăsi. Îşi înlătură credinţa din copilărie cu un gest foarte simplu, ca şi cum ar fi aruncat o pelerină de care nu mai avea nevoie. La început, viaţa i se păru ciudată şi pustie, fără credinţa care fusese pentru el un reazem statornic, deşi nu-şi dăduse niciodată seama de asta. Se simţea ca un om care s-a sprijinit mereu în baston şi se trezeşte deodată că e silit să meargă fără niciun ajutor. Ba chiar i se părea că zilele sunt mai reci şi nopţile mai solitare. Ceea ce-l susţinea însă era emoţia captivantă; aceasta părea să facă viaţa o aventură mai palpitantă; şi, foarte curând, bastonul pe care-l aruncase în lături, pelerina care căzuse de pe umeri îi apărură ca o povară insuportabilă de care abia scăpase. Ritualurile religioase pe care fusese silit de alţii să le îndeplinească ani de-a rândul făceau pentru el parte din religie. Se gândi la rugăciunile şi epistolele pe care trebuise să le înveţe pe dinafară şi la liturghiile nesfârşite de la catedrală la care asistase simţind neîncetat, în fiecare părticică a trupului, dorinţa de mişcare; şi-şi amintea cum mergea pe jos prin întuneric străbătând drumurile pline de noroi până la biserica parohiei din Blackstable şi ce sumbră şi îngheţată era clădirea aceea; stătea acolo cu picioarele sloi, cu degetele bocnă şi de jur-împrejur nu era altceva decât mirosul greţos de pomadă. Vai, ce îngrozitor se plictisise! Îi sălta inima de bucurie acum când vedea că s-a eliberat de toate acestea.

Se mira singur cum a încetat aşa de uşor să mai creadă şi neştiind că sentimentul acesta fusese trezit la viaţă sub acţiunea subtilă a forţelor ce zăceau în străfundul firii sale, el atribuia propriei sale inteligenţe siguranţa la care ajunsese. Era exagerat de încântat de sine însuşi. Dată fiind lipsa de înţelegere a tineretului pentru orice atitudine

diferită de a sa, el îi dispreţuia îndeajuns pe Weeks şi pe Hayward pentru că se mulţumeau cu emoţia vagă pe care o numeau Dumnezeu şi nu voiau să mai facă încă un pas, acela care lui i se părea atât de simplu şi evident. Într-o bună zi, urcă de unul singur pe un deal ca să admire o privelişte care, nici el nu ştia de ce, îl umplea întotdeauna de o bucurie nebună. Venise toamna, dar cerul era încă senin aproape tot timpul şi strălucea cu o lumină mai frumoasă chiar decât înainte; parcă natura ar fi încercat în mod conştient să dea o putere deplină ultimelor zile frumoase. Privea câmpia de la picioarele lui tremurând în razele soarelui şi întinzându-se până departe în zare; la o oarecare distanţă, se vedeau acoperişurile caselor din Mannheim şi, ceva mai departe, se zărea nedesluşit oraşul Worms. Ici-colo o licărire mai pătrunzătoare indica prezenţa Rinului. Spaţiul imens strălucea ca aurul. Stând în vârful dealului, Philip simţea cum îi bate inima plină de o bucurie pură şi se gândea cum o fi fost pe vremuri când diavolul stătea alături de Isus pe un munte înalt şi încerca să-l ispitească arătându-i împărăţiile lumeşti. Lui Philip, îmbătat de frumuseţea priveliştii, i se părea că în faţa lui se întinde lumea întreagă şi era gata să coboare spre ea ca să se bucure din plin de plăcerile ei. Acum era eliberat de temeri înjositoare şi de prejudecăţi. Putea să-şi urmeze netulburat calea fără teama aceea insuportabilă de focul iadului. Deodată îşi dădu seama că a scăpat şi de povara răspunderii care transforma fiecare acţiune din viaţa lui într-o chestiune cu consecinţe imediate. Acum putea respira mai liber într-un spaţiu larg, cu un aer care nu-l apăsa. Nu mai era răspunzător decât faţă de el însuşi, pentru acţiunile lui. Libertate! În sfârşit, era propriul lui stăpân. Din obişnuinţă şi fără să-şi dea seama, îi mulţumi lui Dumnezeu pentru că nu mai crede în El.

Ameţit de mândrie pentru propria lui inteligenţă şi neînfricare, Philip păşi cu hotărâre într-o viaţă nouă. Dar faptul că-şi pierduse credinţa avea asupra comportării lui mult mai puţină influenţă decât se aştepta. Deşi azvârlise cât colo dogmele creştineşti, nici prin cap nu-i trecea să

critice morala creştină. Accepta virtuţile creştineşti şi chiar i se părea că e frumos să le practice aşa, de dragul lor, fără să se gândească vreodată la răsplată sau la pedeapsă. În casa lui *Frau Professor* existau prea puţine ocazii de a-şi manifesta eroismul, dar el se ferea de minciună, cu ceva mai multă exigenţă decât înainte, şi se silea să fie ceva mai atent decât de obicei cu cucoanele bătrâne şi plicticoase care făceau din când în când conversaţie cu el. Evita acum cu grijă înjurăturile inofensive şi epitelele violente caracteristice pentru limba engleză şi cultivate de el mai înainte ca un semn de bărbăţie. După ce rezolvase întreaga problemă în mod satisfăcător pentru el, încercă să şi-o scoată din minte, dar lucrul acesta se dovedi ceva mai dificil decât îşi închipuise; şi nu putu nici să-şi împiedice regretele, nici să-şi înăbuşe presimţirile negre care îl chinuiau uneori. Era atât de tânăr şi avea atât de puţini prieteni, încât nemurirea nu reprezenta niciun fel de atracţie deosebită pentru el, aşa că izbuti fără prea multă bătaie de cap să înceteze a mai crede în ea; dar un lucru îl întrista cumplit. Îşi spuse că e ceva iraţional, încercă să se elibereze de asemenea înclinaţii patetice, bătându-şi joc de el însuşi; şi totuşi, îi dădeau cu adevărat lacrimile când se gândea că n-o s-o mai vadă niciodată pe frumoasa lui mamă a cărei dragoste pentru el devenise tot mai preţioasă pe măsură ce treceau anii de la moartea ei. Şi uneori, ca şi cum nenumăraţi strămoşi cucernici şi cu frica lui Dumnezeu i-ar fi înrâurit subconştientul, îl apuca o adevărată panică la gândul că, la urma urmei, s-ar fi putut ca totul să fie adevărat şi că acolo sus, dincolo de cerul albastru, să existe de fapt un Dumnezeu aspru care avea să-i pedepsească pe atei aruncându-i în flăcările veşnice. În asemenea împrejurări, raţiunea nu-i putea oferi niciun ajutor şi el îşi închipuia spaima unor chinuri fizice care aveau să dureze la nesfârşit; i se făcu rău de frică şi într-o clipă era lac de sudoare. În cele din urmă, îşi spuse deznădăjduit:

— Dacă stai să te gândeşti, nu e vina mea. Eu nu pot să fiu credincios cu de-a sila. În fond, dacă există totuşi un Dumnezeu care o să mă pedepsească pentru că în mod

cinstit nu cred în El, n-am ce să fac.

Capitolul XXIX

Veni iarna. Weeks se duse la Berlin să asculte prelegerile lui Paulssen, iar pe Hayward îl bătea gândul să plece în sud. Îşi deschise porţile teatrul din Heidelberg, Philip şi cu Hayward se duceau la spectacole de două-trei ori pe săptămână, însufleţiţi de intenţia lăudabilă de a face progrese la germană; iar Philip găsea că acesta e un mijloc de a-şi perfecţiona cunoştinţele de limbă cu mult mai amuzant decât ascultarea predicilor. Se treziră în toiul unei perioade de renaştere a teatrului. În repertoriul din iarna respectivă erau incluse mai multe piese ale lui Ibsen; *Die Ehre*[47] a lui Sudermann era pe atunci o piesă nouă şi reprezentarea ei produsese mare vâlvă în tihnitul orăşel universitar; fusese lăudată cu ardoare, dar şi atacată cu vehemenţă; urmară şi alţi dramaturgi cu lucrări scrise sub influenţe moderne şi Philip văzu o serie de piese care dezvăluiau în faţa ochilor lui ticăloşiile omenirii. Până atunci nu asistase niciodată la un spectacol teatral (unele companii ambulante, cam de mâna a şaptea, prezentau din când în când piese în sala de festivităţi de la Blackstable, dar protopopul, în parte datorită profesiei sale, şi în parte pentru că se temea să nu fie ceva vulgar, nu se ducea niciodată să le vadă). Şi aşa îl cuprinse pe Philip pasiunea pentru teatru. Simţea un fior de emoţie în momentul în care intra în sala mică, sărăcăcioasă şi prost luminată a teatrului, Curând ajunse să cunoască particularităţile micii trupe locale şi, după distribuţie, putea spune de îndată care aveau să fie trăsăturile caracteristice ale personajelor din piesă; dar asta nu conta pentru el. Pentru el, arta era viaţa adevărată. Era o viaţă ciudată, întunecată şi chinuită, în

[47] *Onoarea*, piesă a dramaturgului german Heinrich Sudermann (1857–1928).

care bărbaţii şi femeile expuneau în faţa unor priviri ferite de remuşcări răul care sălăşluia în inima lor; o faţă frumoasă ascundea o minte păcătoasă; virtuoşii se slujeau de virtute ca de o mască pentru a-şi ascunde viciile tainice; caracterele pretins tari se prăbuşeau în propria lor slăbiciune; cei cinstiţi erau corupţi, cei puri erau imorali. Parcă ai fi locuit într-o cameră în care cu o seară înainte avusese loc o orgie; dimineaţa nu deschisese nimeni ferestrele şi aerul era îmbâcsit de resturi de băutură, de fum gros şi de miros de gaz. Nimeni nu râdea. În cel mai bun caz, chicoteai din când în când pe seama ipocritului sau a prostului; personajele se exprimau în cuvinte sălbatice, smulse parcă de ruşine şi de spaimă din inima lor.

Pe Philip îl fermeca intensitatea sordidă a spectacolelor. I se părea că vede din nou lumea cu alţi ochi şi ardea de nerăbdare să cunoască şi această lume. După căderea cortinei, se ducea la o cârciumă şi stătea cu Hayward în atmosfera aceea caldă şi luminoasă ca să mănânce un sendviş şi să bea o halbă de bere. De jur-împrejur, erau mici grupuri de studenţi care râdeau şi vorbeau; ici-colo se afla câte o familie aşezată la o masă – tata, mama şi un băiat şi o fată; uneori, fata spunea un lucru cu haz, iar tatăl se lăsa pe speteaza scaunului şi râdea, râdea din toată inima. Era o atmosferă prietenească şi inocentă. Scenele acestea erau de o plăcută familiaritate, dar Philip nu avea ochi pentru asta. Gândurile lui se învârteau mai departe în jurul piesei pe care o văzuse.

— Nu-i aşa că asta îţi dă sentimentul vieţii adevărate? spunea el cu convingere. Ştii, nu cred că am să mai pot rămâne mult timp aici. Vreau să mă întorc la Londra ca să încep să trăiesc cu adevărat. Vreau să capăt şi eu experienţă. M-am plictisit să mă tot pregătesc pentru viaţă; acum vreau s-o trăiesc.

Uneori, Hayward îl lăsa pe Philip să se întoarcă singur acasă. El nu-i răspundea niciodată exact lui Philip când acesta îi punea întrebări pline de curiozitate, ci pur şi simplu făcea aluzie la un amor romantic, încheind cu un râs

zgomotos şi cam prostesc; îi cita câteva versuri din Dante Gabriel Rosetti[48] şi odată îi arătă lui Philip un sonet în care pasiunea şi culoarea purpurie, pesimismul şi patosul erau îngrămădite laolaltă, subiectul fiind o tânără numită Trude. Hayward îşi înconjura micile lui aventuri sordide şi vulgare cu un nimb de poezie şi socotea că stă cot la cot cu Pericle şi cu Phidias, pentru că, descriind obiectul atenţiilor lui, folosea cuvântul „hetairă”[49] în locul acelora mult mai directe şi mai potrivite pe care le oferea limba engleză. În timpul zilei, Philip trecuse din curiozitate pe străduţa din preajma podului vechi, cu căsuţele ei albe, curăţele şi cu obloane verzi, unde – după cum îi spusese Hayward – stătea *Fräulein* Trude. Dar femeile cu chipurile brutale şi obrajii vopsiţi, care ieşiseră în prag şi strigaseră după el, îl umplură de spaimă; fugise îngrozit de mâinile grosolane care încercau să-l reţină. Tânjea după experienţă mai mult decât după orice alt lucru şi se simţea ridicol pentru că la vârsta lui nu se bucurase încă de lucrul acela pe care toată literatura citită îl proclama ca fiind cel mai important; dar el avea talentul nefericit de a vedea lucrurile exact cum erau şi realitatea care i se oferea se deosebea îngrozitor de mult de idealul visurilor sale.

Nu ştia ce întindere nesfârşită, aridă şi accidentată trebuia străbătută până ce călătorul prin viaţă ajunge să accepte realitatea. E o iluzie că tinereţea e fericită, o iluzie a celor care au pierdut-o. Dar tinerii ştiu că sunt nenorociţi pentru că sunt plini de idealurile neadevărate care le-au fost picurate în minte şi, de fiecare dată când intră în contact cu adevărul, se lovesc şi se rănesc. S-ar părea că tinerii sunt victimele unei conspiraţii, deoarece cărţile pe care le citesc, ideale din punctul de vedere al necesităţilor selecţiei – şi conversaţiile oamenilor mari – care-şi privesc retrospectiv viaţa în lumina irizată şi trandafirie a uitării – îi pregătesc pe tineri pentru o viaţă ireală. Ei trebuie să descopere singuri că tot ceea ce au citit şi tot ceea ce li s-a spus sunt minciuni, minciuni, minciuni; şi fiecare nouă

---

[48] Poet şi pictor englez (1828–1882), lider al mişcării prerafaelite.

[49] Curtezană (elină).

descoperire mai bate încă un cui în trupul lor răstignit pe crucea vieţii. Lucrul ciudat este că fiecare om care a trecut prin această cumplită deziluzie o sporeşte şi el, în mod inconştient, prin forţa dinlăuntru! lui, care e mai puternică decât el. Pentru Philip, tovărăşia lui Hayward fu lucrul cel mai rău cu putinţă. Hayward era un om care nu vedea nimic cu ochii lui, ci numai printr-o atmosferă literară, şi era primejdios pentru că se înşelase pe sine ca să ajungă la sinceritate. În mod foarte onest, el îşi lua senzualitatea drept emoţie romantică, şovăielile drept temperament artistic şi trândăvia drept calm filozofic. Mintea lui, vulgară în aspiraţiile ei către rafinament, dădea tuturor lucrurilor proporţii exagerate, cu contururi foarte estompate, învăluindu-le într-un abur auriu de sentimentalism. Minţea fără să ştie vreodată că minte şi, când i se atrăgea atenţia asupra acestui lucru, zicea că minciunile sunt frumoase. Era un idealist.

Capitolul XXX

Philip era neliniştit şi nemulţumit. Aluziile poetice pe care le făcea Hayward îi tulburau imaginaţia şi sufletul lui tânjea după aventuri şi romantism. Sau cel puţin aşa îşi explica el lucrurile.

Din pură întâmplare, un fapt petrecut în casa lui *Frau* Erlin îi spori interesul lui Philip pentru problema relaţiilor dintre sexe. De vreo două-trei ori în decursul plimbărilor sale pe coline o întâlnise pe *Fräulein* Cäcilie rătăcind de una singură. Philip trecuse pe lângă ea salutând-o doar din cap şi, la câţiva metri mai încolo, îl văzuse pe chinez. La început nu se gândise la nimic; dar, într-o seară, întorcându-se acasă după lăsarea întunericului, trecu pe lângă un cuplu care mergea înlănţuit. Auzindu-i paşii, cei doi tineri se depărtară repede unul de altul şi deşi Philip nu putea vedea bine prin întuneric fu aproape sigur că era Cäcilie cu

domnul Sung. Despărţirea lor bruscă dădea să se înţeleagă că până atunci merseseră la braţ. Philip era nedumerit şi surprins. La început nu-i acordase prea multă atenţie lui *Fräulein* Cäcilie. Era o fată urâţică cu faţa pătrată şi trăsături aspre. Nu putea să aibă mai mult de şaisprezece ani, întrucât părul ei blond era încă pieptănat cu coadă. În seara aceea, la cină, o privi curios; şi, deşi în ultima vreme fata era cam tăcută la masă, de data aceasta îi adresă cuvântul.

— Pe unde te-ai plimbat astăzi, *Herr* Carey? întrebă ea.

— O, am fost spre Königssthul.

— Eu n-am ieşit deloc din casă, afirmă ea, m-a durut capul.

Chinezul, care era aşezat lângă ea, se întoarse spre fată şi-i spuse:

— Vai, ce rău îmi pare! Dar sper că ţi-a mai trecut, nu?

Era evident că *Fräulein* Cäcilie nu se simţea în largul ei, pentru că i se adresă din nou lui Philip.

— Te-ai întâlnit cu multă lume pe drum?

Fără voia lui, Philip roşi pentru că spuse o minciună gogonată:

— Nu, n-am văzut nici ţipenie de om, după cât îmi aduc aminte.

I se păru că în ochii fetei citeşte un sentiment de uşurare.

Curând însă nu mai rămase nici umbră de îndoială că între cei doi tineri e ceva. Alţi locatari din casa lui *Frau Professor* îi văzură şi ei ascunzându-se prin locuri retrase şi întunecoase. Cucoanele mai vârstnice care stăteau în capul mesei începură să discute despre ceea ce devenise între timp un adevărat scandal. *Frau Professor* era supărată şi hărţuită. Se străduise din răsputeri să se prefacă a nu fi văzut nimic. Venea iama şi nu mai era chiar aşa uşor ca vara să-ţi umpli pensiunea de locatari. *Herr* Sung era un client bun: ţinea două camere la parter şi la fiecare masă bea un litru de vin de Mosella, la care *Frau Professor* câştiga bine deoarece îi lua trei mărci pe sticlă. Niciunul dintre ceilalţi oaspeţi ai ei nu bea vin şi unii dintre ei nu beau nici bere. Şi nici pe *Fräulein* Cäcilie n-ar fi vrut s-o

piardă. Părinţii ei erau oameni de afaceri în America de Sud şi o plăteau bine pe *Frau Professor* pentru grija maternă cu care se ocupa de fată; ea ştia că dacă i-ar fi scris unchiului fetei, care locuia la Berlin, acesta ar fi luat-o imediat de acolo pe Cäcilie. *Frau Professor* se mulţumi să-i privească pe amândoi cu severitate în timpul mesei şi, cu toate că nu îndrăznea să fie mojică faţă de chinez, îi face a plăcere să se poarte nepoliticos cu Cäcilie. Dar cele trei cucoane mai în vârstă nu erau mulţumite. Li se părea că asta e prea puţin. Două dintre ele erau văduve, iar a treia, olandeza, era o fată bătrână cu o înfăţişare foarte masculină; cele trei cucoane plăteau tariful cel mai mic pentru pensiune şi pe deasupra îi dădeau mai multă bătaie de cap decât toţi ceilalţi locatari la un loc, dar, pe de altă parte, stăteau permanent în gazdă la ea şi deci trebuia să le suporte aşa cum erau. Ele se duseră la *Frau Professor* şi-i spuseră că trebuie să facă ceva; era o adevărată ruşine şi pensiunea înceta să mai fie o casă onorabilă. *Frau Professor* recurse pe rând la încăpăţânare, furie, lacrimi, dar cele trei bătrâne o puseră în minoritate, aşa că, prefăcându-se deodată cuprinsă de o indignare virtuoasă, gazda promise că va pune capăt acestei poveşti.

După dejun o luă pe Cäcilie în dormitorul ei şi începu să-i vorbească pe un ton foarte grav; spre marea ei uimire însă, fata adoptă o atitudine impertinentă şi neruşinată: susţinu că are voie să facă ce vrea, şi dacă are chef să se plimbe cu chinezul nu vede în ce măsură acest lucru ar fi treaba altcuiva şi ar trebui să preocupe şi pe alţii în afară de ea. *Frau Professor* o ameninţă că-i va scrie unchiului ei.

— Atunci *Onkel* Heinrich o să mă dea în gazdă la o familie berlineză pe timpul iernii, ceea ce o să fie mult mai plăcut pentru mine. Iar *Herr* Sung o să vină şi el la Berlin.

Frau Professor începu să plângă. Lacrimile curgeau şiroaie pe obrajii ei roşii, graşi şi vulgari, iar Cäcilie o luă în râs.

— Asta înseamnă că o să vă rămână trei camere goale peste iarnă.

Atunci *Frau Professor* încercă să aplice un alt plan. Făcu

apel la firea bună a lui *Fräulein* Căcilie: doar era o fată cu inimă, simţitoare şi îngăduitoare; *Frau* Erlin n-o mai trata ca pe un copil, ci ca pe o femeie în toată firea. Îi spuse că lucrul n-ar fi aşa de înspăimântător în sine, dar aici e vorba de un chinez cu pielea galbenă, cu nasul turtit, şi cu ochii mici de porc! Asta făcea ca situaţia să fie îngrozitoare. Numai când te gândeai la una ca asta şi te apuca scârba.

— *Bite, bitte*[50], spuse Căcilie trăgându-şi cu greu răsuflarea, nu vreau să aud pe nimeni spunând ceva împotriva lui.

— Dar nu poate fi vorba de ceva serios, nu? întrebă *Frau* Erlin cu respiraţia întretăiată.

— Îl iubesc, îl iubesc, îl iubesc!

— *Gott im Himmel!*[51]

Frau Professor holbă ochii la ea cu uimire şi groază: ea socotise că nu e altceva decât o poznă copilărească şi o prostie nevinovată; dar patima cu care vorbea fata dezvăluia tot adevărul. Căcilie se uită o clipă la ea cu ochi înflăcăraţi şi apoi, dând din umeri, ieşi din odaie.

Frau Erlin păstră pentru ea amănuntele acestei conversaţii şi peste câteva zile schimbă locurile comesenilor. Îl întrebă pe *Herr* Sung dacă n-ar vrea să vină să stea lângă ea şi acesta, cu politeţea sa nedezminţită, acceptă imediat. Căcilie privi cu indiferenţă această schimbare. Dar, ca şi cum faptul de a fi descoperit că relaţiile dintre ei erau cunoscute tuturor locatarilor i-ar fi făcut şi mai neruşinaţi, acum nu se mai ascundeau când umblau împreună şi în fiecare după-amiază porneau în văzul tuturor să se plimbe pe dealuri. Era limpede că nu le pasă ce se spune despre ei. În cele din urmă, până şi profesorul Erlin se trezi din placiditatea lui şi insistă ca soţia lui să stea de vorbă cu chinezul. *Frau* Erlin îl luă şi pe el deoparte şi îi ţinu un discurs; îi spuse că strică reputaţia fetei, că aduce un prejudiciu casei lor, că trebuie să-şi dea seama cât de rea şi de ticăloasă este purtarea lui; dar *Herr* Sung o întâmpină cu nişte dezminţiri zâmbitoare; el nici nu înţelegea la ce se referă *Frau* Erlin, pentru că de fapt nu-i acorda nicio atenţie

[50] Vă rog, vă rog (germ).
[51] Dumnezeule mare! (germ.).

lui *Fräulein* Cäcilie şi nu se plimba niciodată cu ea. Totul, absolut totul era minciună.

— *Ach, Herr Sung*[52], cum puteţi spune un asemenea lucru? Aţi fost văzuţi împreună de nenumărate ori.

— Nu, greşiţi. Nu-i adevărat.

Chinezul o privea zâmbind neîncetat, arătându-şi dinţii mici şi regulaţi. Era cât se poate de calm. Negă totul. Negă totul cu un tupeu plin de bunăvoinţă. În cele din urmă, *Frau Professor* îşi ieşi din fire şi-i spuse că fata a mărturisit că-l iubeşte. Nici asta nu-l mişcă. El continuă să zâmbească.

— Prostii, prostii, nicio mărturisire.

Nu izbuti să obţină niciun amănunt de la el. Vremea se strica din zi în zi: ningea, dăduse gerul şi apoi un dezgheţ urmat de un şir nesfârşit de zile mohorâte în care plimbările nu puteau să fie prea plăcute. Într-o seară, tocmai când Philip îşi terminase lecţia de germană cu *Herr* Professor şi stătea de vorbă de puţină vreme cu *Frau* Erlin, Anna intră repede în salon.

— Mamă, unde e Cäcilie? întrebă ea.

— Presupun că e în camera ei.

— Dar văd că e întuneric.

Frau Professor scoase o exclamaţie şi se uită alarmată la fiica ei. Acelaşi gând care stăruia în mintea Annei îi trecu şi ei prin cap.

— Sună să vină Emil, zise ea cu glas răguşit.

Emil era găliganul lălâu care-i servea la masă şi făcea mai toate treburile gospodăriei. Când intră în cameră, *Frau Professor* îi spuse:

— Emil, du-te până în camera lui *Herr* Sung şi intră fără să baţi la uşă. Dacă e cineva înăuntru spune că ai venit să vezi ce e cu soba.

Pe faţa flegmatică a lui Emil nu se întrezări niciun semn de mirare.

Băiatul coborî încet scările. *Frau Professor* şi cu Anna lăsară uşa deschisă şi traseră cu urechea. Curând îl auziră pe Emil urcând din nou scările şi-l strigară.

— Era cineva în cameră? întrebă *Frau Professor*.

---

[52] Ah, domnule Sung (germ.).

— Da, *Herr* Sung.

— Era singur?

Pe buzele băiatului miji un zâmbet şiret.

— Nu. Era şi *Fräulein* Căcilie acolo.

— Vai, ce ruşine! strigă *Frau Professor*.

Acum băiatul zâmbi cu gura până la urechi.

— *Fräulein* Căcilie e acolo în fiecare seară. Uneori stă ceasuri întregi.

Frau Professor începu să-şi frângă mâinile.

— Vai, dar e îngrozitor! Cum se face că nu mi-ai spus nimic până acum?

— Nu e treaba mea, răspunse el dând din umeri.

— Bănuiesc că te-au plătit bine pentru asta. Pleacă! Ieşi!

Băiatul porni către uşă cu mersul lui greoi şi şleampăt.

— Mamă, trebuie să-i dai afară din casă, zise Anna.

— Şi cine plăteşte chirie în locul lor? Şi curând vine şi scadenţa ratei noastre la impozite. Ţie îţi vine uşor să-mi spui să-i dau afară, dar dacă-i dau afară n-am cu ce să achit notele de plată.

Cu obrajii şiroind de lacrimi, *Frau Professor* se întoarse către Philip:

— *Ach, Herr* Carey, te rog mult să nu spui ce-ai auzit. Dacă ar afla *Fräulein* Förster (asta era fata bătrână de origină olandeză), dacă ar afla *Fräulein* Förster ar pleca imediat. Şi, dacă pleacă toţi, trebuie să închidem casa. Eu n-am cu ce s-o ţin.

— Bineînţeles că n-am să suflu o vorbă.

— Dacă Căcilie rămâne mai departe în casă eu nu mai vorbesc cu ea, zise Anna.

În seara aceea, la cină, *Fräulein* Căcilie, mai roşie la faţă ca de obicei şi cu un aer foarte îndârjit, îşi luă foarte punctual locul obişnuit, dar *Herr* Sung nu-şi făcu apariţia. Un timp, Philip crezu că n-o să aibă curajul să înfrunte calvarul. În cele din urmă, el veni totuşi foarte zâmbitor şi ochii îi jucau în cap când îşi ceru scuze pentru că a întârziat. Insistă ca de obicei să-i toarne lui *Frau Professor* un pahar din sticla lui de vin de Mosella şi îi oferi un pahar şi lui *Fräulein* Förster. Era foarte cald în cameră pentru că

toată ziua arsese focul în sobă şi ei nu deschideau decât foarte rar ferestrele. Emil umbla de colo până colo, stângaci ca de obicei, dar, de data asta, prin cine ştie ce întâmplare, izbuti să servească pe toată lumea mai repede şi într-o ordine desăvârşită. Cele trei cucoane bătrâne nu scoteau o vorbă şi aveau un aer vădit dezaprobator. *Frau Professor* nu-şi revenise încă după porţia de plâns pe care o trăsese; soţul ei era mut şi apăsat de gânduri. Conversaţia lâncezea. Lui Philip i se păru că adunătura aceea de oameni alături de care stătuse atât de des avea în ea ceva îngrozitor; cu toţii arătau altfel decât arătaseră până atunci, în lumina celor două lămpi care atârnau din tavan. Philip parcă nu se simţea în largul lui. Odată întâlni privirea Cäciliei şi i se păru că fata îl priveşte cu ură şi dispreţ. În cameră era o atmosferă înăbuşitoare. Patima aceea ticăloasă care îi unea pe cei doi tineri îi tulbura pe toţi; îi domina un sentiment de depravare orientală; parcă totul sugera mireasma beţişoarelor parfumate, a misterelor ruşinoase, a vieţilor ascunse, făcându-i să respire greu. Philip simţea cum îi zvâcnesc arterele pe frunte. Nu putea înţelege ce emoţie stranie îl tulbură; i se părea că simte ceva grozav de atrăgător şi totodată era cuprins de repulsie şi oroare.

Lucrurile continuară tot aşa timp de câteva zile. Domnea aceeaşi atmosferă nesănătoasă, stârnită de pasiunea aceea nefirească şi o simţeau cu toţii. Nervii oamenilor din micuţa gospodărie păreau să fie întinşi la maximum. Numai pe *Herr* Sung toate acestea îl lăsau rece; nu era cu nimic mai puţin zâmbitor, afabil şi politicos decât fusese până atunci: era greu să spui dacă purtarea lui reprezenta triumful civilizaţiei sau expresia dispreţului orientalilor pentru Occidentul învins. Cäcilie îi sfida cu cinism, în cele din urmă, nici *Frau Professor* nu mai putu suporta situaţia. Se trezi deodată cuprinsă de panică, întrucât profesorul Erlin, cu sinceritatea lui brutală, sugerase consecinţele posibile ale unei legături amoroase care între timp devenise de notorietate publică, ceea ce o tăcuse şi pe ea să vadă cum reputaţia ei la Heidelberg şi renumele pensiunii ar fi putut să fie ruinate dintr-odată de un scandal public care nu mai

putea fi ascuns. Din cine ştie ce motiv, poate pentru că era orbită de interesele ei, nu-şi dăduse niciodată seama de această eventualitate; acum, însă, când în mintea ei se învolburau temeri îngrozitoare, nimeni n-o mai putea opri s-o dea imediat afară pe fată. Înţelepciunea Annei îi convinse să-i scrie o scrisoare prudentă unchiului din Berlin, sugerându-i s-o ia de acolo pe Cäcilie.

Dar, după ce se împăcă la gândul că-i va pierde pe cei doi locatari, *Frau Professor* nu mai putu rezista ispitei încântătoare de a da frâu liber furiei stăpânite cu greu atâta vreme. Acum nimic n-o mai putea împiedica să-i spună Cäciliei ce voia.

— Cäcilie, să ştii că i-am scris unchiului tău să te ia de aici. Nu te mai pot ţine în casa mea.

Ochii ei mici şi rotunzi scânteiară de bucurie când văzu că fata păleşte brusc.

— Eşti o neruşinată, o neruşinată, reluă ea.

Apoi îi spuse tot felul de vorbe urâte.

— Ce i-ai scris unchiului Heinrich, *Frau Professor*? întrebă fata, pierzându-şi brusc aroganţa batjocoritoare cu care îi înfruntase până atunci.

— A, asta o să ţi-o spună personal. Sper că ai să primeşti mâine o scrisoare de la el.

A doua zi, la cină, ca s-o umilească şi mai tare în public, îi strigă din capătul celălalt al mesei:

— Cäcilie, să ştii că am primit o scrisoare de la unchiul tău. Astă-seară trebuie să-ţi faci bagajele şi mâine o să te urcăm în tren. La Berlin o să te aştepte chiar el la Gara Centrală.

— Am înţeles, *Frau Professor*.

Herr Sung zâmbi, privind-o drept în ochi pe *Frau Professor* şi, în ciuda protestelor ei, nu se lăsă până nu-i turnă un pahar cu vin. *Frau Professor* îşi termină masa cu foarte multă poftă. Dar triumful ei fusese un gest lipsit de înţelepciune. Înainte de a se duce la culcare, îl chemă pe servitor.

— Emil, dacă e gata cufărul domnişoarei Cäcilie, n-ar fi rău să-l duci jos chiar astă-seară. O să vină hamalul să-l ia

înainte de micul dejun.

Servitorul ieşi, dar se întoarse peste o clipă.

— *Fräulein* Cäcilie nu e în camera ei şi sacul de voiaj a dispărut.

Scoţând un ţipăt, *Frau Professor* se grăbi să se ducă la faţa locului: cufărul era pe podea, legat cu curele şi încuiat; dar sacul de voiaj nu era nicăieri şi nici pălăria şi pelerina fetei. Sertarele măsuţei de toaletă erau goale. *Frau Professor* alergă gâfâind la garsoniera chinezului; de douăzeci de ani nu mai umblase aşa de repede, iar Emil strigă după ea să aibă grijă să nu cadă; nu-şi mai dădu osteneala să bată în uşă şi dădu buzna înăuntru. Odăile erau goale. Bagajele dispăruseră şi uşa care dădea în grădină, deschisă încă şi acum, arăta pe unde fuseseră scoase. Pe masă era un plic cu câteva bancnote pentru chiria pe luna respectivă şi o sumă oarecare pentru diferite alte cheltuieli. Gemând, răpusă deodată de sforţările pe care le făcuse în graba ei, *Frau Professor* se prăbuşi cu greutate pe un divan. Nu mai încăpea nicio îndoială că cei doi plecaseră împreună. Emil rămase la fel de impasibil şi greoi ca şi până atunci.

Capitolul XXXI

După ce spusese neîncetat timp de o lună de zile că pleacă a doua zi în sud şi îşi amânase mereu plecarea de la o săptămână la alta, dat fiind că era incapabil să se deprindă cu gândul că va trebui să se ostenească făcându-şi bagajele şi să suporte neplăcerile unei călătorii, Hayward fusese alungat în cele din urmă din casă, chiar înainte de Crăciun, de pregătirile pentru această sărbătoare. Nu putea suporta nici măcar ideea unei festivităţi teutone, i se făcea pielea de găină când se gândea la veselia agresivă a acestei perioade şi, în dorinţa sa de a evita ceea ce era logic şi ceea ce făcea toată lumea, se hotărî să pornească

în călătorie în seara de Crăciun.

Lui Philip nu-i păru rău de plecarea lui Hayward pentru că, de felul lui, era o fiinţă deschisă şi directă şi îl enerva să vadă un om veşnic nehotărât. Cu toate că era în mare măsură sub influenţa lui Hayward, nu accepta şi punctul de vedere al acestuia, după care nehotărârea ar fi fost dovada unei sensibilităţi încântătoare. Mai mult decât atât, nu putea să sufere umbra de zâmbet batjocoritor cu care privea Hayward drumul său drept. Rămaseră în corespondenţă. Hayward stăpânea admirabil stilul epistolar şi, cunoscându-şi talentul, îşi dădea multă osteneală pentru compunerea scrisorilor. Avea un temperament receptiv la frumoasele influenţe cu care venea în contact şi, în scrisorile sale din Roma, reuşea să introducă aroma subtilă a Italiei. Oraşul vechilor romani i se părea puţin vulgar şi el găsea distincţie numai în epoca de decădere a Imperiului; în schimb, Roma papilor îi trezea simpatia şi, în cuvinte alese, el exprima cu mult rafinament o frumuseţe rococo. Scria despre vechea muzică bisericească şi despre Muntele Albano şi despre parfumul îmbătător de tămâie şi despre farmecul străzilor în nopţile ploioase când caldarâmul străluceşte şi felinarele capătă un aer misterios. Poate că scria aceleaşi scrisori admirabile mai multor prieteni, repetând un text identic, şi nu ştia ce efect tulburător aveau ele asupra lui Philip. Parcă din cauza lor era viaţa lui teribil de banală şi monotonă. Odată cu primăvara, Hayward deveni ditirambic. Îi propuse lui Philip să vină în Italia. La Heidelberg îşi pierdea vremea de pomană. Nemţii erau grosolani şi viaţa lor era ordinară: cum ar fi putut să înflorească sufletul omului în peisajul acela afectat? În Toscana primăvara împrăştia florile prin ţară şi Philip avea nouăsprezece ani; să vină şi el şi o să poată să rătăcească prin oraşele de munte din Umbria. Numele acestora se întipăriră în inima lui Philip. Şi Cäcilie plecase în Italia cu iubitul ei. Când se gândea la ei, Philip era cuprins de o nelinişte pe care nu ştia cum să şi-o explice. Îşi blestema soarta pentru că n-avea bani cu care să călătorească şi ştia că unchiu-său n-o să-i trimită nimic în plus peste cele

cincisprezece lire pe lună în privinţa cărora se învoiseră. Nu reuşise să-şi administreze prea bine alocaţia. După ce-şi plătea pensiunea şi lecţiile, îi rămâneau prea puţini bani ca să-l însoţească pretutindeni pe Hayward. Adeseori, Hayward propusese excursii, un spectacol de teatru sau o sticlă de vin, când lui Philip i se terminaseră banii pe luna respectivă; şi, dat fiind că avea o minte receptivă la nebunii, tipică vârstei, Philip nu voise să mărturisească faptul că nu-şi putea permite asemenea extravaganţe.

Din fericire, scrisorile lui Hayward veneau destul de rar şi în intervalele dintre ele Philip îşi relua viaţa dinainte apucându-se cu hărnicie de muncă. Intrase la Universitate şi participă la vreo două-trei cursuri. Pe atunci, Kuno Fischer era în culmea gloriei şi, în timpul iernii, ţinuse nişte prelegeri strălucite despre Schopenhauer, Asta constituia pentru Philip o introducere în filozofie. Avea o minte practică şi nu se mişca uşor în domeniul abstracţiunilor; însă discuţiile metafizice ale altora exercitau asupra lui o fascinaţie neaşteptată; îi tăiau pur şi simplu răsuflarea, de parcă l-ar fi făcut să asiste la un spectacol al unui dansator pe sârmă care execută figuri periculoase deasupra unei prăpăstii; dar totul era foarte palpitant. Pesimismul subiectului constituia o atracţie pentru tinereţea lui; şi el socotea că lumea în care urmează să intre e un loc al durerii nemiloase şi al întunericului, ceea ce nu-l împiedica însă câtuşi de puţin să dorească din tot sufletul să pătrundă în ea. Şi când, la timpul potrivit, doamna Carey, făcând corespondenţa tutorelui său şi exprimând vederile acestuia, sugeră că ar fi fost momentul ca Philip să se întoarcă în Anglia, el acceptă cu entuziasm. Trebuia acum să se hotărască ce are de gând să facă în viaţă. Dacă pleca din Heidelberg la sfârşitul lui iulie, puteau să discute problema în cursul lunii august şi ar fi avut tot timpul ca să facă aranjamentele necesare.

Data plecării lui fu stabilită şi doamna Carey îi scrise din nou. Îi aminti de domnişoara Wilkinson, datorită amabilităţii căreia ajunsese Philip în casa lui *Frau* Erlin de la Heidelberg, şi-i spuse că au poftit-o să petreacă vreo câteva săptămâni

la ei la Blackstable. Domnişoara Wilkinson urma să traverseze Canalul Mânecii în ziua de cutare, îmbarcându-se la Flushing şi, dacă aveau să călătorească în acelaşi timp, poate n-ar fi fost rău să aibă grijă de ea şi să vină împreună la Blackstable. Timiditatea lui Philip îl determină să scrie imediat ca să spună că nu poate pleca decât vreo două zile mai târziu. Parcă se şi vedea căutând-o pe domnişoara Wilkinson, îşi imagina situaţia neplăcută când el ar fi trebuit să se ducă la ea şi s-o întrebe dacă e într-adevăr domnişoara Wilkinson (şi s-ar fi putut prea bine să se adreseze altei persoane care eventual l-ar fi repezit) şi apoi mai era şi dificultatea de a şti dacă în tren ar fi fost de datoria lui să întreţină conversaţia sau dacă putea s-o ignore şi să citească liniştit o carte.

În cele din urmă, părăsi Heidelbergul. Timp de trei luni nu se gândise la nimic altceva decât la viitor; şi plecă fără regrete. Nici nu-şi dădu seama vreodată dacă fusese fericit acolo. *Fräulein* Anna îi dărui un exemplar din *Der Trompeter von Säckingen*[53], iar el îi dădu în schimb un volum din opera lui William Morris[54]. Niciunul, nici celălalt nu citi vreodată cadoul primit, lucru foarte înţelept de altfel.

Capitolul XXXII

Philip fu surprins când îşi văzu unchiul şi mătuşa. Până atunci nu observase niciodată că sunt bătrâni de-a binelea. Preotul îl primi cu indiferenţa sa obişnuită, nu întru totul lipsită de prietenie. Între timp se mai îngrăşase şi chelise puţin şi încărunţise şi mai tare. Philip văzu ce om neînsemnat este. Trăsăturile lui erau lipsite de energie şi aveau o moliciune care-i trăda comoditatea şi dorinţa de a se lăsa numai în voia propriilor plăceri. Mătuşa Louisa îl luă

---

[53] *Gornistul din Säckingen* (1854), povestire în versuri a scriitorului german Josef Victor Scheffel (1826–1886).
[54] Literat şi artist englez (1834–1896).

în braţe şi-l sărută plângând cu lacrimi de fericire. Philip se simţi înduioşat şi stânjenit; nu ştiuse până atunci că mătuşa ţine chiar aşa de mult la el, cu o dragoste avidă.

— Vai, Philip, ce greu a trecut timpul de când ai plecat! strigă ea. Mi s-a părut un veac.

Mătuşa îi mângâie mâinile şi-i privi chipul cu multă bucurie în ochi.

— Ai crescut. Te-ai făcut un adevărat bărbat.

Philip avea şi o umbră de mustăcioară. Între timp îşi cumpărase un brici şi, din când în când, îşi rădea cu multă grijă tuleiele de pe bărbia de altfel foarte netedă.

— Ne-a fost aşa de urât fără tine!

Şi apoi, sfioasă, cu glasul frânt de emoţie, îl întrebă:

— Îţi pare bine că te întorci în casa ta, nu-i aşa?

— Da, îmi pare foarte bine.

Era atât de slabă încât părea aproape transparentă şi braţele cu care-i înconjura gâtul băiatului păreau nişte oase fragile care păreau oase de pui, Atât faţa ei ofilită – vai, ce zbârcită era! –, cât şi cârlionţii cărunţi pe care-i purta şi acum după moda din tinereţea ei, îi dădeau o înfăţişare ciudată, patetică. Şi trupul ei micuţ şi stafidit era ca o frunză de copac toamna – simţeai că primul vânt mai aspru ar fi putut s-o zboare. Philip îşi dădu seama că aceşti doi oameni micuţi şi liniştiţi şi-au trăit traiul: aparţineau unei generaţii trecute şi îşi aşteptau, cu răbdare şi oarecum prosteşte, moartea; iar el, tânăr şi viguros, însetat de emoţii palpitante şi de aventuri, era înspăimântat de decăderea lor. Nu făcuseră nimic şi când aveau să dispară o să fie ca şi cum n-ar fi existat niciodată. O compătimea grozav pe mătuşa Louisa şi deodată simţi că o iubeşte fiindcă şi ea îl iubea.

Apoi, veni în cameră domnişoara Wilkinson, care se ţinuse cu discreţie deoparte pentru ca soţii Carey să poată să-şi întâmpine cum se cuvine nepotul.

— Philip, dumneaei este domnişoara Wilkinson, zise doamna Carey.

— A, s-a întors fiul risipitor, zise domnişoara Wilkinson întinzându-i mâna. Iar eu am adus un trandafir pentru

butoniera fiului risipitor.

Cu un zâmbet vesel, prinse în haina lui Philip floarea pe care tocmai o culesese din grădină. Băiatul roşi, simţindu-se un mare caraghios. Ştia că domnişoara Wilkinson e fata ultimului paroh pe care-l slujise unchiul William şi el cunoscuse o mulţime de fiice de clerici. Purtau haine prost croite şi ghete solide. În general, erau îmbrăcate în negru, pentru că în primii ani ai lui Philip la Blackstable, hainele din ţesături de casă nu ajunseseră încă în provincia Angliei de Est, iar soţiilor de preoţi nu le plăcea să se îmbrace în culori vii. Totdeauna erau foarte prost pieptănate şi aveau un miros agresiv de rufe scrobite. Ele socoteau că graţiile feminine sunt indecente, şi aveau exact aceeaşi înfăţişare, indiferent dacă erau bătrâne sau tinere. Făceau caz cu aroganţă de religiozitatea tor. Strânsa lor legătură cu Biserica le făcea să adopte o atitudine puţin dictatorială faţă de restul omenirii.

Domnişoara Wilkinson era cu totul altfel. Purta o rochie de muselină albă, cu un imprimeu alcătuit din bucheţele de flori viu colorate şi pantofi ascuţiţi, cu tocul înalt, şi ciorapi ajuraţi. Dat fiind că Philip era destul de lipsit de experienţă, i se păru că e o femeie admirabil îmbrăcată; el nu-şi dădea seama că rochiţa ei este ieftină şi de prost gust. Era pieptănată cu multă grijă, cu un cârlionţ pe mijlocul frunţii; părul ei era negru, lucios şi ţeapăn şi avea aerul că nu i l-ar fi putut deranja nimic. Avea ochi mari negri şi nasul uşor acvilin; din profil arăta puţin a pasăre de pradă, dar văzută din faţă era plăcută. Zâmbea foarte mult, dar avea o gură lată şi, când zâmbea, încerca să-şi ascundă dinţii prea mari şi cam galbeni. Dar ceea ce-l stânjenea cel mai tare pe Philip era faptul că se dăduse cu multă pudră; el avea nişte păreri foarte severe în privinţa comportării feminine şi socotea că o adevărată *lady* nu se pudrează niciodată, dar bineînţeles că domnişoara Wilkinson era o *lady*, pentru că era fiică de cleric, şi clericii erau toţi gentlemeni.

Philip îşi puse în gând s-o antipatizeze. Domnişoara Wilkinson vorbea cu un uşor accent franţuzesc şi el nu ştia ce rost are, întrucât se născuse şi crescuse în inima Angliei.

Zâmbetul ei i se părea afectat şi nevinovăţia zglobie a manierelor ei îl irita pur şi simplu. Vreo două-trei zile, Philip rămase tăcut şi ostil, lucru pe care domnişoara Wilkinson nu părea să-l observe. Era foarte afabilă. Conversaţia ei i se adresa aproape exclusiv lui Philip şi era ceva foarte măgulitor în felul în care ea făcea în mod aproape constant apel la judecata lui sănătoasă. Îl făcea să şi râdă şi Philip nu putuse niciodată să reziste oamenilor care-l amuzau. Şi el avea darul de a spune din când în când vorbe cu mult apropo şi era plăcut să ai un ascultător care te apreciază. Nici preotul, nici doamna Carey nu erau înzestraţi cu umor şi nu li se întâmpla niciodată să râdă de ce spunea el. Obişnuindu-se cu domnişoara Wilkinson şi reuşind să scape de timiditatea lui, începu s-o placă tot mai mult; accentul ei franţuzesc i se părea acum pitoresc, iar la o petrecere pe care o dădu doctorul în grădină, ea era persoana cea mai elegantă. Purta o rochie de fular bleu cu buline albe şi pe Philip îl încânta senzaţia creată de îmbrăcămintea ei.

— Sunt sigur că lumea nu te ia drept ceea ce nu eşti, îi spuse el râzând.

— E visul vieţii mele să fiu socotită cea mai mare stricată, răspunse ea.

Într-o zi, profitând de faptul că domnişoara Wilkinson era la ea în cameră, Philip o întrebă pe mătuşa Louisa ce vârstă are.

— O, dragul meu, nu e frumos să întrebi ce vârstă are o doamnă; dar, în orice caz, e prea mare ca să te însori cu ea.

Preotul zâmbi în felul lui greoi şi obez.

— Nu mai e chiar aşa tânără, Louisa, zise el. Era aproape o domnişoară când ne aflam noi în Lincolnshire, adică acum vreo douăzeci de ani. Încă mai purta cozi.

— Dar poate că n-avea mai mult decât zece ani, zise Philip.

— Ba avea, zise mătuşa Louisa.

— Eu zic că se apropia de douăzeci, zise preotul.

— A, nu, William. Avea cel mult şaisprezece sau şaptesprezece ani.

— Asta înseamnă că e trecută bine de treizeci de ani,

zise Philip.

În momentul acela, domnişoara Wilkinson cobori degajată scările, cântând o melodie de Benjamin Godard[55]. Îşi pusese pălăria pentru că urma să iasă la plimbare cu Philip şi-i întinse mâna ca s-o încheie el la mănuşă. Philip se execută cu destulă stângăcie. Se simţea stânjenit, dar galant. Conversaţia se desfăşura acum foarte uşor între ei şi în timp ce se plimbau discutară despre tot felul de lucruri. Domnişoara Wilkinson îi povesti lui Philip despre Berlin, iar el îi relată despre anul petrecut la Heidelberg. În timp ce vorbea, lucruri care altădată i se păruseră lipsite de importanţă căpătară interes. Îi descria oamenii de la pensiunea lui *Frau* Erlin, iar conversaţiile dintre Hayward şi Weeks, care la timpul lor păruseră atât de importante, el le deforma puţin ca să apară absurde. Se simţi măgulit auzind-o pe domnişoara Wilkinson că râde.

— Vai, dar mă sperii pur şi simplu, zise ea. Tare eşti sarcastic.

Apoi îl întrebă glumind dacă la Heidelberg n-a avut vreo aventură amoroasă. Fără să se gândească, el răspunse sincer că n-a avut; dar ea refuză să-l creadă.

— Vai, ce ascuns eşti! E oare posibil la vârsta dumitale?

El se împurpură la faţă şi râse.

— Dumneata vrei să afli prea multe, îi răspunse el.

— Aha, ştiam eu, râse triumfătoare. Ia uită-te la el cum roşeşte!

Philip fu încântat de şansa pe care o avea ca ea să-l creadă un porc de câine şi schimbă conversaţia în aşa fel încât să-i dea impresia că are de ascuns tot felul de lucruri romantice. Era furios pe el însuşi că de fapt n-are. Ceea ce-i lipsise fusese ocazia.

Domnişoara Wilkinson era nemulţumită de soarta ei. Nu-i plăcea faptul că era obligată să-şi câştige existenţa şi-i spuse lui Philip o poveste lungă despre un unchi de-al mamei ei de la care aşteptau să-i lase ei averea, dar acesta se însurase cu bucătăreasa şi-şi schimbase testamentul. Făcu aluzie la luxul de la ea de acasă şi-şi compară viaţa

---

[55] Compozitor şi violonist francez (1849–1895).

din Lincolnshire – unde avea cai de călărie şi trăsură la dispoziţie – cu situaţia de dependenţă umilă în care se afla acum. Philip rămase puţin nedumerit când, pomenindu-i despre aceste lucruri mătuşii Louisa, ea îi spuse că, pe vremuri, când îi cunoscuse pe Wilkinsoni, n-aveau altceva decât un docar tras de un ponei; mătuşa Louisa auzise de unchiul bogat, dar întrucât se căsătorise şi avusese copii înainte de a se naşte Emily, aceasta nu putuse niciodată să nutrească prea multe speranţe de a-i moşteni averea. Domnişoara Wilkinson nu spuse prea multe lucruri bune despre Berlin unde era angajată în momentul de faţă. Se plânse de vulgaritatea vieţii nemţilor şi cu multă amărăciune o compară cu strălucirea Parisului unde petrecuse câţiva ani (câţi anume nu-i spuse). Fusese guvernantă în familia unui portretist la modă care se căsătorise cu o evreică bogată şi în casa lor întâlnise mulţi oameni distinşi. Îi luă piuitul lui Philip pomenindu-le numele. În casa aceea veneau adeseori actori de la Comedia Franceză şi Coquelin[56], stând lângă ea la dineu, îi spusese că n-a mai întâlnit până atunci un străin care să vorbească atât de bine franţuzeşte. Venise şi Alphonse Daudet şi-i dăduse un exemplar din *Sapho*. Îi promisese să-i scrie şi o dedicaţie, dar ea uitase să-i amintească. Cu toate acestea, păstrase cu grijă volumul şi avea să i-l împrumute şi lui Philip. Şi apoi mai venea şi Maupassant. Scoţând un râs uşor ca nişte vălurele, domnişoara Wilkinson se uită eu subînţeles la Philip. Vai, ce bărbat, dar şi ce scriitor! Hayward îi vorbise despre Maupassant şi lui Philip nu-i era străină reputaţia scriitorului.

— Ţi-a făcut curte? întrebă el.

În mod ciudat, cuvintele păreau că i s-au oprit în gât, dar el le rosti totuşi. Acum îi plăcea foarte mult domnişoara Wilkinson şi era emoţionat de conversaţia ei, dar tot nu-şi putea închipui pe cineva făcându-i curte.

— Ce întrebare! strigă ea. Bietul Guy! El făcea curte tuturor femeilor pe care le cunoştea. Era un nărav de care

---

[56] Constant-Benoît Coquelin (1841–1909), cel mai de seamă reprezentant al unei familii de actori francezi.

nu s-a putut dezbăra.

Domnişoara Wilkinson scoase un oftat uşor, având aerul că priveşte cu tandreţe în trecut.

— Era un om încântător, murmură ea.

Un om cu mai multă experienţă decât Philip ar fi ghicit din aceste cuvinte elementele probabile ale întâlnirii: distinsul scriitor invitat să ia prânzul *en famille*, guvernanta intrând cu un aer serios împreună cu cele două fete înălţuţe care erau în grija ei, apoi prezentarea:

— *Notre Miss Anglaise.*[57]

— *Mademoiselle.*

Şi prânzul, în timpul căruia *Miss Anglaise* şedea în tăcere, pe când distinsul scriitor vorbea cu gazda şi cu soţul ei.

În schimb, lui Philip cuvintele ei îi trezeau închipuiri de o natură mai romantică.

— Spune-mi mai multe despre el, zise Philip palpitând de emoţie.

— N-am mare lucru să-ţi spun, răspunse ea sincer, dar într-un chip care sugera că nici trei volume n-ar fi fost suficiente ca să poată să cuprindă toate faptele acelea senzaţionale. Nu trebuie să fii prea curios, adăugă ea.

Apoi începu să-i vorbească de Paris. Domnişoarei Wilkinson îi plăcuseră la nebunie bulevardele şi parcul Bois de Boulogne. Fiecare stradă era plină de graţie şi copacii de pe Champs Elysées aveau o distincţie pe care n-o puteai regăsi în niciun alt oraş. Între timp, cei doi se opriseră la marginea şoselei şi stăteau pe un pârleaz; domnişoara Wilkinson privea cu dispreţ la ulmii falnici din faţa lor. Şi pe urmă teatrele; piesele erau strălucitoare, iar jocul actorilor neasemuit de bun. Se ducea adesea cu doamna Foyot, mama fetelor cărora le dădea ea educaţie, când aceasta îşi încerca rochiile noi.

— Vai, ce chinuitor e să fii sărac! strigă ea. Toate lucrurile acelea frumoase, şi când te gândeşti că numai la Paris ştie lumea să se îmbrace – şi ţie să nu-ţi dea mâna să le cumperi! Biata Madame Foyot n-avea deloc siluetă. Uneori croitoreasa îmi şoptea la ureche: „Ah, *Mademoiselle*,

---

[57] Guvernanta noastră englezoaică (fr.).

de-ar avea şi doamna Foyot silueta dumneavoastră”.

Philip observă atunci că domnişoara Wilkinson are un trup foarte robust, de care e foarte mândră.

— În Anglia bărbaţii sunt tare stupizi; nu se gândesc decât la chip. Franţuzii, care sunt o naţie de amanţi, ştiu că silueta e mult mai importantă.

Philip nu se gândise niciodată până atunci la asemenea lucruri, dar acum observă că domnişoară Wilkinson are glezne groase şi urâte. Îşi retrase repede privirile.

— Ar trebui să te duci în Franţa. De ce nu te duci să stai un an la Paris? Pe de o parte ai învăţa franţuzeşte, iar pe de altă parte asta ar avea darul de a te *déniaiser*[58].

— Ce înseamnă asta? întrebă Philip.

Domnişoara Wilkinson râse şiret.

— Trebuie să cauţi cuvântul în dicţionar. Englezii habar n-au cum să se poarte cu femeile Sunt atât de timizi, şi timiditatea e ridicolă la bărbaţi. Habar n-au cum să facă curte unei femei. Nu sunt în stare nici măcar să-i spună unei femei că e şarmantă, fără să pară caraghioşi.

Philip se simţi tare stânjenit. Era evident că domnişoara Wilkinson aştepta ca el să se poarte cu totul altfel; iar el ar fi fost încântat să spună lucruri galante şi spirituale, însă nu-i veneau în minte; iar când îi veneau, îi era mult prea frică să nu se facă de râs dacă le rosteşte.

— Vai, ce mult mi-a plăcut Parisul, oftă domnişoara Wilkinson. Dar, când colo, a trebuit să mă duc la Berlin. Am rămas la familia Foyot până s-au măritat fetele şi apoi n-am găsit nicio altă slujbă şi în schimb mi s-a oferit acest angajament la Berlin. E vorba de nişte rude ale doamnei Foyot şi deci am acceptat oferta. La Paris aveam o cămăruţă la etajul V într-o casă de pe Rue Bréda, dar nu era deloc ceva onorabil. Ştii ce e Rue Bréda – *ces dames*[59] – înţelegi?...

Philip dădu din cap neştiind deloc ce vrea să spună ea, dar, întrucât avea o vagă bănuială, ţinea morţiş ca ea să nu-l socoată prea neştiutor.

---

[58] A face mai isteţ, a deştepta, a face să se dezgheţe (fr.).

[59] Femeile acelea (fr.).

— Dar mie puţin îmi pasă. *Je suis libre, n'est-ce pas*?[60]

Îi plăcea grozav să vorbească franţuzeşte şi chiar vorbea foarte bine.

— Odată am avut acolo o aventură atât de curioasă!

Făcu o mică pauză şi Philip insistă să i-o povestească.

— Dar ce, dumneata ai vrut să-mi povesteşti ce aventuri ai avut pe la Heidelberg?

— Nu era nimic aventuros în ele, răspunse el.

— Nu prea ştiu ce-ar zice doamna Carey dacă ar afla despre ce vorbim noi doi.

— Doar nu-ţi închipui c-am să-i spun.

— Îmi făgăduieşti?

După ce-i promise că o să fie discret, ea îi povesti cum un student la pictură, care avea o cameră cu un etaj mai sus decât ea... dar deodată se întrerupse:

— De ce nu te apuci de artă? Pictezi aşa frumos!

— Nu destul de bine ca să-mi fac din pictură o profesie.

— Lasă pe alţii să judece în privinţa asta. *Je m'y connais*[61] şi cred că ai stofa de mare artist.

— Îţi închipui ce mutră ar face unchiul William dacă i-aş spune deodată că vreau să merg la Paris să studiez artele plastice?

— Dar ce Dumnezeu, doar nu depinzi de el.

— Văd că încerci să schimbi vorba. Te rog, continuă-ţi povestea.

Domnişoara Wilkinson râse uşurel şi apoi îi povesti mai departe. Studentul în arte plastice o întâlnise de mai multe ori pe scări, dar ea nu-i dăduse nicio atenţie. Observase că are ochi frumoşi şi că-şi scoate foarte respectuos pălăria în faţa ei. Şi, într-o zi, găsi o scrisoare strecurată pe sub uşa ei. Era de la el. Îi spunea că o adoră de luni de zile şi că o aşteaptă mereu pe scări să o vadă trecând. Vai, ce frumoasă era scrisoarea! Bineînţeles că nu-i răspunse, dar unde se află femeia care să nu se simtă flatată de asemenea atenţii? Şi a doua zi primi altă scrisoare! Era minunată, pasionată şi înduioşătoare. Data următoare când

---

[60] Sunt liberă, nu? (fr.).

[61] Eu mă pricep (fr.).

îl întâlni pe scări nu ştia încotro să se uite ca să-i evite privirea. Şi scrisorile soseau în fiecare zi. Acum o ruga din suflet să-l primească. Îi spunea că o să treacă pe la ea seara, *vers neuf heures*[62] şi ea nu ştia ce să facă. Bineînţeles, era cu neputinţă şi n-avea decât să sune până ce n-o mai putea, că doar ea nu era să-i deschidă uşa; şi, când colo, în timp ce aştepta să audă ţârâitul soneriei, stând încordată, un adevărat pachet de nervi, se trezi deodată cu studentul în faţa ei, Uitase să închidă uşa când intrase.

— *C'était une fatalité.*[63]

— Şi pe urmă ce s-a întâmplat? întrebă Philip,

— Aşa se termină povestea.

Philip tăcu o clipă. Inima îi bătea repede, plină de emoţii ciudate care păreau că se învălmăşesc. Văzu scara întunecoasă şi întâlnirile întâmplătoare şi admiră îndrăzneala scrisorilor – o, el n-ar fi avut niciodată curajul să facă aşa ceva – şi apoi îşi închipui intrarea studentului, fără zgomot, aproape misterioasă. I se păru un lucru de un romantism desăvârşit.

— Cum arăta?

— O, era frumos, *charmant garçon*[64]!

— Mai sunteţi în relaţii?

Philip o simţi puţin iritată de întrebarea asta.

— S-a purtat oribil cu mine. Bărbaţii sunt întotdeauna aceiaşi. Cu toţii aveţi inima de piatră.

— Asta n-aş şti să-ţi spun, răspunse Philip destul de stânjenit.

— Hai să mergem acasă, propuse domnişoara Wilkinson.

Capitolul XXXIII

---

[62] Pe la nouă (fr.).
[63] A fost o fatalitate (fr.).
[64] Un băiat încântător (fr.).

Philip nu izbuti să-şi alunge din minte povestea domnişoarei Wilkinson. Se înţelegea destul de limpede ce voise să spună, deşi o retezase la jumătate. Era puţin şocat. Lucrurile astea merg foarte bine pentru femeile căsătorite şi citise destule romane franţuzeşti ca să ştie că în Franţa asta era chiar regula. Dar domnişoara Wilkinson era englezoaică şi necăsătorită; iar tatăl ei era preot. Apoi îi veni în minte ideea că probabil studentul acela în arte plastice nu fusese nici primul, nici ultimul ei amant şi i se tăie respiraţia; niciodată n-o privise pe domnişoara Wilkinson în această lumină. I se părea de necrezut ca cineva să-i fi făcut curte. În candoarea lui, nu punea la îndoială povestea ei, după cum nu pusese la îndoială nici ceea ce citise prin cărţi şi era furios că lui nu i se întâmplau niciodată asemenea lucruri minunate. Era de-a dreptul umilitor faptul că, dacă domnişoara Wilkinson ar fi insistat ca el să-i povestească aventurile de la Heidelberg, n-ar fi avut nimic de povestit. Era adevărat că era înzestrat cu o oarecare inventivitate, dar nu era sigur dacă ar fi putut s-o convingă de caracterul său vicios; femeile au multă intuiţie – despre asta citise el prin cărţi – şi ea ar fi putut foarte uşor să descopere că-i vinde gogoşi. Se făcu roşu ca racul când se gândi că ar putea să râdă de el pe înfundate.

Domnişoara Wilkinson cânta la pian şi chiar şi din gură, deşi vocea ei era puţin obosită; însă melodiile ei, Massenet[65], Benjamin Godard şi Augusta Holmès[66] erau noi pentru Philip. Petreceau împreună ceasuri întregi la pian. Într-o zi, ea îl întrebă dacă are voce şi insistă s-o încerce. Când îl auzi, îi spuse că are un timbru plăcut de bariton şi se oferi să-i dea lecţii. La început, dată fiind timiditatea lui obişnuită, refuză. Dar ea insistă, aşa că, în fiecare dimineaţă după micul dejun, la o oră convenabilă, făceau câte o lecţie. Domnişoara Wilkinson avea un talent pedagogic înnăscut şi era limpede că trebuie să fi fost o excelentă

---

[65] Jules Emile Frédéric Massenet (1842–1912), compozitor francez de operă şi lieduri.
[66] Compozitoare franceză de origine irlandeză (1847–1903), elevă a lui César Franck.

guvernantă. Avea metodă şi autoritate. Deşi accentul ei francez făcea parte integrantă din comportarea ei şi persista tot timpul, în momentul în care preda dispăreau cu totul manierele ei mieroase. Nu tolera niciun fel de mofturi. Vocea ei devenea puţin peremptorie şi, în mod instinctiv, reprima neatenţia şi corija indolenţa. Ştia să execute ceea ce-şi punea în gând şi îl făcu pe Philip să exerseze şi să cânte game.

Când termina lecţia îşi relua fără niciun efort zâmbetele seducătoare, glasul ei redevenea dulce şi îmbietor, dar Philip nu reuşea să se elibereze la fel de repede de postura de elev cum se dezbăra ea de cea de pedagog; or, această impresie venea în conflict cu sentimentele pe care le stârniseră în el poveştile ei. Începu s-o privească mai cu luare-aminte. Îi plăcea mult mai mult seara decât dimineaţa când era cam ridată şi pielea de pe gâtul ei părea niţel cam aspră. I-ar fi făcut plăcere dacă ar fi văzut că şi-o ascunde cât de cât, însă era foarte cald în anotimpul acela şi ea purta bluze foarte decoltate. Se îmbrăca de preferinţă în alb. Dimineaţa nu-i stătea bine. Seara târziu arăta adeseori deosebit de atrăgătoare; îşi punea o rochie care aducea mult a toaletă de seară şi purta un colier de granate; volănaşele de dantelă de la coate şi din jurul decolteului îi dădeau o moliciune plăcută şi parfumul pe care-l folosea (la Blackstable nimeni nu se parfuma decât cu apă de colonie şi încă şi asta numai duminicile sau când se întâmpla să sufere de migrenă) era tulburător de exotic. Atunci arăta într-adevăr foarte tânără.

Pe Philip îl rodea tot timpul problema vârstei domnişoarei Wilkinson. Tot aduna douăzeci şi cu şaptesprezece şi nu reuşea să obţină un total satisfăcător. De nu ştiu câte ori o întrebă pe mătuşa Louisa de ce crede că domnişoara Wilkinson ar avea treizeci şi şapte de ani; nu arăta de mai mult de treizeci şi toată lumea ştia că străinele îmbătrânesc mai repede decât englezoaicele; domnişoara Wilkinson trăise atât de mult departe de Anglia încât putea foarte bine să fie socotită străină. El personal nu i-ar fi dat mai mult de douăzeci şi şase de ani.

— Are ea mai mult, zicea mătuşa Louisa.

Philip nu considera ca foarte exacte socotelile familiei Carey. În fond, singurul lucru pe care şi-l aminteau cu precizie era faptul că domnişoara Wilkinson mai purta codiţe ultima dată când o văzuseră în comitatul Lincolnshire. Vasăzică, la urma urmei s-ar fi putut foarte bine să fi avut doar doisprezece ani; trecuse vreme îndelungată de atunci şi pe ce spunea preotul nu puteai să pui niciodată prea multă bază. Ei ziceau că sunt douăzeci de ani la mijloc, dar oamenii întotdeauna rotunjesc cifrele şi era mai mult ca sigur că de fapt nu trecuseră decât opt-sprezece sau poate numai şaptesprezece. Şaptesprezece şi cu doisprezece nu fac decât douăzeci şi nouă, şi, la urma urmei, dă-o dracului, asta nu înseamnă că eşti bătrână, nu? Cleopatra avea patruzeci şi opt de ani când de dragul ei Marc Antoniu a renunţat la tot.

Era o vară frumoasă. Zilele călduroase şi senine se ţineau lanţ, dar arşiţa era domolită de vecinătatea mării şi aerul era plăcut şi înviorător, încât soarele de august nu avea nimic apăsător în el, ci, dimpotrivă, te stimula, în grădină era un heleşteu cu o fântână arteziană; creşteau nuferi în el şi peştişorii aurii veneau la suprafaţă pentru a se sori. După masă, Philip şi cu domnişoara Wilkinson scoteau afară pături şi perne şi le aduceau aici, culcându-se pe peluză la umbra unui spalier înalt de trandafiri. Stăteau de vorbă şi citeau toată după-amiaza. Fumau, ceea ce în casă n-aveau voie să facă: preotul considera fumatul un obicei dezgustător şi adeseori spunea că e ruşinos pentru oricine să devină robul unui nărav. Uita că şi el e robul unui tabiet: ceaiul de după-amiază.

Într-o zi, domnişoara Wilkinson îi dădu lui Philip romanul *La vie de Bohème*[67]. Îl descoperise din întâmplare scotocind în biblioteca preotului. Fusese cumpărat într-un lot de cărţi, împreună cu anumite opere pe care le dorise domnul Carey şi rămăsese rătăcit printre ele timp de zece ani.

---

[67] *Scene din viaţa boemă*, roman al scriitorului francez Henri Murger (1822–1861). A stat la baza operei *Boema* de Giaccomo Puccini (1858–1924).

Philip începu să citească această capodoperă fascinantă a lui Murger, prost scrisă şi absurdă, şi căzu imediat sub vraja ei. Sufletul lui dănţuia de bucurie în faţa grupului de muritori de foame, prezentat cu atâta bună dispoziţie, în faţa mizeriei atât de pitoreşti, a dragostei sordide înfăţişate atât de romantic, a contrastelor şi scăderilor de ton atât de mişcătoare. Rodolphe şi Mimi. Musette şi Schaunard! Ei rătăcesc pe străzile cenuşii ale Cartierului Latin[68] adăpostindu-se când într-o mansardă, când într-alta, îmbrăcaţi în costumele lor ciudate din epoca Louis Philippe[69], cu lacrimile şi zâmbetele lor, oameni nepăsători şi nesăbuiţi. Cine poate rezista farmecului lor? Abia când revii la această carte cu o judecată mai sănătoasă îţi dai seama cât de grosolane sunt plăcerile lor, cât de vulgare sunt minţile lor; şi atunci simţi totala nimicnicie, ca artişti şi ca oameni, a întregului lor alai vesel. Philip era pur şi simplu vrăjit.

— N-ai prefera să te duci la Paris în loc de Londra? îl întrebă domnişoara Wilkinson, zâmbind la vederea entuziasmului lui.

— Chiar dacă aş vrea, ar fi prea târziu acum, răspunse el.

În cursul celor două săptămâni care trecuseră de la întoarcerea lui din Germania, discutase mult cu unchiul lui despre perspectivele lui de viitor. Refuzase cu hotărâre să se ducă la Oxford şi acum, că nu mai avea nicio şansă de a obţine vreo bursă, până şi domnul Carey ajunse la concluzia că nu are cu ce să se întreţină acolo. Toată averea lui fusese de două mii de lire şi cu toate că fusese investită în ipoteci cu o dobândă de cinci la sută, aceasta se dovedise insuficientă pentru a trăi din ea. Acum mai şi scăzuse. Ar fi absurd să cheltuiască două sute de lire pe an, un minimum necesar pentru viaţa la universitate, învăţând trei ani la Oxford, fără ca prin aceasta să se apropie de situaţia în care şi-ar fi putut câştiga singur existenţa. Era nerăbdător să se ducă direct la Londra. Doamna Carey socotea că nu există decât patru profesiuni potrivite pentru un gentleman

---

[68] Cartierul artiştilor şi al intelectualilor din Paris.
[69] Rege al Franţei între 1830–1848.

– armata, marina, avocatura şi preoţia. Mai adăugase ea şi medicina, pentru că era meseria cumnatului ei, dar nu putea uita că în tinereţea ei nimeni nu-i socotea pe doctori gentlemeni. Primele două profesiuni nu intrau în discuţie, iar Philip refuza cu hotărâre să se lase hirotonisit. Mai rămânea numai dreptul. Doctorul din localitate spusese că pe atunci mulţi gentlemeni se apucau de inginerie, dar doamna Carey se împotrivi din capul locului acestei idei.

— N-aş vrea ca Philip să exercite o asemenea meserie, zise ea.

— Nu, trebuie să-şi aleagă o profesiune, răspunse preotul,

— Ce-ar fi să-l facem doctor, cum a fost taică-său?

— Nu mi-ar plăcea deloc, zise Philip.

Doamna Carey nu regreta. Să devină avocat pledant părea să iasă din discuţie, de vreme ce nu voia să se ducă la Oxford, iar familia Carey avea impresia că o licenţă e încă necesară succesului în această profesiune; şi, în cele din urmă, se propuse să fie dat ucenic unui jurisconsult. Îi scriseră avocatului familiei, Albert Nixon, care, împreună cu preotul din Blackstable, era executor testamentar al averii defunctului Henry Carey şi-l întrebară dacă vrea să-l ia pe Philip la el. Peste vreo două zile sosi răspunsul din care reieşea că nu are niciun loc liber şi că avocatul se opune foarte serios planului lor: şi aşa erau prea mulţi oameni în branşa lui şi, fără capital sau relaţii, un tânăr n-avea şanse de a ajunge altceva decât un mic funcţionar; în schimb, le propunea ca Philip să devină contabil autorizat. Nici preotul, nici nevastă-sa n-aveau habar ce înseamnă asta, iar Philip nici nu auzise măcar de cineva care să fi fost contabil autorizat: dar o nouă scrisoare de la avocat le aduse explicaţia că dezvoltarea întreprinderilor modeme şi creşterea societăţilor industriale dusese la crearea a numeroase firme specializate în contabilitate, care aveau rolul de a pune ordine în finanţele clienţilor lor – lucru care lipsise în cadrul metodelor demodate. Cu câţiva ani mai înainte, se obţinuse o Ordonanţă Regală în acest domeniu şi profesiunea respectivă devenea din an în an mai

onorabilă, mai rentabilă şi mai importantă. Contabilii autorizaţi cu care lucra Albert Nixon de treizeci de ani încoace aveau întâmplător un post vacant de practicant şi ar fi fost dispuşi să-l primească ucenic pe Philip în schimbul unei sume de trei sute de lire. Jumătate din această sumă urma să-i fie restituită sub formă de salariu în timpul celor cinci ani cât dura contractul. Perspectiva nu era prea îmbietoare, însă Philip simţea că trebuie să se hotărască să facă ceva, şi gândul de a locui la Londra trăgea mai greu în balanţă decât uşoara rezervă pe care o avea. Preotul din Blackstable îi scrise domnului Nixon ca să-l întrebe dacă profesia respectivă e potrivită pentru un gentleman; iar domnul Nixon explică în scrisoarea de răspuns că de la emiterea acelei Ordonanţe Regale intrau în această profesie şi tineri care urmaseră la şcolile aristocraţiei şi la universitate; pe de altă parte, dacă lui Philip nu-i plăcea slujba respectivă şi voia s-o părăsească după un an, domnul Herbert Carter (acesta era numele contabilului) avea să restituie jumătate din suma plătită în cadrul contractului. Acesta fu argumentul convingător şi chestiunea se rezolvă, făcându-se aranjamente în aşa fel încât Philip să înceapă lucrul în ziua de cincisprezece septembrie.

— Mai am o lună încheiată înaintea mea, zise Philip.

— Şi pe urmă tu te îndrepţi către libertate, iar eu către sclavie, îi răspunse domnişoara Wilkinson.

Vacanţa ei dura şase săptămâni şi urma să plece de la Blackstable cu vreo două zile înainte de a se duce Philip la Londra.

— Mă întreb dacă o să ne mai întâlnim vreodată, spuse ea.

— Nu văd de ce nu.

— Vai, nu vorbi în stilul ăsta de om de afaceri. În viaţa mea n-am cunoscut un om mai puţin sentimental ca tine.

Philip roşi. Se temea că domnişoara Wilkinson o sa-l socoată un papă-lapte; la urma urmei, era destul de tânăra şi uneori relativ drăguţă, iar el se apropia de douăzeci de ani; era absurd să vorbească numai despre artă şi

literatură; trebuia să-i facă curte. Vorbiseră o mulţime despre dragoste. Fusese pomenită istoria aia cu studentul în arte plastice din Rue Bréda şi pe urmă povestea cu pictorul în familia căruia stătuse atâta vreme la Paris: pictorul o rugase să-i fie model, apoi îi făcuse curte într-un mod atât de violent, încât ea se văzuse silită să inventeze pretexte pentru a nu-i mai poza. Era destul de limpede că domnişoara Wilkinson era deprinsă cu atenţii de acest gen. Acum arăta foarte drăguţă sub pălăria mare de pai: era tare cald în după-amiaza aceea, cea mai călduroasă zi de până atunci, şi, pe buza de sus, domnişoara Wilkinson avea câteva picături de sudoare. Lui Philip îi aminti de *Fräulein* Cäcilie şi *Herr* Sung. El nu se gândise niciodată la Cäcilie sub raportul amorului, pentru că fata era teribil de urâtă; dar acum, privind retrospectiv, povestea lor i se păru foarte romantică. Iată, acum avea şi el şansa unei idile romantice. Domnişoara Wilkinson era, practic vorbind, franţuzoaică, şi asta dădea foarte mult haz unei eventuale aventuri. Când se gândea la povestea asta seara în pat sau stând singur în grădină şi citind o carte, simţea un fior de emoţie; în schimb, când o vedea pe domnişoara Wilkinson, povestea i se părea mai puţin pitorească.

În orice caz, după toate câte i le spusese ea, probabil n-avea să fie surprinsă dacă-i făcea curte. Philip avea sentimentul că domnişoarei Wilkinson i se pare chiar curios că el nu schiţează măcar un gest în această privinţă; poate era doar o părere de-a lui, dar, de vreo două ori în ultimele zile, avusese impresia că citeşte în ochii ei o uşoară undă de dispreţ.

— Mă întreb la ce te gândeşti, zise domnişoara Wilkinson privindu-l zâmbitoare.

— Nu vreau să-ţi spun, îi răspunse el.

Se gândea că ar fi trebuit s-o sărute chiar atunci pe loc. Se întrebă dacă ea se aştepta la acest gest din partea lui; dar, la urma urmei, nu prea văzu cum ar fi putut s-o facă fără niciun fel de pregătire. O să-l creadă nebun sau poate o să-l pocnească. S-ar putea să se şi plângă lui unchiu-său. Se întrebă cum o fi început *Herr* Sung cu *Fräulein* Cäcilie. Ar

fi groaznic dacă l-ar spune lui unchiu-său; ştia foarte bine ce fel de om e preotul şi ştia că o să-i spună doctorului şi lui Josiah Graves; şi atunci Philip o să se facă de râs. Mătuşa Louisa susţinea întruna că domnişoara Wilkinson are treizeci şi şapte de ani bătuţi pe muchie. Se înfioră la gândul ridicolului la care se expunea; lumea o să zică că domnişoara Wilkinson putea să-i fie şi mamă.

— Chiar mă intrigă la ce te gândeşti, zâmbi domnişoara Wilkinson.

— Mă gândeam la dumneata, răspunse el cu îndrăzneală.

În orice caz, această afirmaţie nu-l angaja cu nimic.

— Şi ce anume gândeai?

— Ei, acuma vrei să ştii prea multe.

— Nu eşti deloc cuminte! zise domnişoara Wilkinson.

Ei poftim! Ori de câte ori izbutise să se înfierbânte, ea spunea câte ceva care-i amintea de profesia ei de guvernantă. Tot aşa îi spunea în joacă „nu eşti deloc cuminte” şi în timpul lecţiei, când el nu cânta bine. De data asta Philip se posomori.

— Tare aş vrea să nu mă mai tratezi ca pe un copil.

— Te-ai supărat?

— Da, chiar foarte tare.

— N-am vrut să te supăr.

Domnişoara Wilkinson întinse mâna către el şi Philip i-o apucă. De vreo două ori în ultima vreme, când îşi luau rămas-bun seara, Philip avusese impresia că ea îi strânge cam tare mâna; de data asta, nu mai încăpea nicio îndoială în această privinţă.

Philip nu prea ştia ce ar fi trebuit să spună în continuare. Iată în sfârşit ocazia lui de a avea o aventură şi ar fi fost un prost să nu profite de ea; dar i se părea ceva cam banal şi el se aşteptase ca lucrurile să aibă mai mult farmec. Citise multe descrieri ale unor scene de dragoste şi, când colo, nu simţea în el nimic din valul acela de emoţii pe care-l înfăţişau romancierii; nu se simţea luat pe sus de talazurile pasiunii; şi nici domnişoara Wilkinson nu constituia idealul; el îşi imaginase adeseori ochii mari violeţi şi pielea de alabastru a vreunei fete frumoase şi se şi văzuse

îngropându-şi faţa în buclele abundente ale părului ei roşcat. În schimb, nu se prea vedea îngropându-şi faţa în părul domnişoarei Wilkinson care i se păruse întotdeauna cam năclăit. Cu toate acestea ar fi fost foarte bine să aibă şi el o aventură şi simţea deja fiorul mândriei legitime pe care avea să i-o aducă cucerirea. Era o adevărată datorie faţă de el însuşi să o seducă. Se hotărî să o sărute pe domnişoara Wilkinson; nu chiar atunci, ci seara, pe întuneric avea să fie mai uşor şi, după ce o va săruta, restul avea să urmeze de la sine. Trebuia să o sărute chiar în seara aceea. Făcu şi un legământ în acest sens.

Îşi alcătui un plan amănunţit. După cină, propuse să facă o plimbare împreună prin grădină. Domnişoara Wilkinson acceptă şi ei o porniră unul lângă altul cu pas uşor. Philip era foarte intimidat, chiar speriat. Nu ştia de ce, dar conversaţia nu se abătea deloc în direcţia dorită; stabilise că primul lucru care trebuia făcut era s-o apuce de talie; dar nu putea s-o ia de după mijloc aşa deodată, când ea tocmai vorbea despre regata ce urma să se dispute săptămâna următoare. Cu multă viclenie, o conduse prin colţurile cele mai întunecoase ale grădinii, dar, odată sosit acolo, se trezi că-i lipseşte curajul. Se aşezară pe o bancă şi chiar luase hotărârea de a profita de această ocazie, când domnişoara Wilkinson îi spuse că e sigură că prin boschete sunt coropişniţe şi insistă să plece de acolo. Se mai învârtiră o dată prin grădină şi Philip îşi făgădui că-şi va lua inima-n dinţi înainte de a ajunge iarăşi la banca cu pricina. Dar, în momentul în care trecură prin dreptul casei, o văzură pe doamna Carey în prag.

— Hei, voi, tinerii, n-aţi face mai bine să intraţi în casă? Mă tem că aerul e prea răcoros pentru voi.

— Poate ar fi mai bine să intrăm, zise Philip. Să nu răceşti cumva.

Rosti aceste vorbe cu un oftat de uşurare. În seara aceea nu se vedea în stare să mai facă nicio încercare. Mai târziu însă, când se află singur în camera lui, îl apucară furiile. Cum dracu’ putuse să fie aşa de bleg? Era convins că domnişoara Wilkinson abia aştepta să fie sărutată, pentru

că altfel n-ar fi ieşit în grădină. Ea tot o ţinea întruna că numai francezii ştiu să se poarte cu femeile. Philip citise romane franţuzeşti. Dacă ar fi fost franţuz ar fi luat-o în braţe şi i-ar fi spus cu multă pasiune că o adoră. Şi ar fi sărutat-o pe *nuque*[70]. El nu ştia de ce francezii sărută întotdeauna cucoanele pe *nuque*. El personal nu vedea ceva aşa de atrăgător în ceafa femeilor. Bineînţeles că pentru francezi era mult mai uşor să facă asemenea lucruri; însăşi limba pe care o vorbeau le venea în ajutor; iar Philip nu-şi putea stăpâni sentimentul că a spune lucruri pătimaşe pe englezeşte sună puţin absurd. Acum îi părea rău că începuse să asedieze virtutea domnişoarei Wilkinson; primele două săptămâni fuseseră cât se poate de agreabile, iar acum era teribil de nenorocit; dar era hotărât să nu se dea bătut, pentru că altfel şi-ar fi pierdut orice părere despre sine însuşi, aşa că-şi puse în minte în mod irevocabil s-o sărute negreşit în seara următoare.

A doua zi când se sculă, văzu că plouă şi primul lui gând fu că în seara aceea n-o să poată să se plimbe împreună prin grădină. La micul dejun era foarte bine dispus. Domnişoara Wilkinson trimise vorbă prin Mary Ann că o doare capul şi că o să rămână în pat. Nu coborî până după-amiază la ceai când apăru, aşa cum cerea situaţia, în capot şi cu o faţă foarte palidă; dar până la cină îşi reveni complet şi masa se desfăşură într-o atmosferă foarte veselă. După ce rostiră rugăciunile, spuse că se duce să se culce imediat şi o sărută pe doamna Carey. Apoi se întoarse către Philip.

— Doamne fereşte! strigă ea. Era cât pe ce să te sărut şi pe dumneata.

— Şi de ce n-o faci? îi răspunse el.

Ea râse şi-i întinse mâna. De data asta nu mai încăpea îndoială că i-a strâns-o cu mult subînţeles.

A doua zi nu era nici urmă de nor pe cer şi grădina era proaspătă şi înmiresmată după ploaie. Philip se duse la plajă să se scalde şi se întoarse la prânz cu o poftă de lup. După-amiază aveau un meci de tenis la casa parohială şi domnişoara Wilkinson îşi puse rochia cea mai bună. Nu

---

[70] Ceafă (fr.).

încăpea îndoială că ştia să se îmbrace şi Philip nu putu să nu remarce cât de elegantă apărea ea faţă de soţia pastorului şi de fiica măritată a doctorului. Purta doi trandafiri la corsaj. Se aşeză într-un şezlong la marginea peluzei, apărându-se de soare cu o umbreluţă roşie, şi lumina care cădea pe faţa ei îi şedea foarte bine. Lui Philip îi plăcea grozav să joace tenis. Servea bine şi întrucât de alergat alerga destul de stângaci, prefera să joace la fileu; cu tot piciorul lui strâmb, avea mişcările destul de iuţi şi nu scăpa nicio minge. Era foarte încântat pentru că izbuti să câştige toate seturile. Când se servi ceaiul, se aşeză la picioarele domnişoarei Wilkinson, gâfâind înfierbântat.

— Îţi stă bine în costumul de flanelă, îi spuse ea. Arăţi grozav azi după-amiază.

Philip se îmbujora de încântare.

— Îţi pot întoarce complimentul cu toată sinceritatea. Eşti de-a dreptul fermecătoare.

Ea îi zâmbi şi-l privi lung cu ochii ei negri.

După cină, el insistă să o scoată din casă.

— N-ai făcut destulă mişcare astăzi?

— Astă-seară o să fie splendid în grădină. Cerul e plin de stele.

Era foarte binedispus.

— Ştii ca doamna Carey m-a ocărit din pricina ta? zise domnişoara Wilkinson în timp ce străbăteau grădina de zarzavat. Zice că n-ar trebui să flirtez cu tine.

— Dar ce, ai flirtat cu mine? Nici n-am băgat de seamă.

— Aş, glumea.

— Ai fost foarte rea aseară că n-ai vrut să mă săruţi.

— Dacă ai fi văzut cu ce ochi s-a uitat unchiu-tău la mine când am spus ce-am spus!

— Asta a fost tot ce te-a împiedicat?

— Prefer să sărut oamenii fără martori.

— Acum n-avem niciun martor.

Philip o înconjură cu braţele şi o sărută pe buze. Ea râse puţin şi nu spuse nimic şi nici nu făcu vreo încercare de a se desprinde din îmbrăţişarea lui. Totul venise aşa, de la sine, în modul cel mai firesc cu putinţă. Philip era foarte

mândru de el însuşi. Îşi pusese în gând un lucru şi-l îndeplinise. Totul mersese ca pe roate. Îi părea rău că n-o făcuse mai devreme. Drept care o mai făcu o dată.

— Vai, te rog, nu, zise ea.

— De ce?

— Pentru că-mi place prea tare, râse ea.

Capitolul XXXIV

A doua zi după masă îşi duseră păturile, pernele şi cărţile lângă fântână; dar de citit nu citiră nimic. Domnişoara Wilkinson se instală comod şi-şi deschise umbreluţa roşie. Philip nu mai era deloc timid, dar la început ea nu-l lăsă s-o sărute.

— Am greşit foarte tare aseară, zise ea. N-am putut să dorm din pricina gândului că am făcut ceva ce nu trebuia.

— Aiurea! strigă el. Sunt sigur că ai dormit buştean.

— Ce crezi c-ar spune unchiu-tău dacă ar afla?

— Dar nu văd niciun motiv pentru care ar trebui să afle.

Se aplecă asupra ei şi inima îi bătea să-i spargă pieptul.

— De ce vrei să mă săruţi?

El ştia că ar fi trebuit sa-i răspundă „pentru că te iubesc”, dar nu izbuti să scoată aceste vorbe din gură. În loc de asta, o întrebă:

—Tu de ce crezi?

Ea îl privi cu ochi zâmbitori şi-i atinse faţa cu vârful degetelor.

— Ce piele netedă ai, murmură ea.

— Aiurea, sunt tare neras.

Era uimitor cât de greu îi venea să rostească tirade romantice. Descoperi că tăcerea îi vine mult mai mult în ajutor decât cuvintele. Privirile lui izbuteau să exprime lucruri foarte greu de spus. Domnişoara Wilkinson oftă.

— Mă placi, măcar aşa, un pic?

— Oho, şi încă cum!

Când încercă din nou s-o sărute, ea nu se mai împotrivi. El se prefăcu mult mai pasionat decât era de fapt şi, după părerea lui, reuşi să-şi joace destul de bine rolul ales.

— Începe să-mi fie cam frică de tine, zise domnişoara Wilkinson.

— Vii să ne plimbăm după cină? se rugă el.

— Numai dacă-mi promiţi să fii cuminte.

— Promit orice.

El se aprindea din ce în ce mai tare la dogoarea flăcării pe care parţial o simula şi la ceai se dovedi de o veselie zgomotoasă. Domnişoara Wilkinson îl privi cu îngrijorare.

— Nu trebuie să vadă lumea că-ţi strălucesc ochii aşa tare, îi spuse ea după aceea. Ce-o să creadă mătuşa Louisa?

— Puţin îmi pasă de ce crede ea.

Domnişoara Wilkinson râse încântată. Nici nu terminaseră bine cina că el îi spuse:

— Îmi ţii de urât până fumez o ţigară?

— De ce n-o laşi pe domnişoara Wilkinson să se odihnească? întrebă doamna Carey. Nu uita că nu e chiar aşa tânără ca tine.

— O, doamnă Carey, dar şi eu vreau să ies puţin, zise domnişoara Wilkinson pe un ton acru.

— După prânz oboseşte-te, după cină odihneşte-te, zise pastorul.

— Mătuşa ta e o persoană foarte drăguţă, dar uneori mă calcă pe nervi, zise domnişoara Wilkinson de îndată ce închiseră uşa casei în urma lor.

Philip aruncă ţigara pe care de-abia o aprinsese şi o cuprinse în braţe pe domnişoara Wilkinson, care încercă să-l respingă.

— Philip, mi-ai făgăduit că o să fii cuminte.

— Cum ţi-ai închipuit că aş putea să mă ţin de o asemenea făgăduială?

— Dar nu chiar aşa aproape de casă, Philip, zise ea. Dacă se întâmplă să iasă cineva afară?

O duse în grădina de zarzavaturi unde era puţin probabil să vină cineva şi de data asta domnişoara Wilkinson nu se

mai gândi la coropişniţe. O sărută cu pasiune. Unul dintre lucrurile cărora nu le dădea de rost era faptul că dimineaţa n-o plăcea deloc, după-amiază destul de puţin, în schimb, seara, atingerea degetelor ei îi dădea fiori. Îi spuse lucruri pe care nu se credea în stare să le spună; în orice caz, n-ar fi putut niciodată să le spună ziua în amiaza mare; se asculta vorbind cu uimire şi satisfacţie.

— Ce frumos ştii tu să faci curte femeilor, zise ea.

Aşa i se părea şi lui.

— O, de-aş putea să spun toate lucrurile care-mi mistuie inima cu focul lor! murmură el cu pasiune.

Era splendid! Era jocul cel mai captivant pe care-l jucase vreodată. Şi lucrul cel mai minunat era faptul că simţea aproape tot ce spunea. Atâta doar că exagera puţin. Era teribil de interesat şi emoţionat de efectul pe care vedea că îl au vorbele lui asupra ei. În cele din urmă, domnişoara Wilkinson spuse, cu un efort vizibil, că ar fi bine să intre în casă.

— Vai, nu pleca încă, strigă el.

— Trebuie, murmură ea. Sunt speriată.

El avu deodată intuiţia gestului celui mai potrivit pe care-l avea de făcut în momentul acela.

— Eu nu pot intra încă. Mai rămân puţin aici să-mi liniştesc gândurile. Îmi ard obrajii. Am nevoie de răcoarea serii. Noapte bună!

Îi întinse mâna foarte serios şi ea i-o strânse în tăcere. I se păru că o aude înghiţindu-şi un suspin. Vai, era splendid! Când se întoarse în casă după scurgerea timpului cuvenit – în care, la drept vorbind, se cam plictisise singur în grădina întunecoasă – descoperi că domnişoara Wilkinson s-a şi dus la culcare.

După aceea relaţiile dintre ei se schimbară. A doua zi şi a treia zi, Philip se arătă un amorez cuprins de o patimă nestăpânită. Descoperi cu o încântare măgulitoare că domnişoara Wilkinson e îndrăgostită de el, lucru pe care i-l spuse şi pe englezeşte, şi pe franţuzeşte. Ea îi făcea lui complimente. Până atunci nu-l informase nimeni că are ochi fermecători şi o gură senzuală. Nu fusese niciodată foarte

preocupat de înfăţişarea lui, dar acum se privea în oglindă cu multă mulţumire ori de câte ori se ivea prilejul. Când o săruta, era minunat să simtă pasiunea care părea că străbate ca un fior sufletul ei. O săruta foarte des pentru că descoperise că e mult mai uşor să facă acest lucru decât să spună vorbele pe care în mod instinctiv simţea că le aşteaptă ea de la el. Lui încă i se părea că se face de râs dacă-i spune că o adoră. Ar fi dat nu ştiu cât să aibă pe cineva faţă de care să se poată lăuda puţin, şi cu multă plăcere ar fi discutat unele amănunte ale comportării lui. Uneori ea spunea lucruri enigmatice şi el rămânea nedumerit. Tare ar fi vrut să-l aibă acolo pe Hayward ca să-l poată întreba ce crede că vrea ea să spună şi ce ar trebui să facă el mai departe. Nu putuse încă stabili dacă e mai bine să grăbească lucrurile sau să le lase să se coacă pe încetul. Nu mai rămâneau decât trei săptămâni.

— Nu pot suporta gândul ăsta, spunea ea. Mi se frânge inima când mă gândesc. Poate că după aceea n-o să ne mai vedem niciodată.

— Dacă m-ai iubi cât de cât, n-ai fi aşa de rea cu mine, şopti el.

— Ah, de ce nu te mulţumeşti să laşi lucrurile să meargă mai departe ca şi până acum? Bărbaţii sunt întotdeauna la fel. Ei nu sunt niciodată mulţumiţi cu atâta cât au.

Când el insistă, ea îi răspunse:

— Dar nu vezi că-i imposibil? Cum am putea să facem una ca asta aici?

El îi înfăţişă tot felul de planuri, dar ea refuză cu îndârjire să accepte vreuna din propuneri.

— Nu îndrăznesc să risc aşa ceva. Ar fi groaznic dacă ar afla mătuşa ta.

Peste vreo două zile el avu o idee care părea strălucită.

— Ascultă, ce-ar fi să ai o migrenă duminică seara şi să te oferi să stai acasă şi să te ocupi de gospodărie, ca mătuşa Louisa să se poată duce la biserică?

De obicei, doamna Carey rămânea în casă duminica seara pentru a-i da lui Mary Ann posibilitatea să se ducă la biserică, dar ar fi salutat cu bucurie prilejul de a asista la

slujba de seară.

Philip nu găsise de cuviinţă să le împărtăşească rudelor schimbarea concepţiilor sale despre creştinism, care se petrecuse în Germania; era greu să te aştepţi de la ei să-l înţeleagă; şi, oricum, i se părea mai simplu să se ducă liniştit la biserică. Dar nu se ducea decât dimineaţa. Considera acest lucru o concesie amabilă făcută preju-decăţilor societăţii, iar refuzul său de a se duce şi la slujba de seară, drept o lăudabilă afirmare a concepţiilor sale de liber cugetător.

Când făcu această propunere, domnişoara Wilkinson întâi nu răspunse, iar apoi clătină din cap.

— Nu, nu vreau, zise ea.

Dar duminică după-amiază, când luau cu toţii ceaiul, îi făcu o surpriză lui Philip.

— Mă tem că astă-seară n-am să pot merge la biserică, zise ea deodată. Mă doare capul îngrozitor.

Foarte îngrijorată, doamna Carey insistă să-i dea nişte „picături” pe care le folosea şi ea de obicei. Domnişoara Wilkinson îi mulţumi şi imediat după ceai anunţă că se duce în camera ei să se întindă.

— Eşti sigură că n-o să ai nevoie de nimic? întrebă cu îndoială doamna Carey.

— Da, sunt sigură. Mulţumesc de atenţie.

— Întreb pentru că, dacă n-ai nevoie de nimic, parcă m-aş duce eu la biserică. Nu am prea des ocazia să asist la slujba de seară.

— Vai, sigur, du-te.

— Dar sunt şi eu acasă, zise Philip. Dacă domnişoara Wilkinson doreşte ceva, mă poate chema pe mine.

— Philip, poate n-ar fi rău să laşi deschisă uşa de la salon ca să auzi dacă sună domnişoara Wilkinson.

— Cu plăcere, zise Philip.

Aşa că, după ora şase, Philip rămase singur în casă cu domnişoara Wilkinson. I se făcu rău de spaimă. Regreta din suflet că a propus acest plan; dar acum era prea târziu; trebuia să profite de prilejul pe care chiar el îl crease. Ce-ar zice domnişoara Wilkinson de el dacă n-ar face-o? Se duse

în hol şi trase cu urechea. Nu se auzea niciun sunet. Se întrebă dacă nu cumva pe domnişoara Wilkinson o doare cu adevărat capul. Poate că şi uitase de propunerea lui. Îi bătea îngrozitor inima. Se strecură pe scări căutând să nu facă deloc zgomot şi tresărea speriat ori de câte ori scârţâiau. Se opri în faţa uşii domnişoarei Wilkinson şi ascultă; puse mâna pe clanţă. Aşteptă. I se păru că a aşteptat cel puţin cinci minute încercând să ia o hotărâre. Îi tremura mâna. Cu dragă inimă ar fi. rupt-o la fugă, dar îi era teamă de regretele care ştia sigur că-l vor cuprinde. Parcă s-ar fi urcat pe trambulina cea mai înaltă de la bazinul de înot. De jos părea un fleac, dar când ajungeai acolo sus şi te uitai la apă, ţi se făcea inima cât un purice. Şi singurul lucru care te silea să plonjezi era ruşinea de a coborî cu coada între picioare scările pe care te căţăraseşi. Philip îşi luă inima în dinţi. Apăsă fără zgomot clanţa şi intră. I se păru că tremură ca o frunză în bătaia vântului.

Domnişoara Wilkinson stătea în picioare în dreptul oglinzii de la toaletă, cu spatele la uşă şi se întoarse repede când o auzi deschizându-se.

— A, tu erai? Ce doreşti?

Îşi scosese fusta şi bluza şi rămăsese numai în jupon. Era scurt, abia îi ajungea până la cizmuliţe; partea de sus era neagră, făcută dintr-un material lucios şi avea un volănaş roşu. Purta un camizol de pânză albă, cu mânecile scurte. Înfăţişarea ei era grotescă. Philip avu un şoc când se uită la ea; niciodată nu i se păruse mai puţin ispititoare. Dar acum era prea târziu. Închise uşa în urma lui şi o încuie.

Capitolul XXXV

A doua zi dimineaţă Philip se trezi devreme. Avusese un somn agitat, dar când îşi întinse picioarele şi se uită la razele de soare care se strecurau printre jaluzele, făcând diferite desene pe podea, oftă satisfăcut. Era încântat de

sine însuşi. Începu să se gândească la domnişoara Wilkinson. Îl rugase să-i spună „Emily”, dar, fără să ştie de ce, el nu izbutise; îi spunea întotdeauna chiar şi în sinea lui „domnişoara Wilkinson”. Întrucât ea îl ţinea de rău pentru că i se adresează în felul acesta, el evita să mai folosească vreun nume. În copilărie auzise adeseori vorbindu-se de o soră de-a mătuşii Louisa, soţie de ofiţer de marină, care se numea mătuşa Emily. Asta îl făcea să nu-i vină să-i spună astfel domnişoarei Wilkinson, dar nici la vreun alt nume care să i se potrivească mai bine nu se putea gândi. Întrucât la început o cunoscuse sub numele de domnişoara Wilkinson, acest nume i se părea acum inseparabil de imaginea pe care şi-o făcuse despre ea. Se încruntă puţin: dintr-un motiv sau altul o vedea acum în cea mai proastă lumină. Nu-i ieşea din minte spaima pe care i-o provocase când se întorsese brusc, înfăţişându-se ochilor lui în camizol şi în juponul acela scurt; îşi aminti că are pielea puţin cam aspră şi nişte riduri lungi pe gât. Triumful lui fu de scurtă durată. Îi socoti iarăşi vârsta şi îşi dădu seama că nu se poate să aibă mai puţin de patruzeci de ani. Asta făcea ca idila lor să fie ridicolă. Era urâtă şi bătrână. Imaginaţia lui care lucra repede i-o arăta zbârcită, istovită, sulemenită, îmbrăcată în rochiţele acelea care erau prea împopoţonate pentru condiţia ei şi prea tinereşti pentru vârsta ei. Se scutură ca străbătut de un fior; simţi deodată că nu mai vrea s-o vadă în viaţa lui; nici nu mai putea suporta gândul de a o săruta. Era îngrozit de el însuşi. Oare asta era dragostea?

Se îmbrăcă pe îndelete, cât mai încet cu putinţă, ca să amine momentul revederii cu ea şi, într-un târziu, când coborî în sufragerie, era pierit de tot. Tocmai terminaseră rugăciunile şi-şi luau micul dejun.

— Lenea e cucoană mare, îi strigă veselă domnişoara Wilkinson.

Se uită la ea şi oftă uşurat. Stătea cu spatele la fereastră. Era foarte drăguţă. Se miră singur cum de a putut să gândească asemenea lucruri despre ea. Îi reveni întru totul sentimentul de mulţumire de sine.

Îl miră schimbarea care se produsese în ea. Cu un tremur de emoţie în glas, domnişoara Wilkinson îi spuse imediat după micul dejun că-l iubeşte, iar puţin mai târziu, când se duseră în salon pentru lecţia de canto şi ea se aşeză pe scaunul de la pian, îi întinse obrazul în mijlocul unei game, şi spuse:

— *Embrasse-moi!*[71]

Când el se aplecă spre ea, domnişoara Wilkinson îl cuprinse cu braţele pe după gât. Poziţia era destul de incomodă pentru că, aşa cum îl ţinea ea, aproape îl sufoca.

— *Ah, je t'aime, je t'aime, je t'aime!*[72] strigă ea cu accentul ei ciudat.

Philip ar fi preferat s-o audă vorbind englezeşte.

— Ascultă, nu ştiu dacă-ţi dai seama că s-ar putea să treacă dintr-o clipă-ntr-alta grădinarul pe la fereastră.

— *A, je m'en fiche du jardinier! Je m'en refiche, et je m'en contrefiche!*[73]

Lui Philip i se păru că seamănă cu o scenă dintr-un roman franţuzesc şi nu-şi dădea prea bine seama de ce îl cam enervează.

În cele din urmă, o anunţă:

— Ei, cred că am s-o-ntind la plajă, să fac o baie.

— Vai de mine, nu cumva vrei să mă părăseşti tocmai în dimineaţa asta?

Philip nu înţelegea deloc de ce n-ar fi făcut-o, dar, oricum, n-avea importanţă.

— Ai vrea să rămân acasă? zâmbi el.

— Vai, ce dulce eşti! Dar nu, du-te, du-te. Vreau să mi te închipui stăpânind valurile sărate ale mării; scăldându-ţi trupul în oceanul imens.

Philip îşi luă pălăria şi porni cu un mers agale.

„Vai, câte tâmpenii mai spun şi femeile!”, îşi zise el în sinea lui.

Şi totuşi era încântat şi fericit şi se simţea flatat. Nu mai

---

[71] Sărută-mă! (fr.)

[72] Ah, te iubesc, te iubesc, te iubesc! (fr.)

[73] Puţin îmi pasă de grădinar! Nu-mi pasă nici atâtica, nici cât negru sub unghie! (fr.)

încăpea îndoială că domnişoara Wilkinson era moartă după el. Mergea şontâc-şontâc pe strada principală din Blackstable şi se uita cu o undă de dispreţ la oamenii pe lângă care trecea. Salută zâmbind o mulţime de cunoştinţe din vedere şi-şi spuse în inima lui: „Ce bine ar fi dacă ar şti şi ei!”. Simţea teribil lipsa unei persoane care să cunoască realitatea. Se gândi să-i scrie eventual lui Hayward şi în minte chiar compuse scrisoarea.

Avea să-i vorbească despre grădină şi despre trandafiri şi despre micuţa guvernantă franţuzoaică răsărită printre ele ca o floare exotică, parfumată şi perversă; avea să-i spună că e franţuzoaică, pentru că, mă rog, la urma urmei stătuse atâta vreme în Franţa, încât aproape că şi era. Şi pe urmă, ar fi fost ceva meschin şi josnic dacă i-ar fi trădat chiar toate secretele, nu-i aşa? Şi avea să-i spună lui Hayward cum a văzut-o întâi în rochia ei frumoasă de muselină, şi cum a primit o floare de la ea. El transformă totul într-o idilă delicată, căreia razele soarelui şi marea îi confereau pasiune şi farmec, iar stelele îi adăugau poezie. Grădina casei parohiale constituia un cadru potrivit şi fermecător pentru ea. Idila aceasta avea în ea ceva din romanele lui Meredith: nu era chiar ca povestea lui Lucy Feverel[74] şi nici chiar ca a Clarei Middleton[75]; dar avea un farmec greu de exprimat. Lui Philip îi bătea inima mai repede. Era atât de încântat de închipuirile lui încât începu să se gândească din nou la ele de îndată ce ieşi la mal şi fugi în cabină şiroind de apă şi înfrigurat. Se gândi la obiectul afecţiunii sale. Avea un năsuc de-a dreptul adorabil şi ochi mari negri – avea să i-o descrie astfel lui Hayward – şi părul castaniu moale şi bogat, părul acela în care e o adevărată bucurie să-ţi îngropi faţa, şi o piele care aducea a fildeş şi a raze de soare, iar obrazul ei era ca un trandafir roşu, roşu aprins. Ce vârstă avea? Probabil vreo optsprezece ani, şi el îi spunea „Musette”. Râsul ei era ca susurul apelor şi glasul ei era atât de dulce şi atât de molcom încât suna mai încântător decât cea mai duioasă muzică pe care o auzise

---

[74] Soţia eroului principal din romanul *Chinul lui Richard Feverel*.
[75] Personaj din romanul *Egoistul*.

vreodată.

— Oare la ce te gândeşti?

Philip se opri brusc. Se îndrepta încet spre casă.

— De la o jumătate de kilometru îţi tot fac semne. Tare eşti distrat.

În faţa lui se afla domnişoara Wilkinson care râdea de uimirea lui.

— M-am gândit să-ţi ies în întâmpinare.

— Foarte drăguţ din partea ta, îi spuse el.

— Te-am speriat?

— Cam da, recunoscu el.

Şi totuşi îi scrise scrisoarea aceea lui Hayward. Se întinse pe opt pagini.

Cele două săptămâni care mai rămâneau trecură repede şi, cu toate că seară de seară, când ieşeau în grădină după cină, domnişoara Wilkinson observa că a mai trecut o zi, Philip era prea încântat ca să se lase deprimat de acest gând. Într-o seară, domnişoara Wilkinson spuse că ar fi o mare bucurie dacă ar putea să-şi schimbe postul la Berlin găsindu-şi unul la Londra. Atunci s-ar fi putut vedea mereu. Philip spuse că ar fi tare nostim, dar de fapt această perspectivă nu stârni în el niciun fel de entuziasm; el abia aştepta să ajungă la Londra, trăgând speranţa într-o viaţă minunată şi prefera să nu fie stânjenit în niciun fel. Vorbea cam prea liber despre tot ce intenţiona să facă, dându-i posibilitatea domnişoarei Wilkinson să-şi dea seama că el tânjeşte să se şi vadă plecat.

— Dacă m-ai iubi, n-ai vorbi aşa, zise ea cu lacrimi în glas.

Philip fu cât se poate de surprins şi tăcu.

— Vai, ce proastă am fost, murmură ea.

Spre uimirea lui o văzu plângând. El avea inima simţitoare şi nu putea suferi să vadă pe cineva nefericit.

— Vai, îmi pare rău. Dar ce-am făcut? Te rog, nu plânge.

— Vai, Philip, să nu mă părăseşti. Tu nici nu ştii cât însemni pentru mine. Viaţa mea e cum nu se poate mai tristă şi tu m-ai făcut atât de fericită.

Philip o sărută fără o vorbă. Glasul ei era într-adevăr

chinuit şi el se sperie. Până atunci nu-şi dăduse niciodată seama că dânsa simte cu adevărat tot ceea ce spune.

— Îmi pare tare rău. Doar ţi-ai dat seama că ţin foarte mult la tine. Ar fi bine dacă ai putea veni la Londra.

— Parcă tu nu ştii că n-am cum? E aproape cu neputinţă să-ţi găseşti un post, şi, pe urmă, viaţa din Anglia nu-mi place deloc.

Aproape fără să-şi dea seama că joacă teatru, mişcat de tristeţea ei, o strânse tot mai tare în braţe. Lacrimile ei îl măguleau oarecum şi o sărută cu sinceră pasiune.

Dar peste vreo două zile urmă o adevărată scenă. Jucau tenis la casa parohială şi veniră şi două domnişoare, fiicele unui maior care făcuse serviciul în India şi care, după pensionare, se stabilise la Blackstable. Domnişoarele erau foarte drăguţe, una fiind cam de vârsta lui Philip, iar cealaltă cu vreo doi ani mai tânără. Deprinse cu societatea bărbaţilor tineri (spuneau tot felul de poveşti şi anecdote despre cantonamentele din India şi, pe vremea aceea, toată lumea citea povestirile lui Rudyard Kipling), începură să-l tachineze vesele pe Philip; iar el, încântat de această noutate – tinerele din Blackstable îl tratau cu oarecare gravitate pe nepotul pastorului – se arătă vesel şi zglobiu. Nu ştiu ce drăcuşor din inima lui îl îndemna să flirteze vizibil cu amândouă fetele şi, întrucât era singurul bărbat tânăr de acolo, şi ele se arătară foarte dispuse să-i facă avansuri; întâmplător, jucau foarte bine tenis, iar Philip se plictisise de simpla ţăcăneală cu domnişoara Wilkinson (care învăţase să joace abia la Blackstable); de aceea, când aranjă perechile pentru partidele de după ceai, propuse ca domnişoara Wilkinson să joace împotriva soţiei pastorului, având-l pe acesta drept partener; iar el avea să joace mai târziu cu nou-venitele. Se aşeză lângă domnişoara O'Connor cea mare şi-i spuse *sotto voce*[76]:

— Întâi să scăpăm de babalâci şi pe urmă putem să facem un meci după pofta noastră.

După cât se pare, domnişoara Wilkinson prinse aceste vorbe, întrucât imediat trânti jos racheta şi plecă spunând

---

[76] Cu glas scăzut (it.).

că o doare capul. Toată lumea înţelese că s-a ofensat. Ce-l supăra pe Philip era faptul că făcuse asta în public. Aranjară setul şi fără ea, dar, foarte curând, doamna Carey îl chemă deoparte.

— Philip, ai jignit-o pe Emily. S-a dus în camera ei şi plânge.

— Dar de ce?

— Nu ştiu, a auzit ceva despre jocul babalâcilor. Du-te te rog la ea şi spune-i că n-ai vrut s-o superi. Hai, te rog, fii bun.

— Bine.

Bătu la uşa domnişoarei Wilkinson, dar neprimind niciun răspuns, intră. O găsi trântită pe pat cu faţa în jos şi plângând. O atinse pe umăr.

— Hei, dar ce s-a întâmplat?

— Lasă-mă-n pace! Nici nu vreau să mai vorbesc cu tine.

— Dar ce-am făcut? Îmi pare tare rău dacă te-am jignit. Zău că n-am vrut. Ei, hai, hai, scoală-te!

— Vai, sunt aşa de nefericită! Cum ai putut să fii atât de crud cu mine? Ştii doar că nu pot să sufăr tenisul ăla idiot. Eu nu joc decât ca să fiu împreună cu tine.

Se ridică şi se îndreptă spre măsuţa de toaletă, dar, după ce aruncă o scurtă privire în oglindă, se prăbuşi într-un fotoliu. Îşi făcuse batista ghem şi o duse de mai multe ori la ochi.

— Ţi-am dăruit lucrul cel mai de preţ pe care-l poate da o femeie unui bărbat – vai, ce proastă am fost! – şi tu nu eşti deloc recunoscător. Probabil că n-ai pic de inimă. Cum ai putut să fii aşa de crud încât să mă chinui flirtând cu fetele alea vulgare? Nu ne-a mai rămas decât o săptămână pentru noi doi. Nu poţi să mi-o acorzi nici măcar pe asta?

Philip rămase în picioare, aplecat asupra ei, cu un aer destul de morocănos. I se păru că purtarea ei e copilăroasă. Era supărat pe ea pentru că şi-a arătat enervarea în faţa străinilor.

— Doar ştii bine că puţin îmi pasă de fetele O’Connor. Nu văd de ce crezi că ar putea să mă intereseze.

Domnişoara Wilkinson dădu într-o parte batista. Lacrimile

îi lăsaseră urme pe obrajii pudraţi şi părul ei era cam răvăşit. În momentul acela, rochia albă nu-i mai stătea chiar aşa de bine. Îl privi pe Philip cu ochi lacomi, pătimaşi.

— Pentru că tu ai douăzeci de ani şi alea tot douăzeci au, zise ea cu glas răguşit. Iar eu sunt bătrână.

Philip roşi şi se uită în altă parte. Tonul ei chinuit îi dădea o ciudată senzaţie de jenă. Ar fi dorit din suflet să nu fi avut niciodată de-a face cu domnişoara Wilkinson.

— Nu vreau să fii nefericită din pricina mea, spuse el destul de stângaci.

— Ar fi mai bine să te duci jos şi să te ocupi de musafirii tăi. O să se întrebe ce s-a întâmplat cu tine.

— Bine.

Era bucuros că o poate părăsi.

Cearta fu curând urmată de o împăcare, dar puţinele zile care le mai rămâneau i se părură uneori nesuferite lui Philip. El nu voia să vorbească de nimic altceva decât de viitor, iar pe domnişoara Wilkinson viitorul o făcea întotdeauna să plângă. La început lacrimile ei îl afectau, şi sentimentul că e un ticălos îi înzecea declaraţiile de dragoste veşnică; acum însă lacrimile ei îl iritau; totul ar fi mers dacă ar fi fost o fetiţă, dar pentru o femeie în toată firea era stupid să plângă întruna. Ea nu înceta să-i amintească de datoria recunoştinţei pe care o are faţă de ea şi de care n-o să se poată achita niciodată. El era gata să admită acest lucru de vreme ce ea insista asupra lui, dar nu prea vedea de ce ar fi trebuit să-i fie el mai recunoscător ei, decât ea lui. Lui i se cerea să-şi manifeste sentimentul de recunoştinţă în chipuri care i se păreau de-a dreptul neplăcute; fusese foarte mult timp deprins cu singurătatea şi aceasta îi era uneori o adevărată necesitate; în schimb, domnişoara Wilkinson socotea o mojicie şi o răutate din partea lui dacă nu era întotdeauna la cheremul ei. Domnişoarele O'Connor îi poftiră pe amândoi la ceai şi Philip s-ar fi dus cu plăcere, dar domnişoara Wilkinson zise că nu le-au mai rămas decât cinci zile de petrecut împreună şi în acest răstimp vrea să-l păstreze numai pentru dânsa. Era foarte măgulitor, dar asta însemna o plictiseală

cumplită. Domnişoara Wilkinson îi tot povestea despre delicateţea rafinată a francezilor atunci când se aflau în aceleaşi relaţii cu alesele inimii lor, la fel cum era şi el cu domnişoara Wilkinson. Ea le lăuda curtenia, dorinţa de jertfire de sine şi tactul lor desăvârşit. Domnişoara Wilkinson părea să dorească o mulţime de lucruri de la el.

Philip o asculta enumerând calităţile pe care trebuie să le aibă amantul desăvârşit şi nu-şi putea stăvili o oarecare satisfacţie la gândul că ea locuieşte totuşi la Berlin.

— Ai să-mi scrii, nu? Te rog, scrie-mi în fiecare zi. Vreau să ştiu tot ce faci. Nu trebuie să-mi ascunzi nimic.

— Dar o să fiu îngrozitor de ocupat, răspunse el. Am să-ţi scriu ori de câte ori am să pot.

Ea îl cuprinse pătimaşă cu braţele pe după gât. Uneori il cam jenau dovezile ei de afecţiune. Ar fi preferat să fie mai pasivă. Era puţin şocat de faptul că ea i-o lua înainte într-un mod atât de vizibil; asta nu corespundea întrutotul ideilor sale preconcepute cu privire la sfiiciunea femeilor.

În sfârşit, veni şi ziua în care urma să plece domnişoara Wilkinson şi ea coborî la micul dejun palidă şi abătută, într-un costum de călătorie modest, în carouri albe şi negre. Arăta aşa cum trebuie să fie într-adevăr o guvernantă. Şi Philip tăcea pentru că nu prea ştia ce s-ar cuveni să spună în această împrejurare. Şi-i era teribil de frică să nu spună cumva vreun lucru prea vesel şi s-o vadă pe domnişoara Wilkinson izbucnind în plâns în faţa unchiului său. Ei doi îşi luaseră rămas-bun de cu seară în grădină şi Philip simţea acum o adevărată uşurare văzând că nu mai au prilejul de a rămâne singuri. El nu părăsi sufrageria după micul dejun, ca nu cumva domnişoara Wilkinson să insiste să-l sărute pe scări. Nu voia ca Mary Ann, care între timp ajunsese o femeie între două vârste, cu o limbă foarte ascuţită, să-i surprindă într-o atitudine compromiţătoare. Mary Ann n-o prea înghiţea pe domnişoara Wilkinson şi zicea că e o mâţă bătrână. Mătuşa Louisa nu se simţea prea bine şi nu putea să meargă la gară, aşa că o conduseră preotul şi cu Philip. Cu o clipă înainte ca trenul să se pună în mişcare, se aplecă şi-l sărută pe domnul Carey.

— Trebuie să te sărut şi pe tine, Philip, zise ea.

— Te rog, îi răspunse el, împurpurându-se la faţă.

Se căţără pe scara trenului şi ea îl sărută în grabă. Trenul porni şi domnişoara Wilkinson se trânti în colţul compartimentului şi plânse amarnic. Întorcându-se pe jos la casa parohială, Philip simţi o uşurare evidentă.

— Ei, a plecat cu bine? întrebă mătuşa Louisa când intră în casă.

— Da, numai că părea cam pusă pe plâns. A ţinut morţiş să ne sărute şi pe mine, şi pe Philip.

— Ei, nu-i nimic, la vârsta ei nu e primejdios.

Doamna Carey făcu un gest către bufet.

— Ai o scrisoare, Philip. A adus-o factorul când a venit a doua oară.

Scrisoarea era de la Hayward şi spunea astfel:

„Dragul meu,

Mă grăbesc să-ţi răspund. Am îndrăznit să citesc rândurile tale unui drag prieten, o femeie fermecătoare al cărei ajutor şi a cărei înţelegere mi-au fost foarte preţioase, în general, o femeie care trăieşte cu adevărat arta şi literatura; şi am fost amândoi de acord că e o scrisoare încântătoare. Ai scris-o din adâncul inimii şi nu-ţi dai seama ce delicioasă naivitate se degajă din fiecare rând al ei. Şi, pentru că eşti îndrăgostit, scrii ca un poet. Ah, dragul meu, asta e adevărata esenţă a vieţii; am simţit flacăra strălucitoare a pasiunii tale tinereşti şi proza ta a devenit muzicală datorită sincerităţii emoţiei tale. Trebuie să fii fericit! Ce n-aş da să fi fost şi eu un martor nevăzut în grădina, aceea fermecată, când vă plimbaţi mână-n mână printre flori ca Daphnis şi Cloe. Parcă te văd, Daphnis, cu lumina dragostei tale tinere strălucindu-ţi în ochi, tandru, pierdut în vraja iubirii, înflăcărat; iar Cloe din braţele tale atât de tânără, şi fragedă, şi proaspătă, jurând că n-o să consimtă niciodată – şi a consimţit. Trandafirii, şi violetele, şi caprifoiul! Ah, dragul meu, te invidiez. E aşa de bine să ştii că prima ta dragoste a fost poezie pură. Păstrează cu sfinţenie aceste clipe, fiindcă zeii nemuritori ţi-au dat Darul Suprem şi va fi până la moarte o amintire dulce şi tristă. Niciodată nu te vei mai putea bucura de vraja aceea nepăsătoare. Prima dragoste

e cea mai reuşită; şi ea e frumoasă, şi tu eşti tânăr, şi lumea întreagă e a voastră. Am simţit pulsul accelerându-mi-se când mi-ai povestit cu adorabilă simplitate că ţi-ai îngropat faţa în părul ei lung. Sunt sigur că părul ei are culoarea aceea castanie delicată care pare că poartă în ea unde aurii. Aş fi vrut să vă văd şezând alături sub frunzişul bogat al unui pom citind împreună Romeo şi Julieta şi pe urmă aş fi vrut să te văd căzând în genunchi şi sărutând din partea mea pământul pe care a lăsat urme piciorul ei; şi apoi, aş fi vrut să-i spui că este omagiul unui poet pentru tinereţea ei strălucitoare şi pentru dragostea pe care i-o porţi.

Al tău pentru totdeauna,
G. Etheridge Hayward"

„Aoleu, ce tâmpenii îngrozitoare!", îşi zise Philip când termină de citit scrisoarea.

Datorită unei ciudate coincidenţe, domnişoara Wilkinson îi propusese să citească împreună Romeo şi Julieta, dar Philip refuzase cu îndârjire. Apoi, băgând scrisoarea în buzunar, simţi un uşor junghi de amărăciune la gândul că realitatea părea să difere atât de mult de ideal.

Capitolul XXXVI

Peste câteva zile, Philip plecă la Londra. Preotul îi recomandase să închirieze camere mobilate în Barnes[77] şi Philip le angaja printr-o scrisoare la preţul de paisprezece şilingi pe săptămână. Ajunse acolo pe seară, iar proprietăreasa, o bătrânică nostimă, tare smochinită şi cu faţa brăzdata de riduri adânci, îi pregătise ceaiul şi o gustare copioasă. Mai tot spaţiul din camera de zi era ocupat de bufet şi de o masă pătrată; la perete era un divan acoperit de o pătură aspră, iar lângă cămin un fotoliu din acelaşi material; pe spatele lui era o husă albă, iar

---
[77] Mahala londoneză, în cartierul portului.

telurile rupte erau acoperite cu o pernă tare.

După ce-şi luă ceaiul, îşi desfăcu bagajele şi-şi aranjă cărţile; apoi, se aşeză şi încercă să citească; dar era deprimat. Tăcerea de pe stradă îl stânjenea oarecum şi se simţea tare apăsat de singurătate.

A doua zi se sculă devreme. Îşi puse fracul şi cilindrul pe care le purtase la liceu; dar, cum pălăria era cam ponosită, se hotărî să se oprească în drum spre birou la un magazin şi să-şi cumpere alta nouă. După ce făcu acest lucru, constată că mai are timp berechet, aşa că se plimbă pe Ştrand. Birourile firmei „Herbert Carter & Co.” erau pe o ulicioară pe undeva pe lângă Chancery Lane şi se văzu silit să întrebe de vreo două-trei ori pe unde s-o ia ca să ajungă acolo. I se părea că oamenii se uită la el curioşi, aşa că, la un moment dat, îşi scoase pălăria să vadă dacă nu cumva a uitat să-i desprindă eticheta. Când sosi la sediul firmei, bătu în uşă; dar nu răspunse nimeni, şi, uitându-se la ceas, văzu că e abia nouă şi jumătate; bănui că a sosit prea devreme. Plecă, şi, peste zece minute, când se întoarse, îi deschise uşa un băiat de serviciu, năsos şi pistruiat, care vorbea cu accent scoţian. Philip întrebă de domnul Herbert Carter, dar acesta nu sosise încă.

— Vine între zece şi zece jumătate.

— Atunci poate ar fi mai bine să-l aştept, zise Philip.

— Dar, mă rog, ce doreşti? întrebă băiatul.

Philip era intimidat, dar încercă să se prefacă degajat.

— Păi, dacă n-ai nimic împotrivă, aici o să lucrez.

— A, dumneata eşti noul practicant? Atunci vino înăuntru. Trebuie să sosească domnul Goodworthy.

Philip intră şi imediat văzu că băiatul – era cam de aceeaşi vârstă cu Philip şi îşi zicea funcţionar inferior – se uita la piciorul lui. Roşind se aşeză pe un scaun şi-şi ascunse piciorul strâmb îndărătul celuilalt. Începu să privească în jurul lui. Era o încăpere întunecoasă şi sordidă. N-avea ferestre, ci numai un luminator. Toată mobila consta din trei şiruri de pupitre îndărătul cărora se aflau scaune înalte, fără spetează. Deasupra căminului era o gravură murdară care înfăţişă un meci de box. Curând intră

un funcţionar şi apoi altul; se uitară la Philip şi îl întrebară în şoaptă pe băiat (Philip află astfel că se numeşte Macdougal) cine e el. Apoi se auzi un fluierat şi Macdougal se ridică în picioare.

— A sosit domnul Goodworthy. El e şeful de birou. Să-i spun că eşti aici?

— Da, te rog, spuse Philip.

Băiatul plecă şi se întoarse după o clipă.

— Vino, te rog, pe aici.

Philip merse în urma lui pe coridor şi fu introdus într-o cămăruţă sumar mobilată în care se afla un omuleţ subţirel stând în picioare cu spatele la cămin. Era de statură mică, dar capul lui mare, care părea că-i atârnă de o parte a trupului, îi dădea o înfăţişare ciudat de diformă. Avea trăsături simple şi turtite şi ochii spălăciţi şi bulbucaţi; părul lui subţire era de culoarea nisipului; favoriţii nu aveau aceeaşi formă şi tocmai acolo unde te aşteptai să aibă părul mai des, n-avea deloc. Avea tenul palid şi pielea galbenă. Îi întinse mâna lui Philip şi, când zâmbi, îşi arătă nişte dinţi tare stricaţi. Vorbea cu un aer deopotrivă protector şi timid de parcă s-ar fi străduit să-şi atribuie o importanţă pe care nu simţea că o are. Îi spuse lui Philip că trage nădejde să-i placă slujba care bineînţeles comportă foarte mult hamalâc, dar devine interesantă de îndată ce te deprinzi cu ea. Pe deasupra mai ies şi nişte bani, şi, la urma urmei, ăsta e lucrul cel mai important, nu-i aşa? Drept care râse cu ciudatul lui aer în care superioritatea se îmbina cu timiditatea.

— Domnul Carter trebuie să vină dintr-un moment într-altul, zise el. Luni dimineaţă mai întârzie uneori. Am să te chem când vine. Între timp trebuie să-ţi dau ceva de făcut. Te pricepi cât de cât la ţinerea registrelor şi a conturilor?

— Din păcate nu prea, răspunse Philip.

— Aşa mă temeam şi eu. După cât mi se pare, la şcoală nu vă învaţă prea multe lucruri utile pentru afaceri.

Apoi stătu o clipă pe gânduri înainte de a spune:

— Cred că aş putea să-ţi găsesc ceva de lucru.

Se duse alături şi după scurt timp se întoarse cu o cutie

mare de carton, în care erau o mulţime de scrisori într-o dezordine cumplită. Îi spuse lui Philip să le sorteze şi să le aranjeze alfabetic după numele expeditorilor.

— Am să te duc în biroul în care lucrează de obicei practicanţii. Mai e acolo un băiat foarte drăguţ, Watson. E fiul lui Watson, Craig şi Thompson – ştii – berarii ăia. Stă un an la noi ca să înveţe să se descurce în afaceri.

Domnul Goodworthy îl conduse pe Philip prin biroul acela sordid în care acum lucrau vreo şapte-opt funcţionari, şi intră într-o cămăruţă dosnică. Fusese separată de biroul mare printr-o despărţitură de sticlă. În această încăpere îl găsiră pe Watson răsturnat într-un scaun şi citind ziarul de sport. Era un tânăr masiv, îmbrăcat elegant. Ridică ochii când intră domnul Goodworthy şi îşi sublinie imediat situaţia lui privilegiată adresându-se şefului de birou fără „domnule”. Acesta se împotrivi familiarităţii şi, în mod intenţionat şi foarte apăsat, îi spuse „domnul” Watson, dar Watson, în loc să vadă nuanţa de reproş, accepta acest titlu ca un tribut plătit situaţiei sale de gentleman.

— Văd că pe Rigoletto l-au declarat *forfait*[78], îi spuse el lui Philip de îndată ce rămaseră singuri.

— Serios? întrebă Philip care nu se pricepea deloc la cursele de cai.

Se uită cu un respect amestecat cu teamă la hainele frumoase ale lui Watson. Fracul îi venea ca turnat şi purta o cravată enormă în mijlocul căreia era înfipt cu mult gust un ac cu o piatră de mare valoare. Jobenul lui se odihnea pe cămin; avea o formă modernă, era strălucitor şi impertinent. Philip se simţi umilit deoarece era sărăcăcios îmbrăcat, Watson începu să vorbească despre partidele de vânătoare. Era o plictiseală infernală să trebuiască să pierzi timpul într-un birou infernal şi n-avea să poată să meargă la partidele de vânătoare decât sâmbăta; îi mai vorbi şi de vânătorile cu cai şi câini; avea tot felul de invitaţii a-ntâia în nu ştiu câte colţuri ale ţării şi bineînţeles că trebuia să le refuze. Era un ghinion infernal, dar n-avea el de gând să accepte prea multă vreme această situaţie; nu stătea în

---

[78] Scos din cursă.

gaura asta infernală decât un an şi pe urmă avea să intre în afaceri şi să meargă de patru ori pe săptămână la vânătorile călare şi să împuşte tot vânatul pe care l-o putea împuşca.

— Tu trebuie să stai cinci ani aici, nu? întrebă Watson cuprinzând cu un gest cămăruţa unde se aflau.

— Aşa bănuiesc, zise Philip.

— Atunci o să ne vedem foarte des. Ştii, Carter ţine contabilitatea firmei noastre.

Philip se simţea oarecum copleşit de condescendenţa tânărului gentleman. La Blackstable îi priviseră totdeauna pe berari cu un dispreţ politicos, iar pastorul făcea uneori chiar şi glume cu privire la aristocraţia gulerelor de la halbe, care lua locul aristocraţiei gulerelor scrobite, iar pentru Philip era o mare surpriză să descopere că Watson e un tânăr atât de impozant şi plin de importanţă. Învăţase la Winchester[79] şi la Oxford şi în cursul conversaţiei căuta să bage cât mai des aceste două nume pe gâtul interlocutorului. Când află amănunte despre felul cum şi-a făcut Philip educaţia, aerul lui deveni încă şi mai protector.

— Bineînţeles, dacă nu mergi la o şcoală pentru copiii din lumea bună, tot e ceva să mergi măcar la o şcoală ca aia la care ai fost tu.

Philip se interesă de ceilalţi funcţionari din birou.

— A, eu nu mă prea ocup de ei, înţelegi, nu? zise Watson. Carter nu e băiat rău. Din când în când îl poftim la noi la masă. Ăilalţi sunt nişte mitocani.

Curând Watson se apucă de ceea ce avea de lucru, iar Philip începu să-şi sorteze scrisorile.

Apoi intră domnul Goodworthy şi spuse că a sosit domnul Carter. Îl duse pe Philip într-o cameră mare, vecină cu a lui. În ea se aflau un birou imens şi două fotolii mari cât toate zilele; un covor turcesc împodobea camera, iar pe pereţi erau expuse gravuri cu scene de vânătoare. Domnul Carter era aşezat la birou şi se ridică pentru a da mâna cu Philip. Era îmbrăcat într-o redingotă lungă. Avea o înfăţişare militărească: mustaţa dată cu ceară, părul cărunt, tăiat

---

[79] Vechi colegiu englezesc, de tradiţie aristocratică.

scurt şi pieptănat cu grijă, ţinuta foarte dreaptă, vorba degajată. Locuia la Enfield, Îi plăceau foarte mult sporturile şi traiul bun de la ţară. Avea gradul de ofiţer în armata teritorială şi era preşedinte al Asociaţiei Conservatoare. Când i s-au reprodus vorbele unei notabilităţi de prin partea locului, cum că nimeni nu l-ar lua drept un om de afaceri, a simţit că n-a trăit degeaba. Îi vorbea agreabil şi degajat lui Philip. Domnul Goodworthy avea să se ocupe de el. Watson era un băiat drăguţ – gentleman-ul desăvârşit – mare vânător. Philip vâna şi el? Păcat! Ăsta e adevăratul sport pentru gentlemeni. Acum nu prea mai apuca el să meargă la partide de vânătoare, trebuie să lase această ocupaţie în seama fiului său. Fiul său era la Cambridge, după ce urmase la Rugby[80], grozavă şcoală Rugby, scoate băieţi buni; peste vreo doi ani o să vină şi băiatul lui ca practicant, asta o să fie amuzant pentru Philip, o să-i placă băiatul lui, un sportiv desăvârşit. Domnul Carter îşi exprimă speranţa că Philip o să se deprindă cu munca şi o să înceapă s-o îndrăgească şi va trebui să participe la cursuri pentru că în felul ăsta o să ridice nivelul profesiunii lor în care era multă nevoie de adevăraţi gentlemeni. Ei, în orice caz, îl avea pe domnul Goodworthy acolo. Dacă o să dorească să ştie ceva o să-i spună domnul Goodworthy. Avea un scris frumos? Ei, în orice caz, o să se ocupe de asta domnul Goodworthy.

Philip se simţi de-a dreptul copleşit de o comportare atât de civilizată: în provincia din care venea el lumea ştia cine e gentleman şi cine nu, dar gentlemenii nu vorbeau niciodată de acest lucru.

Capitolul XXXVII

La început, noutatea muncii îi ţinu treaz interesul lui Philip. Domnul Carter îi dicta scrisori şi-i dădea să copieze

[80] Celebră şcoală englezească unde s-a jucat mai întâi rugby.

pe curat borderouri de conturi.

Domnul Carter dorea să conducă activitatea biroului său cu o eleganţă de gentleman; nu voia să aibă nimic de-a face cu maşinile de scris şi privea cu ochi răi stenografia; băiatul de serviciu, Macdougal, cunoştea stenografia, dar numai domnul Goodworthy se slujea de acest talent al lui. Din când în când, Philip mergea cu câte imul dintre funcţionarii mai pricepuţi să verifice conturile vreunei firme; curând ajunse să ştie şi el care clienţi trebuie trataţi cu respect şi care sunt la ananghie. Uneori i se dădeau liste lungi de cifre pe care trebuia să le adune. Participa la cursuri ca să-şi ia primul examen. Domnul Goodworthy îi repeta mereu că slujba e plicticoasă la început, dar, cu timpul, o să se deprindă cu ea. Philip pleca de la birou la ora şase şi trecea peste pod ca să ia metroul de la gara Waterloo. Când ajungea acasă, îl aştepta cina pregătită şi restul serii şi-l petrecea citind. Sâmbăta după-amiază se ducea la Galeria Naţională. Hayward îi recomandase un ghid care fusese alcătuit pe baza unor extrase din lucrările esteticianului Ruskin şi, cu această carte în mână, Philip se plimba foarte zelos dintr-o sală într-alta; citea cu atenţie ce spusese criticul despre un tablou şi apoi, cu multă perseverenţă, se străduia să găsească şi el aceleaşi elemente în opera respectivă. Duminicile treceau foarte greu pentru el. Le petrecea în singurătate pentru că nu avea deloc cunoştinţe la Londra. Domnul Nixon, avocatul, îl poftise să stea o duminică la el la Hampstead şi Philip petrecuse o zi fericită împreună cu un grup de oameni pe care nu-i cunoştea, dar care se dovediseră foarte exuberanţi; mâncă şi bău foarte mult, se plimbă pe pajişte şi, ta plecare, primi o invitaţie generală de a reveni acolo ori de câte ori avea chef; numai că el suferea de o teamă morbidă ca nu cumva să cadă cu de-a sila pe capul oamenilor, aşa că aşteptă o invitaţie specială. Cum era şi firesc, această invitaţie nu sosi niciodată pentru că, fiind înconjuraţi de atâţia prieteni, Nixonii n-aveau cum să se gândească şi la băiatul acela tăcut şi singuratic, care nu putea ridica pretenţii la ospitalitatea lor. Aşadar, duminicile

se scula târziu şi făcea o plimbare pe poteca edecului. La Barnes, Tamisa e murdară, plină de noroi şi are mari variaţii din pricina fluxului; nu are farmecul acela graţios pe care-l capătă mai sus de ecluze şi nici aerul idilic pe care i-l dă mulţimea vapoarelor, mai jos de Podul Londrei. După-amiază se plimba pe câmpul acoperit de iarbă de la marginea oraşului, dar şi acela e cenuşiu şi sărăcăcios; nu te simţi acolo nici la ţară, nici la oraş; grozama nu creşte înaltă; şi pretutindeni dai de resturile lăsate de oamenii civilizaţi. În fiecare sâmbătă seara se ducea la teatru, aşteptând vesel un ceas sau chiar mai mult la uşa sălii ca să-şi ocupe locul la galerie. Nu merita să se mai întoarcă la Barnes în intervalul dintre ora închiderii muzeului şi ora la care îşi lua masa la un bufet expres, şi nu prea ştia cum să-şi omoare vremea. Se plimba agale pe Bond Street[81] sau prin pasajul Burlington şi, când obosea, se ducea să se aşeze pe o bancă în Hyde Park sau, dacă ploua, în biblioteca publică din St. Martin's Lane. Se uita la oamenii care se învârteau pe acolo şi-i pizmuia pentru că au prieteni şi cunoştinţe; uneori, invidia lui se transforma în ură pentru că aceşti oameni erau fericiţi, pe când el era trist. Nu-şi închipuise niciodată că e posibil să rămâi atât de singur într-un oraş mare. Uneori, când făcea coadă în faţa uşii de la galeria unui teatru, câte un necunoscut, aflându-se alături de el, încerca să facă puţină conversaţie; dar Philip, bănuitor cu necunoscuţii, ca orice băiat de la ţară, răspundea în aşa fel încât să împiedice continuarea conversaţiei. După încheierea spectacolului, văzându-se silit să-şi ţină toate gândurile numai pentru el, se grăbea să traverseze podul ca să ajungă la gara Waterloo. Odată întors în locuinţa lui, în care din economie nu se făcuse focul, i se strângea inima. Căminul lui era teribil de trist. Nu-şi mai putea suferi locuinţa şi în special nu mai putea să sufere serile pe care le petrecea acolo în singurătate. Uneori se simţea atât de părăsit, încât nu mai era în stare nici să citească şi atunci stătea ceasuri întregi cu privirile

[81] Stradă din Londra, cunoscută mai ales pentru elegantele sale magazine de modă.

aţintite la focul din cămin şi era nenorocit la culme.

Se afla de trei luni la Londra şi, în afară de duminica aceea petrecută la Hampstead, nu legase o discuţie cu nimeni altcineva decât cu colegii de birou. Într-o seară, Watson îl invită să cineze împreună la un restaurant şi apoi se duseră la un music-hall. Dar Philip se simţea intimidat şi stânjenit. Watson vorbi tot timpul despre lucruri care pe el nu-l interesau şi, cu toate că-l socotea pe Watson un anti-intelectual, nu putea să nu-l admire. Philip era supărat deoarece vedea bine că Watson nu pune niciun preţ pe cultura lui; cu mania lui de a se măsura după etaloanele cu care-l măsurau alţii, Philip începu să dispreţuiască tocmai lucrurile pe care le dobândise în educaţia lui pentru că-i păruseră destul de importante. Simţi pentru prima dată umilinţa sărăciei. Unchiul lui îi trimitea paisprezece lire pe lună şi din asta trebuia să-şi cumpere foarte multe haine. Ţinuta de seară îl costă cincizeci şi cinci de şilingi. Nici nu îndrăznea să-i spună lui Watson că a cumpărat-o de gata de pe Ştrand deoarece colegul lui susţinea că nu există de un singur croitor ca lumea în toată Londra.

— Mă tem că tu nu dansezi, îi spuse, într-o zi Watson, cu ochii ţintă la piciorul strâmb al lui Philip.

— Nu, răspunse acesta.

— Păcat. Am fost rugat să aduc vreo câţiva dansatori la un bal. Te-aş fi putut prezenta unor fete nostime.

De vreo două ori, neputând suporta gândul de a se întoarce la Barnes, Philip rămăsese seara târziu în oraş, rătăcind prin West End, până ce găsise o casă la care se dădea o petrecere. Zăbovise acolo în mijlocul grupului de oameni jerpeliţi care stăteau îndărătul lacheilor, urmărise sosirea invitaţilor şi ascultase muzica ce răzbătea în valuri prin fereastră. Uneori, în ciuda frigului, ieşea pe balcon câte o pereche şi rămânea o vreme acolo ca să ia puţin aer curat; iar Philip, închipuindu-şi că sunt în mare amor, se răsucea pe călcâie şi o pornea şchiopătând în josul străzii cu inima grea. El n-o să poată să fie niciodată în locul bărbatului aceluia. I se părea că nicio femeie n-o să poată să-l privească vreodată fără să simtă cât de cât dezgust

faţă de diformitatea lui.

Asta îi aminti de domnişoara Wilkinson, Se gândi la ea fără prea multă satisfacţie. Înainte de a se despărţi, se înţeleseseră ca ea să-i scrie la Oficiul Poştal Charing Cross până ce va putea el să-i trimită adresa. Când se duse acolo, găsi trei scrisori de la ea. Erau scrise cu cerneală violetă pe hârtie albastră. Îi scria în franceză. Philip se întrebă de ce n-ar putea să scrie în engleză, ca orice femeie cu capul pe umeri; iar expresiile ei pătimaşe îl lăsau rece întrucât îi aminteau de un roman franţuzesc, îl certa pentru că nu i-a scris şi, când îi răspunse, Philip se scuză spunând că a fost ocupat. Nu ştia prea ştie cum să înceapă scrisoarea. Îi fu cu neputinţă să folosească formula „scumpo” sau „iubito” şi, cum nu putea să sufere să-i spună „Emily”, în cele din urmă se hotărî să înceapă pur şi simplu cu „dragă”. Pus aşa, de unul singur în capul scrisorii, părea destul de ciudat şi cam stupid, dar el hotărî că e mai bine aşa. Era prima scrisoare de dragoste din viaţa lui şi-şi dădea seama că e mult prea cuminte şi lipsită de căldură. Simţea că ar fi trebuit să spună tot felul de lucruri pătimaşe, cum că se gândeşte la ea în fiecare clipă şi că abia aşteaptă să-i sărute mâinile ei frumoase, şi că e cuprins de fiori când îşi aminteşte de buzele ei roşii – dar o sfială inexplicabilă îl împiedică; în loc de toate astea, îi scrise despre locuinţa lui şi despre biroul în care lucra. Cu prima poştă primi răspunsul ei – furios, deznădăjduit, plin de reproşuri: cum putea oare Philip să fie atât de rece? Oare ştia că ea abia aşteaptă scrisorile lui? Ea îi dăduse tot ce poate să dea o femeie unui bărbat şi iată răsplata pe care o primea. Oare se şi săturase de ea? Apoi, pentru că el nu-i răspunse timp de câteva zile, domnişoara Wilkinson îl bombardă pur şi simplu cu scrisori. Nu putea suporta răutatea lui, aştepta cu nerăbdare poşta care nu-i aducea niciodată măcar un rând de la el, plângea seară de seară până să adoarmă şi arăta atât de rău, încât toată lumea făcea comentarii în această privinţă: el n-o iubea, atunci de ce nu-i spunea adevărul? Adăugă că nu poate trăi fără el şi că nu-i rămâne altceva de făcut decât să-şi pună capăt zilelor. Îi reproşă că e rece, şi egoist, şi

nerecunoscător. Toate astea erau spuse în franceză şi Philip ştia că foloseşte această limbă doar ca s-o facă pe grozava, şi totuşi era destul de speriat şi nu voia s-o facă nefericită. Peste scurt timp, ea îi scrise că nu mai poate îndura despărţirea şi o să aranjeze să vină la Londra de Crăciun. Philip îi răspunse că asta ar fi cea mai mare bucurie pentru el, dar, din păcate, a aranjat să petreacă Crăciunul la ţară la nişte prieteni şi nu prea vede cum ar putea să-şi ia vorba înapoi. Domnişoara Wilkinson îi răspunse că nu doreşte să se vâre în sufletul lui şi se vede de la o poştă că el nu vrea să dea ochii cu ea; era profund mâhnită şi niciodată n-ar fi crezut vreodată ca el să răsplătească prin atâta cruzime toată bunătatea ei. Scrisoarea era de-a dreptul emoţionantă şi lui Philip i se păru că vede pe ea şi urme de lacrimi; se grăbi să-i răspundă, sub impulsul momentului, spunându-i că-şi cere iertare din adâncul inimii şi ca o imploră să vină; şi totuşi se simţi profund uşurat când ea îi răspunse că o să-i fie imposibil să scape de la Berlin. Curând sosirea scrisorilor ajunse să-i pricinuiască chiar o strângere de inimă; întârzia cât putea mai mult până să le deschidă, pentru că ştia de la început ce conţin – reproşuri supărate şi rugăminţi patetice; îl făceau să se simtă un ticălos, şi totuşi, el nu putea să vadă cu ce e vinovat. Amâna răspunsul de la o zi la alta şi apoi sosea altă scrisoare. Dintr-una afla că domnişoara Wilkinson e bolnavă, tristă şi părăsită.

„De n-aş fi avut vreodată de-a face cu ea”, îşi zise el.

Îl admira pe Watson pentru că izbutea să aranjeze aşa de uşor treburile astea. Avusese o aventură cu o tânără care juca într-o trupă ambulantă şi felul cum îi relatase această poveste îl umpluse pe Philip de uimire şi invidie. Dar, după o vreme, sentimentele tânărului Watson se schimbaseră şi, într-o bună zi, el îi descrisese lui Philip ruptura.

— Gândeam că n-are rost să facem prea mare caz de chestia asta, aşa că i-am zis pur şi simplu că mi s-a acrit de ea.

— Şi n-a făcut o scenă îngrozitoare? întrebă Philip.

— Ba da, scena obişnuită la care te puteai aştepta, ştii

tu, dar i-am spus că nu ţine, fiindcă la mine nu merg chestii dintr-astea.

— Şi a plâns?

— Începuse ea să plângă, dar cum pe mine mă scot din sărite lacrimile femeilor, i-am zis că ar face mai bine s-o-ntindă.

Pe măsură ce treceau anii, Philip avea din ce în ce mai mult simţul umorului.

— Şi a-ntins-o? întrebă el zâmbind.

— Păi, de, parcă ce altceva putea să facă?

Între timp, se apropia vacanţa de Crăciun. Doamna Carey fusese bolnavă toată luna noiembrie şi doctorul o sfătuise să plece împreună cu preotul în provincia Cornwall, cam pe la Crăciun, şi să stea acolo vreo două săptămâni, să se mai întremeze. Rezultatul fu că Philip n-avea unde să se ducă, aşa că petrecu ziua de Crăciun în locuinţa lui.

Sub influenţa lui Hayward, se autosugestionase, convingându-se singur că festivităţile din această perioadă a anului sunt nişte vulgarităţi barbare, aşa că se hotărî să nu dea nicio importanţă zilei respective, şi totuşi, când sosi sărbătoarea, veselia tuturor celor din jur îl afectă în mod straniu. Proprietăreasa şi soţul ei petreceau ziua Crăciunului la o fiică de-a lor căsătorită, şi, deci, ca să o scutească de bătaie de cap, Philip anunţă că o să mănânce în oraş. Se duse la Londra pe la amiază şi luă masa de unul singur la restaurantul „Gatti” – o felie de curcan şi nişte budincă de Crăciun – şi cum după aceea n-avea nimic de făcut, se duse la mănăstirea Westminster să asiste la slujba de după-amiază. Străzile erau aproape goale şi puţinii trecători aveau un aer preocupat; nu se plimbau, ci mergeau hotărâţi către o anumită ţintă şi mai toţi erau în grupuri sau perechi. Lui Philip i se păru că citeşte fericirea pe faţa tuturor. Se simţi mai singur decât fusese vreodată în tot cursul vieţii. Intenţia lui fusese să-şi omoare cumva timpul pe străzi şi apoi să ia cina la un restaurant, dar nu mai avea curajul să dea iarăşi cu ochii de oameni veseli care vorbesc, râd şi se distrează; aşadar, se întoarse la gara Waterloo şi, trecând pe calea Westminster, îşi

cumpără nişte şuncă şi două pateuri şi se întoarse la Barnes. Cină în cămăruţa lui singuratică şi petrecu seara în tovărăşia unei cărţi. Tristeţea lui era aproape insuportabilă.

Când se întoarse la birou, îi făcu pur şi simplu rău să asculte relatarea lui Watson despre scurta vacanţă. Veniseră nişte fete nostime la ei la ţară şi, după ospăţ, dăduseră la o parte mobilele din salon şi dansaseră.

— M-am culcat abia la trei şi nici atunci nu ştiu cum am ajuns în pat. Pe cuvântul meu, eram beat criţă.

În cele din urmă, Philip întrebă deznădăjduit:

— Mă rog, aici la Londra, cum ajungi să faci cunoştinţe?

Watson îl privi surprins şi amuzat, dar şi cu oarecare dispreţ.

— Habar n-am, le faci pur şi simplu. Dacă mergi la ceaiuri dansante, foarte curând ajungi să cunoşti mai mulţi oameni decât ai nevoie.

Philip nu putea să-l sufere pe Watson, şi totuşi, ar fi dat nu ştiu ce să fie în locul lui. Îi reveni sentimentul pe care-l avusese pe vremuri la şcoală şi încercă să intre în pielea celuilalt, închipuindu-şi cum şi-ar petrece viaţa dacă ar fi Watson.

Capitolul XXXVIII

La sfârşitul anului era mult de lucru la birou. Philip mergea în diferite locuri cu un funcţionar numit Thompson şi petrecea nişte zile monotone verificând diverse conturi de cheltuieli; el striga fiecare înregistrare, pe când colegul său bifa. Şi uneori erau şi coloane nesfârşite de cifre pe care trebuia să le adune. El nu fusese niciodată prea bun la socoteli şi nu le putea face chiar aşa de repede. Fiecare greşeală a lui Philip îl enerva pe Thompson. Era un bărbat deşirat, de vreo patruzeci de ani, cu faţa gălbejită, cu părul negru şi o mustaţă stufoasă. Avea obrajii supţi şi brăzdaţi de-o parte şi de alta a nasului. Nu prea îl înghiţea pe Philip,

pur şi simplu pentru că era practicant cu contract. Deoarece îi dădea mâna să pună la bătaie suma de trei sute de lire şi să se întreţină timp de cinci ani, Philip avea şansa unei cariere. În schimb el, Thompson, cu toată experienţa şi capacitatea lui, nu avea nicio posibilitate de a ajunge vreodată altceva decât un conţopist plătit cu treizeci şi cinci de şilingi pe săptămână. Era un tip ţâfnos, apăsat de povara unei familii numeroase, şi îl necăjea aerul de superioritate cu care i se părea că-l priveşte Philip. Îl ironiza pe Philip pentru că primise o educaţie mai bună decât a lui şi-i lua în derâdere pronunţia; nu-l putea ierta pentru că n-avea accentul mahalalelor londoneze şi, tocmai de aceea, cu mult sarcasm, îşi exagera propriul său defect când îi vorbea lui Philip. La început, încercase pur şi simplu să fie morocănos şi să-l ţină la distanţă pe Philip, dar, de îndată ce descoperi că băiatul nu e deloc înzestrat pentru contabilitate, îi făcu plăcere să-l umilească; atacurile lui erau grosolane şi prosteşti, dar izbuteau să-l rănească pe Philip, iar acesta, fiind în legitimă apărare, adopta o atitudine de superioritate pe care de fapt nici el n-o dorea.

— Ai făcut o baie azi dimineaţă? îl întreba Thompson pe Philip când întârzia la birou, pentru că punctualitatea lui de la început nu ţinuse prea multă vreme.

— Da. Dumneata nu?

— Nu, că doar eu nu-s gentleman, sunt doar un pârlit de conţopist. Fac baie numai sâmbătă seara.

— Bănuiesc că tocmai de aceea lunea eşti mai neplăcut ca de obicei.

— Ai putea să ai amabilitatea să faci câteva adunări şi calcule simple în cursul zilei de azi? Dar mă tem că cer prea mult de la un gentleman care ştie latineşte şi greceşte.

— Încercările dumitale de a fi sarcastic nu sunt prea reuşite.

Şi totuşi Philip nu putea să se amăgească în privinţa faptului că ceilalţi funcţionari, prost plătiţi şi cu o ţinută dezordonată, erau mult mai utili decât el. De vreo două ori domnul Goodworthy îşi pierdu răbdarea cu Philip;

— Zău că până acum ar fi trebuit să faci progrese mai

mari, zise el. Ai rămas mai prejos chiar decât băiatul de serviciu.

Philip asculta posomorât. Nu-i plăcea să fie ocărât şi se simţea umilit dacă în momentul când termina de transcris nişte conturi pe care i le dăduse domnul Goodworthy, acesta se declara nemulţumit şi punea pe alt funcţionar să le refacă. La început, slujba fusese suportabilă, datorită noutăţii ei, dar acum deveni de-a dreptul enervantă; şi, când descoperi că n-are deloc aptitudini pentru ea, începu s-o urască. Adeseori, când de fapt ar fi trebuit să îndeplinească vreo sarcină care i se dăduse, îşi pierdea vremea desenând tot felul de lucruri pe hârtia cu antetul biroului. Îl schiţă pe Watson în toate atitudinile imaginabile şi acesta se declară pur şi simplu impresionat de talentul lui. Dându-i prin gând să ducă desenele acasă, se întoarse a doua zi încărcat de laudele familiei pentru Philip.

— Mă mir că n-ai ajuns pictor, zise el. Numai că, bineînţeles, cu meseria aia nu prea ies bani.

Peste vreo două zile se întâmplă ca domnul Carter să ia masa la familia Watson, care-i arătă desenele. A doua zi dimineaţă îl chemă pe Philip la el. Philip îl vedea foarte rar şi îl privea cu respect, dar şi cu teamă.

— Uite ce e, tinere, mie puţin îmi pasă ce faci în afara orelor de serviciu, dar am văzut schiţele alea ale dumitale făcute pe hârtia cu antet şi domnul Goodworthy zice că nu prea te omori cu munca. Dacă nu pui umărul la treabă, n-ai să faci mare scofală în profesiunea de contabil autorizat. Profesiunea de contabil e foarte frumoasă şi în ea primim din ce în ce mai mulţi oameni de înaltă clasă, dar, în această profesiune, trebuie să...

Domnul Carter căută o încheiere pentru fraza lui, dar neizbutind să găsească exact ce dorea, o termină foarte plat:

— Trebuie să pui umărul la treabă.

Poate că Philip s-ar fi apucat să muncească mai serios dacă n-ar fi fost înţelegerea aceea că dacă nu-i place slujba o poate părăsi după un an, căpătând înapoi jumătate din banii plătiţi pentru a fi primit ca ucenic. După părerea lui,

era calificat pentru treburi mai înalte decât adunarea cifrelor şi era o umilinţă pentru el că face atât de prost lucruri care lui i se păreau vrednice de dispreţ. Scenele vulgare cu Thompson îl călcau pe nervi. În martie, Watson încheie anul de şedere la birou şi Philip, deşi nu ţinea deloc la el, se simţi cuprins de regrete când îl văzu plecând. Faptul că ceilalţi funcţionari îi priveau pe amândoi cu aceeaşi antipatie, pentru că aparţineau unei categorii sociale mai înalte decât a lor, stabilea o legătură între ei. Când Philip se gândi că trebuie să petreacă încă patru ani şi mai bine împreună cu adunătura aceea de indivizi înfiorători, i se strânse inima. Aşteptase lucruri minunate de la Londra, şi, când colo, ea nu-i oferise nimic. Ajunsese s-o urască. Nu cunoştea absolut pe nimeni şi nici măcar n-avea idee cum ar fi putut să cunoască pe cineva. Se plictisise să se ducă de unul singur peste tot. Avea senzaţia că n-o să mai poată rezista multă vreme unui asemenea mod de viaţă. Rămânea treaz până noaptea târziu şi se gândea ce bucurie ar fi să nu mai vadă niciodată în ochi biroul ăla sordid şi indivizii din el şi să scape din locuinţa asta mizeră.

Primăvara îi rezervă o mare deziluzie. Hayward îşi anunţase intenţia de a veni la Londra în această perioadă şi Philip abia aştepta să-l revadă. Citise atât de mult în ultima vreme şi gândise atât de mult, încât mintea lui era plină de idei pe care voia să le discute, dar nu cunoştea niciun om dispus să acorde cel mai mic interes unor lucruri abstracte. Îl cuprindea emoţia la gândul că va putea să converseze pe săturate cu cineva, aşa că se simţi de-a dreptul nenorocit când Hayward îi scrise că e cea mai frumoasă primăvară pe care a apucat-o în Italia şi că nu se poate smulge de acolo. Apoi îl întrebă pe Philip de ce nu vine el în Italia. Ce rost avea să-şi irosească tinereţea într-un birou când lumea era atât de frumoasă? Şi scrisoarea continua astfel:

„Mă întreb cum poţi să suporţi toate astea. Acum mă cuprinde un fior de dezgust când mă gândesc la Fleet Street[82]

---

[82] Strada presei din Londra.

şi la Lincoln's Inn[83]*. Nu sunt decât două lucruri pe lume care fac viaţa să merite să fie trăită: dragostea şi arta. Nu-mi pot închipui cum îţi sade stând într-un birou aplecat peste ditamai registrul. Nu cumva porţi joben şi umbrelă şi o servietă mică neagră? Am sentimentul că omul trebuie să privească viaţa drept o aventură, să ardă cu flacăra aceea intensă ca de piatră preţioasă şi să-şi asume riscuri şi să se expună primejdiilor. De ce nu te duci la Paris să studiezi artele plastice? Mie mi s-a părut întotdeauna că ai talent".*

Sugestia lui Hayward se potrivea foarte bine cu gândurile pe care le nutrea de ceva vreme Philip cu privire la această eventualitate. La început îl surprinse puţin, dar nu se putu opri să nu revină mereu la ea. Rumegând-o neîncetat în minte, găsi în această activitate singura salvare din actuala sa stare nenorocită. Toţi socoteau că are talent; la Heidelberg îi admiraseră acuarelele, domnişoara Wilkinson îi spusese de nenumărate ori că sunt încântătoare, chiar şi unii străini, ca familia Watson, fuseseră impresionaţi de schiţele lui. Cartea lui Murger, *Scene din viaţa boemă*, îi lăsase o impresie neştearsă. O adusese cu el la Londra şi, când se simţea mai deprimat ca oricând, era suficient să citească o pagină-două ca să fie transportat în mansardele acelea încântătoare în care Rodolphe şi cu şleahta lui dansau, cântau şi se iubeau, începu să se gândească la Paris cum se gândise mai înainte la Londra, dar fără să se teamă de o a doua dezamăgire; tânjea după aventuri romantice, după frumuseţe şi dragoste, şi Parisul părea că-i gata să i le ofere pe toate. Pictura îl pasiona – şi, la urma urmei, de ce să nu poată şi el să picteze ca şi oricare altul? Îi scrise domnişoarei Wilkinson şi o întrebă cât crede că l-ar costa şederea la Paris. Ea îi răspunse că ar putea să se descurce destul de uşor cu optzeci de lire pe an şi-i aprobă cu entuziasm planurile. Îi spuse că e păcat de el să-şi irosească viaţa într-un birou. „Cine ar accepta să rămână conţopist când poate deveni un artist de seamă?" întreba ea dramatic şi-l implora pe Philip să aibă încredere în el însuşi: ăsta era esenţialul. Dar Philip era prudent din fire.

---
[83] Sediul unui barou de avocaţi din Londra.

Cred şi eu, lui Hayward îi convenea să vorbească de asumarea unor riscuri, pentru că avea trei sute de lire pe an într-un plasament excelent; în schimb, toată averea lui Philip se ridica doar la o mie opt sute de lire. Philip şovăia. Dar apoi se întâmplă ca, într-o bună zi, domnul Goodworthy să-l întrebe deodată dacă i-ar plăcea să se ducă la Paris. Firma lor se ocupa de conturile unui hotel din Faubourg St. Honoré, proprietatea unei societăţi englezeşti şi, de două ori pe an, domnul Goodworthy se ducea acolo împreună cu un funcţionar. Întâmplarea făcea ca funcţionarul care mergea de obicei la Paris să se fi îmbolnăvit tocmai atunci şi lucrările urgente îi împiedicau pe ceilalţi funcţionari să scape de la birou. Domnul Goodworthy se gândise la Philip pentru că de el se puteau dispensa cel mai uşor, iar contractul lui de ucenicie îi dădea oarecare drepturi la o treabă care constituia una dintre plăcerile vieţii de afaceri. Philip se arătă încântat.

— O să fie de lucru toată ziua, îi spuse domnul Goodworthy, dar serile ne rămân şi nouă şi, oricum, Parisul e Paris, adăugă el zâmbind ca un om care ştie ce spune. Ne tratează foarte bine la hotel şi ne oferă ei toate mesele, aşa că nu ne costă nimic. Aşa îmi place cel mai mult să merg la Paris, pe socoteala altora.

Când debarcară la Calais şi Philip văzu gloata de hamali care gesticulau, inima începu să-i bată mai repede.

„Ei uite, asta e viaţa adevărată”, îşi spuse el. Cât timp trenul goni străbătând provinciile Franţei, Philip făcu ochii mari sorbind parcă peisajul; adora dunele de nisip, culoarea lor i se părea cel mai frumos lucru pe care l-a văzut vreodată; îl încântară canalele şi şirurile lungi de plopi. Când se dădură jos la Gare du Nord şi porniră cu o birjă hârbuită şi zgomotoasă, care-i hurducă pe străzile rău pavate ale Parisului, i se păru că respiră un aer nou atât de ameţitor încât abia se putea ţine să nu strige de bucurie. La uşa hotelului îi întâmpină directorul, o matahală plăcută, care vorbea acceptabil englezeşte; era un vechi prieten al domnului Goodworthy şi-i salută cu efuziune; luară masa împreună cu soţia sa în apartamentul lui şi Philip avu

impresia că n-a mâncat niciodată lucruri mai delicioase decât acel *beefsteak aux pommes*[84] şi că n-a băut niciodată un asemenea nectar ca acel *vin ordinaire*[85] pus pe masă dinaintea lor.

Pentru domnul Goodworthy, un gospodar respectabil, cu principii admirabile, capitala Franţei era un paradis al obscenităţii vesele. A doua zi dimineaţă îl întrebă pe director ce e de văzut la Paris, dar aşa, mai „suculent”. Lui îi plăceau grozav aceste vizite la Paris; spunea că ele te împiedică să rugineşti. Seara, după ce terminau de lucru şi după ce mâncau, îl lua pe Philip la „Moulin Rouge” sau la „Folies Bergères”[86]. Ochii lui mici licăreau şi pe faţa lui plutea un zâmbet şiret şi senzual, în timp ce se complăcea în căutarea pornografiei. Se ducea la toate vizuinile aranjate special pentru străini, iar după aceea spunea că o naţiune care permite asemenea lucruri nu poate ajunge departe. Îi dădea cu cotul lui Philip, când la vreun spectacol de revistă apărea o femeie aproape fără îmbrăcăminte, şi îi arăta cu degetul curtezanele cele mai bine făcute, care se plimbau prin hol. Ceea ce îi arăta el lui Philip era un Paris vulgar, dar Philip îl vedea cu ochii orbiţi de iluzii. Dis-de-dimineaţă fugea repede de la hotel şi se ducea pe Champs Elysées şi stătea în Place de la Concorde. Era în mijlocul lui iunie şi aerul delicat arginta Parisul. Philip simţea cum inima i se deschide către oamenii pe care-i vedea. În sinea lui îşi spuse că, în sfârşit, trăieşte ceva romantic.

Petrecură aproape o săptămână acolo, plecând abia duminică. Seara târziu când ajunse în locuinţa lui sărăcă-cioasă de la Barnes, Philip luase deja o hotărâre: avea să renunţe la contractul acela şi să plece la Paris ca să studieze artele plastice; dar, pentru ca nimeni să nu-l socoată lipsit de raţiune, se hotărî să rămână încă în slujbă până ce încheie anul de practică. Urma să capete concediu în a doua jumătate a lunii august, şi la plecare avea de

---

[84] Friptură cu cartofi (fr.).
[85] Vin obişnuit (fr.).
[86] Cabarete pariziene.

gând să-i spună lui Herbert Carter că nu intenţionează să se mai întoarcă. Dar, cu toate că Philip se putea strădui să se ducă în fiecare zi la birou, nu izbutea nici măcar să se prefacă a fi cât de cât interesat de munca lui. Mintea lui era preocupată numai de viitor. De pe la mijlocul lui iulie nu mai era aşa de multă treabă şi el putea să mai scape din când în când, pretinzând că trebuie să asiste la prelegeri în vederea primului examen. Timpul pe care-l căpăta în felul acesta îl petrecea la Galeria Naţională. Citea cărţi despre Paris şi cărţi despre pictură. Se afunda adânc în Ruskin. Citi multe dintre vieţile pictorilor scrise de Vasari[87]. Îi plăcea în special povestea lui Correggio[88] şi parcă se şi vedea stând în faţa unei capodopere şi strigând *„Anch'io son' pittore”*[89]. Între timp, şovăiala îl părăsise şi acum era convins că are stofa de pictor mare.

„La urma urmei, nu strică să încerc”, îşi spunea el. „Lucrul cel mai important în viaţă este să rişti.”

În cele din urmă, sosi şi mijlocul lui august. Domnul Carter petrecea luna respectivă în Scoţia şi lucrările erau conduse de şeful de birou. Domnul Goodworthy păruse mult mai binevoitor cu Philip după călătoria lor la Paris şi acum, că Philip ştia că urmează să fie liber în curând, îl putea privi cu destulă îngăduinţă pe acest omuleţ nostim.

— Mâine pleci în concediu, Carey? îi spuse el seara.

În tot cursul zilei, Philip nu făcuse altceva decât să-şi spună că e ultima dată când mai şade în biroul acela nesuferit.

— Da, anul meu de ucenicie s-a încheiat.

— Din păcate trebuie să-ţi spun că n-ai dat rezultatele aşteptate. Domnul Carter e tare nemulţumit de dumneata.

— În niciun caz nu poate fi mai nemulţumit decât sunt eu de domnul Carter, îi răspunse vesel Philip.

— Vai, Carey, nu-i bine să vorbeşti aşa!

— Nu mă mai întorc. De la început s-a stabilit că, dacă nu-mi va plăcea contabilitatea, domnul Carter îmi va

---

[87] Giorgio Vasari (1511–1574); a scris *Vieţile pictorilor celebri*.
[88] Mare pictor italian (1494–1534).
[89] Şi eu sunt pictor (it.).

înapoia jumătate din banii pe care i-am plătit la încheierea contractului şi la sfârşitul anului pot s-o dau naibii de slujbă.

— Dar nu e bine să iei o asemenea hotărâre în pripă.

— Zece luni am urât din suflet toată povestea asta. Şi munca, şi biroul, şi acum am ajuns să urăsc şi Londra. Aş prefera să ajung măturător de stradă decât să mai petrec vreo zi aici.

— Mda, la drept vorbind, nici eu nu sunt de părere că ai fi foarte potrivit pentru munca de contabil.

— Rămâneţi cu bine, zise Philip întinzându-i mâna. Vreau să vă mulţumesc că aţi fost aşa de drăguţ cu mine. Îmi pare rău dacă v-am dat bătaie de cap. Am ştiut aproape de la început că nu sunt faun pentru această slujbă.

— Mă rog, dacă chiar te-ai hotărât, atunci du-te sănătos. Nu ştiu ce o să te faci, dar dacă se întâmplă vreodată să treci prin cartierul ăsta, vino să ne vezi.

Philip râse scurt.

— Mă tem că o să vi se pară o mare impoliteţe din partea mea, dar eu nădăjduiesc din suflet că nu mai dau niciodată ochii cu nimeni de pe aici.

Capitolul XXXIX

Preotul din Blackstable nici nu vru să audă de planul pe care i-l expuse Philip. Crezul lui era că omul trebuie să se ţină cu dinţii de ceea ce a început să facă, indiferent ce anume. Ca toţi oamenii slabi, punea un accent exagerat pe constanţă, fără a te răzgândi niciodată.

— Doar de bunăvoie ţi-ai ales meseria de contabil, îi spuse el.

— M-am apucat de ea doar pentru că era singura şansă pe care o vedeam de-a ajunge la Londra. Dar nu pot să sufăr Londra, nu pot să sufăr slujba şi pentru nimic în lume n-o să mă mai întorc la ea.

Domnul şi doamna Carey fură sincer şocaţi de ideea lui

Philip de a se face pictor. „Nu trebuie să uităm”, ziceau ei, „că tatăl şi mama lui au fost oameni de condiţie bună, iar pictura nu e o profesie serioasă; e ceva de boemă, imoral şi ruşinos. Şi pe urmă, tocmai la Paris!”.

— Atâta vreme cât am un cuvânt de spus în această chestiune, n-am să-ţi dau voie să stai la Paris, zise preotul cu fermitate.

Era o adevărată cloacă a ticăloşiilor. Desfrânata cea mare şi stricata aceea din Babilon îşi purtau ticăloşia pe acolo; nici măcar în Sodoma şi Gomora nu era atâta stricăciune.

— Ai fost crescut ca gentleman şi creştin şi aş trăda încrederea pe care mi-au acordat-o tatăl şi mama ta dacă ţi-aş permite să te expui la asemenea ispite.

— Mă rog, eu ştiu bine că nu sunt creştin şi încep să mă întreb dacă sunt gentleman, zise Philip.

Cearta deveni tot mai violentă. Mai rămânea un an până ce Philip putea să intre în posesia micii lui moşteniri şi, în acest răstimp, domnul Carey se oferea să-i dea o alocaţie numai dacă rămâne la birou. Pentru Philip era limpede că, dacă avea de gând să renunţe la contabilitate, trebuia să părăsească slujba atâta vreme cât mai putea recupera jumătate din banii plătiţi la încheierea contractului. Dar preotul nici nu vru să-l asculte. Pierzându-şi orice urmă de rezervă şi timiditate, Philip începu să spună tot felul de lucruri menite să jignească şi să irite.

— Dar n-ai niciun drept să-mi risipeşti banii, zise el în cele din urmă. La urma urmei, sunt banii mei. Doar nu sunt copil. Nu mă poţi împiedica să mă duc la Paris dacă aşa m-am hotărât. Şi nici nu mă poţi sili să mă întorc la Londra.

— Tot ce-mi stă în putinţă este să refuz sa-ţi dau vreun ban dacă nu faci ceea ce socot eu că e bine.

— Mă rog, puţin îmi pasă, pentru că sunt hotărât să mă duc la Paris. Am să-mi vând hainele şi cărţile şi bijuteriile rămase de la tata.

Mătuşa Louisa şedea deoparte, speriată şi nefericită, fără să scoată o vorbă; vedea că Philip şi-a ieşit din fire şi că orice ar fi spus ea atunci n-ar fi făcut decât să-i sporească

mânia. În cele din urmă, preotul anunţă că nu mai vrea să audă de povestea asta şi părăsi plin de demnitate încăperea. Timp de trei zile nici Philip, nici el nu-si adresară vreun cuvânt. Philip îi scrise lui Hayward ca să-i ceară informaţii despre Paris şi luă hotărârea de a pleca de îndată ce va avea un răspuns. Doamna Carey răsuci fără încetare în gând această problemă; simţea că Philip o amestecă şi pe ea în ura cu care-l privea pe soţul ei şi acest gând o chinuia. Ea îl iubea din toată inima. În cele din urmă, încercă să-i vorbească; apoi îl ascultă cu atenţie în timp ce el îşi destăinui toate deziluziile pe care i le pricinuise Londra şi toate ambiţiile sale entuziaste pentru viitor.

— S-ar putea să nu fac nicio scofală, dar cel puţin daţi-mi voie să încerc. E imposibil să mă dovedesc un ratat mai cumplit decât am fost în biroul acela nesuferit. Şi am sentimentul că de pictat ştiu să pictez. Simt că pot face asta.

Doamna Carey nu era la fel de sigură ca soţul ei că procedează bine împotrivindu-se unei înclinaţii atât de puternice. Citise despre pictori mari ai căror părinţi se opuseseră dorinţei copiilor de a studia şi evenimentele ulterioare dovediseră cât de proşti fuseseră; şi, la urma urmei, şi un pictor putea să ducă o viaţă la fel de virtuoasă ca şi un contabil autorizat, spre lauda lui Dumnezeu.

— Mi-e aşa de frică de plecarea ta la Paris, zise ea patetic. Dacă ai rămâne să studiezi la Londra poate n-ar fi atât de rău.

— Dacă mă apuc de pictură, trebuie s-o fac cu toată seriozitatea şi numai la Paris poţi găsi arta adevărată.

La sugestia lui, doamna Carey îi scrise avocatului Nixon spunându-i că Philip e nemulţumit de munca lui de la Londra şi îl întrebă ce părere ar avea despre o schimbare. Avocatul răspunse astfel:

„Dragă doamnă Carey,

Am vorbit cu domnul Herbert Carter şi cu regret trebuie să vă spun că Philip nu s-a descurcat chiar aşa de bine cum am fi

dorit noi. Dacă este pornit împotriva acestei slujbe, poate ar fi mai bine să profite de prilejul ce i se oferă în momentul de faţă pentru a rupe contractul. Fireşte că eu sunt foarte dezamăgit, dar, după cum ştiţi foarte bine, un cal poate fi dus la apă, dar nu poate fi adăpat cu de-a sila.

Al dumneavoastră devotat,
Albert Nixon".

Îi arătară preotului scrisoarea, ceea ce însă nu făcu decât să-i sporească încăpăţânarea. El se arăta dispus să-l lase pe Philip să aleagă o altă meserie, şi chiar propuse cariera tatălui său, medicina, dar nimic nu-l putea face să-i plătească o alocaţie lui Philip dacă se duce la Paris.

— Asta nu e decât un pretext pentru comoditate şi o viaţă imorală.

— Vai, ce interesant că blamezi pe alţii pentru că le place comoditatea! îi replică acru Philip.

Dar între timp sosise şi răspunsul lui Hayward care-i dădea numele unui hotel unde Philip putea închiria o cameră cu treizeci de franci pe lună şi îi trimitea şi o scrisoare de recomandare adresată unei *massière*[90] de la o şcoală. Philip îi citi doamnei Carey scrisoarea şi îi spuse că intenţionează să plece la întâi septembrie.

— Dar ce, ai vreun ban? întrebă ea.

— Mă duc azi după-amiază la Tercanbury să vând bijuteriile.

Philip moştenise de la taică-său un ceas de aur cu lanţ, vreo câteva inele, nişte butoni de manşetă şi două ace de cravată. Unul dintre ele era împodobit cu o perlă şi spera să obţină pe el o sumă considerabilă.

— Să ştii că e o mare diferenţă între valoarea unui lucru şi preţul pe care-l poţi obţine vânzându-l, îi spuse mătuşa Louisa.

Philip zâmbi, pentru că era unul dintre clişeele pe care le repeta unchiul său.

— Ştiu, dar în cel mai rău caz tot cred că pot să obţin o

---

[90] Coordonatoare, delegată a studenţilor dintr-un atelier de pictură, care strânge taxele de la ei şi ţine legătura cu profesorii (fr.).

sută de lire dacă le vând pe toate şi din astea mă pot întreţine până când împlinesc douăzeci şi unu de ani.

Doamna Carey nu-i răspunse nimic, dar se duse sus, îşi puse boneta neagră şi plecă la bancă. Peste un ceas se întoarse. Se apropie de Philip, care citea în salon şi-i întinse un plic.

— Ce-i asta? întrebă el.

— Un mic cadou pentru tine, răspunse ea, zâmbind sfios.

Philip deschise plicul şi găsi în el unsprezece bancnote de cinci lire şi un săculeţ de hârtie plin de monede de câte o liră.

— Nu puteam suporta gândul de a te lăsa să vinzi bijuteriile lui taică-tău. Ăştia sunt banii pe care-i aveam la bancă. Sunt aproape o sută de lire.

Philip se îmbujoră la faţă şi, fără să ştie de ce, se trezi cu ochii plini de lacrimi.

— Vai, dragă mătuşă, dar nu pot să-i primesc, zise el. Tare eşti bună cu mine, dar nu pot să-i accept.

Când se căsătorise, doamna Carey avea trei sute de lire şi, din banii aceştia, administraţi cu grijă, făcuse faţă cheltuielilor neprevăzute, dăduse bani pentru acţiuni filantropice care nu sufereau amânare şi cumpărase cadouri de Crăciun şi de ziua soţului ei şi a lui Philip. În decursul anilor, averea ei scăzuse îngrozitor, dar ea mai constituia încă un prilej de glume pentru preot. El vorbea despre nevastă-sa ca despre o femeie bogată şi pomenea adesea despre „oul de aur din cuibar”.

— Vai, Philip, te rog, ia-i. Tare îmi pare rău că am fost aşa de nechibzuită şi au rămas numai banii ăştia. Dar, în orice caz, aş fi tare fericită dacă ai vrea să-i primeşti.

— Bine, dar o să ai şi tu nevoie de ei, zise Philip.

— Nu, cred că nu. Îi păstram pentru cazul în care unchiul tău ar fi murit înaintea mea. Mă gândeam că ar fi util să am o mică sumă pe care s-o pot pune imediat la bătaie dacă e nevoie, dar acuma nu cred să mai trăiesc prea mult.

— Vai, mătuşă dragă, nu vorbi aşa. Tu o să trăieşti o sută de ani. Ce mă fac eu fără tine?

— A, nu, nu-mi pare rău.

Glasul ei se frânse şi ea îşi ascunse ochii, dar peste o clipă, după ce-şi şterse lacrimile, zâmbi cu mult curaj.

— La început, mă rugam lui Dumnezeu să nu mă strângă întâi pe mine la el, pentru că nu voiam ca unchiul tău să rămână singur pe lume şi să aibă el parte de suferinţe, dar acum ştiu că lucrul ăsta ar însemna mai puţin pentru unchiul tău decât pentru mine. El vrea să trăiască mai mult decât vreau eu. N-am fost niciodată soţia pe care şi-a dorit-o şi cred că, dacă mi s-ar întâmpla ceva, s-ar recăsători. Aşa că aş prefera să mă sting eu înaintea lui. Ce zici, Philip, sunt oare prea egoistă? Dar dacă s-ar prăpădi el ar fi un chin prea mare pentru mine.

Philip îi sărută obrazul slab şi zbârcit. Nu ştia de ce dovada pe care tocmai o primise a acestei iubiri copleşitoare îl umplea de un straniu sentiment de ruşine. Era de neînţeles de ce ţinea ea aşa de mult la un om atât de indiferent, de egoist şi de ordinar în comoditatea lui; şi Philip vedea sau mai degrabă ghicea că, în inima ei, mătuşa Louisa îşi dă seama de indiferenţa şi de egoismul preotului, era conştientă de ele şi totuşi îl iubea cu smerenie.

— Ai să primeşti banii, nu-i aşa, Philip? zise ea mângâindu-l cu blândeţe pe mână. Eu ştiu că te poţi descurca şi fără ei, dar o să fiu mult mai fericită dacă o să-i primeşti. Întotdeauna am vrut să fac ceva pentru tine. Vezi tu, eu n-am avut niciodată copii şi te-am iubit pe tine ca şi cum ai fi fost băiatul meu. Când erai mic, deşi ştiam că e o ticăloşie, aproape că doream să te îmbolnăveşti ca să pot să te îngrijesc zi şi noapte. Dar n-ai fost bolnav decât o dată şi asta s-a întâmplat când erai la şcoală. Aşa de mult aş vrea să te ajut! E singura şansă pe care o s-o am vreodată. Şi poate că, într-o bună zi, când vei fi un mare artist, nu mă vei uita, şi îţi vei aminti că te-am ajutat la început.

— Eşti tare bună cu mine, zise Philip. Îţi rămân recunoscător.

În ochii ei obosiţi se ivi un zâmbet, un zâmbet de fericire pură.

— Vai, ce bine-mi pare!

Capitolul XL

Câteva zile mai târziu, doamna Carey îl conduse pe Philip la gara. Rămase în uşa vagonului încercând să-şi stăpânească lacrimile. Philip era agitat şi nerăbdător. Abia aştepta să plece.

— Mai sărută-mă o dată, îi spuse ea.

Philip se aplecă pe fereastră şi o sărută. Trenul porni şi ea rămase pe peronul de lemn din gara aceea prăpădită, fluturând o batistă până când nu se mai văzu. Avea inima tare grea şi drumul de câteva sute de metri până la casa parohială i se păru nesfârşit. Era destul de firesc ca băiatul să fie nerăbdător să plece, gândi ea, pentru că nu era decât un copil şi viitorul parcă-i făcea semn cu mâna; dar ea strânse din dinţi ca să nu plângă. În inima ei spuse către Cel-de-Sus o scurtă rugăciune să-l păzească pe băiat, să-l ferească de ispite şi să-i aducă fericire şi noroc.

Dar Philip şi-o scoase din minte de îndată ce se instală în vagon. Nu se mai gândea decât la viitor. Îi scrisese doamnei Otter, acea *massière* pentru care îi dăduse o recomandare Hayward şi primise de la ea o invitaţie la ceai pentru ziua următoare. O avea în buzunar, Când sosi la Paris, puse un hamal să-i urce bagajele într-o birjă care-l hurducă fără grabă pe străzile vesele şi zgomotoase dincolo de pod şi apoi pe ulicioarele înguste din Cartierul Latin. Îşi angajase o cameră la „Hôtel des deux écoles”, care se afla pe o străduţă sordidă, în spatele bulevardului Montparnasse; aşezarea lui era destul de convenabilă, pentru că era aproape de şcoala Amitrano la care urma el să lucreze. Un chelner îi luă geamantanul şi i-l urcă la etajul cinci, conducându-l pe Philip într-o odăiţă în care plutea un aer greu, pentru că nu se mai deschiseseră de mult ferestrele; cea mai mare parte a spaţiului era ocupată de un pat mare de lemn, cu un baldachin de rips roşu; la ferestre erau perdele grele din acelaşi material sărăcăcios;

scrinul slujea şi de lavoar; în cameră se mai afla un dulap masiv, lucrat în stilul care este legat de bunul rege Louis Philippe. Tapetul de pe pereţi era decolorat de ani; era cenuşiu închis şi se puteau vedea vag pe el ghirlandele de frunze cafenii. Lui Philip camera i se păru ciudată şi încântătoare.

Deşi se făcuse târziu, Philip era prea emoţionat ca să doarmă şi, ieşind din casă, îşi îndreptă paşii către bulevard şi merse spre partea mai luminoasă. Astfel ajunse până la gară; şi spectacolul pieţei din faţa gării, strălucind în bătaia lămpilor cu arc voltaic, tulburată de zgomotele tramvaielor galbene care păreau să o traverseze în toate direcţiile, îi trezi o bucurie care-l făcu să izbucnească într-un râs puternic. De jur-împrejur erau cafenele şi, întâmplător, fiind şi însetat, şi doritor să privească mai de aproape mulţimea, Philip se instală la o măsuţă din faţa cafenelei „Versailles”. Deoarece se întâmplase să fie o seară frumoasă, toate celelalte mese erau ocupate şi Philip privi plin de curiozitate oamenii – ici un mic grup de familie, colo o mână de bărbaţi cu pălării de o formă ciudată şi bărbi caraghioase, vorbind tare şi gesticulând; alături de el erau doi bărbaţi care arătau a pictori; însoţiţi de femei despre care Philip spera că nu sunt nevestele lor legitime; în spatele lui auzi nişte americani discutând cu aprindere despre artă. Sufletul lui palpita. Râmase acolo până târziu de tot; era istovit şi prea fericit ca să se poată ridica să plece; când, într-un târziu, se duse la culcare, era mai treaz ca oricând; ascultă zgomotele variate ale Parisului.

A doua zi, pe la ora ceaiului, se îndreptă către Leul din Belfort[91] şi, pe o stradă nouă care dădea în bulevardul Raspail, găsi casa doamnei Otter. Era o femeie complet ştearsă, de vreo treizeci de ani, cu un aer provincial şi cu maniere studiat aristocratice; îl prezentă mamei ei. Philip descoperi curând că ea studiază la Paris de trei ani şi mai târziu află că e despărţită de soţ. În salonaşul ei avea vreo două-trei portrete pictate de ea, şi lui Philip, care era total

---

91 Monument creat de sculptorul Bartholdi (1834–1904) în cinstea apărătorilor localităţii Belfort împotriva invaziei germane din 1870.

lipsit de experienţă, i se părură extrem de bine realizate.

— Mă întreb dacă voi izbuti vreodată să pictez şi eu aşa de bine, îi spuse el.

— O, eu sper că da, răspunse doamna Otter foarte măgulită. Dar bineînţeles că nu te poţi aştepta să faci totul dintr-odată.

Se dovedi foarte amabilă. Îi dădu adresa unei prăvălii de unde putea să-şi cumpere o mapă, hârtie de desen şi cărbune.

— Eu mă duc la Şcoala Amitrano mâine pe la ora nouă şi, dacă te găsesc acolo, am să am grijă să-ţi aranjez un loc bun şi tot ce-ţi mai trebuie.

Îl întrebă ce intenţionează să facă şi Philip simţi că n-ar fi bine s-o lase să vadă cât de vagi sunt ideile lui despre întreaga problemă.

— Păi, mai întâi de toate aş vrea să învăţ să desenez.

— Îmi pare foarte bine că te aud spunând acest lucru. Oamenii vor întotdeauna să facă lucrurile în prea mare grabă. Eu nici n-am pus mâna pe pensulă şi pe uleiuri înainte de a fi lucrat aici doi ani. Şi rezultatul, iată-l!

Spunând acestea ea aruncă o privire către portretul mamei ei, un tablou în ulei, pictat destul de stângaci, atârnat deasupra pianului.

— Şi, dacă aş fi în locul dumitale, aş fi foarte atent faţă de cunoştinţele noi pe care ar fi să le leg. N-aş vrea să am de-a face cu străinii. Eu personal am foarte multă grijă în privinţa asta.

Philip îi mulţumi pentru sugestii, deşi i se părură destul de ciudate. El personal nu ţinea prea mult să aibă atâta grijă.

— Noi trăim exact ca şi cum am fi în Anglia, zise mama doamnei Otter care până atunci vorbise foarte puţin. Când am venit aici ne-am adus cu noi toată mobila.

Philip se uită în jurul lui. Camera era plină de o garnitură de mobilă masivă şi la fereastră erau cam acelaşi gen de perdele de dantelă albă, ca şi cele pe care le punea vara mătuşa Louisa la casa parohială. Pianul avea o husă de mătase, ca şi paravanul din faţa vetrei căminului. Doamna

Otter îi urmări privirea care rătăcea prin cameră.

— Seara, când închidem obloanele, ai senzaţia că eşti cu adevărat în Anglia.

— Şi mesele le luăm exact ca acasă, adăugă mama ei. Mâncăm carne la micul dejun şi luăm masa principală în mijlocul zilei.

Plecând de la doamna Otter, Philip se duse să-şi cumpere materiale pentru desen şi, a doua zi dimineaţă, exact când bătea ceasul nouă, se prezentă la şcoală, încercând să pară cât mai sigur pe sine. Doamna Otter se afla deja acolo şi îi ieşi în întâmpinare cu un zâmbet prietenos. El avusese oarecare temeri în privinţa primirii de care se va bucura ca *nouveau*[92] pentru că citise o mulţime despre farsele ordinare la care erau supuşi nou-veniţii în unele ateliere de pictură; dar doamna Otter îl liniştise.

— A, nu, aici nu există aşa ceva, îi spuse ea. Ştii, cam jumătate dintre studenţii noştri sunt domnişoare şi ele dau tonul instituţiei.

Atelierul era o încăpere mare şi goală, cu pereţii cenuşii, pe care erau expuse studiile încoronate cu premii. Pe un scaun şedea un model – o femeie înfăşurată într-o pânză evazată şi în jurul ei se aflau vreo zece tineri şi tinere care stăteau în picioare vorbind sau lucrând la schiţa lor. De fapt, în momentul acela modelul avea prima pauză din ziua respectivă.

— Cel mai bine ar fi ca la început să nu încerci să faci ceva prea dificil, îi spuse doamna Otter. Aşază-ţi şevaletul aici. Ai să vezi că ăsta e unghiul cel mai comod.

Philip puse un şevalet unde îi arătă ea şi doamna Otter îl prezentă unei domnişoare care se afla alături.

— Domnul Carey – domnişoara Price. Domnul Carey n-a mai studiat până acum, aşa că, dacă nu te superi, te-aş ruga să-l ajuţi puţin la început.

Apoi doamna Otter se întoarse către model şi-i spuse:

— *La pose*[93].

Modelul aruncă la o parte ziarul pe care-l citise – *La Petite*

---

[92] Novice, boboc, nou-venit (fr.).

[93] Pozează (fr.).

République – şi, cam morocănoasă, îşi aruncă rochia şi se ridică pe piedestal. Rămase proptită bine pe amândouă picioarele, cu mâinile împreunate pe ceafa.

— E o poză stupidă, zise domnişoara Price. În ruptul capului nu înţeleg de ce au ales-o.

Când intrase Philip, studenţii din atelier se uitară la el plini de curiozitate, iar femeia care poza îi aruncase o privire indiferentă; acum nimeni nu-i mai dădea nicio atenţie. El îşi aşeză hârtia aceea frumoasă în faţă şi se uită stânjenit la model. Nu prea ştia cum să înceapă. Era prima dată când vedea o femeie goală. Asta nu era prea tânără şi avea sânii cam zbârciţi. Părul ei blond, spălăcit, îi cădea în dezordine pe frunte, şi pe faţă avea pistrui mari. Philip trase cu coada ochiului la desenul doamnei Price. Nu lucrase decât două zile la el, şi, după cât se părea, avusese dificultăţi destul de mari; hârtia era toată roasă şi murdară, pentru că domnişoara folosise întruna guma de şters, iar după părerea lui Philip, în viziunea domnişoarei Price, trupul modelului arăta ciudat de diform.

„Cred că atâta lucru aş putea face şi eu”, îşi spuse el în sinea lui.

Începu să deseneze mai întâi capul, socotind că de acolo o să poată să meargă încet în jos, dar, cu toate că nu prea înţelegea de ce, i se păru infinit mai greu să deseneze un cap după natură decât din imaginaţie. Întâmpină nenumărate dificultăţi. Trăgea mereu cu coada ochiului la domnişoara Price, care lucra cu îndârjire şi cu un aer grav. Concentrarea o făcea să-şi încreţească foarte ture fruntea, iar ochii exprimau un soi de nerăbdare. Era cald în atelier, iar pe frunte avea stropi de sudoare. Avea douăzeci şi şase de ani şi părul ei auriu era foarte bogat, deşi nu prea strălucitor; n-ar fi fost urât, dar nu era bine pieptănat, ci doar legat în grabă La spate ca să-i elibereze fruntea. Avea o faţă mare cu trăsături late şi turtite şi cu ochii mici; pielea era palidă, tenul teribil de nesănătos şi obrajii complet lipsiţi de culoare. Avea un aer nespălat şi nu puteai să nu te întrebi dacă nu cumva doarme cu hainele pe ea. Era gravă şi tăcută. La pauza următoare se dădu câţiva paşi înapoi ca

să-şi privească opera.

— Nu ştiu de ce mă necăjesc atâta cu lucrarea asta, zise ea, dar ţin morţiş să-mi iasă bine.

Apoi se întoarse către Philip:

— Dar dumneata cum te-ai descurcat?

— Mai deloc, răspunse el, cu un zâmbet trist.

Domnişoara Price se uită la ce făcuse el.

— În felul ăsta o să-ţi vină greu să realizezi ceva. Trebuie să faci câteva măsurători şi să-ţi împărţi hârtia în pătrăţele.

Repede de tot îi arătă cum trebuie să procedeze. Philip fu impresionat de seriozitatea fetei, deşi lipsa ei de farmec îl respingea. Îi rămase recunoscător pentru sugestiile pe care le primi de la ea şi se apucă din nou de treabă. Între timp mai veniseră la şcoală şi alţi studenţi, majoritatea bărbaţi, pentru că femeile soseau întotdeauna primele. Atelierul era relativ plin, dacă ţinem seamă de faptul că era abia la începutul sezonului. Curând intră un tânăr cu păr negru şi mătăsos, cu un nas enorm şi o faţă atât de prelungă încât semăna cu un cap de cal. Se aşeză lângă Philip şi o salută din cap pe domnişoara Price.

— Ai întârziat cam mult, zise ea. Abia te-ai sculat?

— Era o zi atât de frumoasă încât mi s-a părut că cel mai bun lucru ar fi să mai stau puţin în pat, să mă gândesc ce splendid e afară.

Philip zâmbi, dar domnişoara Price primi această explicaţie cu multă gravitate.

— Cam ciudat să faci aşa ceva; eu aş fi zis că era mai potrivit să te scoli şi să te bucuri de frumuseţea acestei zile.

— Viaţa unui umorist nu e deloc uşoară, zise cu gravitate tânărul.

Nu părea să aibă chef de lucru. Se uita la pânza de pe şevaletul lui; lucra în culori şi cu o zi înainte schiţase modelul care poza. Se întoarse către Philip.

— Vii direct din Anglia?

— Da.

— Şi cum de ai ajuns la Amitrano?

— Era singura şcoală de care auzisem.

— Sper că n-ai venit cu ideea că aici o să poţi să înveţi

ceva care să-ţi fie cât de cât folositor!

— E cea mai bună şcoală din Paris, zise domnişoara Price. E singura la care arta este luată în serios.

— Dar ce, arta trebuie luată în serios? întrebă tânărul, şi, întrucât drept răspuns domnişoara Price se mulţumi cu o mişcare dispreţuitoare a umerilor, el adăugă: chestia este că toate şcolile-s proaste. Evident, sunt academice. Asta e mai puţin dăunătoare decât majoritatea celorlalte, pentru că profesorii sunt mai incompetenţi decât în altă parte. Pentru că nu înveţi nimic...

— Dar atunci de ce mai vii aici? îl întrerupse Philip.

— Eu cunosc calea cea mai bună, dar n-o urmez. Domnişoara Price, care e foarte cultivată, o să-şi amintească desigur cum se spune chestia asta pe latineşte.

— Ţi-aş fi recunoscătoare dacă nu m-ai amesteca mereu în conversaţia dumitale, domnule Clutton, îl bruscă domnişoara Price.

— Singura cale de a învăţa pictura, continuă el imperturbabil, este să închiriezi un atelier, să-ţi angajezi un model şi să te lupţi singur cu dificultăţile.

— Ăsta pare un lucru foarte simplu, zise Philip.

— Nu-ţi trebuie altceva decât bani, răspunse Clutton.

Începu să picteze şi Philip îl urmări cu coada ochiului. Era înalt şi îngrozitor de slab; ciolanele imense îţi dădeau impresia că-i ies prin piele; avea coatele atât de ascuţite, încât parcă răzbăteau prin mânecile hainei ponosite pe care o purta. Pantalonii se roseseră tare în fund şi amândouă ghetele erau peticite. Domnişoara Price se ridică şi se apropie de şevaletul lui Philip.

— Dacă domnul Clutton ar avea bunătatea să-şi ţină o clipă gura, aş dori să te ajut puţin, zise ea.

— Domnişoara Price nu mă agreează pentru că am umor, zise Clutton privindu-şi gânditor pânza, şi mă detestă pur şi simplu, pentru că am şi geniu.

Vorbea cu un aer solemn, iar nasul lui imens şi urât făcea ca vorbele să-i pară şi mai caraghioase. Philip nu putu să nu râdă, dar domnişoara Price se făcu aproape vânătă de furie.

— Eşti singura persoană care te-a acuzat vreodată de

geniu.

— Şi, pe lângă asta, sunt şi singura persoană a cărei părere preţuieşte cât se poate de puţin pentru mine.

Domnişoara Price începu să critice lucrarea lui Philip. Îi vorbi cu multă elocinţă despre anatomie şi construcţie, despre planuri şi linii şi despre multe alte lucruri pe care Philip nu le înţelegea. Ea lucra de multă vreme în atelier şi cunoştea elementele principale asupra cărora insistau profesorii, dar, cu toate că-i putea arăta lui Philip ce a greşit, nu-i putea spune cum să-şi îndrepte lucrarea.

— Sunteţi foarte drăguţă că vă daţi atâta osteneală cu mine, îi spuse Philip.

— Vai, dar e un fleac, răspunse ea, roşind stânjenită. Şi pentru mine au făcut oamenii acelaşi lucru când eram la început. Şi, de altfel, sunt gata să ajut pe oricine.

— Domnişoara Price vrea să-ţi arate că-ţi oferă avantajele cunoştinţelor ei dintr-un sentiment al datoriei, mai degrabă decât graţie farmecului personal al dumitale, îi spuse Clutton.

Domnişoara Price îl privi furioasă şi se întoarse la şevaletul ei. Se auzi ceasul bătând douăsprezece şi, cu un strigăt de uşurare, modelul se dădu jos de pe estradă.

Domnişoara Price îşi strânse lucrurile.

— Unii dintre noi iau prânzul la „Gravier”, îi spuse ea lui Philip, uitându-se la Clutton. Eu personal mă duc întotdeauna acasă.

— Dacă vrei, te duc eu la „Gravier”, spuse Clutton.

Philip îi mulţumi şi se pregăti de plecare. La ieşire, doamna Otter îl întrebă cum s-a descurcat.

— Fanny Price te-a ajutat? întrebă ea. Te-am aşezat acolo pentru că ştiu că, dacă are chef, te poate ajuta. E o fată dezagreabilă şi ţâfnoasă, şi ea personal habar n-are să deseneze, dar cunoaşte toate chiţibuşurile şi dacă vrea să-şi dea osteneala, poate fi de mare folos nou-veniţilor.

Pe stradă, Clutton îi spuse:

— Să ştii că ai dat-o gata pe Fanny Price. Ar fi bine să ai grijă.

Philip râse. În viaţa lui nu văzuse o persoană pe care să

dorească mai puţin s-o dea gata. Ajunseră la un restaurant mic şi ieftin, la care mâncau mai mulţi studenţi şi Clutton se aşeză la o masă la care erau deja ocupate vreo trei sau patru scaune. În schimbul sumei de un franc, căpătară un ou, o farfurie de rasol, brânză şi o sticlă mică de vin. Cafeaua trebuia plătită separat. Apoi se instalară în faţa restaurantului şi priviră la tramvaiele galbene care treceau în sus şi-n jos pe bulevard sunând neîncetat din clopot.

— *A propos*, cum te cheamă? întrebă Clutton aşezându-se mai bine.

— Carey.

— Permiteţi-mi să vă prezint un vechi prieten, verificat şi la bine şi la rău, pe numele său Carey, zise cu gravitate Clutton. Domnul Flanagan, domnul Lawson.

Râseră şi-şi continuară conversaţia. Discutară despre o mulţime de lucruri, vorbind toţi odată. Niciunul nu dădea câtuşi de puţină atenţie celorlalţi. Povestiră câte în lună şi în stele despre locurile vizitate în timpul verii, despre ateliere, despre diferitele şcoli. Pomeniră nume care nu-i erau familiare lui Philip: Monet, Manet, Renoir, Pissaro, Degas. Philip era numai ochi şi urechi şi, cu toate că se simţea niţel lăsat pe dinafară, inima lui tresărea de bucurie. Timpul trecu repede. Când se ridică, Clutton spuse:

— Dacă vrei să vii astă-seară aici, cred că o să mă găseşti şi pe mine. Ai să constaţi curând că acesta este cel mai bun local din Cartierul Latin în care poţi să capeţi o dispepsie, la preţul cel mai scăzut.

Capitolul XLI

Philip coborî pe bulevardul Montparnasse. Nu avea deloc aerul Parisului pe care-l văzuse în primăvară, când venise să verifice conturile hotelului St. Georges – îl cuprindeau fiorii numai cât îşi amintea de acea perioadă a vieţii lui – şi aducea mai mult cu ideea lui despre felul cum trebuie să

arate un oraş de provincie. Avea un aer nonşalant şi mult spaţiu însorit care te Făcea să visezi cu ochii deschişi. Eleganţa copacilor bine îngrijiţi, albeaţa vie a caselor, lărgimea străzilor, toate agreabile; şi el se şi simţea ca acasă. Se plimba agale uitându-se la oameni; muncitori cu brâuri late roşii şi cu pantaloni largi, soldaţi mărunţei în uniforme sărăcăcioase şi totuşi încântătoare, – chiar şi cei mai ordinari dintre ei păreau să aibă o anumită eleganţă. Ajunse curând în Avenue de l'Observatoire şi scoase un oftat de încântare dând cu ochii de perspectiva aceea magnifică şi în acelaşi timp plină de graţie. Ajunse la grădinile Luxembourg: copiii se jucau, guvernantele cu panglici lungi se plimbau încet două câte două, oameni ocupaţi treceau grăbiţi cu serviete sub braţ, tinerii erau îmbrăcaţi ciudat. Scena avea un aer oficial şi select; natura era aranjată şi ordonată, dar cu atâta perfecţiune, încât natura nearanjată şi neordonată părea ceva barbar. Philip era încântat. Îl emoţiona faptul că se află exact în locul acela despre care citise atâta; pentru el era un adevărat teren clasic; îl cuprindea spaima şi încântarea pe care le-ar fi putut simţi orice savant elenist când priveşte pentru prima dată câmpia zâmbitoare din Sparta.

În timp ce rătăcea pe acolo, o zări din întâmplare pe domnişoara Price stând singură pe o bancă. La început şovăi, pentru că în momentul acela nu voia să vadă pe nimeni, şi atitudinea ei ursuză părea deplasată în mijlocul fericirii pe care o simţea el de jur-împrejur; dar el îi ghicise sensibilitatea faţă de afronturi şi, întrucât ea îl observase, i se păru politicos să stea de vorbă cu ea.

— Ce faci aici? întrebă ea când Philip se apropie.

— Mă distrez. Dumneata nu?

— A, eu vin aici în fiecare zi între patru şi cinci. Am impresia că nu e bine pentru nimeni să lucreze tot timpul.

— Îmi dai voie să stau şi eu o clipă? întrebă el.

— Dacă ţii…

— Nu mi se pare un răspuns prea cordial, râse el.

— Nu prea sunt eu persoana care să spună lucruri amabile.

Puţin deconcertat, Philip tăcu şi aprinse o ţigară.

— A spus ceva Clutton despre felul cum lucrez eu? întrebă ea brusc.

— Nu, am impresia că nu, zise Philip.

— Ştii, băiatul ăsta nu face două parale. El se crede un geniu, dar de fapt nu e. În primul rând, e mult prea leneş. Geniul e capacitatea infinită de a te strădui. Singurul lucru pe care trebuie să-l faci este să-ţi dai osteneala. Dacă te hotărăşti cu destulă seriozitate să realizezi un lucru, nu poţi să nu-l realizezi.

Vorbea cu o pasiune atât de intensă, încât lui Philip i se păru uimitoare. Pe cap avea o canotieră de pai negru, iar bluza ei albă nu era prea curată. Purta o fustă cafenie, n-avea mănuşi şi mâinile ei erau destul de murdare. Era atât de puţin atrăgătoare, încât lui Philip îi păru rău că a intrat în vorbă cu ea. Şi nici nu-şi dădea seama dacă ea ar vrea ca el să rămână sau să plece.

— Am să fac tot ce am să pot pentru dumneata, zise ea dintr-odată, fără nicio legătură cu ceea ce discutaseră până atunci. Eu ştiu ce greu e la început.

— Mulţumesc foarte mult, zise Philip.

Apoi, după o clipă, adăugă:

— Nu vrei să vii să bem ceaiul împreună la vreun local?

Fata îi aruncă o privire repezită şi se îmbujoră. Când roşea, tenul ei palid se păta în mod ciudat ca o farfurie de căpşune cu frişcă ţinută la căldură.

— Nu, mulţumesc. Ce te face să crezi că aş avea nevoie de ceai? Abia am mâncat de prânz.

— Ziceam şi eu aşa, ca să mai treacă timpul, zise Philip.

— Dacă ţi se pare că trece greu timpul, nu trebuie să te sinchiseşti de mine. Ştii, pe mine nu mă deranjează dacă rămân singură.

In momentul acela, trecură doi bărbaţi cu sacouri de catifea maro, cu nişte pantaloni îngrozitor de largi şi berete de pictori. Erau tineri, dar amândoi purtau barbă.

— Spune-mi, ăştia sunt studenţi la arte plastice? întrebă Philip. Parcă ar descinde direct din *Scene din viaţa boemă*.

— Sunt americani, zise domnişoara Price, cu mult dispreţ.

Francezii nu mai poartă asemenea haine de treizeci de ani, dar americanii din Far West cumpără lucruri dintr-astea şi se fotografiază cu ele a doua zi după ce sosesc la Paris. Asta e tot ce înţeleg ei din artă. Dar pentru ei nu contează, pentru că toţi au foarte mulţi bani.

Lui Philip îi plăcea îndrăzneala pitorească a costumelor acestor americani; i se părea o manifestare a spiritului romantic. Domnişoara Price îl întrebă cât e ceasul.

— Trebuie să mă întorc la atelier, zise ea. Vii la ora de schiţe?

Philip nu ştia de aceste ore şi domnişoara Price îi spuse că în fiecare după-amiază, între cinci şi şase, poza un model şi oricine putea să vină să deseneze în schimbul sumei de cincizeci de centime. Aveau în fiecare zi alt model şi era un exerciţiu foarte bun,

— Mă întreb dacă eşti destul de avansat pentru acest gen de lucru. De fapt, cred că ar fi bine să mai aştepţi o vreme.

— Nu văd de ce n-aş putea încerca. Tot n-am altceva mai bun de făcut.

Se ridicară şi porniră către atelier. Din atitudinea ei Philip nu-şi putea da seama dacă domnişoara Price doreşte să fie însoţită de el sau preferă să meargă singură. Rămase cu ea pur şi simplu pentru că era încurcat şi nu ştia prea bine cum să se retragă; dar ea nu voia deloc să vorbească; răspundea foarte sec şi nepoliticos la toate întrebările lui.

La uşa atelierului stătea un bărbat cu o farfurie mare în mână, şi cine intra punea acolo jumătatea sa de franc. Atelierul era mult mai plin decât fusese dimineaţa, şi englezii şi americanii nu mai erau în majoritate; şi nici femeile nu mai erau în număr atât de mare. Philip simţi că de data asta are de-a face într-adevăr cu societatea la care se aşteptase. Era foarte cald şi curând aerul deveni de-a dreptul fetid. Modelul care poza acum era un bătrân cu o barbă mare căruntă şi Philip încercă să aplice puţinul pe care îl învăţase în dimineaţa respectivă; dar nu izbuti să facă mare lucru; îşi dădu seama că nu ştie să deseneze nici pe departe aşa de bine cum îşi închipuise. Se uită cu invidie la schiţele câtorva colegi din jur şi se întrebă dacă va fi

vreodată în stare să utilizeze cu atâta măiestrie cărbunele. Ora trecu repede. Nedorind s-o incomodeze pe domnişoara Price, stătu mai la o parte şi, la sfârşit, când trecu pe lângă ea îndreptându-se spre ieşire, fata îl întrebă brusc cum i-a mers.

— Nu prea bine, zâmbi el.

— Dacă ai fi catadicsit să vii să te aşezi lângă mine, ţi-aş fi putut da unele miei indicaţii. Dar am impresia că ţi s-a părut că eşti prea mare pentru asta.

— Nu, câtuşi de puţin, dar m-am temut să nu te plictisesc.

— Dacă o să se întâmple una ca asta, am să ţi-o spun de la obraz,

Philip îşi dădu seama că, în ciuda manierei ei ursuze, ea îi oferea cu generozitate ajutorul.

— Perfect, atunci mâine am să mă vâr în sufletul dumitale.

— Să ştii că nu mă supăr deloc, răspunse ea.

Philip plecă şi se întrebă cum ar putea să-şi omoare timpul până la masa de seară. Era nerăbdător să facă un lucru specific oraşului. *Absinthe*[94]! Bineînţeles că ăsta era lucrul potrivit, aşa că, pornind agale spre gară, se aşeză pe terasa unei cafenele şi comandă un pahar. Îl bău cu greaţă şi satisfacţie. I se păru scârbos la gust, dar efectul moral era admirabil; se simţi artist din creştet până-n tălpi şi, cum îl băuse pe stomacul gol, deveni imediat foarte optimist. Privea mulţimea şi simţea că toţi oamenii sunt fraţii lui. Era fericit. Când ajunse la restaurantul „Gravier”, la masa unde se aşezase Clutton nu mai era niciun scaun liber, dar, de îndată ce dădu cu ochii de Philip care venea şontâc, şontâc, Clutton îl strigă. Se înghesuiră ca să-i facă şi lui loc. Cina era destul de frugală – o farfurie de supă, o mâncare cu carne, fructe, brânză şi o jumătate de sticlă de vin; dar Philip nu acordă nicio importanţă mâncării. Îl interesau doar oamenii de la masă. Flanagan era iarăşi acolo: era un american scund, cu nasul cârn şi o faţă tânără şi veselă, cu gura veşnic zâmbitoare. Purta o jachetă larg deschisă, cu

[94] Absinthe (fr.), rachiu de pelin.

carouri în culori vii, un fular albastru la gât şi o şepcuţă cadrilată cu o formă destul de ciudată. Pe vremea aceea, impresionismul era la putere în Cartierul Latin, dar victoria sa asupra şcolilor mai vechi era de dată recentă; şi lumea îi opunea pe Carolus Duran[95], Bouguereau[96] şi alţii, lui Manet, Monet şi Degas. A-i aprecia pe aceştia era încă un semn de amabilitate. Whistler[97] exercita o puternică influenţă asupra englezilor şi asupra compatrioţilor săi, iar cunoscătorii colecţionau stampe japoneze. Marii maeştri de demult erau evaluaţi pe baza unor criterii noi. Pentru tinerii înţelepţi, stima de care se bucurase timp de secole Rafael era luată în derâdere. Ei erau gata să dea toate operele lui pentru portretul lui Philip al IV-lea făcut de Velasquez[98], care era expus la Galeria Naţională. Philip constată că a picat în mijlocul unei discuţii furtunoase despre artă. În faţa lui stătea Lawson pe care îl cunoscuse la dejun. Era un tânăr slab, cu părul roşu şi faţa pistruiată. Avea ochi verzi foarte strălucitori. Când Philip se aşeză pe scaun, Lawson îşi aţinti ochii asupra lui şi făcu deodată următoarea observaţie:

— Rafael rămâne numai prin picturile care sunt reproduceri după tablourile altora. Când a făcut copii după Perugino sau Pinturicchio[99] a fost încântător; când a pictat tablourile lui proprii a fost – adăugă el dând dispreţuitor din umeri – Rafael pur şi simplu.

Lawson vorbea atât de agresiv, încât Philip rămase nedumerit, dar nu fu obligat să-i răspundă pentru că, pierzându-şi răbdarea, Flanagan interveni în discuţie:

— O, dă-o dracului de artă! strigă el. Hai să ne îmbătăm cu gin.

— Dar asta ai făcut aseară, Flanagan, zise Lawson.

— În mult mai mică măsură decât am de gând s-o fac astă-seară, răspunse el. Închipuie-ţi, să te afli la Paris şi să nu te gândeşti tot timpul decât la artă.

---

[95] Portretist monden francez (1837–1917).

[96] Pictor francez (1825–1905).

[97] James McNeill Whistler (1834–1903), pictor şi gravor american.

[98] Cel mai important pictor spaniol al Secolului de Aur (1599–1660).

[99] Bernardino Betti, zis „Pinturicchio” (1454–1513), pictor italian.

Vorbea cu un accent lăbărţat, specific regiunii de vest a Statelor Unite.

— Doamne, ce bine e să trăieşti! exclamă şi adunându-şi toate puterile, izbi cu pumnul în masă. Dă-o dracului de artă! zic eu.

— Nu numai că o zici, dar o zici repetându-te într-un mod obositor, îi reproşa sever Clutton.

La masă mai era şi un alt american, îmbrăcat ca tipii aceia bine pe care îi zărise Philip după-amiază în grădinile Luxembourg, Avea o faţă frumoasă, slabă şi ascetică, şi ochi negri. Îşi purta îmbrăcămintea aceea fantezistă cu aerul îndrăzneţ al unui corsar. Avea mult păr negru care-i cădea mereu peste ochi şi gestul său cel mai frecvent era să-şi dea capul pe spate cu o mişcare impresionantă, dând la o parte şuviţele acelea lungi, începu să vorbească despre *Olympia*, un tablou de Manet, expus chiar atunci la Luxembourg.

— Azi am stat un ceas în faţa ei şi pot să vă spun că nu e o lucrare bună.

Lawson lăsă din mână cuţitul şi furculiţa. Ochii lui verzi scăpărau văpăi şi el icni de furie; totuşi, ceilalţi îşi dădură seama că se străduieşte să-şi impună calmul.

— E foarte interesant să auzi părerile sălbaticilor lipsiţi de învăţătură, zise el. Ai avea bunătatea să ne spui de ce nu e o lucrare bună?

Înainte ca americanul să poată răspunde, altcineva interveni violent în discuţie.

— Vrei să spui că te poţi uita la felul cum e pictat trupul acela şi totuşi să afirmi că nu e bun tabloul?

— N-am spus asta. Cred că sânul drept e foarte bine pictat.

— Dă-l dracului de sân drept, strigă Lawson. Întreaga lucrare este o minune a picturii.

Începu să descrie în amănunt frumuseţile tabloului respectiv, dar, la masa aceasta de la restaurantul „Gravier”, cei care vorbeau pe larg, vorbeau mult o făceau pentru propria lor înălţare lăuntrică. Nu-l asculta nimeni. Americanul îl întrerupse furios.

— Nu cumva vrei să zici că ţi se pare bine pictat capul?

Alb de mânie, Lawson începu să ia apărarea acelui detaliu; dar Clutton, care până atunci tăcuse, arborând tot timpul un aer dispreţuitor şi amuzat, se amestecă şi el.

— Dă-i lui capul, nouă nu ne trebuie. El nu diminuează cu nimic frumuseţea tabloului.

— Mă rog, îţi dau capul, strigă Lawson. Ia capul ăla şi du-te dracului cu el cu tot.

— Dar ce facem cu linia aceea neagră? strigă americanul, dându-şi la o parte cu un gest triumfător o şuviţă de păr care era gata să intre în supă. În jurul obiectelor din natură nu vezi niciodată o linie neagră care să marcheze conturul.

— O, Doamne! Aruncă focul din ceruri ca să-l ardă pe acest hulitor! zise Lawson. Dar ce-are a face natura cu treaba asta? Nimeni nu ştie ce e în natură şi ce nu e! Lumea vede natura prin ochii artistului. Timp de secole întregi lumea a văzut caii sărind peste garduri cu toate picioarele întinse şi, pe legea mea, domnilor, erau într-adevăr întinse. Lumea a văzut umbrele negre până când Monet a descoperit că sunt colorate şi, pe legea mea, domnilor, jur că erau negre. Dacă găsim de cuviinţă să înconjurăm obiectele cu o linie neagră, ea va exista; şi dacă facem iarba roşie şi vacile albastre în tablourile noastre, lumea o să le vadă roşii şi respectiv albastre, şi jur pe ceruri că ele vor fi cu adevărat roşii şi albastre.

— Dă-o dracului de artă, murmură Flanagan. Eu vreau să beau gin.

Lawson nici nu băgă în seamă întreruperea.

— Acum uite ce e, când a fost prezentată *Olympia* la Salonul Oficial, Zola – printre râsetele batjocoritoare ale burtă-verzimii şi printre fluierăturile „pompierilor”[100], ale academiştilor[101] şi ale publicului – Zola a spus: „Aştept cu încredere ziua în care tabloul lui Manet va fi expus la Luvru în faţa *Odaliscei* lui Ingres[102] şi comparaţia, sunt convins, nu

[100] Pictori de factură banală.
[101] Pictori adepţi ai canoanelor clasice.
[102] Jean Auguste Dominique Ingres (1780–1867), reprezentantul principal al picturii clasice franceze.

va fî favorabilă acesteia din urmă. Şi tabloul va fi într-adevăr acolo. În fiecare zi văd cum se apropie acel moment. Peste zece ani, *Olympia* va fi expusă la Luvru”.

— Niciodată! strigă americanul slujindu-se de data asta de amândouă mâinile într-o încercare disperată de a-şi înlătura şuviţele rebele. Peste zece ani tabloul acela va fi mort. E doar o modă trecătoare. Niciun tablou nu poate trăi dacă e lipsit de aspectul acela de care tabloul ăsta rămâne departe, la un milion de kilometri.

— Şi anume, care aspect?

— Marea artă nu poate exista fără aspectul moral.

— O, Doamne! strigă furios Lawson. Ştiam eu că asta e. El vrea morală.

Îşi împreună mâinile şi le îndreptă către cer ca într-o rugăciune.

— O, Cristofor Columb, Cristofor Columb! Cine te-a pus să descoperi America?

— Ruskin spu…

Dar, înainte de a putea el spune încă o vorbă, Clutton lovi poruncitor în masă cu minerul cuţitului.

— Domnilor – zise el cu o voce severă, şi nasul lui imens se încreţi pur şi simplu de furie – s-a pomenit aici un nume pe care speram să nu-l mai aud niciodată în societatea oamenilor cumsecade. Libertatea cuvântului e şi ea bună la ceva, dar trebuie sa respectăm limitele bunei-cuviinţe. N-aveţi decât să vorbiţi despre Bouguereau, dacă doriţi; numele lui are ceva dezgustător de vesel, care stârneşte râsul; dar să nu ne pângărim buzele noastre caste cu numele lui J. Ruskin, G. F. Watts[103] sau E. B. Jones[104].

— Dar, la urma urmei, cine era Ruskin? întrebă Flanagan.

— A fost unul dintre marii victorieni. Un maestru al stilului englezesc.

— Stilul lui Ruskin – o adunătură de zdrenţe şi petice purpurii, zise Lawson. Şi, în afară de asta, dă-i naibii pe marii victorieni. Ori de câte ori deschid un ziar şi citesc despre moartea unui mare victorian, îi mulţumesc lui

[103] George Frederic Watts (1817–1904), pictor englez prerafaelit.
[104] Edward Burne-Jones (1833–1898), pictor englez prerafaelit.

Dumnezeu că s-a mai dus încă unul dintre ei. Singurul lor talent a fost longevitatea şi niciunui artist n-ar trebui să i se permită să depăşească vârsta de patruzeci de ani; până la această vârstă, omul a dat ce a avut mai bun şi tot ce face după aceea este doar să se repete. Nu ţi se pare că pentru Keats[105], Shelley, Bonnington[106] şi Byron a fost cel mai mare noroc că au murit de timpuriu? Ia gândiţi-vă ce geniu l-am fi considerat noi pe Swinburne[107], dacă ar fi murit în ziua în care i s-a publicat prima culegere de *Poeme şi balade*!

Sugestia lui îi încântă, pentru că niciunul dintre comeseni nu avea mai mult de douăzeci şi patru de ani, aşa că se repeziră s-o îmbrăţişeze cu entuziasm. De data asta, fură de acord în unanimitate. Întoarseră problema pe toate părţile. Cineva se gândi să se facă un foc mare în care să se arunce operele celor patruzeci de academicieni, precum şi pe marii victorieni în momentul în care împlineau patruzeci de ani. Ideea fu primită cu urale. Carlyle[108] şi Ruskin, Tennyson[109], Browning[110], G. F. Watts, E. B. Jones, Dickens, Thackeray se treziră cu toţii aruncaţi în flăcări, împreună cu domnul Gladstone[111], cu John Bright[112] şi Cobden[113]; avură oarecare ezitări şi în privinţa lui George Meredith, dar renunţară cu mare bucurie la Matthew Arnold[114] şi la Emerson[115]. În cele din urmă, îi veni rândul şi lui Walter Pater[116].

— Nu, Walter Pater nu, murmură Philip.

---

[105] John Keats (1795–1821), mare poet englez.

[106] Richard Bonnington (1801–1828), pictor englez, colaborator al lui Delacroix.

[107] Algernon Charles Swinburne (1837–1907), poet neoclasic englez.

[108] Thomas Carlyle (1795–1881), istoric şi filozof englez.

[109] Lord Alfred Tennyson (1809–1892), poet englez de orientare clasicizantă.

[110] Robert Browning (1812–1889), mare poet englez.

[111] William Gladstone (1809–1898), mare politician englez.

[112] John Bright (1811–1889), orator şi om de stat englez.

[113] Richard Cobden (1804–1865), politician şi economist englez.

[114] Matthew Arnold (1822–1888), poet şi critic clasicizant englez.

[115] Ralph Waldo Emerson (1803–1882), filozof, poet şi eseist american.

[116] Walter Pater (1839–1894), critic şi eseist englez, fruntaş al mişcării „artă pentru artă”.

Lawson îl fixă o clipă cu ochii lui verzi şi apoi încuviinţă din cap.

— Da, ai perfectă dreptate, Walter Pater este singura justificare pentru Mona Lisa[117]. Îl ştii pe Cronshaw? El l-a cunoscut pe Pater,

— Cine e Cronshaw? întrebă Philip.

— E un poet care stă aici la Paris. Să mergem la „Lilas”.

„La Closerie des Lilas”[118] era o cafenea la care se duceau adesea după cină şi acolo îl găseau întotdeauna pe Cronshaw între orele nouă seara şi două dimineaţa. Dar Flanagan se săturase de conversaţie intelectuală pentru seara respectivă şi, când Lawson făcu această propunere, se întoarse către Philip.

— O, Doamne, hai să mergem unde sunt nişte fete, zise el. Vino la „Gaité Montparnasse” şi o să ne îmbătăm cu gin.

— Aş prefera să merg să-l văd pe Cronshaw şi să nu mă îmbăt, râse Philip.

Capitolul XLII

Se produse o agitaţie generală. Flanagan şi cu încă doi sau trei prieteni se duseră la music-hall, pe când Philip porni agale cu Clutton şi Lawson către „Closerie des Lilas”.

— Trebuie să te duci la „Gaité Montparnasse”, îi spuse Lawson. E unul dintre lucrurile cele mai adorabile din Paris. Într-o bună zi am să-l pictez.

Influenţat de Hayward, Philip privea cu dispreţ music-hall-urile, dar el sosise la Paris într-un moment în care tocmai se dezvăluiau posibilităţile lor artistice. Felul în care cade lumina, abundenţa culorilor roşietice şi aurii, umbrele masive şi liniile decorative ofereau o temă nouă; jumătate dintre atelierele de pictură situate în Cartierul Latin conţineau schiţe făcute în vreunul dintre teatrele locale.

[117] *Gioconda* lui Leonardo da Vinci (1452–1511).
[118] Grădină cu liliac (fr.), grădină de vară.

Urmând exemplul pictorilor, oamenii de litere făcură şi ei deodată o conspiraţie pentru a găsi valori artistice în numerele de music-hall; iar comedianţii cu nasul roşu erau preamăriţi pentru simţul lor teatral; cântăreţelor obeze, care urlau fără glorie timp de douăzeci de ani, li se atribuia un haz inimitabil; erau şi oameni care descopereau plăcerea estetică în spectacolele cu câini dresaţi, pe când alţii îşi epuizau vocabularul pentru a ridica în slăvi distincţia scamatorilor şi a clovnilor care făceau acrobaţii pe bicicletă. Sub o altă influenţă, şi mulţimea devenea obiectul unei atenţii pline de simpatie, împreună cu Hayward, Philip dispreţuise în masă omenirea; el adoptase atitudinea aceluia care se înfăşoară în mantia singurătăţii şi priveşte cu dezgust giumbuşlucurile vulgului; dar Clutton şi Lawson vorbeau cu entuziasm despre mulţime. Ei descriau gloata agitată care umplea diversele iarmaroace din Paris, oceanul acela de feţe întrezărite în lumina lămpilor cu acetilenă, dar ascunse pe jumătate în întuneric, zarva trâmbiţelor, a fluierelor şi a glasurilor. Ceea ce spuneau ei părea o noutate ciudată pentru Philip. Îi vorbiră despre Cronshaw.

— Ai citit vreodată ceva din scrierile lui?

— Nu, zise Philip.

— Au apărut în *The Yellow Book*[119].

Îl priveau cu dispreţ, aşa cum îi privesc adeseori pictorii pe scriitori, întrucât era un profan – dar şi cu îngăduinţă – pentru că practica o artă – şi cu oarecare teamă şi respect, – pentru că se slujea de un mediu în care ei nu se simţeau în largul lor.

— E un om extraordinar. La început poate că o să te dezamăgească un pic, e uluitor doar când e beat.

— Şi marea nenorocire, adăugă Clutton, este că îi trebuie enorm de mult timp până se îmbată bine.

Când sosiră la cafenea, Lawson îi spuse lui Philip că n-o să poată să stea afară, ci vor trebui să intre în local. Era o toamnă foarte blândă, însă Cronshaw avea o teamă bolnăvicioasă de curent şi stătea înăuntru chiar şi când

[119] Revistă de avangardă editată şi ilustrată de Aubrey Beardsley (1872–1898).

murea de cald.

— El cunoaşte pe toţi oamenii pe care merită să-i cunoşti, îi explică Lawson. L-a cunoscut pe Pater şi pe Oscar Wilde[120], şi-l cunoaşte pe Mallarmé şi pe toţi ceilalţi.

Persoana căutată şedea în colţul cel mai adăpostit al cafenelei, cu paltonul pe el şi cu gulerul ridicat. Îşi ţinea pălăria bine înfundată pe frunte, ca să evite aerul rece. Era un om voinic, corpolent fără să fie obez, cu faţa rotundă, o mustaţă subţire şi nişte ochi mici lipsiţi de inteligenţă. Capul părea surprinzător de mic pentru trupul lui. Semăna cu un bob de mazăre stând în echilibru precar pe un ou. Juca domino cu un francez şi-i salută pe nou-veniţi cu un zâmbet calm; nu vorbi, dar, cu aerul că vrea să le facă loc, împinse la o parte micul morman de farfurioare de pe masă, care indicau numărul păhărelelor pe care le băuse deja. Când i-l prezentară pe Philip, îl salută din cap şi jucă mai departe. Philip nu ştia prea bine franţuzeşte, dar, în orice caz, ştia destul cât să-şi dea seama că, deşi stătea la Paris de ani de zile, Cronshaw vorbea o franceză execrabilă.

În cele din urmă, poetul se lăsă pe spate cu un zâmbet triumfător.

— *Je vous ai battu*[121] zise el cu un accent mizerabil. *Garçon*![122]

Strigându-l pe chelner, el se întoarse către Philip.

— Ai sosit acum din Anglia? Ai văzut vreun meci de crichet?

Philip se arătă puţin nedumerit de această întrebare neaşteptată.

— Cronshaw cunoaşte scorurile realizate de toţi marii jucători de crichet din ultimii douăzeci de ani, îi explică Lawson zâmbind.

Francezul cu care jucase domino se duse să stea cu nişte prieteni la altă masă, iar Cronshaw, cu aerul silenţios, dar

---

[120] Scriitor englez, reprezentantul principal al curentului „artă pentru artă” (1856–1900).

[121] Te-am învins (fr.).

[122] Chelner (fr.). Autorul imită pronunţarea franceză a englezilor care nazalizează consoanele în locul vocalelor.

nonşalant care-l caracteriza, începu un discurs privitor la avantajele comitatului Kent şi respectiv Lancashire. Le vorbi despre ultimul meci internaţional de crichet la care asistase şi le descrise partida, fază cu fază.

— Ăsta e singurul lucru căruia îi duc dorul la Paris, zise el sorbind până la fund halba de bere neagră pe care i-o adusese chelnerul. Din păcate, aici nu poţi vedea meciuri de crichet.

Philip fu dezamăgit şi Lawson, manifestându-şi dorinţa – scuzabilă de altfel – de a-i arăta în cea mai bună lumină una dintre celebrităţile Cartierului Latin, începu să-şi piardă răbdarea. În seara aceea, Cronshaw părea să evolueze foarte lent până să ajungă în formă, deşi farfurioarele de lângă el demonstrau convingător că-şi dăduse toată silinţa să se îmbete. Clutton urmărea amuzat scena. I se păru că există o doză de afectare în cunoştinţele detaliate ale lui Cronshaw în materie de crichet. Ii plăcea să chinuiască oamenii, vorbindu-le despre lucruri care, în mod evident, îi plictiseau; Clutton aruncă o întrebare aşa, la întâmplare:

— L-ai mai văzut pe Mallarmé în ultima vreme?

Cronshaw ridică încet ochii spre el, de parcă ar fi

frământat întrebarea prin minte, şi, înainte de a-i răspunde, bătu cu o farfurioară în placa de marmură de pe masă.

— Adu-mi sticla mea de whisky.

Se întoarse din nou către Philip.

— Eu îmi păstrez sticla mea de whisky. Nu-mi dă mâna să plătesc cincizeci de centime pentru fiecare degetar de băutură.

Chelnerul îi aduse sticla şi Cronshaw o ţinu în dreptul becului.

— Mi-au băut din ea. Chelner, cine a consumat din whisky-ul meu?

— *Mais, personne, monsieur Cronshaw*[123].

— Am făcut un semn pe ea aseară şi uite unde a ajuns.

— *Monsieur* a făcut un semn, dar a mai băut din ea şi după aceea. În felul acesta, *Monsieur* îşi pierde vremea

[123] Nimeni, domnule Cronshaw (fr.).

făcând semne.

Chelnerul era un tip destul de jovial şi-l cunoştea foarte bine pe Cronshaw. Acesta îl privi lung.

— Dacă-mi dai cuvântul dumitale de aristocrat şi de gentleman că nu mi-a băut nimeni din whisky, îţi accept afirmaţia.

Această replică tradusă cuvânt cu cuvânt în franceza cea mai elementară suna foarte caraghios şi doamna de la *comptoir*[124] nu-şi putu stăpâni râsul.

— *Il est impayable*[125], murmură ea.

Auzind-o, Cronshaw îşi întoarse privirea tâmpă către ea; era o femeie masivă, între două vârste, cu un aer de matroană; Cronshaw îi trimise bezele cu un gest solemn. Ea dădu din umeri.

— Nu vă temeţi, doamnă, îi spuse el greoi, am trecut de vârsta când mă pot ispiti farmecele femeilor la patruzeci şi cinci de ani sau recunoştinţa.

Îşi turnă un whisky la care adăugă puţină apă şi-l bău fără grabă. Se şterse pe buze cu dosul mâinii.

— A vorbit foarte frumos.

Lawson şi Clutton îşi dădură seama că această observaţie a lui Cronshaw constituia răspunsul la întrebarea despre Mallarmé. Cronshaw se ducea adesea la întâlnirile de marţi seara, la care poetul îi primea pe literaţi şi pictori şi vorbea cu o subtilă oratorie despre orice subiect pe care i-l sugera cineva. Era evident că Cronshaw fusese de curând la una dintre ele.

— A vorbit foarte frumos, dar a vorbit prostii. A vorbit despre artă de parcă ar fi fost lucrul cel mai important din lume.

— Păi, dacă nu este, atunci ce căutăm noi aici? întrebă Philip.

— Ce căutaţi aici? Nu ştiu, asta nu-i treaba mea. Dar arta e un lux. Oamenii dau importanţă numai autoconservării şi perpetuării speciei lor. Numai când sunt satisfăcute aceste instincte, îşi permit să se dedice plăcerii oferite de scriitori,

---

[124] Tejghea, bar (fr.).
[125] E teribil, are un haz nespus (fr.).

pictori şi poeţi.

Cronshaw făcu o pauză ca să bea. De douăzeci de ani medita la problema dacă îi place băutura pentru că-l face să vorbească sau dacă îi place conversaţia pentru că-i face sete.

Apoi spuse:

— Ieri am scris o poezie.

Fără să-l roage nimeni, începu s-o recite rar de tot şi bătând ritmul cu degetul întins. Poate că era o poezie foarte frumoasă, dar, în momentul acela, intră o femeie tânără. Avea buzele foarte roşii şi era evident că obrajii ei de o culoare foarte vie nu indicau neapărat o natură vulgară; îşi înnegrise genele şi sprâncenele şi-şi vopsise pleoapele cu un albastru intens care se continua cu un triunghi în colţul ochilor. Avea o ţinută fantastică şi amuzantă. Îşi lăsase părul negru peste urechi după moda lansată de domnişoara Cléo de Mérode[126].

Privirile lui Philip se îndreptară către ea, şi Cronshaw, sfârşind de recitat versurile sale, îi zâmbi îngăduitor.

— Nu m-ai ascultat, zise el.

— Ba da.

— Nu te ţin de rău pentru că ai oferit o ilustrare foarte convingătoare a afirmaţiei pe care am făcut-o adineaori. Ce este arta în comparaţie cu dragostea? Îţi respect şi-ţi aplaud indiferenţa faţă de poezia frumoasă, când poţi contempla farmecele înşelătoare ale acestei tinere curtezane.

Tânăra tocmai trecea pe lângă masa la care şedeau ei şi Cronshaw o apucă de braţ.

— Vino şi aşază-te lângă mine, copila mea, şi hai să jucăm divina comedie a dragostei.

— *Fichez-moi la paix*[127], zise ea şi, împingându-l într-o parte, continuă să umble prin local.

— Arta, continuă Cronshaw făcând un gest cu mâna, este pur şi simplu refugiul pe care l-au inventat oameni ingenioşi, ca să scape de plictiseala vieţii în momentul în

[126] Celebră curtezană, favorita regelui Leopold al II-lea al Belgiei.
[127] Daţi-mi pace (fr.).

care aveau din belşug mâncare şi femei.

Cronshaw îşi umplu iarăşi paharul şi începu să vorbească pe îndelete. Făcea fraze foarte frumoase, îşi alegea cu grijă cuvintele. Amesteca înţelepciunea şi aiurelile într-un mod uluitor, batjocorindu-şi cu gravitate ascultătorii, iar, peste o clipă, dându-le în glumă sfaturi foarte sănătoase. Vorbi despre artă, literatură şi viaţă. Era când pios şi obscen, când vesel şi plângăreţ. Se îmbătă de tot şi apoi începu să recite versuri, dintre ale lui şi dintr-ale lui Milton, ale lui şi ale lui Shelley, ale lui şi ale lui Marlowe[128].

În cele din urmă, Lawson, istovit, dădu să plece acasă.

— Vin şi eu, zise Philip.

Clutton, cel mai tăcut dintre toţi, rămase pe loc, ascultând cu un zâmbet sardonic divagaţiile lui Cronshaw. Lawson îl însoţi pe Philip până la hotel şi apoi îi spuse „noapte bună”. Dar, când se culcă, Philip văzu că nu poate adormi. Toate aceste idei noi care-i fuseseră aruncate la întâmplare în faţă începură să clocotească în mintea lui. Era teribil de emoţionat. Simţea în el puteri nebănuite. Până atunci nu avusese niciodată atâta încredere în el.

„Sunt convins că o să ajung un mare artist”, îşi zise el. „Simt asta în mine.”

Îl străbătu un nou fior când îi veni în minte un alt gând, pe care nu îndrăzni să-l formuleze nici măcar în sinea lui: „Doamne, simt că sunt genial”.

De fapt era numai beat, dar, cum nu băuse decât un pahar cu bere, probabil că beţia se datora unei otrăvi mai primejdioase decât alcoolul.

Capitolul XLIII

Marţea şi vinerea profesorii stăteau o dimineaţă întreagă cu elevii de la Amitrano discutându-le lucrările. În Franţa,

[128] Christopher Marlowe (1564–1593), dramaturg elisabetan, maestru al versului alb.

pictorii câştigă prea puţin dacă nu fac portrete sau dacă nu sunt patronaţi de americani bogaţi; iar artiştii care se bucură de faimă sunt foarte doritori să-şi sporească veniturile petrecând două-trei ore pe săptămână în vreunul dintre numeroasele ateliere unde se învaţă pictura. Marţea era ziua în care venea la şcoala Amitrano pictorul Michel Rollin. Era un om în vârstă, cu barbă albă şi faţa roşcovană. Pictase o mulţime de lucrări decorative, comandate de stat, dar acestea constituiau un subiect de batjocură pentru elevii pe care-i instruia: era discipolul lui Ingres, cu totul impenetrabil şi refractar la progresele artei, şi veşnic tuna şi fulgera împotriva acelor *tas de farceurs*[129] care erau Manet, Degas, Monet şi Sisley; dar era un profesor excelent, foarte îndatoritor, politicos şi gata să-şi încurajeze elevii. În schimb, Foinet, care vizita atelierul vinerea, era un om foarte dificil. Mic de statură, stafidit, cu dinţi urâţi şi un aer coleric, cu barba căruntă nepieptănată şi cu ochii de sălbatic, vorbea întotdeauna tare şi sarcastic. I se cumpăraseră tablouri de către Galeriile Luxembourg şi la douăzeci şi cinci de ani păruse să aibă perspectiva unei cariere frumoase; dar talentul şi-l datora mai degrabă tinereţii, decât personalităţii şi timp de douăzeci de ani nu făcuse altceva decât să repete peisajul care-i adusese primul succes. Când i se reproşa monotonia, răspundea:

— Nici Corot[130] n-a pictat decât un singur lucru. De ce aş face eu altfel?

Foinet pizmuia succesele altora şi avea o ură personală de o factură cu totul deosebită împotriva impresioniştilor, întrucât socotea că nereuşita lui se datorează modei nebuneşti care atrăsese către operele lor publicul – *sale bête*[131]. Dispreţul binevoitor al lui Michel Rollin pentru impresionişti – pe care îi numea impostori – se transforma la Foinet într-un potop de insulte dintre care *crapule*[132] şi

---

[129] Şleahtă de şarlatani (fr.).
[130] Jean Baptiste Camille Corot (1796–1875), pictor impresionist francez.
[131] Dobitoc, animal (fr.).
[132] Ticălos (fr.).

canaille[133] erau cele mai puţin violente; se distra criticându-le viaţa particulară şi, cu un umor sardonic, hulind şi aducând detalii obscene, le contesta calitatea de copii legitimi şi puritatea relaţiilor lor conjugale; pentru a-şi accentua dispreţul său de măscărici, recurgea la imagini orientale şi la sublinieri cu caracter exotic. De fapt, nu-şi ascundea dispreţul nici pentru elevii ale căror lucrări le analiza. Aceştia se temeau de el şi-l urau; prin sarcasmul său brutal le făcea adeseori să plângă pe eleve şi lacrimile lor îi stârneau batjocura; şi totuşi, rămânea în atelier, în ciuda protestelor ridicate de cei care sufereau prea cumplit de pe urma atacurilor sale, pentru că nu încăpea îndoială că era unul dintre cei mai buni profesori din Paris. Uneori, fostul model care conducea şcoala încerca să-l pună la punct, dar, în faţa obrăzniciei violente a pictorului, argumentele lui se transformau foarte repede în scuze umile.

Philip veni mai întâi în contact cu Foinet. Când sosi la atelier, îl găsi deja acolo. Se plimba de la şevalet la şevalet însoţit de doamna Otter, organizatoarea. Aceasta traducea observaţiile lui elevilor care nu înţelegeau franceza. Fanny Price, care şedea lângă Philip, lucra cu înfrigurare. Era palidă la faţă din cauza nervozităţii şi, din când în când, se oprea din lucru ca să-şi şteargă mâinile de bluză pentru că transpira mereu de încordare. Deodată se întoarse către Philip cu un aer speriat, pe care încerca să-l mascheze încruntându-se.

— Ce zici, merge? întrebă ea făcând semn cu capul către desenul ei.

Philip se sculă de pe scaun şi se uită. Era uluit; i se părea că fata n-are câtuşi de puţin ochi de artist; desenul era total diform.

— Ce n-aş da să pot desena şi eu măcar pe jumătate atât de bine, răspunse Philip.

— Dar n-ai cum, pentru că de-abia ai venit. E cam prea mult să vrei să desenezi ca mine. Eu lucrez aici de doi ani.

Philip nu putea deloc s-o înţeleagă pe Fanny Price. Era de

---

[133] Nemernic, neam prost (fr.).

o îngâmfare uimitoare. Philip descoperise deja că toată lumea din atelier o displăcea profund; şi nici nu era de mirare, întrucât fata părea să-şi dea toată stăruinţa să jignească oamenii.

— M-am plâns doamnei Otter în privinţa lui Foinet, zise ea acum. De două săptămâni nici nu s-a mai uitat la desenul meu. Stă câte o jumătate de oră cu doamna Otter pentru că ea este *massière*. La urma urmei, şi eu plătesc ca şi toţi ceilalţi, şi bănuiesc că banii mei sunt la fel de buni ca şi ai lor. Nu văd de ce ar trebui să mi se dea mai puţină atenţie decât celorlalţi.

Puse din nou mâna pe cărbune, dar peste o clipă îl lăsă jos gemând.

— Acum nu mai sunt în stare de nimic. Sunt îngrozitor de tulburată.

Se uită la Foinet care se apropia de ei, însoţit de doamna Otter. Aceasta, o fiinţă supusă, mediocră şi încântată de sine, avea un aer plin de importanţă. Foinet se aşeză în faţa şevaletului unei englezoaice micuţe cu ţinuta în dezordine, numite Ruth Chalice. Avea ochi negri, frumoşi, eu o privire languroasă, dar pasionată, şi faţa ascuţită, ascetică, dar senzuală, precum şi pielea de culoarea fildeşului vechi – un gen care sub influenţa pictorului Burne-Jones era cultivat în vremea aceea de domnişoarele din mahalaua londoneză Chelsea. Foinet părea binedispus; nu-i zise mare lucru, dar, luându-i cărbunele din mână, îi arătă greşelile din câteva trăsături repezi şi hotărâte. Când se ridică, domnişoara Chalice radia de fericire. Foinet se opri apoi la Clutton. Între timp şi Philip devenise cam agitat, dar doamna Otter îi făgăduise să-i uşureze puţin situaţia. Foinet rămase o clipă în faţa lucrării lui Clutton muşcându-şi degetul mare fără o vorbă şi apoi scuipă distrat pe pânză bucăţica de piele pe care o muşcase.

— Asta e o linie reuşită, spuse el în cele din urmă, arătându-i cu degetul mare ceea ce-i plăcea. Văd că ai început să mai înveţi niţel desenul.

Clutton nu-i răspunse, ci îl privi pe profesor cu aerul său obişnuit de nepăsare sardonică faţă de părerea lumii.

— Încep să cred că ai totuşi o umbră de talent.

Doamna Otter, care nu-l agrea pe Clutton, strânse din buze. Ea nu vedea nimic deosebit în desenul acestuia, Foinet se aşeză şi intră în amănunte tehnice. Doamna Otter se cam plictisise de stat în picioare. Clutton nu zicea nimic, dar, din când în când, încuviinţa din cap. Foarte satisfăcut, Foinet simţea că băiatul înţelegea şi ce-i spunea, şi motivele care-l îndemnau să-i spună aceste lucruri; majoritatea elevilor îl ascultau, dar era limpede că de înţeles nu-l înţelegeau. Apoi, Foinet se ridică şi veni la Philip.

— A sosit doar de două zile, se grăbi să explice doamna Otter. E începător. N-a mai studiat până acum.

— *Ça se voit*, zise profesorul. Asta se vede.

Trecu mai departe şi doamna Otter îi şopti:

— Asta e domnişoara despre care v-am vorbit.

Foinet se uită la ea ca şi cum ar fi fost un animal respingător şi glasul lui deveni mai aspru.

— S-ar părea că după impresia dumitale nu-i dau destulă atenţie. Te-ai plâns organizatoarei. Mă rog, arată-mi lucrarea căreia doreşti să-i acord atenţie.

Fanny Price roşi. Sângele care se vedea în transparenţă pe sub tenul ei bolnăvicios avea o culoare vineţie, ciudată. Fără să răspundă, arătă desenul la care lucra de la începutul săptămânii. Foinet se aşeză pe scaun.

— Ei, ce-ai vrea să-ţi spun? Ai vrea să-ţi spun că e frumos? Nu e. Ai vrea să-ţi spun că e bine desenat? Nu e. Ai vrea să-ţi spun că e meritoriu? Nu e. Ai vrea să-ţi arăt ce e greşit în el? Totul e greşit. Ai vrea să-ţi spun ce să faci cu el? Rupe-l, Acum eşti mulţumită?

Domnişoara Price se făcu albă ca hârtia. Era furioasă pentru că profesorul spusese toate acestea de faţă cu doamna Otter. Deşi era de atâta vreme în Franţa şi înţelegea destul de bine limba ţării, nu ştia să spună nici două cuvinte franţuzeşte,

— N-are niciun drept să se poarte cu mine în felul ăsta. Banii mei sunt la fel de buni ca şi ai celorlalţi. Îi plătesc ca să mă înveţe. În felul ăsta nu mă învaţă nimic.

— Ce zice? Ce zice? întrebă Foinet.

Doamna Otter şovăi dacă să-i traducă sau nu şi domnişoara Price îşi repetă spusele într-o franceză stâlcită.

— *Je vous paye pour m'apprendre*[134].

Foinet o fulgeră cu o privire mânioasă, ridică glasul şi o ameninţă cu pumnul.

— *Mais, nom de Dieu*[135], n-am ce să te învăţ. Mi-ar veni mai uşor să învăţ o cămilă să picteze.

Apoi se întoarse către doamna Otter.

— Întreab-o, te rog, dacă pictează doar aşa, ca să se distreze, sau se aşteaptă chiar să câştige şi bani cu asta.

— Am de gând să-mi câştig existenţa pictând, îi răspunse domnişoara Price.

— Atunci e de datoria mea să-ţi spun că-ţi pierzi vremea de pomană. Că n-ai talent, n-ar avea nicio importanţă, pentru că în zilele noastre nu plouă cu talente, dar n-ai nici măcar un sâmbure de aptitudine. De câtă vreme eşti aici? După două lecţii, până şi un copil de cinci ani ar fi desenat mai bine decât dumneata. Eu îţi spun un singur lucru: n-ai nicio şansă. Mai degrabă poţi să-ţi câştigi existenţa ca *bonne à tout faire*[136] decât ca pictoriţă. Uite.

Luă un cărbune care se rupse de cum îl apăsă pe hârtie. Scoase o înjurătură şi apoi cu ciotul rămas desenă câteva linii mari şi ferme. Desena repede şi vorbea în acelaşi timp, scuipând parcă vorbe veninoase.

— Uite, braţele alea nu sunt egale. Genunchiul ăla e grotesc. Îţi spun că şi un copil de cinci ani ar desena mai bine. Poftim, nici nu stă în picioare. Şi laba aia a piciorului!

Odată cu fiecare cuvânt pe care-l rostea făcea câte un semn cu cărbunele şi peste o clipă, desenul, pentru care Fanny Price cheltui se atâta timp şi atâtea eforturi, deveni de nerecunoscut – un vălmăşag de linii şi pete. În cele din urmă, trânti jos cărbunele şi se ridică.

— Ascultă sfatul meu, *mademoiselle*, apucă-te de croitorie.

---

[134] Vă plătesc ca să mă învăţaţi (fr.).

[135] Dar, fir-ar să fie (fr.).

[136] Femeie la toate (fr.).

Foinet se uită la ceas.

— E douăsprezece. *À la semaine prochaine, messieurs*[137].

Domnişoara Price îşi strânse încet lucrurile. Philip rămase în urma celorlalţi ca să-i spună o vorbă bună. Dar nu-i trecu nimic altceva prin cap decât să-şi exprime regretul şi să spună că Foinet e o bestie.

Fata se năpusti cu asprime asupra lui:

— De asta m-ai aşteptat? Când am să am nevoie de compătimirea dumitale am să ţi-o cer. Te rog dă-te la o parte.

Fanny Price trecu pe lângă el şi ieşi din atelier, iar Philip dădu din umeri şi porni şchiopătând către restaurantul „Gravier” ca să ia masa.

— Aşa-i trebuie, zise Lawson când îi povesti Philip ce s-a întâmplat. E o ţoapă ţâfnoasă.

Lawson era foarte sensibil la critică şi atunci, ca s-o evite, nu se ducea niciodată la atelier când urma să vină Foinet.

— N-am nevoie de părerile altora despre lucrările mele, spunea el. Îmi dau seama şi singur dacă sunt bune sau rele.

— Vrei să spui că n-ai nevoie de părerile rele ale altora despre lucrările tale, îi răspunse Clutton sec.

După-amiază, Philip se gin di să se ducă la Luxembourg ca să vadă tablourile şi, trecând prin parc, o zări pe Fanny Price aşezată în locul ei obişnuit. Pe Philip îl duruse asprimea cu care întâmpinase ea încercarea lui plină de bune intenţii de a-i spune ceva plăcut, aşa că trecu pe acolo de parcă nici n-ar fi observat-o. Dar fata se ridică imediat şi veni spre el.

— Te faci că nu mă cunoşti? întrebă ea.

— Nu, bineînţeles că nu. Dar m-am gândit că poate n-ai chef de conversaţie.

— Unde te duci?

— Voiam să mă uit la tabloul lui Manet, pentru că am auzit foarte mult discutându-se despre el.

— Vrei să vin cu dumneata? Cunosc destul de bine Galeriile Luxembourg. Aş putea să-ţi arăt vreo două lucrări bune.

[137] Pe săptămâna viitoare, domnilor (fr.).

Philip înţelese că, neputând să-şi ceară scuze în mod direct, o făcea prin această propunere.

— Eşti foarte drăguţă, mi-ar face mare plăcere.

— Dacă preferi cumva să mergi singur, nu e nevoie să spui „da”, zise ea bănuitoare.

— Pe cuvânt că nu.

Se îndreptară împreună spre galerie. Colecţia lui Caillebotte[138] fusese expusă de curând şi, pentru prima dată, elevii aveau posibilitatea să cerceteze pe îndelete operele impresioniştilor. Până atunci, nu le putuseră vedea decât în magazinul lui Durand-Ruel din Rue Lafitte (şi negustorul, spre deosebire de confraţii săi britanici, care adoptă faţă de pictori o atitudine de superioritate, era întotdeauna încântat să-i arate chiar şi celui mai prăpădit învăţăcel orice voia să vadă) sau în casa lui particulară în care te puteai duce marţea, întrucât o invitaţie era uşor de obţinut. Acolo erau expuse tablouri celebre în lumea întreagă. Domnişoara Price îl conduse pe Philip direct la *Olympia* lui Manet. Philip o privi uimit, fără o vorbă.

— Îţi place? întrebă domnişoara Price.

— Nu ştiu, răspunse el, fără să se poată hotărî.

— Ascultă-mă pe mine, e lucrarea cea mai bună din toată galeria, poate doar cu excepţia portretului făcut de Whistler mamei sale.

Îi lăsă timp să contemple capodopera şi apoi îl duse la un tablou care înfăţişa o gară.

— Uite, ăsta e un Monet, zise ea. E gara St. Lazare.

— Dar şinele nu sunt paralele, zise Philip.

— Ce importanţă are? întrebă ea cu un aer semeţ.

Lui Philip i se făcu ruşine. Fanny Price prinsese din zbor vorbele de duh din atelier şi-i venea foarte uşor să-l impresioneze pe Philip, prin vastitatea cunoştinţelor ei. Începu să-i explice tablourile cu un aer de superioritate, dar cu un spirit destul de pătrunzător, şi-i arătă ce încercaseră pictorii să facă şi ce trebuie să caute el în tablourile lor. Vorbea agitând mereu degetul mare şi Philip, pentru care

---

[138] Gustave Caillebotte (1848–1894); pictor francez, reprezentant al şcolii realiste.

tot ce spunea ea constituia o noutate, o asculta cu interes profund şi cu uimire. Până acum idolii lui fuseseră Frederic Watts şi Burne-Jones. Culorile plăcute ale celui dintâi şi desenul afectat al celui din urmă îi satisfăcuseră pe deplin sensibilitatea estetică. Vagul lor idealism, bănuiala că îndărătul titlurilor pe care le dădeau tablourilor lor se ascundea o idee filozofică se armonizau perfect cu funcţiile artei aşa cum le înţelesese el citindu-l şi recitindu-l în mod conştiincios pe Ruskin; aici însă era cu totul altceva; nu mai exista niciun fel de apel la etică; iar contemplarea acestor opere nu putea ajuta pe nimeni să ducă o viaţă mai înaltă şi mai pură. Philip era nedumerit.

În cele din urmă, spuse:

— Sunt mort, pur şi simplu. Nu cred că mai pot asimila cu folos altceva. Hai să mergem să stăm pe banca de colo.

— Nu e bine să înghiţi arta cu lingura, răspunse domnişoara Price.

După ce ieşiră, Philip îi mulţumi călduros pentru că-şi dăduse atâta osteneală cu el.

— N-ai pentru ce, zise ea cu foarte puţină politeţe. Am făcut-o pentru că-mi place. Dacă vrei, mâine putem merge la Luvru şi pe urmă am să te duc şi la Durand-Ruel.

— Zău, eşti prea drăguţă eu mine.

— Vasăzică dumneata nu crezi că sunt o bestie cum mă consideră mai toţi ăilalţi?

— Nu, zâmbi el.

— Ei socotesc că o să mă alunge din atelier; dar n-o să poată; am să rămân acolo exact atâta cât vreau. Tot ce s-a întâmplat azi-dimineaţă a fost numai din pricina lui Lucy Otter, ştiu eu prea bine. Niciodată nu m-a putut suferi. Spera că după scena de azi-dimineaţă am să-mi iau tălpăşiţa. Cred şi eu că i-ar conveni să mă vadă plecând. Se teme de mine pentru că ştiu prea multe despre ea.

Domnişoara Price îi relată o poveste lungă şi complicată din care ar fi reieşit că doamna Otter, o persoană mititică, total neinteresantă şi foarte onorabilă, are tot felul de legături amoroase de o factură îndoielnică. Apoi îi vorbi despre Ruth Chalice, fata pe care o lăudase Foinet

dimineaţă.

— Asta a umblat cu toţi bărbaţii din atelier. E pur şi simplu o femeie de stradă. Şi e murdară. N-a făcut baie de o lună. Ştiu precis.

Philip o asculta cu un sentiment de jenă. Auzise deja că circulă tot felul de zvonuri în legătură cu domnişoara Chalice, dar despre doamna Otter, care locuia împreună cu mama ei, era ridicol să crezi că n-ar fi virtuoasă, ba chiar o persoană cu concepţii rigide. Femeia asta care mergea alături de el turnând minciuni răuvoitoare îl îngrozea pur şi simplu.

— Dar mie puţin îmi pasă de ce spun ei. Eu am să-mi urmez în orice caz drumul. Eu ştiu că sunt talentată. Simt că sunt o artistă înnăscută. Mai bine mă omor decât să renunţ. N-am să fiu eu prima persoană de care au râs toţi pe la şcolile pe unde a umblat şi pe urmă s-a dovedit a fi singurul geniu adevărat din tot grupul respectiv. Arta e unicul lucru de care-mi pasă şi sunt gata să-mi dau viaţa pentru ea. Totul este să te ţii de treabă şi să munceşti pe rupte, fără să te dai bătut.

Tuturor celor care nu-i împărtăşeau părerea despre ea însăşi le atribuia motive ruşinoase pentru această atitudine. Pe Clutton îl detesta. Îi spuse lui Philip că prietenul lui n-are de fapt niciun pic de talent; e doar o strălucire superficială care-ţi ia ochii pentru moment; nici dacă s-ar fi dat peste cap şi tot n-ar fi putut să deseneze o siluetă ca lumea. Iar despre Lawson se exprimă astfel:

— Un animal prăpădit cu părul roşu şi cu pistrui. Se teme atât de rău de Foinet încât nici nu-l lasă să-i vadă lucrarea. La urma urmei, eu cel puţin nu dau bir cu fugiţii, nu-i aşa? Dar puţin îmi pasă de ceea ce-mi spune Foinet, pentru că eu ştiu că am cu adevărat stofă de artist.

Întrucât ajunseseră pe strada unde locuia ea, Philip o părăsi cu un oftat de uşurare.

Capitolul XLIV

Cu toate acestea, duminica următoare, când domnişoara Price se oferi să-l ducă la Luvru, Philip acceptă. Îi arătă *Mona Lisa*. Philip o privi cu o uşoară dezamăgire, dar citise de atâtea ori cuvintele cu care Walter Pater a înfrumuseţat şi mai mult cel mai celebru tablou din lume, încât le ştia pe de rost şi i le repetă domnişoarei Price.

— Asta-i literatură, zise ea puţin dispreţuitoare. Trebuie să fugi de asemenea lucruri.

Îi arătă tablourile lui Rembrandt şi-i spuse multe vorbe de bun-simţ despre ele. Se opri în faţa tabloului *Pelerinii în Emaus*.

— Când ai să simţi frumuseţea acestui tablou, îi spuse ea, ai să te pricepi la pictură.

Apoi îi arătă lucrările lui Ingres – *Odalisca şi Izvorul*. Fanny Price era un ghid foarte categoric, nu-l lăsa să se uite la ce voia el şi încerca să-i smulgă cuvinte de admiraţie pentru tot ce admira ea. Lua mult prea în serios studiile ei de artă şi când Philip, oprindu-se în dreptul unei ferestre din Galeria Lungă şi care dădea spre grădina Tuilleries, veselă, însorită şi civilizată ca un tablou de Raffaelli[139], exclamă: „Hei, uite ce frumos e! Hai să ne oprim aici o clipă”, domnişoara Price îi spuse cu indiferenţă:

— Da, e destul de frumos. Dar noi am venit aici ca să ne uităm la tablouri.

Aerul de toamnă plin de vioiciune şi veselie îl încânta pe Philip; şi, când se opriră pe la amiază în curtea cea mare a Luvrului, Philip avu chef să exclame ca şi Flanagan: „Dă-o dracului de artă!”.

— Ascultă, ce-ar fi să mergem la un restaurant de pe Boul’Mich[140] să luăm o gustare? propuse el.

Domnişoara Price îl privi cu suspiciune.

— Pe mine mă aşteaptă masa gata pregătită acasă, răspunse ea.

---

[139] Jean François Raffaelli (1850–1924), pictor impresionist francez.

[140] Prescurtarea familiară pentru Bulevardul Saint Michel.

— Nu contează. Ai s-o mănânci mâine. Dă-mi voie să te invit la dejun.

— Nu prea văd de ce ţii neapărat la asta.

— Pentru că o să-mi facă plăcere, răspunse el zâmbind.

Traversară Sena şi la colţul Bulevardului St. Michel dădură peste un restaurant.

— Hai să intrăm aici.

— Nu, aici nu merg, că pare să fie mult prea scump.

Porni mai departe cu paşi hotărâţi, şi Philip se văzu silit s-o urmeze. Curând găsiră un restaurant mai mic unde vreo zece clienţi luau masa pe trotuar, sub o marchiză de pânză; pe vitrină scria cu litere mari albe: *„Déjeuner 1,25 vin compris”*[141].

— Mai ieftin decât aici n-o să găsim, şi mie mi se pare că e exact ceea ce ne trebuie.

Se aşezară la o masă liberă şi aşteptară omleta, care era înscrisă pe meniu la felul întâi. Philip îi privea cu încântare pe trecători. Vederea lor îi umplea inima de fericire. Era obosit, dar vesel.

— Hei, ia uită-te la tipul ăla îmbrăcat cu bluză, nu-i grozav?

Întoarse capul către domnişoara Price şi spre marea lui uimire văzu că ea stă cu ochii în farfurie fără să-i pese de priveliştea din jur. Pe obraji i se scurgeau lacrimi mari.

— Hei, dar ce-ai păţit? exclamă el.

— Dacă-mi spui ceva mă scol şi plec imediat, răspunse ea.

Philip era în culmea nedumeririi, dar, din fericire, chiar în clipa aceea chelnerul le aduse omleta. O împărţiră în două şi începură să mănânce. Philip se străduia să vorbească despre una şi alta, iar domnişoara Price părea că face şi ea eforturi să fie agreabilă; dar prânzul nu fu prea reuşit. De felul lui, Philip se îngreţoşa uşor, şi manierele domnişoarei Price la masă îi tăiau pur şi simplu pofta de mâncare. Mânca zgomotos, lacom, aducând puţin cu o fiară de la o menajerie, şi, după ce termina fiecare fel, ştergea bine farfuria eu miez de pline până ce strălucea de albeaţă, de

[141] Preţul dejunului 1 franc şi 25 centime, vinul inclus (fr.).

parcă se temea să nu piardă vreo picătură de sos. Chelnerul le servi brânză Camembert şi Philip constată cu dezgust că ea o mănâncă până la ultima bucăţică, cu coajă cu tot. Dacă ar fi fost hămesită de cine ştie cât timp, şi tot n-ar fi mâncat cu mai multă lăcomie.

Domnişoara Price era foarte schimbătoare, reacţiile ei erau imprevizibile, aşa că, dacă într-o zi se despărţea de ea în termenii cei mai prietenoşi, n-avea de unde să ştie dacă a doua zi n-o să fie posomorâtă şi nepoliticoasă; dar învăţă de la ea o mulţime de lucruri: deşi ea personal nu desena bine, ştia tot ce putea să te înveţe un profesor şi sugestiile ei permanente îl ajutară să progreseze. Şi doamna Otter îi era de mult folos, iar uneori îi mai făcea critici şi domnişoara Chalice; Philip învăţa din flecăreala facilă a lui Lawson şi din exemplul pe care i-l dădea Clutton. Dar lui Fanny Price nu-i plăcea deloc să-l vadă că mai primeşte sugestii şi de la alţii, şi, dacă o ruga să-l ajute după ce ascultase sfaturile altora, ea îl refuza cu brutalitate. Ceilalţi colegi, Lawson, Clutton, Flanagan îl luau peste picior din pricina ei.

— Ai grijă, măi băiete, îi spuneau ei, s-a îndrăgostit de tine.

— Aş, prostii! râdea el.

Părea absurd să crezi că domnişoara Price ar putea fi îndrăgostită de cineva. Îl treceau fiori când se gândea cât de puţin atrăgătoare e, cu părul ei răvăşit şi cu mâinile murdare, cu rochia maro pe care o purta în fiecare zi, pătată, şi cu tivul desfăcut; bănuia că o duce greu cu banii – de fapt toţi o duceau greu cu banii – dar ar fi putut cel puţin să fie îngrijită şi curată; şi fără doar şi poate că n-ar fi fost mare lucru să pună mâna pe aţă şi ac şi să-şi coasă fusta.

Philip începu să-şi rânduiască oarecum impresiile despre oamenii cu care venea în contact. Nu mai era aşa ingenuu ca la Heidelberg, în vremurile care i se păreau acum atât de îndepărtate, şi, începând să se intereseze cu tot dinadinsul de omenire, se simţea înclinat să cerceteze şi să critice. Pe Clutton nu-i era uşor să-l cunoască mai bine acum, după ce-l văzuse zi de zi timp de trei luni, decât îl cunoscuse în

prima zi. Impresia generală a celor din atelier era că e un om capabil; se spunea despre el că o să facă lucruri mari şi Philip împărtăşea părerea celorlalţi; dar ce anume avea să facă, nu ştia prea bine nici el şi nici altcineva. Lucrase în mai multe ateliere înainte de a veni la Amitrano – la Julian, la Beaux-Arts şi la MacPherson şi stătuse mai multă vreme la Amitrano decât în celelalte locuri, pentru că aici îl lăsa lumea mai mult în pace. Nu-i plăcea să-şi arate lucrările şi, spre deosebire de majoritatea tinerilor care studiază pictura, nu era bucuros nici să primească, nici să dea sfaturi. Se spunea că în micul atelier din Rue Campagne Première, care-i servea şi de dormitor, şi de odaie de lucru, are tablouri minunate care i-ar câştiga o frumoasă reputaţie, dacă cineva l-ar fi putut convinge să le expună. Neputându-şi plăti modelele, picta naturi moarte, şi Lawson vorbea neîncetat de o *Farfurie cu mere* pe care o declara o capodoperă. Era foarte meticulos şi, ţintind spre lucruri pe care nu izbutea să le prindă pe deplin, se arăta mereu nemulţumit de munca lui în ansamblu; poate că unele părţi i-ar fi plăcut – antebraţul sau gamba sau laba piciorului de la un nud sau un pahar sau o ceaşcă dintr-o natură moartă; drept care tăia bucata respectivă şi o păstra, distrugând restul pânzei; de aceea, când oamenii se invitau la el acasă pentru a-i vedea lucrările, putea răspunde, fără să mintă, că nu are de arătat niciun tablou. În Bretagne, dăduse peste un pictor de care nu auzise nimeni, un tip ciudat care fusese mai înainte agent de bursă şi se apucase de pictură aproape de bătrâneţe, şi Clutton era profund influenţat de lucrările acestuia. El le întorcea spatele impresioniştilor şi îşi elabora cu multă trudă o manieră personală nu numai de a picta, ci şi de a vedea lucrurile. Philip găsea la el o ciudată originalitate.

Când mâneau la „Gravier” sau, seara, la „Versailles” sau la „Closerie des Lilas”, Clutton era taciturn. Şedea liniştit pe scaun cu o expresie sardonică pe faţa lui scofâlcită şi vorbea numai când se ivea prilejul să arunce vreo vorbă de duh. Îi plăcea să aibă o ţintă a batjocurei şi cel mai vesel era când dădea peste vreun om asupra căruia îşi putea

revărsa sarcasmul. Rareori vorbea despre altceva decât despre pictură şi chiar şi asta o făcea numai cu cele două-trei persoane pe care le socotea vrednice de o asemenea conversaţie. Philip se întreba dacă omul are cu adevărat oarecare calităţi: reticenţa lui, înfăţişarea istovită şi tulburată, umorul ascuţit păreau să fie semne ale unei personalităţi puternice, dar tot aşa de uşor putea să fie doar o mască reuşită îndărătul căreia nu se ascundea nimic.

Pe de altă parte, Philip se împrieteni cu Lawson, pe care îl interesau tot felul de lucruri, ceea ce făcea să fie o companie agreabilă. Citea mai mult decât majoritatea studenţilor şi, cu toate că avea un venit modest, îi plăcea grozav să cumpere cărţi. Nu făcea deloc mofturi când era vorba să le împrumute şi altora; aşa începu Philip să îi cunoască pe Flaubert şi Balzac, pe Verlaine, Hérédia[142] şi Villiers de L'Isle Adam[143]. Se duceau împreună la teatru şi uneori îşi luau locuri la galerie la Opéra Comique. Teatrul Odéon era foarte aproape de ei, şi curând Philip ajunse să împărtăşească pasiunea prietenului său pentru criticii de tragedii din epoca lui Ludovic al XIV-lea şi pentru stilul emfatic al alexandrinului. În Rue Taitbout se ţineau acele Concerts Rouges, la care, cu bilete de şaptezeci şi cinci de centime, puteai să asculţi muzică excelentă şi pe deasupra să mai capeţi şi ceva bun de băut; scaunele erau incomode, sala ticsită, aerul îmbâcsit de fum gros de mahorcă, dar toate aceste lucruri erau privite cu nepăsare de entuziasmul lor tineresc. Uneori se duceau la balul Bullier, la care îi însoţea de obicei şi Flanagan. Emotivitatea acestuia şi entuziasmul său zgomotos le stârneau râsul. Era un dansator excelent şi, după mai puţin de zece minute de la sosirea lor în sală, îl şi vedeau învârtindu-se ţanţoş cu vreo vânzătoare de magazin pe care abia o cunoscuse.

Cu toţii îşi doreau să aibă o amantă. Asta făcea parte din arsenalul tinerilor artişti din Paris. În plus, asta te făcea să

---

[142] José Maria de Hérédia (1842–1905), poet francez de origine cubaneză.

[143] Scriitor francez simbolist şi fantastic (1838–1881).

creşti în ochii amicilor. Era un lucru cu care te puteai lăuda. Dar dificultatea o constituia faptul că banii pe care-i aveau abia le ajungeau ca să se întreţină pe ei, şi, cu toate că susţineau cu aprindere că franţuzoaicele sunt atât de deştepte încât tot atâta te costa să întreţii două persoane sau una, nu le-a fost deloc uşor să cunoască tinere dispuse să accepte acelaşi punct de vedere în problema respectivă. În majoritatea cazurilor, trebuiau să se mulţumească să râvnească – folosind cuvinte injurioase – la doamnele care acceptau protecţia pictorilor mai aşezaţi şi mai respectabili ca ei. Era extraordinar să constaţi ce greu merg asemenea lucruri la Paris. Lawson făcea cunoştinţă cu o tânără şi-i dădea o întâlnire; douăzeci şi patru de ore era în culmea emoţiei şi o descria în tot amănuntul pe femeia care-l încântase, împuind urechile tuturor; dar niciodată n-a avut norocul ca fata respectivă să vină la întâlnire. El se întorcea foarte târziu şi foarte prost dispus la „Gravier” şi exclama:

— Fir-ar al dracului să fie, iar am luat plasă! Nu ştiu de ce nu mă plac fetele astea. Probabil pentru că nu ştiu destul franţuzeşte sau pentru că am părul roşu. E groaznic să ştii că ai stat mai bine de un an la Paris şi tot n-ai pus mâna pe o puicuţă.

— Am impresia că încă n-ai găsit modalitatea optimă, zicea Flanagan.

Era gata oricând să înşire o listă lungă de victorii demne de invidiat şi, cu toate că ei îşi permiteau să nu creadă tot ce spunea el, dovezile îi sileau să admită că nu spunea numai minciuni. Însă Flanagan nu căuta să aibă o relaţie stabilă. N-avea să stea în Paris decât doi ani. Îşi convinsese familia să-i dea voie să vină şi să studieze artele plastice la Paris, în loc să se ducă la colegiu. Dar, la sfârşitul acelei perioade, trebuia să se întoarcă la Seattle[144] şi să vadă de afacerile tatălui său. Se hotărâse ca între timp să se distreze cât mai bine şi în aventurile sale amoroase prefera variaţia în locul stabilităţii.

— Eu nu înţeleg cum pui tu mâna pe ele, zicea Lawson furios.

---

[144] Oraş din Statele Unite ale Americii, pe coasta Pacificului.

— În privinţa asta, băiete, nu e nicio greutate, răspundea Flanagan. Trebuie pur şi simplu să mergi direct la ţintă. Mai greu e să scapi de ele. În privinţa asta îţi trebuie mult tact.

Philip era mult prea ocupat cu munca lui, cu cărţile pe care le citea, cu spectacolele la care se ducea, cu conversaţiile pe care le asculta, pentru ca să se mai agite din pricina dorinţei de a avea o societate feminină. Se gândea că o să aibă timp berechet pentru asta când o să poată vorbi mai fluent franceza.

Trecuse mai bine de un an de când n-o mai văzuse pe domnişoara Wilkinson şi, în cursul primelor săptămâni petrecute la Paris, fusese prea ocupat ca să-i răspundă la o scrisoare primită de la ea în ajunul plecării lui de la Blackstable. Când sosi o nouă scrisoare, ştiind că o să fie plină de reproşuri şi neavând în momentul acela dispoziţia potrivită pentru a le face faţă, o puse deoparte, cu intenţia de a o deschide mai târziu, dar uită de ea şi o găsi o lună mai târziu, când scotocea într-un sertar ca să găsească nişte ciorapi fără găuri. Se uită cu spaimă la scrisoarea rămasă nedesfăcută. Se temea că domnişoara Wilkinson a suferit foarte mult şi asta îl făcu să se simtă o bestie; dar probabil că ea acum nu mai suferea sau, în orice caz, trecuse peste ceea ce fusese mai greu. Scrisoarea în sine îi sugera că femeile sunt adeseori prea emfatice în exprimare. Ceea ce spuneau nu însemna exact acelaşi lucru ca în gura bărbaţilor. El se hotărâse definitiv ca pentru nimic în lume să n-o revadă pe domnişoara Wilkinson. Trecuse atât de mult timp de când nu-i mai scrisese, încât nici nu mai părea să merite osteneala să se apuce acum de scris. Îşi puse în gând ca nici măcar să nu deschidă scrisoarea.

„Sunt convins că n-o să-mi mai scrie”, îşi zise el. „E imposibil să nu-şi dea seama că totul s-a terminat. La urma urmei, putea să-mi fie şi mamă; ce dracu’, doar nu e chiar aşa de proastă ca să nu înţeleagă.”

Vreo două ceasuri nu se prea simţi în largul lui. Nu încăpea îndoială că atitudinea lui era justă, şi totuşi nu-şi putea înfrânge un sentiment de nemulţumire faţă de toată

această poveste. Domnişoara Wilkinson nu-i mai scrise; şi, cu toate temerile lui absurde, nici nu apăru pe neaşteptate la Paris, ca să-l facă de râs în faţa prietenilor lui. Nu trecu multă vreme şi o dădu cu totul uitării.

Între timp, îşi uită cu desăvârşire vechile zeităţi la care se închina. Uimirea cu care privise la început operele impresioniştilor se prefăcu în admiraţie; şi, curând, se trezi vorbind la fel de pătruns precum ceilalţi despre meritele lui Manet, Monet şi Degas. Cumpără o fotografie a unei schiţe de Ingres după *Odalisca* şi o fotografie a tabloului *Olympia*. Erau prinse alături în perete, deasupra lavoarului, ca să le poată contempla frumuseţea în timp ce se bărbierea. Acum ştia cu siguranţă că înaintea lui Monet peisagistica nici nu existase; şi simţea un fior veritabil când stătea în faţa tabloului lui Rembrandt – *Pelerinii în Emaus* – sau în faţa *Doamnei cu nasul ciupit* pictat de Velasquez. De fapt, nu ăsta era numele adevărat al picturii, dar aşa i se spunea la „Gravier”, pentru a sublinia frumuseţea lucrării în ciuda înfăţişării foarte ciudate a modelului. Împreună cu Ruskin, Burne-Jones şi Watts, lăsase la o parte gambeta şi cravata albastră cu picăţele albe pe care le purtase la venirea sa la Paris; acum umbla cu o pălărie moale cu borul lat, cu o lavalieră neagră imensă şi o mantie de croială romantică. Se plimba pe Bulevardul Montparnasse de parcă acolo s-ar fi născut şi, printr-o lăudabilă perseverenţă, învăţase să bea fără scârbă *absinthe*. Îşi lăsase părul lung şi, numai pentru că natura e aspră şi n-are pic de înţelegere pentru dorinţele nemuritoare ale tinereţii, nu încercase să-şi lase şi barbă.

Capitolul XLV

În scurtă vreme, Philip îşi dădu seama că spiritul care îi domina pe prietenii săi era acela al lui Cronshaw. De la el se aproviziona Lawson cu paradoxuri; şi chiar şi Clutton, care tânjea după individualitate, se exprima în termeni

împrumutaţi inconştient de la superiorul lor în vârstă. Ideile lui erau fluturate de ei la masă şi sub influenţa lui îşi formau şi judecăţile; dar compensau respectul cu care-l tratau în mod inconştient râzând de slăbiciunile lui şi deplângându-i viciile.

— Bineînţeles, bietul Cronshaw n-o să fie niciodată bun de ceva, ziceau ei. E un caz pierdut.

Se mândreau cu faptul că numai ei îi apreciază geniul; şi, cu toate că dispreţul tinerilor pentru naivităţile şi nebuniile oamenilor între două vârste îi făcea să-l ia cam de sus în societatea lor, totuşi nu încetau să-l considere un titlu de glorie pentru ei, din moment ce întâmplător el era pe atunci singurul om extraordinar. Cronshaw nu venea niciodată la „Gravier”, De patru ani trăia o viaţă sordidă cu o femeie pe care numai Lawson izbutise s-o vadă o dată, într-o cămăruţă de la etajul şase al uneia din casele cele mai dărăpănate de pe Quai des Grands Augustins. Lawson descria cu lux de amănunte dezordinea, gunoiul şi murdăria din camera aceea.

— Şi duhoarea care m-a izbit putea pur şi simplu să-ţi mute nasul din loc.

— Te rog, Lawson, nu la masă, îl admonestă unul dintre cei de faţă.

Dar Lawson nu voia nici în ruptul capului să se priveze de plăcerea de a le descrie cu amănunte pitoreşti mirosurile care-i pătrunseseră în nări. Savurând cu un realism feroce povestirea sa, le înfăţişă femeia care-i deschisese uşa. Era oacheşă, mică de statură şi grasă, foarte tânără, cu un păr negru prins atât de neglijent, că ai fi zis că stă să se desfacă. Era îmbrăcată şleampăt, cu o bluză neglijentă şi fără corset. Avea obrajii roşii, o gură mare şi senzuală şi ochii strălucitori şi pofticioşi, amintindu-ţi de *Ţiganca* lui Frans Hals[145] de la Luvru. Vulgaritatea ei sfidătoare te amuza şi te îngrozea în acelaşi timp. Pe duşumele se juca un ţânc murdar şi neîngrijit. Se ştia că otreapa asta şleampătă îl înşală pe Cronshaw cu haimanalele cele mai nemernice din Cartierul Latin şi, pentru tinerii candizi care

---

[145] Pictor olandez (1580–1666).

sorbeau înţelepciunea lui Cronshaw la masa de la cafenea, rămânea un mister cum de acest om, cu o minte atât de ageră şi cu pasiunea lui pentru frumuseţe, se putea înhăita cu o asemenea creatură. Şi totuşi, el părea încântat de limbajul ei ordinar şi adeseori spunea câte o frază de-a ei, care parcă duhnea a canal. Se referea la ea sub denumirea ironică de *la fille de mon concierge*[146]. Cronshaw era sărac lipit pământului. Trăia de azi pe mâine cu ce câştiga ţinând la vreo două ziare englezeşti cronicile expoziţiilor deschise la Paris şi mai scotea ceva bani şi din traduceri. Lucrase la redacţia unui ziar englezesc editat la Paris, dar fusese dat afară din pricina beţiei; mai colabora din când în când la el cu reportaje despre licitaţiile de la Hotel Drouot sau despre spectacolele de revistă. Viaţa pariziană îi pătrunsese până în măduva oaselor şi nu voia s-o schimbe pentru nimic în lume, în ciuda caracterului ei sordid, în ciuda muncii de salahor şi a tuturor greutăţilor. Rămânea acolo în tot timpul anului, chiar şi vara, când îi plecau toate cunoştinţele şi nu se simţea în largul lui dacă se îndepărta prea tare de bulevardul Saint Michel. Dar ceea ce era foarte curios era că nu învăţase nici acum să vorbească acceptabil franceza, şi deşi hainele lui ponosite fuseseră cumpărate de la magazinul „La belle Jardinière”, totuşi ele îi dădeau o înfăţişare vădit britanică.

Acest om ar fi izbutit foarte bine în viaţă cu un secol şi jumătate în urmă, când conversaţia era un paspartu pentru societatea aleasă, iar beţia nu constituia un motiv de ostracizare.

— Eu trebuia să mă nasc la începutul secolului, spunea chiar el. Mie îmi trebuie un patron generos, un Mecena. Mi-aş fi publicat poeziile prin colectă publică şi le-aş fi dedicat unui nobil. Tare mi-ar fi plăcut să scriu cuplete în cinstea căţelului unei contese. Sufletul meu tânjeşte după dragostea cameristelor şi după conversaţia episcopilor.

Îl cită pe romanticul Rolla[147]:

---

[146] Fiica portarului meu (fr.).
[147] Erou al poemului omonim de Alfred de Musset (1810–1857).

— *„Je suis venu trop tard dans un monde trop vieux”*[148].

Era plăcerea lui să vadă feţe noi, aşa că făcu o pasiune pentru Philip care, pare-se, realiza performanţa remarcabilă de a vorbi suficient cât să semene a conversaţie, şi nu atât de mult încât să împiedice monologul. La rândul lui, Philip era de-a dreptul cucerit. El nu-şi dădea seama că Cronshaw spune prea puţine lucruri noi. În conversaţie, personalitatea acestuia exercita o putere miraculoasă. Avea o voce frumoasă şi sonoră şi un fel de a exprima lucrurile, care prezenta o atracţie irezistibilă pentru tineri. Tot ce spunea părea să-ţi dea de gândit, şi adeseori, în drum spre casă, Lawson şi cu Philip se conduceau reciproc de la hotelul unuia la hotelul celuilalt nemaisăturându-se să discute vreo chestiune sugerată de cine ştie ce vorbă rostită la întâmplare de Cronshaw. Pe Philip, care, ca orice tânăr, ţintea nerăbdător către un rezultat, îl nedumerea faptul că poeziile scrise de Cronshaw nu se ridicau la nivelul aşteptărilor. Ele nu fuseseră niciodată publicate în volum, deşi cele mai multe dintre ele apăruseră prin periodice; şi, după multă muncă de convingere, Cronshaw le adusese un teanc de pagini rupte din *The Yellow Book*, *The Saturday Review* şi alte reviste, fiecare dintre ele cuprinzând câte o poezie de-a lui. Philip constată eu uimire că majoritatea îi aminteau fie de Hanley[149], fie de Swinburne. Era absolut indispensabilă strălucirea recitării lui Cronshaw pentru a le da un caracter personal. Philip îşi manifestă această dezamăgire vorbind cu Lawson, şi acesta, lipsit de tact, îi reproduse poetului conversaţia; drept care, data următoare când se duse la „Closerie des Lilas”, Cronshaw i se adresă cu zâmbetul său onctuos:

— Aud că n-ai o părere prea bună despre versurile mele.

Philip se simţi stânjenit.

— N-aş şti să spun. Mi-au plăcut foarte mult când le-am citit.

— Nu te strădui să-mi cruţi sentimentele, reluă Cronshaw, fluturându-şi mâna grăsulie. Să ştii că eu nu dau

---

[148] *Născutu-m-am târziu în lumea prea bătrână* (fr.).

[149] William Henry Hanley (1849–1903), obscur literat englez.

o importanţă exagerată operelor mele poetice. Viaţa există ca s-o trăieşti, mai degrabă, decât ca să scrii despre ea. Ţelul meu este să caut să descopăr existenţa multiplă pe care ţi-o oferă viaţa, extrăgând din fiecare clipă toate emoţiile pe care ţi le înfăţişează. Eu îmi consider scrisul o realizare plina de graţie, dar care nu absoarbe existenţa, ci mai degrabă îi adaugă un strop de bucurie. Cât despre posteritate – dă-o naibii.

Philip zâmbi, deoarece sărea în ochi faptul că în viaţă artistul nu realizase decât o mâzgăleală informă. Cronshaw îl privi gânditor şi-şi umplu paharul. Trimise chelnerul să-i cumpere un pachet de ţigări.

— Te amuzi pentru că vorbesc în felul ăsta şi dumneata ştii că sunt sărac şi trăiesc într-o mansardă cu o otreapă ordinară care mă înşală cu frizerii şi cu chelnerii de la cafenea; traduc nişte cărţi prăpădite pentru cititorii englezi şi scriu articole despre tablouri vrednice de dispreţ, care n-ar merita nici măcar să fie înjurate. Dar spune-mi, te rog, care este sensul vieţii?

— Aş spune că asta e o întrebare dificilă. N-aţi prefera să daţi chiar dumneavoastră răspunsul?

— Nu, pentru că dacă nu-l descoperi singur, n-are nicio valoare. Dar de ce crezi că te afli pe lumea asta?

Philip nu-şi pusese niciodată o astfel de întrebare, aşa că se văzu silit să chibzuiască o clipă înainte de a răspunde.

— A, nu ştiu: bănuiesc că pentru a-mi face datoria şi pentru a-mi valorifica pe deplin facultăţile şi pentru a evita să-i rănesc pe alţii.

— În două vorbe, ca să te porţi cu alţii cum ai vrea să se poarte ei cu dumneata.

— Da, cam aşa ceva.

— Creştinism.

— Nu, nu e vorba de asta, replică Philip indignat. N-are nimic de-a face cu creştinismul. E pur şi simplu o morală abstractă.

— Morală abstractă nu există.

— În cazul ăsta, presupunând că sub influenţa alcoolului v-aţi uita punga aici la plecare şi eu aş lua-o, de ce vă

închipuiţi că ar trebui să v-o înapoiez? Doar nu de teama poliţiei.

— E vorba de teama de iad dacă păcătuieşti, de speranţa înălţării la cer dacă eşti virtuos.

— Dar eu nu cred nici în iad, nici în rai.

— Se prea poate. Nici Kant nu credea când a născocit imperativul categoric. Dumneata ai aruncat la o parte un crez, dar ai păstrat etica întemeiată de el. Din toate punctele de vedere eşti tot creştin şi, dacă există un Dumnezeu în ceruri, îţi vei primi fără îndoială răsplata. Atotputernicul nu poate fi un prost atât de mare cum încearcă să-L înfăţişeze bisericile. Atâta vreme cât te supui legilor Lui, cred că nu-i pasă nici cât negru sub unghie dacă crezi sau nu în El.

— Dar dacă mi-aş uita aici punga, fără îndoială că mi-aţi înapoia-o, zise Philip.

— Nu din raţiuni de morală abstractă, ci pur şi simplu de teama poliţiei.

— Dar nu e nici măcar o şansă la o mie ca poliţia să vă descopere.

— Strămoşii mei au trăit aşa de mult timp într-un stat civilizat, încât teama de poliţie mi-a pătruns şi în oase. Fiica portarului meu n-ar şovăi nicio clipă. Dumneata o să-mi răspunzi că ea aparţine claselor cu înclinaţii criminale. Dar asta nu e câtuşi de puţin adevărat. Ea e pur şi simplu lipsită de prejudecăţi vulgare.

— Dar atunci asta elimină cinstea şi virtutea, şi bunătatea, şi decenţa, şi toate celelalte, zise Philip.

— Ai săvârşit vreodată un păcat?

— Nu ştiu, bănuiesc că da, răspunse Philip.

— Vorbeşti cu gura pastorului unei secte disidente. Eu n-am săvârşit niciodată un păcat.

Îmbrăcat în paltonul lui jerpelit, cu gulerul ridicat, cu pălăria trasă pe ochi, cu faţa grasă şi roşie şi cu ochii mici şi scânteietori, Cronshaw avea o înfăţişare extraordinar de comică; dar Philip era prea serios ca să râdă.

— N-aţi făcut niciodată vreun lucru pe care să-l regretaţi?

— Cum aş putea să regret din moment ce fapta mea era

inevitabilă? întrebă la rândul său Cronshaw.
— Bine, dar asta înseamnă fatalism.
— Iluzia pe care o are omul că voinţa lui este liberă e atât de profund înrădăcinată, încât sunt gata s-o accept. Mă port de parcă aş fi liber în acţiunile mele. Dar, odată îndeplinită o acţiune, e limpede că toate forţele universului au complotat dintotdeauna pentru a o cauza, şi nimic din ceea ce eram capabil să fac n-ar fi putut s-o împiedice. Era inevitabilă. Dacă acţiunea a fost bună, nu pot să-mi arog niciun merit; dacă a fost rea, nu pot accepta niciun fel de critică.
— Mi se învârte capul, zise Philip.
— Bea nişte whisky, răspunse Cronshaw dându-i sticla. Nimic nu e mai bun decât whisky-ul pentru limpezirea minţii. Nu e de mirare că-ţi merge greu mintea din moment ce continui să bei bere.
Philip clătină din cap şi Cronshaw vorbi mai departe:
— Nu eşti băiat rău, dar nu vrei să bei. Cumpătarea tulbură conversaţia. Dar când vorbesc despre bine şi rău – Philip văzu că reia firul discursului – vorbesc în termeni convenţionali. Eu nu atribui niciun sens acestor cuvinte. Refuz să stabilesc o ierarhie a acţiunilor omeneşti şi să le etichetez pe unele drept demne şi pe altele drept nedemne. Pentru mine termenii de „viciu” şi „virtute” n-au nicio semnificaţie. Eu nici nu-i laud, nici nu-i blamez pe alţii. Accept doar faptul că sunt măsura tuturor lucrurilor. Eu sunt centrul universului.
— Dar mai sunt vreo doi-trei oameni în acest univers, obiectă Philip.
— Mă refer numai la mine. Pe ceilalţi oameni îi cunosc numai în măsura în care îmi limitează activitatea. Universul se învârte în jurul fiecăruia dintre ei şi fiecare este pentru el însuşi centrul universului. Drepturile mele asupra lor sunt limitate de măsura puterii mele. Ceea ce sunt eu capabil să fac este singura limită care arată ceea ce am voie să fac. Întrucât suntem fiinţe gregare, trăim în societate, şi societatea este apărată de destrămare cu ajutorul forţei – forţa armelor (adică poliţistul) şi forţa opiniei publice (adică

teama de ce-o să zică lumea). De o parte ai societatea şi de cealaltă parte individul: fiecare dintre ele este un organism care se luptă pentru autoconservare. E vorba de o putere împotriva altei puteri. Eu rămân singur acceptând neapărat societatea şi nu contra voinţei mele, întrucât în schimbul impozitelor pe care le plătesc ea mă apără pe mine – un slăbănog – împotriva tiraniei altuia mai puternic decât mine; dar mă supun legilor ei pentru că sunt obligat s-o fac; nu le recunosc justeţea, eu nu ştiu ce este justeţea, ştiu numai ce este puterea. Şi, odată ce am plătit pentru poliţistul care mă ocroteşte şi – dacă trăiesc într-un stat în care există serviciul militar obligatoriu – odată ce am slujit în armata care-mi apără casa şi ţara de cotropitori, sunt chit cu societatea; în rest, mă opun puterii ei prin şiretlicuri şi viclenie. Ea îşi alcătuieşte legile pentru autoconservarea ei şi, dacă eu le încalc, mă întemniţează sau mă ucide: are puterea de-a o face şi, deci, are şi dreptul. Dacă eu încalc legile, voi accepta răzbunarea statului, dar n-o voi considera ca o pedeapsă şi nici nu mă voi socoti pus sub acuzaţie ca un răufăcător. Prin onoruri şi bogăţii, şi părerea bună a semenilor mei, societatea mă momeşte să intru în serviciul ei; dar pe mine mă lasă rece părerea bună a semenilor mei, onorurile le dispreţuiesc şi mă descurc foarte uşor fără bogăţii.

— Dar dacă toată lumea ar gândi ca dumneavoastră, totul s-ar duce de râpă dintr-odată.

— N-am nimic de-a face cu ceilalţi, pe mine nu mă interesează decât propria mea persoană. Profit de faptul că majoritatea omenirii aşteaptă să fie răsplătită pentru lucruri care contribuie, direct sau indirect, la propria mea bunăstare.

— Mi se pare un mod teribil de egoist de a privi lucrurile, zise Philip.

— Dar ai impresia că oamenii fac vreodată ceva fără să fie conduşi de motive egoiste?

— Da.

— Ar fi imposibil s-o facă. Pe măsură ce o să creşti, o să descoperi că primul lucru necesar pentru a transforma

universul într-un spaţiu în care să poţi trăi este să recunoşti egoismul inevitabil al omenirii. Dumneata ceri altruism de la alţii, ceea ce constituie pretenţia absurdă ca ei să-şi sacrifice dorinţele de dragul dorinţelor dumitale. Dar de ce ar face-o? Odată ce te-ai împăcat cu ideea că pe lumea asta fiecare trăieşte pentru sine, vei cere mai puţin de la semenii dumitale. Ei nu te vor dezamăgi şi dumneata îi vei privi cu mai multă milă şi îngăduinţă. În viaţă, oamenii nu caută decât un singur lucru – propria lor plăcere.

— Nu, nu! strigă Philip.

Cronshaw râse satisfăcut.

— Te aşezi pe picioarele de dinapoi ca un mânz speriat pentru că am folosit cuvinte cărora creştinismul dumitale le atribuie un sens peiorativ. Ai o ierarhie a valorilor; plăcerile reprezintă punctul cel mai de jos, şi vorbeşti cu un mic fior de emoţie despre automulţumirea pe care ţi-o aduc datoria, filantropia şi sinceritatea. Crezi că plăcerea aparţine doar simţurilor; sclavii nenorociţi care ţi-au fabricat morala dispreţuiau o satisfacţie de care nu se puteau bucura pentru că le lipseau în cea mai mare măsură mijloacele. Dar n-ai mai fi chiar aşa speriat dacă ţi-aş fi vorbit despre fericire, în loc de plăcere; asta sună mai puţin şocant şi mintea dumitale trece de la cocina lui Epicur[150] la grădina lui. Dar eu ţin să vorbesc despre plăcere, pentru că văd oamenii căutând-o şi nu mi se pare că o caută cu adevărat. Tocmai plăcerea se ascunde îndărătul practicării fiecăreia dintre virtuţile dumitale. Omul îndeplineşte diverse acţiuni pentru că sunt bune pentru el, iar când sunt bune şi pentru alţii sunt considerate virtuoase; dacă-i face plăcere să dea de pomană, e un filantrop; dacă-i face plăcere să-i ajute pe alţii, e un om cumsecade; dacă-i face plăcere să lucreze pentru societate, are un spirit civic; dar dacă dai doi bani unui cerşetor, o faci pentru plăcerea dumitale personală, exact aşa cum eu pentru plăcerea mea personală mai beau un whisky cu sifon. Eu, fiind mai puţin fariseu decât dumneata, nici nu mă aplaud singur pentru această plăcere a mea, şi nici nu-ţi solicit admiraţia.

[150] Filozof elen (342–270 î.d.H.), iniţiator al hedonismului.

— Dar n-aţi văzut niciodată vreun om făcând lucruri care nu-i erau pe plac în locul lucrurilor care i-ar fi plăcut?

— Nu. Pui greşit întrebarea. Ceea ce vrei să spui este că oamenii acceptă o durere imediată mai degrabă decât o plăcere imediată. Obiecţia este la fel de stupidă ca şi felul în care ai formulat-o. E limpede că oamenii acceptă mai degrabă o durere imediată decât o plăcere imediată, dar asta o fac numai pentru că ţintesc la o plăcere mai mare în viitor. Adeseori, plăcerea este iluzorie, dar greşeala lor de calcul nu constituie o infirmare a regulii. Eşti nedumerit pentru că nu-ţi poţi înlătura obsesia că plăcerile aparţin numai simţurilor; dar, ascultă, copil ce eşti, un om care moare pentru ţara lui, moare pentru că aşa vrea, întocmai cum cineva mănâncă varză murată pentru că-i place. Este o lege a creaţiei. Dacă era cu putinţă ca oamenii să prefere durerea în locul plăcerii, atunci neamul omenesc ar fi dispărut de mult.

— Dar dacă toate astea sunt adevărate, strigă Philip, atunci înseamnă că nimic nu mai are niciun rost pe lume. Dacă daţi la o parte datoria, şi bunătatea, şi frumuseţea, atunci de ce ne mai naştem?

— Aici răspunsul ni-l sugerează orientul strălucitor, zâmbi Cronshaw.

Arătă cu degetul două persoane care tocmai deschideau uşa cafenelei, intrând însoţite de o suflare de aer rece. Erau levantini, vânzători ambulanţi de covoare ieftine şi fiecare purta câte un sul. Se nimerise să fie într-o duminică seara şi cafeneaua era plină de lume. Cei doi trecură printre mese şi, în atmosfera aceea grea şi decolorată de fumul de tutun, duhnind a omenire, ei păreau să introducă un aer de mister. Erau îmbrăcaţi în haine europeneşti ponosite, paltoanele lor erau subţiri şi jerpelite, dar purtau fes cu turban. Feţele le erau învineţite de frig. Unul era un bărbat între două vârste cu barba neagră, iar celălalt, un tânăr de optsprezece ani cu faţa ciupită tare de vărsat şi cu un singur ochi. Trecură pe lângă Cronshaw şi Philip.

— Allah este mare şi Mahomed e profetul său, zise Cronshaw pe un ton impresionant.

Cel mai vârstnic dintre necunoscuţi se apropie cu un zâmbet servil, slugarnic, ca o javră deprinsă să fie mereu lovită. Cu o mişcare rapidă făcută pe furiş în timp ce trăgea cu ochiul la uşă, îi arătă o poză pornografică.

— Dumneata eşti Masr-ed-Deen, negustorul din Alexandria, sau îţi aduci mărfurile din îndepărtatul Bagdad, o, unchiule, şi tânărul chior de acolo, oare văd în el pe unul dintre cei trei regi despre care îi spunea Şeherezada poveşti domnului şi stăpânului ei?

Negustorul zâmbi şi mai onctuos, deşi nu înţelegea o vorbă din ce-i spunea Cronshaw şi, ca un scamator, scoase la iveală o cutie de lemn de santal.

— A, nu, unchiule, arată-ne, rogu-te, produsul nepreţuit al războaielor orientale de ţesut, grăi Cronshaw. Pentru că aş vrea să scot din el o morală şi să împodobesc un basm.

Levantinul desfăşură o faţă de masă roşie eu galben, vulgară, hidoasă şi grotescă.

— Treizeci şi cinci de franci, zise el.

— O, unchiule, dar pânza aceasta nu a cunoscut mâinile meşterilor din Samarcand, iar vopselele acestea nu au fost lucrate în ciuberele din Bukhara.

— Douăzeci şi cinci de franci, zâmbi umil negustorul.

— Ultima Thule[151] este locul în care a fost făurită, după cum Birmingham a fost locul naşterii mele.

— Cincisprezece franci, se umili bărbosul.

— Părăseşte localul acesta, omule, zise Cronshaw. Fie ca măgarii sălbatici să spurce mormântul bunicii tale după mamă.

Imperturbabil, dar pierzându-şi surâsul de pe buze, levantinul se îndreptă cu mărfurile lui spre altă masă. Cronshaw se întoarse către Philip.

— Ai fost vreodată la Muzeul Cluny? Acolo o să vezi covoare persane cu culori extraordinar de delicate şi cu un model de o frumuseţe complicată care-ţi incintă şi-ţi uimesc ochii. În ele vei vedea misterul şi frumuseţea senzuală a Orientului, trandafirii lui Hafiz şi pocalul lui Omar Khayam;

---

[151] Limita nordică a pământurilor cunoscute pe vremuri; capătul pământului.

dar curând vei vedea şi altele. Mă întrebai adineaori care este sensul vieţii. Du-te şi priveşte covoarele acelea persane, şi, într-o bună zi, răspunsul o să-ţi vină de la sine.
— Sunteţi criptic, zise Philip.
— Sunt beat, răspunse Cronshaw.

Capitolul XLVI

Philip constată că viaţa la Paris nu e chiar aşa de ieftină cum i se spusese, şi prin februarie se trezi că a cheltuit mai toţi banii cu care venise. Era prea mândru ca să ceară ajutorul tutorelui şi nici nu voia ca mătuşa Louisa să ştie de strâmtorarea lui, întrucât era sigur că ea o să facă un efort să-i trimită ceva din propriii ei bani de buzunar, iar el ştia cât de greu o să-i fie. Peste trei luni avea să ajungă la majorat şi deci urma să intre în posesia micii lui averi. Căută ca între timp să facă faţă necesităţilor vânzând cele câteva fleacuri pe care le moştenise de la taică-său.
Cam pe vremea aceea, Lawson îi propuse să ia împreună un mic atelier de pe o stradă vecină cu bulevardul Raspail. Era liber în momentul acela şi costa foarte puţin. Lângă atelier se afla o cameră pe care o puteau folosi drept dormitor; şi cum Philip se ducea în fiecare dimineaţă la şcoală, Lawson putea folosi nestânjenit atelierul până la prânz. După ce rătăcise de la o şcoală la alta, Lawson ajunsese la concluzia că cel mai bine lucrează singur şi-şi propunea să-şi angajeze din banii lui un model de trei-patru ori pe săptămână. La început, Philip şovăi din pricina cheltuielilor pe care le presupunea tranzacţia, dar îşi făcură împreună socotelile şi ieşiră bine; calculând într-un stil foarte pragmatic – întrucât abia aşteptau să aibă propriul lor atelier – ajunseră la concluzia că n-ar costa mult mai mult decât viaţa pe care o duceau acum, locuind la hotel. Deşi chiria împreună cu plata portăresei pentru curăţenie s-ar fi ridicat la o sumă ceva mai mare decât cea de până

acum, aveau să facă economii la micul dejun, pregătindu-şi-l singuri. Cu vreo doi ani sau chiar cu un an mai înainte, Philip ar fi refuzat să stea în cameră cu cineva, întrucât era tare sensibil în privinţa piciorului său strâmb, dar concepţiile sale morbide în legătură cu acest subiect se mai tociseră pe parcurs; la Paris, acest lucru nu părea să mai aibă atâta importanţă şi, cu toate că lui nu i se întâmpla niciodată să uite că e estropiat, încetase să mai aibă senzaţia că oamenii îi observă în permanenţă defectul.

Se mutară în cartier, cumpăr ară două paturi, un lavoar, câteva scaune şi simţiră pentru prima dată fiorul proprietăţii. Erau atât de emoţionaţi, încât în prima noapte, când se culcară în ceea ce puteau numi căminul lor, rămaseră treji şi stătură de vorbă până la trei dimineaţa; a doua zi li se păru că aprinsul focului şi prepararea cafelei pe care o băură în pijama e o poveste atât de amuzantă, încât Philip ajunse la şcoala Amitrano abia pe la unsprezece. Era într-o dispoziţie excelentă. O salută pe Fanny Price.

— Cum îţi mai merge? întrebă el vesel.

— Ce te interesează? îi replică ea tot cu o întrebare.

Philip nu se putu ţine să nu râdă.

— Ei stai, nu te repezi aşa la mine, că nu încercam decât să fiu politicos.

— N-am nevoie de politeţea ta.

— Crezi că merită să te cerţi şi cu mine? întrebă cu blândeţe Philip. Şi aşa au rămas prea puţini oameni cu care mai eşti în relaţii.

— Asta mă priveşte numai pe mine, nu?

— Fireşte.

Începu să lucreze întrebându-se aşa, într-o doară, de ce s-o fi străduind Fanny Price să fie atât de dezagreabilă. Ajunsese la concluzia că n-o poate suferi. Nimeni n-o putea suferi. Dacă era cineva politicos cu ea, o făcea numai de frica limbii ei ascuţite; pentru că spunea oricui – şi de la obraz, şi pe la spate – lucruri îngrozitoare. Dar Philip era atât de fericit, încât nu voia să-l duşmănească nimeni, nici măcar domnişoara Price. Recurse atunci la artificiul care în repetate rânduri reuşise să-i alunge toanele rele.

— Ascultă, n-ai vrea să fii aşa de bună să te uiţi puţin la desenul meu? M-am încurcat îngrozitor în el.
— Mersi frumos, dar am treburi mai importante cu care să-mi umplu timpul.
Philip o privi uimit, pentru că singurul lucru pe care se grăbea să ţi-l ofere vreodată erau sfaturile şi pe asta te puteai bizui întotdeauna. Domnişoara Price reluă însă repede vorba cu glasul îngroşat de o furie sălbatică.
— Acum, că a plecat Lawson, îţi închipui că ai să poţi să siringi relaţiile cu mine. Mersi frumos. Du-te şi găseşte-ţi pe altcineva să te ajute. N-am nevoie de firimiturile de la masa nimănui.
Lawson avea un mare instinct pedagogic; ori de câte ori descoperea un lucru, era gata să-l împărtăşească şi altora; şi, întrucât îi învăţa pe ceilalţi cu bucurie, avea de câştigat. Philip, fără a se gândi câtuşi de puţin la asta, se deprinsese să se aşeze lângă el; nici prin cap nu-i trecuse că Fanny Price e roasă de gelozie şi că priveşte cu o furie mereu crescândă faptul că el acceptă sfaturile altuia.
— Te bucurai mult să intri în relaţii cu mine când nu cunoşteai pe nimeni din atelier, zise ea pe un ton vehement, dar, de îndată ce te-ai împrietenit cu alţii, m-ai azvârlit ca pe o mănuşă veche.
Şi ea repetă satisfăcută metafora aceea banală:
— Ca pe o mănuşă veche. Mă rog, n-ai decât, mie puţin îmi pasă, dar să ştii că altă dată nu mă mai păcăleşti.
În ceea ce spunea ea era un mic sâmbure de adevăr şi asta îl supără într-atâta pe Philip, încât îl făcu să-i răspundă cu primele vorbe care-i trecură prin minte.
— La naiba, eu îţi ceream sfatul doar pentru că vedeam că-ţi face plăcere.
Fetei i se tăie respiraţia. Icni şi îi aruncă deodată o privire chinuită, plină de suferinţă. Două lacrimi i se rostogoliră pe obraji. Avea o înfăţişare nenorocită, de-a dreptul grotescă. Philip, neştiind ce implicaţii are noua ei atitudine, se apucă din nou de lucru. Nu se simţea în largul lui, îl mustra conştiinţa; dar nu voia să se ducă la ea şi să-i spună că-i pare rău dacă a îndurerat-o, întrucât îi era teamă că o să

profite de prilej pentru a-i da peste nas. Vreo două-trei săptămâni fata nici nu-i vorbi şi, după ce lui Philip îi trecu senzaţia de stânjeneală provocată de faptul că ea nu-i bagă în seamă, se simţi oarecum uşurat pentru că se eliberase de o prietenie atât de dificilă. Fusese pus oarecum în încurcătură de aerul de stăpână pe care şi-l luase domnişoara Price faţă de el. Era o femeie extraordinară. Venea în fiecare zi la atelier la opt fix şi, în clipa în care modelul se aşeza, ea era gata să înceapă să lucreze; muncea cu ardoare, fără să se întrerupă, fără să vorbească cu nimeni, luptându-se ceas după ceas cu dificultăţi pe care nu le putea înfrânge şi nu se oprea din lucru până nu bătea ceasul douăsprezece. Munca ei era deznădăjduită. N-avea nici cea mai mică şansă de a se apropia măcar de realizările mediocre de care erau capabili cei mai mulţi tineri după câteva luni de la intrarea în şcoală. Purta veşnic aceeaşi rochie cafenie urâtă, fără să şteargă de pe tiv noroiul din ultima zi ploioasă şi fără să coasă rupturile pe care Philip le observase încă de când o cunoscuse.

Dar, într-o bună zi, veni ea la el şi, împurpurată la faţă, îl întrebă dacă ar putea să stea de vorbă cu el după aceea.

— Bineînţeles, oricând doreşti, zâmbi Philip. Te aştept la plecare, la douăsprezece.

Când terminară lucrul, Philip se duse la ea.

— Vrei să te plimbi puţin cu mine? întrebă ea stânjenită, fără să-l privească.

— Cu plăcere.

Merseră în tăcere câteva minute.

— Ţi-aduci aminte ce mi-ai spus deunăzi? întrebă ea brusc.

— Vai, te rog frumos, să nu ne certăm, zise Philip. Zău că nu merită.

Fata trase repede aer în piept, cu o respiraţie chinuită.

— Nu vreau să mă cert cu tine. Eşti singurul prieten pe care l-am avut la Paris. Am crezut chiar că mă placi. Mi se părea că e ceva între noi. Mă simţeam atrasă de tine. Înţelegi ce vreau să spun – din cauza piciorului tău strâmb.

Philip roşi şi instinctiv încercă să meargă fără să

şchiopăteze. Nu-i plăcea să pomenească nimeni de diformitatea lui. Ştia ce vrea să spună Fanny Price. Ea era urâtă şi neatrăgătoare şi pentru că el era infirm exista între ei o oarecare înţelegere. Se înfurie îngrozitor pe ea, dar se stăpâni şi nu scoase un cuvânt.

— Mi-ai spus că îmi cereai sfatul numai ca să-mi faci plăcere. Ţi se pare că desenele mele nu sunt bune de nimic?

— N-am văzut decât ceea ce lucrezi la Amitrano. E destul de greu să judeci numai după asta.

— Mă întrebam dacă n-ai vrea să vii să-ţi arăt şi celelalte lucrări ale mele, Până acum n-am poftit pe nimeni să se uite la ele. Dar ţie aş vrea să ţi le arăt.

— Eşti foarte amabilă. Mi-ar face mare plăcere să le văd.

— Stau foarte aproape, zise ca şi cum s-ar fi scuzat. N-o să-ţi ia decât zece minute.

— Vai, dar mergeam şi dacă era mai departe, zise el.

Se aflau pe bulevard şi ea o luă pe o stradă perpendiculară, apoi îl conduse pe altă străduţă încă şi mai sărăcăcioasă, cu prăvălii mizere la parterul imobilelor, în sfârşit, se opri în dreptul unei curţi şi urcară mai multe etaje pe scări. Fanny Price descuie o uşă şi intrară împreună într-o chichineaţă de la mansardă cu acoperişul în pantă şi cu o singură ferestruică. Şi aceea era închisă şi încăperea mirosea a mucegai. Deşi era tare frig afară, nu ardea focul şi nici nu părea să fi ars în ultima vreme. Patul era desfăcut. Toată mobila era formată dintr-un scaun, un scrin care slujea şi de lavoar şi un şevalet ieftin. Camera era oricum oribilă, dar murdăria de pe jos şi dezordinea îi dădeau o înfăţişare de-a dreptul revoltătoare. Pe cămin, printre vopsele şi pensule erau o ceaşcă, o farfurie murdară şi un ceainic.

— Dacă vrei să fii amabil să rămâi în picioare acolo, am să aşez tablourile pe un scaun ca să le poţi vedea mai bine.

Îi arătă douăzeci de pânze de dimensiuni mici, cam de patruzeci de centimetri pe treizeci. Le aşeză pe rând pe scaun, urmărind reacţiile de pe faţa lui; Philip înclina din cap după ce se uita la fiecare în parte.

— Îţi plac, nu-i aşa? întrebă ea după o vreme cu sufletul la gură.

— Stai mai întâi să le văd pe toate, răspunse el. După aceea am să-ţi spun,

Philip căută să se liniştească. Era cuprins de panică. Nu ştia ce să spună. Nu numai că erau prost desenate sau că vopselele fuseseră trântite pe pânză ca de un amator care n-are câtuşi de puţin ochi pentru culori; dar nimic nu era valoros în ele, iar perspectiva era de-a dreptul grotescă. Păreau să fie opera unui copil de cinci ani, dar copilul ar fi avut puţină naivitate şi s-ar fi străduit cel puţin să aştearnă pe pânză ceea ce vedea; în schimb, ce i se înfăţişa lui era creaţia unei minţi vulgare, îmbâcsite de reminiscenţe ale unor tablouri vulgare. Philip îşi aminti că fata îi vorbise cu entuziasm despre Monet şi despre impresionişti, dar în tablourile ei nu se oglindeau decât tradiţiile cele mai proaste ale Academiei Regale Britanice.

— Ei, zise ea în cele din urmă. Astea-s toate.

Philip nu era mult mai sincer decât alţi oameni, dar îi venea tare greu să spună cu bună ştiinţă o minciună gogonată, aşa că se făcu roşu ca para focului când îi răspunse:

— Eu zic că-s foarte bune.

Obrajii ei cu o mină nesănătoasă se colorară uşor, şi fata zâmbi puţin.

— Să ştii că nu e nevoie să spui decât ceea ce gândeşti. Eu nu vreau decât adevărul.

— Bine, dar ţi-am spus exact ceea ce gândesc.

— Şi n-ai să-mi faci nicio critică? Bănuiesc că nu toate îţi plac la fel de mult.

Philip se uită disperat în jur. Văzu un peisaj – „lucrarea” pitorească tipică pentru un amator – un pod vechi, o căsuţă îmbrăcată în iederă şi un mal înfrunzit.

— Bineînţeles că n-am pretenţia că mă pricep, zise el. Dar nu sunt prea sigur că ai găsit soluţia potrivită în tabloul ăsta.

Fata se făcu neagră la faţă şi, ridicând repede tabloul, îi întoarse spatele lui Philip.

— Nu înţeleg de ce l-ai ales tocmai pe ăsta ca să-ţi baţi joc de el. E cel mai bun lucru pe care l-am făcut vreodată. Sunt sigură că rezolvarea e bună. Asta-i un lucru pe care nu-l poţi preda altora sub formă de învăţătură; ori înţelegi valorile, ori nu le înţelegi.

— Mie mi se par toate straşnic de bune, repetă Philip.

Fata se uită la tablouri cu un aer de automulţumire.

— Nu cred că aş avea de ce să-mi fie ruşine de ele.

Philip se uită la ceas.

— Hei, s-a făcut târziu. Nu-mi dai voie să te invit la un mic prânz?

— Pe mine mă aşteaptă prânzul aici.

Philip nu văzu nici urmă de aşa ceva, dar presupuse că poate avea să-l aducă portăreasa după plecarea lui. Se grăbea să plece de acolo. Îl apucase durerea de cap din pricina mirosului stătut din cameră.

Capitolul XLVII

În martie trăiră emoţiile mari ale trimiterii tablourilor la Salonul Oficial. Cum era şi firesc pentru el, Clutton n-avea nimic gata şi vorbea cu mult dispreţ despre cele două portrete pe care le trimise Lawson; se vedea de la o poştă că sunt lucrările unui student, simple portrete ale unor modele, dar aveau o oarecare vigoare; Clutton, care ţinea la perfecţiune, nu suporta eforturile care trădau ezitare şi, dând din umeri, îi spuse lui Lawson că e o adevărată impertinenţă să expui lucrări care n-ar fi trebuit să iasă vreodată din atelier; el nu-şi atenuă dispreţul nici când cele două portrete fură acceptate de juriu. Flanagan îşi încercă şi el norocul, dar tabloul lui fu refuzat. Doamna Otter trimise un ireproşabil *Portrait de ma mère*[152], lucrare bună, dar de mâna a doua, care fu expusă într-un loc foarte bun.

[152] Portretul mamei (fr.).

Hayward, pe care Philip nu-l mai văzuse de când plecase din Heidelberg, veni să petreacă vreo câteva zile la Paris, sosind tocmai la timp ca să participe la petrecerea pe care o dădeau Lawson şi cu Philip în atelierul lor pentru a sărbători acceptarea tablourilor lui Lawson la expoziţie. Philip fusese nerăbdător să-l revadă pe Hayward, dar, când se reîntâlniră în cele din urmă, încercă o oarecare dezamăgire. Hayward se schimbase puţin la înfăţişare: părul lui frumos se mai rărise şi, cum blonzii se ofilesc repede, şi el se cam smochinise şi-şi pierduse culorile; ochii lui albaştri erau şi mai spălăciţi decât fuseseră, iar trăsăturile lui erau cam şterse. Pe de altă parte, mintea nu părea să i se fi schimbat deloc, şi cultura care îl impresionase pe Philip la optsprezece ani îi stârnea acum la douăzeci şi unu de ani un oarecare dispreţ. Şi privind cu dispreţ toate vechile concepţii despre artă, viaţă şi literatură, îl enervau toţi cei care le mai păstrau. Aproape că nu-şi dădea seama de faptul că dorea să facă pe grozavul în faţa lui Hayward, dar când îl conduse prin galeriile de pictură revărsă asupra lui un torent de opinii revoluţionare pe care şi el abia le adoptase. Îl duse în faţa *Olympiei* lui Manet şi-i spuse pe un ton dramatic:

— Aş renunţa la toţi marii maeştri ai trecutului, cu excepţia lui Velasquez, Rembrandt şi Vermeer[153], pentru acest unic tablou.

— Cine a fost Vermeer? întrebă Hayward.

— O, dragul meu, nu-l cunoşti pe Vermeer? Asta înseamnă că nu eşti un om civilizat. Nu mai poţi în niciun caz să trăieşti măcar o clipă fără să-l cunoşti. Este singurul dintre vechii maeştri care picta ca modernii.

Îl târî pe Hayward afară din muzeul Luxembourg şi-l mână repede către Luvru.

— Dar nu mai sunt alte tablouri aici? întrebă Hayward, cu pasiunea oricărui turist de a face lucrurile până la capăt.

— Absolut nimic important, poţi să vii să le priveşti singur, cu *Baedecker*-ul[154] în mână.

---

[153] Jan van der Meer van Delft (1632–1675), pictor olandez.
[154] Cea mai cunoscută colecţie de ghiduri turistice.

Când sosiră la Luvru, Philip îşi conduse prietenul prin Galeria Lungă.

— Aş vrea să văd *Gioconda*, zise Hayward.

— Vai, dragul meu, dar aia e doar literatură, răspunse Philip.

În cele din urmă, într-o sală mai mică, Philip se opri în faţa *Negustorului de dantele* de Vermeer.

— Uite, ăsta e cel mai bun tablou din Luvru. Este exact ca un Manet.

Şi, folosindu-şi în mod expresiv şi elocvent degetul mare, Philip analiză pe larg această lucrare încântătoare. Folosi jargonul atelierelor cu un efect zdrobitor.

— Mie nu mi se pare că aş vedea ceva cu adevărat extraordinar în el, zise Hayward.

— Bineînţeles, e un tablou pentru profesionişti, zise Philip. Nici nu mă miră că un profan nu vede mare lucru în el.

— Cine? întrebă Hayward.

— Un profan.

Ca majoritatea oamenilor care cultivă interesul pentru arte, Hayward ţinea grozav de mult să aibă dreptate. Era dogmatic cu cei care nu aveau curajul autoafirmării, dar cu cei care-l aveau în prea mare măsură, era foarte modest. Îl impresionă siguranţa cu care vorbea Philip şi acceptă cu umilinţă de la el sugestia voalată că pictorul este singurul în stare să judece pictura, pretenţie arogantă susţinută doar prin impertinenţă.

Peste vreo două zile, Philip şi cu Lawson dădură petrecerea anunţată. Făcând o excepţie în favoarea lor, Cronshaw acceptă să le mănânce mâncarea; iar domnişoara Chalice se oferi să vină să gătească. Reprezentantele sexului ei n-o interesau deloc, aşa că ea refuză propunerea să mai fie invitate şi alte fete pentru a-i ţine companie. Fură invitaţi Clutton, Flanagan, Potter şi încă doi băieţi. Nu prea aveau mobilă, aşa că folosiră estrada pentru model drept masă, iar oaspeţii aveau să stea pe geamantane, dacă doresc, iar dacă nu, pe podea. Festinul

consta dintr-un *pôt-au-feu*[155] pe care-l făcuse domnişoara Chalice, o pulpă de berbec friptă într-o casă de după colţ şi adusă fierbinte şi aburindă (domnişoara Chalice gătise cartofii şi în atelier mai mirosea şi a morcovi sote; specialitatea ei culinară erau morcovii). După aceea serviră *poires flambées*, pere în coniac aprins, pe care se oferise Cronshaw să le facă. Masa avea să se încheie cu o enormă *fromage de Brie*[156] care era aşezată lângă fereastră şi adăuga miresmele sale tuturor celorlalte care umpleau atelierul. Cronshaw şedea la locul de onoare, pe o valiză înaltă, cu picioarele sub el, ca un paşă, radiind de bonomie în felul cum privea tineretul de care era înconjurat. Din obişnuinţă, deşi în atelierul neîncăpător era foarte cald, fiindcă ardea focul în soba, el rămase cu paltonul pe el, cu gulerul ridicat şi cu gambeta pe cap: privea mulţumit la cele patru *fiaschi*[157] mari de Chianti[158], rânduite în faţa lui, câte două de fiecare parte a unei sticle de whisky; Cronshaw spunea că asta îi aminteşte de o circaziană zveltă şi blondă, păzită de patru eunuci corpolenţi. Pentru a-i face şi pe ceilalţi să se simtă bine, Hayward se îmbrăcase într-un costum de golf şi purta o cravată àla Trinity Hall[159]. Avea o înfăţişare grotescă, pur britanică. Ceilalţi se purtară cu el cu o politeţe studiată şi, în timp ce mâncau supă, vorbiră despre vreme şi despre situaţia politică. Urmă o pauză până veni pulpa de berbec şi domnişoara Chalice aprinse o ţigară.

— Rapunzel, Rapunzel[160], despleteşte-ţi părul, zise ea deodată.

Cu un gest elegant îşi desfăcu panglica, lăsându-şi şuviţele bogate să-i cadă pe umeri. Apoi îşi scutură capul.

— Totdeauna mă simt mai bine când sunt despletită.

Cu ochii ei mari negri, cu faţa slabă, ascetică, cu pielea

---

[155] Rasol (fr.).

[156] Brânză din regiunea Brie.

[157] Sticle, butelci (it.).

[158] Vin roşu italienesc.

[159] Sediul breslei marinăreşti din Londra.

[160] Aluzie la un basm al fraţilor Jacob (1785–1863) şi Wilhelm Grimm (1786–1859).

palidă şi fruntea înaltă, părea coborâtă dintr-un tablou de Burne-Jones. Avea mâini lungi şi frumoase, cu degetele foarte îngălbenite de tutun. Purta veşminte cu falduri largi, mov şi verde. Avea aerul romantic al cartierului londonez Kensington. Manifesta un interes frivol pentru estetică; dar avea o fire minunată, bună şi blândă; iar afectarea ei era numai o chestiune de suprafaţă. Se auzi o bătaie în uşă şi cu toţii strigară de bucurie. Domnişoara Chalice se ridică şi deschise. Luă pulpa de berbec, o ridică deasupra capului de parcă ar fi fost capul lui Ioan Botezătorul adus pe o tipsie şi, fără să scoată ţigara din gură, înaintă cu paşi solemni, hieratici.

— Fii bine-venită, fiică a Irodiadei[161], strigă Cronshaw.

Mâncară friptura cu o poftă nebună şi îţi făcea plăcere să vezi ce lacomă e domnişoara cea palidă. Clutton şi Potter stăteau de o parte şi de alta a ei şi toată lumea ştia că niciunul, nici celălalt nu găsiseră că ea ar fi fost prea sfioasă. Se plictisea de majoritatea oamenilor în şase săptămâni, dar ştia exact cum trebuie să-i trateze după aceea pe domnii care-şi depuseseră inimile lor tinere la picioarele ei. Nu le purta pică deşi, după ce-i iubise, înceta s-o mai facă şi-i trata prieteneşte, dar fără familiarităţi. Din când în când, îl privea pe Lawson cu ochi melancolici. Perele coapte avură mare succes, în parte datorită coniacului, şi în parte deoarece domnişoara Chalice insistă foarte mult până îi convinse să le mănânce cu brânza.

— Nu-mi dau exact seama dacă e o combinaţie delicioasă sau dacă îmi vine să vărs, zise ea după ce gustase din acest amestec.

Cafeaua şi coniacul urmară destul de repede ca să împiedice orice consecinţe nedorite şi apoi se aşezară cu toţii să fumeze liniştiţi. Ruth Chalice, incapabilă sa facă vreun lucru care nu era ostentativ artistic, se aşeză într-o atitudine graţioasă lângă Cronshaw şi-şi odihni capul delicat pe umărul lui. Privea cu ochi meditativi genunea întunecată a timpului şi, din când în când, aruncându-i o privire gânditoare lui Lawson, ofta din adâncul inimii.

---

[161] Soţia lui Irod Antippa, mama Salomeei.

Apoi veni vara şi îi cuprinse neliniştea pe aceşti tineri. Seninul cerului îi ispitea să plece la mare, dar briza plăcută care suspina printre frunzele platanilor de pe bulevarde îi chema la ţară. Toţi îşi făceau planuri cum să părăsească Parisul; discutau despre formatul cel mai potrivit al pânzelor pe care intenţionau să le ia cu ei; îşi făceau stocuri de cartoane pentru schiţe; se certau în privinţa meritelor pe care le aveau diferite localităţi din Bretagne. Flanagan şi Potter se duseră la Concarneau; doamna Otter şi cu maică-sa, având un instinct înnăscut de a face ceea ce este evident logic, plecară la Pont-Aven; Philip şi cu Lawson se hotărâră să se ducă în pădurea Fontainebleau, iar domnişoara Chalice cunoştea un hotel foarte bun la Moret, unde se puteau picta o mulţime de lucruri; era foarte aproape de Paris şi chestiunea costului călătoriei nu-i era indiferentă nici lui Philip, nici lui Lawson. Dacă tot avea să fie acolo Ruth Chalice, se gândea să-i facă un portret în aer liber. Era exact epoca în care Salonul Oficial gemea de portrete de oameni în grădini, într-o lumină puternică, cu ochii mijiţi şi purtând pe feţele lor reflexele verzi ale frunzelor bătute de soare. Îl poftiră şi pe Clutton să-i însoţească, dar el preferă să petreacă singur vara. Tocmai îl descoperise pe Cézanne[162] şi abia aştepta să se ducă în Provence; voia să vadă ceruri grele, apăsătoare, din care albastrul fierbinte părea să picure ca sudoarea, şi drumuri late, albe de colb, şi acoperişuri în culori palide, istovite de căldură, şi măslini cenuşii, uscaţi de arşiţă.

În ziua dinaintea plecării lor, după orele de dimineaţă, Philip vorbi cu Fanny Price în timp ce-şi strângea lucrurile.

— Mâine plec, zise el vesel.

— Unde pleci? zise ea repede. Părăseşti Parisul?

Domnişoara Price se schimbă la faţă.

— Plec în vacanţă, zise Philip. Tu nu?

— Nu, rămân la Paris. Credeam că rămâi şi tu. Abia aşteptam...

Se opri şi dădu din umeri.

---

[162] Paul Cézanne (1839–1906), pictor francez.

— Bine, dar n-o să fie îngrozitor de cald aici? întrebă Philip. Nu e bine pentru sănătatea ta.

— Parcă ţie-ţi pasă de sănătatea mea. Unde pleci?

— La Moret.

— Şi Chalice se duce acolo. Pleci cu ea?

— Mă duc cu Lawson. Şi ea vine tot acolo. Nu am impresia că mergem efectiv împreună.

Fanny Price scoase un sunet gros din gât şi faţa ei lată se întunecă şi se împurpură.

— Vai, ce scârbos! Credeam că eşti un băiat de treabă. Erai de fapt singurul de pe-aici. Ea a fost în combinaţie cu Clutton, şi cu Plotter, şi cu Flanagan, şi chiar cu bătrânul Foinet – de aceea îşi dă el atâta osteneală cu ea – şi acuma e rândul vostru – tu şi cu Lawson. Mi se face şi greaţă.

— Vai, ce prostie! E o fată foarte bună. Noi o tratăm ca pe un bărbat.

— Vai, te rog, nu-mi mai spune, nu-mi mai vorbi.

— Dar ce importanţă poate să aibă pentru tine? întrebă Philip. În fond, ce te priveşte pe tine unde îmi petrec eu vara?

— Vai, şi eu aşteptam cu atâta nerăbdare, zise ea aproape numai pentru sine şi i se tăie respiraţia. Credeam că n-ai bani destul ca să pleci şi n-ar mai fi rămas nimeni pe aici, şi am fi putut lucra împreună, şi am fi mers să vedem tot felul de lucruri.

Apoi, gândurile ei se îndreptară din nou spre Ruth Chalice:

— Scârba dracului! strigă ea. Nici nu merită să-i vorbeşti.

Philip se uită la ea şi i se făcu inima cât un purice. Nu era omul care să-şi închipuie că se îndrăgostesc fetele de el; era prea conştient de infirmitatea lui şi se simţea stânjenit şi stângaci cu femeile; dar nu înţelegea ce altceva ar fi putut să însemne această izbucnire. În faţa lui se afla Fanny Price, stând în picioare, îmbrăcată cu rochia ei cafenie, murdară, cu părul căzându-i în dezordine pe faţă, neîngrijită şi nepieptănată. Şi pe obraji îi curgeau lacrimi de furie. Era respingătoare. Philip trase cu ochiul spre uşă, sperând instinctiv că o să intre cineva şi o să pună capăt acestei

scene.

— Îmi pare foarte rău, zise el.

— Eşti la fel ca toţi ceilalţi. Iei tot ce poţi apuca şi nu spui nici măcar „mulţumesc”. Te-am învăţat tot ceea ce ştii. Nimeni altcineva nu şi-ar fi dat osteneala cu tine. Oare Foinet şi-a bătut capul cu tine? Şi, ascultă-mă pe mine, poţi să lucrezi aici şi o mie de ani, şi tot n-o să fie nimic de capul desenelor tale. N-ai pic de talent. N-ai pic de originalitate. Şi asta n-o spun numai eu, o spun toţi. Cât o să trăieşti şi tot n-ai să ajungi pictor!

— Nici asta nu te priveşte pe tine, nu? zise Philip îmbujorându-se la faţă.

— A, tu crezi că-ţi spun asta numai pentru că sunt furioasă? Întreabă-l pe Clutton, întreabă-l pe Lawson, întreab-o pe Chalice. Niciodată, niciodată n-ai să ajungi pictor. N-ai stofa.

Philip dădu din umeri şi părăsi încăperea. Fanny Price strigă în urma lui:

— Niciodată! Niciodată! Niciodată!

Pe vremea aceea, Moret era un orăşel demodat, întins de-a lungul unei singure străzi, la liziera pădurii Fontainebleau, iar „L’Ecu d’Or” era un hotel care mai păstra aerul decrepit de *Ancien Régime*[163]. Faţada hotelului dădea spre meandrele râului Loing; domnişoara Chalice avea o cameră cu o mică terasă chiar spre râu; de acolo, se vedeau foarte frumos podul vechi şi poarta sa fortificată. Seara, după cină, stăteau acolo şi beau cafele, fumau şi discutau despre artă. Puţin mai departe, se vărsa în râu un canal îngust mărginit de plopi şi pe malurile lui se plimbau ei adesea după ce terminau munca zilei. Cât era lumină pictau tot timpul. Ca majoritatea generaţiei lor şi ei erau obsedaţi de teama de pitoresc, aşa că întorceau spatele frumuseţii evidente a oraşului pentru a căuta subiecte lipsite de drăgălăşenia pe care o dispreţuiau. Sisley şi Monet zugrăviseră canalul cu plopii de pe mal şi ei simţeau dorinţa de a-şi încerca la rândul lor mâna la un subiect atât

---

[163] Vechiul regim (fr.).

de tipic pentru Franţa; dar îi speria frumuseţea lui formală şi de aceea îşi puseseră în minte s-o evite cu orice preţ. Domnişoara Chalice, posesoare a unei dexterităţi foarte mari care îl impresiona pe Lawson în ciuda obiceiului său de a privi de sus arta feminină, începu un tablou în care încercă să evite banalitatea, eliminând vârfurile copacilor; iar Lawson avu ideea strălucită de a pune în prim plan o reclamă mare albastră la ciocolata Menier, ca să sublinieze scârba pe care i-o provocau cutiile de bomboane de ciocolată.

Philip începu şi el să picteze în ulei. Simţi un fior de încântare când folosi prima dată acest mijloc de expresie dătător de atâtea satisfacţii. Ieşea odată cu Lawson dimineaţa, luându-şi cutia de vopsele, şi se aşeza lângă el pictând. Era atât de mulţumit, încât nu observa că nu face decât o copie; în aşa de mare măsură se afla sub influenţa prietenului său, încât nu vedea lucrurile decât cu ochii acestuia. Lawson picta în tonuri foarte închise şi amândoi vedeau smaraldul ierbii ca o catifea întunecată, în timp ce strălucirea cerului se transforma în mâinile lor într-un ultramarin posomorât. În tot cursul lunii iulie, zilele frumoase şi călduroase se ţinură lanţ; frigându-i inima lui Philip, arşiţa îl făcea să tânjească; nu mai putea lucra; în mintea lui fierbeau o mie de gânduri. Adeseori, petrecea dimineţile pe marginea canalului în umbra plopilor citind câteva rânduri, iar apoi visând o jumătate de oră. Uneori închiria o bicicletă prăpădită şi se plimba pe drumul prăfuit care ducea în pădure şi pe urmă stătea trântit într-o poiană. În capul lui se învârteau tot felul de fantezii romantice. Printre copacii uriaşi păreau să rătăcească, însoţite de cavalerii lor, doamnele lui Watteau[164], şoptindu-şi una alteia fleacuri încântătoare, deşi se simţeau oarecum apăsate de o teamă nedesluşită.

Nu mai era nimeni în hotelul unde stăteau ei, afară doar de o franţuzoaică grasă între două vârste, o figură rabelaisiană cu un râs gros şi obscen. Îşi petrecea toată ziua şezând răbdătoare pe malul râului, cu undiţa în mână,

---

[164] Jean Antoine Watteau (1684–1721), pictor francez, convenţional.

deşi nu prindea niciun peşte. Philip se ducea uneori şi stătea de vorbă cu ea. Descoperi că doamna aparţinuse unei profesiuni a cărei reprezentantă mai celebră pentru generaţia noastră era doamna Warren[165] şi, întrucât adunase bani bunişori, ducea acum viaţa tihnită a burgheziei. Îi povestea lui Philip anecdote deocheate.

— Trebuie să mergi la Sevilla, zicea ea, rupând-o puţin pe englezeşte. Cele mai frumoase femei din lume.

Rânjea lasciv şi clătină din cap. I se zguduiau de râs bărbia triplă şi burta imensă.

Se făcu aşa de cald, încât aproape nu mai puteai dormi noaptea. Căldura părea că stăruie sub copaci ca un obiect, palpabil, materializat. Nu voiau să se despartă de cerul înstelat al nopţii şi stăteau toţi trei pe terasa camerei lui Ruth Chalice ceasuri în şir, fără să scoată o vorbă, prea obosiţi ca să mai facă şi conversaţie, dar savurând cu voluptate liniştea. Ascultau murmurul râului. Ceasul bisericii bătea unu, două, şi uneori chiar trei până să aibă ei puterea să se ducă la culcare. Deodată, Philip îşi dădu seama că Ruth Chalice şi Lawson sunt amanţi. O ghici din felul în care îl privea fata pe tânărul pictor şi din aerul lui posesiv; şi, în timp ce Philip stătea cu ei, simţea un fel de efluvii care-i înconjoară, de parcă aerul ar fi fost încărcat de ceva straniu. Această dezvăluire însemnă pentru el un şoc. O considerase pe domnişoara Chalice un camarad foarte bun şi îi plăcuse să stea de vorbă cu ea, dar nu i se păruse niciodată posibil să ajungă la relaţii mai strânse. Într-o duminică, plecaseră cu toţii la pădure luându-şi un coşuleţ cu mâncare şi, când ajunseră într-un luminiş care arăta cât de cât a pădure, domnişoara Chalice susţinu că într-un cadru atât de idilic trebuie neapărat să-şi scoată pantofii şi ciorapii. Lucrul ar fi fost foarte agreabil dacă n-ar fi avut labele picioarelor atât de mari şi pline de bătături. Tocmai din această pricină, lui Philip gestul ei i se păru ridicol. Dar acum o vedea cu totul altfel; ochii ei mari şi pielea măslinie aveau o dulceaţă feminină; îşi zise că e un prost dacă nu şi-

[165] Proxenetă, eroina principală a piesei lui G. B. Shaw, *Profesiunea doamnei Warren*.

a dat seama că e ispititoare. I se păru că citeşte în privirile ei o undă de dispreţ pentru el, care n-avusese înţelepciunea de a vedea că ea se află acolo, în calea lui, iar la Lawson i se păru că observă un vag aer de superioritate. Îl invidia pe Lawson şi era gelos nu atâta pentru persoana în cauză, ci pentru că are o dragoste. Ce n-ar fi dat să fie în pielea lui şi să simtă cu inima lui! Era tulburat şi-l cuprinse teama că dragostea o să-l ocolească. Voia să cadă pradă unei pasiuni, să fie pur şi simplu măturat de puterea ei şi purtat ca în transă de o rafală care să-l ducă indiferent unde. Domnişoara Chalice şi Lawson îi apăreau acum într-o lumină diferită şi tovărăşia lor permanentă îl făcea să-şi piardă liniştea. Era nemulţumit de el însuşi. Viaţa refuza să-i aducă ceea ce dorea şi-i dădea sentimentul supărător că-şi pierduse timpul.

Corpolenta franţuzoaică ghici curând care sunt adevăratele relaţii dintre cei doi şi discută pe faţă chestiunea cu Philip.

— Dar dumneata – întrebă cu zâmbetul îngăduitor al unei persoane care a prosperat de pe urma poftelor semenilor săi – ai şi dumneata o *petite amie*[166]?

— Nu, răspunse Philip roşind.

— Dar de ce nu? *C'est de votre âge*[167].

Philip dădu din umeri. Avea în mână un volum de poezii de Verlaine şi se îndepărtă. Încercă să citească, dar era prea tulburat. Se gândi la femeile de ocazie cu care îl pusese în legătură Flanagan, vizitele tăcute pe furiş prin casele ascunse în fundături cu saloane tapisate în mătase de Utrecht şi graţiile plătite ale femeilor sulemenite. Îl trecură fiori. Se trânti pe iarbă, întinzându-şi mâinile şi picioarele ca un pui de animal care abia s-a trezit din somn; şi apa cu vălurele, plopii tremurând firav în bătaia brizei uşoare, cerul albastru îl covârşeau. Era îndrăgostit de dragoste. Îşi închipui că simte pe buze o sărutare fierbinte, iar pe gât mângâierea unor mâini gingaşe. Parcă se vedea în braţele lui Ruth Chalice, se gândi la ochii ei negri şi la

---

[166] O micuţă prietenă (fr.).
[167] La vârsta dumitale, ar fi normal (fr.).

pielea ei catifelată; a fost o adevărată nebunie să lase să-i scape printre degete o aventură atât de minunată. La urma urmei, dacă o făcuse Lawson, de ce să n-o facă şi el? Dar toate astea le gândea când nu era în prezenţa ei, noaptea târziu, când nu putea dormi sau când visa aievea pe malul canalului; când o vedea, simţea deodată cu totul altceva. N-avea nici cea mai mică dorinţă de a o strânge în braţe şi nu-şi imagina deloc cum ar fi putut s-o sărute. Era foarte curios. Dacă Ruth nu era de faţă, o socotea frumoasă şi-şi amintea doar de ochii ei grozavi şi de paloarea pufoasă a obrajilor ei; dar, când era alături de ea, nu vedea decât că are pieptul plat şi dinţii cam stricaţi; şi nu putea să uite bătăturile de pe degetele ei de la picioare. Nu înţelegea ce-i cu el. Oare întotdeauna o să fie îndrăgostit numai în absenţă şi oare viziunea aceea deformată care părea să exagereze aspectele revoltătoare avea să-l împiedice întotdeauna să se bucure de ceea ce i se oferea?

Nu-i păru rău deloc când schimbarea vremii, vestind fără doar şi poate sfârşitul acelei veri îndelungi, îi mână pe toţi înapoi la Paris.

Capitolul XLVIII

Când se întoarse la Şcoala Amitrano, Philip descoperi că Fanny Price nu mai lucrează acolo. Predase cheia dulăpiorului ei. Philip o întrebă pe doamna Otter dacă nu ştie ce s-a întâmplat cu ea; doamna Otter îi răspunse dând din umeri că probabil s-a întors în Anglia. Philip încercă un sentiment de uşurare. Se plictisise până în gât de firea ei ţâfnoasă. Şi, pe lângă asta, ea tot insista să-i dea sfaturi cum să lucreze şi se arăta ofensată dacă el nu le urma şi nici nu voia să înţeleagă că el nu se mai simte chiar aşa de ageamiu ca la început. Curând o dădu cu totul uitării. Acum lucra în ulei şi era plin de entuziasm. Spera ca până la deschiderea Salonului din anul următor să aibă gata vreo

lucrare destul de importantă ca s-o poată trimite. Lawson îi făcea portretul domnişoarei Chalice, Faţa ei se preta foarte bine la un portret şi toţi tinerii care căzuseră victimă farmecelor ei o pictaseră. Firea ei nonşalantă îmbinată cu pasiunea pentru atitudini pitoreşti o făceau un model excelent, gata oricând să pozeze; în plus, avea şi ea destule cunoştinţe tehnice ca să poată face observaţii critice utile. Întrucât adoraţia ei pentru artă însemna mai ales dorinţa de a trăi viaţa artiştilor, era foarte mulţumită dacă-şi putea neglija propriile ei lucrări. Îi plăcea căldura atelierului şi posibilitatea de a fuma ţigară după ţigară; vorbea cu un glas scăzut şi încântător despre dragostea pentru artă şi despre arta dragostei. De fapt, nici nu făcea o distincţie prea clară între ele.

Lawson picta cu un efort chinuitor, lucrând zile întregi până când abia se mai ţinea pe picioare, după care adeseori rădea tot ce pictase. Orice model şi-ar fi pierdut răbdarea, afară doar de Ruth Chalice. În cele din urmă, Lawson făcu un talmeş-balmeş îngrozitor din care nici el nu mai ştia cum să se descurce.

— N-am altceva de făcut decât să pun mâna pe o altă pânză şi s-o iau de la capăt. Acum ştiu exact ce vreau şi n-o să-mi mai ia multă vreme.

Philip era de faţă şi domnişoara Chalice îi spuse:

— De ce nu mă pictezi şi dumneata? Ai să poţi învăţa o mulţime văzându-l pe domnul Lawson cum lucrează.

Una dintre dovezile de delicateţe ale domnişoarei Chalice era faptul că folosea întotdeauna numele de familie când li se adresa amanţilor,

— Mi-ar face grozav de mare plăcere, dacă nu se supără Lawson.

— Mă doare-n cot, zise Lawson.

Philip se apucă pentru prima dată de un portret şi începu să lucreze cu o emoţie trepidantă, dar şi cu mândrie. Se aşeză lângă Lawson şi pictă aşa cum îl vedea pe acesta că pictează. Profita de exemplul lui şi de sfaturile pe care i le dădeau atât Lawson, cât şi domnişoara Chalice. În cele din urmă, Lawson termină portretul şi-l pofti pe Clutton să-i

facă critica. Clutton abia se întorsese la Paris, Din Provence plecase mai departe în Spania, dorind să vadă tablourile lui Velasquez chiar la Madrid, iar de acolo se dusese la Toledo. Rămăsese acolo trei luni şi se întorsese aducând cu el un nume nou pentru tinerii lui colegi; le relată lucruri minunate despre un pictor numit El Greco[168] care, după cât se părea, nu putea fi studiat decât la Toledo.

— A, da, am auzit de el, zise Lawson. Este vechiul maestru care se distinge prin aceea că picta la fel de prost ca şi modernii.

Clutton, mai taciturn ca oricând, nu răspunse, ci se mulţumi să-l privească pe Lawson cu un aer sardonic.

— Nu vrei să ne arăţi lucrările pe care le-ai făcut în Spania? întrebă Philip.

— În Spania n-am pictat. Am fost prea ocupat.

— Dar atunci ce-ai făcut acolo?

— M-am gândit. M-am gândit bine. Cred că am terminat cu impresioniştii; părerea mea e că peste câţiva ani lucrările lor o să pară foarte firave şi superficiale. Vreau să şterg cu buretele tot ce am învăţat şi s-o iau de la capăt. Când m-am întors am distrus tot ce pictasem. Acum nu mai am nimic în atelier decât şevaletul, culorile şi câteva pânze goale.

— Şi ce-ai să faci?

— Încă nu ştiu. Am doar o vagă idee despre ceea ce doresc.

Vorbea rar, într-un mod ciudat, de parcă s-ar fi străduit să prindă nişte sunete care abia se auzeau. Părea să fie posedat de o forţă misterioasă pe care nici el n-o înţelegea, dar care ducea o luptă surdă pentru a-şi găsi o cale de manifestare. Te impresiona această vigoare a lui. Lawson se temea de criticile pe care le solicitase şi căutase să minimalizeze din capul locului ocările la care se cam aştepta, afectând dispreţul pentru toate părerile lui Clutton; dar Philip ştia că nimic nu l-ar încânta mai mult decât laudele lui Clutton. Acesta privi un timp portretul în tăcere,

[168] Domenico Theotocopulos, zis „El Greco”(1548–1614?), celebru pictor de origine greacă. A trăit în Italia şi apoi în Spania.

apoi se uită la tabloul lui Philip aşezat şi el pe un şevalet.

— Dar ăsta ce-i? întrebă el.

— O, mi-am încercat şi eu mâna la un portret.

— Maimuţa silitoare, murmură Clutton.

Se întoarse la pânza pictată de Lawson. Philip roşi, dar nu scoase o vorbă.

— Ei, ce părere ai de el? întrebă în cele din urmă Lawson.

— Modelajul e destul de bun, zise Clutton. Şi am impresia că e foarte bine desenat.

— Valoraţia ţi se pare corectă?

— Da, sigur.

Lawson zâmbi încântat. Se scutură ca un câine ud.

— Phii, să ştii că-mi pare foarte bine că-ţi place.

— Nu-mi place. Am impresia că e un lucru total lipsit de interes.

Lawson făcu o mutră plouată şi se uită înmărmurit la Clutton: habar n-avea ce vrea să spună. Clutton nu avea darul vorbirii, aşa că se exprima cu multă dificultate. Ceea ce avea de spus era confuz şi el rostea vorbele cu pauze penibile, încâlcindu-se în fraze pompoase; dar Philip cunoştea cuvintele care slujeau drept text al divagaţiilor din discursul lui. Clutton, care nu citea nimic, le auzise prima dată de la Cronshaw; şi, cu toate că-i făcuseră prea puţină impresie, îi rămăseseră întipărite în memorie; iar în ultima vreme, ieşind deodată la suprafaţă, fuseseră o adevărată revelaţie: un pictor bun avea de pictat două elemente principale, şi anume omul şi intenţiile din sufletul lui. Impresioniştii se ocupaseră de alte probleme, pictaseră admirabil omul, dar, în privinţa intenţiilor sufletului lui, îşi dăduseră aproape la fel de puţină osteneală ca şi portretiştii englezi din secolul al XVIII-lea.

— Dar când încerci să obţii acest lucru, începi să faci literatură, îl întrerupse Lawson. Dacă aş izbuti să pictez omul aşa cum l-a pictat Manet, ducă-se naibii intenţia din sufletul lui.

— Toate astea ar fi bune dacă l-ai putea învinge pe Manet cu propriile lui arme. Dar tu n-ai să poţi să-l ajungi niciodată, nu te poţi apropia de el. Şi nu te poţi hrăni cu

ziua de ieri sau de alaltăieri. E un teren deja bătătorit. Trebuie să te întorci înapoi. Când am văzut tablourile lui El Greco, am simţit că din portrete se poate scoate mai mult decât ştiam noi înainte.

— Asta înseamnă întoarcerea la Ruskin, strigă Lawson.

— Nu. Ştii, el căuta etica; pe mine etica mă lasă absolut rece. În pictură nu au ce căuta aspectul didactic sau cel moralizator şi altele asemenea, ci numai pasiunea şi emoţia. Cei mai mari portretişti au pictat şi una, şi alta – şi omul, şi intenţia din sufletul lui; Rembrandt şi El Greco, de pildă; numai artiştii de mâna a doua l-au pictat doar pe om. O lăcrămioară ar fi încântătoare pentru că are şi un parfum. Tabloul ăsta – continuă el arătând spre portretul făcut de Lawson – mă rog, desenul e bun şi modelarea e bună, dar e pur şi simplu convenţional; ar fi trebuit să fie desenat şi modelat în aşa fel încât să se vadă că fata e o putoare ordinară. Corectitudinea are şi ea valoarea ei, bineînţeles; El Greco îşi făcea oamenii înalţi de aproape doi metri pentru că voia să exprime un lucru pe care n-avea cum să-l realizeze altfel.

— Termină dracului cu El Greco al tău, zise Lawson. Ce rost are să tot pălăvrăgeşti despre un om ale cărui lucrări n-am avut ocazia să le vedem?

Clutton dădu din umeri, fuma în tăcere o ţigară şi plecă. Philip şi cu Lawson se uitară unul la altul.

— Să ştii că e ceva în ce spune el, zise Philip.

Lawson îşi privi furios tabloul.

— Cum naiba poate omul să exprime intenţia sufletului altfel decât pictând exact ceea ce vede?

Între timp, Philip legase o nouă prietenie. Luni dimineaţa se adunau la şcoală diverse persoane ca să se vadă cine va fi ales să pozeze pentru săptămâna respectivă, şi, într-o zi, fu angajat un tânăr care se cunoştea de la o poştă că nu e model de profesie. Atenţia lui Philip fu atrasă de atitudinea pe care şi-o lua; odată urcat pe estradă, se proţăpea ferm pe picioare, ţeapăn, cu pumnii strânşi şi cu bărbia împinsă provocator înainte; atitudinea lui îi sublinia silueta

frumoasă; n-avea pic de grăsime pe trup şi muşchii îi ieşeau în relief de parcă ar fi fost de fier. Era tuns, avea un cap cu trăsături frumoase şi purta bărbuţă; ochii lui mari, negri erau străjuiţi de sprâncene stufoase. Păstra aceeaşi poză ceasuri la rând fără să dea semne de oboseală. Expresia de pe faţa lui trăda un amestec de ruşine şi hotărâre. Aerul lui de energie pătimaşă stimula imaginaţia romantică a lui Philip şi, când se termină şedinţa şi-l văzu îmbrăcat, i se păru că-şi poartă hainele de parcă ar fost un rege înveşmântat în zdrenţe. Nu era o fire comunicativă, dar, peste vreo câteva zile, Philip află de la doamna Otter că e spaniol şi că nu mai pozase niciodată până atunci.

— Am impresia că era muritor de foame, zise Philip.

— Te-ai uitat la hainele lui? Sunt curate şi decente, nu-i aşa?

Întâmplarea vru ca Potter, unul dintre americanii care lucra la Amitrano, să plece în Italia pentru vreo două luni şi să-i ofere lui Philip atelierul lui. Philip fu încântat, începuse să se cam sature de sfaturile pretenţioase ale lui Lawson şi voia să lucreze singur. La sfârşitul săptămânii, se duse la tânărul model şi, sub pretext că n-a izbutit să-şi termine desenul, îl întrebă dacă nu vrea să vină să-i pozeze într-o zi.

— Nu sunt model de profesie, răspunse spaniolul. Săptămâna viitoare am altceva de făcut.

— Vino să iei masa cu mine şi o să mai discutăm, zise Philip.

Văzând că celălalt ezită, adăugă cu un zâmbet:

— N-o să ţi se întâmple nimic dacă o să prânzim împreună.

Modelul acceptă dând nepăsător din umeri şi se duseră împreună la o *crémerie*[169]. Deşi spaniolul vorbea stâlcit franţuzeşte – destul de fluent, dar greu de urmărit – Philip izbuti să se înţeleagă binişor cu el. Descoperi că de fapt e scriitor. Venise la Paris să scrie romane şi, între timp, se întreţinea prin orice expedient accesibil unui om fără o para chioară; dădea lecţii, făcea orice traducere pe care izbutea să pună mâna, în special acte comerciale, şi, în cele din

[169] Lăptărie, aproximativ „lactobar” (fr.).

urmă, se văzuse silit să-şi folosească fizicul frumos drept mijloc de a-şi câştiga existenţa. I se plăteau bine orele de pozat şi, din ceea ce câştigase în cursul săptămânii aceleia, mai putea trăi încă două săptămâni; îl uimi pe Philip spunându-i că se descurca destul de uşor cu doi franci pe zi. Dar mărturisi că-l ruşinează faptul că e obligat să-şi expună trupul pentru bani şi că el considera profesia de model drept o degradare pentru care singura scuză putea fi foamea. Philip îi explică la rândul lui că nu vrea să-i picteze trupul, ci numai capul; ar fi dorit să-i facă portretul pentru a-l trimite eventual la viitorul Salon Oficial.

— Dar de ce ţii să mă pictezi tocmai pe mine? întrebă spaniolul.

Philip îi răspunse că-l interesează figura lui şi socoate că ar putea să iasă un portret bun.

— Dar n-am timp. Îmi pare rău de fiecare clipă pe care o fur scrisului.

— Nu-i vorba decât de după-amiezi. Dimineaţa lucrez la şcoală. La urma urmei, tot e mai bine să-mi pozezi mie decât să traduci acte juridice.

În Cartierul Latin dăinuiau legende privitoare la o epocă în care studenţii din diverse ţări trăiau laolaltă într-o atmosferă intimă, dar această epocă trecuse de mult şi acum diferitele naţiuni erau aproape la fel de separate ca şi într-un oraş oriental. La Şcoala Julian şi la Academia de Belle Arte, un student francez era privit cu ochi răi de conaţionalii lui dacă-l vedeau în tovărăşia unor străini, iar englezii nu reuşeau să-i cunoască decât superficial pe parizienii în mijlocul cărora trăiau. Ba chiar li se întâmpla multor studenţi care trăiseră cinci ani la Paris să nu ştie franţuzeşte decât pentru a se descurca în prăvălii şi să ducă o viaţă la fel de britanică de parcă ar fi lucrat într-o suburbie londoneză.

Philip, cu pasiunea lui pentru tot ceea ce era romantic, saluta cu bucurie posibilitatea de a intra în contact cu un spaniol. Îşi folosi toată capacitatea de convingere pentru a înfrânge reticenţa străinului.

— Uite ce am să fac, zise în cele din urmă spaniolul. Am

să-ţi pozez, dar nu pentru bani, ci doar pentru plăcerea mea.

Philip încercă să mai discute, dar spaniolul nu se lăsă înduplecat şi, în cele din urmă, se înţeleseră să vină lunea următoare la ora unu. Îi dădu lui Philip o carte de vizită pe care era tipărit numele lui: Miguel Ajuria.

Miguel îi poză cu regularitate şi, cu toate că refuză să accepte o plată, din când în când, împrumuta câte cincizeci de franci de la Philip; de fapt, pe Philip îl costa mai mult decât dacă ar fi plătit normal şedinţele; dar asta îi dădea spaniolului satisfacţia că nu-şi câştigă existenţa într-un mod degradant. Naţionalitatea lui îl făcea pe Philip să-l considere un reprezentant al romantismului idilic, aşa că-i puse tot felul de întrebări despre Sevilla şi Granada, despre Velàzquez şi Calderon[170]. Dar Miguel era intolerant faţă de grandoarea ţării lui. Pentru el, ca şi pentru mulţi dintre compatrioţii lui, Franţa era singura ţară potrivită pentru un om inteligent, iar Parisul reprezenta centrul lumii.

— Spania a murit, striga el. N-are scriitori, n-are artă, nu mai are nimic.

Încetul cu încetul, cu exuberanţa retorică specifică rasei lui, începu să-şi dezvăluie ambiţiile. Scria un roman cu care spera să-şi câştige un nume. Aflându-se sub influenţa lui Zola, îşi alesese ca decor Parisul. Îi povesti pe larg lui Philip subiectul. Lui Philip i se păru simplist şi stupid; obscenitatea naivă – *„c'est la vie, mon cher, c'est la vie"*[171], striga spaniolul – obscenitatea naivă nu făcea decât să accentueze caracterul convenţional al anecdotei. Scria la acest roman de doi ani, suferind privaţiuni de necrezut, refuzându-şi toate plăcerile vieţii care-l atrăseseră la Paris, luptându-se cu foamea, de dragul artei, hotărât să nu se lase împiedicat de nimic în realizarea marii lui opere. Făcea eforturi eroice.

— Dar de ce nu scrii despre Spania? strigă Philip. Ar fi mult mai interesant, mai ales că-i cunoşti atât de bine viaţa.

---

[170] Pedro Calderon de la Barca (1600–1681), dramaturg spaniol.
[171] Aşa e viaţa, dragul meu, aşa e viaţa (fr.).

— Dar Parisul este singurul loc din lume despre care merită să scrii. Parisul este viaţa însăşi.

Într-o zi îi aduse o parte din manuscris şi îi citi diferite pasaje, traducându-i pe parcurs în franceza lui proastă şi fiind atât de emoţionat, încât Philip abia putea să-l înţeleagă. Era ceva lamentabil. Nedumerit, Philip se uită la tabloul pe care-l făcea; mintea ascunsă îndărătul frunţii aceleia late era lipsită de orice valoare; iar ochii aceia scânteietori şi pătimaşi nu vedeau nimic din viaţă decât ceea ce era evident pentru toată lumea. Philip nu era mulţumit de portretul lui şi, la sfârşitul unei şedinţe de pozat, mai întotdeauna răzuia tot ce făcuse. Bine, bine, era foarte frumos să ţinteşti către redarea intenţiei din sufletul omului, dar cine putea să-ţi spună ce înseamnă asta, din moment ce oamenii erau plini de contradicţii? Îi plăcea Miguel şi suferea cumplit dându-şi seama că lupta grandioasă a acestuia e lipsită de sens: pentru a deveni un bun scriitor, avea tot ce-i trebuia în afară de talent. Philip se uită la propria lui lucrare. De unde poţi să ştii dacă are vreo valoare sau îţi pierzi pur şi simplu timpul de pomană? Era limpede că voinţa de a realiza ceva nu te putea ajuta, iar încrederea în tine însuţi nu însemna nimic. Philip se gândi la Fanny Price. Fata credea cu patimă în talentul ei; avea o voinţă extraordinar de puternică.

— Dacă aş socoti că n-o să fie niciodată nimic de capul meu, aş prefera să renunţ la pictura, zise Philip. Nu văd ce rost are să fii un pictor de mâna a doua.

Într-o dimineaţă, tocmai când ieşea, îl strigă portăreasa ca să-i spună că are o scrisoare. Lui nu-i scria nimeni decât mătuşa Louisa şi, din când în când, Hayward. De data asta, era un scris pe care nu-l cunoştea. Iată conţinutul scrisorii:

> *„Te rog vino de îndată ce primeşti acest bilet. N-am mai putut suporta. Te rog vino chiar tu. Îmi face rău gândul că m-ar putea atinge altcineva. Vreau să-ţi rămână totul ţie.*
>
> *F. Price*
>
> *De trei zile n-am mai mâncat nimic”.*

Lui Philip îi veni rău de frică. Alergă la casa unde locuia fata. Fu uluit să afle că e la Paris. N-o mai văzuse de luni de zile şi-şi închipuia că s-a întors de mult în Anglia. Când sosi, îl întrebă pe portar dacă domnişoara Price e acasă.

— Da, n-am mai văzut-o ieşind de două zile.

Philip urcă scările şi bătu la uşa ei. Nu răspunse nimeni. O strigă. Uşa era încuiată şi aplecându-se văzu cheia în broască.

— O, Doamne, sper să nu fi făcut vreo nebunie, strigă el.

Alergă jos şi-i spuse portarului că, fără îndoială, domnişoara Price e în cameră. Îi povesti că a primit o scrisoare de la ea şi că se teme de un accident îngrozitor. Zise că ar fi bine să spargă uşa. Portarul, care se arătase morocănos şi îl ascultase fără prea mult interes, intră şi el în panică; zise că nu-şi poate lua răspunderea să spargă uşa; trebuiau să-l caute pe *commissaire de police*. Se duseră împreună la biroul acestuia şi aduseră şi un lăcătuş cu ei. Philip află că domnişoara Price nu mai plătise chiria de trei luni; de Anul Nou nu-i dăduse portarului cadoul pe care obiceiul pământului îl făcea să-l considere dreptul lui. Cei patru bărbaţi urcară scările şi bătură din nou la uşă. Nu primiră niciun răspuns. Lăcătuşul se apucă de treabă şi, în cele din urmă, pătrunseră în cameră. Philip scoase un strigăt şi, fără să vrea, îşi acoperi ochii cu mâinile. Nenorocita era spânzurată cu o funie pe care o atârnase de un cârlig fixat în tavan de cine ştie ce locatar dinaintea ei, pentru a susţine draperiile de la pat. Ea îşi mutase într-o parte pătuţul şi se urcase în picioare pe un scaun căruia îi dăduse apoi cu piciorul. Scaunul era răsturnat pe podea. Retezară funia şi constatară că trupul i se răcise de tot.

Capitolul XLIX

Povestea pe care Philip izbuti s-o închege din diferite

crâmpeie era îngrozitoare. Colegele ei se plângeau că Fanny Price nu voia niciodată să participe la veselia meselor pe care le luau la restaurant; motivul era evident: trăia într-o sărăcie lucie. Îşi aminti de prânzul pe care-l luaseră împreună, îndată după sosirea lui la Paris şi de hămeseala ei înfiorătoare, care pe el îl dezgustase. Acum îşi dădea seama că mânca astfel pentru că era moartă de foame. Portarul îi spuse lui Philip din ce se alcătuia hrana ei. În fiecare zi, lăptăreasa îi lăsa un litru de lapte şi ea îşi cumpăra câte o pâine; mânca jumătate din pâine şi bea jumătate din sticla de lapte la prânz, când se întorcea de la şcoală, iar restul îl consuma seara. Zi de zi mânca acelaşi lucru, şi nimic altceva. Philip se gândi cu o strângere de inimă la chinurile pe care trebuie să le fi îndurat fata. Nu dăduse a înţelege nimănui că e mai săracă decât ceilalţi, dar era limpede că banii ei erau pe sfârşite şi, în cele din urmă, nu-şi mai putuse permite să vină la atelier. Cămăruţa ei era aproape goală şi alte haine n-avea decât rochia cafenie jerpelită pe care o purtase întotdeauna. Philip căută printre lucrurile ei adresa vreunei rude sau a vreunui prieten cu care ar fi putut să comunice. Găsi o hârtie pe care era scris de douăzeci de ori numele lui. Această revelaţie îi produse un şoc deosebit. Bănui că într-adevăr îl iubise; se gândi la trupul acela stafidit, îmbrăcat în rochia cafenie şi spânzurat de cârligul din tavan; îl cuprinseră fiorii. Dar dacă ţinea la el, de ce nu-l lăsase s-o ajute? El ar fi fost bucuros să facă tot ce-i stătea în putinţă. Căzu pradă unor remuşcări cumplite pentru că refuzase să vadă că ea îl priveşte cu sentimente deosebite şi acum sunau teribil de patetic cuvintele acelea din scrisoarea ei: *„...îmi face rău gândul că m-ar putea atinge altcineva”.* Fata murise de inaniţie.

Philip găsi în cele din urmă o scrisoare care se încheia cu cuvintele: *„Fratele tău iubitor, Albert”*. Fusese scrisă cu vreo două-trei săptămâni mai înainte, de undeva de la Surbiton[172], şi din conţinutul ei reieşea că îi refuză un împrumut de cinci lire. Autorul scrisorii spunea că trebuie

[172] Localitate din Anglia.

să se gândească şi el la soţia şi copiii lui şi nu-şi găsea nicio justificare pentru a-i împrumuta banii şi sfatul lui era ca Fanny să se întoarcă la Londra ca să încerce să-şi găsească o slujbă. Philip îi telegrafie lui Albert Price şi primi peste puţin timp următorul răspuns:

„Profund îndurerat. Foarte dificil să părăsesc treburile. Prezenţa indispensabilă?

Price".

Philip telegrafie din nou răspunzând afirmativ şi succint şi a doua zi dimineaţă se înfăţişă la el la atelier un necunoscut,

— Numele meu e Price, zise el când îi deschise Philip uşa.

Era un tip comun, cu o mustaţă ţepoasă, îmbrăcat în negru şi cu o panglică neagră la pălărie; avea ceva din înfăţişarea stângace a lui Fanny; vorbea cu accentul mahalalelor londoneze. Philip îl pofti înăuntru. Price trăgea cu ochiul când în dreapta, când în stânga prin atelier, în timp ce Philip îi dădea amănunte despre accident şi-i povestea ce a făcut.

— Nu-i nevoie s-o văd, nu-i aşa? întrebă Albert Price. Stau cam prost cu nervii şi cele mai mici lucruri mă întorc pe dos.

Îşi dădu drumul la gură. Avea o prăvălie unde vindea cauciuc şi trebuia să-şi întreţină nevasta şi trei copii. Fanny fusese guvernantă şi în ruptul capului nu putea înţelege de ce nu s-a ţinut de treaba aia în loc să vină la Paris.

— Io şi cu consoarta i-am zis că Parisul nu-i bun pentru o fată. Şi p-ormă, din artă nu ies bani – n-a ieşit niciodată.

Era limpede că nu fusese în termeni buni cu soră-sa şi privea cu ochi răi sinuciderea ei, ca o ultimă lovitură pe care i-o dăduse. Nu-i plăcea ideea că ar fi fost împinsă la sinucidere de sărăcie; asta părea să arunce o lumină proastă asupra familiei. Îi trecu prin minte posibilitatea vreunui motiv mai onorabil pentru gestul ei.

— Nu cumva o fi băgat-o vreun bărbat într-un bucluc,

hă’? Înţelegi ce vreau să zic, Parisul, una, alta. O fi făcut-o ca să nu paţă vreo ruşine.

Philip simţi că roşeşte şi se ocări singur pentru slăbiciunea lui. Ochii mici şi pătrunzători ai lui Price păreau să-l bănuiască de vreo legătură amoroasă,

— Sunt convins că sora dumitale a fost întotdeauna foarte virtuoasă, răspunse el acru. S-a omorât pentru că murea de foame.

— Mde, asta ar fi cam albastru pentru familia ei, dom’le Carey. Era de ajuns să-mi fi scris, că doar nu era io să-mi las sora să ducă lipsă de cevaşilea.

Philip descoperise adresa fratelui tocmai citind scrisoarea prin care acesta îi refuza un împrumut; dar dădu din umeri, pentru că, la urma urmei, acuzaţiile n-aveau niciun rost. Îi era antipatic omuleţul şi voia să termine cu el cât mai curând cu putinţă. Şi Albert Price dorea să facă repede tot ce trebuia ca să se poată întoarce la Londra. Se duseră în cămăruţa în care locuise biata Fanny. Albert Price se uită la tablouri şi la mobilă.

— Io nu zic că m-aş pricepe cine ştie ce la artă, zise el. Bănuiesc că se pot scoate ceva bani pe chestiile astea, nu?

— Nu, răspunse Philip.

— Mobila nu face nici zece şilingi.

Albert Price habar n-avea de franceză, aşa că Philip trebui să facă totul. I se păru un proces interminabil până izbuti să vadă trupul bietei fete aşezat la locul de veci; actele trebuiau obţinute de la o autoritate şi apoi semnate de alta; trebui să se lupte cu tot felul de funcţionari. Philip fu ocupat trei zile încheiate de dimineaţă până seara. În cele din urmă, el şi Albert Price merseră în urma dricului până la cimitirul Montparnasse.

— Vreau să facem lucrurile ca lumea, zise Albert Price, dar n-are rost să irosim banii de pomană.

Scurta ceremonie fu o experienţă cumplită, în frigul acelei dimineţi cenuşii. Vreo cin ci-şase oameni care lucraseră alături de Fanny Price la atelier veniră la înmormântare: doamna Otter, pentru că era *massière* şi deci socotea că e de datoria ei s-o facă, Ruth Chalice,

fiindcă avea inimă bună, Lawson, Clutton şi Flanagan. Tuturor le fusese antipatică în timpul vieţii. Privind la cimitirul încărcat de monumente, unele sărăcăcioase şi simple, iar altele vulgare, pretenţioase şi urâte, Philip fu cuprins de fiori. Era groaznic. Când plecară, Albert Price îl pofti pe Philip să ia masa cu el. Philip ajunsese să-l urască şi era şi obosit; nu dormise bine pentru că o visa mereu pe Fanny Price în rochia ei cafenie, soioasă, atârnând de cârligul din tavan; dar nu izbuti să găsească un pretext ca să scape.

— Ia să mă duci dumneata undeva unde putem mânca pe cinste. Toate chestiile astea îmi fac al dracului de rău la nervi.

— Cel mai bun local de pe aici e Lavenue, răspunse Philip.

Albert Price se răsturnă într-un scaun tapisat cu catifea, oftând uşurat. Comandă o masă copioasă şi o sticlă de vin.

— O, ce bine-mi pare că s-a terminat, zise el.

Din câteva întrebări meşteşugite pe care i le puse lui Philip, acesta îşi dădu seama că Price abia aşteaptă să afle cum e viaţa pictorilor la Paris. Şi-o închipuia mizerabilă, dar voia să afle amănunte despre orgiile pe care i le sugera fantezia. Clipind şiret din ochi şi chicotind pe ascuns, dădea să se înţeleagă că ştie foarte bine despre multe lucruri pe care Philip nu i le mărturisea. Doar era şi el trecut prin ciur şi prin dârmon, şi nu-l puteai duce aşa, cu una, cu două. Îl întrebă pe Philip dacă a fost la vreun local dintr-acelea din Montparnasse, despre care vorbeşte toată lumea la Londra, din Temple Bar şi până la Royal Exchange[173]. Ar fi vrut să poată spune şi el că a fost la „Moulin Rouge”. Masa era foarte bună, iar vinul excelent. Albert Price se dezlănţuia din ce în ce, pe măsură ce procesele digestive îşi urmau satisfăcător cursul.

— Ia să bem şi noi colea un păhărel de coniac, zise el când le aduse chelnerul cafeaua. Acuma nu mă mai uit la bani.

Îşi frecă mâinile.

---

[173] De la Tribunal până la Bursă.

— Ştii una? Parcă tare mă bate gândul să rămân aici peste noapte şi să mă întorc la Londra abia mâine. Ce-ar fi să petrecem seara împreună?

— Dacă vrei să spui că ai dori să te duc diseară prin Montmartre, să ştii că te trimit la dracu', îi răspunse Philip.

— Da, mă tem şi eu că n-ar fi lucrul cel mai potrivit.

Răspunsul fu rostit pe un ton atât de serios, încât Philip se simţi încântat.

— Şi pe urmă nici nu ţi-ar face bine la nervii dumitale, zise el grav.

Albert Price trase concluzia că ar fi cazul să se întoarcă la Londra cu trenul de ora patru şi îşi luă imediat rămas-bun de la Philip.

— Ei, la revedere, şefule, zise el. Uite ce e, zilele astea, cândva am să încerc să vin iar la Paris şi am să te caut. Şi atunci să ştii că o să mergem de-adevăratelea în vâjâială.

În după-amiaza aceea, Philip se simţea prea agitat ca să lucreze, aşa că se urcă într-un autobuz şi se duse de partea cealaltă a Senei ca să vadă dacă sunt ceva tablouri noi expuse la Durand-Ruel. După aceea se plimbă puţin pe bulevard. Era frig şi bătea vântul. Oamenii mergeau grăbiţi, înfăşurându-se strâns în mantale, zgribuliţi de frig. Feţele lor erau pişcate de ger şi preocupate. În cimitirul Montparnasse pământul trebuie să fi fost rece ca gheaţa printre toate pietrele acelea albe de mormânt. Philip se simţi singur pe lume şi, în mod ciudat, i se făcu dor de casă. Avea nevoie de tovărăşia cuiva. La ora aceea, Cronshaw lucra probabil, iar Clutton nu era niciodată bucuros de oaspeţi. Lawson îi făcea alt portret lui Ruth Chalice şi nu i-ar fi plăcut să-l deranjeze nimeni. Se hotărî să treacă pe la Flanagan. Îl găsi în faţa şevaletului, dar încântat să lase baltă lucrul şi să stea la taifas. Atelierul era confortabil, pentru că americanul avea mai mulţi bani decât majoritatea colegilor. Era cald la el; Flanagan se apucă să facă ceaiul. Philip se uită la cele două portrete pe care voia să le trimită la Salon.

— E o mare obrăznicie din partea mea să trimit ceva, zise Flanagan, dar puţin îmi pasă, eu tot le trimit. Ţi se par

foarte proaste?

— Nu chiar aşa de proaste cum m-aş fi aşteptat, zise Philip.

De fapt, ele dovedeau o iscusinţă uluitoare. Detaliile fuseseră rezolvate cu îndemânare şi se vădea o oarecare îndrăzneală impetuoasă în felul în care era aşternută culoarea, surprinzătoare şi chiar plăcută. Fără să aibă prea multe cunoştinţe sau o tehnică deosebită, Flanagan picta cu gesturile degajate ale unui om care a practicat toată viaţa arta.

— Dacă oamenilor li s-ar interzice să privească mai mult de treizeci de secunde la un tablou, ai fi un maestru, Flanagan, zâmbi Philip.

Aceşti tineri nu aveau obiceiul să se răsfeţe reciproc cu complimente prea măgulitoare.

— În America n-avem timp să zăbovim mai mult de treizeci de secunde în faţa niciunui tablou, râse celălalt.

Deşi era omul cel mai zăpăcit de pe lume, Flanagan avea o gingăşie sufletească deopotrivă de neaşteptată şi de încântătoare. Ori de câte ori era cineva bolnav, el se instala în casa lui ca infirmieră. Veselia lui era mai bună decât orice doctorie. Ca şi majoritatea conaţionalilor lui, nu împărtăşea teama englezilor de sentimentalism, teamă care ţine atât de strâns în frâu orice emoţie; şi, negăsind nimic absurd în exteriorizarea sentimentelor, era gata oricând să ofere înţelegerea şi simpatia sa plină de exuberanţă care se dovedea adeseori o adevărată binefacere pentru prietenii săi aflaţi la ananghie. Îl vedea pe Philip deprimat de toate prin câte trecuse şi, de aceea, cu o bunătate absolut sinceră, se apucă cu tot dinadinsul să-l înveselească în maniera lui zgomotoasă. Exageră americanismele despre care ştia că stârnesc întotdeauna râsul englezilor şi dădu drumul la un şuvoi neîntrerupt de conversaţie optimistă, glumeaţă şi trăsnită. La timpul potrivit, ieşiră să cineze şi după aceea se duseră la „Gaité Montparnasse”, localul de distracţie preferat al lui Flanagan. Către sfârşitul acelei seri era în dispoziţia lui cea mai bună. Băuse mult, dar, oricât de beat ar fi fost, asta se

datora în mai mare măsură vivacităţii lui decât alcoolului. Propuse să meargă împreună la „Bal Bullier” şi Philip, fiind prea obosit ca să se culce, acceptă cu dragă inimă. Se aşezară la o masă în partea laterală a estradei puţin înălţate faţă de ringul de dans, aşa că puteau privi perechile de dansatori. Băură bere neagră. Deodată Flanagan îşi recunoscu un prieten şi, scoţând un strigăt dement, sări peste parapetul care îi despărţea de ringul de dans. Philip rămase să observe lumea. „Bullier” nu era un local elegant. Fiind joi seara, era ticsit. Erau mulţi studenţi de la diferite facultăţi, dar majoritatea clienţilor o alcătuiau vânzătorii de prăvălie şi funcţionarii; purtau hainele lor de fiecare zi, costume de gata din stofe cadrilate sau pepit, ori fracuri ridicole şi pălării pe care, fireşte, le aduseseră cu ei înăuntru şi, în timp ce dansau, n-aveau unde să şi le pună decât pe cap. Unele dintre femei păreau să fie servitoare, iar altele dame vopsite violent, dar cele mai multe erau vânzătoare de prăvălie. Îmbrăcămintea lor sărăcăcioasă se străduia totuşi să imite moda de pe malul celălalt al Senei. Damele se împopoţonaseră în aşa fel, încât să semene cu artista de music-hall sau cu dansatoarea care se bucura de celebritate în momentul acela; aveau pleoapele încărcate de rimei şi obrajii sulemeniţi într-un stacojiu deşănţat. Lămpile mari albe din local, care atârnau până jos de tot, accentuau umbrele de pe feţele lor; toate liniile păreau îngroşate în lumina aceea, iar culorile erau deosebit de violente. Era o scenă sordidă. Philip se aplecă peste balustradă privind în jos şi încetă să mai audă muzica. Se dansa nebuneşte. Perechile se învârteau ca într-un vârtej de jur-împrejurul sălii, încet, vorbind foarte puţin, toată atenţia lor concentrându-se asupra dansului. Era o căldură înăbuşitoare şi pe feţele tuturor străluceau broboane de sudoare. Lui Philip i se păru că toţi au renunţat la masca sub care oamenii îşi ascund chipul plătind tributul cerut de convenţii şi acum îi vedea aşa cum sunt cu adevărat. În moment acela de abandonare în voia plăcerilor, păreau ciudat de animalici; unii semănau cu nişte vulpi, alţii cu lupii; iar feţele altora erau prelungi şi stupide, ca nişte

capete de oaie. Aveau pielea pământie, pentru că duceau o viaţă nesănătoasă şi erau prost hrăniţi. Aveau trăsături grosolane care trădau interese meschine şi ochii lor mici arătau viclenia şi caracterul nestatornic. Ţinuta lor nu avea niciun pic de nobleţe şi îţi făcea impresia că pentru toţi viaţa nu e decât o succesiune nesfârşită de preocupări mărunte şi de gânduri josnice. Mirosul urât al aglomeraţiei făcea aerul apăsător. Dar oamenii dansau cu furie, de parcă le-ar fi dat pinteni cine ştie ce putere stranie dinăuntrul lor, şi lui Philip i se păru că-i mână mereu înainte o dorinţă turbată de a se distra. Căutau cu disperare să evadeze dintr-o lume de groază. Goana după plăceri, despre care Cronshaw spusese că este unicul mobil al acţiunilor omeneşti, îi mâna din urmă cu biciul şi tocmai intensitatea dorinţei părea s-o golească de orice bucurie. Îi grăbea din urmă un vânt puternic căruia nu i se puteau împotrivi. Nu ştiau nici de ce, nici încotro îi împinge. Păreau cu toţii în puterea soartei şi dansau de parcă sub picioarele lor s-ar fi căscat bezna fără de sfârşit. Tăcerea lor era vag alarmantă. S-ar fi zis că viaţa îi înspăimânta şi le răpea puterea de a vorbi, aşa că ţipătul din inimă le pierea în gâtlej. Ochii lor erau obosiţi la culme şi înnebuniţi de spaimă; şi, în ciuda poftei animalice care-i desfigura, şi a josniciei chipurilor lor, şi a cruzimii, în ciuda tâmpeniei care părea lucrul cel mai rău dintre toate, chinul din ochii aceia ficşi făcea întreaga mulţime de sub privirile lui să pară îngrozitoare şi patetică. Philip îi ura şi totuşi i se strângea dureros inima din cauza compătimirii nemărginite care-l copleşea.

Îşi luă pardesiul de la garderobă şi ieşi în frigul pătrunzător al nopţii.

Capitolul L

Philip nu izbuti să-şi scoată din minte nenorocirea întâmplată. Ceea ce-l tulbura cel mai tare era inutilitatea

eforturilor făcute de Fanny. Nimeni n-ar fi putut să lucreze mai intens decât ea şi nici mai sincer; credea din toată inima în propriile ei puteri; dar era limpede că încrederea în sine înseamnă prea puţin; o aveau toţi prietenii lui, inclusiv Miguel Ajuria. Iar Philip fu şocat de contrastul dintre strădaniile eroice ale spaniolului şi valoarea neînsemnată a încercării lui. Viaţa nefericită pe care o dusese Philip la şcoală trezise în el capacitatea de autoanaliză; şi acest viciu, la fel de insinuant ca şi morfinomania, pusese stăpânire pe el, aşa că acum îşi disecă sentimentele cu o acuitate deosebită. Nu putea să nu vadă că arta îl afectează altfel decât pe ceilalţi. Lui Lawson un tablou frumos îi provoca imediat un fior. Acesta avea o capacitate instinctivă de apreciere. Chiar şi Flanagan simţea unele lucruri care-i solicitau lui Philip un efort de meditaţie. La fel, aprecierea era o chestiune intelectuală. Nu putea să nu se gândească la faptul că, dacă ar fi avut în el temperament artistic (nu-i plăcea această expresie, dar nu izbutise să descopere alta mai potrivită), ar fi simţit frumuseţea în acelaşi mod emoţional, neraţional în care o simţeau ei. Începu să se întrebe dacă nu cumva tot ceea ce avea el era o îndemânare superficială care-i permitea să copieze exact obiectele. Dar asta nu reprezenta nimic. Învăţase să dispreţuiască dexteritatea tehnică. Lucrul important era să simţi într-un limbaj pictural. Lawson picta într-un anumit fel pentru că aşa era în firea lui, şi, prin capacitatea de a imita a oricărui student sensibil la orice influenţă, răzbătea individualitatea. Philip se uită la portretul pe care i-l făcuse el lui Ruth Chalice, şi acum, după trecerea a trei luni, îşi dădea seama că nu era altceva decât o copie servilă a portretului executat de Lawson. Simţi că munca lui e sterilă. Picta cu creierul şi nu putea să nu vadă că singura pictură cât de cât merituoasă e făcută cu inima.

Avea foarte puţini bani, doar o mie şase sute de lire, şi trebuia neapărat să aplice un regim sever de economii. Timp de zece ani nu putea spera în mod serios să câştige ceva. Istoria picturii era plină de artişti care nu câştigaseră niciodată nimic. Trebuia să se resemneze la o viaţă foarte

chibzuită; dar merita efortul, dacă producea o operă nemuritoare; numai că el se temea că n-o să ajungă niciodată altceva decât un artist de mâna a doua. Oare merita ca pentru atâta lucru să renunţi la tinereţe, la veselia vieţii şi la multiplele perspective norocoase? Existenţa dusă de pictorii străini la Paris o cunoştea destul de bine pentru a vedea că vieţile lor sunt înguste, meschine, provinciale. Îi cunoştea pe câţiva care se târâseră de azi pe mâine timp de douăzeci de ani, urmărind o celebritate care le scăpa neîncetat până ce cădeau în alcoolism sau într-o viaţă sordidă. Sinuciderea lui Fanny îi stârnise amintirile şi Philip auzea poveşti înfiorătoare despre felul în care scăpase un om sau altul de disperare, îşi aminti de sfatul dispreţuitor pe care i-l dăduse profesorul bietei Fanny: ar fi fost bine pentru ea dacă l-ar fi ascultat şi ar fi renunţat la o încercare sortită eşecului.

Philip termină portretul lui Miguel Ajuria şi se hotărî să-l trimită la Salon. Flanagan trimitea două tablouri şi el socotea că poate picta la fel de bine ca şi Flanagan. Muncise atât de mult la portret, încât era imposibil să nu i se pară că trebuie să aibă oarecare merite. E drept că ori de câte ori îl privea simţea că ceva nu e în regulă, deşi nu-şi dădea seama ce anume; dar când nu se uita la tablou, optimismul lui creştea şi nu mai era nemulţumit. Trimise portretul la Salon, care-l respinse. Nu se supără prea tare, întrucât făcuse tot ce putuse ca să se convingă că are puţine şanse să-i fie acceptat. Începu să-i pese abia peste câteva zile, când Flanagan dădu buzna la ei în atelier ca să le spună că i se acceptase un tablou. Alb la faţă, Philip îl felicită, dar Flanagan era atât de preocupat să se felicite singur, încât nu reţinu unda de ironie care se strecură în glasul lui Philip aproape fără voia lui. Lawson, având o minte mai ascuţită, o observă şi-l privi curios pe Philip. Şi tabloul lui era bun, ştia asta de vreo două zile, şi îl impresionă destul de neplăcut atitudinea lui Philip. Însă şi mai mult îl surprinse întrebarea pe care i-o puse brusc Philip îndată după plecarea americanului.

— Dacă ai fi în locul meu, ai lăsa totul baltă?

— Ce vrei să spui, în fond?

— Mă întreb dacă are vreun sens să fii pictor de mâna a doua. Vezi, în alte domenii, pentru un doctor sau un om de afaceri, n-are aşa de mare importanţă dacă eşti mediocru. Îţi câştigi existenţa şi o duci aşa mai departe. Dar ce rost are să produci tablouri de mâna a doua?

Lawson ţinea la Philip şi, de îndată ce simţi că băiatul e grav afectat de faptul că i se refuzase tabloul, se apucă să-l consoleze. Era de notorietate publică faptul că Salonul refuzase tablouri care deveniseră ulterior celebre; Philip trimitea ceva pentru prima dată şi trebuia să se aştepte la un refuz; succesul lui Flanagan era explicabil, tabloul lui era arătos şi superficial; era exact genul de lucrare căreia putea să-i găsească merite un juriu indiferent. Philip îşi pierdu răbdarea; era umilitor ca Lawson să-l creadă capabil de a se lăsa cu adevărat tulburat de un necaz atât de mărunt şi să nu-şi dea seama că tristeţea lui se datorează unei profunde neîncrederi în capacitatea lui.

În ultima vreme, Clutton se cam retrăsese din grupul care lua masa la „Gravier” şi stătuse mai mult singur. Flanagan spunea că e îndrăgostit, dar expresia austeră a lui Clutton nu părea să trădeze o mare pasiune; lui Philip i se păru mai probabil că băiatul s-a separat de prieteni ea să-şi poată limpezi ideile noi care-i umblau prin cap. Dar, în seara aceea, curând după ce ceilalţi plecară la un spectacol şi Philip râmase singur, îşi făcu apariţia Clutton şi comandă ceva de mâncare. Începură sa flecărească şi, găsindu-l pe Clutton mai limbut şi mai puţin sardonic decât de obicei, Philip se hotărî să profite de buna lui dispoziţie.

— Ascultă-mă, aş vrea să te rog să vii să te uiţi la tabloul meu, zise el. Ţin tare mult să-ţi aflu părerea despre el.

— Nu, asta n-am s-o fac.

— De ce nu? întrebă Philip roşind.

Era o rugăminte pe care şi-o făceau cu toţii între ei şi niciunuia nu-i trecuse vreodată prin cap să refuze. Clutton dădu din umeri.

— Oamenii te roagă să le faci critica, dar ceea ce doresc, de fapt, e doar o laudă. Şi pe urmă, ce rost are critica? Ce

contează dacă tabloul tău e bun sau rău?

— Pentru mine contează.

— Nu. Singurul motiv pentru care pictează cineva este că nu se poate opri s-o facă. E şi asta o funcţiune fiziologică, la fel ca oricare altă funcţiune a corpului, numai că sunt puţini cei care o posedă. Pictezi pentru tine însuţi; altfel te-ai sinucide, Gândeşte-te şi tu puţin: pierzi Dumnezeu ştie cât timp încercând să aşterni ceva pe pânză, un lucru în care torni sudoarea sufletului tău şi care e rezultatul? Ai zece şanse contra una că va fi respins de Salon; şi, chiar dacă e acceptat, oamenii îl privesc timp de zece secunde în tăcere; dacă ai noroc, îl cumpără vreun dobitoc ignorant, îl agaţă pe pereţi şi se uită la el tot atât de puţin cum se uită şi la masa din sufragerie. Critica n-are nimic de-a face cu artistul. Ea judecă obiectiv, dar obiectivitatea n-are nicio legătură cu artistul.

Clutton îşi acoperi ochii cu palma ca să-şi poată concentra mintea asupra lucrurilor pe care voia să le spună.

— Ceea ce vede artistul îi produce o senzaţie specială, iar el se simte îmboldit s-o exprime şi, fără să ştie de ce, îşi poate exprima sentimentul numai prin linii şi culori. Cazul lui e similar cu al muzicianului; citeşte câteva rânduri şi i se înfăţişează imediat o anumită combinaţie de note; nu ştie de ce cutare sau cutare cuvinte stârnesc în el cutare sau cutare note; şi totuşi, aşa se întâmplă. Şi am să-ţi mai dau un motiv pentru care critica e lipsită de sens: un pictor mare sileşte lumea să vadă natura aşa cum o vede el; dar, în generaţia următoare, un alt pictor vede lumea în alt fel, şi atunci publicul îl judecă nu pornind de la el, ci pornind de la predecesorul lui. Aşa, de pildă, şcoala de la Barbizon[174] i-a învăţat pe părinţii noştri să privească pomii într-un anumit fel, iar când a venit Monet şi a pictat altfel, oamenii au zis: dar copacii nu sunt aşa. Lor nu le-a trecut prin minte niciodată că de fapt copacii sunt exact aşa cum vrea să-i vadă un pictor. Noi pictăm dinăuntru în afară, şi dacă ne impunem lumii viziunea noastră, lumea zice că suntem

---

[174] Sat din apropierea Parisului, lângă pădurea Fontainebleau, unde au lucrat pictori celebri, printre care şi Nicolae Grigorescu.

pictori mari; dacă nu, ne ignoră; dar noi rămânem aceiaşi. Noi nu dăm nicio importanţă mărimii sau micimii. Ce se întâmplă ulterior cu munca noastră nu contează; noi am stors tot ce am putut din munca noastră în timp ce o executam.

Urmă o pauză în care Clutton devoră cu o poftă nestăpânită bucatele aşezate înaintea lui. Fumând un trabuc ieftin, Philip îl scrută cu atenţie. Capul lui colţuros care părea cioplit dintr-o piatră refractară la dalta sculptorului, coama aspră de păr negru, nasul mare şi fălcile masive păreau să indice un om plin de forţă; şi totuşi, Philip se întreba dacă nu cumva masca aceea ascunde o ciudată slăbiciune. Refuzul lui Clutton de a le arăta lucrările lui putea să reprezinte o simplă vanitate; era incapabil să suporte gândul criticilor făcute de cineva, şi nu voia să se expună ghinionului unui refuz la Salon; ţinea să fie primit ca un maestru şi nu dorea să rişte comparaţiile cu alte lucrări care îi puteau impune o depreciere a părerii bune despre el însuşi. În cele optsprezece luni de când îl cunoştea pe Clutton, Philip îl văzuse cum se înăspreşte şi se amărăşte; deşi nu voia să iasă pe câmpul de bătaie şi să se ia la întrecere cu colegii lui, îl indigna succesul facil al celor care procedau astfel. Lawson îl enerva, aşa că nu mai era la fel de bun prieten cu el ca pe vremea când îl cunoscuse pe Philip.

— Lawson n-are probleme, zise el dispreţuitor. O să se întoarcă în Anglia, o să devină portretist al protipendadei, o să câştige zece mii de lire pe an şi or să-l facă membru al Academiei Regale înainte de a împlini patruzeci de ani. Portrete prozaice pentru înalta aristocraţie şi pentru cea măruntă!

Şi Philip privi în viitor şi parcă-l văzu pe Clutton peste douăzeci de ani, înăcrit, singur, sălbatic şi necunoscut; avea să rămână la Paris pentru că-i pătrunsese în sânge viaţa de acolo, avea să conducă un mic *cénacle*, cu limba ascuţită, războindu-se cu el însuşi şi cu lumea înconjurătoare, producând foarte puţin din pricina patimii lui crescânde pentru o perfecţiune pe care n-o putea atinge; şi, eventual,

căzând în cele din urmă în patima beţiei. În ultima vreme, Philip fusese captivat de ideea că, întrucât o viaţă are omul, e important să n-o ratezi, dar el nu măsura succesul prin banii câştigaţi sau prin faima căpătată; nici nu ştia prea exact ce vrea să înţeleagă prin succes, poate eventual o experienţă variată şi valorificarea la maximum a capacităţii. În orice caz, era limpede că viaţa pentru care părea menit Clutton era de fapt ratarea. Singura ei justificare ar fi fost să picteze capodopere nepieritoare. Îşi aminti de metafora trăsnită folosită de Cronshaw în legătură cu covorul persan; se gândise adesea la ea; dar Cronshaw, cu umorul lui de faun, refuzase să explice ce a vrut să spună: repetase doar că metafora n-are niciun sens dacă nu i-l descoperi singur. Tocmai dorinţa de a-şi face viaţa reuşită stătea la baza ezitărilor lui Philip în privinţa continuării carierei lui artistice. Dar Clutton reluă firul conversaţiei.

— Ţi-aduci aminte că ţi-am vorbit despre tipul ăla pe care l-am cunoscut în Bretagne? L-am văzut pe aici deunăzi. A plecat zilele trecute în Tahiti. Era pierdut pentru lumea noastră. Fusese *brasseur d'affaires* – agent de schimb, mi se pare că i se zice în Anglia; şi avea nevastă şi copii, şi câştiga bani buni. La toate astea a renunţat ca să se facă pictor. A plecat pur şi simplu şi s-a instalat în Bretagne şi a început să picteze. N-avea bani şi aproape că murea de foame.

— Şi ce-a făcut cu nevasta şi cu copiii? întrebă Philip.

— A, i-a părăsit. I-a lăsat să moară de foame pe cont propriu.

— Mie mi se pare o faptă foarte josnică.

— O, dragul meu, dacă vrei să fii gentleman trebuie să renunţi la veleităţile de artist. Între una şi alta nu e nicio legătură. Auzi despre oameni care pictează lucruri de duzină ca să-şi poată întreţine mama bătrână – mă rog, asta arată că sunt fii foarte buni, dar nu e o scuză pentru arta de proastă calitate. Sunt doar negustori. Un artist şi-ar lăsa mama să se ducă la azil. Cunosc un scriitor de pe aici care mi-a spus că nevastă-sa a murit la naştere. O iubea foarte mult şi a înnebunit de tristeţe, dar, în timp ce o

privea cum îşi dă duhul, a descoperit deodată că mintal îşi făcea însemnări despre felul cum arăta ea, despre ce spunea şi despre propriile lui sentimente. Asta e o atitudine de gentleman, nu?

— Şi e bun pictor prietenul tău? întrebă Philip.

— Nu, încă nu, pictează exact ca Pissarro[175]. Nu s-a descoperit pe el însuşi, dar are simţul culorilor şi e stăpân pe arta decorativă. Dar nu asta e problema. Problema o constituie sentimentul. Ei bine, pe ăsta îl are. S-a purtat ca un porc cu nevastă-sa şi cu copiii, întotdeauna se poartă ca un porc; felul cum îi tratează pe oamenii care l-au ajutat – şi uneori, când era muritor de foame, numai bunătatea prietenilor l-a salvat – e pur şi simplu îngrozitor. Dar întâmplător e un mare artist.

Philip medită multă vreme la omul care era gata să sacrifice totul – confortul, căminul, banii, dragostea, onoarea, datoria – pentru a putea aşterne pe pânză, în culori, emoţia pe care i-o producea lumea înconjurătoare. Era un lucru măreţ şi totuşi lui îi lipsea curajul să-l facă.

Gândindu-se la Cronshaw, îşi aminti că nu l-a mai văzut de vreo săptămână şi, când plecă Clutton, porni agale spre cafeneaua în care era sigur că avea să-l găsească pe scriitor. În primele luni ale şederii lui la Paris, Philip luase drept literă de evanghelie tot ce spunea Cronshaw, numai că, având concepţii practice, îl enervau de la o vreme teoriile care nu-şi propuneau niciun scop concret. Teancul nu prea gros de poezii ale lui Cronshaw nu i se părea a fi un rezultat suficient de substanţial pentru o viaţă sordidă. Philip nu-şi putea smulge din piept instinctele micii burghezii din sinul căreia se trăgea; şi viaţa sărăcăcioasă, hamalâcul pe care-l făcea Cronshaw ca să trăiască de azi pe mâine, monotonia existenţei împărţită între mansarda soioasă şi masa de cafenea făceau notă discordantă cu onorabilitatea lui. Cronshaw avea un spirit destul de pătrunzător ca să ştie că tânărul îl dezaprobă, şi-i ataca filistinismul cu o ironie uneori jucăuşă, iar alteori foarte ascuţită.

---

[175] Camille Pissarro (1830–1903), pictor impresionist francez.

— Eşti un negustor, îi spuse el lui Philip. Vrei să-ţi investeşti viaţa în bonuri de tezaur ca să-ţi aducă un venit sigur de trei la sută. Eu sunt un risipitor şi îmi bag mâinile până la coate în capital. Odată cu ultima zvâcnire a inimii am să-mi cheltuiesc cel din urmă gologan.

Metafora îl irită pe Philip, pentru că îi conferea din capul locului vorbitorului o aureolă romantică, aruncând o umbră asupra concepţiei despre care Philip simţea în mod instinctiv că-şi poate găsi mai multe justificări decât izbutea el să-i aducă pe moment.

Dar, în seara aceea, Philip, aflându-se în mare cumpănă, voia să vorbească despre el. Din fericire, era deja târziu şi numărul de farfurioare puse una peste alta pe masa lui Cronshaw – fiecare dintre ele reprezentând un păhărel băut – sugera că scriitorul e gata să adopte o părere independentă despre lucruri în general.

— Mă întreb dacă aţi fi dispus să-mi daţi nişte sfaturi, zise Philip deodată.

— Dar sper că n-o să asculţi de ele, nu?

Philip dădu din umeri enervat,

— Mă tem că n-o să fac niciodată mare lucru ca pictor. Nu văd ce rost are să fii un artist de mâna a doua. Mă gândesc serios să renunţ la pictură.

— De ce n-ai face-o?

Philip şovăi o clipă.

— Am impresia că-mi place viaţa asta.

Pe faţa placidă, rotundă a lui Cronshaw se văzu o schimbare. Colţurile gurii i se lăsară deodată în jos, deprimate, ochii i se afundară în orbite, fără expresie; păru deodată ciudat de gârbovit şi de bătrân.

— Asta? strigă el privind de jur-împrejurul cafenelei în care se aflau.

Glasul lui chiar tremură puţin.

— Dacă poţi să scapi de ea, fa-o cât mai e timp.

Philip îl privi lung, uimit, dar se simţea întotdeauna intimidat când vedea emoţia cuiva, aşa că plecă ochii în jos. Ştia că asistă la tragedia ratării. Urmă un răstimp de tăcere. Lui Philip i se păru că Cronshaw îşi priveşte propria lui

existenţă; şi poate că se gândea la tinereţea lui cu speranţele ei luminoase şi cu dezamăgirile care-i istoveau strălucirea; monotonia nenorocită a plăcerilor şi viitorul sumbru. Philip îşi opri o clipă privirea asupra mormanului de farfurioare şi simţi că tot acolo sunt aţintiţi şi ochii lui Cronshaw.

Capitolul LI

Trecură două luni.

Meditând asupra acestor chestiuni, lui Philip i se păru că în adevăraţii pictori, scriitori, muzicieni, există o putere care-i împinge către o disoluţie totală în opera lor, încât devine inevitabil pentru ei să-şi subordoneze viaţa artei. Cedând unei influenţe de care nu-şi dădeau seama nicio-dată, se lăsau păcăliţi de instinctul care-i poseda, şi viaţa le scăpa printre degete, netrăită. Dar el avea sentimentul că viaţa trebuie mai degrabă trăită decât reprezentată şi voia să cunoască direct diferitele ei experienţe şi să smulgă fiecărui moment emoţiile pe care i le putea oferi. În cele din urmă, se hotărî să facă un anumit pas şi să se supună rezultatului obţinut. De îndată ce-şi puse în minte acest lucru, se hotărî să purceadă fără întârziere la îndeplinirea planului. Din fericire, a doua zi dimineaţă urma să-şi facă vizita obişnuită Foinet, aşa că el se decise să-l întrebe de la obraz dacă mai are vreun rost să continue să studieze artele. Nu uitase nici acum sfaturile brutale pe care maestrul i le dăduse lui Fanny Price. Fuseseră foarte sănătoase. Trecuse atâta vreme şi Philip încă nu izbutise să şi-o scoată complet din minte pe Fanny. Atelierul şcolii i se părea straniu fără ea şi, din când în când, gestul vreuneia dintre studentele care lucrau acolo sau tonul folosit de una dintre ele îl făcea să tresară deodată, amintindu-i de ea: prezenţa ei era mai pregnantă acum de când murise decât fusese vreodată în timpul vieţii ei; adesea o visa noaptea şi

se trezea ţipând de spaimă. Era îngrozitor să se gândească la toate suferinţele pe care fără doar şi poate trebuie să le fi îndurat fata.

Philip ştia că, în zilele în care venea la atelier, Foinet lua masa la un mic restaurant din strada Odessa. Se grăbi să mănânce cât mai repede ca să se poată duce să-l aştepte pe pictor afară când o ieşi. Se plimbă în sus şi-n jos pe strada aglomerată şi, în sfârşit, îl văzu pe domnul Foinet venind către el cu capul plecat în piept; Philip era cu sufletul la gură de emoţie, dar, făcând un efort, îşi luă inima-n dinţi şi se apropie de el.

— *Pardon, monsieur*, aş vrea să vă vorbesc câteva minute.

Foinet îi aruncă o privire repezită, îl recunoscu, dar nu-i răspunse nici măcar cu un zâmbet.

— Vorbeşte, îi spuse el.

— Sunt aproape doi ani de când lucrez sub îndrumarea dumneavoastră. Voiam să vă rog să-mi spuneţi sincer dacă vi se pare că merită să continui.

Lui Philip îi tremura puţin vocea. Foinet merse mai departe fără să ridice ochii. Deşi îl cercetă cu atenţie, Philip nu izbuti să vadă pe faţa lui nici cea mai mică urmă a vreunei expresii oarecare.

— Nu înţeleg ce vrei să spui.

— Sunt foarte sărac. Dacă n-am talent, aş prefera să fac altceva.

— Şi nu ştii dacă ai talent?

— Toţi prietenii mei sunt convinşi că au talent, dar eu îmi dau seama că unii dintre ei greşesc.

Gura sarcastică a lui Foinet schiţă o umbră de zâmbet.

— Locuieşti pe aici, pe aproape? întrebă Foinet.

Philip îi spuse unde se află atelierul lui. Foinet se întoarse.

— Hai să mergem până acolo. Ai să-mi arăţi ce-ai lucrat.

— Acum? strigă Philip.

— De ce nu?

Philip nu mai avu ce să spună. Merse tăcut alături de profesor. I se făcu îngrozitor de rău. Nici prin cap nu-i

trecuse că Foinet ar fi putut dori să vadă atunci pe loc lucrările lui; ca să aibă timp să se pregătească, el avusese intenţia să-l roage pe profesor să stabilească o dată, cândva, în viitor, la care ar fi avut bunăvoinţa să-l primească pe Philip împreună cu lucrările lui. Acum, Philip tremura de nelinişte. În adâncul inimii lui, nădăjduia că Foinet o să se uite la tabloul lui şi pe faţă o să-i apară acel zâmbet care înflorea atât de rar, după care o să-i strângă mâna lui Philip şi o să-i spună: „*Pas mal*[176]. Continuă, băiete. Ai talent. Ai cu adevărat talent". La acest gând, inima lui Philip se umflă de mândrie. Ce uşurare ar fi fost, ce bucurie! Ar fi putut, în sfârşit, să meargă mai departe cu curaj; şi ce mai contau greutăţile, privaţiunile, dezamăgirile, dacă, în sfârşit, ajungea unde trebuia? Muncise din greu şi ar fi fost o soartă prea crudă să vadă că toate strădaniile lui au fost zadarnice. Apoi tresări amintindu-şi că auzise exact aceleaşi cuvinte din gura lui Fanny Price. Sosiră la casa lui şi pe Philip îl cuprinse frica. Dacă ar fi îndrăznit, l-ar fi rugat pe Foinet să plece. Nu mai voia să ştie adevărul. Intrară, şi în momentul în care treceau, portarul îi înmână o scrisoare. Se uită o clipă la plic şi recunoscu scrisul unchiului. Foinet urcă scara în urma lui. Philip nu ştia deloc ce ar fi putut să spună; Foinet era mut şi tăcerea îl irita pe Philip. Profesorul se instală pe un scaun fără să scoată un cuvânt. Philip aşeză dinaintea lui tabloul pe care Salonul îl refuzase. Foinet încuviinţă din cap, dar tot nu scoase vreo vorbă; apoi Philip îi arătă cele două portrete ale lui Ruth Chalice, vreo două-trei peisaje pe care le pictase la Moret şi câteva schiţe.

— Asta-i tot, zise el curând, cu un râs surescitat.

Domnul Foinet îşi răsuci o ţigară şi o aprinse.

— Şi mijloacele dumitale materiale sunt foarte reduse? întrebă el în cele din urmă.

— Foarte reduse, răspunse Philip, simţind deodată cum îi îngheaţă inima. În orice caz, nu de ajuns ca să am din ce trăi.

— Nimic nu e mai degradant decât îngrijorarea perma-

---

[176] Nu-i rău deloc (fr.).

nentă în privinţa zilei de mâine. Oamenii care dispreţuiesc banii îmi fac pur şi simplu scârbă. Ori sunt făţarnici, ori sunt zevzeci. Banii sunt ca un fel de al şaselea simţ, fără de care nu poţi să le foloseşti pe deplin pe celelalte cinci. Fără un venit corespunzător ţi se închid jumătate dintre perspectivele vieţii. Singurul lucru în privinţa căruia trebuie să ai grijă este să nu plăteşti mai mult decât un şiling pe care-l câştigi. Vei auzi pe oameni spunând că nu există pinten mai potrivit pentru a-l îmboldi pe artist decât sărăcia. Oamenii care o spun n-au simţit niciodată acest pinten intrându-le în propria carne. Ei habar n-au cât de meschin te face această situaţie. Te expune la umilinţe nesfârşite, îţi retează aripile, îţi roade sufletul ca un cancer. În fond, lucrul pe care-l ceri nu este bogăţia, ci doar mijloacele suficiente pentru a-ţi păstra demnitatea, pentru a lucra nestânjenit, pentru a fi generos, sincer şi independent. Eu îl compătimesc din tot sufletul pe artistul – fie scriitor, fie pictor – care se bizuie numai şi numai pe arta lui pentru subzistenţă.

Încetişor, fără o vorbă, Philip puse deoparte diferitele lucrări pe care i le arătase.

— Dacă nu mă înşel, din vorbele dumneavoastră reiese că n-am prea multe şanse.

Domnul Foinet dădu uşor din umeri.

— Ai o oarecare dexteritate manuală. Muncind din greu şi cu perseverenţă nu văd de ce n-ai ajunge un pictor corect şi destul de capabil. Ai găsi sute de oameni care pictează mai rău decât dumneata, şi sute de oameni care pictează la fel de bine ca dumneata. În ceea ce mi-ai arătat nu am văzut nici pic de talent. Am văzut silinţă şi inteligenţă. N-ai să depăşeşti niciodată stadiul mediocrităţii.

Philip făcu efortul necesar pentru a-i răspunde cu calm:

— Vă sunt recunoscător pentru osteneala pe care v-aţi dat-o. Nici nu ştiu cum să vă mulţumesc.

Monsieur Foinet se ridică şi dădu să plece, dar, răzgândindu-se, se opri locului şi puse mâna pe umărul lui Philip.

— Dar dacă mi-ai cere sfatul, ţi-aş spune: ia-ţi inima-n

dinţi şi încearcă-ţi norocul cu altceva. Vorbele astea sună foarte aspru, dar dă-mi voie să-ţi spun un lucru: aş fi dat nu ştiu cât să fi primit sfatul ăsta de la cineva când aveam vârsta dumitale, iar eu să-l fi ascultat.

Philip ridică surprins ochii spre profesor. Acesta se strădui să zâmbească, dar o făcu numai cu buzele, pentru că ochii lui rămaseră gravi şi trişti.

— E foarte dureros să-ţi descoperi mediocritatea abia când e prea târziu. Asta nu te face deloc să devii mai bun sau mai agreabil.

Râse uşurel în timp ce rosti ultimele cuvinte şi ieşi repede din odaie.

Cu un gest maşinal, Philip puse mâna pe scrisoarea unchiului său. Îl tulbura faptul că vedea scrisul acestuia, pentru că, de obicei, îi scria mătuşa. În ultimele trei luni fusese bolnavă şi el îi propusese să se ducă în Anglia ca s-o vadă; dar ea, temându-se că asta l-ar împiedica de la lucru, îi spusese să n-o facă. Nu voia nici în ruptul capului să-l lase să se deranjeze; spunea că o să-l aştepte până în august când spera ca Philip să vină şi să stea două-trei săptămâni la casa parohială. Dacă întâmplător boala ei se agrava, avea să-l anunţe, întrucât nu voia să moară fără să-l revadă. Din moment ce-i scria unchiul său, însemna că mătuşa e prea bolnavă ca să mai poată ţine Locul în mână. Philip deschise scrisoarea şi citi următoarele:

„Dragul meu Philip,

Te anunţ cu regret că scumpa ta mătuşă a încetat din viaţă astăzi în zori. A murit pe neaşteptate, dar foarte liniştită. Înrăutăţirea stării ei a fost atât de bruscă, încât nu am avut timp să trimitem după tine. Era întru totul pregătită pentru acest sfârşit şi şi-a găsit odihna fiind absolut sigură într-o înviere binecuvântată, şi pe deplin resemnată faţă de voinţa divină a preaiubitului nostru mântuitor, Isus Hristos. Mătuşii tale i-ar fi făcut plăcere să fii de faţă la înmormântare, aşa că sunt convins că vei veni de îndată ce vei putea. Fireşte, pe umerii mei apasă povara a o mulţime de treburi şi sunt foarte tulburat. Sper că vei putea să faci totul pentru mine.

Unchiul tău iubitor,
William Carey”.

Capitolul LII

Philip sosi la Blackstable a doua zi. De la moartea mamei lui nu mai pierduse pe nimeni care să-i fie atât de apropiat; moartea mătuşii îi produse un şoc şi totodată îl umplu de o teamă ciudată; pentru prima dată simţi că e şi el muritor. Nu-şi putea da seama cum o să fie viaţa unchiului său fură tovărăşia permanentă a femeii care-l iubise şi-l îngrijise timp de patruzeci de ani. Se aştepta să-l găsească zdrobit de o durere deznădăjduită. Îi era groază de revederea cu el; ştia că n-o să fie în stare să-i spună niciun cuvânt care să slujească la ceva. În minte repeta fel de fel de discursuri potrivite.

Intră în casa parohială pe uşa laterală şi se duse în sufragerie. Unchiul William citea ziarul.

— Văd că trenul tău a avut întârziere, zise el ridicând ochii.

Philip era gata să se lase în voia emoţiilor, dar primirea asta rece şi oficială îi luă piuitul. Unchiul său, abătut, dar calm, îi înmână ziarul.

— Aici în *The Blackstable Times* e un paragraf foarte drăguţ despre ea, îi zise el.

Philip îl citi maşinal.

— Vrei să vii sus s-o vezi?

Philip încuviinţă din cap şi urcară împreună scările. Mătuşa Louisa era întinsă în mijlocul patului mare, încon-jurată de flori.

— N-ai vrea să rosteşti o scurtă rugăciune? îi propuse preotul.

Drept care îngenunche, iar Philip, simţind că e de datoria lui să facă la fel, îi urmă exemplul. Se uită la faţa mică şi

schimonosită a mătuşii. Era conştient de o singură emoţie: ce viaţă irosită! Peste un minut, domnul Carey tuşi uşor şi se ridică. Îi arătă cu degetul o coroană de flori aşezată la picioarele patului.

— Aia a trimis-o proprietarul domeniului, zise el.

Vorbea cu glas scăzut, ca şi cum s-ar fi aflat în biserică, dar nu-ţi venea greu să-ţi dai seama că, fiind cleric de profesie, se simţea întru totul în largul lui.

— Cred că ceaiul e gata.

Se întoarseră în sufragerie. Storurile trase îi dădeau un aspect lugubru. Preotul se aşeză în capul mesei, pe locul unde stătuse întotdeauna nevastă-sa şi turnă cu multă ceremonie ceaiul. Philip nu-şi putu stăpâni gândul că niciunul dintre ei n-ar fi trebuit să poată pune ceva în gură, dar când văzu că pofta de mâncare a unchiului său nu e cu nimic mai prejos decât fusese, începu să înfulece şi el la fel de zdravăn ca altădată. O vreme nu schimbară o vorbă. Philip mâncă o prăjitură excelentă cu aerul nehotărât pe care socotea că se cuvine să-l aibă.

— Foarte mult s-au schimbat lucrurile de pe vremea când eram eu diacon, zise curând preotul. În tinereţea mea, bocitoarelor li se dădeau întotdeauna o pereche de mănuşi negre şi o bucată de mătase neagră pentru pălării. Biata Louisa prefăcea mătasea aceea în rochii. Ea zicea întotdeauna că din douăsprezece înmormântări îşi face o rochie nouă.

Apoi îi povesti lui Philip cine a trimis jerbe şi coroane de flori: primiseră deja douăzeci şi patru; când murise doamna Rawlingson, soţia preotului de la Ferne, avusese treizeci şi două de coroane şi jerbe; dar probabil aveau să mai vină o mulţime a doua zi; cortegiul urma să pornească de la casa parohială la ora unsprezece, aşa că aveau toate şansele să o depăşească cu mult pe doamna Rawlingson. Doamna Rawlingson nu-i fusese deloc simpatică Louisei.

— Am să ţin chiar eu slujba de înmormântare. I-am făgăduit Louisei că n-o să las pe altcineva s-o îngroape.

Philip îi aruncă o privire dezaprobatoare unchiului său, când acesta mai luă o bucată de chec. Date fiind

împrejurările, nu putu să considere atitudinea lui altfel decât ca o dovadă de lăcomie.

— Fără doar şi poate, Mary-Ann face nişte prăjituri grozave. Mă tem că nimeni n-o să le mai facă atât de bune.

— Dar ce, pleacă? strigă uimit Philip.

Mary-Ann se afla în casa parohială de când o ţinea el minte. Ea nu uita niciodată când e ziua lui şi avea întotdeauna grijă să-i trimită un mic cadou, adesea absurd, dar, în orice caz, înduioşător. Şi el avea o adevărată afecţiune pentru ea.

— Da, răspunse domnul Carey. Mi s-a părut că nu e frumos să rămână în casa mea o femeie nemăritată.

— Dumnezeule, dar trebuie să fie trecută bine de patruzeci de ani.

— Da, cred că are vreo patruzeci. Dar, în ultima vreme, ne-a cam dat bătaie de cap. Avea mereu tendinţa de a lua prea multe asupra ei şi acum mi se pare prilejul potrivit pentru a-i da drumul.

— Fireşte, e un prilej cu care nu te mai poţi întâlni a doua oară, zise Philip.

Îşi scoase o ţigară, dar unchiul său nu-i dădu voie s-o aprindă.

— Nu înainte de înmormântare, Philip, zise el cu blândeţe.

— Mă rog, zise Philip.

— Ar fi oarecum o lipsă de respect să fumezi în casă, atâta vreme cât biata ta mătuşă e încă sus.

Josiah Graves, paracliser şi director al băncii, se întoarse cu ei de la înmormântare la casa parohială şi rămase la cină. Storurile fuseseră ridicate şi, în ciuda voinţei lui, Philip avu totuşi o senzaţie curioasă de uşurare. Trupul acela neînsufleţit din casă îl făcuse să nu se simtă în largul lui: în timpul vieţii, biata femeie fusese cât se poate de bună şi blândă; şi totuşi, când zăcea acolo sus în dormitorul ei, rece şi ţeapănă, i se păruse că are o înrâurire nefastă asupra celor rămaşi în viaţă. Acest gând îl îngrozi pe Philip.

Vreo două minute rămase singur în sufragerie cu para-

cliserul.

— Nădăjduiesc că vei putea să stai o vreme cu unchiul dumitale, îi spuse acesta. Cred că n-ar fi bine să-l laşi singur tocmai acum.

— Nu mi-am făcut încă niciun plan, răspunse Philip. Aş fi încântat să rămân dacă are nevoie de mine.

În intenţia de a-i mai ridica puţin moralul soţului îndurerat, paracliserul vorbi la cină despre un incendiu recent de la Blackstable, care distrusese parţial capela sectei lui Wesley.

— După câte aud, nici nu erau asiguraţi, zise el zâmbind puţin.

— Asta n-are prea mare importanţă, zise preotul. O să scoată ei bani câţi vor pentru reconstrucţie. Credincioşii capelei sunt întotdeauna gata să dăruiască bani.

— Văd că Holden a trimis o jerbă.

Holden era pastorul sectei disidente şi cu toate că, de dragul lui Hristos, care murise pentru amândoi, domnul Carey îl saluta din cap pe stradă – de vorbit, nu-i vorbea.

— Mi s-a părut un gest de om băgăreţ, observă el. Au fost patruzeci şi una de coroane şi de jerbe. A dumitale era frumoasă. Am admirat-o mult împreună cu Philip.

— Vai, lăsaţi, spuse bancherul.

Observase cu multă satisfacţie că e mai mare decât toate celelalte. Avea un aspect foarte frumos. Începură să discute despre lumea care venise la înmormântare. Din pricina ei, unele prăvălii închiseseră, iar paracliserul scoase din buzunar afişul tipărit în acest scop: *„Dată fiind înmormântarea doamnei Carey, localul va fi închis până la ora unu”*.

— A fost ideea mea, zise el.

— Mi s-a părut un gest foarte frumos din partea lor să ţină închise prăvăliile, zise preotul. Biata Louisa l-ar fi apreciat foarte mult.

Philip mâncă. Mary-Ann tratase ziua respectivă ca pe o duminică şi le servise pui fript şi tartă cu coacăze.

— Probabil nu v-aţi gândit încă la o piatră funerară, zise paracliserul.

— Ba da. M-am gândit să pun o cruce simplă de piatră. Louisa era întotdeauna duşmana ostentaţiei.

— Cred că ceva mai frumos decât o cruce e greu de făcut. Dacă vă gândiţi la o inscripţie, ce-aţi zice de: „Cu Hristos e mult mai bine”?

Preotul strânse din buze. Era atitudinea tipică a lui Bismarck să încerce să rezolve el totul. Nu-i plăcea textul ăla, mai ales că arunca oarecum o umbră asupra lui.

— Nu cred că ar trebui să scriu asta. Aş prefera „Domnul a dat, Domnul a luat”.

— Serios? Mie întotdeauna mi s-a părut formula asta niţel indiferentă.

Preotul îi răspunse cam acru, iar domnul Graves îi dădu o replică pe un ton pe care văduvul îl socoti prea autoritar pentru situaţia respectivă. Lucrurile mergeau cam prea departe, dacă el nu mai avea nici măcar libertatea să-şi aleagă inscripţia pe care o dorea pentru piatra de mormânt a propriei lui soţii. Urmă o pauză, după care conversaţia alunecă spre problemele parohiei. Philip se duse în grădină ca să fumeze o pipă. Se aşeză pe o bancă şi deodată începu să râdă isteric.

Peste câteva zile, unchiul îşi exprimă speranţa că Philip va petrece câteva săptămâni la Blackstable.

— Da, îmi convine de minune, zise Philip.

— Bănuiesc că nu e nimic grav dacă te întorci la Paris abia în septembrie.

Philip nu-i răspunse. Se gândise mult la spusele lui Foinet, dar era încă atât de nehotărât, încât nu dorea să vorbească despre viitor. Ar fi fost un gest elegant dacă ar fi renunţat la artă din convingerea că nu poate străluci în ea; dar, din nefericire, numai lui i s-ar fi părut elegant gestul; altora li s-ar fi părut mărturisirea unei înfrângeri şi el nu voia să se recunoască învins. Era încăpăţânat din fire şi bănuiala că talentul lui nu se află într-o anumită direcţie îl îndemna să forţeze totuşi împrejurările şi să ţintească tocmai în direcţia aceea. Nu putea suporta gândul că prietenii lui ar râde de el. Asta l-ar fi putut împiedica să facă

vreodată pasul hotărâtor de a abandona studiile artistice, dar mediul diferit îl făcu deodată să vadă lucrurile cu totul altfel. Ca şi mulţi alţii, descoperi că traversarea Canalului Mânecii preface lucrurile care păruseră importante în nişte fleacuri lipsite de orice valoare. Viaţa pe care o găsise altădată aşa de încântătoare că nici nu putea suporta ideea de a o abandona i se părea acum o inepţie; îl apucă o scârbă de cafenelele pariziene, de restaurantele cu mâncare prost gătită, de cadrul sordid în care îşi duceau cu toţii viaţa. Nu-i mai păsa de ce-or să gândească despre el prietenii: Cronshaw cu retorica lui, doamna Otter cu onorabilitatea ei, Ruth Chalice cu afectările, Lawson şi Clutton cu certurile lor; i se întorcea stomacul pe dos când se gândea la toate astea. Îi scrise lui Lawson şi-l rugă să-i trimită lucrurile în Anglia. Tot avutul său sosi peste o săptămână. Când îşi despachetă tablourile, se văzu deodată capabil să le cerceteze cu un aer degajat. Remarcă acest lucru cu mult interes. Unchiul său era nerăbdător să-i vadă pânzele. Deşi dezaprobase cu atâta vehemenţă dorinţa lui Philip de a pleca la Paris, acum accepta situaţia cu multă detaşare. Îl interesa viaţa studenţilor şi-i punea mereu lui Philip întrebări în această privinţă. De fapt, era oarecum mândru de el pentru că e pictor, şi, când era lume de faţă, încerca să-l tragă de limbă. Privi cu lăcomie la studiile după modele pe care i le arătă Philip. Acesta aşeză dinaintea lui portretul lui Miguel Ajuria.

— De ce l-ai pictat? întrebă domnul Carey.

— Păi, aveam nevoie de un modei şi m-a interesat figura lui.

— Dacă tot n-ai nimic de lucru aici, n-ai vrea să-mi faci portretul?

— Mă tem că te-ai plictisi pozându-mi.

— Ba cred că mi-ar face chiar plăcere.

— Bine, atunci o să vedem.

Pe Philip îl amuză această vanitate a unchiului său. lira limpede că murea de nerăbdare să se vadă imortalizat în portret. Să capete ceva pe gratis era o şansă pe care nu trebuia în niciun caz s-o scape. Vreo două-trei zile făcu

mereu mici aluzii. Îi reproşă lui Philip că trândăveşte. Îl întrebă când are de gând să se pună pe treabă şi, în cele din urmă, se apucă să spună la toate cunoştinţele cu care se întâlnea că Philip o să-i facă portretul. În cele din urmă, veni şi o zi ploioasă şi atunci domnul Carey găsi cu cale să-i spună lui Philip după micul dejun:

— Ei, ce-ai zice dacă te-ai apuca azi dimineaţă de portretul meu?

Philip puse pe masă cartea pe care o citea şi se răsturnă în fotoliu.

— M-am lăsat de pictură, zise el.

— De ce? întrebă uimit unchiul lui.

— Am impresia că nu prea are rost să fiu un pictor de mâna a doua şi am ajuns la concluzia că n-am să fiu niciodată un artist de seamă.

— Mă surprinde ce-mi spui. Înainte de a te duce la Paris, erai sigur că eşti un geniu.

— M-am înşelat, zise Philip.

— Eu credeam că acum, dacă ai îmbrăţişat o profesie, ai să ai mândria de a te ţine de ea. Mi se pare că ceea ce-ţi lipseşte este perseverenţa.

Pe Philip îl irită puţin faptul că unchiul lui nu vede nici măcar ce eroism veritabil reprezintă hotărârea lui.

— Fierul care nu se foloseşte rugineşte, reluă preotul.

Dintre proverbe, acesta i se părea lui Philip cel mai nesuferit şi lipsit de orice sens. Unchiul lui îl repetase adeseori în cursul discuţiilor premergătoare abandonării slujbei de contabil. După cât se pare, tutorele lui îşi aminti tocmai acest lucru, datorită proverbului.

— Uite ce, acum nu mai eşti un băieţel; trebuie să te gândeşti serios să te apuci de treabă. La început ai ţinut morţiş să te faci expert contabil, pe urmă te-ai plictisit şi ai zis că vrei să te faci pictor. Şi acuma ţi-a venit cheful să te răzgândeşti încă o dată. Asta dovedeşte...

Preotul şovăi o clipă ca să vadă care sunt exact defectele de caracter demonstrate de această atitudine şi Philip îi termină el propoziţia:

— Nehotărâre, incompetenţă, lipsă de prevedere, nese-

riozitate.

Preotul se uită repede la nepot să vadă dacă nu cumva îşi bate joc de el. Philip avea o înfăţişare foarte gravă, dar în ochii lui era o sclipire amuzată care-l irita. Fără doar şi poate, Philip trebuia să-şi bage minţile în cap. I se păru că e momentul potrivit să-i dea peste nas.

— În momentul de faţă, problemele tale financiare nu mă mai privesc întru nimic. Eşti stăpân pe propriile tale treburi; şi totuşi, cred că ar fi bine să-ţi aminteşti că banii tăi n-or să-ţi ajungă prea mult şi acea nefericită infirmitate pe care o ai nu-ţi dă posibilitatea de a-ţi câştiga mai uşor existenţa, dimpotrivă.

Între timp, Philip ajunsese să ştie din capul locului că, ori de câte ori se supăra cineva pe el, primul lucru care-i dădea prin minte era să-i spună ceva dezagreabil despre piciorul lui strâmb. Părerea lui despre oameni era determinată de faptul că mai nimeni nu izbutea să se împotrivească acestei ispite. Tocmai de aceea se educase singur, în aşa fel încât să nu arate câtuşi de puţin că remarca respectivă îl răneşte. Ba chiar izbutise între timp să-şi stăpânească tendinţa de a se îmbujora la faţă – unul dintre lucrurile care-l chinuiseră cumplit în copilărie şi în fragedă tinereţe.

— După cum ai remarcat în mod foarte just, replică el, problemele mele financiare nu te mai privesc întru nimic, şi sunt stăpân pe propriile mele treburi,

— În orice caz, cred că-mi vei acorda măcar favoarea de a recunoaşte că am avut dreptate să mă opun când te-ai hotărât să studiezi artele plastice.

— În privinţa asta nu sunt chiar aşa de sigur. Aş putea să spun că omul profită mai mult de pe urma greşelilor pe care le săvârşeşte din capul lui decât de pe urma lucrurilor bune pe care le realizează ascultând de sfatul altcuiva. Mi-am făcut de cap şi acum n-am nimic împotrivă să mă apuc de ceva serios.

— Şi anume, de ce?

Philip nu era pregătit pentru această întrebare, întrucât, de fapt, nici nu se hotărâse în vreun fel. Se gândise la vreo zece-douăsprezece profesii diferite.

— Lucrul cel mai potrivit pe care l-ai putea face ar fi să îmbrăţişezi cariera tatălui tău şi să te faci medic.

— Oricât de ciudat s-ar părea, tocmai de asta m-am şi hotărât să mă apuc.

Se gândise şi la medicină printre diverse alte lucruri, mai ales pentru că era o ocupaţie care părea să-i acorde foarte multă libertate personală şi experienţa lui privitoare la viaţa într-un birou îl făcuse să ia hotărârea de a nu mai intra niciodată într-o asemenea încăpere; răspunsul pe care i-l dăduse preotului îi scăpase de pe buze aproape fără voia lui, pur şi simplu pentru că avea aerul unei replici prompte. Îl amuza şansa de a lua o hotărâre în felul acesta, cu totul întâmplător, aşa că îşi puse în gând, atunci pe loc, ca la toamnă să se ducă să studieze la spitalul unde lucrase pe vremuri tatăl lui.

— Vasăzică, cei doi ani cât ai stat la Paris pot fi consideraţi drept pierdere de vreme?

— Asta n-aş şti să-ţi spun; am petrecut foarte bine în tot timpul ăsta şi am învăţat vreo câteva lucruri folositoare.

— Ce anume?

Philip reflectă o clipă şi răspunsul pe care i-l dădu nu era lipsit de o uşoară dorinţă, aproape nevinovată, de a-şi necăji interlocutorul.

— Am învăţat să privesc mâinile oamenilor, ceea ce nu făcusem niciodată până atunci. Şi în loc să privesc pur şi simplu casele şi copacii, am învăţat să privesc casele şi copacii pe fundalul cerului. Şi am mai învăţat şi faptul că umbrele nu sunt negre, ci colorate.

— Probabil că te crezi foarte deştept. Eu cred că neseriozitatea ta e prostie curată.

Capitolul LIII

Luându-şi cu el ziarul, domnul Carey se retrase în birou. Philip se mută în fotoliul în care stătuse unchiul său

(singurul confortabil din cameră) şi se uită pe fereastră la ploaia de afară. Cu toate că vremea era mohorâtă, câmpiile verzi care se întindeau până în marginea zării aveau încă şi atunci ceva odihnitor. Priveliştea era plină de un farmec intim pe care nu-şi amintea să-l îl observat vreodată până atunci. Cei doi ani petrecuţi în Franţa îi deschiseseră ochii asupra frumuseţii peisajelor rurale din propria lui ţară.

Se gândi zâmbind la observaţia unchiului său. Avea noroc că dispoziţia sa mintală era înclinată către neseriozitate. Începuse să-şi dea seama ce pierdere grea suferise el prin moartea părinţilor. Ăsta era unul dintre lucrurile petrecute în viaţa lui, care îl împiedicau să vadă realitatea aşa cum o vedeau alţii. Dragostea mamei şi a tatălui pentru copiii lor este singura afecţiune absolut dezinteresată. Printre străini crescuse cum putuse mai bine, dar avusese prea rar parte de răbdare sau de îngăduinţă. Se mândrea cu stăpânirea de sine pe care o poseda, însă o dobândise doar sub arsura pricinuită de şfichiul batjocurii colegilor şi a camarazilor. Atunci i se spusese că e cinic şi că are o inimă de piatră. Căpătase un calm în comportare şi, în majoritatea împrejurărilor vieţii, o înfăţişare imperturbabilă, aşa încât acum nu mai era capabil să-şi exteriorizeze sentimentele. Oamenii îi spuneau că e lipsit de afecţiune; în schimb, el se simţea sclavul emoţiilor: un gest întâmplător de bunătate îl afecta atât de profund, încât uneori nici nu îndrăznea să deschidă gura, pentru a nu se lăsa trădat de tremurul din glas. Îşi aminti de amărăciunea vieţii lui la şcoală, de umilinţele pe care le îndurase, de colegii care îl tachinau inspirându-i o teamă morbidă de a nu se face de râs; îşi mai aminti de singurătatea pe care o simţise de atunci încoace, faţă-n faţă cu lumea, cu deziluziile şi dezamăgirile pricinuite de deosebirea ca de la cer la pământ între ceea ce făgăduia această lume imaginaţiei sale active şi ceea ce îi oferea în realitate. Cu toate acestea, era capabil să se observe din afară cu un ochi detaşat şi să zâmbească amuzat.

„Pe legea mea, dacă n-aş fi uşuratic, m-aş spânzura”, se gândi el vesel.

Gândurile îi reveniră la răspunsul pe care i-l dăduse

unchiului când îl întrebase ce a învăţat la Paris. Învăţase mult mai mult decât îi spusese. Îi rămăsese în minte o conversaţie cu Cronshaw. O expresie pe care o folosise acesta – destul de banală de altfel – îi pusese în mişcare creierul.

— Dragul meu, spunea Cronshaw, moralitatea abstractă nu există.

Când Philip încetă să mai creadă în creştinism, simţi că i s-a luat de pe umeri o mare povară; eliberându-se de răspunderea care apăsa asupra fiecărei acţiuni, de vreme ce fiecare acţiune avea o importanţă enormă pentru binele sufletului său nemuritor, căpătă un intens sentiment de libertate. Dar acum îşi dădea seama că toate acestea nu sunt decât o iluzie, Măturând cu un gest religia în care fusese crescut, păstrase totuşi neatinsă morala care făcea parte integrantă din ea. De aceea, se hotărî să-şi elaboreze de unul singur linia de conduită. Îşi puse în gând să nu se lase dominat de niciun fel de prejudecăţi. Dădu la o parte virtuţile şi viciile, legile consacrate ale binelui şi răului, cu gândul de a descoperi singur regulile vieţii. Nici nu ştia măcar dacă aceste reguli sunt cât de cât necesare. Aceasta era una dintre chestiunile pe care voia să le descopere. Fără îndoială, multe dintre lucrurile aparent valabile păreau să fie astfel numai pentru că aşa fusese învăţat încă din fragedă tinereţe să le considere. Citise multe cărţi, dar nu-l ajutaseră prea mult pentru că se întemeiau pe morala creştină; şi chiar şi scriitori care subliniau faptul că nu cred în ea nu erau niciodată mulţumiţi până ce nu creau un sistem etic, conform cu predica de pe Muntele Măslinilor. Parcă nici nu merita osteneala să citeşti un volum gros pentru a afla că trebuie să te porţi ca toată lumea. Philip voia să descopere cum ar trebui să se comporte şi se gândea că s-ar putea feri de influenţa opiniilor celor din jur. Dar, între timp, trebuia să continue să trăiască şi, până să-şi formeze o teorie asupra conduitei, îşi elaboră o regulă provizorie.

„Urmează-ţi pornirile ţinând seama şi de poliţaiul de la colţ.”

Se gândi că cel mai preţios lucru pe care-l câştigase la Paris era o libertate totală a spiritului şi, în sfârşit, se simţi absolut liber. Citise pe apucate foarte multă filozofie şi aştepta cu încântare lunile de răgaz care aveau să urmeze. Începu să citească la întâmplare ce-i cădea în mână. Pătrunse în fiecare sistem filozofic cu un mic fior de emoţie, aşteptându-se să găsească în fiecare dintre ele vreo călăuză pe baza căreia să-şi alcătuiască linia de conduită; se simţi ca un călător prin ţări necunoscute şi, în timp ce-şi croia drum înainte, îl fascina tot mai tare acţiunea întreprinsă; citea cu emoţie, aşa cum citesc alţi oameni literatura propriu-zisă, şi inima îi sălta de bucurie când descoperea în cuvinte nobile ceea ce intuise şi el într-un mod nedesluşit. Avea o gândire concretă şi se învârtea cu greu în sferele abstracte; însă chiar şi atunci când nu putea asimila raţionamentul îi făcea în mod ciudat plăcere să urmărească sinuozităţile gândirii care-şi înşira paşii agili pe marginea incomprehensibilului. Uneori marii filozofi nu păreau să aibă a-i spune nimic, dar în alţii recunoştea un spirit cu care se simţea în largul lui. Era ea exploratorul din Africa Centrală care descoperă deodată platouri nesfârşite de arbori imenşi şi eu pajişti întinse, aşa că se şi vedea, chipurile, într-un parc englezesc. Îl încânta înţelepciunea robustă, aproape ţărănească a lui Thomas Hobbes[177]; Spinoza[178] îi inspira un respect amestecat cu teamă pentru că până la el nu mai venise în contact cu o minte atât de nobilă, de inaccesibilă şi de austeră; îşi amintea de statuia aceea a lui Rodin, *L'âge d'airain*[179], pe care o admira el cu pasiune; şi apoi mai era şi David Hume[180]; scepticismul acelui filozof încântător atingea o coardă sensibilă în mintea lui Philip. Şi, desfătându-se cu stilul lucid care i se

---

[177] Filozof materialist englez (1588–1679); a elaborat teoria individualismului.

[178] Baruch Spinoza (1632–1677), filozof olandez materialist şi determinist.

[179] *Vârsta de bronz* (fr.), operă celebră a sculptorului francez Auguste Rodin (1840–1917).

[180] Mare gânditor englez (1711–1776), adept al empirismului, scepticismului şi agnosticismului.

părea capabil de a exprima gânduri complicate în cuvinte simple, muzicale şi ritmice, citea cărţile acelea aşa cum ar fi citit un roman, cu un zâmbet fericit pe buze. Dar în niciuna dintre ele nu putu găsi exact ceea ce dorea. Citise undeva că fiecare om s-a născut ca discipol al lui Platon sau al lui Aristotel, sau stoic, sau epicurian; iar istoria lui George Henry Lewes[181] (în afară de faptul că eticheta toată filozofia drept fleacuri) îţi mai arăta şi că gândirea fiecărui filozof este legată inseparabil de personalitatea omului respectiv. Când ştiai acest lucru, puteai în mare măsură să ghiceşti ce fel de filozofie a scris respectivul. Impresia care se crea era deci nu că acţionezi într-un anumit fel deoarece gândeşti în felul acela, ci pentru că aşa eşti alcătuit. Şi adevărul n-avea nicio legătură cu toate acestea. Adevărul nici nu exista. Fiecare om era propriul său filozof şi sistemele complicate, muncite, pe care le alcătuiseră oamenii mari din trecut, erau valabile numai pentru autorii lor.

Deci, ceea ce trebuia făcut era să descoperi ce eşti, şi atunci, propriul tău sistem filozofic se năştea de la sine. Lui Philip i se păru că are de descoperit trei lucruri: relaţia dintre om şi lumea în care trăieşte, relaţia dintre om şi oamenii în mijlocul cărora trăieşte şi, în sfârşit, relaţia dintre om şi el însuşi. Îşi alcătui un plan amănunţit de studiu.

Avantajul de a sta în străinătate este că, venind în contact cu obiceiurile şi comportarea oamenilor în mijlocul cărora trăieşti, le observi din afară şi vezi că ele nu sunt supuse necesităţii în care cred oamenii care au aceste obiceiuri şi comportări, E imposibil să nu descoperi cum credinţele care sunt pentru tine absolut evidente constituie ceva absurd pentru străini. Anul petrecut în Germania, şederea îndelungată la Paris, îl pregătiseră pe Philip să primească cu un sentiment de uşurare învăţătura sceptică la care ajunsese acum. Îşi dădu seama că nimic nu e bun şi nimic nu e rău; lucrurile erau pur şi simplu adaptate unui

[181] Gânditor şi literat englez (1817–1878); a exercitat o influenţă asupra scriitorilor victorieni, orientându-i spre ştiinţă.

anumit scop. Citi *Originea speciilor*[182]. I se păru că ea furnizează o explicaţie pentru multe dintre frământările lui. Acum se simţea ca un explorator care a stabilit pe cale raţională că trebuie să i se înfăţişeze anumite caracteristici naturale şi, mergând în susul unui râu lat, descoperă undeva afluentul pe care se aştepta să-l găsească, în altă parte câmpiile fertile şi populate, iar dincolo, munţii. Când se face vreo mare descoperire, lumea e surprinsă ulterior că nu a fost acceptată dintr-odată şi efectul ei este destul de puţin important chiar şi asupra acelora care îi recunosc realitatea. Primii cititori ai *Originii speciilor* au acceptat-o pe calea raţiunii; dar emoţiile lor, care constituie temeiul conduitei, au rămas neatinse. Philip se născuse cu o generaţie mai târziu decât contemporanii apariţiei cărţii şi multe dintre lucrurile care-i îngroziseră pe aceştia se sedimentaseră între timp în mentalitatea epocii, aşa că el se văzu în stare s-o accepte cu inima uşoară. Era profund mişcat de măreţia luptei pentru viaţă şi regula etică pe care o sugera ea părea că se armonizează cu predispoziţiile lui. Îşi spuse că puterea reprezintă un drept. De o parte stătea societatea, un organism cu propriile sale legi de dezvoltare şi autoconservare, în timp ce de partea cealaltă stătea individul. Acţiunile care erau în avantajul societăţii erau descrise de către aceasta ca fiind virtuoase, iar cele care, dimpotrivă, o dezavantajau, erau denumite vicioase. Binele şi răul nu însemnau altceva. Păcatul era o prejudecată de care omul liber trebuie să se elibereze. Societatea avea trei arme pe care le putea folosi în lupta împotriva individului – legile, opinia publică şi conştiinţa; te puteai împotrivi primelor două prin viclenie, aceasta fiind singura armă a celor slabi împotriva celor puternici: opinia colectivă punea bine problema, spunând că păcatul apare atunci când ai fost prins; dar conştiinţa era trădătorul dinăuntrul cetăţii; ea dădea în fiecare inimă bătălia societăţii şi îl făcea pe individ să se arunce chiar pe sine, ca o jertfa inutilă adusă prosperităţii duşmanului său. Era limpede că statul şi individul înzestrat cu conştiinţă de sine constituiau doi

[182] Opera principala a naturalistului Charles Darwin (1809–1882).

termeni aflaţi într-o contradicţie de neîmpăcat. Statul îl foloseşte pe individ pentru propriile sale scopuri, călcându-l în picioare dacă-i stai în cale, sau răsplătindu-l cu medalii, pensii, onoruri, când îl slujeşte cu credinţă; individul, puternic numai prin independenţa lui, îşi croieşte drum în cadrul statului, de dragul comodităţii, plătind cu bani sau cu serviciile sale, pentru anumite beneficii, dar fără să aibă sentimentul obligaţiei; indiferent faţă de recompense, nu cere decât «să fie lăsat în pace. El este călătorul independent care foloseşte biletele agenţiei de voiaj „Cook”, numai pentru că-l scutesc de bătaie de cap, dar priveşte cu un dispreţ bonom grupurile conduse de un ghid. Omul liber nu poate săvârşi niciun rău. El face tot ce vrea – dacă poate – propria sa putere este singura măsură a moralităţii lui. El recunoaşte legile statului şi le poate încălca fără să aibă sentimentul păcatului, dar, dacă e pedepsit, acceptă pedeapsa fără ranchiună. Societatea deţine puterea.

Dar dacă pentru individ nu există drept şi nedrept, atunci în ceea ce priveşte conştiinţa, Philip trăgea concluzia că ea şi-a pierdut orice putere. Cu un strigăt de triumf el îl înşfacă de guler pe ticălos şi-l smulse din pieptul lui. Dar, în felul acesta, nu se apropie mai tare de sensul vieţii. De ce există lume? Şi de ce mai apăruseră oamenii? Acestea rămâneau lucruri la fel de inexplicabile ca şi până atunci. Fără îndoială, un anumit motiv trebuia să existe. Se gândi la parabola cu covorul persan, pe care i-o spusese Cronshaw. El o propusese ca o cheie a enigmei şi, în mod misterios, declarase că ea nu constituie câtuşi de puţin un răspuns dacă nu-l descoperi singur.

„Mă întreb ce naiba o fi vrut să spună”, gândi Philip.

Şi aşa, în ultima zi din septembrie, nerăbdător să-şi pună în aplicare toate aceste noi teorii asupra vieţii, având o mie şase sute de lire şi un picior strâmb, Philip porni pentru a doua oară spre Londra, ca să ia viaţa pentru a treia oară de la capăt.

Capitolul LIV

Examenul pe care-l trecuse Philip înainte de a intra ca ucenic la expertul contabil îi dădea posibilitatea să se înscrie la o şcoală medicală. Îşi alese Spitalul Sf. Luca, pentru că acolo studiase tatăl lui şi, înainte de sfârşitul trimestrului de vară, se duse la Londra pentru o zi, ca să vorbească cu secretarul. Obţinu de la acesta o listă de camere disponibile şi-şi închirie o locuinţă într-un imobil sărăcăcios, care prezenta avantajul de a se afla doar la câteva minute de spital.

— Va trebui să te hotărăşti cu ce parte a corpului vrei să începi când o să înveţi disecţia, îi spuse secretarul. Cred că cel mai bine ar fi să începi să diseci un picior, aşa fac mai toţi studenţii; probabil li se pare că e mai uşor.

Philip află că primul său curs este de anatomie, la ora unsprezece, aşa că pe la zece jumătate traversă şchiopătând strada şi, cu oarecare teamă, se îndreptă spre şcoala medicală. Chiar la intrare văzu o mulţime de anunţuri – liste de prelegeri, programul meciurilor de fotbal şi aşa mai departe; le privi cu un aer degajat, încercând să pară pe cât posibil un om care se simte în largul lui. Intrară din ce în ce mai mulţi tineri şi chiar adolescenţi, căutându-şi scrisorile printre teancurile de pe stelaj, flecărind între ei şi coborând la subsol unde era sala de lectură a studenţilor. Philip văzu vreo câţiva cu o înfăţişare timidă şi dezorientată, învârtindu-se fără vreo ţintă pe acolo şi presupuse că şi ei, ca şi dânsul, erau nou-veniţi. După ce parcurse toate anunţurile, văzu o uşă de sticlă care dădea într-o sală ce părea să fie un muzeu şi, cum mai avea douăzeci de minute disponibile, intră. Era o colecţie de specimene patologice. Curând se apropie de el un băiat de vreo optsprezece ani.

— Spune-mi, eşti în anul întâi?

— Da, răspunse Philip.

— N-ai idee unde e sala de curs? E aproape unsprezece.

— Da, cred că n-ar fi rău să încercăm s-o găsim.

Ieşind din muzeu, dădură într-un coridor lung şi întunecos, cu pereţii vopsiţi în două nuanţe de roşu, şi numeroşii tineri care îl străbăteau păreau să le indice drumul. Ajunseră la o uşă pe care scria: „Amfiteatrul de anatomie”. Philip descoperi că e deja plin. Băncile erau aşezate în trepte şi tocmai când intră Philip, veni un uşier şi puse un pahar cu apă pe masa din centrul amfiteatrului, după care aduse un pelvis şi oasele din dreapta şi din stânga bazinului. Mai intrară câţiva tineri şi se aşezară, aşa că pe la unsprezece nu mai rămăsese aproape niciun loc liber. Erau cam şaizeci de studenţi cu totul. Majoritatea erau mult mai tineri decât Philip, băieţi imberbi de optsprezece ani, dar câţiva erau mai în vârstă decât el: observă un bărbat înalt, cu o mustaţă de un roşu aprins, care ar li putut să aibă şi treizeci de ani; un alt individ, cu părul negru, avea cam cu vreo doi ani mai puţin; dar era şi un bărbat cu ochelari şi cu barba căruntă.

Intră şi profesorul, domnul Cameron, un bărbat frumos, cu părul alb şi cu trăsăturile regulate. Strigă catalogul şi apoi ţinu o mică cuvântare. Vorbea cu glas plăcut, în cuvinte alese, făcând impresia că simte o plăcere deosebită să le aranjeze cât mai frumos. Le sugeră să-şi procure vreo două cărţi şi-i sfătui să-şi cumpere un schelet. Vorbea de anatomie cu mult entuziasm: era esenţială pentru studiul chirurgiei şi cunoaşterea ei te făcea să apreciezi mai bine arta. Philip ciuli urechile. Ulterior află că domnul Cameron le ţinea prelegeri şi studenţilor de la Academia Regală de Arte. Stătuse mulţi ani în Japonia, având un post la Universitatea din Tokio, şi se mândrea cu capacitatea lui de apreciere a frumosului.

— Va trebui să învăţaţi multe lucruri plicticoase, încheie dânsul cu un zâmbet indulgent, pe care le veţi uita în clipa în care veţi trece examenul de absolvire, dar, în ce priveşte anatomia, e mai bine să fi învăţat şi să fi uitat decât să nu fi învăţat deloc.

Luă de pe masă pelvisul şi începu să-l descrie. Vorbea bine şi clar.

La sfârşitul prelegerii, băiatul care îi adresase cuvântul lui Philip în sala muzeului şi care se aşezase lângă el în amfiteatru, îi propuse să meargă în sala de disecţie. O porniră înapoi pe coridor şi un uşier îi îndreptă către sala dorită. De îndată ce intrară, Philip înţelese de unde provenea mirosul înţepător pe care-l remarcase pe coridor. Îşi aprinse pipa. Uşierul chicoti.

— O să vă deprindeţi curând cu duhoarea. Eu nici n-o mai bag în seamă.

Îl întrebă pe Philip cum îl cheamă şi-i căută numele pe lista afişată.

— Dumneata ai de disecat un picior – numărul patru.

Philip văzu că numele lui este legat printr-o acoladă de un alt nume.

— Dar asta ce înseamnă? întrebă el.

— În momentul de faţă n-avem la dispoziţie decât foarte puţine cadavre. A trebuit să repartizăm câte doi studenţi la unul.

Sala de disecţie era o încăpere vastă, vopsită la fel cu coridoarele, partea de sus trandafirie, iar partea de jos un fel de cărămiziu de o nuanţă mai închisă. Plăci de fier cu şanţuri erau dispuse la intervale regulate, de-a lungul pereţilor, formând un unghi drept cu aceştia; pe fiecare dintre ele se afla câte un cadavru. Majoritatea erau trupuri de bărbaţi, care căpătaseră o culoare întunecată din pricina substanţei folosite pentru conservare şi epiderma lor semăna cu pielea argăsită. Erau îngrozitor de emaciate. Uşierul îl conduse pe Philip către una dintre aceste mese, lângă care se afla deja un tânăr.

— Carey te cheamă? întrebă acesta.

— Da.

— Ei, atunci împărţim între noi piciorul ăsta. Noroc că e un cadavru de bărbat, nu?

— De ce? întrebă Philip.

— În general, studenţii preferă trupurile bărbăteşti, zise uşierul. Cele femeieşti ar putea să aibă prea multă grăsime.

Philip se uită la cadavru. Braţele şi picioarele erau atât de subţiri, încât aproape nu aveau nicio formă, iar coastele îi

ieşeau atât de tare, încât pielea era întinsă pe ele. Era un bărbat de vreo patruzeci şi cinci de ani, cu barba căruntă şi cu câteva fire de păr incolor pe ţeastă; avea ochii închişi şi-i căzuse falca de jos. Lui Philip aproape nu-i venea să creadă că şi acesta fusese cândva un om. Şi totuşi, şirul acesta de cadavre expuse avea în el ceva teribil şi înfiorător.

— Mă gândeam să încep la ora două, zise tânărul care făcea disecţie împreună cu Philip.

— Bine, mă întorc şi eu până atunci.

Cu o zi înainte cumpărase trusa de instrumente necesară şi acum i se dădu un dulăpior. Se uită la băiatul care îl însoţise până în sala de disecţie şi văzu că e alb la faţă.

— Îţi face rău? îl întrebă Philip.

— Până acum nu am mai văzut niciodată un mort.

Merseră pe coridor până ajunseră la poarta şcolii. Philip îşi aminti de Fanny Price. Acela fusese primul lui contact cu moartea şi-şi aminti cât de tare îl impresionase. Între vii şi morţi era o distanţă de nemăsurat; păreau să aparţină unor specii diferite; era ciudat să te gândeşti că doar cu puţină vreme mai înainte vorbiseră, se mişcaseră, mâncaseră şi râseseră. Morţii aveau ceva oribil în ei şi nu-ţi era greu să ţi-i închipui exercitând o influenţă malefică asupra celor vii.

— Nu vrei să mergem să mâncăm ceva? îl întrebă pe Philip noul său prieten.

Coborâră la subsol unde era amenajat un restaurant într-o cameră întunecoasă şi acolo studenţii găseau cam acelaşi meniu ca la o plăcintărie. În timp ce mâncau (Philip luă un pişcot cu unt şi o ceaşcă de cacao) află că tovarăşul său se numeşte Dunsford. Era un băiat cu un ton plăcut, cu nişte ochi albaştri frumoşi, cu părul negru cârlionţat, cu oasele mari, cu vorba şi gesturile tărăgănate. Venise de curând de la Clifton[183].

— Te înscrii la examenul combinat? îl întrebă Philip.

— Da, vreau să-mi iau diploma cât mai curând.

— Şi eu mă înscriu, dar după aceea am să merg la Colegiul de Chirurgie, în asta vreau să mă specializez.

Majoritatea studenţilor se înscriau la cursul Catedrei

[183] Suburbie a oraşului Bristol.

bicefale a Colegiului Chirurgilor şi a Colegiului Medicilor; dar cei mai ambiţioşi sau mai harnici dintre ei adăugau la aceasta studiile mai îndelungate care duceau către obţinerea unui titlu de la Universitatea din Londra. Când Philip ajunse la Sf. Luca, tocmai se schimbase regulamentul şi cursurile durau cinci ani în loc de patru, cum fuseseră pentru cei înscrişi înainte de toamna anului 1892. Dunsford îşi alcătuise un plan foarte bine chibzuit şi-i spuse lui Philip cum se desfăşoară de obicei lucrurile. Primul examen combinat era la biologie, anatomie şi chimie; dar îl puteai da pe bucăţi şi majoritatea studenţilor treceau examenul parţial de biologie la trei luni după intrarea în şcoală. Biologia fusese adăugată de curând materiilor din curriculum, dar nu se cereau decât cunoştinţe minimale.

Philip întârzie câteva minute la întoarcerea în sala de disecţie, pentru că uitase să-şi cumpere mânecuţele pe care le purtau studenţii ca să-şi protejeze cămăşile, şi găsi pe câţiva dintre colegi lucrând deja. Colegul său începuse la ora fixată şi se ocupa cu disecţia inervaţiei cutanate. Doi studenţi se apucaseră să taie celălalt picior, iar alţii se ocupau de braţele cadavrului.

— Nu te superi că am şi început?

— Nu-i nimic, dă-i înainte, zise Philip.

Luă cartea, o deschise la o diagramă a piesei disecate şi se uită la ce trebuiau ei să găsească.

— Dar văd că te pricepi straşnic, zise Philip.

— A, ştii, am mai făcut multă disecţie, pe animale, pentru anul pregătitor.

Deasupra mesei de disecţie, studenţii începuseră o conversaţie animată, în parte cu privire la munca lor, în parte în legătură eu campionatul de fotbal, cu prosectorii şi cu prelegerile. Philip îşi dădu seama că e mult mai bătrân decât ceilalţi, care erau încă nişte boboci. Dar vârsta este mai degrabă o chestie de cunoştinţe decât de ani; şi Newson, tânărul harnic cu care împărţea piesa de disecţie, se simţea absolut în largul lui în această materie. Poate că de fapt îi părea chiar bine dacă putea face pe grozavul şi-i explică pe larg lui Philip despre ce e vorba. În ciuda

înţelepciunii acumulate, Philip asculta cu un aer foarte supus. Apoi luă în mână bisturiul şi pensa şi începu să lucreze sub privirile celuilalt.

— E straşnic să ai un cadavru atât de slab, zise Newson, ştergându-se pe mâini. Probabil că boşorogul nu mâncase nimic de o lună de zile.

— Mă întreb de ce o fi murit? murmură Philip.

— A, dracu' ştie, cum mor toţi bătrânii, mai ales de foame, bănuiesc... Stai, stai, ai grijă să nu tai artera aia.

— E foarte uşor să spui nu tăia artera aia, comentă unul dintre băieţii care lucrau la celălalt picior. Numai că dobitocul ăsta bătrân are artera prost plasată.

— Arterele sunt întotdeauna prost plasate, zise Newson. Mai niciodată nu găseşti ceea ce e considerat normal. Probabil tocmai de-aia îi şi zice normal.

— Nu mai spune lucruri dintr-astea, zise Philip, că altfel o să mă tai şi eu.

— Dacă te tai cumva, îi răspunse Newton, debordând de informaţii utile, spală-te imediat cu antiseptic. Asta e singurul lucru în privinţa căruia trebuie să ai multă grijă. Anul trecut era un tip pe aici care, dintr-o simplă înţepătură, pe care a neglijat-o, a făcut septicemie.

— Şi i-a trecut?

— Aş, de unde! Peste o săptămână a murit. M-am dus şi l-am văzut şi eu în sala de autopsie.

Cam pe la ora ceaiului, pe Philip îl durea spatele şi, cum mâncase foarte puţin la dejun, abia aştepta să pună ceva în gură. Mâinile lui căpătaseră mirosul acela specific pe care-l remarcase prima dată pe coridor în dimineaţa respectivă. I se păru că şi brioşele de la ceai au acelaşi gust.

— Ei, o să te deprinzi şi cu asta, îi zise Newson. Când n-o să mai simţi duhoarea asta a sălii de disecţie, o să ţi se pară că eşti tare singur.

— N-am de gând s-o las să-mi strice pofta de mâncare, zise Philip punând în gură o bucată de chec, după ce terminase brioşele.

Capitolul LV

Ideea lui Philip despre viaţa studenţilor în medicină se întemeia, ca şi cea a marelui public, pe reprezentările pe care le făcuse Charles Dickens, la mijlocul secolului al XIX-lea. Curând descoperi că Bob Sawyer[184], dacă existase vreodată, nu mai semăna deloc cu studentul în medicină din vremea lui.

Profesiunea de medic e îmbrăţişată de tot felul de oameni, şi fireşte că unii dintre ei sunt leneşi şi nechibzuiţi. Lor li se pare că e o viaţă uşoară şi pierd zadarnic câţiva ani; apoi, pentru că dau de fundul sacului sau pentru că părinţii supăraţi refuză să-i mai sprijine, părăsesc spitalul. Alţii găsesc că examenele sunt prea grele pentru ei; un şir de eşecuri le răpeşte curajul şi rezistenţa. Şi, cuprinşi de panică, de îndată ce ajung în clădirile înspăimântătoare ale Colegiului Chirurgilor şi Medicilor, uită toate cunoştinţele pe care înainte le aveau atât de clare în minte. An după an ei rămân obiectul batjocurii bonome a studenţilor mai tineri; unii dintre ei se târăsc cu greu ca să răzbată prin examenele necesare pentru obţinerea titlului de farmacist; alţii ajung asistenţi medicali necalificaţi, o situaţie precară, în care se află la discreţia patronului lor; soarta lor e să trăiască în sărăcie şi beţie şi numai Dumnezeu ştie cum sfârşesc. Dar cei mai mulţi dintre studenţii în medicină sunt tineri harnici aparţinând claselor de mijloc şi dispun de o alocaţie suficientă pentru a trăi în acelaşi mod onorabil cu care sunt deprinşi de acasă. Mulţi sunt fii de doctori care au căpătat deja ceva din maniera profesională; cariera lor este hotărâtă dinainte; de îndată ce se califică, îşi propun să ceară o slujbă la un spital şi, după ce o exercită o vreme (şi poate şi după o călătorie în Extremul Orient ca medic pe vapor), se alătură tatălui lor şi-şi petrec restul zilelor la un cabinet din provincie. Doi-trei dintre ei se arată a avea o

[184] Personaj din romanul *Documentele clubului Pickwick*.

înzestrare excepţională: ei vor obţine diverse premii şi burse oferite în fiecare an celor merituoşi, vor căpăta slujbe din ce în ce mai bune în spitale, vor fi angajaţi permanent, îşi vor deschide cabinete în Harley Street[185] şi, specializându-se într-un domeniu sau altul, vor deveni prosperi, eminenţi şi cu un titlu important.

Cariera de medic este singura pe care o poate începe un bărbat la orice vârstă, având şansa de a-şi câştiga cu ea existenţa. Printre colegii de an ai lui Philip, erau vreo trei-patru trecuţi de prima tinereţe: unul dintre ei se angajase în marină, dar, după cum se spunea, fusese concediat din cauza beţiei; era un bărbat de vreo treizeci de ani, cu faţa roşie, cu gesturi brutale, cu glasul răsunător. Altul era un bărbat căsătorit, cu doi copii, care pierduse bani din pricina unui avocat necinstit; avea înfăţişarea copleşită a celui zdrobit de lumea înconjurătoare; lucra în tăcere şi era limpede că, din pricina vârstei, îi venea destul de greu să reţină date şi amănunte. Mintea lui mergea încet. Îţi făcea rău când vedeai cât de asiduu lucrează.

Philip se acomodă foarte bine în cămăruţele pe care le închinase. Îşi aranjă cărţile şi atârnă pe pereţi tablourile şi desenele pe care le avea. Deasupra lui, la etajul unde se afla salonul, locuia Griffiths, un student din anul al cincilea; dar Philip îl vedea foarte rar, pe de o parte pentru că era ocupat mai ales cu spitalul şi, pe de altă parte, pentru că învăţase la Oxford. Viitorii medici care urmaseră înainte la vreo universitate aveau un spirit de gaşcă foarte dezvoltat; recurgeau la tot felul de mijloace, fireşti pentru tineri, ca să le imprime celor mai puţin norocoşi decât ei un complex de inferioritate care li se părea lor o necesitate în această situaţie; celorlalţi studenţi li se părea destul de greu de suportat seninătatea lor olimpiană. Griffiths era un băiat înalt, cu părul roşcat, bogat şi creţ, şi cu ochii albaştri, cu pielea albă şi buzele foarte roşii; făcea parte dintre oamenii aceia norocoşi pe care îi simpatizează toată lumea, pentru că avea un temperament optimist şi o veselie imbatabilă. Cânta puţin la pian şi interpreta cu patos cântece vesele;

---

[185] Cartierul medicilor la Londra.

seară de seară, în timp ce Philip citea în singurătate în camera lui, auzea deasupra strigătele şi râsetele zgomotoase ale prietenilor lui Griffiths. Îşi amintea de serile acelea încântătoare de la Paris, în care stătea în atelier cu Lawson, Flanagan şi Clutton şi vorbeau despre artă şi morală, despre aventurile galante din prezent şi despre celebritatea pe care le-o rezerva viitorul. Îl cuprinse nostalgia, îşi dădu seama că e foarte uşor să faci un gest eroic, dar e greu să te conformezi rezultatelor lui. Partea cea mai proastă era că munca pe care o îndeplinea i se părea teribil de plicticoasă. Pierduse obiceiul de a răspunde la întrebările puse de profesori. În timpul prelegerilor, nu reuşea să fie atent. Anatomia era o ştiinţă înfiorătoare care nu-ţi cerea altceva decât să înveţi pe de rost o cantitate imensă de lucruri; disecţia îl plictisea; nu-şi dădea seama ce rost are să tai cu multă osteneală şi atenţie diverşi nervi şi diverse artere, când, cu mult mai puţină bătaie de cap, puteai să vezi, în diagramele din carte sau pe specimenele din muzeul de patologie, exact locul unde sunt situate.

Se împrieteni din întâmplare cu mai mulţi colegi, dar nu legă nicio amiciţie strânsă, întrucât nu părea să aibă prea multe în comun cu ei. Când încerca să se intereseze de preocupările lor, avea impresia că li se pare că-i ia de sus. Nu era dintre acei oameni care pot să vorbească despre ceea ce-i impresionează, fără să le pese dacă îşi plictisesc sau nu interlocutorii. Auzind că a studiat artele la Paris şi mândrindu-se teribil cu gusturile sale, unul dintre colegi încercă să discute cu el despre artă. Numai ca pe Philip îl scoteau din sărite părerile care veneau în contradicţie cu ale lui; şi, descoperind curând că ideile celuilalt sunt cele convenţionale, începu să vorbească monosilabic. Philip ţinea la popularitate, dar nu era în stare să intre în vorbă cu ceilalţi. Nu era amabil de teamă să nu fie respins şi îşi ascundea timiditatea, deosebit de puternică încă, îndărătul unei răceli taciturne. Trecea prin aceleaşi experienţe prin care trecuse şi în şcoală, dar, de data aceasta, libertatea vieţii studenţilor în medicină îi dădea posibilitatea să trăiască în mare măsură singur.

Fără să facă niciun efort, se împrieteni cu Dunsford, băiatul cu statură masivă şi tenul proaspăt, cu care făcuse cunoştinţă la începutul anului. Dunsford se ataşă de Philip pur şi simplu pentru că era prima persoană pe care o cunoscuse la spitalul Sf. Luca. N-avea cunoştinţe la Londra, aşa că se deprinse ca sâmbăta seara să se ducă împreună cu Philip la un music-hall, luând locuri la stal, sau la teatru, unde-şi cumpărau bilete la galerie. Dunsford era cam prostuţ, dar avea o fire bună şi nu se supăra niciodată; întotdeauna vorbea numai în clişee, dar, când Philip râdea de el, Dunsford nu făcea decât să zâmbească. Avea un zâmbet foarte dulce. Philip ţinea la el în ciuda faptului că-l transforma într-o ţintă a ironiilor sale; îl amuza candoarea lui Dunsford şi-l incinta firea lui agreabilă: avea tocmai acel farmec personal despre care Philip simţea cu o acuitate chinuitoare că lui îi lipseşte.

Adeseori se duceau să bea ceaiul în strada Parlamentului pentru că Dunsford o plăcea pe una dintre chelneriţele tinere. Philip n-o găsea deloc atrăgătoare. Era înaltă şi subţire, cu şoldurile înguste şi cu un piept de adolescent.

— La Paris nimeni nu s-ar uita la ea, zise Philip dispreţuitor.

— Are o faţă care te înnebuneşte, zise Dunsford.

— Dar parcă ce contează faţa?

Avea o faţă mică, cu trăsături regulate, ochi albaştri şi fruntea înaltă, pe care pictorii victorieni, lordul Leighton[186], Alina Tadema[187] şi încă o sută de alţi oameni o impuseseră lumii în care trăiau drept model al frumuseţii elene. Avea un păr foarte bogat, pieptănat tare îngrijit şi lăsat pe frunte sub forma unui breton meticulos aranjat. Era foarte anemică. Avea buzele subţiri şi palide şi pielea ei era delicată, de o culoare uşor verzuie, fără pic de roşeaţă în obraji. Avea dinţi foarte frumoşi. Îşi dădea toată osteneala să nu-şi strice mâinile lucrând, aşa că ele rămâneau mici,

[186] Frederick Leighton (1830–1896), pictor englez de orientare clasicizantă.

[187] Sir Lawrence Alma-Tadema (1836–1912), pictor englez de origine olandeză.

subţiri şi albe. Îşi îndeplinea îndatoririle cu un aer de plictiseală cumplită.

Dunsford, fiind foarte sfios cu femeile, nu izbutise niciodată să intre într-o conversaţie cu ea, aşa că-l rugă insistent pe Philip să-l ajute.

— Atâta aş vrea, să-mi faci doar începutul, zicea el, după aceea mă descurc şi singur.

Ca să-i facă pe plac, Philip aruncă din când în când o vorbă sau două, dar fata nu răspundea decât monosilabic, îi cântărise ea bine din ochi. Erau foarte tineri şi ea bănui că sunt studenţi. N-o interesau. Dunsford observă că un bărbat cu părul cânepiu şi mustaţa ţepoasă, neamţ după cât părea, se bucura de multă atenţie din partea ei ori de câte ori intra în local; în asemenea împrejurări, numai dacă o strigau de două-trei ori, izbuteau s-o mai facă să le ia comanda. Pe clienţii pe care nu-i cunoştea îi trata cu o insolenţă de-a dreptul glacială, iar când vorbea cu un cunoscut, nici nu-i păsa de strigătele clienţilor grăbiţi. Avea arta de a le trata pe femeile care doreau o gustare cu o impertinenţă suficientă pentru a le irita, fără să le dea însă prilejul de a se plânge patroanei, într-o zi, Dunsford îi spuse lui Philip că fata se numeşte Mildred. Aflase acest lucru auzindu-le pe celelalte chelneriţe când o strigau.

— Vai, ce nume odios, zise Philip,

— De ce? întrebă Dunsford. Mie îmi place.

— Dar e atât de pretenţios!

Din întâmplare, în ziua respectivă neamţul nu venise şi, când fata le aduse ceaiul, Philip îi spuse zâmbind:

— Văd că prietenul dumitale nu e aici astăzi.

— Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi, răspunse ea cu răceală.

— Mă refeream la nobilul cu mustaţa cânepie. Te-a părăsit pentru alta?

— Sunt oameni cărora nu le-ar strica deloc să-şi vadă de treburile lor, i-o reteză ea.

Fata se îndepărtă şi, cum timp de câteva minute nu mai avu de servit pe nimeni, se aşeză pe un scaun şi răsfoi ziarul de seară pe care-l uitase un client.

— Nu e bine dacă o faci să fie cu fundul în sus, zise

Dunsford.
— Nu mă interesează absolut deloc poziţia vertebrelor ei, îi răspunde Philip.
Şi totuşi, realitatea era că se stârnise puţin. Îl irita faptul că o femeie cu care a încercat să fie amabil s-a ofensat. Când ceru nota de plată, se aventură să spună ceva ca să lege o conversaţie.
— Nu mai suntem în relaţii de bună ziua? zâmbi el.
— Datoria mea aici este să iau comenzile de la clienţi şi să-i servesc. N-am nimic să le spun şi nu vreau nici ca ei să-mi spună mie ceva.
Lăsă jos hârtiuţa pe care însemnase ce aveau ei de plată şi se întoarse la masa la care stătuse până atunci. De furie, Philip se făcu roşu ca racul.
— Asta e o piatră în grădina ta, Carey, zise Dunsford după ce ieşiră.
— Dă-o dracului de mitocancă! zise Philip. Nici nu mai vin aici.
Avea destulă influenţă asupra lui Dunsford ca să-l convingă să meargă să bea ceaiul în alt local, şi curând Dunsford găsi pe altcineva cu care să flirteze. Şi totuşi, palma pe care o primise din partea chelneriţei îl sâcâia. Dacă ar fi fost politicoasă cu el, ar fi rămas absolut indiferent; dar se vedea de la o poştă că-l găseşte antipatic şi de aceea era rănit în mândria lui. Nu-şi putea înfrânge dorinţa de a se răzbuna pe ea. Era furios pe el însuşi pentru că putea să nutrească un sentiment atât de josnic, şi totuşi, cele câteva zile de demnitate care-l împiedicaseră să mai intre în localul acela nu-l ajutară să treacă peste acest simţământ; curând ajunse la concluzia că, de fapt, dacă ar vedea-o, ar scăpa de o obsesie. Dacă o să facă acest lucru, fără îndoială că o să înceteze să se mai gândească la ea. Într-o după-amiază, pretextând că are o treabă – asta întrucât îi era destul de ruşine de slăbiciunea lui – îl părăsi pe Dunsford şi se duse întins la localul în care jurase că n-o să mai pună niciodată piciorul. În clipa în care intră, o văzu pe chelneriţă şi se aşeză la una dintre mesele la care servea ea. Se aştepta s-o audă făcând vreo referire la

faptul că nu mai dăduse pe acolo de o săptămână, dar, când ea se apropie să-i ia comanda, nu scoase o vorbă. Şi doar o auzise adeseori spunându-le altor clienţi: „Hei, lume nouă!”.

Nimic din atitudinea ei nu trăda faptul că l-ar mai fi văzut până atunci. Încercând să-şi dea seama dacă uitase cu adevărat de el, când îi aduse ceaiul, o întrebă:

— Prietenul meu n-a venit astă-seară?

— Nu, nu l-am mai văzut de câteva zile.

Philip dorea să folosească asta ca să deschidă o conversaţie, dar, în mod ciudat, se trezi cuprins de spaimă şi nu găsi niciun lucru pe care ar fi putut să-l spună. De altfel, ea nu-i dădu nici cel mai mic prilej s-o facă, ci plecă imediat. Philip n-avu posibilitatea să mai zică nimic până când ceru să-i facă nota de plată.

— Urâtă vreme, nu? zise el.

Îi venea rău de ciudă că se văzuse silit să folosească o frază atât de banală. Nu înţelegea deloc de ce fata asta îl făcea să se simtă atât de stânjenit.

— Pentru mine nu prea contează cum e vremea de afară, întrucât eu trebuie sa stau aici toată ziua.

Tonul ei era de o insolenţă care avea un deosebit dar de a-l scoate din sărite. Îi veni pe buze o remarcă sarcastică, dar se strădui să n-o rostească.

În sinea lui îşi zise furios: „Ce n-aş da să-mi spună o obrăznicie, ca să pot s-o reclam, să văd c-o dă afară. Aşa i-ar trebui”.

Capitolul LVI

Nu izbutea să-şi mai ia gândurile de la fata aceea. Râse înciudat de propria lui prostie: era absurd să-i pese de ce i-a spus o chelneriţă anemică; dar se simţea în mod ciudat umilit. Deşi nimeni nu ştia că a fost umilit, în afară de Dunsford, care, fără îndoială, şi uitase între timp, Philip îşi

dădu seama că n-o să-i tihnească până n-o să şteargă această ruşine. Se gândi în fel şi chip ce-ar fi mai bine să facă. Se hotărî să se ducă în fiecare zi la localul acela; era evident că-i făcuse o impresie neplăcută fetei, dar credea că are destule resurse intelectuale ca să i-o poată şterge; o să aibă grijă să nu spună nimic de natură a ofensa nici măcar pe cea mai susceptibilă persoană din lume. Asta şi făcu, dar tot fără niciun rezultat. Când intra şi spunea „bună seara”, ea îi răspundea cu aceleaşi cuvinte, iar odată, când el omise să le mai spună, ca să vadă dacă o să-l salute ea întâi, chelneriţă nu zise absolut nimic. În sinea lui mormăi o expresie care, deşi se poate adeseori aplica sexului feminin, nu e folosită prea frecvent în societatea aleasă; apoi, fără să i se clintească niciun muşchi de pe faţă, îşi comandă ceaiul, îşi puse în gând să nu scoată o vorbă şi părăsi localul fără să spună ca de obicei „bună seara”. Îşi făgădui să nu mai revină niciodată acolo, dar a doua zi la ora ceaiului începu să se simtă agitat. Încercă să-şi schimbe gândurile, dar constată că nu şi le poate stăpâni. În cele din urmă, îşi spuse cu disperare:

— În fond nu văd de ce nu m-aş duce, dacă am chef.

Se luptase multă vreme cu el însuşi şi era aproape şapte când intră în local.

— Am crezut că nu mai veniţi, îi spuse fata după ce Philip se aşezase la masă.

Inima lui Philip zvâcni să-i spargă pieptul şi simţi cum se roşeşte.

— Am fost reţinut. N-am putut veni mai devreme.

— Vă faceţi că nu mai cunoaşteţi lumea sau mi se pare mie?

— Ei, nu chiar aşa.

— Sunteţi student, nu?

— Da.

Dar cu asta curiozitatea ei păru satisfăcută. Plecă de la masa lui şi cum la ora aceea târzie nu mai era alt client în partea unde servea ea, se cufundă în lectura unui roman ieftin. Pe atunci nu existau încă ediţii ieftine din cărţile bune. În schimb, se tipăreau mereu alte şi alte lucrări

ieftine, scrise la comandă de bieţi salahori literari şi destinate să fie consumate de inculţi. Philip era în culmea fericirii; fata îi vorbise din proprie iniţiativă; era convins că se apropie timpul când o să-i vină lui rândul să-i spună fetei ce părere are despre ea. Ar fi o mare uşurare să-i poată arăta imensul lui dispreţ. Se uită bine la ea. E drept că avea un profil frumos; era extraordinar faptul că englezoaicele tinere aparţinând clasei ei aveau adeseori trăsături atât de frumoase, încât îţi tăiau pur şi simplu respiraţia; dar profilul ei era rece ca marmura, iar pielea ei delicată cu o tentă verzuie avea în ea ceva nesănătos. Toate chelneriţele erau îmbrăcate la fel, cu rochii negre simple, cu un şorţuleţ alb, cu manşete şi bonete albe. Pe o jumătate de foaie de hârtie pe care o avea în buzunar, Philip îi schiţă portretul, aşa cum o vedea aplecată asupra cărţii (fata mişca buzele în timp ce citea) şi la plecare îl lăsă pe masă. Gestul se dovedi foarte inspirat, pentru că a doua zi, când intră, fata îi zâmbi.

— Habar n-am avut că ştiţi să desenaţi, îi spuse ea.

— Am urmat doi ani artele plastice la Paris.

— Desenul ăla pe care l-aţi lăsat aseară pe masă l-am arătat patroanei şi tare s-a mai minunat de el. Oare chiar eu eram?

— Da, zise Philip.

Când fata se duse să-i aducă ceaiul, se apropie de el o altă chelneriţă.

— Am văzut portretul pe care i l-aţi făcut domnişoarei Rogers. Seamănă leit cu ea, adăugă chelneriţă.

Philip află astfel cum o cheamă şi, când îi ceru nota, o strigă pe nume.

— Văd că-mi cunoaşteţi şi numele, zise ea când se apropie.

— L-a pomenit prietena dumitale când mi-a vorbit despre desenul acela.

— Vrea s-o desenaţi şi pe ea. Dar eu zic că nu. Dacă începeţi, o să trebuiască s-o ţineţi tot aşa, şi pe urmă or să vrea toate să le faceţi portretul.

Apoi, fără nicio pauză şi pe un ton cu totul indiferent, întrebă:

— Dar unde e tânărul ăla care venea cu dumneavoastră? E plecat?

— Ia uite că îl mai ţii minte, vasăzică, spuse Philip.

— Era un tânăr foarte drăguţ.

Philip avu o senzaţie ciudată. Nu ştia exact ce poate să fie. Dunsford avea un păr creţ frumos, tenul proaspăt şi un zâmbet splendid. Philip se gândi cu invidie la toate aceste atuuri.

— A, s-a îndrăgostit, zise el râzând puţin,

Şchiopătând în drumul său spre casă, Philip repetă în sinea lui această conversaţie cuvânt cu cuvânt. Fata se împrietenise de-a binelea cu el. Când se va ivi prilejul, avea să-i propună să-i facă un portret mai ca lumea şi era sigur că fata o să accepte cu bucurie; avea o faţă interesantă, profilul ei era frumos şi chiar tenul ei clorotic avea ceva ciudat de fascinant. Încercă să şi-l amintească; la început îl asemănă cu supa de mazăre; dar, alungind furios această idee, se gândi la petalele unui boboc de trandafir galben pe care le smulgi înainte de a se fi deschis. Între timp îl părăsiseră toate resentimentele împotriva chelneriţei.

„Nu e deloc o fată rea”, murmură el.

Fusese o prostie din partea lui să se ofenseze de felul cum îi vorbea fata; fără doar şi poate, de vină fusese numai el; ea n-avusese intenţia de a se face dezagreabilă. Iar el ar fi putut să se deprindă până la vârsta asta cu ideea că, la prima vedere, înfăţişarea lui face o impresie proastă oamenilor. Îl măgulea grozav succesul pe care-l avusese cu desenul lui; de când constatase acest mic talent al lui, fata îl privea cu mai mult interes. A doua zi, Philip se simţi agitat. Se gândi să se ducă să ia prânzul la ceainăria aceea, dar era sigur că la ora respectivă o să fie aglomeraţie şi Mildred n-o să aibă posibilitatea să-i vorbească. De la o vreme, izbutise să se despartă de Dunsford la ora ceaiului şi deci, şi de data asta, intră singur în local exact la patru şi jumătate (după ce se uitase până atunci de vreo zece ori la ceas).

Mildred stătea cu spatele la el. Era aşezată la o masă şi vorbea cu neamţul pe care Philip îl văzuse acolo în fiecare

zi până acum două săptămâni, iar după aceea nu-l mai văzuse deloc. Neamţul vorbea şi Mildred râdea. Lui Philip râsul ei i se păru ordinar şi-i dădu fiori. O strigă, dar fata nu-l băgă în seamă; o strigă încă o dată, iar apoi, înfuriindu-se pentru că-şi pierduse stăpânirea de sine, bătu tare în masă cu bastonul. Fata se apropie botoasă.

— Bună ziua, îi spuse el.

— S-ar zice că sunteţi tare grăbit.

Fata îşi aplecă ochii asupra lui cu aerul acela insolent pe care Philip îl cunoştea foarte bine.

— Ascultă, dar ce-i cu dumneata? întrebă el.

— Dacă sunteţi amabil să-mi daţi comanda, vă aduc ce doriţi. Nu pot să stau toată seara la conversaţie.

— Un ceai şi o chiflă prăjită, te rog, răspunse scurt Philip.

Era furios pe ea. Avea la el ziarul *The Star* şi când fata îi aduse ceaiul se prefăcu absorbit de lectură.

— Dacă-mi faci acum şi nota nu te mai deranjez încă o dată, îi spuse el cu răceală.

Fata scrise bonul, i-l puse pe masă şi se întoarse la neamţ. Curând se afla din nou absorbită de conversaţia animată cu acesta. Era un bărbat de statură mijlocie, cu faţa rotundă caracteristică neamului său şi cu tenul pământiu; mustaţa lui era mare şi ţepoasă; purta frac şi pantaloni gri şi pe piept îi atârna lanţul din aur masiv de la ceas. Lui Philip îi făcu impresia că celelalte chelneriţe se uită când la el, când la perechea de la masă şi schimbă între ele priviri semnificative. Era convins că rid de el şi începu să-i fiarbă sângele în vine. Acum o detesta din tot sufletul pe Mildred. Ştia că cel mai bun lucru pe care-l putea face era să înceteze să mai vină la localul acela, dar nu putea suporta ideea că a fost înfrânt, aşa că-şi alcătui un întreg plan pentru a-i arăta cât de mult o dispreţuieşte. A doua zi se aşeză la o masă din colţul celălalt şi comandă altei chelneriţe ceaiul. Prietenul lui Mildred se afla din nou acolo şi fata iarăşi făcea conversaţie cu el. Nu-i dădu nicio atenţie lui Philip, aşa că, la ieşire, acesta îşi alese momentul în care să poată să se încrucişeze cu ea; trecând prin dreptul ei, Philip o privi ca pe o necunoscută. Repetă

mişcarea timp de vreo patru zile. Se aşteptă ca fata să găsească imediat prilejul de a-i spune ceva; credea că o să-l întrebe de ce nu se mai aşază la mesele unde serveşte ea şi îşi pregătise un răspuns încărcat de toată ura care-i cuprinsese inima. Ştia că e absurd să se necăjească, dar simţea că nu se poate stăpâni. Fata îl învinsese din nou. Neamţul dispăru dintr-odată, dar Philip continua să se aşeze la mesele din partea cealaltă. Fata tot nu-i dădea nicio atenţie. Philip îşi dădu brusc seama că lui Mildred i-e absolut indiferent ce face el; n-avea decât să-şi continue jocul la infinit, tot nu avea s-o afecteze câtuşi de puţin.

În sinea lui îşi spuse: „Stai, că n-am terminat încă”.

A doua zi se aşeză la locul său obişnuit şi, când se apropie Mildred, el îi spuse „bună seara” cu aerul că n-ar fi ignorat-o timp de o săptămână. Expresia de pe faţa lui era placidă, dar el nu-şi putu stăpâni zvâcnirile nebuneşti ale inimii. În epoca respectivă, opereta cucerise brusc publicul şi Philip era sigur că Mildred o să fie încântată să meargă la un asemenea spectacol.

— Ascultă, zise el pe neaşteptate, n-ai vrea să luăm masa împreună într-o seară şi să vii cu mine la *Frumoasa din New York*? Fac eu rost de două fotolii.

Adăugase ultima propoziţie anume ca s-o ispitească. Ştia că dacă se duc la teatru, fetelor le place să stea la parter, dar, dacă le invita vreun bărbat, rareori aveau locuri mai scumpe decât cele de la galerie. Expresia de pe faţa palidă a lui Mildred nu se schimbă deloc.

— N-am nimic împotrivă, zise ea.

— Când vrei să vii?

— Joia scap mai devreme.

Făcură aranjamentele necesare. Mildred stătea la o mătuşă de pe Herne Hill[188]. Spectacolul începea la opt, aşa că trebuia să ia masa la şapte. Ea îi propuse să se întâlnească în sala de aşteptare pentru clasa a doua de la gara Victoria. Nu-şi manifestă câtuşi de puţin bucuria şi acceptă invitaţia cu aerul că-i face o favoare. Philip fu vag iritat.

---

[188] Suburbie situată în sudul Londrei.

Capitolul LVII

Philip sosi la gara Victoria cu aproape o jumătate de ceas înainte de ora stabilită de Mildred şi se aşeză în sala de aşteptare de clasa a doua. Aşteptă, dar nu venea, începu să-şi piardă răbdarea şi intră pe peron căscând gura la metrourile care soseau; trecu ora fixată, dar nici urmă de Mildred. Philip era nervos. Intră în celelalte săli de aşteptare şi se uită la oamenii care şedeau acolo. Deodată, inima începu să-i zvâcnească puternic.

— Iată-te, totuşi! Şi eu, care credeam că nu mai vii.

— Ei, ştii că-mi placi? După ce m-ai făcut să te aştept atâta vreme. Zău dacă n-am avut chef să-mi iau frumos tălpăşiţa şi să mă întorc acasă.

— Bine, dar ai spus că o să vii în sala de aşteptare pentru clasa a doua,

— Cum era să zic una ca asta? Ce rost avea să stau la clasa a doua, dacă puteam să stau la clasa întâi, eh?

Deşi Philip era sigur că nu se înşelase, nu mai făcu niciun comentariu şi se urcară împreună într-o trăsură.

— Unde mâncăm? întrebă ea.

— Mă gândeam să-ţi propun restaurantul „Adelphi”. E bine?

— Nu contează unde cinăm.

Fata vorbea pe un ton antipatic. Era enervată pentru că aşteptase şi răspundea doar monosilabic la încercările lui Philip de a întreţine conversaţia. Era îmbrăcată cu o pelerină lungă dintr-o stofa aspră de culoare închisă şi pe cap îşi pusese un şal croşetat. Ajunseră la restaurant şi se aşezară la o masă. Mildred privi în jur satisfăcută. Abajururile roşii ale luminărilor de pe masă, ornamentaţia aurie, oglinzile dădeau localului un aer somptuos.

— N-am mai fost pe aici.

Îi zâmbi lui Philip. Îşi scosese pelerina, aşa că Philip

constată că poartă o rochie bleu pal cu decolteu pătrat. Se pieptănase mai îngrijit ca oricând. Philip comandase şampanie, şi, când chelnerul o turnă în pahare, ochii fetei scânteiară.

— Da' ştiu că o faci lată, zise ea.

— Pentru că am comandat şampanie? întrebă el nepăsător, ca şi cum asta ar fi băut în fiecare zi.

— Să ştii că mi-ai luat piuitul când m-ai poftit să merg cu dumneata la teatru.

Conversaţia nu mergea chiar ca pe roate pentru că fata nu prea părea să aibă mare lucru de spus; iar Philip se enerva din ce în ce mai tare dându-şi seama că nu izbuteşte s-o amuze. Ea asculta cu un aer indiferent tot ceea ce-i spunea el, cu ochii pe la celelalte mese, şi nici măcar nu se prefăcea că ar interesa-o persoana lui. Philip făcu vreo două glume pe care însă ea le luă prea în serios. Singurul semn de vioiciune îl dădu când Philip pomeni de celelalte fete din localul ei; Mildred n-o putea suferi pe patroană şi-i vorbi pe larg de toate nedreptăţile ei.

— N-o am la stomac şi pace. Şi mă calcă pe coadă când o văd ce aere îşi dă. Uneori parcă-mi vine să-i zic vreo două, mai ales că ea habar n-are câte ştiu despre ea.

— Ce anume? întrebă Philip.

— Păi de, iaca, din întâmplare ştiu, de pildă, că uneori nu zice nu când o ia câte un bărbat la Eastbourne să stea cu el sâmbăta şi duminica. Una dintre fete are o soră măritată care se duce acolo cu bărbatul ei şi aia a văzut-o pe patroană. Stătea la aceeaşi pensiune şi, chipurile, îşi pusese verighetă. Da' ce, parcă eu nu ştiu, cum mă vezi şi cum te văd, că nu e măritată?

Philip îi umplu din nou paharul sperând că şampania o s-o facă mai prietenoasă; dorea din toată inima ca mica lui escapadă să fie reuşită. Observă că fata ţine cuţitul ca pe un condei şi că ridică degetul mic când bea din pahar. Abordă mai multe subiecte de conversaţie, fără să izbutească să scoată prea mult de la ea, şi asta îl irita cu atât mai mult cu cât îşi amintea că o văzuse vorbind ca o moară stricată şi râzând cu neamţul acela. Terminară masa

şi se duseră la spectacol. Philip era un tânăr foarte cultivat şi privea de sus distracţia ieftină pe care o ofereau comediile muzicale. În seara aceea, glumele i se părură vulgare, iar melodiile banale; după părerea lui, în Franţa spectacolele de acest gen erau mult mai bune; în schimb, Mildred se distra de minune; râse până o duru burta, uitându-se din când în când la Philip dacă o încânta ceva în mod deosebit, ca să aibă cu el un schimb de priviri amuzate; şi aplauda cu tot sufletul.

— Văd spectacolul pentru a şasea oară, zise ea după primul act, şi n-am nimic împotrivă dacă mai vin încă de şapte ori.

O interesau foarte mult femeile care se aflau în jurul ei în staluri. I le arătă cu degetul lui Philip pe cele vopsite şi pe cele care purtau perucă.

— E groaznic cu ăştia din West End, zise ea. Să mor eu dacă înţeleg cum pot să umble aşa!

Apoi, mângâindu-şi părul adăugă:

— Al meu e natural, fiecare fir.

Nu găsi nicio persoană vrednică de admiraţie, şi ori de câte ori vorbea despre cineva, nu spunea decât de rău. Philip începu să se simtă prost. Bănuia că a doua zi o să le povestească fetelor de la local că a ieşit cu ea în oraş şi că a plictisit-o de moarte. Nu-i plăcea fata şi totuşi, fără să ştie de ce, voia să fie cu ea. În drum spre casă, o întrebă:

— Te-ai distrat bine, nu?

— Oho!

— Mai ieşi cu mine într-o seară?

— N-am nimic împotrivă.

Niciodată nu izbutea să smulgă de la ea mai mult decât atât. Indiferenţa ei îl scotea din minţi.

— S-ar zice că nu-ţi pasă prea mult dacă vii sau nu.

— Eh, dacă nu mă iei dumneata, o să mă duc cu altul. Nu duc eu lipsă de bărbaţi care să mă ducă la teatru.

Philip tăcu. Ajunseră la gară şi el dădu să meargă la casa de bilete.

— Am abonament, zise ea.

— Mă gândeam că, fiind aşa târziu, ar fi bine să te

conduc până acasă, dacă-ţi face plăcere.

— O, n-am nimic împotrivă, dacă ţii.

Îi luă ei un bilet numai dus pentru clasa întâi, iar lui îşi luă bilet dus-întors.

— Ei, în orice caz, n-aş mai putea zice că eşti cărpănos, zise ea când îi deschise uşa vagonului.

Philip nu-şi dădu seama dacă îi pare bine sau rău când se urcară şi alţi călători, stânjenindu-le conversaţia. Se dădură jos la Herne Hill şi Philip o însoţi pe Mildred până la colţul străzii pe care locuia.

— Am să-mi iau rămas-bun aici, zise ea întinzându-i mâna. Nu-i bine să vii până în poartă. Eu ştiu cum sunt oamenii şi nu vreau să aud vorbe pe socoteala mea.

Îi spuse „noapte bună” şi se îndepărtă repede. Philip o putu urmări cu privirea, întrucât şalul alb se distingea în întuneric. Crezu că fata o să se mai întoarcă o dată să-i facă semn, dar nu se întâmplă aşa. Philip văzu în ce casă a intrat şi peste o clipă se apropie ca s-o cerceteze. Era o căsuţă din cărămidă galbenă cu înfăţişarea obişnuită, curăţică, aidoma tuturor celorlalte căsuţe de pe stradă. Rămase câteva minute în faţa ei şi curând văzu cum se stinge lumina în camera de la mansardă. Se întoarse agale spre staţie. Seara petrecută cu Mildred nu se desfăşurase mulţumitor. Era iritat, neliniştit şi nefericit.

Când se culcă, o mai vedea parcă pe Mildred aşezată în colţul vagonului, cu capul înfăşurat în şalul alb croşetat. Nu ştia cum o să îndure ceasurile care aveau să treacă până dădea din nou ochii cu ea. Toropit de somn, se gândi la faţa ei slabă, cu trăsăturile delicate şi cu pielea de o paloare verzuie. Nu era fericit când era cu ea, dar era de-a dreptul nefericit când era departe de ea. Ar fi vrut să stea alături de ea şi s-o privească, ar fi vrut s-o atingă, ar fi vrut... Îi veni un gând pe care nu-l termină şi deodată se trezi de-a binelea... Ar fi vrut să sărute gura aceea subţire şi palidă, cu buzele strânse. În cele din urmă, privi adevărul drept în faţă. Se îndrăgostise de ea. Era de necrezut.

Se gândise adeseori că o să se îndrăgostească şi exista în special o scenă care apăruse în repetate rânduri în

imaginaţia lui. Se vedea intrând într-o sală de bal; ochii lui se opreau asupra unui mic grup de bărbaţi şi femei care făceau conversaţie; şi una dintre femei întorcea capul. Dădea cu ochii de el şi el simţea că femeii i se taie respiraţia, întocmai cum i se tăiase şi lui. Rămânea nemişcat. Ea era înaltă, brunetă şi frumoasă, cu ochii ca noaptea; era îmbrăcată în alb şi în părul ei negru străluceau diamante; se priveau ochi în ochi, uitând că sunt înconjuraţi de oameni. Se ducea drept la ea şi ea făcea un pas spre el. Amândoi simţeau că formalitatea prezentărilor e deplasată. Îi vorbea:

— Te caut de-o viaţă întreagă, îi spunea el.

— În sfârşit, ai venit, murmura ea.

— Vrei să dansezi cu mine?

Ea se abandona braţelor lui întinse şi dansau (Philip întotdeauna se prefăcea că uită de piciorul lui strâmb). Ea dansa divin.

— Niciodată n-am avut un partener atât de bun la dans, zicea ea.

Apoi rupea în bucăţi carnetul de bal şi dansa cu el toată seara.

— Îmi pare atât de bine că te-am aşteptat, îi zicea el. Ştiam că până la urmă trebuie să te întâlnesc undeva.

Toată lumea era cu ochii pe ei. Dar lor puţin le păsa. Nu ţineau să-şi ascundă pasiunea. Într-un târziu, ieşeau în grădină. El îi arunca pe umeri o pelerină uşoară şi o urca într-o birjă care aştepta. Luau trenul de Paris care pleacă la miezul nopţii. Şi porneau în goană către necunoscut prin noaptea tăcută şi înstelată.

Se gândi la această veche închipuire a lui şi i se păru că e cu neputinţă să se fi îndrăgostit de Mildred Rogers. Numele ei era grotesc. Şi nici măcar n-o găsea drăguţă; nu putea suferi slăbiciunea ei, şi chiar în seara aceea observase cum îi ieşea clavicula prin rochia de seară; trecu în revistă fiecare trăsătură a chipului ei; nu-i plăcea gura ei, iar tenul ei nesănătos i se părea vag respingător. Era ordinară. Expresiile ei atât de plate, restrânse ca număr şi repetate în mod constant dovedeau goliciunea minţii ei. Îşi aminti

râsetele vulgare pe care i le stârniseră glumele din operetă; şi-şi aminti de degetul mic pe care avea grijă să-l întindă când ducea paharul la gură. Manierele ei, ca şi conversaţia pe care o făcea trădau o spoială antipatică. Îşi aminti cât de insolentă era; uneori avusese chef să-i tragă o pereche de palme; şi deodată, fără să ştie de ce, poate din pricina gândului de a o pocni sau pentru că-şi amintea de urechile ei micuţe şi frumoase, îl covârşi un val de emoţie. Tânjea după ea. Se gândea cum ar cuprinde-o în braţe – un trup subţire şi fragil – şi cum i-ar săruta buzele palide; voia să-i mângâie obrajii verzui. O dorea.

Se gândise întotdeauna la dragoste ca la un val încântător care te copleşeşte, aducând lumii întregi primăvara, aşteptase cu nerăbdare un extaz de fericire; dar asta nu era fericire; era o foame a sufletului, era un dor dureros, era un chin amarnic pe care nu-l mai cunoscuse până atunci. Încercă să-şi amintească în ce moment îl trăise prima dată, dar nu ştia. Nu ţinea minte decât că, de fiecare dată când intrase în ceainărie, după primele zile simţise în inimă o senzaţie dureroasă; şi mai ţinea minte că de câte ori îi vorbea fata, el îşi pierdea în mod ciudat răsuflarea. Când pleca de lângă el era nenorocit, iar când revenea spre el, era disperat.

Se întinse pe pat cum îşi întind câinii labele. Se întrebă cum o să mai îndure suferinţele acelea neîncetate din suflet.

Capitolul LVIII

A doua zi, Philip se trezi foarte devreme şi primul lui gând fu la Mildred. Îi dădu prin cap că ar putea s-o întâmpine la gara Victoria şi s-o însoţească în drumul ei spre ceainărie. Se bărbieri repede, se îmbrăcă într-o clipă şi luă un autobuz până la gară. Ajunse pe la opt fără douăzeci şi începu să supravegheze trenurile care soseau. Coborau din ele

grupuri masive de oameni, mici funcţionari şi vânzători din magazine, singurii călători la o oră atât de matinală – şi se îmbulzeau pe peron; o porneau la goană, uneori doi câte doi, ici-colo câte un grup de fete, dar cel mai adesea oameni singuri. Mai toţi aveau feţele albe şi erau urâţi în lumina dimineţii, cu ochii duşi; tinerii mergeau cu pas uşor, de parcă le-ar fi făcut plăcere să calce pe cimentul peronului, dar ceilalţi păreau împinşi din urmă de un mecanism: feţele lor erau concentrate într-o încruntare îngrijorată.

În cele din urmă, Philip dădu cu ochii de Mildred şi se apropie nerăbdător de ea.

— Bună dimineaţa, îi spuse el. M-am gândit să vin să văd cum te simţi după seara petrecută împreună.

Fata purta o pelerină veche, de culoare maro, iar pe cap o canotieră. Era evident că nu-i face plăcere să-l vadă pe Philip.

— Sunt bine mersi. Nu prea am timp de pierdut.

— Te superi dacă te însoţesc pe strada Victoria?

— Am cam întârziat. O să trebuiască să merg repede, spuse ea uitându-se imediat la piciorul strâmb al lui Philip,

Băiatul se făcu stacojiu la faţă.

— Te rog să mă ierţi. Mi-ar părea rău să întârzii din cauza mea.

— Te priveşte.

Ea porni mai departe, iar Philip se întoarse acasă cu inima frântă, să-şi ia micul dejun. O ura pe Mildred. Îşi dădea seama că e un tâmpit dacă se mai gândeşte la ea; nu era genul de femeie căreia să-i pese câtuşi de puţin de el şi probabil că se uita cu scârbă la infirmitatea lui. Îşi puse în gând să nu se ducă după-amiază la ceainărie, dar, urându-se din tot sufletul, se duse totuşi. Ea îl salută din cap când îl văzu intrând şi îi zâmbi.

— Mă tem c-am fost cam repezită cu dumneata azi-dimineaţă, îi spuse ea. Ştii, nu mă aşteptam să te văd şi m-ai luat pe nepregătite.

— A, n-are nicio importanţă.

Philip simţi că deodată i s-a luat o greutate de pe inimă.

Era grozav de recunoscător pentru cea mai mică vorbă bună.

— De ce nu iei loc? o întrebă el. Văd că acum nu eşti ocupată.

— N-am nimic împotrivă.

Philip o privi, dar nu izbuti să găsească niciun cuvânt pe care să i-l spună; îşi stoarse creierii necăjit, căutând să zică şi el ceva ca s-o mai poată ţine acolo; ar fi vrut să-i spună cât de mult înseamnă ea pentru el; dar tocmai acum când începuse să iubească cu adevărat nu ştia cum să-şi declare dragostea.

— Dar unde e prietenul dumitale, cel cu mustaţa blondă? Nu l-am mai văzut în ultima vreme.

— A, s-a întors la Birmingham. Acolo are biroul de afaceri. La Londra vine numai din când în când.

— E îndrăgostit de dumneata?

— Cred că asta ar trebui să-l întrebi pe el, zise ea râzând. Şi nici nu prea văd ce te priveşte pe dumneata, dacă ar fi aşa.

Lui Philip îi veni pe buze un răspuns tăios, dar începea să înveţe să se stăpânească. Doar atâta îşi permise să spună:

— Uneori mă mir de ce vorbeşti astfel.

Fata îl privi cu ochii ei indiferenţi.

— S-ar zice că nu-ţi prea pasă de mine, adăugă el.

— De ce mi-ar păsa?

— Într-adevăr, nu prea văd de ce.

Întinse mâna să-şi ia ziarul.

— Eşti cam iute din fire, zise ea observând gestul lui. Îţi sare ţandăra cam repede.

Philip zâmbi şi o privi cu implorare în ochi.

— Vrei să-mi îndeplineşti o rugăminte? o întrebă el.

— Să vedem întâi despre ce e vorba.

— Dă-mi voie să te conduc la gară în seara asta.

— N-am nimic împotrivă.

După ce-şi bău ceaiul, plecă din local şi se întoarse la el acasă, dar la opt, ora închiderii, o aştepta vizavi.

— Dom’le, eşti grozav, zise ea când ieşi. Să fiu a dracului dacă te înţeleg!

— Eu ziceam că nu e chiar aşa de greu, răspunse el necăjit.

— Te-a văzut vreuna dintre fete aşteptându-mă?

— Habar n-am şi nici nu-mi pasă.

— Să ştii că toate râd de dumneata. Cică ai fi mort după mine.

— Şi parcă dumitale îţi pasă? mormăi el.

— Ei, ho, nu mai fi aşa ţâfnos.

Ajungând la gară, Philip îşi scoase bilet spunându-i că o s-o însoţească până acasă.

— S-ar zice că nu prea ai ce face, zise ea.

— Bănuiesc că am voie să-mi pierd timpul cum vreau.

Conversaţia lor era mereu pe punctul de a se transforma într-o ceartă. Realitatea era că lui Philip îi era ciudă pe el însuşi că o iubeşte. Ea părea că-l umileşte tot timpul într-un fel sau altul, iar el îi purta pică pentru fiecare bobârnac pe care-l primea. Dar, în seara aceea, fata era prietenoasă, binedispusă şi vorbăreaţă; îi spuse că şi-a pierdut amândoi părinţii, dar îi dădu să înţeleagă că nu e chiar obligată să-şi câştige existenţa şi că lucrează mai mult de plăcere.

— Lui tanti nu-i place că mă duc la slujbă. Acasă am tot ce-mi trebuie. N-aş vrea să crezi că muncesc de nevoie.

Philip ştia că minte. Sărăcia cu lustru, caracteristică pentru clasa din care făcea ea parte, recurgea adesea la acest pretext cu scopul de a evita stigmatul pe care-l reprezenta necesitatea de a munci pentru a se întreţine.

— Am rude foarte sus-puse, zise ea.

Pe buzele lui Philip flutură un zâmbet uşor, pe care ea îl observă imediat.

— De ce râzi? zise ea repede. Nu crezi că spun adevărul?

— Ei, cum să nu? răspunse el.

Fata îi aruncă o privire bănuitoare, dar peste o clipă nu se mai putu împotrivi ispitei de a-l impresiona cu strălucirea vieţii ei de demult.

— Tata ţinea întotdeauna un docar şi avea trei slugi. Aveam bucătăreasă, fată în casă şi un om bun la toate. Creşteam nişte trandafiri grozavi. Lumea se oprea la poartă şi întreba a cui e casa, aşa de frumoşi erau trandafirii.

Bineînţeles că nu e prea bine pentru mine dacă stau laolaltă cu fetele alea de la local, că nu sunt de-o teapă cu ele şi uneori, zău dacă nu-mi vine să dau dracului slujba din pricina asta. Nu cred că m-ar supăra munca, nu, să nu-ţi treacă prin cap una ca asta; e vorba numa' de indivizii cu care îmi frec coatele toată ziua.

În tren stătură unul în faţa celuilalt şi Philip, ascultând plin de compasiune tot ce-i spunea fata, era cât se poate de fericit. Îl amuza şi chiar îl înduioşa puţin naivitatea ei. Obrajii ei se coloraseră uşor. Philip se gândi că ar fi o încântare să-i sărute vârful bărbiei.

— În clipa în care ai intrat în local am văzut din capul locului că eşti un gentleman în toată puterea cuvântului. Tatăl dumitale era liber profesionist?

— Era doctor.

— Un liber profesionist se cunoaşte de la o poştă. Au ceva, nu ştiu cum să zic, da-mi dau seama la moment.

De la gară merseră împreună pe jos.

— Ascultă, aş vrea să mai mergi o dată cu mine la teatru, îi zise el.

— N-am nimic împotrivă.

— Ai putea să mergi chiar mai departe şi să zici că ţi-ar face plăcere.

— De ce?

— Nu contează. Să fixăm ziua. Ţi-ar conveni sâmbătă seara?

— Da, merge.

Mai făcură şi celelalte aranjamente, după care se treziră la colţul străzii unde stătea ea. Mildred îi întinse mâna şi el i-o ţinu mai multă vreme.

— Ştii, tare aş vrea să-ţi spun pe nume.

— Dacă ţi-ar face plăcere n-ai decât să-mi spui, că nu mă supăr.

— Şi tu o să-mi spui „Philip"?

— O să-ţi spun, dacă o să ţin minte. Mie mi se pare mai în firea lucrurilor să-ţi zic „domnu' Carey".

Philip o trase încetişor către el, dar ea se dădu înapoi.

— Ce faci?

— Nu vrei să mă săruţi, aşa, de rămas-bun? şopti el.
— Vai, ce obrăznicie! zise ea.
Îşi smulse mâna dintr-a lui şi o luă la fugă spre casă.

Philip cumpără bilete pentru sâmbătă seara. Nu era una dintre zilele în care Mildred scăpa mai devreme şi deci nu mai avea timp să se ducă acasă să se schimbe. Dar avea de gând să-şi aducă de dimineaţă cu ea o rochie bună şi să se îmbrace repede chiar la local. Dacă patroana era în toane bune, o lăsa să plece la şapte. Philip acceptase s-o aştepte afară începând cu şapte şi un sfert. Aştepta cu nerăbdare evenimentul, pentru că în trăsură, conducând-o de la teatru la gară, spera să-l lase s-o sărute. Acest vehicul îi dădea posibilitatea unui bărbat s-o ţină pe fată de după mijloc (un avantaj pe care îl aveau birjele de pe vremuri faţă de taxiurile din zilele noastre) şi încântarea aceea merita cheltuiala unor bilete de spectacol.
Dar sâmbătă după-amiază când se duse să-şi bea ceaiul, pentru a confirma înţelegerea făcută, se întâlni nas în nas cu mustăciosul, care tocmai ieşea din hotel. Între timp aflase că se numeşte Miller. Era un neamţ naturalizat, care locuia de mulţi ani în ţară, şi-şi anglicizase numele. Philip îl auzise vorbind şi, cu toate că engleza lui era fluentă şi firească, nu avea totuşi intonaţia băştinaşilor. Philip ştia că flirtează cu Mildred şi era cumplit de gelos pe el. Îl liniştea numai răceala temperamentului ei, care altfel constituia o sursă de supărare pentru el; socotind-o incapabilă de pasiune, i se părea că nici rivalul său nu se bucură de o situaţie mai bună decât a lui. Dar de astă dată i se strânse inima pentru că primul lui gând fu că apariţia neaşteptată a lui Miller ar putea să strice planul escapadei pe care el o anticipase cu atâta nerăbdare. Intră cu moartea în suflet. Chelneriţa veni la el, îi luă comanda pentru ceai şi i-l aduse într-o clipă.
— Îmi pare tare rău, zise ea cu o expresie de sinceră mâhnire întipărită pe faţă. Ştii că până la urmă n-am să pot să vin astă-seară.
— De ce? întrebă Philip.

— E, hai, nu mai fi aşa băţos, râse ea. Nu sunt eu de vină. Lui tanti i s-a făcut rău peste noapte şi servitoarea are liber astă-seară, aşa că trebuie să stau eu cu ea, că doar n-o pot lăsa singură, nu?

— Bine, nu-i nimic. În schimb o să te conduc acasă.

— Ei cum, dar ai cumpărat biletele. Ar fi păcat să le pierzi.

Philip scoase biletele din buzunar şi cu un gest hotărât le rupse.

— De ce ai făcut asta?

— Nu cumva îţi închipui că ţin să mă duc să văd o porcărie de operetă, aşa, de unul singur? Am luat biletele numai de dragul tău.

— Mă rog, dacă ţii morţiş să afli adevărul, nu mă poţi conduce acasă.

— Ţi-ai schimbat planurile.

— Nu-nţeleg ce vrei să spui. Eşti la fel de egoist ca şi toţi ăilalţi. Te gândeşti numai la tine. Nu-i vina mea dacă i-e rău mătuşii.

Îi făcu repede nota de plată şi plecă de lângă el. Philip nu se pricepea mai deloc la femei, pentru că ar fi ştiut că trebuie să le accepţi chiar şi minciunile cele mai transparente. Se hotărî să supravegheze localul ca să ştie sigur dacă Mildred pleacă cu neamţul. Avea o pasiune nefericită pentru certitudine. La şapte se postă pe trotuarul de vizavi. Îl căută din ochi pe Miller, dar nu-l văzu. Peste zece minute ieşi Mildred din local purtând pelerina şi şalul pe care le avea şi când o dusese el la teatrul „Shaftesbury”. Era limpede că nu se ducea acasă. Dădu cu ochii de Philip înainte de a avea el timp să se îndepărteze. Tresări şi apoi veni glonţ la el.

— Ce faci aici? întrebă ea.

— Iau aer, răspunse el.

— Mă spionezi, porc împuţit ce eşti! Şi eu, care te credeam un gentleman!

— Chiar crezi că ai putea să-l interesezi pe vreun gentleman? murmură Philip.

Era în el un drăcuşor care-l silea întotdeauna să strice şi

mai rău lucrurile. Voia neapărat s-o rănească, la fel de tare cum îl rănise şi ea.

— După cât cred, pot foarte bine să mă răzgândesc dacă ara chef. Nu mă poate sili nimeni să ies cu tine dacă nu vreau. Îţi spun că mă duc acasă şi nu dau voie nimănui să mă urmărească ori să mă spioneze.

— Te-ai văzut astăzi cu Miller?

— Asta nu te priveşte pe tine. De fapt, nici nu l-am văzut, aşa că iar te-ai păcălit.

— L-am văzut azi după-amiază ieşind din ceainărie exact când intram eu.

— Ei, şi ce-i cu asta? Ce, nu pot să ies cu el dacă am chef? Ei, la asta ce mai poţi să-mi răspunzi?

— Dar văd că se cam lasă aşteptat, nu?

— Mă rog. Îmi face mai multă plăcere să-l aştept, decât să ştiu că mă aştepţi tu. Bagă-ţi bine în cap lucrul ăsta. Şi acuma poate o să ai bunătatea să te duci acasă şi pe viitor să nu-ţi bagi nasul unde nu-ţi fierbe oala.

Philip trecu brusc de la furie la disperare, şi când deschise iar gura, îi tremura glasul.

— Uite ce e, Mildred, te rog să nu te porţi aşa urât cu mine. Doar ştii că ţin foarte mult la tine. Te iubesc din toată inima. Nu vrei să te răzgândeşti? Dacă ai şti cu cită bucurie am aşteptat seara asta! Uite, n-a venit şi probabil că de fapt nu ţine deloc la tine. Nu vrei să cinăm împreună? Pot să iau alte bilete şi mergem unde vrei tu.

— Ei, uite, nu vreau. Îţi baţi gura de pomană. Eu m-am hotărât şi când îmi pun ceva în cap, s-a terminat.

Philip se uită o clipă la ea. O durere chinuitoare îi sfâşia inima. Treceau oameni grăbiţi pe lângă ei şi birjele şi autobuzele se încrucişau cu mult zgomot. Observă că ochii lui Mildred fug încoace şi-n încolo, de teamă că în mulţimea aceea n-o să-l vadă pe Miller.

— Aşa nu mai pot continua, gemu Philip. E prea înjositor. Dacă plec acum, plec pentru totdeauna. Dacă nu vii cu mine astă-seară, n-o să mă mai vezi niciodată.

— Ţie ţi se pare că o să fie ceva îngrozitor pentru mine, însă eu o să zic doar pagubă-n ciuperci.

— Atunci, rămâi cu bine.
O salută din cap şi se îndepărtă şchiopătând, fără să se grăbească, pentru că spera din toată inima că o să-l cheme înapoi. La primul felinar se opri şi se uită peste umăr. Credea că poate o s-o vadă făcându-i semn cu mâna – el era gata să uite totul, era pregătit pentru orice umilinţă – dar fata se întoarse cu spatele şi, după cât se părea, încetase să-şi mai bată capul din pricina lui. Îşi dădu seama că a fost bucuroasă să scape de el.

Capitolul LIX

Philip fu amărât toată seara. Îi spuse proprietăresei că n-o să fie acasă la cină, aşa că n-avea nimic de mâncare şi, deci, se văzu silit să meargă la restaurantul „Gatti". După aceea se întoarse în garsoniera lui, dar Griffiths, locatarul de deasupra, avea o petrecere şi veselia aceea zgomotoasă făcea şi mai insuportabilă supărarea lui. Se duse la un music-hall, dar fiind sâmbătă seara nu era niciun loc pe scaun; după o jumătate de oră de plictiseală, obosi de atâta stat în picioare şi se îndreptă spre casă. Încercă să citească, dar nu izbutea să se concentreze; şi totuşi, era necesar să muncească pe rupte. Nu mai avea decât două săptămâni şi ceva până la examenul de biologie, şi, cu toate că nu era chiar aşa de greu, cum în ultima vreme îşi neglijase lecturile, îşi dădea seama că nu ştie nimic. Pe de altă parte, examenul era numai oral, aşa că era sigur că în două săptămâni o să poată învăţa destul ca s-o scoată la capăt. Avea încredere în inteligenţa lui. Îşi aruncă deoparte cartea şi se abandonă pe de-a-ntregul unei meditaţii conştiente cu privire la problema care-l obseda tot timpul.
Îşi reproşa amarnic felul cum se purtase în seara aceea. La urma urmei, de ce-i pusese fetei în faţă alternativa că trebuie să ia masa cu el sau altfel n-o să-l mai vadă în viaţa ei? Bineînţeles că-l refuzase. Ar fi trebuit să ţină seama şi

de mândria ei. Îşi tăiase singur craca de sub picioare. Situaţia ar fi fost mai uşor de suportat dacă ar fi ştiut că şi ea suferă. Dar o cunoştea prea bine: îl privea cu o indiferenţă totală. Dacă n-ar fi fost un prost, s-ar fi prefăcut a crede povestea pe care i-o îndrugase ea; ar fi trebuit să aibă tăria să-şi ascundă dezamăgirea şi destulă stăpânire de sine ca să nu-şi trădeze enervarea. N-ar fi putut să spună de ce o iubeşte. Citise despre procesul de idealizare care se petrece când eşti îndrăgostit, dar el unul o vedea exact aşa cum ea. Nu era nici amuzantă, nici deşteaptă, avea o minte de om de rând; îl revolta isteţimea ei vulgară şi lipsa totală de gentileţe sau blândeţe. Dacă ar fi folosit propriile ei cuvinte, ar fi spus că umblă după căpătuială. Îi stârnea admiraţia orice şiretenie cu care-i trăgea pe sfoară pe cei nebănuitori; îi producea o imensă satisfacţie dacă păcălea pe cineva. Philip râse necruţător gândindu-se la spoiala ei şi la aşa-zisele maniere alese cu care mânca; se prefăcea că urechile ei sunt prea delicate pentru cuvintele ordinare, peste tot i se părea că simte ceva indecent şi în măsura în care îi permitea vocabularul ei limitat, avea o pasiune pentru eufemisme: nu pomenea niciodată cuvântul „pantaloni” şi se referea la această noţiune sub forma de „partea de jos a îmbrăcăminţii”; i se părea cam nedelicat să-şi sufle nasul, şi când o făcea, îşi lua un aer jenat. Era îngrozitor de anemică şi suferea de dispepsia pe care o producea adeseori această stare. Philip simţea o repulsie pentru pieptul ei slab şi şoldurile înguste şi nu putea să sufere coafura ei vulgară. Se ura şi se dispreţuia singur pentru că o iubeşte.

Şi totuşi, neputinţa în care se găsea rămânea o realitate. Se simţea exact cum se simţise uneori la şcoală în strânsoarea vreunui băiat mai voinic decât el. Se luptase împotriva acestei forţe superioare până când îi dispăruse complet propria lui forţă şi ajunsese de-a dreptul neputincios – îşi amintea de lâncezeala aceea care îi cuprindea braţele şi picioarele, vecină cu paralizia – aşa că nu mai era în stare să facă nimic. Parcă ar fi fost mort. Acum avea senzaţia aceleiaşi slăbiciuni. O iubea pe această

femeie, dându-şi seama că până atunci nu mai iubise niciodată. Nu-l supărau defectele ei fizice sau de caracter, ba chiar i se părea că le-a îndrăgit şi pe acestea; în orice caz, nu însemnau mai nimic pentru el. S-ar fi părut că nici măcar nu e vorba de el; simţea că a fost copleşit de o forţă ciudată, străină de el, care-l împingea încolo şi încoace, împotriva voinţei lui şi contrar intereselor lui; iar pentru că avea o pasiune pentru libertate, ura lanţurile care-l ţineau legat. Râse de el însuşi când se gândi de câte ori dorise să cunoască această pasiune covârşitoare. Se blestemă pentru că-i cedase. Se gândi cum începuse povestea; nimic din toate acestea nu i s-ar fi întâmplat dacă n-ar fi intrat cu Dunsford în ceainăria aceea. Era singur vinovat. Dacă n-ar fi fost la mijloc orgoliul lui ridicol, nu şi-ar fi bătut capul cu obrăznicătura asta prost-crescută.

În orice caz, întâmplările din seara aceea puseseră capăt întregii poveşti. Dacă nu cumva pierduse orice urmă de ruşine, nu mai putea da înapoi. Voia din tot sufletul să scape de dragostea care-l obseda; era degradantă şi demnă de dispreţ. Trebuia să se străduie să nu se mai gândească la ea. În scurt timp, chinul care-l cuprinsese se mai alină. Gândurile îi rătăciră către vremurile de demult. Se întrebă dacă Emily Wilkinson şi Fanny Price înduraseră din pricina lui o asemenea tortură asemănătoare cu cea pe care o cunoştea el acum. Simţi arsura remuşcărilor.

„Pe atunci habar n-aveam ce-i asta”, îşi spuse el.

Dormi foarte prost în noaptea aceea. A doua zi era duminică şi se ocupă serios de biologie. Stătu cu cartea în faţă mişcând buzele ca şi când ar fi silabisit ca să-şi fixeze atenţia, dar, de fapt, nu ţinea minte nimic. În fiecare minut constata că gândurile lui se întorc la Mildred şi-şi repeta întruna cearta pe care o avuseseră, cuvânt cu cuvânt. Trebuia să facă eforturi pentru a reveni la manual. Ieşi să facă o plimbare. Străzile de pe malul de sud al Tamisei erau destul de murdare şi sărăcăcioase în zilele de lucru, dar energia, agitaţia, acel du-te-vino continuu, le dădeau o vivacitate sordidă; în schimb, duminicile, când toate prăvăliile erau închise şi niciun vehicul nu trecea prin

mijlocul străzilor tăcute şi mohorâte, acestea căpătau o înfăţişare nespus de tristă. Lui Philip ziua aceea i se păru fără sfârşit. Dar era aşa de obosit, încât dormi ca un butuc şi, când sosi ziua de luni, începu viaţa cu multă hotărâre. Se apropia Crăciunul şi mulţi dintre studenţi plecaseră la ţară pentru scurta vacanţă dintre cele două părţi ale semestrului de iarnă; numai că Philip refuzase invitaţia unchiului său de a se duce la Blackstable. Pretextase că se apropie examenul, dar, de fapt, n-avusese chef să părăsească Londra şi s-o lase pe Mildred. Îşi neglijase atât de tare munca, încât acum îi rămăseseră doar două săptămâni ca să înveţe materia prevăzută în programa analitică pentru trei luni. Se apucă serios de treabă. Pe zi ce trecea, constata că-i vine tot mai uşor să nu se mai gândească la Mildred. Se felicita singur pentru tăria lui de caracter. Durerea pe care o simţea nu mai era un chin, ci mai mult o lovitură, ca şi cum ar fi căzut de pe cal, şi, cu toate că n-avea niciun os frânt, era zdruncinat rău şi plin de vânătăi. Descoperi că e în stare să examineze cu multă seriozitate starea în care se afla de câteva săptămâni. Îşi analiză plin de interes sentimentele. Într-o oarecare măsură, îl amuza propria lui persoană. Lucrul care-l izbi era cât de puţin contează în asemenea împrejurări ce gândeşti, de fapt; sistemul filozofic personal pe care-l alcătuise cu atâta satisfacţie nu-i slujise la nimic. Asta nu putea el să înţeleagă.

Dar uneori i se întâmpla să vadă pe stradă câte o fată care semăna atât de bine cu Mildred, încât i se oprea inima în loc. Atunci nu se putea stăpâni, ci se grăbea s-o ajungă din urmă, nerăbdător şi bucuros, ca să descopere imediat că e o necunoscută. Colegii începură să vină înapoi de la ţară şi Philip se duse cu Dunsford să bea ceaiul la un bufet expres. Uniforma bine-cunoscută a chelneriţelor îl întristă atât de tare, încât nici nu mai avu puterea să vorbească. Îi dădu prin gând că poate fata a fost transferată la o altă sucursală a firmei care patrona restaurantele şi că i s-ar putea întâmpla să se trezească deodată în faţa ei. Această idee îl făcu să intre în panică şi se temu ca nu cumva

Dunsford să-şi dea seama în ce stare se află; degeaba îşi scormonea creierii, că nu găsea nimic de spus; se prefăcea că ascultă sporovăială lui Dunsford; dar conversaţia îl înnebunea; aproape că trebui să-şi muşte limba, ca să nu-i strige deodată lui Dunsford: „Pentru numele lui Dumnezeu, taci odată!”.

Sosi şi ziua examenului. Când îi veni rândul, Philip se apropie încrezător de masa profesorului. Răspunse la vreo trei sau patru întrebări. Apoi i se arătară diferite specimene; asistase la prea puţine prelegeri şi de îndată ce i se puseră întrebări despre lucruri pe care nu le putuse învăţa numai din cărţi, se văzu în mare încurcătură. Făcu tot ce putu ca să-şi ascundă neştiinţa, examinatorul nu insistă, şi în curând, cele zece minute alocate se încheiară. Era convins că a trecut: dar a doua zi, când se duse să vadă rezultatele afişate pe uşa sălii de examinare, spre marea lui uimire, nu-şi găsi numărul matricol printre cei care dăduseră comisiei răspunsuri satisfăcătoare. Uimit, citi de trei ori lista. Dunsford era alături de el.

— Vai, ce rău îmi pare că te-au picat, zise acesta.

Tocmai îl întrebase pe Philip ce număr matricol are.

Întorcându-se spre Dunsford, Philip văzu după faţa lui radioasă că a trecut.

— O, n-are nicio importanţă, zise Philip. Îmi pare bine că tu ai scăpat. Eu am să-l dau din nou în iulie.

Ţinea foarte mult să arate că nici nu se sinchiseşte şi, întorcându-se spre casă pe splai, se agăţă cu înverşunare de subiecte de conversaţie absolut indiferente. Amabil, Dunsford încercă să discute despre cauzele eşecului lui Philip, dar acesta se încăpăţână să pretindă că nu e deloc afectat. De fapt, era teribil de lovit, şi ceea ce făcea respingerea lui şi mai greu de suportat era succesul lui Dunsford, pe care îl considera un tip simpatic, dar complet lipsit de strălucire. Philip se mândrise întotdeauna cu inteligenţa lui şi acum se întreba cu disperare dacă nu cumva se înşală având o părere atât de bună despre el însuşi. În cele trei luni ale semestrului de iarnă se şi făcuse de la sine o selecţie a studenţilor care veniseră la facultate

în octombrie. Se împărţiseră în două grupe şi era limpede care sunt străluciţi, pricepuţi sau harnici şi care erau tămâie. Philip îşi dădea seama că această cădere a lui n-a surprins pe nimeni decât pe el însuşi. Era ora ceaiului şi ştia că foarte mulţi colegi iau o gustare în subsolul Şcolii de Medicină; cei care trecuseră examenul aveau să fie în culmea fericirii, cei cărora le era antipatic aveau să-l privească satisfăcuţi, iar nenorociţii care căzuseră aveau să-l compătimească, pentru a se bucura la rândul lor de compătimirea lui. Instinctul îl făcu să nu mai dea pe la spital vreme de o săptămână, până când toată lumea o să înceteze să se mai gândească la examen, dar, tocmai pentru că în momentul acela ura până şi gândul de a da ochii cu ceilalţi, se duse totuşi: voia să se pedepsească singur. Pentru moment, uită dictonul pe care-l adoptase ca principiu de viaţă: supune-te înclinaţiilor tale fireşti ţinând totuşi seama şi de poliţaiul de la colţ; sau, dacă acţiona conform dictonului, probabil că exista în firea lui ceva ciudat de morbid care-l făcea să savureze cu încântare rolul de victimă.

Dar, mai târziu, după ce îndurase ordalia pe care şi-o impusese singur, ieşind afară în atmosfera nopţii, după conversaţia zgomotoasă din fumoar, îl cuprinsese un sentiment de singurătate cumplită. În propriii lui ochi apărea ca un om absurd şi neînsemnat. Simţea o nevoie imperioasă de consolare şi tentaţia de a o vedea pe Mildred era irezistibilă. Se gândi cu amărăciune că nici de la ea nu avea mai nicio şansă de consolare; dar voia s-o vadă, chiar dacă nu ar fi vorbit cu ea; la urma urmei, era chelneriţă şi era obligată să-l servească. Ea era singura fiinţă de pe lume la care ţinea. N-avea niciun rost să-şi ascundă această realitate. Bineînţeles, avea să fie umilitor să se întoarcă în local, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, dar nu-i rămăsese prea multă demnitate. Deşi nu voia să-şi mărturisească adevărul, nădăjduise în fiecare zi că o să primească o scrisoare de la ea; ştia că dacă-i scrie la spital, scrisoarea o să-i parvină; dar nu-i scrisese; era evident că puţin îi păsa dacă-l revede sau nu. Aşadar, îşi repeta mereu

în sinea lui: „Trebuie s-o văd. Trebuie s-o văd”.

Dorinţa era atât de puternică, încât nici nu-şi mai putea permite să zăbovească mergând pe jos, ci se aruncă în prima birjă întâlnită. Era prea econom din fire, ca să facă o asemenea cheltuială, dacă ar fi putut s-o evite. Ajuns în faţa localului, avu un moment de ezitare. Îi dădu prin gând că poate fata a plecat şi, de aceea, cuprins de spaimă, deschise imediat uşa. În aceeaşi clipă dădu cu ochii de ea. Se aşeză la o masă şi fata se apropie.

— O ceaşcă de ceai şi o brioşă, te rog, comandă el.

Abia izbuti să rostească aceste cuvinte. O clipă se temu că o să izbucnească în plâns.

— Credeam că ai murit, spuse ea.

Era cu zâmbetul pe buze. Zâmbea! Părea că a uitat complet ultima scenă cu Philip, pe care acesta şi-o repetase în minte de sute de ori.

— Mi-am zis că, dacă ţii să mă vezi, o să-mi scrii, îi răspunse el.

— Am prea multă treabă ca să mă mai gândesc la scrisori.

S-ar fi părut că îi e de-a dreptul cu neputinţă să spună lucruri amabile. Philip blestemă soarta care-l legase cu lanţuri de o asemenea femeie. Mildred plecă să-i aducă ceaiul.

— Ţi-ar face plăcere să stau cu tine câteva minute? îl întrebă ea când îi aduse comanda.

— Da.

— Unde-ai fost tot timpul ăsta?

— La Londra.

— Credeam c-ai plecat în vacanţă. De ce n-ai mai dat pe-aici?

Philip o privi cu ochii arşi de pasiune.

— Nu-ţi aduci aminte că ţi-am spus că nu mai vreau să te văd niciodată?

— Atunci ce cauţi aici?

Mildred părea că ţine morţiş să-l facă să bea până la fund paharul umilinţei; dar o cunoştea destul de bine ca să ştie că vorbea doar aşa, la întâmplare; îl rănea îngrozitor, dar

fără să-şi dea osteneala s-o facă. El nu-i răspunse.

— Mare porcărie mi-ai făcut atunci să mă spionezi! Eu totdeauna ziceam că eşti un gentleman în toată puterea cuvântului.

— Hai, nu mai fi aşa rea cu mine, Mildred. Asta nu pot suporta.

— Eşti un tip tare ciudat. Să mor eu dacă te înţeleg,

— Nu e deloc complicat. Sunt un prost fără pereche, pentru că te iubesc din toată inima şi ştiu perfect că nu-ţi pasă de mine nici cât negru sub unghie.

— Dacă ai fi fost un gentleman, cred că ai fi venit a doua zi la mine şi ţi-ai fi cerut iertare.

Era necruţătoare. Philip se uită la gâtul ei şi se gândi ce plăcere i-ar fi făcut să i-l reteze cu cuţitul de pe masă. Învăţase destulă anatomie ca să fie sigur că nimereşte de la început carotida. Dar în acelaşi timp, tare ar fi vrut să acopere fiecare părticică a feţei ei palide şi subţiri cu sărutări.

— Vai, de te-aş putea face să înţelegi că sunt îndrăgostit de tine cu disperare!

— Încă nu mi-ai cerut iertare.

Philip se făcu palid ca hârtia. Ei i se părea că n-a fost deloc vinovată de cele întâmplate. Iar acum voia să-l vadă umilindu-se. În schimb, el era tare mândru. O clipă se simţi înclinat să-i spună să se ducă dracului, dar nu îndrăzni. Pasiunea îl silea să se înjosească. Era gata să îndure orice, numai s-o poată vedea.

— Îmi pare rău, Mildred, te rog să mă ierţi.

Cu greu izbuti să scoată aceste vorbe. Făcu un efort îngrozitor pentru a le rosti.

— Ei, acum că ţi-ai cerut iertare, n-am nimic împotrivă să-ţi spun că mai bine veneam cu tine în seara aceea. Am crezut că Miller e un gentleman, dar între timp am văzut că am greşit. Curând după aceea l-am trimis la plimbare.

Lui Philip i se tăie respiraţia.

— Mildred, nu vrei să ieşim împreună astă-seară? Hai să mergem să mâncăm undeva în oraş.

— A, n-am să pot. O să mă aştepte tanti cu masa.

— Lasă, îi trimiţi o telegramă. Poţi să-i spui că eşti reţinută la local. N-o să i se pară curios. Vai, te rog din suflet să vii cu mine. Nu te-am mai văzut de un car de vreme şi am atâtea să-ţi spun.

Fata se uită la rochia de pe ea.

— Lasă, n-are importanţă. Mergem la un restaurant unde nu contează cum eşti îmbrăcată. Şi pe urmă ne ducem la un music-hall. Hai, spune „da”. Mi-ar face tare multă plăcere.

Fata şovăi o clipă; Philip o privea cu ochi atât de rugători, că-ţi făcea milă.

— Bine, n-am nimic împotrivă. Nici nu mai ştiu de când n-am mai ieşit în oraş.

Lui Philip îi veni îngrozitor de greu să se stăpânească: grozav ar fi vrut să-i ia mâna şi s-o acopere cu sărutări, cu toate că se aflau în public.

Capitolul LX

Luară masa în cartierul Soho. Philip tremura de bucurie. Nu alesese unul dintre restaurantele acelea ieftine, aglomerate de oamenii onorabili, dar nevoiaşi, care cinează acolo cu credinţa că au un aer boem şi cu convingerea că fac economie. Alesese un local umil, ţinut de o pereche de francezi cumsecade din Rouen. Philip îl descoperise din întâmplare, fiind atras de înfăţişarea galică a vitrinei în care se afla de obicei o farfurie cu o fleică crudă între două platouri cu legume. Chelnerul era un francez jigărit, care se străduia să înveţe englezeşte tocmai într-o casă unde nu se vorbea decât franţuzeşte. Iar clienţii erau câteva femei uşoare, vreo două perechi căsătorite care îşi rezervau masa şi câţiva ţipi ciudaţi care veneau să ia în grabă o masă frugală.

Mildred şi cu Philip reuşiră să-şi găsească o masă unde să stea singuri. Philip trimisese chelnerul să le aducă un vin de

Burgundia de la o cârciumă învecinată şi luară un *potage aux herbes*[189], o fleică din vitrină *aux pommes*[190], şi o *omelette au kirsch*[191]. Şi meniul, şi localul erau într-adevăr cadrul potrivit pentru o idilă romantică. Mildred, la început cam rezervată în aprecierile ei – „mie mi-e cam frică de localurile astea străine, că niciodată nu ştii ce-ţi bagă în mâncărurile alea amestecate” – începea treptat-treptat să se simtă mişcată.

— Îmi place localul ăsta, Philip. Nu-i aşa că te simţi liber să-ţi pui coatele pe masă?

Intră un bărbat înalt cu o coamă de păr cărunt şi o bărbuţă hirsută. Purta o pelerină jerpelită şi o pălărie moale cu boruri mari. Îl salută pe Philip, care-l mai văzuse tot în acest local.

— Are o figură de anarhist, zise Mildred.

— Păi chiar aşa şi e, unul dintre cei mai periculoşi anarhişti din Europa. A stat prin toate închisorile de pe continent şi a asasinat mai multă lume decât oricare alt gentleman care n-a fost încă spânzurat. Întotdeauna poartă o bombă în buzunar, şi bineînţeles că e destul de greu să faci conversaţie cu el pentru că, dacă-l contrazici, o aşază pe masă cu mult subînţeles.

Mildred se uită cu groază şi mirare la acest necunoscut, dar apoi îi aruncă o privire bănuitoare lui Philip. Văzu sclipirea de veselie din ochii lui şi începu să se încrunte la el.

— Văd că mă cam iei peste picior.

Philip chicoti de bucurie. Era în al nouălea cer. Dar lui Mildred nu-i plăcea să-şi bată nimeni joc de ea.

— Nu văd ce-i aşa nostim să spui minciuni.

— Ei, hai, nu te supăra!

Îi luă mâna pe care fata şi-o întinsese pe masă şi i-o strânse uşurel.

— Eşti frumoasă şi aş fi în stare să sărut şi pământul pe care calci, îi zise el.

---

[189] Supă de zarzavat (fr.).
[190] Cu cartofi (fr.).
[191] Omletă cu vişinată (fr.).

Îl înnebunea pur şi simplu paloarea verzuie a tenului ei, iar buzele-i subţiri, aproape albe, exercitau o fascinaţie extraordinară asupra lui. Din pricina anemiei, fata respira greu şi ţinea mereu gura întredeschisă. Asta îi sporea oarecum farmecul.

— Şi tu mă placi puţin, nu? întrebă el.

— Păi, tu ce crezi, dacă nu te plăceam veneam eu aici? Eşti un gentleman în toată puterea cuvântului, asta trebuie s-o recunosc.

Terminaseră masa şi beau cafele. Lăsând la o parte orice economie, Philip fumă un trabuc care costa trei *penny*.

— Nu-ţi poţi închipui ce plăcere îmi face să stau pur şi simplu în faţa ta şi să te privesc. Grozav am mai tânjit după tine. Muream de dorinţa de a te vedea măcar o clipă.

Mildred zâmbi uşurel şi se îmbujoră puţin la faţă. De data asta nu avea criza de dispepsie de care suferea de obicei imediat după masă. Se arătă faţă de Philip mai binevoitoare decât fusese vreodată şi blândeţea neobişnuită din ochii ei îl umplu de bucurie. Instinctul îi spunea că e o nebunie să se dea cu totul pe mâna ei; singura lui şansă era să se poarte nepăsător şi să nu-i permită niciodată să-şi dea seama de patima nestăvilită care clocotea în pieptul lui; fără îndoială, ea n-avea să facă altceva decât să profite de slăbiciunea lui; dar acum nu reuşea să fie prudent; îi vorbi de tot chinul pe care-l îndurase cât fusese departe de ea; îi povesti cum se luptase cu el însuşi, cum încercase să-şi învingă pasiunea, cum crezuse că a reuşit şi cum descoperise că e la fel de intensă ca şi înainte. O iubea atât de mult, încât nu-i păsa dacă suferă. Se dezvălui cu totul în faţa ei. Parcă ar fi fost mândru să-şi arate întreaga slăbiciune.

Nimic nu l-ar fi încântat mai mult decât să poată rămâne mai departe în restaurantul acela sărăcăcios, dar intim; numai că el ştia că Mildred vrea să se distreze. Era agitată din fire şi, oriunde s-ar fi aflat, de la o vreme voia să plece într-altă parte. Îi era teamă să n-o plictisească.

— Ei, ce-ar fi să mergem la un music-hall?

Îi trecu fulgerător prin minte gândul că, dacă ar ţine cât

de puţin la el, ar zice că preferă să rămână acolo.

— Tocmai mă gândeam că dacă e să mergem în altă parte, ar fi timpul să plecăm, zise ea.

— Atunci, haidem!

Philip avea impresia că spectacolul nu se mai termină, în mintea lui plănuise punct cu punct ce o să facă după aceea şi, când se urcară în trăsură, îşi strecură ca din întâmplare braţul pe după mijlocul ei. Dar şi-l retrase repede scoţând un ţipăt. Se înţepase. Mildred râse.

— Iaca, vezi ce ţi se întâmplă dacă pui mâna unde nu trebuie? zise ea. Eu ştiu întotdeauna că bărbaţii o să încerce să mă cuprindă cu braţul, iar acul ăla îi pune totdeauna la punct.

— Am să fiu mai atent.

Întinse din nou braţul pe după mijlocul ei. Mildred nu făcu nicio obiecţie.

— Vai, ce bine mă simt, oftă el fericit.

— Mă rog, dacă-ţi face plăcere, replică ea.

Trăsura îi purtă pe strada St. James până la Hyde Park şi Philip o sărută la repezeală. Îi inspira o teamă ciudată, aşa că trebui să-şi adune tot curajul. Fata îşi întoarse buzele către el fără să scoată o vorbă. Nu-ţi puteai da seama dacă o face cu plăcere sau cu neplăcere.

— Ah, de-ai şti de câtă vreme doream s-o fac, murmură el.

Încercă s-o sărute din nou, dar ea întoarse capul.

— Ce-i mult strică, zise ea.

Trăgând nădejde s-o mai poată săruta o dată, luă şi el trenul până la Herne Hill şi în capul străzii o întrebă:

— Nu vrei să mă mai săruţi o dată?

Fata îi aruncă o privire indiferentă şi apoi se uită în jur, ca să se asigure că nu-i vede nimeni.

— N-am nimic împotrivă.

Philip o cuprinse în braţe şi o sărută pătimaş, dar ea îl împinse.

— Vezi că-mi deranjezi pălăria, prostuţule. Vai, ce neîndemânatic eşti!

Capitolul LXI

După aceea, o văzu în fiecare zi. Îşi luă obiceiul de a se duce la localul ei pentru dejun, dar Mildred nu-l lăsă: îi spuse că fetele au început să vorbească pe socoteala lor; aşadar, trebui să se mulţumească să ia doar ceaiul acolo; dar întotdeauna se mai învârtea prin cartier ca s-o poată conduce la gară; o dată sau de două ori pe săptămână luau cina împreună. Îi dădea mici cadouri – o brăţară de aur, mănuşi, batiste şi altele asemenea. Cheltuia mult mai mult decât îi dădea mâna s-o facă, dar nu se putea stăpâni: ea nu-şi manifesta afecţiunea decât când primea ceva în dar de la el. Cunoştea preţurile tuturor lucrurilor şi recunoştinţa ei era direct proporţională cu valoarea cadoului. Lui nu-i păsa. Era prea fericit când îl săruta ea din proprie iniţiativă ca să-i mai pese cu ce preţ a obţinut această manifestare de bunăvoinţă. Constată că duminicile petrecute acasă i se par plictisitoare, aşa că pleca dimineaţa la Herne Hill, se întâlnea cu ea în capul străzii şi se ducea cu ea la biserică.

— Îmi place să mă duc o dată pe săptămână la biserică, zicea ea. Şi pe urmă, asta dă bine, nu?

Apoi, ea se întorcea acasă şi lua masa, în timp ce el mânca ceva la un han, iar după-amiaza se plimbau împreună în parcul Brockwell. Nu prea aveau ce să-şi spună, aşa că Philip, chinuit de spaima că o plictiseşte (ea se plictisea foarte repede), îşi storcea creierii să găsească un subiect de conversaţie. Îşi dădu seama că plimbările acestea nu constituiau o distracţie pentru niciunul dintre ei, dar cum nu putea suporta gândul de a o părăsi, se străduia din răsputeri să le prelungească, încât până la urmă Mildred obosea şi se enerva. Philip ştia că nu ţine la el şi încerca să smulgă de la ea o dragoste care, după cum îi şoptea propria lui raţiune, nu era câtuşi de puţin în firea ei: avea un temperament rece. N-avea niciun drept asupra lui Mildred şi totuşi nu se putea împiedica să fie pretenţios. De

când devenise mai intim cu ea, se stăpânea din ce în ce mai greu; adeseori era ţâfnos şi fără voia lui îi scăpau observaţii jignitoare. Se certau mereu şi ea nu-i vorbea câtva timp; Philip ceda imediat şi începea să facă sluj în faţa ei. Lipsa lui de demnitate îl supăra până şi pe el. Vedea roşu înaintea ochilor când Mildred vorbea cu un alt bărbat, şi din pricina geloziei îşi ieşea cu totul din fire. O insulta în mod intenţionat, pleca din local şi după aceea avea o noapte de nesomn, frământându-se în pat şi oscilând între supărare şi remuşcări. A doua zi se ducea la local şi-şi cerea umilit iertare,

— Nu te supăra pe mine, îi zicea el. Te iubesc atât de mult, încât nu mă pot stăpâni.

— Într-o bună zi o să mergi prea departe, îi răspundea ea.

Philip ţinea morţiş să se ducă la ea acasă, pentru ca singurătatea şi atmosfera de intimitate să-i ofere mai multe avantaje în relaţiile cu ea decât aveau bărbaţii pe care Mildred îi cunoştea întâmplător în timpul orelor de serviciu. Dar ea nu voia să-l lase.

— Lui tanti o să i se pară ciudat.

Philip bănuia că refuzul ei vine numai din dorinţa fetei de a-l împiedica să o cunoască pe mătuşa ei. Mildred i-o înfăţişase drept văduva unui liber profesionist (asta reprezenta pentru ea emblema distincţiei) şi era probabil stânjenită din pricina faptului că biata femeie nu se prea putea lăuda că ar fi distinsă. Philip îşi închipui că în realitate trebuie să fie văduva vreunui mic negustor sau meseriaş. Ştia că Mildred e snoabă. Nu găsea însă niciun mijloc prin care i-ar fi putut spune că nu-i pasă dacă mătuşa e o femeie de rând.

Cea mai gravă ceartă dintre ei se iscă într-o seară la cină, când Mildred îi spuse că un bărbat a invitat-o să meargă cu el la teatru. Philip păli şi faţa lui se înăspri şi se posomorî.

— Sper că n-o să te duci? întrebă el.

— De ce să nu mă duc? E un tip foarte drăguţ, un adevărat gentleman.

— Te pot duce eu oriunde vrei.

— Dar nu e acelaşi lucru. Nu pot să ies mereu numai cu tine. Şi pe urmă, m-a rugat să fixez chiar eu ziua pe care o vreau. Aşa că am să mă duc într-o seară când nu ies cu tine. Pentru tine nici n-o să conteze.

— Dacă ai avea puţină decenţă, dacă ai avea puţină recunoştinţă, nici nu ţi-ar trece prin cap să te duci.

— Nu înţeleg ce vrei să spui cu recunoştinţa. Dacă vorbeşti de lucrurile pe care mi le-ai dat, poţi să ţi le iei înapoi oricând, că eu n-am nevoie de ele.

Glasul ei căpătă tonul de caţă pe care-l avea uneori.

— Nu-i prea mare distracţie să ies mereu numai cu tine. Tot timpul nu faci altceva decât să mă întrebi „mă iubeşti? mă iubeşti?” până mi se face greaţă.

Philip ştia că e o nebunie din partea lui să-i pună mereu această întrebare, dar nu se putea stăpâni.

— Îmi placi foarte mult, îi răspundea ea.

— Aşa puţin? Eu te iubesc din adâncul inimii.

— Uite, mie nu-mi stă în fire să spun atât de mult.

— Dacă ai şti ce fericit m-ar face un singur cuvânt din partea ta!

— Mde, eu zic întotdeauna că oamenii trebuie să mă ia aşa cum sunt, şi, dacă nu le place, n-au decât să se ducă să se plimbe.

Dar uneori Mildred se exprima încă şi mai limpede şi, când îi punea el întrebarea aceea clişeu, îi răspundea:

— Ah, nu mai începe iarăşi cu asta.

Atunci Philip se bosumfla şi nu mai scotea o vorbă. O ura.

De data asta, Philip îi spuse:

— A, mă rog, dacă aşa gândeşti tu, atunci mă mir de ce mai catadicseşti să ieşi cât de cât cu mine în lume.

— Poţi să fii sigur că nu eu ţi-o cer, dar tu mă sileşti s-o fac.

Asta era o jignire cumplită pentru mândria lui Philip şi el îi răspunse turbat:

— Ţi se pare că sunt bun numai să-ţi plătesc mesele şi biletele de teatru când n-ai pe altcineva, şi, de îndată ce se iveşte altul, pe mine mă trimiţi la naiba. Mulţumesc frumos, dar să ştii că m-am săturat să fiu doar manta de vreme rea.

— Nu dau voie nimănui să-mi vorbească aşa. Am să-ţi arăt eu câtă nevoie am de mesele tale împuţite.

Se ridică, îşi puse jacheta şi plecă repede din restaurant. Philip rămase mai departe. Se hotărî să nu se mişte de acolo, dar nu trecură nici zece minute şi sări într-o birjă pornind pe urmele ei. Îşi zise că Mildred o să ia autobuzul până la gara Victoria, aşa că putea s-o ajungă acolo. O văzu pe peron fără ca ea să-l observe şi merse în acelaşi tren cu ea până la Herne Hill. Nu voia să-i vorbească până ce n-o găsea singură pe drumul spre casă, când nu-i mai putea scăpa.

De îndată ce dădu colţul din strada principală, mai luminoasă, mai umblată şi mai zgomotoasă, o ajunse din urmă.

— Mildred! o strigă el.

Fata îşi continuă mersul nevrând nici să se uite la el, nici să-i răspundă. O strigă din nou. De astă dată se opri şi-l înfruntă.

— Ce mai vrei? Te-am văzut învârtindu-te prin gară. De ce nu mă laşi în pace?

— Îmi pare tare rău. Nu vrei să ne împăcăm?

— Nu. M-am săturat până-n gât de toanele tale şi de gelozia ta. Nu ţin la tine, n-am ţinut niciodată şi nici n-o să ţin vreodată. Nu mai vreau să am de-a face cu tine.

O porni repede mai departe şi Philip se văzu silit să se grăbească pentru a ţine pasul cu ea.

— Tu nu-mi treci nimic cu vederea, îi zise el. E foarte uşor să fii vesel şi amabil când nu-ţi pasă de nimeni. Dar e foarte greu când eşti îndrăgostit nebuneşte ca mine. Fie-ţi milă de mine! Nu-i nimic dacă nu ţii la mine. La urma urmei, dacă asta e în firea ta, n-ai ce-i face. Eu nu vreau decât să-mi dai voie să te iubesc.

Fata îşi vedea de drum refuzând să-i vorbească, şi Philip constată cu disperare că au mai rămas numai câteva sute de metri până la casa ei. Atunci se înjosi şi mai rău. Îi spuse pe nerăsuflate o poveste incoerentă despre dragoste şi penitenţă.

— Numai de data asta să mă ierţi şi-ţi făgăduiesc că n-o

să mai ai niciodată să te plângi de mine în viitor. Poţi să ieşi în oraş cu cine vrei. Eu o să fiu fericit dacă o să vii cu mine numai când nu ai altceva mai bun de făcut.

Fata se opri din nou pentru că ajunseseră la colţul la care se despărţeau întotdeauna.

— Acum poţi să pleci. Nu vreau să vii până la poartă.

— Nu plec până nu-mi spui că mă ierţi.

— M-am săturat până peste cap de toată povestea asta.

Philip şovăi o clipă; instinctul îi spunea că ar putea să rostească nişte vorbe capabile s-o mişte cât de cât. Dar aproape că-i veni rău din pricina efortului de a le spune.

— Eşti crudă cu mine pentru că eu trebuie să îndur atâtea supărări. Tu nu-ţi dai seama ce înseamnă să fii infirm. Bineînţeles că nu mă placi. Nici nu mă puteam aştepta la aşa ceva.

— Vai, Philip, n-am vrut să spun asta, îi răspunse ea repede, şi glasul i se frânse din pricina compătimirii. Doar ştii că nu e adevărat.

Acum Philip începu să joace teatru, vorbind cu glasul scăzut şi înecat în lacrimi.

— Nu, lasă că am simţit eu, îi răspunse el.

Îi luă mâna într-a ei şi se uită la el cu ochii înlăcrimaţi.

— Te rog să mă crezi că pentru mine asta nu contează câtuşi de puţin. La piciorul tău m-am gândit numai în primele zile, dar după aceea am şi uitat de el.

Philip păstră o tăcere mohorâtă, tragică. Ţinea mult ca ea să-l socoată copleşit de emoţie.

— Doar ştii că-mi placi foarte mult, Philip! Numai că uneori eşti tare obositor. Hai să ne împăcăm!

Întinse buzele către el şi Philip o sărută oftând uşurat.

— Acum eşti iarăşi fericit?

— Grozav.

Mildred îi spuse „noapte bună” şi porni repede pe strada ei. A doua zi, Philip îi duse un cesuleţ sub formă de broşă, pe care şi-l putea prinde de rochie. De mult tânjea Mildred după aşa ceva.

Dar peste vreo trei-patru zile, când îi servi ceaiul, Mildred îi spuse:

— Ţi-aduci aminte ce mi-ai făgăduit deunăzi seara? Ai de gând să te ţii de cuvânt, nu?

— Da.

Philip înţelese exact ce vrea ea să spună şi aştepta cuvintele ce aveau să urmeze.

— Pentru că astă-seară am să ies cu domnul acela despre care ţi-am vorbit.

— Bine. Îţi urez petrecere frumoasă.

— Dar nu te superi, nu?

De data asta Philip se văzu în stare să se stăpânească perfect.

— N-aş putea să zic că e o mare bucurie pentru mine, zâmbi el, dar n-am de gând să mă fac nesuferit, dacă mă pot stăpâni.

Mildred era foarte emoţionată în privinţa escapadei şi se arătă dispusă să vorbească liber despre ea. Philip se întrebă dacă o făcea numai pentru a-l necăji sau pur şi simplu din pricina firii ei împietrite şi nepăsătoare. El avea obiceiul să-i scuze cruzimea, zicând că e proastă şi că nici măcar nu-i trece prin minte cât de mult îl răneşte.

„Nu e prea distractiv să fii îndrăgostit de o fată lipsită de imaginaţie şi de umor”, gândi el ascultând-o.

Absenţa acestor calităţi la Mildred îi dădea un motiv s-o ierte. După părerea lui, dacă nu şi-ar fi dat seama de asta, nu i-ar fi putut găsi nicio scuză pentru durerea pe care i-o pricinuia.

— A luat bilete la „Tivoli”, zise Mildred. M-a întrebat unde vreau să merg şi eu am ales teatrul ăla. Şi o să luăm cina la „Café Royal”. Zice că e cel mai scump restaurant din Londra.

„E un gentleman în toată puterea cuvântului”, gândi Philip, dar strânse din dinţi ca nu cumva să rostească vreo vorbă.

Philip se duse la „Tivoli” şi o văzu pe Mildred cu însoţitorul ei, un tânăr cu faţa netedă, cu părul lins şi cu aerul îngrijit a) unui voiajor comercial. Erau aşezaţi la parter în rândul doi. Mildred purta o pălărie neagră cu boruri mari şi pene de struţ, care-i stătea foarte bine. Îl asculta pe cel

care o invitase, cu zâmbetul acela calm, pe care Philip îl ştia foarte bine; Mildred n-avea pic de expresivitate şi era nevoie de o farsă ieftină ca să-i stârneşti râsul; dar Philip vedea că o interesează şi o amuză conversaţia. În sinea lui, îşi spuse cu amărăciune că partenerul ei, spilcuit şi jovial, era foarte potrivit pentru ea. Firea ei apatică o făcea să aprecieze oamenii zgomotoşi, Philip era pasionat de discuţii, dar n-avea talentul de a face conversaţie de salon. Admira hazul degajat pe care-l aveau unii dintre prietenii lui, de exemplu Lawson, iar faptul că se simţea pus în inferioritate îl făcea timid şi stângaci. Lucrurile care-l interesau pe el o plictiseau pe Mildred. Ea voia ca bărbaţii să-i vorbească despre fotbal şi despre cursele de cai, pe când el nu se pricepea nici la una, nici la alta. Şi nici nu cunoştea acele cuvinte cheie care stârnesc râsul de îndată ce sunt rostite.

Cuvântul tipărit fusese întotdeauna un fetiş pentru Philip şi acum, pentru a deveni mai interesant, citea foarte silitor principalul ziar sportiv al vremii.

Capitolul LXII

Philip nu se lăsa de bunăvoie târât de pasiunea care-l mistuia. Ştia că tot ce e omenesc e trecător şi, deci, că mai curând sau mai târziu avea să înceteze. Aştepta ziua aceea cu nerăbdare, cu un dor nestăvilit. În inima lui dragostea era ca un parazit care trăia din sângele său. Pe vremuri, îl atrăgea farmecul parcului St. James şi adeseori stătuse pe o bancă şi privise ramurile unui copac profilate pe cer ca într-o stampă japoneză. Îl vrăjea neîncetat frumoasa Tamisă cu şlepurile şi docurile ei; cerul schimbător al Londrei îi umplea sufletul de închipuiri plăcute. Dar acum frumuseţea nu mai însemna nimic pentru el. Era plictisit la culme şi agitat când nu se afla alături de Mildred. Uneori credea că o să-şi aline supărarea uitându-se la tablouri, dar, în realitate, trecea

prin Galeria Naţională ca un turist grăbit; niciun tablou nu-i mai provoca fiori de emoţie. Se întrebă dacă o să mai ţină vreodată la lucrurile pe care le iubise pe vremuri. Fusese robul cititului, dar acum cărţile nu mai aveau sens pentru el; îşi petrecea orele libere în fumoarul clubului de la spital, răsfoind tot felul de periodice. Dragostea asta era o tortură şi el trăia o revoltă amarnică împotriva felului în care îl subjuga; era prizonier şi tânjea după libertate.

Uneori, când se trezea dimineaţa, nu simţea nimic; sufletul lui tresărea de bucurie pentru că se credea slobod; nu mai era îndrăgostit; dar, puţin timp după aceea, pe măsură ce se trezea de-a binelea, i se cuibărea în inimă durerea şi ştia că încă nu s-a vindecat. Deşi îi era un dor nebun de Mildred, o socotea cu totul nedemnă de el. În sinea lui îşi spunea că nu poate fi un chin mai mare pe lume decât să iubeşti şi să dispreţuieşti în acelaşi timp.

După obiceiul lui de a-şi analiza fiecare trăire, întorcând-o pe toate părţile, ajunse la concluzia că nu se putea vindeca de această patimă degradantă decât făcând-o pe Mildred amanta sa. De fapt, ceea ce-l făcea să sufere era foamea sexuală, şi, dacă şi-o putea satisface, se putea elibera de lanţurile de nesuportat cu care era legat. Ştia că Mildred nu ţine câtuşi de puţin la el pe planul acesta. Când o săruta cu pasiune, ea se retrăgea cu un dezgust instinctiv. Era lipsită de senzualitate. Încercase uneori s-o facă geloasă povestindu-i diverse aventuri pe care le-ar fi avut la Paris, dar pe ea n-o interesau deloc; de vreo două ori se aşezase la alte mese din ceainărie şi se prefăcuse a flirta cu chelneriţele de acolo, dar Mildred se arătase total indiferentă. Şi vedea bine că nu se preface.

— Nu te-ai supărat că azi după-amiază nu m-am aşezat în sectorul tău, nu? o întrebase el odată când o conducea la gară. Mesele unde serveşti tu erau cam aglomerate.

Asta nu era chiar adevărat, dar ea nu-l contrazise. Chiar dacă faptul de a fi astfel părăsită nu însemna nimic pentru ea, să se fi prefăcut măcar supărată şi Philip tot i-ar fi fost recunoscător. Un reproş din partea ei ar fi fost un balsam pentru sufletul lui.

— Mie mi se pare că e o prostie să te aşezi în fiecare zi la aceeaşi masă. Din când în când ar trebui să mai treci şi pe la celelalte fete.

Dar, cu cât se gândea mai mult la asta, cu atât se convingea mai deplin că singura cale de eliberare ar fi s-o facă pe ea să cedeze. Era ca un cavaler de altădată, metamorfozat prin formule magice, care căuta filtrul acela destinat să-i redea înfăţişarea frumoasă şi potrivită de odinioară. Philip n-avea decât o singură nădejde. Mildred ar fi vrut grozav să meargă la Paris. Pentru ea, ca şi pentru majoritatea englezilor, Parisul era oraşul veseliei şi al eleganţei; auzise de magazinul „Louvre”, unde puteai cumpăra lucruri de ultima modă, cu jumătate din preţul pe care-l plăteai la Londra; o prietenă de-a ei plecase la Paris în luna de miere şi-şi petrecuse toată ziua la „Louvre”; „Şi tuu! Cât a stat acolo împreună cu bărbat’su, nu s-au culcat niciodată înainte de şase dimineaţa. Mai la «Moulin Rouge», mai în altă parte, Dumnezeu ştie ce-au făcut”. Lui Philip nu-i păsa dacă cedarea în faţa dorinţelor lui avea să fie pentru ea doar preţul pe care-l plătea împotriva voinţei ei pentru a-şi împlini visul. Nu-i păsa în ce condiţii avea să-şi satisfacă pasiunea. Ba chiar îi trecuse prin minte şi ideea nebunească, melodramatică, de a o droga. Sperând să-i stârnească simţurile, o îndemna adeseori cu băutura, dar lui Mildred nu-i plăcea vinul: şi, cu toate că era încântată dacă el comanda şampanie, pentru că era de bon-ton, nu bea niciodată mai mult de o jumătate de pahar. Îi plăcea să lase neatinsă cupa plină ochi.

— Aşa îţi poţi dovedi rangul în faţa chelnerilor, zicea ea.

Philip alese un prilej când Mildred se arătase neobişnuit de prietenoasă. El avea un examen de anatomie la sfârşitul lui martie. O săptămână mai târziu venea Pastele, când Mildred urma să capete trei zile complet libere.

— Ia spune, ce-ar fi să vii cu mine la Paris în zilele alea? îi propuse el. Ne-am distra grozav.

— Vai, dar ce, îţi dă mâna? Trebuie să coste o avere.

Philip se gândise la asta. Avea să coste cel puţin douăzeci şi cinci de lire. Pentru el era o sumă mare. Dar era gata

să cheltuiască cu ea şi ultimul gologan.

— Ce contează asta? Hai, spune că vii, draga mea.

— Mă întreb ce-o să mai urmeze după aceea? Nu mă prea văd eu plecând cu un bărbat cu care nu sunt căsătorită. Cum poţi să-mi propui una ca asta?

— Dar ce contează?

Începu să turuie despre lumina strălucitoare de pe Rue de la Paix şi despre „Folies Bergères” cu culorile ei care-ţi luau ochii. Îi descrise Luvrul şi magazinul „Bon Marché”. Îi vorbi despre „Cabaret du Néant”, despre barul „Abbaye” şi despre diferitele localuri deocheate pe care le frecventează străinii. Îi înfăţişă în nuanţe vii acea parte a Parisului pe care el o dispreţuia. Insista foarte mult s-o facă să accepte propunerea lui.

— Ştii, tu spui că mă iubeşti, dar dacă m-ai iubi cu adevărat, ai vrea să mă iei de nevastă. Niciodată nu mi-ai cerut mâna.

— Bine, dar ştii că n-am destui bani. La urma urmei, sunt abia în anul întâi şi o să mai treacă şase ani până când să pot câştiga ceva.

— A, să ştii că nu te ţin de rău. Nu m-aş mărita cu tine nici dacă m-ai cere în genunchi.

Se gândise el adeseori la căsătorie, dar se cam codea să facă un asemenea pas. La Paris auzise că mariajul e o instituţie ridicolă înfiinţată de burtă-verzime. De asemenea, ştia că o legătură permanentă l-ar duce de râpă. Instinctele lui erau mic-burgheze şi i se părea un lucru îngrozitor să ia de nevastă o chelneriţă. O soţie de rând avea să-l împiedice să-şi facă o clientelă ca lumea. Şi pe urmă, banii pe care-i avea abia îi ajungeau până în momentul în care îşi lua diploma; chiar dacă n-ar fi avut copii, tot nu-şi putea întreţine soţia. Îşi aminti de Cronshaw, legat pe viaţă de o fleoarţă şleampătă şi se scutură speriat. Prevedea ce avea să ajungă Mildred, cu ideile ei de ţoapă cu lustru şi cu mintea ei meschină; era imposibil să se însoare cu ea. Dar această hotărâre o luă numai cu raţiunea; simţea că orice s-ar întâmpla, trebuia s-o aibă; şi dacă n-o putea avea fără s-o ia de nevastă, avea să facă şi acest pas. Iar viitorul să-şi

poarte singur de grijă. Asta putea să-l ducă la un dezastru în cele din urmă; dar lui nu-i păsa. Când i se strecura o idee în cap, îl obseda, nu se mai putea gândi la altceva şi avea o capacitate neobişnuită de a se convinge singur că ceea ce doreşte e rezonabil. Se trezi că răstoarnă unul după altul toate argumentele înţelepte pe care şi le făurise împotriva căsătoriei. În fiecare zi descoperea că e tot mai subjugat de Mildred; şi dragostea lui nesatisfăcută deveni amară şi neîndurătoare.

„Pe cuvântul meu de onoare că, dacă mă însor cu ea, o fac să plătească pentru toate suferinţele pe care le-am îndurat!”, îşi spuse el.

În cele din urmă, nu mai putu suporta chinul. Într-o seară, după ce luaseră cina în micul restaurant din Soho la care se duceau acum adesea, Philip deschise discuţia.

— Ascultă, deunăzi când ai spus că n-ai vrea să te măriţi cu mine, dacă te-aş cere de nevastă, vorbeai serios?

— Da, de ce nu?

— Pentru că eu nu pot trăi fără tine. Vreau să fii tot timpul cu mine. Am încercat să mă eliberez de această idee, dar văd că nu pot. Acuma ştiu precis că n-o să mi-o pot scoate din cap. Vreau să te măriţi cu mine.

Mildred citise prea multe romane ieftine ca să nu ştie cum să primească o asemenea ofertă.

— Vai, Philip, îţi sunt grozav de recunoscătoare. Propunerea ta mă măguleşte foarte mult.

— Lasă prostiile. Vrei să te măriţi cu mine, nu?

— Crezi c-o să fim fericiţi?

— Nu. Dar ce contează?

Cuvintele îi scăpară de pe buze aproape fără voia lui. Avură darul de a o surprinde.

— Dom’le, da’ ştiu că eşti ciudat! Atunci de ce vrei să te însori cu mine? Deunăzi ai spus că n-ai destui bani.

— Cred că mi-a mai rămas cam o mie patru sute de lire. Doi oameni pot trăi cam la fel de ieftin ca şi unul singur. Ne ajunge ca să ne întreţinem până îmi iau diploma şi până scap de practica de la spital, şi după aceea pot să capăt un post de asistent medical.

— Vasăzică n-o să poţi câştiga nimic timp de şase ani. Ar însemna că o să avem cam patru lire pe săptămână din care să trăim până atunci, nu?

— Nu, cam trei şi ceva, că mai am de plătit şi taxele,

— Şi ca asistent medical cât o să câştigi?

— Trei lire pe săptămână.

— Vrei să spui că trebuie să munceşti atâta amar de vreme şi să cheltuieşti o mică avere, pentru ca, la sfârşit, să câştigi trei lire pe săptămână? Cât despre mine, nu prea văd că aş duce-o mai bine decât acum.

Philip tăcu o clipă.

— Vasăzică nu vrei să te măriţi cu mine? întrebă el cu glasul îngroşat de emoţie. Toată dragostea mea nu înseamnă nimic pentru tine?

— Bine, dar în lucruri dintr-astea, omul trebuie să se mai gândească şi la el. N-aş avea nimic împotriva căsătoriei, dar nu vreau să mă mărit dacă n-o s-o duc mai bine decât acum. Nu văd ce rost ar avea.

— Dacă ai ţine la mine, nu te-ai mai gândi la toate astea.

— Poate că nu.

Philip tăcu. Bău un pahar de vin, întrucât simţea că se îneacă.

— Ia uită-te la fata aia care iese acum, zise Mildred. Blănurile alea le-a luat de la magazinul „Bon Marché” din Brixton[192]. Le-am văzut în vitrină ultima dată când m-am dus acolo.

Philip rânji.

— Ce te tot râzi? întrebă ea. Aşa este. Şi tocma’ i-am zis lu’ tanti că nici în ruptul capului n-aş cumpăra un lucru dintr-ăsta care a stat în vitrină, ca să ştie toată lumea cât te-a costat.

— Nu te înţeleg deloc. Întâi mă întristezi cumplit, şi apoi cât ai zice peşte începi să vorbeşti despre nişte fleacuri care n-au nimic de-a face cu problema noastră.

— Eşti rău cu mine, răspunse ea mâhnită. N-am putut să nu observ blănurile alea fiincă-i ziceam lu’ tanti...

— Mă doare-n cot ce i-ai zis lui tanti aia a ta, o întrerupse

---

[192] Mahala londoneză.

el nervos.

— Te-aş ruga să vorbeşti mai frumos când eşti cu mine, Philip, Ştii că nu-mi plac cuvintele astea,

Philip zâmbi puţin, dar privirea lui era sălbatică. Rămase tăcut o vreme. O privi posomorât. O ura, o dispreţuia şi o iubea.

— Dacă aş avea măcar un dram de minte, n-aş mai veni să te văd niciodată, zise el în cele din urmă. De-ai şti numai cum mă dispreţuiesc din tot sufletul pentru că te iubesc.

— Nu-i deloc drăguţ din partea ta să-mi spui una ca asta, îi răspunse ea bosumflată.

— Ştiu că nu e, râse el. Hai să mergem la „Pavilion”.

— Asta-i foarte caraghios la tine, că începi să râzi tocmai când nimeni nu s-ar aştepta la aşa ceva. Şi dacă eu te fac aşa nefericit, de ce vrei să mă duci la „Pavilion”? Eu eram gata să plec acasă.

— Pur şi simplu pentru că sunt mai puţin nefericit cu tine decât când sunt departe de tine.

— Tare aş vrea să ştiu ce gândeşti cu adevărat despre mine!

Philip scoase un hohot de râs.

— Draga mea, dacă ai şti cu adevărat, nu mi-ai mai vorbi în viaţa ta.

Capitolul LXIII

Philip căzu la examenul de anatomie de la sfârşitul lui martie. Învăţase împreună cu Dunsford pe scheletul cumpărat de Philip, punându-şi întrebări unul altuia, până ce ajunseră să ştie pe de rost fiecare ligament şi semnificaţia fiecărei proeminenţe şi a fiecărui şănţuleţ de pe oasele omului; dar, în sala de examen, Philip fu cuprins de panică şi nu dădu răspunsurile corecte la întrebări, dintr-o teamă bruscă de a nu spune cumva prostii. Ştia că l-au picat, şi a doua zi nici nu se mai deranjă să se ducă să vadă dacă

numărul lui matricol e pe listă. Cel de-al doilea eşec îl situa definitiv printre tonţii şi leneşii din an.

Dar nu-i păsa cine ştie ce. Altceva avea el în cap. Îşi spuse că, la urma urmei, şi Mildred trebuie să aibă aceleaşi simţuri ca şi toată lumea. Şi problema era numai să i le trezească; Philip avea teoriile lui despre femei – nişte stricate cu toatele – şi socotea că trebuie să vină un moment când oricare cedează insistenţelor. Toată chestia era doar să pândească prilejul potrivit, să-şi păstreze calmul, să-i tocească rezistenţa cu mici atenţii, să profite de oboseala fizică menită să deschidă inima pentru pătrunderea tandreţei, să facă din el însuşi refugiul ei faţă de supărările mărunte pe care le avea la slujbă. Îi vorbi despre relaţiile dintre prietenii lui de la Paris şi despre cuconiţele frumoase pe care le admirau. Viaţa pe care i-o descria el avea mult farmec şi o veselie degajată în care grosolănia n-avea ce căuta. Amestecând în ţesătura propriilor lui amintiri aventurile lui Mimi şi Rodolphe, ale Musettei[193] şi ale tuturor celorlalţi, strecură în urechile lui Mildred o poveste despre sărăcia pe care cântecele şi râsetele o fac pitorească, despre dragostea nelegitimă pe care frumuseţea şi tinereţea o fac romantică. Nu-i atacă niciodată direct prejudecăţile, ci încercă să i le combată sugerând uşurel că au un iz de mahala. Nu-şi permise niciodată să se lase tulburat de faptul că ea nu era atentă la vorbele lui şi nici nu se lăsa enervat de indiferenţa ei. I se păru că o plictiseşte. Printr-un efort deveni afabil şi amuzant; nu-şi permise niciodată să se supere; nu-i cerea nimic, nu se plângea niciodată şi n-o mai ocăra. Dacă ea îşi călca făgăduielile făcute, a doua zi el o întâmpina cu faţa zâmbitoare; când ea se scuza, el spunea că n-are nici cea mai mică importanţă. Nu-i mai dădea niciodată prilejul să vadă că l-a rănit. Înţelegea că izbucnirile lui de durere o plictisiseră şi-şi ascundea cu grijă orice sentiment care putea să fie cât de cât supărător. Făcea eforturi eroice.

Cu toate că Mildred nu pomeni niciodată de această schimbare, pentru că nici măcar nu era conştientă de ea,

---

[193] Personaje din *Scene din viaţa boemă* de Henri Murger.

totuşi noua lui atitudine îşi făcu efectul; fata deveni mai intimă cu el şi începu să-i facă confidenţe; îi vorbea de micile ei necazuri şi întotdeauna avea să se plângă dintr-un motiv sau altul de patroană, ori de colege, ori de mătuşa ei; acum era destul de vorbăreaţă şi, cu toate că era invariabil banală, lui Philip nu i se întâmpla să se plictisească ascultând-o.

— Îmi placi mai mult când nu-mi faci curte, îi spuse odată Mildred.

— Asta-i foarte măgulitor pentru mine, râse el.

Mildred nu-şi dădea seama cât de mult îl rănesc cuvintele ei şi nici cât de mare este efortul de care are el nevoie pentru a-i răspunde atât de degajat.

— Să ştii că n-am nimic împotrivă dacă mă mai pupi din când în când. Mie nu-mi face niciun rău, iar ţie îţi face plăcere.

Uneori mergea chiar până acolo încât să-l roage s-o scoată în oraş, şi, întrucât propunerea venea din partea ei, Philip era în al nouălea cer.

— Să ştii că n-aş face una ca asta cu altcineva, zise ea scuzându-se. Dar cu tine îmi dau seama că mi-o pot permite.

— Nimic nu mi-ar putea face mai multă plăcere, zâmbea el.

Într-o seară, către sfârşitul lui aprilie, Mildred îl rugă s-o ducă să mănânce undeva.

— Cu plăcere, zise el. Unde-ai vrea să mergem după aceea?

— A, nu, să nu mergem nicăieri. Să stăm doar şi să vorbim. Nu te superi, nu?

— Ei, cum o să mă supăr?

Philip se gândi că poate fata a început să ţină la el. Cu trei luni înainte, gândul de a petrece o seară doar la taclale ar fi plictisit-o de moarte. Era o zi frumoasă, şi primăvara îl făcea pe Philip mai optimist. În ultima vreme, se mulţumea cu foarte puţin.

— Ce zici, n-o să fie grozav când o să vină vara? zise el în timp ce călătoreau spre Soho, pe imperiala unui autobuz.

Chiar Mildred propusese să nu mai risipească banii pe trăsură.

— Atunci o să putem să petrecem fiecare duminică pe malul Tamisei. O să ne luăm de mâncare într-un coşuleţ.

Mildred zâmbi uşurel, ceea ce-l încurajă pe Philip să-i ia mâna într-a lui. De data asta Mildred nu şi-o retrase.

— Din ce în ce mă conving că ai început să mă placi puţin, spuse el zâmbind.

— Vai, ce prost eşti, doar ştii bine că te plac; pentru că altfel nu m-aş afla aici, nu-i aşa?

Între timp deveniseră clienţi cunoscuţi ai micului restaurant din Soho şi proprietăreasa îi primi cu un zâmbet. Chelnerul se arătă cât se poate de serviabil.

— Astă-seară dă-mi voie să aleg eu meniul, zise Mildred.

Găsind-o mai încântătoare ca oricând, Philip îi trecu lista de bucate şi ea îşi alese mâncărurile preferate. Nu erau prea multe pe listă şi mâncaseră de mai multe ori la rând tot ceea ce era în oferta restaurantului. Philip era în culmea veseliei. O privi în ochi şi cercetă cu atenţie fiecare frumuseţe a obrazului ei palid. Când terminară masa, în mod cu totul excepţional, Mildred aprinse o ţigară. Foarte rar i se întâmpla să fumeze.

— Nu-mi place când văd o cucoană fumând, zicea ea.

Şovăi o clipă şi apoi vorbi:

— Te-ai mirat că ţi-am spus să mă scoţi astă-seară în lume şi să-mi dai de mâncare?

— Am fost încântat.

— Am ceva să-ţi spun, Philip.

Philip îi aruncă repede o privire; i se făcu inima cât un purice, dar îşi educase destul de bine caracterul.

— Bine, dă-i drumul, zise el, zâmbind.

— Dar sper că n-o să faci o scenă, nu? O să mă mărit.

— Serios? întrebă Philip.

Altceva nu-i veni în minte să spună. Adeseori se gândise la această eventualitate şi-şi făcuse planul cum să se comporte şi ce să spună. Trecuse prin chinuri cumplite închipuindu-şi deznădejdea pe care avea s-o îndure, se gândise la sinucidere, la turbarea care avea să-l cuprindă;

dar poate că anticipase în prea multe amănunte emoţia pe care avea s-o simtă, aşa că acum era pur şi simplu istovit. Se simţea aşa cum li se întâmplă bolnavilor grav să se simtă, când vitalitatea lor a scăzut într-atât, încât sfârşitul le e indiferent şi nu doresc decât să fie lăsaţi în pace.

— Vezi tu, nu mai sunt nici eu chiar aşa tânără, zise ea. Am douăzeci şi patru de ani şi ar fi timpul să-mi fac şi eu un rost în viaţă.

Philip tăcu. Se uită la patroana restaurantului care stătea îndărătul tejghelei, iar apoi ochii lui se opriră asupra penei roşii din pălăria unei doamne de la o masă. Pe Mildred asta o enervă.

— Ai putea măcar să mă feliciţi, îi spuse ea.

— Aş putea, bineînţeles. Dar nu-mi vine să cred că e adevărat. Am visat prea adesea că o să se întâmple acest lucru. Ce mă distrează e că m-am bucurat atât de mult când mi-ai spus să te scot la un restaurant. Şi cu cine te măriţi?

— Cu Miller, răspunse ea roşind puţin.

— Cu Miller? strigă Philip uluit. Dar nu l-ai mai văzut de luni de zile.

— A venit acum vreo săptămână să ia dejunul la localul nostru, şi atunci m-a cerut de nevastă. Câştigă foarte bine. Deocamdată scoate vreo şapte lire pe săptămână, dar are perspective mult mai mari.

Philip tăcu din nou. Îşi aminti că Miller îi plăcuse întotdeauna lui Mildred; o amuza şi, pe lângă asta, fiind străin de origine, prezenta pentru ea un farmec exotic, de care ea se lăsa în mod inconştient subjugată,

— Bănuiesc că era inevitabil, îi spuse în sfârşit Philip. Era de la sine înţeles că vei accepta oferta cea mai rentabilă. Când te măriţi?

— Sâmbăta viitoare. Am anunţat-o pe patroană că părăsesc serviciul.

Philip simţi deodată un junghi cumplit.

— Chiar aşa curând?

— O să ne căsătorim la Oficiul Stării Civile, pentru că aşa vrea Emil.

Philip se simţi îngrozitor de obosit. Voia să scape de ea. Se gândi că o să se ducă direct la culcare. Chemă chelnerul să-i facă nota.

— Te urc într-o birjă care o să te ducă la Gara Victoria. Sper că n-o să aştepţi prea mult metroul.

— Nu vrei să vii cu mine?

— Dacă nu te superi, aş prefera să mă duc acasă.

— Faci cum vrei, răspunse ea băţoasă. Te văd mâine după-masă la ora ceaiului, nu?

— Nu, cred că ar fi mai bine să punem punct acum. Nu prea văd ce rost ar avea să continui să mă întristez. Să ştii că i-am plătit birjarului.

O salută din cap şi se strădui să zâmbească, după care sări într-un autobuz şi se îndreptă spre casă. Înainte de a se culca îşi aprinse pipa, dar abia putea ţine ochii deschişi. Nu mai simţea niciun fel de durere. Aproape cum puse capul pe pernă, căzu într-un somn adânc.

Capitolul LXIV

Dar pe la trei dimineaţa Philip se trezi şi nu mai putu adormi deloc. Începu să se gândească la Mildred. Încercă să-şi alunge gândurile, dar nu se putea stăpâni. Îşi repetă în sinea lui aceleaşi şi aceleaşi lucruri, până începu să i se învârtească îngrozitor capul. Fusese inevitabil ca Mildred să se mărite: viaţa era grea pentru o fată care trebuia să se întreţină singură. Şi dacă găsea pe cineva care putea să-i ofere un cămin confortabil, nu trebuia să fie condamnată pentru că a acceptat. Philip recunoscu că, din punctul ei de vedere, ar fi fost o nebunie să-l ia pe el de bărbat; numai dragostea ar fi putut să facă suportabilă o asemenea sărăcie; or, ea nu-l iubea. Nu era vina ei; era o realitate ca oricare alta, care trebuia acceptată. Philip încercă să discute raţional cu el însuşi. Îşi spuse că în adâncul inimii lui zace mândria călcată în picioare; pasiunea pentru Mildred

se născuse de fapt din orgoliul lui rănit şi, în fond, asta îi pricinuia cea mai mare parte a nefericirii sale. Se dispreţuia şi pe el la fel de mult cum o dispreţuia pe ea. Apoi făcu planuri de viitor, mereu aceleaşi planuri, întrerupte de reminiscenţe ale sărutărilor lui pe obrazul ei moale şi palid şi ale glasului ei cu accentul tărăgănat; avea foarte mult de lucru, întrucât în vară trebuia să se prezinte la examenul de chimie, precum şi la cele două la care căzuse. Se despărţise de colegii de la spital, dar acum avea nevoie de tovărăşia cuiva. Din fericire, se nimeri însă ca Hayward să-i fi scris cu două săptămâni înainte că o să treacă pe la Londra şi-l invitase să ia cina cu el. Philip, dorind să fie lăsat în pace, îl refuzase. Acum însă se hotărî să-i scrie, deoarece Hayward revenea curând la Londra.

Îi păru bine când auzi ceasul bătând ora opt şi, deci, avea un motiv să se scoale. Era palid şi obosit. Dar, după ce făcu o baie, se îmbrăcă şi mâncă, se simţi legat din nou de toată lumea înconjurătoare; în felul acesta, durerea lui era mai uşor de suportat. În dimineaţa aceea n-avea chef să se ducă la cursuri, ci preferă să se ducă la Magazinul Armatei şi Marinei, ca să-i cumpere un cadou de nuntă lui Mildred, După multă şovăială, se fixă asupra unei truse de toaletă. Costa douăzeci de lire, mult mai mult decât îşi putea el permite să plătească, dar era un lucru arătos şi vulgar: el ştia că Mildred o să-şi dea seama exact cât a costat; îi producea o satisfacţie melancolică faptul că alegea un dar care avea să-i facă plăcere fetei, dovedindu-şi totodată sieşi cât de mult o dispreţuieşte.

Philip aştepta cu teamă ziua căsătoriei lui Mildred; presimţea că o să treacă prin nişte chinuri cumplite; de aceea, primi cu uşurare scrisoarea lui Hayward de sâmbătă dimineaţa, prin care îl anunţa că vine chiar în ziua aceea, foarte devreme, şi că o să-l ia pe Philip cu el ca să-l ajute să-şi găsească o locuinţă. Dorind din tot sufletul să aibă ceva care să-i abată gândurile, Philip cercetă mersul trenurilor şi-l descoperi pe cel cu care avea, fără îndoială, să sosească Hayward; se duse să-l întâmpine la gară. Revederea celor doi prieteni fu de-a dreptul entuziastă.

Răsară bagajele la gară şi porniră veseli împreună. Lucru tipic pentru Hayward, el propuse ca întâi şi-ntâi să se ducă un ceas la Galeria Naţională; de multă vreme nu mai văzuse tablouri şi declară că era absolută nevoie să arunce o privire asupra unor obiecte de artă, ca să poată din nou să ţină pasul cu viaţa. Philip nu mai fusese de luni de zile în contact cu cineva cu care să poată vorbi despre artă şi despre cărţi. Încă de pe vremea când era Iu Paris, Hayward se cufundase în lectura poeţilor francezi moderni, şi erau atât de mulţi în Franţa, încât începu să-i vorbească lui Philip despre mai multe genii nou descoperite. Umblară prin muzeu arătându-şi unul altuia tablourile preferate: treceau mereu de la un subiect la altul; vorbeau pe nerăsuflate, plini de emoţie. Era o zi însorită şi caldă.

— Hai să mergem să stăm pe o bancă în Hyde Park, zise Hayward. O să căutăm locuinţă după dejun.

Primăvara era încântătoare în parc. Era o zi în care îţi făcea plăcere pur şi simplu să ştii că trăieşti. Verdeaţa proaspătă a copacilor era o adevărată splendoare pe fondul cerului; iar cerul, de un albastru palid, era smălţuit cu norişori albi. La capătul oglinzii de apă se înălţa clădirea cenuşie, masivă, a regimentului de gardă călare. Eleganţa regulată a peisajului avea farmecul unui tablou din secolul al XVIII-lea. Îţi amintea nu de Watteau, ale cărui personaje sunt atât de idilice încât sugerează numai vâlcelele împădurite văzute în vis, ci de pictorul mai prozaic Jean Baptiste Pater[194]. Toate acestea păreau să-i ia lui Philip o piatră de pe inimă. Îşi dădu seama de un lucru pe care îl ştia până atunci numai din cărţi, şi anume că arta (pentru că în felul în care privea acum natura era ceva asemănător cu arta) poate alina durerea din sufletul omului.

Se duseră să ia dejunul la un restaurant italienesc şi comandă o *fiaschetto*[195] de Chianti. Zăbovind mai mult la masă, vorbiră neîncetat. Căutau să-şi amintească unul altuia de oamenii pe care-i cunoscuseră la Heidelberg, vorbiră de prietenii lui Philip de la Paris, sporovăiră despre

---

[194] Pictor francez (1695–1736).
[195] Sticluţă, carafă (it.).

cărţi, tablouri, etică şi viaţă; şi deodată, Philip auzi undeva un ceas bătând ora trei. Îşi aminti că în momentul acesta se căsătoreşte Mildred. Simţi un mic junghi în inimă şi, timp de câteva minute, nu mai auzi ce-i spunea Hayward. Dar îşi umplu paharul cu vin de Chianti. Nefiind obişnuit cu alcoolul, i se urcă repede la cap. În orice caz, deocamdată se eliberase de griji. Mintea lui ascuţită lâncezise atâtea luni, încât acum conversaţia îl îmbăta. Îi mulţumea lui Dumnezeu că poate vorbi cu un om pe care-l interesează aceleaşi lucruri ca şi pe el.

— Ştii ce, hai să nu irosim ziua asta frumoasă căutând o locuinţă. Astă-seară te găzduiesc la mine. O să-ţi cauţi garsoniera aia mâine sau luni.

— E-n regulă, ce propui să facem?

— Să ne urcăm pe un vaporaş de plăcere şi să mergem până la Greenwich, îi răspunse Philip.

Ideea îl încântă pe Hayward, aşa că luară o birjă care-i duse până la podul Westminster. Acolo prinseră un vaporaş care tocmai pleca. Curând Philip reluă discuţia zâmbind:

— Mi-aduc aminte că prima dată când m-am dus la Paris, Clutton, cred că el era, a ţinut un discurs lung despre faptul că pictorii şi poeţii sunt aceia care dau lucrurilor frumuseţea. Ei creează frumuseţea. Între *campanila*[196] lui Giotto[197] şi un coş de fabrică nu e nicio diferenţă, dacă iei numai lucrurile în sine. Şi pe urmă, lucrurile frumoase se îmbogăţesc datorită emoţiilor pe care le-au stârnit unor generaţii succesive de admiratori. De aceea, lucrurile vechi sunt mai frumoase decât cele moderne. *Odă la o urnă grecească*[198] e mai frumoasă acum decât atunci când a fost scrisă, pentru că îndrăgostiţii o citesc de o sută de ani, iar cei cu inima frântă şi-au găsit alinarea în versurile ei.

Philip îl lăsă pe Hayward să deducă ce anume din lucrurile pe lângă care treceau îi sugerase aceste cuvinte şi era o încântare pentru el să ştie că nu e nevoie să tragă

---

[196] Clopotniţă (it.).
[197] Giotto di Bondone (1266–1337), pictor italian.
[198] Una dintre cele mai cunoscute poezii ale poetului englez John Keats (1795–1821).

concluzia. Tocmai ca o reacţie bruscă împotriva vieţii pe care o dusese atâta vreme, era atât de profund afectat acum. Irizaţia delicată a aerului londonez dădea o dulceaţă de pastel pietrelor cenuşii din care erau făcute clădirile; iar docurile şi antrepozitele aveau graţia severă a unei stampe japoneze. Merseră mai departe; şi splendidul canal săpat pe vremea marelui imperiu, simbolul acestuia, se lărgea treptat, fiind plin de ambarcaţiuni; Philip se gândi la pictorii şi poeţii care dăduseră frumuseţe acestor lucruri şi inima i se umplu de recunoştinţă. Ajunseră la spaţiul larg dintre docuri, şi cine ar fi putut să le descrie în toată măreţia lor? Imaginaţia vibrează şi Dumnezeu ştie câte figuri celebre populează şuvoiul larg al apei – doctorul Johnson[199] cu Boswell[200] lângă el şi bătrânul Pepys[201] urcându-se pe bordul unui crucişător; istoria ilustrată a Angliei, vremurile idilice şi marea aventură. Philip se întoarse către Hayward cu ochi strălucitori.

— Bietul Charles Dickens, murmură el zâmbind, uşor amuzat de propria lui emoţie.

— Nu-ţi pare rău totuşi că te-ai lăsat de pictură? întrebă Hayward.

— Nu.

— Probabil că-ţi place medicina.

— Nu, o urăsc din suflet, dar altceva n-aveam ce să fac. În primii doi ani e o muncă îngrozitoare, de salahor; şi, din nefericire, nici nu am o fire de om de ştiinţă.

— Mda, dar nici nu poţi să-ţi schimbi la nesfârşit profesia.

— A, nu. De asta chiar că o să mă ţin. Bănuiesc că o să-mi placă ceva mai mult când o să lucrez într-un salon de spital. Am impresia că mă interesează oamenii mai mult decât oricare alt lucru de pe lume. Şi, după cât îmi dau seama, e singura profesie în care îţi păstrezi libertatea. Toată ştiinţa o porţi în capul tău; cu o trusă de instrumente şi câteva doctorii poţi să-ţi câştigi existenţa oriunde.

---

[199] Samuel Johnson (1709–1784), personalitate marcantă a literaturii secolului al XVIII-lea, în Anglia.
[200] James Boswell (1740–1795), literat, biograful lui Johnson.
[201] Samuel Pepys (1633–1708), autorul unui celebru *Jurnal*.

— Vasăzică n-o să-ţi deschizi un cabinet?

— În orice caz o să mai treacă multă vreme până atunci, răspunse Philip. De îndată ce-mi termin stagiul la spital, am să mă îmbarc pe un vapor; vreau să plec în Orient – arhipelagul Malaez, Siamul, China, chestii dintr-astea – şi după aceea am să mă angajez ici-colo, pe unde s-o nimeri. Întotdeauna se iveşte câte o ocazie. Ba izbucneşte o epidemie de holeră în India, ba mai ştiu eu ce. Vreau să umblu din loc în loc. Să cunosc şi eu lumea. Singurul mod în care-şi poate împlini un om sărac acest vis este să se apuce de medicină.

Ajunseră la Greenwich. Clădirea nobilă ridicată după planurile arhitectului Inigo Jones[202] străjuia maiestuoasă Tamisa.

— Hei, ia uită-te, probabil că aici a plonjat bietul Jack în mâl după câţiva gologani, zise Philip.

Se plimbară agale prin parc. Peste tot erau copii zdrenţăroşi care se jucau şi umpleau aleile cu ţipetele lor zgomotoase. Ici-colo câte un marinar bătrân se încălzea la soare. Parcul avea un iz de vechime, ca acum un secol.

— E păcat oarecum că ţi-ai pierdut doi ani la Paris,

— I-am pierdut? Bine, dar uită-te la felul cum se mişcă copilul acela. Uită-te la umbra pe care o face soarele pe pământ, cum trec razele lui între crengile pomilor, uită-te la cer – păi, cerul ăsta nici nu l-aş fi văzut măcar dacă n-aş fi fost la Paris.

Lui Hayward i se păru că Philip şi-a înăbuşit un suspin şi-l privi cu uimire,

— Ce-i cu tine?

— Nimic. Iartă-mă, te rog, că am fost aşa de îngrozitor de emoţionat, dar trebuie să-ţi spun că şase luni mi-a fost foame de frumuseţe şi am fost silit să postesc.

— Altădată erai mult mai rece şi mai practic. E foarte interesant că te aud spunând un asemenea lucru.

— Naiba s-o ia, că de fapt nu voiam să fac pe interesantul, râse Philip. Hai să mergem să bem ceaiul ca nişte

[202] Celebru arhitect englez (1573–1652), a proiectat Observatorul din Greenwich.

oameni plini de importanţă ce suntem.

Capitolul LXV

Lui Philip vizita lui Hayward îi făcu foarte bine. Din zi în zi se gândea tot mai puţin la Mildred. Privirea retrospectivă pe care o aruncă asupra ultimelor luni de viaţă era plină de dezgust. Nu putea înţelege cum de se supusese dezonoarei unei asemenea iubiri; dacă-şi amintea de Mildred, se gândea la ea cu o ură nestăvilită, pentru că-l făcuse să îndure atâtea umilinţe. Imaginaţia lui i-o înfăţişa acum cu defectele ei fizice şi de comportare mult exagerate, aşa că Philip se înfiora la gândul că a fost legat de ea.

„Asta nu face decât să arate ce fire îngrozitor de slabă am”, îşi spuse el. Aventura aceasta era ca o gafa săvârşită de cineva la o petrecere, atât de îngrozitoare, încât simţeai că nu se mai poate face nimic pentru a drege lucrurile: singurul remediu era s-o dai uitării. Îl ajuta în această privinţă groaza şi scârba faţă de degradarea prin care trecuse. Era ca un şarpe care năpârleşte şi care se uită cu greaţă la pielea pe care şi-a schimbat-o. Nu mai putea de bucurie văzându-se din nou stăpân pe sine; îşi dădea seama cât de mult pierduse din bucuriile lumii când era absorbit de nebunia aceea numită de oameni dragoste; se săturase până în gât de ea; dacă asta era dragostea, atunci nu mai voia să fie niciodată îndrăgostit. Philip îi spuse lui Hayward câte ceva despre toate prin câte trecuse,

— Oare Sofocle sau altcineva se ruga să vină vremea când va fi eliberat de fiara sălbatică a patimii ce-i rodea măruntaiele? întrebă el.

Philip părea cu adevărat renăscut. Respira aerul înconjurător de parcă ar fi făcut-o pentru prima dată şi se bucura ca un copil de toate lucrurile din lume. Spunea că perioada lui de nebunie a fost ca o condamnare la şase luni de muncă silnică.

Hayward se afla la Londra doar de câteva zile, când Philip primi de la Blackstable o invitaţie, trimisă iniţial acolo, pentru vernisajul unei expoziţii londoneze de pictură. Îl luă şi pe Hayward cu el şi, uitându-se la catalog, constată că şi Lawson expunea un tablou.

— Bănuiesc că el a trimis invitaţia, zise Philip. Să mergem să-l căutăm, căci, fără îndoială, o să-l găsim în faţa operei lui.

Tabloul, un portret din profil al lui Ruth Chalice, era înghesuit undeva într-un colţ, iar Lawson nu se afla prea departe. Avea un aer oarecum pierdut, cu pălăria lui mare de fetru moale şi cu hainele largi de culoare ştearsă, în mijlocul mulţimii elegante care venise la vernisaj. Lawson îl salută cu entuziasm pe Philip şi, volubil ca de obicei, îi spuse că a venit să locuiască la Londra, că Ruth Chalice e o damă, că el şi-a luat un atelier, că Parisul şi-a trăit traiul, că are o comandă pentru un portret şi că n-ar fi rău să ia masa împreună şi să stea la palavre ca pe vremuri. Philip îi aminti că l-a cunoscut pe Hayward şi aproape că se bucură văzându-l pe Lawson uşor intimidat de îmbrăcămintea elegantă şi de manierele pline de grandoare ale lui Hayward. Îi veneau mai bine decât pe vremuri, când Hayward apăruse în micul atelier sărăcăcios pe care Philip îl împărţea cu Lawson.

În cursul mesei, Lawson continuă să le spună noutăţi. Flanagan se întorsese în America. Clutton dispăruse. Ajunsese la concluzia că un om n-are şanse să facă nimic atâta vreme cât e în contact cu arta şi artiştii: singura soluţie este să plece cât mai repede. Pentru a facilita această perspectivă, se certase cu toţi prietenii de la Paris. Căpătase un adevărat talent de a le spune de la obraz nişte adevăruri banale, ceea ce îi făcuse să suporte cu stoicism declaraţia lui că s-a săturat de Paris şi că se stabileşte la Gerona, un orăşel din nordul Spaniei, care-i atrăsese privirile când îl văzuse din tren, în drum spre Barcelona. Acum stătea singur acolo.

— Mă întreb dacă o să facă vreodată ceva ca lumea, zise Philip.

Îl interesa latura umană a luptei pentru exprimarea unui lucru atât de obscur în mintea acestui om, încât îl făcuse să devină morbid şi certăreţ. Philip avea senzaţia vagă că şi cazul lui este similar, dar la el, ceea ce-l nedumerea era desfăşurarea întregii lui vieţi. Acesta era mijlocul lui de autoexprimare şi nu-i era prea limpede ce trebuia să facă cu el. Dar n-avu timp să urmeze acest fir al gândirii, întrucât Lawson începu să-şi deschidă inima povestind fără niciun fel de ascunzişuri intriga lui amoroasă cu Ruth Chalice. Îl părăsise pentru un tânăr student abia venit din Anglia şi avea o comportare scandaloasă. Lawson credea în mod sincer că ar fi fost bine să se amestece cineva ca să-l salveze pe tânărul acela, deoarece Ruth o să-l distrugă. După cât înţelese Philip, cea mai mare supărare a lui Lawson era faptul că ruptura se produsese tocmai în perioada în care Ruth îi poza pentru un portret.

— Femeile nu au câtuşi de puţin sentimente artistice, zise el. Dacă zic că le au, e o simplă afectare.

Dar Lawson încheie pe un ton de filozof:

— În orice caz, tot i-am făcut patru portrete şi nu sunt sigur dacă ultimul, la care tocmai lucram, ar fi fost foarte reuşit.

Philip îl invidie pe pictor pentru maniera degajată în care-şi rezolva problemele amoroase. Petrecuse optsprezece luni destul de plăcute, avusese un model excelent care nu-l costase nimic si, la sfârşit, se despărţise de ea fără o strângere de inimă prea chinuitoare.

— Dar cu Cronshaw ce se mai aude? întrebă Philip.

— O, s-a zis cu el, răspunse Lawson cu nepăsarea veselă, caracteristică pentru tinereţea lui. Nu cred să aibă mai mult de şase luni de trăit. Iarna trecută a făcut pneumonie. A stat şapte săptămâni la Spitalul englez şi, când a ieşit, doctorii i-au spus că singura speranţă de a scăpa cu viaţă e să se lase de băutură.

— Sărmanul, zâmbi cumpătatul Philip.

— O vreme s-a ţinut el, e drept. Totuşi, se ducea în continuare la „Lilas”, pentru că de la asta chiar nu se putea

abţine, dar bea numai lapte cald *avec de la fleur d'oranger*[203] şi era plicticos la culme.

— Bănuiesc că nu i-ai ascuns acest adevăr.

— A, îl ştia şi el foarte bine. Nu de mult s-a apucat iar de whisky. Zicea că e prea bătrân ca să mai poată începe o viaţă nouă. Preferă să fie fericit şase luni şi să moară imediat după aceea, decât să se târâie de azi pe mâine timp de cinci ani. Şi pe urmă, am impresia că în ultima vreme o duce groaznic de prost cu banii. În timp ce a fost bolnav n-a câştigat nimic şi otreapa aia cu care trăieşte i-a făcut nişte mizerii înfiorătoare.

— Mi-aduc aminte că prima dată când l-am văzut, l-am admirat grozav, zise Philip. Mi se părea un om minunat, îţi face rău când auzi că virtutea ordinară, mic-burgheză e mai rentabilă.

— Bineînţeles că de fapt era un prăpădit. Mai curând sau mai târziu, tot în mocirlă avea să-şi sfârşească zilele, zise Lawson.

Pe Philip îl supăra profund faptul că lui Lawson nu i se părea deloc că e păcat de cele întâmplate şi nu manifesta niciun pic de compătimire. Fireşte că era vorba de cauză şi efect, dar tragedia vieţii constă tocmai în caracterul necesar al acestei succesiuni.

— A, era să uit, zise Lawson. Curând după ce ai plecat ţi-a trimis un cadou. Credeam că o să te întorci, aşa că nu mi-am bătut capul cu el, iar mai târziu mi s-a părut că nu merită să ţi-l trimit; dar o să ajungă la Londra împreună cu boarfele mele şi într-o zi ai să poţi să vii la atelierul meu să ţi-l iei, dacă o să-ţi placă,

— Dar nu mi-ai spus încă despre ce cadou e vorba?

— A, e doar un covoraş zdrenţăros. Nu cred că valorează mare lucru. Într-o zi l-am întrebat de ce dracu' ţi-a trimis ruptura aia. Mi-a spus că l-a văzut într-un magazin de pe Rue de Rennes şi că a dat cincisprezece franci pe el. S-ar părea că e un covor persan. Mi-a zis că cică tu l-ai fi întrebat care e sensul vieţii şi că ăsta e răspunsul. Dar dracu' ştie, pentru că era beat turtă.

---

[203] Cu flori de portocal (fr.).

Philip râse.

— A, da, ştiu. O să-l iau. Era unul dintre bancurile lui preferate. Mi-a zis că trebuie să descopăr singur răspunsul, pentru că altfel n-are nicio valoare.

Capitolul LXVI

Philip lucra bine şi fără greutate; era foarte ocupat, întrucât în iulie urna să dea toate cele trei părţi ale primului examen combinat, din care la primele două căzuse; dar viaţa i se părea încântătoare. Legă o nouă prietenie. Fiind veşnic în căutare de modele, Lawson descoperise o fată care dubla un rol la un teatru şi, pentru a o convinge să-i pozeze, aranjă într-o duminică o mica petrecere la ora prânzului. Ea venise cu o însoţitoare care s-o apere de rele, dar Philip, poftit şi el ca să fie al patrulea la masă, căpătă instrucţiuni precise să-şi limiteze atenţiile la această persoană. Nu-i fu deloc greu s-o facă, întrucât se dovedi o cucoană agreabilă care vorbea ca o moară stricată, dar avea o conversaţie foarte amuzantă. Îl pofti pe Philip s-o viziteze; stătea în nişte camere mobilate din Piaţa Vincent şi o putea găsi întotdeauna acasă la ora ceaiului, adică la cinci după-amiaza; fiind încântat de primirea pe care i-o făcuse la prima vizită, Philip reveni. De fapt, doamna Nesbit nu avea decât douăzeci şi cinci de ani şi, cu toate că era mică de statură şi urâtă la faţă, era o persoană încântătoare; avea ochii strălucitori, pometţii foarte proeminenţi şi o gură mare până la urechi: contrastele prea puternice ale coloritului ei îi aminteau lui Philip de un portret pictat de unul dintre moderniştii francezi; pielea ei era foarte albă, dar obrajii erau mereu îmbujoraţi, iar părul şi sprâncenele stufoase erau negre ca pana corbului. Aspectul general era destul de ciudat, puţin nefiresc chiar, dacă nu neplăcut. Se despărţise de soţul ei şi scria romane ieftine pentru a-şi putea întreţine copilul. Erau vreo doi-trei

editori care se specializaseră în asemenea literatură şi avea de lucru până peste cap. Munca ei era prost plătită, nu primea decât cincisprezece lire pentru o povestire de 100–150 de pagini, dar ea era mulţumită.

— La urma urmei, pe cititori îi costă doar doi *penny*, zicea ea, şi ei n-au nimic împotrivă să citească mereu acelaşi lucru. Eu schimb doar numele personajelor şi gata. Când îmi vine rău de plictiseală, mă gândesc la rufăria care trebuie dată la spălat şi la chirie şi la hainele copilului, şi mă apuc din nou de lucru.

În afară de asta, mai umbla pe la diverse teatre care aveau nevoie de figuranţi, şi dacă găsea de lucru permanent, câştiga în felul acesta între şaisprezece şi douăzeci şi unu de şilingi pe săptămână. La sfârşitul unei zile de lucru era atât de obosită, încât dormea ca un butuc. Căuta să vadă numai părţile bune ale vieţii grele. Fiind înzestrată cu foarte mult umor, izbutea să găsească ceva amuzant chiar şi în împrejurările cele mai supărătoare de care avea parte. Uneori lucrurile se încurcau rău de tot şi rămânea complet fără bani; în asemenea cazuri, fleacurile pe care le mai avea luau drumul unei case de amanet din Vauxhall Bridge Road, şi, până se mai îndreptau lucrurile, nu mânca altceva decât pâine cu unt. Dar veselia şi optimismul n-o părăseau niciodată.

Philip manifestă interes pentru viaţa ei năpăstuită şi doamna Nesbit îl făcea să râdă povestindu-i cu multe înflorituri lupta ei pentru existenţă. Philip o întrebă de ce nu încearcă să scrie literatură de mai bună calitate, dar ea ştia că n-are talent, şi maculatura stupidă pe care o producea, plătită la mia de litere, i se părea nu numai suficient remunerată, ci şi un maximum la care putea să aspire, dată fiind capacitatea ei limitată. Zicea că nu ar avea alte perspective mai bune decât să continue viaţa pe care o dusese până atunci. După impresia lui Philip, nu avea niciun fel de rude, iar prietenii ei erau la fel de săraci.

— Eu nici nu mă gândesc la viitor, zicea ea. Atâta vreme cât am destui bani ca să-mi plătesc chiria pe trei săptămâni şi îmi mai rămân vreo două lire pentru mâncare, nu-mi bat

capul cu nimic. Viaţa n-ar merita să fie trăită dacă mi-aş mai face griji şi pentru viitor, nu numai pentru prezent. Când lucrurile merg cât se poate de prost, totdeauna apare ceva care să-mi dea curaj.

Curând, Philip îşi făcu un obicei din a se duce să ia ceaiul la ea în fiecare zi şi, ca să nu transforme vizitele lui într-o povară pentru ea, îi mai ducea câte un chec ori un pachet de unt sau de ceai. Începură să-şi spună pe nume. Pentru el, înţelegerea feminină constituia o noutate şi îl încânta faptul că a găsit pe cineva care pleacă o ureche binevoitoare la necazurile lui. Timpul trecea repede în prezenţa ei. Philip nu-şi ascunse admiraţia pentru ea. Tovărăşia ei era o încântare. Instinctiv, nu se putu stăpâni să n-o compare cu Mildred; punea în contrast imbecilitatea încăpăţânată a acesteia, care refuza să se intereseze de orice lucru pe care nu-l ştia, cu aprecierea promptă şi inteligenţa vie a doamnei Nesbit. I se făcu inima cât un purice când îşi aminti deodată că ar fi putut să fie legat pe viaţă de o femeie ca Mildred. Într-o seară, îi spuse lui Norah toată povestea dragostei lui. Întrucât nu prea era ceva care să-i ofere prilejul de a se mândri, fu o adevărată încântare pentru el să vadă că cineva o ascultă cu o înţelegere fermecătoare.

— Mda, eu zic bine că ai scăpat; că doar ai scăpat, nu? zise ea când Philip termină de povestit.

Din când în când, Norah Nesbit îşi ţinea capul aplecat într-o parte ca un căţeluş din rasa Aberdeen, Şedea pe un scaun cu speteaza înaltă şi cosea – pentru că nu-şi putea permite să stea degeaba – iar Philip se instalase comod la picioarele ei.

— Nici nu-ţi pot spune cât de recunoscător îi sunt lui Dumnezeu că s-a terminat, oftă el.

— Bietul de tine, probabil că a fost o perioadă îngrozitoare din viaţa ta, murmură ea; şi, din simpatie, îi puse mâna pe umăr.

Philip îi luă degetele şi i le sărută, dar ea şi le retrase repede.

— De ce-ai făcut asta? întrebă ea roşind.

— Te-a deranjat?

Norah îl privi o clipă cu o licărire veselă în ochi şi apoi zâmbi.

— Nu, zise ea.

Philip se înălţă în genunchi şi o înfruntă. Norah îşi cufundă privirile într-ale lui şi gura ei imensă tremură într-un zâmbet.

— Ei? zise ea.

— Ascultă, tu eşti o comoară. Îţi mulţumesc din inimă pentru că te porţi aşa drăguţ cu mine. Îmi placi grozav de mult.

— Hai, nu fi prost!

Philip o apucă de coate şi o trase către el. Norah nu se împotrivi, ci se aplecă puţin înainte şi Philip îi sărută buzele roşii.

— De ce-ai tăcut asta? întrebă ea din nou.

— Pentru că e plăcut.

Norah nu răspunse, dar ochii ei îl priviră tandru şi mâna ei îi mângâie uşor părul.

— Uite ce e, să ştii că te porţi ca un prost. Noi eram foarte buni amici. Ar fi mult mai drăguţ dacă am lăsa lucrurile aşa cum sunt.

— Dacă vrei neapărat să faci apel la caracterul meu integru, răspunse Philip, atunci cred că ar fi mai bine să nu mă mângâi tocmai acum pe obraz.

Norah chicoti, dar nu încetă să-l mângâie.

— Nu mă port deloc cum trebuie, nu? întrebă ea.

Philip, surprins şi oarecum amuzat, o privi în ochi şi constată cum încet-încet ochii ei se umezesc şi se încălzesc. Expresia lor tandră îl fermecă. Deodată, se stârni ceva în inima lui şi-i dădură lacrimile.

— Norah, nu cumva mă iubeşti? întrebă el neîncrezător.

— Cum poate un băiat deştept ca tine să pună asemenea întrebări prosteşti?

— Vai de mine şi de mine, dar nici prin cap nu mi-a trecut că ar fi posibil!

O cuprinse cu braţele şi o sărută, în timp ce ea, râzând, roşind şi plângând, se abandonă de bunăvoie îmbrăţişării

lui.

Curând Philip îşi desprinse braţele şi lăsându-se pe călcâie, o privi plin de curiozitate.

— Phii, să fiu al naibii!

— De ce?

— Sunt uimit.

— Şi bucuros?

— Încântat, strigă el din toată inima, şi cât se poate de mândru, şi de fericit, şi de recunoscător.

Îi luă mâinile într-ale lui şi i le acoperi de sărutări. Pentru Philip, acesta era începutul unei fericiri care părea deopotrivă solidă şi durabilă. Deveniră amanţi, dar rămăseseră prieteni. Norah avea un instinct matern pe care dragostea ei pentru Philip îl satisfăcea pe deplin; avea nevoie de o fiinţă pe care s-o mângâie, s-o ocărască şi s-o cocolească; temperamentul ei era profund domestic şi cea mai mare plăcere pentru ea era să se îngrijească de sănătatea şi rufăria lui. Îl compătimea pentru infirmitatea lui, în privinţa căreia el era atât de simţitor, şi mila ei îşi găsea instinctiv expresia în tandreţe. Ea era tânără, voinică şi sănătoasă şi, deci, i se părea absolut normal să-i ofere dragostea ei. Era optimistă şi avea inima uşoară. Îi plăcea Philip pentru că râdea împreună cu ea de toate lucrurile amuzante din viaţă de care i se năzărea ei să ridă şi, în primul rând, îi plăcea Philip pentru că era cum era.

Când îi spuse toate acestea, Philip răspunse încântat:

— Fleacuri. Mă placi pentru că sunt tăcut din fire şi nu vreau să strecor niciodată măcar o vorbă.

Philip n-o iubea deloc. Ţinea foarte mult la ea, îi plăcea să stea cu ea, îl amuza şi-l interesa conversaţia ei. Ea îi redase încrederea în sine şi, figurat vorbind, îi unsese cu alifii tămăduitoare toate rănile din suflet. Era cum nu se poate mai măgulit de sentimentele ei pentru el. Philip îi admira curajul, optimismul şi felul aproape neruşinat în care îşi sfida soarta; Norah avea o mică filozofie a ei proprie, ingenuă şi practică.

— Ştii, zicea ea, eu nu cred în biserici şi în popi şi în alte chestii dintr-astea, dar cred în Dumnezeu şi sunt convinsă

că Lui nu prea îi pasă de ce face omul, atâta vreme cât ţine capul sus şi ajută ori de câte ori poate o fiinţă aflată la ananghie. După părerea mea, oamenii sunt în general foarte drăguţi şi îmi pare rău de toţi cei care nu sunt.

— Şi pe urmă ce-o să fie? întrebă Philip.

— Mda, cum să-ţi zic, sigur nu prea ştiu, zâmbi ea, dar sper să fie bine. Şi, în orice caz, n-o să mai trebuiască să plătesc chirie şi nici să scriu romane ieftine.

Ca orice femeie, era înzestrată cu darul de a măguli în mod delicat pe ceilalţi. Ea socotea că Philip a făcut un act de bravură când a părăsit Parisul, pentru că şi-a dat seama că nu poate ajunge un mare pictor; iar el fu în culmea fericirii când Norah îşi exprimă admiraţia entuziastă pentru el. Niciodată nu fusese foarte sigur dacă această acţiune constituie o dovadă de curaj sau de neputinţă. Era încântător să-ţi dai seama că ea o consideră o faptă eroică.

Şi pe urmă, ea nu ezită să abordeze cu Philip un subiect pe care prietenii lui îl evitau în mod instinctiv.

— E o mare prostie din partea ta să te arăţi atât de simţitor în privinţa piciorului tău strâmb, îi spuse ea.

Îl văzu cum se împurpurează la faţă, dar nu se lasă.

— Ştii, oamenii nu se gândesc nici pe departe atât de mult ca tine la acest lucru. Îl observă când te văd pentru prima dată şi pe urmă uită complet de el.

Philip nu vru să-i răspundă.

— Sper că nu te-ai supărat pe mine?!

— Nu.

Norah îl cuprinse cu braţele pe după gât.

— Ştii, îţi vorbesc de acest lucru numai pentru că te iubesc. Nu vreau să fii nefericit din această cauză.

— Cred că de la tine sunt în stare să accept orice vrei să-mi spui, răspunse Philip zâmbind. Tare aş vrea să pot face ceva pentru ca să-ţi demonstrez câtă recunoştinţă îţi port.

Norah puse stăpânire pe el şi în alte privinţe. Nu-l lăsa să fie morocănos şi râdea de el când îl vedea cum se înfurie. Îl civiliza.

— Poţi să mă faci să mă comport absolut cum vrei tu, îi zise el odată.

— Şi nu-ţi pare rău?

— Nu. Eu vreau să mă port cum îţi face ţie plăcere,

Philip se dovedi destul de înţelept ca să-şi dea seama de fericirea lui. I se părea că Norah îi dă tot ceea ce putea să-i dea o soţie, fără ca el să-şi fi pierdut câtuşi de puţin libertatea. Nu avusese niciodată un prieten mai încântător decât ea, şi încă un prieten care dădea dovadă de o înţelegere cum nu mai descoperise până atunci la niciun bărbat. Relaţiile sexuale dintre ei nu constituiau altceva decât veriga cea mai solidă a prieteniei lor. O completau, fără a fi un lucru esenţial. Şi pentru că simţurile lui Philip erau satisfăcute, el deveni mai calm şi mai uşor de suportat în convieţuire. Se simţea complet stăpân pe sine însuşi. Uneori, se gândea la iama trecută în timpul căreia fusese obsedat de o pasiune hidoasă şi îl cuprinse ura pentru Mildred şi scârba de el însuşi.

Se apropiau examenele lui şi Norah manifesta la fel de mult interes pentru ele cât dovedea şi el. Entuziasmul şi nerăbdarea ei îl flatau şi-l înduioşau. Norah îi smulse promisiunea de a veni la ea imediat după examen, pentru a-i comunica rezultatul. De data aceasta, trecu toate cele trei probe fără nicio problemă şi, când veni să-i spună, Norah izbucni în plâns.

— Vai, ce bine îmi pare! Eram atât de îngrijorată!

— Prostuţo, râse el, sufocat de fapt de emoţie.

Era imposibil ca cineva să nu fi fost încântat de comportarea ei în această împrejurare.

— Şi acum ce ai de gând să faci? întrebă ea.

— Pot să-mi iau o vacanţă cu conştiinţa împăcată. Nu mai trebuie să muncesc până la începutul semestrului, în octombrie.

— Presupun că ai să te duci la Blackstable la unchiul tău, nu?

— Dacă asta presupui, să ştii că greşeşti. Am să stau la Londra şi am să mă joc cu tine.

— Eu zic că ar fi mai bine să pleci.

— De ce? Te-ai plictisit de mine?

Norah râse şi îi puse mâinile pe umeri.

— Pentru că ai muncit din greu şi pari complet istovit. Ai nevoie de aer curat şi de puţină odihnă. Te rog eu să te duci.

Un timp, Philip nu răspunse. O privi cu ochi de îndrăgostit-

— Ştii, pe tine te cred, dar pe nimeni altul nu l-aş crede. Tu te gândeşti numai la binele meu. Mă întreb ce-i fi găsind la mine?

— Vrei să-mi dai referinţe bune, o recomandare şi un preaviz de o lună? râse ea vesel.

— Dacă ar fi aşa, aş spune că eşti grijulie şi de treabă şi nu eşti deloc pretenţioasă; nu eşti niciodată speriată, nu dai nimănui bătaie de cap şi oricine îţi poate intra uşor în voie.

— Aş, astea-s prostii, zise ea, dar află de la mine un lucru: dintre toate cunoştinţele mele, sunt una dintre puţinele persoane care se dovedesc capabile să înveţe ceva din experienţa lor.

Capitolul LXVII

Philip era nerăbdător să se întoarcă la Londra. În cele două luni pe care le petrecuse la Blackstable primise nenumărate scrisori de la Norah. Ea umplea multe pagini cu un scris mare şi hotărât, relatând cu un umor nedezminţit micile evenimente ale vieţii de fiecare zi, necazurile domestice ale proprietăresei ei, un subiect gras pentru râs, supărările – comice, de altfel – pricinuite de repetiţiile ei ca figurantă – trebuia să traverseze scena într-un spectacol important de la un teatru londonez – şi diferite dispute cu editorii cu care lucra. Philip citea mult, se scălda în mare, juca tenis şi se plimba cu iolele. La începutul lui octombrie se întoarse la Londra şi se apucă serios de treabă în vederea celui de-al doilea examen. Dorea cu ardoare să-l treacă, pentru că în felul acesta punea capăt corvoadei cursurilor şi seminarelor; după ce scăpa de acest examen,

studentul devenea un fel de ajutor al doctorului din dispensar şi venea în contact nu numai cu manualele, ci şi cu oamenii vii. Se vedea în fiecare zi cu Norah.

Lawson petrecuse vara la Poole[204] şi îi arătă o serie de schiţe făcute în port şi pe plajă. Avea câteva comenzi de portrete şi-şi propunea să rămână la Londra până când anotimpul neguros îl va alunga. Hayward, care era şi el la Londra, avea de gând să petreacă iarna în străinătate, dar îşi amâna săptămână de săptămână plecarea dintr-o simplă incapacitate de a se hotărî să-şi pună planurile în aplicare. Hayward se cam îngrăşase în ultimii doi sau trei ani – Philip îl cunoscuse la Heidelberg cu cinci ani înainte – şi avea o tendinţă prematură spre chelie. Era de altfel foarte sensibil în această privinţă şi purta părul lung, ca să-şi acopere restul capului. Singura lui consolare era că fruntea lui căpătase o înfăţişare foarte nobilă. Ochii lui albaştri îşi cam pierduseră culoarea, pleoapele îi atârnau cu un aer de delăsare; iar gura lui, nemaifiind aşa de plină şi cărnoasă ca în tinereţe, avea acum ceva flasc şi palid. Continua şi acum să vorbească vag despre lucrurile pe care avea de gând să le înfăptuiască în viitor, dar o făcea cu mai puţină convingere ca altădată; şi vedea şi el limpede că prietenii nu mai cred în el; după ce dădea pe gât două-trei pahare de whisky, cădea într-o melancolie elegiacă.

— Sunt un ratat, murmura el. Nu sunt pregătit pentru duritatea luptei pentru existenţă. Nu sunt în stare să fac altceva decât să mă ţin deoparte şi să las gloata vulgară să alerge pe lângă mine după bucuriile vieţii,

Hayward îţi lăsa impresia că eşecul în viaţă reprezintă un lucru mai delicat, mai fin decât reuşita. El insinua chiar că atitudinea lui detaşată se datora dezgustului pentru tot ceea ce este banal şi vulgar. Vorbea frumos despre Platon.

— Eu credeam că între timp ai terminat cu Platon, îi spuse Philip enervat.

— Serios? întrebă Hayward ridicând din sprâncene.

Nu era dispus să continue discuţia în legătură cu acest subiect. În ultima vreme, descoperise că tăcerea conferă o

---

[204] Localitate din sudul Angliei, pe coasta Canalului Mânecii.

demnitate mai de efect.

— Nu văd ce rost are că citeşti mereu-mereu acelaşi lucru, zise Philip. Asta este doar o formă laborioasă de trândăvie.

— Dar ce, tu ai impresia că posezi o minte atât de strălucită încât să-l poţi înţelege de la prima lectură pe cel mai profund scriitor?

— Eu nu vreau să-l înţeleg, că doar nu sunt critic de meserie. Pe mine nu mă interesează scriitorul de dragul lui, cât de dragul meu.

— Atunci de ce mai citeşti?

— În parte de plăcere, întrucât lectura a devenit un nărav pentru mine, şi când nu citesc, mă simt tot aşa de rău ca atunci când nu fumez, şi în parte pentru a mă cunoaşte pe mine însumi. Când citesc o carte mi se pare că o citesc numai cu ochii, dar, din când în când, dau peste câte un pasaj, poate doar o simplă turnură de frază care are un sens pentru mine şi devine parte integrantă din propria mea persoană; am scos din carte tot ceea ce mi-e folositor şi, dacă o mai citesc încă de zece ori, nu mai pot scoate altceva din ea. Vezi tu, mie mi se pare că omul e ca un boboc închis şi ceea ce citeşte şi face nu are niciun efect; dar există anumite lucruri care au o semnificaţie deosebită pentru om, şi acestea fac bobocul să se deschidă; petalele se desfac pe rând şi, în cele din urmă, se naşte floarea.

Philip nu era mulţumit de această metaforă, dar nu ştia cum altfel ar fi putut să explice un lucru pe care îl simţea, fără să şi-l reprezinte foarte clar.

— Tu vrei să faci tot felul de lucruri, vrei să devii cutare sau cutare, îi spuse Hayward dând din umeri. E îngrozitor de vulgar.

Între timp, Philip ajunse să-l cunoască foarte bine pe Hayward. Avea un caracter slab şi era înfumurat, atât de înfumurat, încât trebuia să fii în permanenţă atent, ca nu cumva să-i răneşti sentimentele; el amesteca trândăvia şi idealismul în asemenea măsură, încât nu le mai putea separa. Într-o zi, Hayward cunoscu în atelierul lui Lawson un ziarist pe care-l încântă cu conversaţia lui, iar peste o

săptămână primi o scrisoare din partea directorului unui ziar, care-i solicita colaborarea în calitate de critic. Timp de patruzeci şi opt de ore, Hayward trecu printr-un adevărat chin din pricina nehotărârii. Vorbise de atâtea ori despre dorinţa de a-şi găsi o ocupaţie de acest gen, încât acum n-avea curajul să refuze direct, dar gândul de a trebui să facă ceva îl umplea de o adevărată panică. În cele din urmă, respinse oferta şi răsuflă uşurat.

— M-ar fi împiedicat de la muncă, îi spuse el lui Philip.

— Care muncă? îl întrebă brutal Philip.

— Viaţa mea interioară, răspunse el.

Apoi începu să spună tot felul de lucruri frumoase despre Amiel[205], profesorul de la Geneva al cărui geniu promitea realizări rămase de-a pururi neîmplinite; până ce, în sfârşit, la moartea lui, cauza şi scuza eşecului său au devenit deodată evidente în jurnalul amănunţit, minunat, care s-a descoperit printre hârtiile rămase de la el. Hayward zâmbi enigmatic.

Dar Hayward îşi păstrase talentul de a vorbi fermecător despre cărţi; avea un gust admirabil şi o judecată rafinată; în plus, îl interesau în permanenţă ideile, ceea ce îl transforma într-un foarte bun interlocutor. De fapt, ele nu însemnau nimic pentru el, întrucât nu aveau nici cea mai mică influenţă asupra lui; le trata însă de parc-ar fi fost nişte obiecte de porţelan dintr-o sală de licitaţie, mânuindu-le ca şi cum l-ar fi încântat forma şi lustrul lor, preţuindu-le pentru sine; iar apoi, punându-le la loc în vitrină, nici nu se mai gândea la ele.

Tot Hayward fu cel care făcu o descoperire epocală. Într-o seară, după pregătirile cuvenite, îi duse pe Philip şi pe Lawson într-o cârciumă de pe Beak Street, remarcabilă nu numai în sine şi prin istoria ei – păstra amintirea unor momente de glorie din secolul al XVIII-lea care stârneau imaginaţia romantică – ci şi pentru tabacul de prizat, cel mai bun din Londra, şi mai ales pentru punch-ul care se vindea acolo. Hayward îi conduse într-o sală lungă – de o maiestate cam ponosită acum – cu pereţii decoraţi cu

---

[205] Henri Frédéric Amiel (1821–1881), estetician şi filozof elveţian.

imense nuduri de femei: erau ample alegorii, opere ale unor pictori din şcoala lui Haydon[206]; dar fumul, gazul de iluminat şi aerul Londrei dăduseră coloritului lor o suculenţă care le asemuia cu picturile vechilor maeştri. Lambriurile întunecate, aurul masiv, patinat al cornişei, mesele de mahon dădeau acestei încăperi o atmosferă somptuoasă şi confortabilă, iar tapiţeria de piele a scaunelor aşezate pe lângă pereţi era moale şi plăcută. Pe masa din faţa uşii era aşezat un cap de berbec în care se afla tabacul acela vestit. Comandară punch şi-l băură cu nesaţ. Era un punch fierbinte cu rom. Condeiul se dovedeşte incapabil să descrie deliciile acestei excelente băuturi; vocabularul sobru, epitetul reţinut al acestei relatări sunt necorespunzătoare pentru o asemenea sarcină. Iar termenii pompoşi, expresiile şlefuite, cu parfum exotic, se ridică la înălţimea fanteziei aţâţate. Băutura aceasta îţi încălzea sângele în vine şi-ţi limpezea capul; îţi umplea sufletul de o senzaţie de bunăstare; îţi deschidea imediat mintea către rostirea unor fraze spirituale şi către aprecierea spiritului celorlalţi; avea aerul vag al muzicii îmbinat cu precizia matematicii. Numai una dintre calităţile sale era comparabilă cu vreun alt lucru: avea căldura unei inimi simţitoare; dar gustul său, parfumul, senzaţia pe care ţi-o dădea nu puteau fi descrise în cuvinte. Dacă ar fi încercat s-o facă, Charles Lamb[207], cu tactul său nemăsurat, ar fi izbutit poate să ne înfăţişeze fermecătoare tablouri ale vieţii din vremea lui; tinzând către imposibil, lordul Byron ar fi putut atinge sublimul într-o strofă din *Don Juan*; Oscar Wilde, turnând şuvoaie de nestemate din Ispahan[208] pe brocarturile Bizanţului, ar fi putut să creeze o frumuseţe tulburătoare; gândindu-se la ea, mintea ameţea cuprinsă de viziunile ospeţelor lui Heliogabal[209]; şi armoniile subtile ale lui Debussy[210] se îmbinau cu izul de mucegai, iar aroma

[206] Benjamin Robert Haydon (1786–1846), celebru pictor romantic; a redat scene istorice.
[207] Eseist şi literat englez (1775–1835).
[208] Oraş în Persia.
[209] Împărat roman (218–222 d.H.).
[210] Compozitor francez (1862–1918).

idilică a cuferelor în care s-au ţinut veşminte vechi, jabouri, pantaloni strimţi şi vestoane ale unei generaţii uitate, cu parfumul fraged al lăcrămioarelor şi gustul înţepător al brânzei Cheddar.

Hayward descoperise cârciuma la care se găsea această băutură nepreţuită, întâlnindu-se pe stradă cu un fost coleg de la Cambridge, un oarecare Macalister. Era agent de bursă şi filozof. Prinsese obiceiul de a frecventa această cârciumă o dată pe săptămână; şi, curând, Philip, Lawson şi Hayward începură şi ei să se întâlnească regulat acolo marţi seara: schimbarea modei făcuse ca localul să nu fie prea frecventat, ceea ce constituia un avantaj pentru cei a căror îndeletnicire preferată era conversaţia. Macalister avea un trup osos, mult prea scund pentru cât era de lat, şi o faţă mare şi cărnoasă. În schimb, vorbea cu glas molcom. Îl studia cu ardoare pe Kant şi judeca totul din punctul de vedere al raţiunii pure. Ţinea grozav să expună această doctrină. Philip îl asculta plin de interes. Ajunsese de mult la concluzia că nimic nu-l amuza mai mult decât metafizica, dar nu era prea sigur de eficacitatea acesteia în rezolvarea problemelor vieţii cotidiene. Micul lui sistem plin de simplitate, la care ajunsese ca rezultat al meditaţiilor sale de la Blackstable, nu păruse să-i servească la mare lucru, cât fusese îndrăgostit de Mildred. Nu putea declara categoric că raţiunea te poate ajuta să-ţi dirijezi comportarea. După părerea lui, viaţa se trăia de la sine. Îşi amintea foarte clar violenţa pasiunii care pusese stăpânire pe el şi incapacitatea lui de a reacţiona împotriva acestei pasiuni, de parcă ar fi fost legat de pământ cu funii groase. Citea prin cărţi multe lucruri înţelepte, dar nu putea judeca altfel decât prin prisma propriei lui experienţe (de fapt, nici nu ştia dacă prin asta se deosebea cu ceva de alţi oameni); el nu cântărea dinainte în fiecare acţiune elementele pro şi contra, profitul pe care avea să-l obţină dacă făcea un anumit lucru sau dezavantajele pe care ar fi putut să le aibă dacă nu-l făcea; dar întreaga lui fiinţă era împinsă irezistibil înainte. El nu acţiona numai cu o parte a sa, ci cu toată fiinţa. Puterea care-l stăpânea nu părea să aibă nimic

de-a face cu raţiunea. Raţiunea nu făcea altceva decât să-i indice metodele de a obţine lucrul către care tânjea tot sufletul său.

Macalister îi aminti de „imperativul categoric”.

— Poartă-te în aşa fel încât fiecare acţiune a ta să fie susceptibilă de a deveni o regulă universală de comportare pentru toţi oamenii.

— Asta mi se pare pur şi simplu o prostie, zise Philip.

— E o mare îndrăzneală să spui aşa ceva despre vreun lucru afirmat de Immanuel Kant, îi replică Macalister.

— De ce? Respectul pentru ceea ce a spus cutare sau cutare te îndobitoceşte; şi aşa e mult prea mult respect pe lumea asta. Kant a gândit anumite lucruri, nu pentru că erau adevărate, ci pentru că era Kant.

— Mă rog, şi în fond ce ai de obiectat împotriva „imperativului categoric?”

(Vorbeau de parcă ar fi fost în joc soarta unor imperii.)

— El lasă să se înţeleagă că omul şi-ar putea alege singur calea printr-un efort de voinţă. Pe de altă parte, mai sugerează şi că raţiunea ar constitui călăuza cea mai sigură. Dar de ce oare ar fi poruncile ei mai bune decât cele ale pasiunii? Ele sunt doar diferite, atâta tot.

— S-ar zice că eşti robul pasiunilor şi că te declari foarte mulţumit de această situaţie.

— Sunt un rob pentru că n-am încotro, dar n-aş zice că sunt mulţumit, râse Philip.

În timp ce vorbea, se gândea la nebunia aceea înfierbântată care-l făcuse să gonească mereu în urmărirea lui Mildred. Îşi aminti cât de mult îl iritase şi cât de înjosit se simţise din pricina acestei nebunii.

„Slavă Domnului că m-am eliberat!”, gândi el.

Şi totuşi, chiar în clipa aceea, nu era prea sigur că e foarte sincer. În timp ce se afla încă sub influenţa pasiunii, simţise o vigoare unică şi mintea îi lucra cu o forţă neobişnuită. Parcă era mai viu, îi dădea emoţii simplul fapt al existenţei, sufletul era cuprins de o nerăbdare vehementă. În comparaţie cu toate acestea, viaţa de acum i se părea cam searbădă. Cu tot chinul pe care-l îndurase,

senzaţia aceea a existenţei trepidante, copleşitoare îi oferise o compensaţie.

Dar cuvintele nefericite ale lui Philip îl angajară într-o discuţie cu privire la libertatea voinţei şi Macalister, cu memoria lui bine mobilată, scotea la iveală argument după argument. Mintea lui savura din plin dialectica, aşa că el reuşea adesea să-l facă pe Philip să se contrazică; îl înghesuia în unghere din care nu mai putea scăpa decât făcând concesii ireparabile; Macalister îl prindea în cursă cu logica şi apoi îl bombarda cu citate din lucrările unor autorităţi în materie.

În cele din urmă, Philip zise:

— Mda, nu pot spune mare lucru în privinţa altora. Pot vorbi doar despre mine. Iluzia libertăţii de voinţă e atât de puternică în mintea mea, încât nu mă pot desprinde de ea, deşi sunt convins că e doar o iluzie. E însă o iluzie care reprezintă unul dintre cele mai puternice mobiluri ale acţiunilor mele. Înainte de a face ceva, simt că am libertatea de alegere şi asta îmi influenţează acţiunea; dar pe urmă, odată făcut lucrul acela, capăt convingerea că fusese dintotdeauna ceva inevitabil.

— Şi ce deduci din asta? întrebă Hayward.

— Cum, ce? Pur şi simplu zădărnicia regretului. N-are rost să boceşti, când ştii că mortul de la groapă nu se mai întoarce, întrucât toate forţele universului s-au concentrat pentru a-l îngropa.

Capitolul LXVIII

Într-o dimineaţă, Philip se sculă cu capul tulbure şi, întinzându-se din nou în pat, îşi dădu deodată seama că e bolnav. Îl dureau braţele şi picioarele şi avea fiori. Când proprietăreasa îi aduse micul dejun, el îi strigă prin uşa deschisă că nu se simte bine şi ceru o ceaşcă de ceai şi pâine prăjită. Peste câteva minute, auzi o bătaie în uşă şi-şi

făcu apariţia Griffiths. Stăteau de mai bine de un an în aceeaşi casă, dar nu vorbiseră niciodată, salutându-se doar din cap când se întâlneau pe coridor.

— Dom'le, am auzit că nu te simţi prea bine, zise Griffiths. M-am gândit să trec să văd ce ai.

Roşind fără să ştie de ce, Philip încercă să braveze. Spera sa se facă bine în câteva ceasuri.

— Mda, cred că n-ar fi rău să-mi dai voie să-ţi iau temperatura, zise Griffiths.

— Dar e absolut inutil, răspunse Philip ţâfnos.

— Ei, haide, haide.

Philip îşi puse termometrul în gură. Griffiths se aşeză pe marginea patului şi sporovăi degajat câteva minute, apoi îi scoase termometrul şi se uită la el.

— Uite ce e, şefule, trebuie să stai în pat şi am să-l aduc pe bătrânul Deacon să te vadă.

— Aş, fleacuri, zise Philip. Nu e nimic grav. Te rog nu te deranja pentru mine.

— Dar nu e niciun deranj. Ai temperatură şi trebuie să stai în pat. Ai să mă asculţi, nu?

Griffiths avea un fel de a fi încântător, un amestec de gravitate şi amabilitate, care era de-a dreptul fermecător.

— Extraordinar ce bine ştii să te porţi cu bolnavii, murmură Philip închizând ochii zâmbitor.

Griffiths îi aranjă perna, îi netezi cu îndemânare cearşaful şi pătura şi-l înveli bine. Apoi se duse în camera cealaltă, căutând un sifon, dar negăsind, îi aduse unul din apartamentul lui. Apoi îi trase jaluzelele, făcând întuneric în cameră.

— Ei, acum încearcă să dormi şi eu am să-l aduc pe moşneag de îndată ce-şi termină vizita prin saloane.

Lui Philip i se păru că au trecut ceasuri nesfârşite până să vină cineva la el. Îi plesnea capul de durere, îl chinuiau junghiurile din braţe şi din picioare şi se temea să nu izbucnească în plâns. Apoi auzi o bătaie în uşă şi intră Griffiths, sănătos, voinic şi vesel.

— L-am adus pe domnul doctor Deacon, zise el.

Doctorul, un bătrânel de o blândeţe deosebită, pe care

Philip îl ştia din vedere, se apropie de pat. După câteva întrebări şi o cercetare rapidă, urmă diagnosticul.

— Cum interpretezi cazul? îl întrebă el pe Griffiths, cu zâmbetul pe buze.

— Stare gripală.

— Corect.

Doctorul Deacon aruncă o privire prin camera sărăcă-cioasă a lui Philip.

— N-ai vrea să vii la spital? Îţi dau o rezervă şi poţi fi îngrijit mai bine decât aici.

— Aş prefera să rămân aici, zise Philip.

Nu voia să fie deranjat şi îl intimida orice schimbare de mediu. Avea oroare să le vadă pe infirmiere agitându-se în jurul lui şi se temea îngrozitor de curăţenia rece şi apăsătoare de la spital.

— Îl pot îngriji eu, zise imediat Griffiths.

— A, bine, atunci e în regulă.

Îi scrise o reţetă, dădu câteva instrucţiuni şi plecă.

— Acum o să trebuiască să faci exact ceea ce-ţi spun, zise Griffiths. Să ştii că eu o să fiu şi infirmieră, şi soră de noapte.

— Eşti foarte drăguţ, dar nu cred că o să am nevoie de nimic, zise Philip.

Griffiths îşi puse mâna mare, rece şi uscată pe fruntea lui Philip şi atingerea ei păru să-i facă bine bolnavului.

— Mă duc doar până la farmacia spitalului, să fac reţeta asta şi pe urmă mă întorc.

Peste puţin timp îi aduse doctoria şi-i dădu o doză lui Philip. Apoi se duse sus ca să-şi aducă nişte cărţi.

— Nu te superi dacă azi după-amiază o să stau să lucrez în camera de alături, nu? zise el când coborî. Am să las uşa deschisă, ca să mă poţi striga, dacă ai nevoie de ceva.

Mai târziu, în cursul zilei, trezindu-se dintr-o toropeală apăsătoare, Philip auzi glasuri în camera lui de zi. Griffiths avea o vizită. Îl auzi spunând:

— Ştii ce, ar fi mai bine să nu vii diseară.

Peste câteva minute intră altcineva în odaie şi-şi exprimă surprinderea când îl găsi pe Griffiths acolo. Philip auzi

explicaţia pe care o dădea Griffiths:

— Îl îngrijesc pe un tip din anul doi, care stă aici. Prăpăditul a făcut gripă. Astă-seară nu jucăm whist, bătrâne.

Curând Griffiths rămase iar singur, şi Philip îl strigă.

— Ascultă, nu cumva îţi amâni petrecerea de astă-seară? întrebă el.

— Ba da, dar nu din pricina ta. Trebuie să învăţ la chirurgie.

— Zău că n-are rost s-o amâni. Mie o să-mi treacă. Nu e cazul să-ţi baţi capul cu mine.

— Lasă, nu-ţi face griji din pricina asta.

Starea lui Philip se înrăutăţi. La căderea nopţii, începu să delireze, dar spre dimineaţă se trezi dintr-un somn agitat. Îl văzu pe Griffiths sculându-se dintr-un fotoliu, îngenunchind şi punând cărbuni pe foc cu mâna. Era într-o pijama peste care îşi îmbrăcase un halat de casă.

— Ce faci aici? întrebă el.

— Te-am trezit cumva? Încercam să aţâţ focul, fără să fac prea multă gălăgie.

— Dar cum de nu eşti în pat? Cât e ceasul?

— Trebuie să fie vreo cinci. M-am gândit că poate n-ar strica să rămân cu tine peste noapte. Am adus şi un fotoliu, pentru că m-am gândit că dacă-mi pun o saltea pe jos, o să dorm atât de profund, încât n-o să te aud când o să mă strigi.

— Îmi pare rău că îţi dai atâta osteneală cu mine, gemu Philip. Dacă cumva te molipseşti de la mine?

— Atunci o să fie rândul tău să mă îngrijeşti, bătrâne, zise Griffiths râzând.

Dimineaţa, Griffiths ridică jaluzelele. Părea palid şi obosit după garda aceasta de noapte, dar optimismul nu-l părăsise câtuşi de puţin.

— Ei, şi acuma, dă-mi voie să te spăl, îi spuse el vesel lui Philip.

— Dar mă pot spăla şi singur, zise Philip ruşinat.

— Mofturi. Dacă erai într-o rezervă, te-ar fi spălat infirmiera. Şi ce poate ea să facă pot face şi eu.

Fiind prea slăbit şi prea deprimat ca să se mai împotrivească, Philip îl lăsă pe Griffiths să-i spele mâinile şi faţa, picioarele, pieptul şi spinarea. O făcea cu o tandreţe fermecătoare, vorbind mereu cu o afabilitate debordantă; apoi îi schimbă cearşaful aşa cum se făcea şi la spital, îi bătu perna şi-i aranjă aşternutul.

— Ce n-aş da să mă vadă sora Arthur! Ar fi o mare surpriză pentru ea. Acuşi o să treacă şi doctorul Deacon să te vadă.

— Nu înţeleg ce te face să fii atât de bun cu mine, zise Philip.

— Fac şi eu puţină practică. E o adevărată desfătare să am şi eu un pacient.

Griffiths îi servi micul dejun şi se duse să se îmbrace şi să mănânce şi el ceva. La zece fără un sfert se întoarse cu struguri şi flori.

— Vai, ce drăguţ eşti! zise Philip.

Zăcu la pat cinci zile.

Norah şi cu Griffiths făcură cu schimbul ca să-l îngrijească. Deşi Griffiths era de aceeaşi vârstă cu Philip, adopta faţă de el o atitudine maternă, dar şi plină de umor. Era un om care se gândea la toate, se purta cu blândeţe şi ştia să te încurajeze; dar cea mai mare calitate a lui era vitalitatea, care părea să aducă sănătate oricărei persoane cu care venea în contact. Philip nu era obişnuit cu cocoleala de care se bucură majoritatea oamenilor din partea mamelor sau a surorilor, şi era profund afectat de tandreţea aproape feminină a acestui tânăr voinic.

Se făcu bine. Apoi Griffiths, pierzându-şi vremea prin camera lui Philip, îl amuză relatându-i cu mult haz tot felul de aventuri amoroase. Era mare amator de flirturi, fiind în stare să aibă trei sau chiar patru în acelaşi timp; şi nu putea exista lucru mai plăcut pentru urechi decât felul cum descria el trucurile la care era silit să recurgă pentru a ieşi din încurcătură. Avea darul de a arunca o strălucire romantică asupra tuturor lucrurilor care i se întâmplau. Era înglodat până în gât de datorii, toate obiectele lui de preţ erau amanetate, dar izbutea întotdeauna să-şi păstreze

optimismul, extravaganţa şi generozitatea. Avea o fire de aventurier. Îi plăceau oamenii cu ocupaţii nesigure şi cu intenţii dubioase; avea nenumărate cunoştinţe în rândurile personajelor obscure ale societăţii, care frecventează cârciumile londoneze. Femeile de moravuri uşoare, tratându-l ca pe un prieten, îi povesteau necazurile, greutăţile şi succesele din viaţa lor; iar trişorii, respectându-i lipsa de bani, îl pofteau la masă şi-i împrumutau hârtii de cinci lire. Căzuse de nenumărate ori la examene; dar suporta această situaţie fără să se întristeze şi se supunea cu o graţie atât de fermecătoare cicălelilor părinteşti, încât tatăl lui – un doctor care avea cabinetul la Leeds – n-avea inima să se supere de-a binelea pe el.

— Nu mă descurc deloc cu cititul, zicea el vesel, dar în schimb nu mă pricep nici să muncesc.

Viaţa era mult prea veselă. Dar era limpede că, după ce va fi depăşit exuberanţa tinereţii şi după ce-şi va fi luat în sfârşit diploma, urma să aibă un succes imens cu clientela. Avea să-şi vindece pacienţii pur şi simplu prin farmecul său personal.

Philip îl idolatriza, aşa cum făcuse şi la şcoală cu băieţii care erau înalţi, bine făcuţi şi înzestraţi cu o fire optimistă. Până se vindecă, se împrietenise deja la cataramă cu Griffiths, şi ceea ce-i dădea o imensă satisfacţie lui Philip era faptul că lui Griffiths părea să-i placă să stea în camera de zi a lui Philip, irosindu-i timpul acestuia cu flecăreala lui amuzantă şi fumând ţigară după ţigară. Uneori, Philip îl lua şi pe el la cârciuma de lângă Regent Street. Hayward îl găsi cam stupid, dar Lawson îi recunoscu farmecul şi se arătă dornic să-i facă portretul; cu părul lui creţ, cu ochii albaştri şi cu pielea albă, avea o înfăţişare pitorească. Adeseori, discutau lucruri despre care Griffiths habar n-avea, şi atunci rămânea tăcut cu un zâmbet simpatic pe faţa lui frumoasă, simţind pe bună dreptate că prezenţa lui constituie o contribuţie suficientă la distracţia celor de faţă. Când descoperi că Macalister e agent la bursă, se arătă doritor să afle ponturi de la el; iar acesta, cu zâmbetul său grav, îi povesti de câte ori ar fi putut să câştige o avere, dacă ar fi

cumpărat anumite acţiuni. Lui Philip îi lăsă gura apă pentru că, ba cu una, ba cu alta, izbutea să cheltuiască mai mult decât se aşteptase şi i-ar fi convenit foarte bine să câştige ceva bani prin metoda uşoară pe care o sugera Macalister.

— Când o să mai aud de vreun pont cu adevărat sigur, am să vă informez, zise agentul de bursă. Uneori se întâmplă să se ivească ceva. Totul e să ştii să aştepţi momentul potrivit.

Philip nu putea să-şi stăpânească gândul că ar fi o mare bucurie să câştige cincizeci de lire ca să-i poată cumpăra lui Norah blănurile de care avea atâta nevoie pentru iarnă. Se uită prin vitrinele de pe Regent Street şi alese lucrurile pe care le-ar fi putut cumpăra cu aceşti bani. Norah merita orice. Îl făcuse foarte fericit.

Capitolul LXIX

Într-o după-amiază, întorcându-se de la spital în garsoniera lui, ca să se spele şi să se aranjeze înainte de a se duce ca de obicei să ia ceaiul cu Norah, tocmai descuia uşa, când proprietăreasa i-o deschise de perete.

— Te aşteaptă o doamnă, zise ea.

— Pe mine? întrebă Philip.

Era surprins. Nu putea fi decât Norah, şi nu-şi dădea seama ce ar fi putut s-o aducă la el.

— N-aş fi primit-o în casă, dar a venit de trei ori, şi părea atât de necăjită că nu te-a găsit, încât am poftit-o să te aştepte.

Philip o dădu la o parte pe proprietăreasa sa, care nu mai contenea cu explicaţiile, şi intră repede la el în odaie. I se tăiară picioarele. Era Mildred. Stătea pe scaun, dar la intrarea lui se grăbi să se ridice. Nu-i ieşi în întâmpinare şi nici nu scoase vreo vorbă. Philip era atât de surprins, încât nu-şi mai dădea seama ce spunea.

— Ce naiba vrei? întrebă el.

Mildred nu răspunse, dar începu să plângă. Nu-şi duse mâinile la ochi, ci le lăsă să atârne pe lângă trup. Arăta ca o servitoare care se roagă să fie angajată. Toată înfăţişarea ei era îngrozitor de umilă. Philip nu ştia ce fel de sentimente l-au cuprins. Simţea un imbold puternic să facă stânga-mprejur şi să fugă din odaie.

— Credeam că n-o să te mai văd în viaţa mea, zise el în cele din urmă.

— Mai bine muream, gemu ea.

Philip o lăsă să stea în picioare acolo unde se afla. În momentul acela nu se gândea la altceva decât cum să se liniştească. Îi tremurau genunchii. Se uită la ea şi gemu de disperare.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el.

— M-a părăsit... Emil.

Inima lui Philip tresări. În aceeaşi clipă îşi dădu seama că o iubea cu aceeaşi pasiune de totdeauna. Nu încetase niciodată s-o iubească. Fata se afla dinaintea ochilor lui, umilită şi fără a mai opune nicio rezistenţă. Ar fi dorit s-o cuprindă în braţe şi să-i acopere cu sărutări faţa înlăcrimată. Vai, de când n-o mai văzuse! Nici nu înţelegea cum putuse suporta o despărţire atât de îndelungată.

— Cred că ar fi mai bine să stai jos. Să-ţi dau ceva de băut.

Îi trase scaunul lângă foc şi Mildred se aşeză. Îi pregăti un whisky cu sifon, pe care Mildred îl bău suspinând fără încetare. Se uita la Philip cu ochii mari şi trişti. Avea cearcăne grele. Era mai slabă şi mai albă decât ultima dată când o văzuse.

— Îmi dau cu pumnii în cap că nu m-am măritat cu tine când m-ai cerut de nevastă.

Philip nu înţelegea de ce spusele ei îi umpleau inima de bucurie. Nu putea să menţină între ei distanţa pe care şi-o impusese. Îşi lăsă mâna pe umărul ei.

— Îmi pare rău că ai necazuri.

Fata îşi lăsă capul pe pieptul lui şi izbucni într-un plâns isteric. O deranja pălăria, aşa că şi-o scoase. Philip nu se gândise niciodată că Mildred ar fi capabilă să plângă în

halul ăsta. O sărută o dată, şi apoi încă o dată şi încă o dată. Asta păru că-i mai alină puţin suferinţa.

— Philip, tu ai fost întotdeauna bun cu mine, zise ea. Am ştiut eu că pot apela la tine.

— Dar spune-mi ce s-a întâmplat.

— A, nu pot, nu pot, strigă ea dezlipindu-se din îmbrăţişarea lui.

Philip îngenunche lângă ea şi-şi lipi obrazul de al ei.

— Nu ştii că nu există lucru pe care să nu poţi să mi-l spui? Ştii că nu te-am învinovăţit niciodată pentru nimic.

Mildred îi spuse treptat-treptat ce i se întâmplase, dar uneori suspina atât de tare, încât Philip aproape că nu mai înţelegea ce vorbeşte.

— Lunea ailaltă s-a dus la Birmingham şi a făgăduit că se întoarce joi, dar n-a venit şi n-a venit nici vineri, aşa că i-am scris ca să-l întreb ce s-a întâmplat, dar nu mi-a răspuns la scrisoare. I-am scris încă o dată şi i-am spus că dacă nu-mi răspunde cu prima poştă, mă duc să-l caut la Birmingham. Şi azi-dimineaţă am primit o scrisoare de la un avocat care-mi zice că n-am niciun drept asupra lui şi că, dacă îl mai bat la cap, o să se pună sub protecţia legii.

— Bine, dar e absurd, strigă Philip. Nu poţi să te porţi aşa cu nevasta. Vă certaserăţi?

— A, da, ne-am ciondănit duminică şi mi-a zis că s-a săturat de mine, dar tot aşa mai îmi zisese şi altă dată, şi pe urmă venise înapoi. Am crezut că nu vorbeşte serios. S-a speriat pentru că i-am zis că o să am un copil. M-am ascuns de el cât am putut. Dar, până la urmă, a trebuit să-i zic. El a zis că eu sunt de vină, pentru că trebuia să ştiu să mă feresc. Dacă ai fi auzit ce lucruri a putut să-mi spună! Dar mi-am dat eu seama cât ai zice peşte că nu e un gentleman. Nu mi-a lăsat niciun ban când a plecat. Şi nu plătise nici chiria şi eu n-aveam cu ce s-o plătesc, şi femeia aia la care stăm mi-a zis nişte lucruri – zău, dacă eram hoaţă şi tot nu putea să-mi vorbească mai urât.

— Eu înţelesesem că vă mutaţi într-un apartament, nu?

— Aşa a zis el la început, dar pe urmă a închiriat doar nişte camere mobilate la Highbury. Tare era cărpănos.

Zicea că eu sunt cheltuitoare, parcă el îmi dădea destul ca să am de unde să fiu cheltuitoare.

Era nemaipomenit cum izbutea Mildred să amestece lucrurile importante cu fleacurile. Philip era nedumerit. Toată povestea i se părea de neînţeles.

— Nu cred că un bărbat poate să fie atât de ticălos.

— A, nu-l cunoşti. Acuma nu m-aş mai întoarce la el nici dacă ar veni să se roage de mine în genunchi. Am fost o proastă că m-am gândit la el! Şi nici măcar nu câştiga cât mi-a spus. Dacă ai şti ce gogoşi mi-a turnat!

Philip stătu şi chibzui câteva minute. Era atât de mişcat de necazul ei, încât nici nu se mai gândea la el.

— Vrei să mă duc eu la Birmingham? Aş putea să stau de vorbă cu el şi să încerc să împac lucrurile.

— A, nici vorbă de aşa ceva. După cât îl cunosc, acuma n-o să se mai întoarcă nicicum.

— Dar trebuie să te întreţină. De la asta nu se poate sustrage. Eu nu mă prea pricep la chestii dintr-astea, cred că ar fi mai bine să consulţi un avocat.

— Bine, dar cum? N-am niciun ban.

— Îţi plătesc eu. Am să-i scriu avocatului meu, un domn foarte bine care a fost executorul testamentar al lui taică-meu. Vrei să mergem împreună la el? Cred că-l mai găsim încă la birou.

— Nu, dă-mi o scrisoare de recomandare şi mă duc singură.

Mildred se mai liniştise între timp. Philip se aşeză la masă şi îi scrise avocatului. Apoi îşi aminti că Mildred n-are niciun ban. Era fericit că tocmai schimbase un cec eu o zi înainte şi putea să-i dea cinci lire.

— Eşti tare bun cu mine, Philip.

— Sunt foarte fericit că pot face ceva ca să-ţi vin în ajutor.

— Mai ţii încă la mine?

— La fel de mult ca întotdeauna.

Mildred ridică buzele spre el şi Philip o sărută. Părea că se abandonează total în faţa lui, aşa cum nu i se mai întâmplase niciodată. Gestul acesta al ei merita tot chinul

prin care trecuse Philip.

Când plecă, Philip îşi dădu seama că stătuse două ore la el. Era fericit la culme.

„Biata de ea! Biata de ea!” murmura el în sinea lui, şi inima îi ardea de o dragoste mai puternică decât simţise el vreodată.

Nu se gândi deloc la Norah până ce, pe la ora opt, primi o telegramă de la ea. Înainte chiar de a o deschide, ştia de la cine e:

„Ceva neplăcut? Norah”.

Nu ştia ce să facă şi nici ce să răspundă. Putea să se ducă s-o ia de la teatru, după spectacolul în care făcea figuraţie şi s-o conducă până acasă, cum făcuse uneori; dar tot sufletul lui se revoltă împotriva ideii de a o vedea în seara aceea. Se gândi să-i scrie, dar nu era în stare cu niciun preţ să-i spună ca de obicei: „Scumpa mea Norah”. Aşadar, se hotărî să-i trimită o telegramă:

„Scuze. Reţinut acasă. Philip”.

Parcă o vedea înaintea ochilor. Îi cam făcea silă faţa ei mititică cu pometţii ieşiţi şi în culori prea crude. Tenul ei avea ceva ordinar la care când se gândea i se făcea pielea de găină. Îşi dădea seama că telegrama pe care i-o trimisese trebuia să fie urmată de o acţiune oarecare din partea lui, dar, în orice caz, pentru moment cel puţin, obţinea o amânare.

A doua zi îi trimise o nouă telegramă:

„Regret, plecare imposibilă. Urmează scrisoare”.

Mildred propusese să vină la el la patru după-amiaza, şi el nu voise să-i spună că nu-i convine ora. La urma urmei, ea făcuse primul pas venind la el. O aşteptă cu nerăbdare. Stătu la fereastră pândind-o şi-i deschise chiar el uşa de la stradă.

— Ei, ce-ai făcut? Ai vorbit cu Nixon?

— Da, răspunse ea. Dar a zis că nu e nicio scofală. Nu se poate face nimic. Trebuie să strâng din dinţi şi să suport.

— Bine, dar asta e imposibil! strigă Philip.

Mildred se aşeză jos istovită.

— Ţi-a explicat de ce? întrebă el.

Mildred îi dădu o scrisoare mototolită.

— Uite scrisoarea ta, Philip. Nici n-am mai dus-o la el. N-am putut să-ţi spun ieri adevărul, zău că n-am putut. Emil nu m-a luat de nevastă. De fapt, nici nu putea. E însurat şi are trei copii.

Philip simţi deodată un junghi de gelozie şi durere. Era peste puterile lui să suporte o asemenea lovitură.

— De aceea nu m-am putut întoarce nici la mătuşă-mea. N-am la cine să mă duc decât la tine.

— Dar de ce ai plecat cu el? întrebă Philip cu un glas scăzut, pe care el încercă din răsputeri să-l facă să sune apăsat.

— Nu ştiu nici eu. La început, habar n-am avut că e căsătorit şi când mi-a spus, i-am zis eu vreo două să mă ţină minte. Pe urmă, nu m-am mai văzut cu el luni de zile. Dar când a trecut iar pe la local şi s-a rugat de mine, nu ştiu ce m-a apucat. Am simţit că nu mă pot stăpâni. Trebuia pur şi simplu să plec cu el.

— Îl iubeai?

— N-aş şti ce să spun. Nu puteam să nu rid la poveştile lui. Şi pe urmă avea el ceva – zicea că n-am să regret niciodată şi a făgăduit că o să-mi dea şapte lire pe săptămână – că cică el câştigă cincisprezece, dar pe dracu’, erau gogoşi. Şi pe urmă eram sătulă până-n gât să mă scol în fiecare dimineaţă şi să mă duc la local şi nici cu tanti nu mă împăcăm prea bine; se purta cu mine de parcă aş fi fost servitoare, şi nu rudă. Zicea să-mi deretic singură prin odaie, că dacă nu, nimeni n-o să vină să mă ajute. Acuma îmi pare rău. Dar când a venit Emil la local şi s-a rugat de mine, am simţit că nu mă pot împotrivi.

Philip se trase deoparte. Se aşeză la masă şi-şi îngropă faţa în mâini. Se simţea îngrozitor de umilit.

— Nu cumva eşti supărat pe mine, Philip? întrebă ea cu

un glas care-ţi făcea milă.

— Nu, răspunse el ridicând ochii, dar neputând să se uite la ea. Numai că sunt teribil de jignit.

— De ce?

— Vezi tu, eram îngrozitor de îndrăgostit de tine. Am făcut tot ce mi-a stat în putinţă ca să-ţi câştig dragostea. Am crezut că eşti incapabilă să iubeşti pe cineva. Şi acum e teribil să aflu că ai fost gata să sacrifici totul pentru ticălosul ăla. Mă întreb ce-i fi găsit la el?

— Îmi pare groaznic de rău, Philip. Am regretat amarnic după aceea, te rog să mă crezi.

Philip se gândi la Emil Miller, cu paloarea sa, cu ochii albaştri şireţi şi cu îmbrăcămintea de o ostentaţie vulgară; întotdeauna purta veşminte împletite din lână roşie, care-ţi luau ochii. Philip oftă. Mildred se ridică şi se apropie de el. Îşi puse braţul pe după gâtul lui.

— N-am să uit niciodată că tu te-ai oferit să mă iei de nevastă, Philip.

Philip îi luă mâna şi ridică ochii spre ea. Mildred se aplecă şi-l sărută.

— Philip, dacă mă mai vrei şi acum, sunt gata să fac ce doreşti tu. Ştiu că tu eşti un gentleman în toată puterea cuvântului.

Lui Philip i se opri inima în loc. La auzul cuvintelor ei, simţi că-i vine rău de la stomac.

— E tare frumos din partea ta, dar n-am să pot s-o fac.

— Nu mai ţii la mine?

— Ba da, te iubesc din adâncul inimii.

— Atunci, de ce să nu ne distrăm şi noi atâta vreme cât mai e cu putinţă? Ştii, acuma tot nu mai contează.

Philip se desprinse din îmbrăţişarea ei.

— Tu nu înţelegi. Am fost bolnav de dragoste pentru tine de când te-am văzut prima dată. Dar acum… a intervenit bărbatul acela. Din nefericire, am o imaginaţie foarte vie. Când mă gândesc la ce s-a întâmplat, mi se face pur şi simplu scârbă.

— Tare eşti ciudat, zise ea.

Philip îi luă iar mâna şi-i zâmbi.

— Să nu mă crezi un nerecunoscător. Nici nu ştiu cum să-ţi mulţumesc, dar vezi tu, sentimentul ăsta e mai puternic decât mine.

— Eşti un prieten adevărat, Philip.

Stătură de vorbă pe îndelete şi curând reveni între ei familiaritatea de pe vremuri, când erau mereu împreună. Se făcu târziu. Philip propuse să iasă la un restaurant şi pe urmă la un music-hall. Ea se lăsă destul de greu convinsă pentru că avea ideea că trebuie să se comporte conform situaţiei în care se află, şi instinctul îi spunea că a se duce să se distreze n-ar corespunde nenorocirii prin care trecea. În cele din urmă, Philip îi ceru să meargă pur şi simplu, ca să-i facă lui plăcere, şi de îndată ce Mildred putu să considere gestul ei ca un sacrificiu de sine, acceptă. Devenise între timp mult mai grijulie, ceea ce-l încânta pe Philip. Îl rugă s-o ducă la micul restaurant din Soho, la care fuseseră de atâtea ori; această rugăminte îl făcu pe Philip să se simtă copleşit de recunoştinţă, întrucât propunerea dovedea că de acest local se leagă în mintea ei numai amintiri fericite. La masă, Mildred se înveseli din ce în ce. Vinul de Burgundia adus de la cârciuma din colţul străzii îi încălzi inima şi Mildred uită că trebuie să-şi păstreze o mină îndurerată. Philip consideră că-i poate vorbi liniştit despre viitor.

— Mă tem că n-ai niciun gologan în buzunar, nu? întrebă el când se ivi prilejul potrivit.

— Doar ce mi-ai dat tu ieri, şi încă şi din ăia a trebuit să-i plătesc proprietăresei trei lire.

— Bine, atunci am să-ţi mai dau încă zece, ca să nu stea singure în buzunar. Am să mă duc să vorbesc cu avocatul meu şi am să-l pun să-i scrie lui Miller. Sunt sigur că-l putem sili să-ţi plătească ceva. Dacă putem scoate o sută de lire de la el, o să-ţi ajungă până ce vine pe lume copilul.

— Dar nu vreau să primesc niciun ban de la el. Mai bine mor de foame.

— Bine, dar e monstruos să te lase chiar aşa la ananghie.

— Eu trebuie să mă gândesc şi la mândria mea.

Philip se afla într-o situaţie cam încurcată. Era obligat să

facă economii severe, ca banii să-i ajungă până ce avea să-şi ia diploma, şi trebuia neapărat să-şi mai păstreze ceva, ca să se poată întreţine în timpul stagiilor de practică medicală şi chirurgicală, fie la spitalul unde învăţa acum, fie la altul. Dar Mildred îi dăduse tot felul de exemple de meschinărie a lui Emil şi se temea să discute în contradictoriu cu ea, ca nu cumva să-l acuze şi pe el de lipsă de generozitate.

— De la el nu vreau să primesc nici măcar un gologan. Mai bine mă duc să cerşesc. Mă puteam duce să-mi caut ceva de lucru mai demult, numai că, în starea în care mă aflu, n-ar fi prea bine pentru mine. Omul trebuie să se gândească şi la sănătate, nu-i aşa?

— Nu e cazul să-ţi faci griji pentru prezent, zise Philip. Îţi pot pune la dispoziţie tot ce-ţi trebuie, până când vei fi iarăşi în stare să lucrezi.

— Ştiam eu că pe tine mă pot bizui. I-am zis eu lui Emil ca să nu creadă el că n-am pe nimeni pe lume. I-am zis eu că tu eşti un gentleman în toată puterea cuvântului.

Încetul cu încetul, Philip află cum se produsese despărţirea dintre Mildred şi Emil. Se pare că nevasta individului descoperise aventura care era legată de vizitele sale periodice la Londra şi se dusese la patronul firmei la care lucra el. Ea ameninţase cu divorţul şi patronii îl anunţaseră că, dacă se întâmplă una ca asta, îl concediază. Emil ţinea grozav de mult la copii şi nu putea suporta ideea de a se despărţi de ei. Când se văzuse silit să aleagă între nevastă şi amantă, alesese nevasta. Întotdeauna se ferise să aibă copii cu Mildred, ca să nu complice şi mai mult lucrurile; iar când Mildred, nemaiputând să-i ascundă realitatea, îi spusese ce s-a întâmplat, pe Emil îl cuprinsese panica. Îi căutase pricină şi o părăsise fără prea multe scrupule.

— Şi pe când crezi că o să naşti? întrebă Philip.

— Pe la începutul lui martie.

— Vasăzică peste trei luni.

Trebuia neapărat să facă nişte planuri. Mildred declară că nu mai vrea să rămână în camerele mobilate din cartierul Highbury şi Philip se gândi şi el că ar fi mai bine s-o aibă

aproape. Îi promise să se ducă a doua zi să-i caute o locuinţă. Mildred sugeră că un cartier potrivit ar fi Vauxhall Bridge Road.

— Şi ar fi destul de aproape pentru mai târziu, zise ea.

— Ce vrei să spui?

— Păi, n-aş putea să mai rămân acolo decât vreo două luni, şi după aceea ar cam trebui să mă mut într-o clinică particulară. Cunosc eu una foarte onorabilă, unde stau numai femei de condiţie bună şi acolo te primesc cu patru lire pe săptămână şi alte cheltuieli nu mai sunt. Bineînţeles, mai costă şi doctorul, dar asta-i tot. O prietenă de-a mea s-a dus acolo şi doamna care ţine clinica e o adevărată cucoană. Am să-i spun că soţul meu e ofiţer în India şi că am venit la Londra numai ca să nasc, pentru că aşa e mai bine pentru sănătatea mea.

Lui Philip i se părea extraordinar s-o audă vorbind în felul acesta. Cu trăsăturile ei delicate şi cu faţa palidă părea rece şi virginală. Când se gândi la pasiunile care mocneau în ea, atât de neaşteptate, i se tulbură în mod ciudat inima. Pulsul îi crescu pe loc.

Capitolul LXX

Philip se aşteptă să găsească o scrisoare de la Norah când se întoarse în garsoniera lui, dar nu sosise nimic; nici a doua zi dimineaţă nu primi nicio scrisoare. Tăcerea aceasta îl irita şi totodată îl alarma. Din iunie trecut când se întorsese la Londra, se văzuse cu ea în fiecare zi; lui Norah trebuie să i se fi părut ciudat că el a lăsat să treacă două zile fără să-i facă o vizită şi fără să explice absenţa; se întrebă dacă nu cumva ghinionul făcuse să-l vadă cu Mildred. Nu putea suporta gândul că e jignită sau nefericită, şi se hotărî să treacă pe la ea chiar în după-amiaza aceea. Aproape că era înclinat să-i reproşeze ei gradul de intimitate la care îşi permisese să ajungă cu ea. Gândul de

a continua legătura cu ea îl umplea de dezgust.

Îi găsi lui Mildred două camere într-o casă de pe Vauxhall Bridge Road, la etajul doi. Cartierul era foarte zgomotos, dar el ştia că lui Mildred îi place să audă sub ferestre zarva circulaţiei.

— Nu pot să sufăr străzile alea moarte în care nu vezi pe nimeni trecând cât e ziua de lungă, zicea ea. Am nevoie să simt că trăiesc.

Apoi Philip îşi luă inima în dinţi şi se duse în Piaţa Vincent. Când sună la uşă, simţi că-i vine rău de neliniştit ce era. Era stânjenit de sentimentul că se poartă urât cu Norah; se temea grozav de reproşuri; ştia că Norah e iute la mânie şi el nu putea să sufere scandalurile; poate că cel mai bun lucru ar fi fost să-i spună de la obraz că Mildred s-a întors la el şi că o iubeşte la fel de mult ca altădată; îi părea foarte rău, dar nu mai putea să-i ofere nimic lui Norah. Dar apoi se gândi la chinul ei, fiindcă ştia foarte bine că ea îl iubeşte; dragostea ei îl măgulise altădată şi-i purta o imensă recunoştinţă; dar acum era ceva îngrozitor. Ea nu merita câtuşi de puţin s-o facă să sufere. Se întrebă cum o să-l întâmpine acum şi, în timp ce suia scările, îi trecură prin minte diverse scenarii. Ajunse la uşa ei şi bătu. Simţea că e palid la faţă şi se întrebă cum ar putea să-şi ascundă tulburarea.

Norah era aşezată la masă şi scria de zor, dar la intrarea lui sări repede în picioare.

— Ţi-am recunoscut paşii, strigă ea. Unde a stat ascuns atâta vreme băieţelul meu cel rău?

Veni bucuroasă spre el şi-l cuprinse cu braţele pe după gât. Era încântată că-l vede. O sărută, şi apoi, ca să-şi recapete degajarea, spuse că moare de poftă să bea un ceai. Norah aţâţă focul, ca să fiarbă apa mai repede.

— Am fost îngrozitor de ocupat, zise el cu glas şovăielnic.

Norah începu să sporovăiască veselă ca de obicei. Îi povesti că a căpătat un nou contract pentru un roman de duzină, comandat de o editură cu care nu mai lucrase până atunci. Urma să capete pe el şaisprezece lire.

— Asta e o adevărată mană cerească. Ştii ce? Hai să ne

facem şi noi de cap! Să plecăm într-o excursie. Mergem şi stăm o zi la Oxford. Tare aş vrea să văd colegiile acelea!

Philip se uită la ea să vadă dacă în ochii ei e vreo undă de reproş; dar privirea ei era la fel de deschisă şi veselă ca întotdeauna; era bucuroasă la culme că-l vede. Inima lui se întristă. N-avea curajul să-i spună brutal adevărul. Norah îi prăji pâine, i-o tăie bucăţele mici şi-l hrăni de parcă era un copil.

— Ei, fiara e sătulă? întrebă ea.

Philip încuviinţă din cap zâmbind; Norah îi aprinse o ţigară. Apoi veni şi se aşeză pe genunchii lui, asta fiind o încântare pentru ea. Nu era grea deloc. Se lăsă în braţele lui cu un suspin de încântare şi fericire.

— Hai, spune-mi ceva drăguţ, murmură ea.

— Ce să-ţi spun?

— Cu un mic efort de imaginaţie ai putea să-mi spui că mă placi.

— Doar ştii că te plac.

N-avea inima să-i spună tocmai atunci adevărul. Trebuia cu orice preţ s-o cruţe măcar în ziua aceea şi pe urmă poate că ar fi fost mai bine să-i scrie. Era mai uşor aşa. Nu putea suporta gândul s-o vadă plângând. Ea îl sili s-o sărute şi, când se supuse, Philip se gândi la Mildred şi la buzele ei subţiri şi palide. Amintirea lui Mildred nu-l părăsi nicio clipă, stăruind în jurul lui ca o formă nedesluşită, dar mult mai concretă decât o umbră; părea că o vede mereu, ceea ce-i distrăgea neîncetat atenţia.

— Azi eşti tare tăcut, zise Norah.

Limbuţia ei era un veşnic izvor de glume între ei, aşa că el îi răspunse:

— Păi, dacă tu nu laşi niciodată omul să spună niciun cuvinţel, eu mi-am pierdut obiceiul de a mai vorbi.

— Bine, dar nici măcar nu asculţi ce-ţi spun eu, şi asta e o impoliteţe.

Philip roşi puţin, întrebându-se dacă nu cumva Norah bănuieşte ce taină îi ascunde; ochii lui rătăceau nesiguri. În după-amiaza asta, greutatea trupului ei îl irita şi nu putea suporta nici atingerea ei.

— Piciorul meu a adormit, zise el.

— O, iartă-mă, strigă ea ridicându-se brusc. O să trebuiască să fac o cură de slăbire, dacă nu mă las de năravul ăsta de a sta pe genunchii bărbaţilor.

Philip îndeplini un ritual complicat, tot tropăind şi plimbându-se prin cameră. Apoi rămase în picioare în faţa căminului, ca s-o împiedice pe Norah să revină în braţele lui. Când o auzea vorbind, se gândea că nici zece femei ca Mildred nu fac cât una ca Norah; Norah îl amuza indiscutabil mai mult, şi era şi un interlocutor mai agreabil; era mai deşteaptă şi avea o fire mult mai simpatică. Era o femeiuşcă de treabă, curajoasă şi cinstită; iar Mildred, se gândi el cu amărăciune, nu merita niciunul dintre epitetele acestea. Dacă ar fi avut cât de cât minte în cap, ar fi rămas cu Norah, care l-ar fi făcut mult mai fericit decât avea să fie vreodată cu Mildred; la urma urmei, ea îl iubea, pe când Mildred îi era doar recunoscătoare pentru că o ajuta. Şi totuşi, dacă stăteai să te gândeşti, era mai important să iubeşti decât să fii iubit; iar el tânjea din tot sufletul după Mildred. Prefera să petreacă zece minute cu ea decât o după-amiază întreagă cu Norah; şi un sărut al buzelor ei reci preţuia mai mult decât tot ceea ce putea să-i dea Norah.

„Nu mă pot stăpâni”, gândi el. „Mi-a pătruns până în măduva oaselor.”

Puţin îi păsa dacă Mildred e o fire împietrită, dacă e ticăloasă şi vulgară, proastă şi lacomă, el o iubea şi pace. Prefera să îndure chinuri alături de ea, decât să fie fericit cu cealaltă.

Când dădu să plece, Norah îi spuse într-o doară:

— Ei, te văd mâine, nu?

— Da, răspunse el.

Ştia că n-o să poată veni, întrucât urma s-o ajute pe Mildred la mutat, dar n-avea curajul să-i spună Norah adevărul. Îşi puse în gând să-i trimită o telegramă. Mildred vizită dimineaţa locuinţa aleasă de Philip, se declară mulţumită, şi, după prânz, Philip se duse cu ea în cartierul Highbury. Avea un cufăr cu haine şi un alt cufăr cu tot felul

de lucruri – perne, abajururi, rame de fotografii, cu care încercase să dea acelor camere mobilate aerul unui cămin familial; mai avea şi vreo câteva cutii mari de carton, dar, în orice caz, încăpeau toate într-o trăsură de piaţă. Când trecură pe lângă gara Victoria, Philip se ascunse în fundul birjei, ca nu cumva să-l vadă din întâmplare Norah. Nu avusese răgaz să-i telegrafieze şi acum nu putea s-o facă de la poşta din Vauxhall Bridge Road, pentru că Norah avea să se întrebe ce a căutat în cartierul acela; de vreme ce se afla la doi paşi de locuinţa ei, n-avea nicio scuză să nu treacă pe la ea. Hotărî că ar fi mai bine să se ducă la Norah şi să stea doar o jumătate de oră; dar tocmai faptul de a se simţi obligat îl irita cel mai mult; era supărat pe Norah pentru că-l silea să recurgă la nişte subterfugii vulgare şi degradante. În schimb, era fericit că e cu Mildred. Se distră grozav ajutând-o să-şi despacheteze lucrurile; iar faptul de a o instala în această locuinţă, pe care el i-o găsise şi pe care tot el i-o plătea, îi trezea un încântător sentiment de posesiune. Nu voia s-o lase să se obosească. Era o adevărată plăcere să-i facă diverse servicii şi Mildred nu manifesta câtuşi de puţin dorinţa de a face vreun lucru pe care altcineva dorea să-l facă în locul ei. Philip îi despachetă rochiile şi i le puse deoparte. Mildred nu ţinea să mai iasă în ziua aceea, aşa că îi scoase ghetuţele şi-i puse papucii de casă. Era o încântare pentru el s-o servească.

— Dar ştiu că mă răsfeţi, zise ea trecându-i afectuos degetele prin păr, în timp ce el stătea în genunchi şi-i desfăcea şiretul de la ghete,

Philip îi luă mâinile şi i le sărută.

— Phii, ce bucurie să te vadă omul aici!

Tot el îi aranjă şi pernele, şi ramele de fotografii. Mildred avea câteva vaze verzi smălţuite.

— Am să-ţi aduc nişte flori să le pui în ele, zise el.

Apoi îşi admiră plin de mândrie opera.

— Dat fiind că nu mai ies astăzi, mă gândesc să-mi pun capotul, zise ea. Vrei să-mi desfaci rochia la spate?

Îşi întoarse spatele către el fără a se sinchisi, de parcă s-

ar fi aflat doar în prezenţa unei femei. Pentru ea n-avea nicio importanţă că era un bărbat. Dar inima lui se umplu de recunoştinţă pentru intimitatea pe care o dovedea rugămintea ei. Cu degete foarte stângace îi desfăcu copcile din spate.

— În prima zi când te-am văzut acolo la local, nici prin cap nu mi-a trecut că o să ajung să-ţi fac asta, zise el silindu-se să râdă.

— Cineva tot trebuie să mă ajute, răspunse ea.

Trecu în dormitor şi-şi puse un capot albastru-deschis împodobit cu multe zorzoane din dantelă ieftină. Apoi Philip o instală pe divan şi îi pregăti ceaiul.

— Mă tem că nu pot rămâne să beau ceaiul cu tine, zise el cu mult regret. Trebuie să mă văd cu cineva, deşi nu-mi face nici cea mai mică plăcere. Dar mă întorc peste o jumătate de oră.

Se întrebă ce ar trebui să-i spună dacă ea l-ar întreba cu cine se întâlneşte, dar Mildred nu manifestă niciun pic de curiozitate. Când închiriase locuinţa, comandase cina pentru amândoi şi-şi propunea să petreacă o seară tihnită cu ea. Se grăbea atât de tare să se întoarcă, încât luă un tramvai ca să străbată Vauxhall Bridge Road. Se gândi că cel mai bine ar fi să-i spună din capul locului lui Norah că nu are timp să stea decât cinci minute.

— Ştii, am venit doar să te salut, zise el de îndată ce intră la ea. Sunt îngrozitor de ocupat.

Norah se schimbă la faţă.

— Hei, dar ce s-a întâmplat?

Se simţea exasperat la gândul că Norah l-ar putea sili să-i spună minciuni, şi ştia că a roşit când i-a răspuns că trebuie să se ducă neapărat la spital pentru o lecţie practică. I se păru că vede pe faţa ei o umbră de neîncredere şi asta îl irita şi mai tare.

— Ei, mă rog, n-are importanţă, zise Norah. Mâine o să te am toată ziua numai pentru mine.

Philip îi aruncă o privire lipsită de expresie. A doua zi era duminică şi el aştepta cu nerăbdare să petreacă ziua cu Mildred. Îşi spusese că e o adevărată obligaţie morală

pentru el, deoarece nu putea s-o lase singură într-o casă străină.

— Regret din suflet, dar mâine nu sunt liber.

Philip ştia că ăsta este începutul unei scene pe care ar fi dat nu ştiu cât ca s-o evite. Obrajii lui Norah se colorară mai tare.

— Bine, dar i-ara invitat la dejun pe Gordoni (era vorba de un actor cu soţia, care făceau turnee prin provincie şi stăteau la Londra numai duminica). Doar ţi-am spus încă de acum o săptămână.

— Îmi pare îngrozitor de rău, dar am uitat.

Philip şovăi.

— Mă tem că mi-e imposibil să vin. Nu poţi chema pe altcineva?

— Dar ce ai de făcut mâine?

— Nu-mi place să mă supui unui interogatoriu.

— Nu vrei să-mi spui?

— N-am absolut nimic împotrivă să-ţi spun, dar e destul de neplăcut să te vezi silit să dai socoteală pentru fiecare mişcare pe care o faci.

Norah se schimbă deodată. Făcând un efort pentru a se stăpâni, îşi controlă supărarea şi, apropiindu-se de el, îi luă mâinile într-ale ei.

— Vai, Philip, te rog să nu mă dezamăgeşti mâine. Aştept de atâta vreme să vină duminica, pentru ca să petrec ziua cu tine. Şi Gordonii vor să te vadă, şi o să ne distrăm de minune.

— Mi-ar face foarte multă plăcere, numai să pot.

— Sper că nu sunt prea pretenţioasă, nu? Doar nu te rog prea des să faci vreun lucru care-ţi dă bătaie de cap. N-ai putea să scapi de complicaţiile astea neplăcute – măcar de data asta?

— Îmi pare tare rău, dar nu prea văd cum aş putea izbuti, răspunse el morocănos.

— Spune-mi despre ce e vorba, zise ea, luându-l cu binişorul.

Între timp, Philip izbutise să născocească un pretext.

— Surorile lui Griffiths vin la Londra să petreacă

weekendul şi le scoatem la plimbare.

— Atâta tot? zise ea veselă. Păi ce, e mare lucru pentru Griffiths să găsească un alt bărbat care sa le ţină companie?

Lui Philip îi veni să-şi dea cu pumnii în cap că n-a găsit ceva mai grav sau mai imperios. Minciuna lui era foarte transparentă.

— Nu, îmi pare rău, dar nu pot. I-am promis şi vreau să-mi ţin promisiunea.

— Bine, dar mi-ai promis şi mie. Bănuiesc că eu am întâietate, nu?

— Te rog, nu insista, zise el.

Norah se înfierbântă.

— Nu vrei să vii pentru că n-ai chef. Nu ştiu ce ai făcut în ultimele zile, dar te-ai schimbat complet.

Philip se uită la ceas.

— Mă tem că trebuie să plec.

— Şi nu vii mâine?

— Nu.

— În cazul ăsta, nu e nevoie să te deranjezi să mai vii altă dată, strigă ea pierzându-şi de tot cumpătul.

— Mă rog, cum vrei tu, răspunse el.

— N-aş vrea să te mai reţin, dacă eşti grăbit, adăugă ea ironic.

Philip dădu din umeri şi plecă. Se simţi cu adevărat uşurat că lucrurile nu merseseră mai greu. La urma urmei, scăpase fără lacrimi. Pe drum se felicită că scăpase aşa de ieftin. Intră pe strada Victoria şi-i cumpără lui Mildred flori.

Cina pe care o luară în doi fu foarte reuşită. Philip trimisese un borcănaş cu caviar, pentru că ştia că-i place grozav lui Mildred, iar proprietăreasa le adusese cotlete de porc cu legume şi o prăjitură. Philip comandase vin de Burgundia, soiul preferat de Mildred. Cu perdelele trase, cu focul strălucind în cămin şi cu un abajur de-al lui Mildred la lampă, camera avea un aer foarte intim.

— Mă simt ca acasă, zâmbi Philip.

— Puteam s-o duc şi mai rău, nu? răspunse ea.

Când terminară de mâncat, Philip trase două fotolii lângă

foc şi se aşezară amândoi. El se instala comod să-şi fumeze pipa. Se simţea fericit şi generos.

— Ce-ai vrea să faci mâine? întrebă el.

— A, mă duc la Tulse Hill. Ţi-aduci aminte de patroana localului, nu? Ei bine, s-a măritat şi ea şi m-a poftit să petrecem duminica împreună. Bineînţeles că ea crede că şi eu sunt măritată.

Pe Philip îl apucă disperarea.

— Bine, dar eu am refuzat o invitaţie ca să pot petrece duminica cu tine.

Se gândi că, dacă Mildred l-ar iubi, ar spune că, în cazul acesta, o să stea cu el. Cel puţin, despre Norah ştia foarte bine că n-ar fi şovăit nicio clipă.

— Ei bine, ai făcut o prostie. Eu am promis acum trei săptămâni şi mai bine mă duc.

— Dar cum te poţi duce de una singură?

— A, am să spun că Emil e plecat după afaceri. Soţul ei face comerţ cu mănuşi şi e un tip de condiţie bună.

Philip tăcu şi inima îi fu cuprinsă de amărăciune. Mildred se uită la el cu coada ochiului.

— Sper că nu-ţi pare rău că mă distrez şi eu niţel? Ştii, e ultima dată când mă mai pot duce undeva, pentru că multă vreme n-o să mai am cum şi pe urmă am şi promis, nu?

Philip îi luă mâna într-a lui şi zâmbi.

— Nu, scumpo, vreau să te distrezi cât mai bine. Nu doresc decât să fii fericită.

Pe canapea se afla o cărticică cu coperta albastră, deschisă şi aşezată cu faţa în jos. Philip o ridică şi se uita alene la ea. Era un roman ieftin de Courtenay Paget. Acesta era pseudonimul sub care scria Norah.

— Îmi plac cărţile ăstuia, zise Mildred. Le-am citit pe toate. Sunt aşa de rafinate!

Philip îşi aminti ce spusese Norah despre ea însăşi: „Mă bucur de o imensă popularitate printre bucătărese. Toate mă socotesc atât de educată”.

Capitolul LXXI

Ca răspuns la confidenţele lui Griffiths, Philip îi dăduse amănunte cu privire la complicaţiile sale amoroase şi duminică dimineaţă, după micul dejun, când stăteau în faţa căminului în halate şi fumau liniştiţi, Philip îi relată scena din ziua anterioară. Griffiths îl felicită pentru că scăpase atât de uşor dintr-o situaţie dificilă.

— E cel mai simplu lucru să ai o aventură cu o femeie, spuse el sentenţios, dar e al dracului de greu să te descotoroseşti de ea.

Philip parcă ar fi vrut să se bată singur pe umăr pentru iscusinţa cu care dusese lucrurile la bun sfârşit. În orice caz, se simţea grozav de uşurat. Se gândea ce bine se distrează Mildred la Tulse Hill şi descoperea în el însuşi o adevărată satisfacţie pricinuită de fericirea ei. Din partea lui fusese un act de sacrificiu de sine că nu-i refuzase fetei o plăcere, chiar dacă o plătea prin propria lui dezamăgire şi inima lui se umplea de o căldură plăcută.

Dar luni dimineaţă găsi pe masă o scrisoare de la Norah, care suna astfel:

„Scumpule,

Îmi pare rău că m-am supărat sâmbătă. Iartă-mă şi vino după-amiază la ceai, ca de obicei. Te iubesc.

Norah ta”.

Îl copleşi tristeţea şi nu prea ştia ce să facă. Se duse la Griffiths cu scrisoarea şi i-o arătă.

— Eu cred că cel mai bine ar fi să nu-i răspunzi nimic, zise acesta.

— Bine, dar nu pot, strigă Philip. M-aş simţi groaznic gândindu-mă că mă aşteaptă mereu. Tu nu ştii ce înseamnă să suferi ca un bolnav ciulind urechea să auzi când bate poştaşul la uşă. Eu însă ştiu, aşa că nu pot

supune pe nimeni acestui chin.

— Dragul meu, dar legături de genul acesta nu pot fi rupte fără să sufere cineva. În privinţa asta trebuie să strângi din dinţi şi să laşi lucrurile să meargă înainte. În orice caz, ceea ce e sigur e că nu durează prea mult.

Philip simţea că Nor ah nu meritase ca el s-o facă să sufere; şi ce ştia Griffiths despre profunzimea chinului pe care poate îl îndura Norah? Îşi aminti de propriul lui chin când îi spusese Mildred că urma să se mărite. Nu voia să treacă nimeni prin ceea ce trecuse el atunci.

— Bine, dacă ţii aşa de mult să n-o faci să sufere, întoarce-te la ea, îi spuse Griffiths.

— Asta n-o pot face.

Se ridică şi începu să măsoare camera în lung şi-n lat, cu paşi agitaţi. Era supărat pe Norah pentru că nu lăsase lucrurile aşa. Ce naiba, doar văzuse că el nu-i mai poate oferi dragoste. Lumea zicea că femeile observă foarte repede asemenea lucruri.

— Tu ai putea să mă ajuţi, îi spuse el lui Griffiths.

— Dragul meu, n-are rost să faci atâta zarvă pentru atât de puţin lucru. Doar ştii că oamenilor le trec supărările de acest gen. Şi pe urmă, probabil că nici nu e chiar aşa topită după tine cum îţi închipui. Omul e gata mai totdeauna să exagereze pasiunile pe care le trezeşte în alţii.

Făcu o pauză şi se uită amuzat la Philip.

— Uite ce e, un singur lucru ai putea să faci. Scrie-i şi spune-i că totul s-a sfârşit. Dar exprimă-te în aşa fel încât să nu rămână nicio posibilitate de confuzie. O s-o doară, însă o s-o doară mai puţin dacă o să-i spui lucrurile brutal, decât dacă ai încerca s-o faci cu jumătăţi de măsură.

Philip se aşeză la masă şi scrise următoarea scrisoare:

„Draga mea Norah,

Îmi pare rău că te fac nefericită, dar cred că ar fi mai bine să lăsăm lucrurile aşa cum au rămas sâmbătă. Nu cred că are rost să continuăm ceva care nu mai e amuzant. Mi-ai spus să plec şi asta am făcut. Nu intenţionez să mă întorc. Rămâi cu bine.

Philip Carey".

Îi arătă lui Griffiths scrisoarea şi-l întrebă ce părere are. Griffiths o citi şi-l privi pe Philip cu o sclipire şireată în ochi. Nu spuse deloc ce simte. Îi răspunse doar atât:

— Cred că în felul ăsta ai rezolvat problema.

Philip se duse să pună scrisoarea la cutie. Avu o dimineaţă neliniştită pentru că-şi imagină cu lux de amănunte ce o să simtă Norah când o să primească scrisoarea. Îl tortura gândul lacrimilor ei. Pe de altă parte însă, se simţi uşurat. Durerea era mai uşor de suportat când ţi-o imaginai, decât când o vedeai, şi acum era liber s-o iubească pe Mildred din tot sufletul. Îi tresălta inima de bucurie când se gândea că o s-o revadă în după-amiaza aceea, odată terminată treaba de la spital. Când se întoarse ca de obicei în garsonieră ca să se ferchezuiască, nici nu apucă să bage cheia în broască şi auzi o voce în spatele lui.

— Pot să intru? Te aştept de o jumătate de oră.

Era Norah. Philip simţi că roşeşte până în vârful urechilor. Norah vorbea vesel. În glasul ei nu era nici urmă de resentiment şi nici vreo altă notă care să indice că între ei s-ar fi produs o ruptură. Philip se simţi strâns cu uşa. Era mort de frică, dar se strădui din răsputeri să zâmbească.

— Da, te rog, zise el.

Îi deschise şi o lăsă să treacă ea întâi în camera lui du zi. Era speriat şi agitat şi, ca să-şi revină în fire, îi oferi o ţigară şi-şi aprinse şi lui una. Norah îl privea cu ochi luminoşi.

— De ce mi-ai scris un bilet atât de îngrozitor, băieţelul meu rău? Dacă l-aş fi luat în serios, aş fi fost pur şi simplu nenorocită.

— Dar l-am scris anume ca să-l iei în serios, îi răspunse el grav.

— Nu fi prost! Deunăzi mi-am pierdut cumpătul, dar ţi-am scris ca să-mi cer scuze. Văd că n-ai fost mulţumit, aşa că am venit aici ca să-mi cer încă o dată iertare. La urma urmei, tu eşti stăpân pe viaţa ta, şi eu nu pot emite niciun fel de pretenţii asupra ei. Nu vreau să faci niciun lucru pe

care nu ţii să-l faci.

Se ridică de unde era aşezată şi se apropie de el cu un gest pasionat, cu braţele deschise.

— Hai să ne împăcăm, Philip. Îmi pare tare rău dacă te-am jignit.

N-o putu împiedica să-i ia mâinile într-ale ei, dar nu izbuti s-o privească în ochi.

— Mă tem că e prea târziu, îi spuse el.

Norah se aşeză pe podea lângă el şi-i cuprinse genunchii cu braţele.

— Philip, nu fi prost! Şi eu sunt iute la mânie şi nu-mi vine greu să înţeleg că te-am rănit, dar e stupid să stai bosumflat pentru atâta lucru. Ce rost are să fim amândoi nefericiţi din pricina asta? Prietenia noastră a fost cât se poate de plăcută.

Norah îi dezmierdă încet mâna.

— Te iubesc, Philip.

Philip se ridică, se eliberă de îmbrăţişarea ei şi se duse în capătul celălalt al camerei.

— Îmi pare îngrozitor de rău, dar nu e nimic de făcut. Toată povestea s-a terminat.

— Vrei să spui că nu mă mai iubeşti?

— Mă tem că nu.

— Tocmai căutai un prilej să te descotoroseşti de mine şi ai profitat de situaţia care s-a ivit?

Philip nu răspunse. Norah îl privi un timp atât de îndelungat, încât lui Philip i se păru insuportabil. Rămăsese tot pe podea, acolo unde o lăsase, rezemându-se de fotoliu. Începu să plângă încetişor, fără zgomot, fără a încerca să-şi ascundă faţa, şi lacrimi mari i se scurgeau unu după alta pe obraji. Nu suspina. Era mai mult decât penibil să te uiţi la ea. Philip întoarse capul.

— Îmi pare groaznic de rău că te-am îndurerat. Nu e vina mea dacă nu te iubesc.

Norah nu răspunse nimic. Stătea pur şi simplu acolo de parcă ar fi fost copleşită, şi pe obraji i se scurgeau nuri de lacrimi. Scena ar fi fost mai uşor de suportat pentru el dacă Norah i-ar fi făcut reproşuri. Philip se gândea că o să se

înfurie şi se pregătea să audă reproşurile ei. Undeva în mintea lui stăruia ideea că o ceartă adevărată, în cursul căreia fiecare l-ar fi rănit pe celălalt cu tot felul de cuvinte dureroase, ar fi fost oarecum o justificare pentru purtarea lui. Timpul trecea. În cele din urmă, Philip se cam înspăimântă de plânsul acesta tăcut al ei; se duse în dormitor şi veni cu un pahar de apă. Se aplecă asupra ei şi o întrebă:

— Nu vrei să bei puţină apă? O să-ţi facă bine.

Norah apropie buzele de pahar cu un gest de abandon total şi bău două-trei înghiţituri. Apoi, într-o şoaptă lipsită de vlagă, îi ceru o batistă. Se şterse la ochi.

— Bineînţeles că eu am ştiut că nu m-ai iubit niciodată cât te iubeam eu, gemu ea.

— Mă tem că aşa se întâmplă de cele mai multe ori, îi răspunse el. Întotdeauna unul iubeşte, iar celălalt se lasă iubit.

Se gândea la Mildred şi simţi un junghi amarnic în inimă. Norah nu răspunse multă vreme.

— Fusesem atât de nefericită şi viaţa mea fusese groaznică, spuse ea în cele din urmă.

De fapt, aproape că nu vorbea cu el, ci cu ea însăşi. Philip n-o mai auzise până atunci plângându-se de viaţa pe care o dusese cu soţul ei şi nici de sărăcie. El admirase întotdeauna poza senină pe care o adopta în faţa lumii.

— Şi pe urmă ai apărut tu şi ai fost atât de bun cu mine. Şi te-am admirat pentru că eşti deştept şi era un adevărat dar ceresc să am pe cineva în care să mă pot încrede. Te-am iubit. N-am crezut că o să se sfârşească vreodată. Şi încă fără să fie câtuşi de puţin vina mea.

Lacrimile începură să-i curgă iarăşi şiroaie, dar acum îşi recăpătase stăpânirea de sine şi-şi ascunse faţa în batista lui Philip. Încerca din răsputeri să-şi vină în fire.

— Mai dă-mi puţină apă, zise ea.

Se şterse la ochi.

— Iartă-mă că m-am dat în spectacol. Dar m-ai luat pe nepregătite.

— Îmi pare tare rău, Norah. Şi te rog să mă crezi că-ţi

sunt foarte recunoscător pentru tot ce-ai făcut pentru mine.

Philip se întreba ce-o fi găsit Norah la el.

— Ah, aşa se întâmplă întotdeauna, oftă ea; dacă vrei sa se poarte bărbaţii frumos cu tine, trebuie să-i tratezi cât mai scârbos cu putinţă; dacă te porţi frumos, te fac să suferi.

Se ridică de pe podea şi spuse că trebuie să plece. Îi aruncă lui Philip o privire lungă, cercetătoare. Apoi oftă.

— Totul mi se pare inexplicabil. Ce se ascunde în spatele acestei purtări?

Philip luă brusc o hotărâre.

— Cred că ar fi mai bine să-ţi spun, pentru că n-aş vrea să-ţi faci o părere mult prea proastă despre mine. Aş prefera să înţelegi că n-am încotro, nu mă pot stăpâni. S-a întors Mildred.

Norah se coloră la faţă.

— De ce nu mi-ai spus de la început? Cred că măcar atâta lucru meritam şi eu, nu?

— Mi-a fost frică.

Norah se privi în oglindă şi-şi aranjă pălăria.

— Vrei să fii bun să chemi o birjă? zise ea. Nu sunt prea sigură că pot merge pe jos până acasă.

Philip se duse la uşă şi opri o trăsură care tocmai trecea; dar când o conduse pe Norah în stradă, se sperie când o văzu cât e de palidă. Era albă ca hârtia şi avea mişcările greoaie de parcă ar fi îmbătrânit deodată. Arăta atât de rău, încât Philip n-avu inima s-o lase să plece singură.

— Vin şi eu cu tine, dacă nu ai nimic împotrivă.

Cum Norah nu răspunse, Philip se urcă în trăsură. Nu scoaseră niciun cuvânt în timp ce birja trecu podul, şi apoi merseră pe străzile sărăcăcioase unde copiii se jucau în drum, scoţând ţipete ascuţite. Când ajunseră la casa ei, Norah nu coborî imediat. Parcă n-ar fi putut să-şi adune destulă putere ca să-şi pună picioarele în mişcare.

— Sper că ai să mă ierţi, Norah.

Ea îşi întoarse privirile către el şi Philip văzu că iar are lacrimi în ochi, deşi se străduia să zâmbească.

— Bietul de tine, ce îngrijorat eşti din pricina mea. Dar nu

trebuia să-ţi baţi capul. Nu te ţin de rău. Iar mie o să-mi treacă, mai mult ca sigur.

Cu un gest uşor, Norah îi mângâie repede faţa ca să-i arate că nu-i poartă pică – mişcarea fiind mai mult schiţată; apoi sări jos din trăsură şi intră în casă.

Philip plăti birjarului şi porni pe jos către locuinţa lui Mildred. Simţea cum îl apasă o greutate ciudată pe inimă. Simţea că îşi face reproşuri. Dar de ce? Nu vedea ce altceva ar fi putut face. Trecând prin dreptul unei vitrine cu fructe îşi aminti că lui Mildred îi plac grozav strugurii. Era tare mulţumit că-şi poate dovedi dragostea pentru ea amintindu-şi de toate capriciile ei.

Capitolul LXXII

În următoarele trei luni, Philip se duse în fiecare zi la Mildred. Îşi lua cu el cărţile şi, după ce bea ceaiul, se apuca de lucru, în timp ce Mildred stătea trântită pe canapea şi citea romane. Din când în când, Philip ridica ochii de pe carte şi o privea minute în şir. Pe buzele lui înflorea un zâmbet. Mildred simţea că e privită.

— Ia nu-ţi mai pierde timpul uitându-te la mine, prostuţule. Pune-te cu burta pe carte, zicea ea.

— Despot ce eşti! răspundea el vesel.

Lăsa la o parte cartea când intra proprietăreasa să pună masa pentru cină şi, fiind binedispus, Philip mai schimba câte o glumă cu ea. Era o mahalagioaică între două vârste, micuţă de statură, plină de umor şi cu o limbă foarte ascuţită. Mildred se împrietenise la cataramă cu ea şi-i făcuse o relatare complicată, dar falsă, a împrejurărilor care o aduseseră în starea ei actuală. Femeia aceasta cu inima bună era profund mişcată şi făcea toate eforturile posibile pentru ca Mildred să se simtă ca la ea acasă. Ţinând la reputaţia ei, Mildred propusese ca Philip să se dea drept fratele ei. Luau cina împreună şi Philip era încântat când

izbutea să comande ceva care să fie pe placul mofturoasei de Mildred. Era în culmea fericirii când o vedea şezând în faţa lui şi, din când în când, bucuria lui era să-i ia mâna şi să i-o strângă. După cină, Mildred se aşeza în fotoliul de lângă foc, iar el se instala lângă dânsa pe podea, sprijinit de genunchii ei, şi fuma. Adeseori nu schimbau nicio vorbă, şi, câteodată, lui Philip i se întâmpla să observe că Mildred a aţipit. Atunci nu mai îndrăznea să se mişte, de teamă să n-o trezească, şi stătea cât se poate de tăcut, privind alene la flăcările din cămin şi savurându-şi fericirea.

— Ai tras un pui de somn? zâmbea el când se trezea Mildred.

— Nu dormeam, răspundea Mildred. Am închis doar ochii, aşa, puţin.

Nu recunoştea niciodată că a dormit. Avea o fire flegmatică şi starea în care se afla n-o deranja prea mult. Făcea mult caz de sănătatea ei şi primea sfaturile tuturor celor care se arătau dispuşi să i le ofere. În fiecare dimineaţă, dacă vremea era frumoasă, ieşea să facă o plimbare „pentru sănătate” şi stătea ceva vreme. Dacă nu era prea frig, şedea pe o bancă în parcul St. James. Dar restul zilei îl petrecea pe divan, fiind foarte fericită să stea nemişcată şi să citească roman după roman sau să flecărească împreună cu proprietăreasa; interesul ei pentru bârfa era inepuizabil şi-i relata lui Philip cu lux de amănunte povestea proprietăresei, povestea chiriaşilor de pe palierul salonului, povestea locatarilor din casele de vizavi şi de alături. Din când în când, o cuprindea panica; îi destăinuia lui Philip temerile ei cu privire la durerile facerii şi era speriată ca nu cumva să moară; îi relată pe larg cum născuseră de mai multe ori proprietăreasa şi cucoana de pe palierul salonului (Mildred n-o cunoştea, „Eu una mă ţin departe”, zicea ea, „nu pot să mă bat pe burtă chiar aşa cu oricine”) şi-i reproducea detaliile cu un amestec ciudat de groază şi entuziasm; în general, însă, aştepta cu destul calm evenimentul.

— La urma urmei, nu sunt eu prima care o să aibă un copil, nu? Şi doctorul zice că n-o să am niciun fel de

probleme. Mda, vezi tu, am o constituţie bună.

Doamna Owen, proprietara casei unde urma să se mute când îi va veni sorocul, îi recomandase un doctor pe care Mildred îl consulta săptămânal. Avea să-i plătească un onorariu de cincisprezece guinee pentru a o asista la naştere.

— Bineînţeles că aş fi putut să scap şi mai ieftin, dar doamna Owen l-a recomandat foarte călduros şi m-am gândit că n-are rost să mă scumpesc la tărâţe.

— Dacă tu eşti fericită şi te simţi bine, n-am nimic împotrivă să fac această cheltuială.

Mildred accepta tot ce făcea Philip pentru ea cu aerul că ar fi fost lucrul cel mai firesc de pe lume, iar el, la rândul lui, nu simţea o bucurie mai mare decât atunci când cheltuia banii cu ea: fiecare bancnotă de cinci lire pe care i-o dădea stârnea în el un mic fior de fericire şi mândrie; şi de dat îi dădea foarte multe, pentru că ea nu era deloc chibzuită.

— Nu ştiu nici eu pe ce se duc banii, spunea chiar Mildred. Îmi curg printre degete ca apa.

— N-are nicio importanţă, spuse Philip. Mie îmi pare tare bine să fac pentru tine tot ce-mi stă în putinţă.

Mildred nu prea ştia să coasă, aşa că nu putu pregăti cele necesare pentru copil; îi spuse lui Philip că de fapt ieşi mult mai ieftin la socoteală dacă le cumperi. De curând, Philip vânduse una dintre ipotecile în care erau investiţi banii lui; şi acum, având la bancă cinci sute de lire care aşteptau să fie investite într-un lucru din care poţi scoate bani mai uşor, se simţea un om foarte înstărit. Vorbeau adesea despre viitor. Philip ar fi vrut foarte mult ca Mildred să ţină copilul la ea, dar ea refuză: trebuia să-şi câştige şi ea existenţa şi i-ar fi venit foarte greu s-o facă, dacă ar fi avut să se îngrijească şi de copil. Planul ei era să se angajeze din nou la unul dintre localurile societăţii la care lucrase înainte, iar copilul putea să-l lase foarte bine în grija unei femei de treabă de la ţară.

— Pot găsi uşor pe cineva care să-l ţină în condiţii bune, plătindu-i şapte şilingi şi jumătate pe săptămână. O să fie mai bine şi pentru copil, şi pentru mine.

Lui Philip i se păru o dovadă de nepăsare, dar, când încercă să discute cu Mildred, ea insinuă că Philip se zgârceşte la bani.

— Nu trebuie să-ţi baţi capul în privinţa asta, îi spuse ea. N-am să-ţi cer ţie să plăteşti femeia.

— Doar ştii că nu-mi pasă cât trebuie să plătesc.

În adâncul inimii, Mildred spera să nască un copil mort. Nu făcu decât o aluzie în această privinţă, dar Philip îşi dădu seama că în mintea ei stăruie acest gând. La început fu de-a dreptul şocat; apoi însă, gândindu-se mai bine, se văzu silit să admită că pentru toţi cei implicaţi o asemenea întâmplare ar fi fost de dorit.

— E foarte frumos să spui una şi alta, zise Mildred plângăreaţă, dar nu-i deloc uşor pentru o fată să-şi câştige singură existenţa; şi dacă mai are şi un copil, asta nu uşurează câtuşi de puţin situaţia.

— Din fericire, te mai poţi bizui şi pe mine, zâmbi Philip luându-i mâna într-a lui.

— Ai fost tare bun cu mine, Philip.

— Eh, fleacuri!

— Nu poţi să zici că nu ţi-am oferit nimic în schimb, ca răsplată pentru tot ce-ai făcut.

— Doamne fereşte, dar nu vreau nicio răsplată în schimb. Dacă am făcut ceva pentru tine, am făcut-o pentru că te iubesc. Nu-mi datorezi nimic. Nu vreau să faci nimic dacă nu mă iubeşti.

Era puţin îngrozit de ideea lui Mildred că trupul ei este o marfa pe care o poate furniza cu totală indiferenţă drept recunoştinţă pentru serviciile aduse de alţii.

— Dar zău că vreau să te răsplătesc, Philip. Ai fost atât de bun cu mine!

— Mă rog, mai putem aştepta. Când o să treacă şi astea, o să mergem şi noi în luna de miere.

— Vai, ce obraznic eşti! zise ea zâmbind.

Mildred aştepta copilul la începutul lui martie, iar apoi, de îndată ce se făcea bine, voia să plece două săptămâni la mare; în felul acesta, Philip putea să înveţe fără întrerupere pentru examene; după aceea, venea vacanţa de Paşte şi

aranjaseră să plece împreună la Paris. Philip vorbea fără încetare despre toate lucrurile pe care aveau să le facă. Parisul era încântător în anotimpul acela. Aveau să-şi ia o cameră la un mic hotel pe care îl ştia el în Cartierul Latin şi aveau să mănânce la diferite restaurante mici şi drăguţe. Seara se puteau duce la teatru şi Philip avea s-o ia la music-hall-uri. O să fie foarte amuzant pentru ea să-i cunoască pe prietenii lui Philip. Îi vorbise lui Mildred despre Cronshaw, şi acum avea să-l cunoască; şi pe urmă mai era şi Lawson, care plecase să stea vreo două luni la Paris; puteau merge la balul „Bullier”; mai erau şi excursii de făcut – se puteau duce la Versailles, la Chartres, la Fontainebleau.

— Bine, dar o să coste o groază de bani, zicea ea.

— A, dă-i dracului de bani. Gândeşte-te numai de când aştept eu acest prilej! Nu ştii ce înseamnă asta pentru mine? Eu n-am iubit niciodată pe altcineva decât pe tine. Şi nici n-am să mai iubesc vreodată pe nimeni.

Cu ochi zâmbitori, Mildred îl asculta cât de entuziast vorbeşte. Lui Philip i se păru de astă dată că vede în ochii ei o tandreţe necunoscută până atunci, şi-i era recunoscător. Mildred se arăta mult mai blândă şi mai amabilă decât fusese. Nu mai vedea la ea aerul acela dispreţuitor care-l irita pe vremuri. Se deprinsese atât de mult cu Philip, încât în faţa lui nu-şi mai dădea deloc osteneala să menţină aparenţele. Nu se mai deranja să-şi facă părul mereu ireproşabil ca mai înainte, îl lega pur şi simplu cu o panglică; renunţă şi la bretonul pe care-l purta de obicei: i se potrivea mai bine genul neglijent. Faţa ei era atât de slabă, încât ochii păreau exagerat de mari; avea veşnic cearcăne şi paloarea obrajilor dădea profunzime culorii ochilor. Avea un aer visător care părea infinit de patetic. Philip vedea în ea ceva dintr-o madonă. Ar fi dorit să rămână de-a pururi împreună, în aceeaşi situaţie. Era mai fericit decât fusese vreodată în viaţă.

De obicei, Philip pleca de la ea la ora zece seara, pentru că lui Mildred îi plăcea să se culce devreme, iar el era obligat să mai studieze vreo două ceasuri, ca să

compenseze pierderea de vreme din cursul serii. În general, înainte de a pleca, Philip îi pieptăna şi-i peria părul, îşi făcuse un adevărat ritual al sărutărilor cu care îi ura „noapte bună”; mai întâi îi săruta palmele (ce subţiri erau degetele ei şi ce frumoase îi erau unghiile – pentru că ea îşi pierdea o groază de vreme cu manichiura!), apoi îi săruta pleoapele închise – mai întâi dreapta şi pe urmă stânga – şi, în sfârşit, o săruta pe buze. Pleca acasă cu inima topită de dragoste. Abia aştepta un prilej nimerit de a-şi împlini dorinţa arzătoare de sacrificiu de sine.

Curând sosi timpul pentru mutarea lui Mildred la clinica particulară în care urma să nască. Philip nu mai putu s-o viziteze decât după-amiezile. Mildred modifică povestea vieţii ei, dându-se drept soţia unui militar care s-a întors la regimentul său din India, iar Philip fu prezentat proprietăresei clinicii drept cumnatul ei.

— Trebuie să bag bine de seamă ce spun, îi zise Mildred lui Philip, întrucât mai e o doamnă aici al cărei soţ e funcţionar în India.

— Dacă aş fi în locul tău, nu mi-aş face probleme în privinţa asta, îi spuse Philip. Sunt convins că soţul ei şi al tău au plecat cu aceeaşi corabie.

— Ce corabie? întrebă ea fără să înţeleagă.

— *Olandezul zburător*.

Mildred născu o fetiţă, şi, când Philip avu voie s-o vadă pe Mildred, copilul era aşezat pe pat alături de ea. Mildred scăpase cu bine şi, cu toate că era foarte slăbită, se simţea uşurată că se terminase totul. Îi arătă copilul şi se uită şi ea plină de curiozitate la fetiţă.

— Ce zici, ce jucărie nostimă? Nici nu-mi vine să cred că e a mea.

Pruncul era roşu, zbârcit şi caraghios. Philip îl privi cu ochi zâmbitori. Nu prea ştia ce să spună. Şi era cu atât mai stânjenit cu cât infirmiera – proprietăreasa clinicii – stătea lângă el; avea impresia, din felul în care îl privea infirmiera, că ea nu crede o iotă din povestea complicată relatată de Mildred şi-l socotea pe el tatăl copilului.

— Ce nume vrei să-i pui? întrebă Philip.

— Nu mă pot hotărî dacă e mai bine să-i spun „Madeleine” sau „Cecilia”.

Infirmiera îi lăsă singuri câteva minute şi Philip se aplecă şi o sărută pe Mildred pe gură.

— Îmi pare tare bine că totul s-a terminat fără necazuri, scumpo.

Mildred îi cuprinse gâtul cu braţele.

— Te-ai purtat cu mine ca un gentleman, dragă Phil.

— Acum simt că în sfârşit eşti a mea. Vai, de când te aştept, dragostea mea!

Auziră paşi la uşă şi Philip se ridică repede. Infirmiera intră şi pe buzele ei flutura un uşor zâmbet.

Capitolul LXXIII

Trei săptămâni mai târziu, Philip le conduse, pe Mildred şi pe fetiţă, la trenul de Brighton. Mildred îşi revenise foarte repede şi arăta mai bine ca oricând. Mergea la o pensiune unde se dusese de vreo două ori în weekend cu Emil Miller, şi îi scria proprietăresei spunându-i că soţul ei a fost obligat să plece în Germania după afaceri şi ea vine acolo cu copilul. Îi făceau o plăcere imensă poveştile pe care le inventa şi manifesta o imaginaţie destul de bogată în născocirea detaliilor, Mildred intenţiona să găsească la Brighton o femeie care ar fi fost dispusă să primească fetiţa la ea. Philip tresări şocat de inima de gheaţă a lui Mildred, care insista să se descotorosească atât de curând de copil, dar cu multă înţelepciune ea îi demonstră că e mai bine pentru bietul copil să fie lăsat în grija cuiva acum, înainte de a se deprinde cu ea. Philip se aşteptase ca instinctul matern să se manifeste la vreo două-trei săptămâni după ce a născut copilul şi se bizuise pe acest sentiment pentru a-l ajuta s-o convingă pe Mildred să păstreze fetiţa. Dar nu se produsese nimic de genul acesta. Mildred nu se purta rău cu copilul; face a tot ce trebuia. Chiar o amuza uneori şi

sporovăia o mulţime despre copil; dar, în adâncul inimii, fetiţa îi era absolut indiferentă. N-o vedea deloc ca făcând parte din ea însăşi. De pe acum i se părea că seamănă cu taică-său. Se întreba mereu cum o să se descurce când o să mai crească fetiţa; îşi dădea cu pumnii în cap pentru că fusese atât de proastă şi făcuse copilul.

— Măcar dacă aş fi ştiut eu pe atunci toate câte le ştiu acum! zicea ea.

Râdea de Philip, care se arăta foarte preocupat de sănătatea fetiţei.

— Nici dacă ai fi fost tu tatăl ei n-ai fi putut să te perpeleşti atâta, zicea ea. Aş vrea eu să-l văd pe Emil făcând atâta caz din pricina copilului!

Mintea lui Philip era plină de tot felul de poveşti pe care le auzise despre copiii încredinţaţi altcuiva şi despre vampirii care maltratează pe bieţii micuţi lăsaţi în grija lor de nişte părinţi egoişti şi cruzi.

— Hai, nu mai fi aşa prost, zicea Mildred. Asta se întâmplă când îi dai unei femei o sumă de bani ca să îngrijească copilul. Dar dacă-i plăteşti atâta pe săptămână, e interesul ei să-l crească bine.

Philip insistă ca Mildred să lase copilul în grija unei familii fără copii, care avea să promită să nu mai ia alţii să-i crească.

— Să nu te tocmeşti la preţ, îi zise el. Prefer să plătesc zece şilingi pe săptămână, decât să risc ca fetiţa să fie ţinută flămândă sau să fie bătută.

— Mare caraghios eşti, Philip! râse Mildred.

Pentru el, situaţia copilului – neputincios şi lipsit de apărare – era înduioşătoare. Fetiţa era mică, urâtă şi plângăcioasă. Naşterea ei fusese aşteptată cu ruşine şi cu teamă. Nimeni n-o dorea. Depindea de el – care, la urma urmei, nu era decât un străin – în ceea ce priveşte hrana, adăpostul şi hainele care să-i acopere goliciunea.

Când sosi ora plecării trenului, o sărută pe Mildred. Ar fi sărutat-o şi pe fetiţă, dar se temea că Mildred va râde de el.

— O să-mi scrii, scumpo, nu-i aşa? Şi vai, cu câtă nerăbdare am să aştept întoarcerea ta!

— Ai grijă să-ţi dai cu bine examenul.

Învăţase cu multă hărnicie şi acum, când îi mai rămâneau doar zece zile, făcu un ultim efort. Ţinea mult să treacă examenul, în primul rând ca să-şi economisească timpul şi cheltuielile, întrucât în ultimele patru luni banii i se scurseseră printre degete cu o iuţeală de necrezut, şi, în al doilea rând, pentru că examenul reprezenta sfârşitul corvoadei; după aceea, studentul avea de-a face cu medicina vie, ca mamoş sau chirurg, ocupaţii mult mai interesante decât anatomia şi fiziologia, de care fusese silit să se ocupe până atunci. Philip aştepta cu nerăbdare să cunoască restul materiilor din planul de învăţământ. Şi nici n-ar fi vrut să se vadă în situaţia de a-i mărturisi lui Mildred că a căzut la examen; cu toate că nu era deloc o treabă uşoară şi majoritatea candidaţilor cădeau prima dată, el ştia că Mildred o să-şi facă o părere mai puţin bună despre el dacă nu trece; iar ea avea un mod deosebit de umilitor de a arăta ce gândeşte.

Mildred îi trimise o carte poştală ca să-l anunţe că a sosit cu bine, iar el îşi rupea de la studii câte o jumătate de oră pe zi ca să-i scrie o scrisoare lungă. Întotdeauna îl copleşea o oarecare timiditate, când era vorba să se exprime oral, dar cu tocul în mână descoperi că îi putea spune tot felul de lucruri pe care, dacă le-ar fi rostit, s-ar fi simţit ridicol. Profitând de această descoperire, îşi descărcă inima în faţa ei. Până atunci nu izbutise niciodată să-i spună în ce măsură adoraţia pentru ea îi umpluse fiecare părticică a fiinţei, încât toate acţiunile lui, toate gândurile lui purtau amprenta acestui sentiment. Îi scrise despre viitor, despre fericirea care-l aştepta şi despre recunoştinţa pe care i-o datora ei. Se întreba (se mai întrebase el de multe ori până atunci, dar niciodată nu izbutise să exprime acest lucru în cuvinte) ce o fi având Mildred de-i stârnea o asemenea încântare vecină cu extazul; Philip nu ştia să spună. Ştia doar că e fericit când e cu ea, iar când Mildred era departe de el, lumea i se părea deodată rece şi cenuşie; ştia doar că, de câte ori se gândea la ea, îi creştea inima în piept atât de tare, încât respira cu greutate (de parcă i-ar fi apăsat

plămânii) şi îi zvâcnea puternic, aşa că încântarea prezenţei lui Mildred aducea foarte mult cu durerea; îi tremurau genunchii şi simţea o slăbiciune ciudată, de parcă n-ar fi mâncat şi s-ar fi clătinat pe picioare hămesit. Aştepta cu nerăbdare scrisorile ei de răspuns. Ştia că Mildred n-o să-i scrie prea des, pentru că îşi dădea seama că scrisul nu e o treabă prea uşoară pentru ea; era foarte mulţumit dacă primea câte o scrisorică stângace de la ea drept răspuns la patru-cinci scrisori de-ale lui. Mildred îi vorbea despre pensiunea în care îşi luase o cameră, despre vreme şi despre copil, îi povestea că s-a plimbat pe faleză cu o prietenă – o doamnă pe care a cunoscut-o la pensiune şi care făcuse o adevărată pasiune pentru copil – că sâmbătă seara avea să se ducă la teatru şi că Brightonul a început să se umple de vilegiaturişti. Pe Philip îl înduioşa platitudinea scrisorii. Stilul chinuit, aerul oficial îi dădeau o poftă ciudată să râdă şi s-o ia în braţe şi s-o sărute.

Se prezentă la examen fericit şi încrezător. Niciuna din cele două probe scrise nu-i dădu prea mare bătaie de cap. Ştia că a făcut bine la scris şi, cu toate că a doua parte a examenului era oralul, la care bineînţeles se dovedi mult mai timid şi mai speriat, izbuti să răspundă corect la întrebări. Când se anunţă rezultatul, îi trimise lui Mildred o telegramă triumfătoare.

Întorcându-se în garsoniera lui, Philip găsi o scrisoare de la Mildred, în care-i spunea că e de părere că ar fi mai bine pentru ea să mai rămână o săptămână la Brighton. Găsise o femeie care acceptase cu bucurie să ţină copilul la ea în schimbul sumei de şapte şilingi pe săptămână, dar Mildred voia să se intereseze să vadă ce fel de femeie e, şi, pe urmă, aerul de mare îi pria atât de mult, încât era convinsă că cele câteva zile în plus or s-o înzdrăvenească pe deplin. Îi venea foarte greu să-i ceară bani lui Philip, dar îl ruga să nu se supere şi să-i mai trimită o mică sumă, întrucât trebuia să-şi cumpere o pălărie nouă, că doar nu putea să iasă la plimbare mereu cu aceeaşi pălărie, de vreme ce prietena ei era atât de bine îmbrăcată. Philip trecu printr-un moment de dezamăgire cumplită. Scrisoarea lui Mildred îi

răpi toată bucuria succesului la examen.

„Dacă m-ar iubi măcar pe sfert cât o iubesc eu, n-ar suporta să stea departe de mine nicio zi în plus.”

Dar îşi alungă repede acest gând; nu era altceva decât egoism; bineînţeles că sănătatea ei era mai importantă decât toate celelalte lucruri. Dar acum el n-avea nimic de făcut; ce-ar fi să petreacă această săptămână cu ea la Brighton, pentru că atunci ar fi putut să fie toată ziua împreună. Îi tresaltă inima de bucurie la gândul acesta. Ar fi fost amuzant să apară deodată în faţa lui Mildred informând-o că şi-a închiriat o cameră în aceeaşi pensiune. Cercetă mersul trenurilor. Dar făcu o mică pauză. Nu era sigur dacă Mildred o să fie încântată să-l vadă; desigur, ea legase prietenii la Brighton; el era tăcut, iar ei îi plăcea veselia zgomotoasă; îşi dădu seama că ea se distrează mult mai bine cu alţi oameni decât cu el. Pentru el ar fi fost o adevărată tortură dacă s-ar fi simţit măcar o clipă de prisos. Îi era teamă să rişte. Nu îndrăznea nici măcar să-i scrie şi să-i spună că, întrucât nu-l ţinea nimic legat de Londra, ar fi vrut să stea o săptămână la Brighton, unde o putea vedea în fiecare zi. Mildred ştia că el n-are nimic de făcut; dacă ar fi dorit să vină şi el, l-ar fi poftit. Philip n-avea curajul să rişte chinul prin care ar fi trecut, dacă el i-ar propune să se ducă acolo, iar ea ar găsi vreun pretext ca să-l împiedice. Îi scrise lui Mildred a doua zi trimiţându-i o bancnotă de cinci lire şi, în încheierea scrisorii, îi spuse că dacă ea ar fi foarte drăguţă şi ar dori să-l vadă în timpul weekendului, el ar fi bucuros să se ducă acolo; dar asta nu însemna câtuşi de puţin ca ea să-şi modifice planurile pe care, poate, le făcuse. Aşteptă nerăbdător răspunsul ei. Mildred îi scrise că, dacă ar fi ştiut dinainte, ar fi aranjat lucrurile, dar aşa făgăduise să se ducă sâmbătă seara la un music-hall şi pe urmă, dacă stătea la aceeaşi pensiune cu ea, lumea începea să vorbească. N-ar fi fost oare mai bine să vină duminică dimineaţă şi să petreacă ziua cu ea? Puteau lua dejunul la „Metropol” şi pe urmă avea să-l ducă s-o cunoască pe doamna aceea de condiţie bună – o adevărată lady – care urma să se îngrijească de copil.

Duminică, Philip binecuvântă ziua aceea pentru că vremea era frumoasă. În timp ce trenul se apropia de Brighton, soarele se revărsa prin fereastra vagonului. Mildred se afla pe peron.

— Vai, ce drăguţ din partea ta că ai venit să mă aştepţi! strigă el apucându-i amândouă mâinile într-ale lui.

— Dar ce, nu credeai că o să vin?

— Speram că o să vii. Ei, dar arăţi grozav!

— Mi-a făcut tare bine şederea aici şi cred că n-am greşit deloc rămânând cât mai mult cu putinţă. Şi ştii, la pensiune sunt tot felul de oameni de calitate. Aveam şi eu nevoie de puţină veselie, după atâtea luni în care n-am văzut pe nimeni. Uneori era cam plictisitor.

Mildred era foarte elegantă cu pălăria ei nouă, o canotieră mare neagră, cu o mulţime de flori ieftine pe ea; iar la gât îi flutura un colan mare dintr-o imitaţie de pene de lebădă. Era tot foarte slabă, şi mergea puţin gheboasă (aşa fusese întotdeauna), dar ochii ei nu mai păreau atât de mari; şi cu toate că n-avusese niciodată culoare în obraji, pielea nu mai avea o culoare pământie. Porniră către malul mării. Amintindu-şi că de luni de zile nu mai mersese alături de ea, Philip deveni deodată conştient de şchiopătatul lui şi începu să umble mai ţeapăn, ca să-şi ascundă defectul.

— Te bucuri că mă vezi? o întrebă el şi inima-i sălta nebună de dragoste.

— Bineînţeles. Nu era nevoie să mă mai întrebi.

— Apropo, Griffiths mi-a spus să-ţi transmit toată dragostea lui.

— Auzi obrăznicie!

Philip îi vorbise o mulţime despre Griffiths. Îi povestise ce mare crai e şi o distrase adeseori relatându-i vreo aventură pe care Griffiths i-o mărturisise în cea mai mare taină. Mildred îl ascultase, uneori prefăcându-se dezgustată, dar, în general, cu destulă curiozitate. Iar Philip îi vorbise pe larg şi plin de admiraţie despre înfăţişarea plăcută şi farmecul personal al prietenului său.

— Sunt convins că o să-ţi placă şi ţie la fel de mult cum îmi place şi mie. E foarte vesel şi amuzant şi e un băiat

extrem de cumsecade.

Philip îi povesti cum Griffiths îl îngrijise în timpul bolii, când nu se cunoşteau deloc; şi altruismul lui Griffiths nu avu decât de câştigat din povestirea lui Philip.

— E imposibil să nu-ţi placă, îi spuse Philip.

— Mie nu-mi plac bărbaţii frumoşi, zise Mildred. După mine, sunt prea încrezuţi.

— El ţine morţiş să te cunoască. I-am vorbit foarte mult despre tine,

— Ce i-ai spus? întrebă Mildred.

Philip nu-l avea decât pe Griffiths căruia să-i vorbească despre dragostea lui pentru Mildred, şi, încetul cu încetul, ajunsese să-i spună toată povestea legăturii sale cu ea. I-o descrise cel puţin de cincizeci de ori. Se oprea cu tandreţe asupra fiecărui amănunt al înfăţişării ei şi Griffiths ştia exact ce formă au mâinile ei subţiri şi ce albă e faţa ei şi râdea de Philip când acesta îi vorbea despre farmecul buzelor ei palide şi subţiri.

— Să fiu al dracului dacă nu-mi pare bine că eu nu iau lucrurile chiar aşa în tragic, declarase el. Altfel, viaţa nici n-ar merita să fie trăită.

Philip zâmbi. Griffiths nu ştia ce înseamnă încântarea unei iubiri atât de nebuneşti încât devenea aproape la fel de vitală ca şi hrana şi băutura, şi ca aerul pe care-l respiri şi ca toate celelalte lucruri esenţiale pentru existenţă. Griffiths ştia că Philip se îngrijise de Mildred când îi venise timpul să nască, şi că acum urma să plece cu ea.

— Ei, trebuie să recunosc că meritai să obţii şi tu ceva în schimb, îi spusese Griffiths, Trebuie să te fi costat o groază de bani. Noroc că-ţi dă mâna să faci asemenea cheltuieli.

— Aş, nu-mi dă deloc mâna, zise Philip. Dar ce-mi pasă?

Întrucât era încă prea devreme pentru dejun, Philip şi Mildred se aşezară într-un colţ mai ferit al falezei, încălzindu-se la soare şi privind trecătorii. Erau băieţi de prăvălie din Brighton, care mergeau în grupuri mici, învârtindu-şi pe degete bastonul, şi fetele de prăvălie din Brighton care ţopăiau chicotind în pilcuri vesele. Îi recunoşteai uşor pe oamenii care veniseră de la Londra numai

pentru o zi. Aerul tare al mării parcă le biciuia oboseala şi plictiseala. Erau şi destui evrei, cucoane corpolente în rochii strâmte de satin, cu multe diamante, şi bărbaţi mici de statură şi graşi, deprinşi să gesticuleze întruna când vorbesc. Erau şi gentlemeni între două vârste, oameni îmbrăcaţi cu grijă, care-şi petreceau weekendul la hoteluri de mâna-ntâi; căutau să meargă cât mai mult după un mic dejun prea copios, ca să li se facă foame şi să poată mânca un prânz copios; se salutau cu prietenii şi vorbeau într-un jargon afectat. Când şi când trecea câte un actor la modă, prefăcându-se cu totul indiferent faţă de vâlva pe care o stârnea; uneori purta ghete de lac, haină cu guler de blană şi un baston cu măciulie de argint; alteori, având aerul că se întoarce de la o partidă de vânătoare, umbla în pantaloni scurţi, cu o pelerină de lână „Harris” şi cu o pălărie de stofa cu picăţele, dată mult pe ceafa. Soarele strălucea pe marea albastră şi marea era curată şi frumoasă.

După dejun, se duseră la Hove, să o vadă pe femeia care urma să ia în primire copilul. Locuia într-o căsuţă aşezată pe o stradă dosnică. Totuşi locuinţa era curată şi îngrijită. Numele doamnei era Harding. Era o femeie mai în vârstă, destul de corpolentă, cu părul cărunt şi o faţă roşie şi cărnoasă. Purta pe cap o bonetă care-i dădea o înfăţişare de mamă bună, şi Philip socoti că trebuie să fie o femeie foarte de treabă.

— N-o să vi se pară o mare bătaie de cap să îngrijiţi copilul? o întrebă Philip.

Doamna Harding le explică atunci că bărbatul ei e diacon, că e mult mai în vârstă decât ea, şi întrucât preoţii parohi căutau mai degrabă diaconi tineri, care să-i ajute la îndeplinirea îndatoririlor lor, domnului Harding îi venea destul de greu să-şi găsească permanent de lucru; câştiga din când în când câte ceva, dacă îşi mai lua vreun preot vacanţă sau cădea la pat; şi pe urmă mai aveau şi o mică pensie pe care le-o plătea o instituţie caritabilă; dar doamna Harding ducea o viaţă destul de singuratică şi îngrijirea unui copil i-ar fi umplut timpul, iar cei câţiva şilingi pe săptămână pe care i-ar fi câştigat în felul acesta o

puteau ajuta să ţină uşor casa. Promise că fetiţa o să fie bine hrănită.

— E o adevărată *lady*, nu-i aşa? zise Mildred când plecară.

Se întoarseră la „Metropole” ca să bea ceaiul. Lui Mildred îi plăceau aglomeraţia şi muzica orchestrei. Philip obosise vorbind şi se uita la faţa lui Mildred, care privea cu mult interes rochiile cucoanelor din local. Avea un simţ bine dezvoltat al costului fiecărei toalete şi, din când în când, se apleca spre el şi-i şoptea rezultatul meditaţiilor ei.

— Vezi egreta aia de colo? Aia costă şapte lire, niciun ban mai puţin.

Sau:

— Ia uită-te la hermina aia, Philip. Dar, de fapt, e iepure de casă – nu e hermină.

Şi Mildred râse triumfătoare:

— Eu una o cunosc de la un kilometru.

Philip zâmbea fericit. Îi făcea plăcere s-o vadă cum se bucură, şi naivitatea conversaţiei ei îl amuza şi-l înduioşa. Orchestra cânta o muzică sentimentală.

După cină se duseră pe jos la gară şi Philip o luă de braţ. O puse la curent cu aranjamentele pe care le făcuse pentru călătoria lor în Franţa. Mildred urma să vină la Londra la sfârşitul săptămânii, dar îi spuse că nu putea pleca în străinătate până sâmbăta viitoare. Philip angajase deja o cameră la un hotel din Paris şi era nerăbdător să cumpere biletele de tren.

— Nu te superi dacă mergem cu clasa a doua, nu? Nu trebuie să fim prea cheltuitori şi o să fie cu atât mai bine pentru noi, dacă o să avem un ban în plus când ajungem acolo.

Îi vorbise de o sută de ori lui Mildred despre Cartierul Latin. Aveau să se plimbe agale pe străzile vechi şi frumoase de acolo şi o să piardă vremea stând pe băncile din încântătoarea grădină Luxembourg. Poate, dacă era vreme bună, după ce s-or sătura de Paris, se vor duce la Fontainebleau. Cam pe atunci copacii or să fie înmuguriţi. Frunzişul verde al pădurii primăvara era lucrul cel mai

frumos pe care-l văzuse vreodată; era ca un cântec şi era ca durerea fericită a dragostei. Mildred îl asculta în tăcere. Philip se întoarse către ea şi încercă s-o privească adânc în ochi.

— Tu vrei să vii, nu? întrebă el.

— Bineînţeles, zâmbi ea.

— Nici nu ştii cu cită nerăbdare aştept acest moment. Nu ştiu cum am să mai rezist astea câteva zile. Mi-e aşa de teamă să nu se întâmple ceva care să ne împiedice! Uneori mă înnebuneşte pur şi simplu faptul că nu pot să-ţi spun cât de mult te iubesc. Şi, în sfârşit, în sfârşit...

Philip se întrerupse. Ajunseseră la gară, dar zăboviseră atât de mult pe drum, încât Philip abia mai avu timp să-i spună „noapte bună”. O sărută la repezeală şi alergă cât putu de repede spre peron. Mildred rămase pe loc. Philip avea un aer grotesc când fugea.

Capitolul LXXIV

În sâmbăta următoare, Mildred se întoarse, şi, în seara aceea, Philip şi-o păstră numai pentru el. Luă bilete la un spectacol, şi la cină băură şampanie. Era prima ei seară veselă la Londra, după o lungă întrerupere, aşa că Mildred se bucura cu toată candoarea de fiecare lucru. Când se întoarseră cu trăsura de la teatru în camera pe care i-o reţinuse el în cartierul Pimlico, Mildred se ghemui la pieptul lui Philip.

— Mi se pare că te bucuri cu adevărat că mă vezi, îi zise Philip.

Mildred nu-i răspunse, dar îi strânse uşurel mâna. Dovezile de afecţiune erau atât de rare la ea, încât Philip era fermecat.

— L-am poftit pe Griffiths să ia mâine cina cu noi, îi spuse el.

— Vai, ce bine-mi pare! Chiar voiam să-l cunosc!

Duminică seara nu era niciun local de distracţie la care s-o poată duce, şi Philip se temea ca Mildred să nu se plictisească dacă rămâne singură cu el toată ziua. Griffiths era amuzant; o să-i ajute să omoare mai uşor timpul; iar Philip ţinea atât de mult la amândoi, încât tare ar fi vrut să se cunoască între ei şi să se placă. La plecare, îi spuse lui Mildred:

— Au mai rămas numai şase zile.

Pentru cina de duminică reţinuse o masă în arcada de la restaurantul „Romano”, întrucât se mânca excelent acolo şi totul avea aerul să fie mai costisitor decât era de fapt. Philip şi cu Mildred ajunseră primii şi trebuiră să-l aştepte destul de multă vreme pe Griffiths.

— E îngrozitor de nepunctual, nenorocitul! zise Philip. Probabil că flirtează cu vreuna dintre nenumăratele lui cuceriri.

Dar Griffiths îşi făcu în curând apariţia. Era frumos, înalt şi zvelt; capul bine aşezat între umeri îi dădea un aer cuceritor, deosebit de atrăgător; iar părul lui buclat, ochii albaştri, deschişi la culoare şi prietenoşi, gura lui roşie erau încântătoare.

Philip citi în ochii lui Mildred o apreciere favorabilă şi simţi o ciudată satisfacţie. Griffiths îi salută cu un zâmbet.

— Am auzit o mulţime de lucruri despre dumneata, îi zise el lui Mildred, strângându-i mâna.

— În niciun caz n-ai putut să auzi atâtea câte am auzit eu despre dumneata, răspunse ea.

— Şi nici atât de proaste, zise Philip.

— Ce, m-a vorbit de rău?

Griffiths râse şi Philip văzu că Mildred a remarcat ce dinţi albi şi regulaţi are băiatul şi ce încântător e zâmbetul lui.

— Ar trebui să vă simţiţi ca nişte vechi prieteni, zise Philip, după câte i-am spus fiecăruia dintre voi despre celălalt.

Griffiths era cât se poate de binedispus, deoarece, trecând în cele din urmă examenul final, îşi luase diploma şi tocmai căpătase un post de subchirurg la un spital din nordul Londrei. Urma să-şi ia în primire slujba la începutul

lui mai, şi, între timp, se ducea să petreacă o vacanţă acasă; asta era ultima săptămână de şedere la Londra şi era hotărât să profite la maximum de ea ca să se distreze. Începu să debiteze toate fleacurile amuzante, pe care Philip le admira pentru că nu putea să le copieze. Nu spunea mare lucru, dar vivacitatea lui dădea haz fiecărei vorbe. Emana din persoana lui o forţă vitală în faţa căreia nimeni care-l cunoştea nu putea rămâne rece: era un lucru aproape la fel de palpabil precum căldura trupească. Mildred era mai vioaie decât o văzuse Philip vreodată, şi el, la rândul lui, era satisfăcut văzând de ce succes se bucura mica lui petrecere. Mildred se amuza grozav. Râdea din ce în ce mai tare. Uită complet de stilul ei de bon-ton rezervat care devenise pentru ea o a doua natură.

Curând, Griffiths îi spuse:

— Uite ce e, mie îmi vine al dracului de greu să-ţi spun întruna doamnă Miller în sus, doamnă Miller în jos, Când vorbeşte de dumneata, Philip îţi spune numai „Mildred”.

— Eu sper că n-o să-ţi scoată ochii dacă o să-i spui şi tu „Mildred”, râse Philip.

— Dar atunci trebuie să-mi zică şi ea „Harry”.

Philip tăcea, în timp ce ei flecăreau la nesfârşit. Se gândea ce plăcut e să vezi oamenii fericiţi. Din când în când, Griffiths îl mai tachina niţel, fără răutate, pentru că-l vedea întotdeauna atât de grav.

— Cred că Philip ţine mult la dumneata, zâmbi Mildred.

— Da, tipul nu e băiat rău deloc, răspunse Griffiths şi apucă grăbit mâna lui Philip, strângându-i-o voios.

Faptul că-l simpatiza pe Philip sporea şi mai mult farmecul lui Griffiths, Niciunul dintre ei trei nu era prea deprins cu băutura, aşa că vinul li se urcă repede la cap. Griffiths deveni tot mai vorbăreţ şi atât de gălăgios, încât Philip, amuzat, trebui să-l implore să se liniştească. Avea darul povestirii şi aventurile lui nu-şi pierdeau deloc hazul şi aureola romantică atunci când le relata. În toate, el juca un rol galant şi comic. Cu ochii strălucind de plăcere, Mildred îl încuraja. Griffiths debita o anecdotă după alta. Când începură să se stingă luminile în local, Mildred fu de-a

dreptul uimită.

— Doamne, dar ce repede a trecut seara! Eu credeam că nu e decât nouă şi jumătate.

Dădură să plece şi, când îşi luă rămas-bun, Mildred adăugă:

— Mâine vin să iau ceaiul în garsoniera lui Philip. Dacă poţi, n-ar fi rău să treci pe acolo.

— E în regulă, zâmbi el.

Întorcându-se în Pimlico, Mildred nu vorbi decât despre Griffiths. O încântaseră înfăţişarea lui, hainele bine croite, glasul lui, veselia lui.

— Tare bine îmi pare că ţi-a plăcut, zise Philip. Îţi aduci aminte ce mofturi mai făceai când îţi propuneam să ţi-l prezint?

— Vai, e foarte frumos că ţine aşa de mult la tine, Philip. Iată un prieten cu adevărat potrivit pentru tine.

Mildred îi întinse lui Philip obrazul ca s-o sărute, lucru pe care-l făcea foarte rar.

— Astă-seară am petrecut de minune, Philip. Îţi mulţumesc din suflet.

— Ei, lasă prostiile, râse el atât de înduioşat de aprecierile ei, încât simţi cum i se umezesc ochii.

Mildred deschise uşa de la casă şi, înainte de a intra, se întoarse iar către Philip.

— Spune-i lui Harry că sunt moartă după el, zise ea.

— Bine, râse el. Noapte bună.

A doua zi, în timp ce luau ceaiul, veni Griffiths. Se trânti leneş într-un fotoliu. Mişcările domoale ale trupului său solid aveau ceva ciudat de senzual. Philip rămase tăcut, în timp ce musafirii lui trăncăneau, dar el se distra foarte bine. Îi admira atât de mult pe amândoi, încât i se părea absolut firesc ca aceştia să se admire reciproc. Nu-i păsa dacă Griffiths îi acaparează toată atenţia lui Mildred, pentru că el avea să şi-o păstreze numai pentru sine seara; avea ceva din atitudinea unui soţ iubitor care se încrede în afecţiunea soţiei şi o priveşte cu un ochi amuzat cum flirtează nevinovat cu un străin. Dar la şapte şi jumătate se uită la ceas şi spuse:

— Mildred, ar fi timpul să mergem să luăm cina.

Urmă o pauză de o clipă, iar Griffiths păru că stă în cumpănă.

— Păi, eu o s-o cam iau din loc, zise el în cele din urmă. Nu ştiam că e chiar aşa de târziu.

— Eşti ocupat astă-seară? întrebă Mildred.

— Nu.

Se aşternu o nouă pauză. Philip se simţi puţin iritat.

— Mă duc să mă spăl pe mâini, zise el şi apoi adăugă adresându-se lui Mildred: Nu vrei să te speli pe mâini?

Mildred nu-i răspunse lui Philip, în schimb i se adresă lui Griffiths:

— Ce-ar fi să iei cina cu noi?

Griffiths se uită la Philip şi văzu că-i aruncă o privire întunecată.

— Păi am luat masa cu voi aseară, râse el. Mă tem să nu vă deranjez.

— A, n-are nicio importanţă, insistă Mildred. Hai, Philip, spune-i să vină. Doar nu ne deranjează, nu?

— Sigur că să vină, dacă-i face plăcere.

— Bine, atunci e în regulă, zise prompt Griffiths. Mă duc doar până sus să mă fac frumos.

În clipa în care ieşi Griffiths din cameră, Philip o luă în primire pe Mildred.

— De ce naiba l-ai poftit să ia masa cu noi?

— N-am avut încotro. Ar fi fost caraghios să nu spun nimic, după ce omul a zis că e liber.

— Eh, prostii! Dar de ce dracu' l-ai întrebat dacă e liber?

Mildred strânse puţin din buzele ei palide.

— Mai am şi eu nevoie de puţină distracţie din când în când. Mă mai plictisesc şi eu stând mereu singură numai cu tine.

Îl auziră pe Griffiths bocănind pe scări şi Philip se duse în dormitor să se spele. Luară cina la un restaurant italienesc din apropiere. Philip era supărat şi nu scotea o vorbă, dar îşi dădu repede seama că se pune într-o lumină nefavorabilă în comparaţie cu Griffiths, aşa că se strădui să-şi ascundă enervarea. Bău mult ca să-şi înece durerea care-

i rodea inima şi începu să vorbească. Mildred – de parcă ar fi avut remuşcări pentru ceea ce spusese – se strădui din răsputeri să fie cât mai drăguţă cu el. Se arătă drăgăstoasă şi tandră. Curând Philip începu să creadă că a fost un prost lăsându-se copleşit de acel sentiment de gelozie. După cină, când se urcară într-o birjă ca să meargă la un music-hall, Mildred, aşezată între cei doi bărbaţi, luă din proprie iniţiativă mâna lui Philip. Furia lui se topi. Deodată, fără să ştie cum, îşi dădu seama că Griffiths o ţine pe Mildred de cealaltă mână. Simţi din nou aceeaşi durere violentă, o adevărată durere fizică şi se întrebă, cuprins de panică, ceea ce ar fi putut să se întrebe şi mai înainte, dacă nu cumva Mildred şi Griffiths se iubesc. Nu văzu mai nimic din spectacol din cauză că ochii-i erau înneguraţi de suspiciune, furie, spaimă şi tristeţe; dar se strădui să ascundă faptul că s-a întâmplat ceva; continuă să vorbească şi să râdă. Apoi, îl cuprinse o dorinţă ciudată de a se chinui singur, aşa că se ridică de pe scaun spunând că vrea să se ducă la bar să bea ceva. Mildred şi cu Griffiths nu rămăseseră nicio clipă singuri până atunci. Acum voia să-i lase împreună.

— Vin cu tine, zise Griffiths. Şi mie mi-e sete.

— Fii serios, rămâi să-i ţii de urât lui Mildred.

Philip nu ştia de ce a spus asta. Acum îi împingea unul în braţele celuilalt ca să-şi facă şi mai insuportabilă durerea care-l chinuia. Nu se duse la bar, ci se urcă la balcon, într-un loc de unde îi putea supraveghea fără să fie văzut. Cei doi nici nu mai priveau spectacolul de pe scenă, se uitau zâmbitor unul în ochii celuilalt. Griffiths sporovăia cu simpatica lui limbuţie, iar Mildred părea că-i soarbe cuvintele. Pe Philip îl cuprinse o durere îngrozitoare de cap. Stătea acolo în picioare fără să se clintească. Ştia că, dacă se întoarce, îi deranjează. Ei se distrau foarte bine fără el, iar el suferea, şi iar suferea. Timpul trecea şi acum îl cuprinsese o sfială îngrozitoare la gândul că ar trebui să se întoarcă. Ştia că ei nu s-au gândit câtuşi de puţin la el şi reflecta cu amărăciune că el plătise şi cina, şi biletele de music-hall. Vai, cum îşi băteau joc de el! Se îmbujorase la faţă de ruşine. Îi vedea cât de fericiţi sunt fără el. Instinctul

îi poruncea să-i lase singuri şi să se ducă acasă, dar nu-şi luase pălăria şi pelerina, aşa că ar fi fost nevoie de nenumărate explicaţii. Se întoarse la scaunul lui. I se păru că simte o umbră de necaz în ochii lui Mildred, aşa că inima i se strânse.

— Dar ştiu că ai lipsit ceva vreme, zise Griffiths cu un zâmbet de bun-venit.

— M-am întâlnit cu nişte prieteni. Am stat de vorbă cu ei şi n-am mai putut scăpa. M-am gândit de altfel că voi vă simţiţi destul de bine şi fără mine.

— Eu m-am distrat de minune, zise Griffiths. Nu ştiu ce părere are Mildred.

Ea râse încetişor, în chip de încuviinţare amabilă. Râsul ei suna atât de vulgar, încât Philip se îngrozi. Le propuse să plece.

— Haide, zise Griffiths. O să te conducem amândoi acasă.

Philip bănui că Mildred propusese acest aranjament ca să nu rămână singură cu el. În birjă nu-i luă mâna lui Mildred, şi nici ea nu i-o oferi, dar Philip era conştient tot timpul că o ţine în schimb pe a lui Griffiths. Principalul lui gând era că toată povestea e îngrozitor de vulgară. În timp ce birja înainta, el se întreba ce planuri or fi făcut cei doi ca să se întâlnească fără ştirea lui, şi se blestema pentru că i-a lăsat singuri, ba chiar s-a dat peste cap ca să le dea ocazia să-şi facă planuri.

— Să reţinem trăsura, zise Philip, când ajunseră la locuinţa lui Mildred. Sunt prea obosit ca să merg pe jos până acasă.

La întoarcere, Griffiths vorbi vesel, părând că nu ia în seamă faptul că Philip îi răspunde monosilabic. Philip simţi că probabil Griffiths şi-a dat seama că ceva nu e în regulă. În cele din urmă, tăcerea lui Philip deveni prea semnificativă ca să se mai poată lupta cu ea, aşa că Griffiths, pierzându-şi brusc răbdarea, încetă să mai vorbească. Philip ar fi vrut să spună ceva, dar era atât de intimidat, încât nu reuşea să-şi ia inima-n dinţi, şi totuşi timpul trecea şi avea să piardă prilejul. Cel mai bine era să afle chiar atunci, pe loc, adevărul. Făcu un efort să

vorbească.
— Te-ai îndrăgostit de Mildred? întrebă el brusc.
— Cine, eu? râse Griffiths. De asta te-ai purtat aşa caraghios astă-seară? Bineînţeles că nu. Dragul meu, dar cum poţi că crezi una ca asta?
Încercă să-l apuce de umăr pe Philip, dar acesta se trase într-o parte. Ştia că Griffiths minte. Nu avea puterea să-l silească să-i spună că n-a ţinut-o de mână pe fată. Deodată se simţi istovit şi distrus.
— Pentru tine, Harry, n-are nicio importanţă, zise el. Tu ai atâtea femei – nu mi-o lua pe Mildred. E toată viaţa mea. Am fost îngrozitor de nenorocit.
Glasul i se stinse şi nu-şi mai putu reţine un suspin care îi scăpă fără voia lui. Îi era grozav de ruşine.
— Dragul meu, dar tu ştii că n-aş fi în stare să fac ceva care să te rănească. Ţin prea mult la tine. Am făcut-o doar pe bufonul. Dacă aş fi ştiut că ai s-o pui la inimă, aş fi fost mai atent.
— Adevărat? întrebă Philip.
— Mă doare-n cot de Mildred. Îţi dau cuvântul meu de onoare.
Philip oftă uşurat. Trăsura se opri la uşa lor.

Capitolul LXXV

A doua zi, Philip era binedispus. Avea grijă să n-o plictisească pe Mildred prea mult cu societatea lui, aşa că aranjase să n-o vadă decât la ora cinci. Când se duse s-o ia, Mildred era deja gata şi Philip o tachină pentru această punctualitate neobişnuită la ea. Era îmbrăcată cu o rochie nouă pe care i-o cumpărase el. Philip observă cât de elegantă e.
— O să trebuiască s-o duc înapoi la croitoreasă ca să mi-o modifice, zise ea. Fusta atârnă într-o parte.
— O să trebuiască s-o grăbeşti pe croitoreasă, dacă vrei

să iei rochia cu tine la Paris.

— O să fie gata la timp.

— Mai sunt doar trei zile. Plecăm cu trenul de ora unsprezece, nu?

— Dacă vrei.

O lună întreagă avea s-o aibă pe Mildred numai pentru el. Ochii lui o sorbeau cu o adoraţie flămândă. De data asta, Philip era totuşi în stare să râdă puţin de propria lui pasiune.

— Mă întreb ce-oi fi văzând eu la tine, zâmbi el.

— Vai, ce lucruri drăguţe îmi spui, răspunse ea.

Trupul lui Mildred era atât de subţire, încât aproape că i se vedea scheletul. Avea pieptul plat ca băieţii. Gura cu buzele palide şi înguste era urâtă şi pielea avea o uşoară tentă verzuie.

— Când om fi în străinătate, am să-ţi dau pilulele „Bland” cât încape, îi zise Philip râzând. Când te aduc înapoi, vreau să fii grasă şi roşie în obraji.

— Nu vreau să mă îngraş, zise ea.

Mildred nu pomeni despre Griffiths şi curând, în timp ce luau cina, Philip aduse el vorba, mai mult ca s-o tachineze, pentru că se simţea sigur de el şi de puterea pe care o avea asupra ei:

— Mi se pare ca aseară ai flirtat pe rupte cu Harry?

— Ţi-am spus că sunt îndrăgostită de el, râse ea.

— Îmi pare bine să ştiu că cel puţin el nu e îndrăgostit de tine.

— Dar de unde ştii?

— L-am întrebat.

Mildred şovăi o clipă uitându-se la Philip, şi în ochii ei se ivi o licărire ciudată.

— Vrei să citeşti scrisoarea pe care am primit-o de la el azi-dimineaţă?

Îi înmână un plic şi Philip recunoscu scrisul mare, foarte lizibil, al lui Griffiths. Era o scrisoare pe opt pagini, bine scrisă, sinceră şi încântătoare; se vedea limpede că a aşternut-o pe hârtie un bărbat care ştie cum să cucerească femeile. Îi spunea lui Mildred că o iubeşte cu patimă, că s-a

îndrăgostit de ea din clipa în care a văzut-o, că n-ar vrea s-o iubească pentru că ştie cât de mult ţine Philip la ea, dar că nu se poate stăpâni. Philip e un băiat tare dulce şi el, Griffiths, se simţea grozav de ruşinat, dar nu e vina lui, a fost vrăjit pur şi simplu. Îi făcea complimente încântătoare. La sfârşit, îi mulţumea pentru că a acceptat să ia masa cu el a doua zi, şi-i spunea că pur şi simplu nu mai are răbdare până când o s-o revadă. Philip observă că scrisoarea e datată din seara anterioară: probabil Griffiths o scrisese după ce se despărţise de Philip şi se deranjase chiar să iasă şi s-o pună la cutie, în timp ce Philip îl credea culcat.

O citise cu inima bătându-i cu putere, dar nu-şi trădă câtuşi de puţin surprinderea. Îi înapoie lui Mildred scrisoarea zâmbind calm.

— Şi ai petrecut bine la prânz?

— Grozav, zise ea pe un ton apăsat.

Philip simţea că-i tremură mâinile, aşa că şi le ascunse sub masă.

— Nu trebuie să-l iei prea mult în serios pe Griffiths. Ştii doar că e un crai.

Mildred luă scrisoarea şi se uită din nou la ea.

— Nici eu nu mă pot stăpâni, zise ea cu un glas pe care încercă să-l facă să pară nonşalant. Nu ştiu ce m-a apucat.

— E cam ciudată situaţia asta pentru mine, nu crezi? zise Philip.

Mildred îl fulgeră cu o privire.

— În orice caz, trebuie să recunosc că priveşti lucrurile cu destul calm.

— Dar ce-ai vrea să fac? Credeai că o să-mi smulg părul din cap?

— Ştiam eu că o să fii furios pe mine.

— Ce e ciudat e că de fapt nici nu sunt furios. Trebuia să-mi închipui că asta o să se întâmple. Am fost un prost că v-am prezentat unul altuia. Ştiam perfect că el are toate avantajele faţă de mine; e mult mai agreabil, e foarte frumos, e mai amuzant, şi-ţi poate vorbi despre lucrurile care te interesează.

— Nu ştiu ce vrei să spui cu asta. Nu e vina mea dacă nu

sunt deşteaptă, dar nu sunt nici chiar aşa proastă cum mă crezi tu, nici pe departe, asta s-o ştii de la mine. Prea faci pe superiorul cu mine, tinere.

— Vrei să te cerţi cu mine? întrebă el cu blândeţe.

— Nu, dar nu văd de ce ar trebui să te porţi cu mine de parcă aş fi nu ştiu ce.

— Iartă-mă, te rog, n-am vrut să te jignesc. Voiam pur şi simplu să discut calm lucrurile cu tine. Cred că nu trebuie să stricăm totul, ci mai degrabă să reparăm ce se poate repara. Am văzut că te atrage Griffiths şi mi s-a părut foarte firesc. Singurul lucru care mă îndurerează cu adevărat este că el te-a încurajat. El ştia cât de îngrozitor de mult te iubesc. Mi se pare un lucru destul de josnic din partea lui că ţi-a scris scrisoarea aceea la cinci minute după ce mi-a spus că-l doare-n cot de tine.

— Dacă-ţi închipui că o să mă faci să-l plac mai puţin spunând lucruri urâte despre el, să ştii că te înşeli.

Philip tăcu o vreme. Nu ştia ce cuvinte ar putea folosi pentru a o face să-i înţeleagă punctul de vedere. Voia să-i vorbească detaşat şi raţional, dar era atât de zăpăcit de vârtejul emoţiilor, încât nu-şi mai putea pune ordine în gânduri.

— N-are rost să sacrifici totul pentru un foc de paie, despre care ştii bine că nu poate să dureze. La urma urmei, el nu ţine la nimeni mai mult de zece zile, iar tu eşti o fiinţă destul de rece; o poveste dintr-asta nu înseamnă prea mult pentru tine.

— Asta e părerea ta.

Mildred îl punea într-o situaţie şi mai dificilă vorbindu-i pe tonul acesta certăreţ.

— Dacă eşti îndrăgostită de el, asta e. Am să încerc să trec peste asta cum am să pot mai bine. Noi doi ne înţelegem binişor, tu şi cu mine, şi eu nu m-am purtat urât cu tine, nu-i aşa? Am ştiut întotdeauna că nu eşti îndrăgostită de mine, dar de plăcut mă placi, şi când o să ajungem la Paris, o să uiţi de Griffiths. Dacă te hotărăşti să-l uiţi, ai să vezi că nu e chiar aşa de greu şi cred că eu ţi-am demonstrat că merit să faci ceva pentru mine.

Mildred nu-i răspunse şi îşi continuară cina în tăcere. Când tăcerea deveni apăsătoare, Philip începu să vorbească despre lucruri fără importanţă. Se prefăcu a nu observa faptul că Mildred e total absentă. Ea îi răspundea numai de formă şi nu spunea nimic din proprie iniţiativă. În cele din urmă, îl întrerupse brusc pe Philip tocmai când îi povestea ceva.

— Philip, mă tem că n-am să pot să plec sâmbătă. Doctorul zice că nu e momentul.

Philip ştia că minte, dar îi răspunse cu o întrebare:

— Când crezi că o să poţi să mergi?

Mildred se uită la el, îi văzu chipul palid şi dur şi întoarse capul înfricoşată. În momentul acela îi era cam teamă de el.

— Poate ar fi mai bine să-ţi spun chiar acum ca să termin odată. Nu mai pot veni deloc cu tine.

— Mă gândeam eu că la asta vrei să ajungi. Dar acum e prea târziu ca să te mai răzgândeşti. Am luat biletele şi toate celelalte.

— Ziceai că nu ţii morţiş să merg, dacă eu nu vreau. Şi nu vreau.

— M-am răzgândit. Nu mai am chef să te joci cu mine. Trebuie să vii.

— Philip, eu ţin foarte mult la tine ea prieten. Dar la altceva nu mă pot gândi fără să mă înfior. Nu ţin la tine în felul acela. Zău că n-aş putea, Philip.

— Dar îţi doreai foarte mult acum o săptămână.

— Atunci era altceva.

— Nu-l cunoscuseşi încă pe Griffiths.

— Chiar tu ai spus că, dacă sunt îndrăgostită de el, n-am ce-i face.

Faţa lui Mildred se crispase acum cu un aer posac, şi Mildred îşi ţinea ochii aţintiţi în farfurie. Philip era alb ca varul de mânie. Ar fi vrut să-i tragă un pumn în faţă şi îşi imagina cum ar arăta Mildred cu un ochi vânăt. La o masă alăturată se aflau doi băieţi de vreo optsprezece ani, care, din când în când, îi aruncau ocheade lui Mildred; Philip se întrebă dacă băieţii îl invidiau pentru că ia cina cu o fată drăguţă; poate că îşi doreau să fie în locul lui. De data asta,

Mildred rupse tăcerea.

— Ce rost ar avea să plecăm la Paris împreună? Tot timpul n-aş face decât să mă gândesc la el. N-ar fi prea amuzant pentru tine.

— Asta-i treaba mea, răspunse el.

Mildred cântări în minte toate implicaţiile răspunsului şi roşi.

— Bine, dar e o cruzime.

— Ei şi?

— Credeam că eşti un gentleman în toată puterea cuvântului.

— Ei bine, te-ai înşelat.

Propriul lui răspuns avu darul de a-l amuza, aşa că-l rosti râzând.

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu râde! strigă ea. Nu pot veni cu tine, Philip. Îmi pare groaznic de rău. Ştiu că nu m-am purtat frumos cu tine, dar dragoste cu de-a sila nu se poate.

— Ai uitat câte am făcut pentru tine, când erai la ananghie? Mi-am forfecat banii ca să te întreţin până ţi se naşte copilul, ţi-am plătit doctorul şi toate celelalte, ţi-am plătit şederea la Brighton şi îţi plătesc întreţinerea copilului, îţi plătesc hainele, îţi plătesc fiecare bucăţică de aţă pe care o ai pe tine.

— Dacă ai fi un gentleman, nu mi-ai arunca în obraz ceea ce ai făcut pentru mine.

— Ah, pentru numele lui Dumnezeu, taci odată din gură! De ce crezi tu că-mi pasă dacă sunt sau nu gentleman? Dacă aş fi un gentleman, nu mi-aş pierde timpul cu o târfă vulgară ca tine. Mă doare-n cot dacă mă placi sau nu. M-am plictisit până-n gât să mai fiu bătaia de joc a altora. Ori vii sâmbătă cu mine la Paris, ori, dacă nu, ai să suferi consecinţele.

Obrajii lui Mildred erau roşii de furie, şi, când îi răspunse, glasul ei era aspru şi vulgar, lucru pe care de obicei îl ascundea rostind cuvintele cu multă pompă.

— Nu mi-ai plăcut niciodată. De la început nu mi-ai plăcut, dar te-ai băgat în sufletul meu şi mie mi se făcea

întotdeauna scârbă când mă sărutai. Acuma nu te-aş lăsa să te atingi de mine nici dacă aş şti c-am să mor de foame.

Philip încercă să înghită mâncarea din farfurie, dar muşchii gâtului refuzau să-l asculte. Dădu pe gât un pahar de băutură şi-şi aprinse o ţigară. Tremura din tot corpul. Nu mai vorbi. Aştepta ca ea să se mişte, dar ea şedea acolo fără să scoată un cuvânt, cu ochii ţintă la faţa de masă albă. Dacă ar fi fost singuri, Philip şi-ar fi aruncat braţele pe după gâtul ei şi ar fi sărutat-o pătimaş; îi plăcea grozav când îşi dădea ea capul pe spate şi-şi întindea gâtul alb şi lung sub apăsarea buzelor lui pe gura ei. Stătură un ceas în tăcere, şi, în cele din urmă, lui Philip i se păru că ospătarul a început să-i privească cu oarecare curiozitate. Îl chemă să le facă nota.

— Mergem? zise atunci Philip cu un ton neutru.

Mildred nu răspunse, dar îşi strânse poşeta şi mănuşile. Apoi îşi puse haina.

— Când te mai vezi cu Griffiths?

— Mâine, răspunse ea indiferentă.

— Poate ar fi bine să discuţi toată povestea asta cu el.

Mildred îşi deschise maşinal poşeta şi găsi în ea o hârtiuţă. O scoase şi i-o dădu lui Philip.

— Aici e nota de plată pentru rochie, zise ea cu glas şovăitor.

— Şi ce-i cu asta?

— I-am făgăduit croitoresei că-i dau mâine banii.

— Serios?

— Asta înseamnă că nu mai vrei să mi-o plăteşti, după ce mi-ai spus că pot să mi-o fac?

— Da, chiar aşa.

— Am să-l rog pe Harry, zise ea îmbujorându-se imediat.

— El o să fie bucuros să te ajute. În momentul de faţă îmi datorează şapte lire, şi săptămâna trecută, fiind strâmtorat rău, şi-a amanetat microscopul.

— Să nu crezi cumva că mă sperii cu asta. Eu pot foarte bine să-mi câştig existenţa şi singură.

— Ăsta e cel mai bun lucru pe care-l poţi face. Eu n-am de gând să-ţi mai dau nici măcar un sfanţ.

Mildred se gândi că sâmbătă trebuie să-şi plătească chiria, se gândi şi la întreţinerea copilului, dar nu spuse nimic. Ieşiră din restaurant şi în stradă Philip o întrebă:

— Să-ţi chem o birjă? Eu vreau să merg puţin pe jos.

— Dar n-am niciun ban. Azi după-amiază a trebuit să achit o factură.

— N-o să-ţi facă rău să faci câţiva paşi pe jos. Dacă vrei să mă vezi, mâine o să fiu acasă pe la ora ceaiului.

Îşi scoase pălăria şi se îndepărtă cu un aer degajat. Peste o clipă întoarse capul şi o văzu că stă cu un aer neajutorat acolo unde o părăsise, privind circulaţia de pe stradă. Se întoarse şi râzând îi strecură în mână o monedă.

— Uite doi şilingi, ca să poţi să ajungi acasă.

Înainte ca ea să apuce a-i răspunde, Philip se îndepărtă în grabă.

Capitolul LXXVI

A doua zi după-amiază Philip rămase în camera lui, întrebându-se dacă o să vină Mildred. Dormise foarte prost. Îşi petrecuse dimineaţa la clubul Şcolii Medicale citind ziar după ziar. Era vacanţă şi mai niciunul dintre studenţii pe care-i cunoştea nu se afla în capitală, dar găsi vreo doi cunoscuţi cu care să schimbe o vorbă, mai jucă o partidă de şah ca să poată să treacă mai repede ceasurile acelea apăsătoare. După masa de prânz se simţi tare obosit şi-l durea atât de îngrozitor capul, încât se întoarse la locuinţa lui şi se trânti pe pat; încercă să citească un roman. Pe Griffiths nu-l zărise deloc. În seara trecută, când se întorsese acasă, Griffiths era plecat; îl auzise venind, dar nu deschisese ca de obicei uşa lui Philip, ca să vadă dacă doarme; iar dimineaţa îl auzise plecând devreme. Era limpede că Griffiths doreşte să-l evite. Deodată auzi o bătaie uşoară în uşă. Sări în picioare şi deschise. În prag se afla Mildred. Stătea acolo fără să se clintească.

— Pofteşte, zise Philip.

Închise uşa în urma ei. Mildred se aşeză pe un scaun. Nu ştia cum să înceapă.

— Îţi mulţumesc pentru ăia doi şilingi pe care mi i-ai dat aseară, zise ea.

— A, nu face nimic.

Mildred zâmbi puţin. Zâmbetul ei slab îi amintea lui Philip de privirea sfioasă şi uşor linguşitoare a unui căţeluş care a fost bătut pentru poznele făcute şi care vrea să se împace cu stăpânul lui.

— Am luat dejunul cu Harry, zise ea.

— Serios?

— Philip, dacă tot mai doreşti să vin cu tine sâmbătă, am să vin.

Un freamăt iute de victorie fulgeră prin inima lui Philip, dar senzaţia aceasta nu dură decât o clipă; suspiciunea îi luă locul.

— Din pricina banilor? întrebă el.

— În parte da, răspunse ea simplu. Harry nu poate face nimic. Aici a rămas dator cu chiria pe cinci săptămâni şi ţie îţi datorează şapte lire, şi croitorul îl strânge cu uşa cerându-i bani. Ar amaneta bucuros orice ar putea, dar toate lucrurile lui sunt deja amanetate. Eu am făcut tot ce-am putut ca s-o amân pe croitoreasă cu plata rochiei celei noi, şi sâmbătă trebuie să plătesc chiria locuinţei şi nu pot găsi de lucru chiar aşa, cât ai bate din palme, întotdeauna trebuie să aştepţi puţin până se iveşte un post.

Toate acestea le spunea pe un ton egal, plângăreţ, de parcă ar fi enumerat nedreptăţile soartei care trebuiau suportate întrucât erau în firea lucrurilor. Philip nu răspunse. Ştia el prea bine tot ce-i spunea ea.

— Dar spuneai că motivele sunt numai în parte financiare, comentă el în cele din urmă.

— Păi, Harry zice că tu te-ai purtat admirabil cu noi amândoi. I-ai fost un prieten adevărat, zice el, iar pentru mine ai făcut poate mai mult decât ar fi făcut oricare alt bărbat. El zice că trebuie să fim corecţi. Şi mai spunea ceea ce ziceai tu despre el, că e foarte nestatornic din fire, că nu

e ca tine şi că ar trebui să fiu o proastă ca să-ţi dau ţie cu piciorul de dragul lui. Cu el n-o să dureze, zice, pe când cu tine, da – astea-s taman vorbele lui.

— Dar tu *vrei* să vii cu mine? întrebă Philip.

— N-am nimic împotrivă.

Philip se uită la ea şi colţurile gurii lui se schimonosiră de durere. Triumfase cu adevărat şi acum voia să-şi impună punctul de vedere. Dar râse puţin batjocoritor de propria lui umilinţă. Mildred ridică repede ochii către el, dar fără să scoată o vorbă.

— Am aşteptat cu nerăbdare, cu bucurie în adâncul sufletului, să plec cu tine şi credeam că, în sfârşit, după toată mizeria şi nenorocirea, am să fiu şi eu fericit...

Nu încheie ceea ce voia să spună. Pe neaşteptate, Mildred izbucni într-un hohot de plâns. Şedea pe scaunul pe care stătuse şi Norah şi plânsese şi, ca şi Norah, îşi ascunse faţa în speteaza scaunului, în scobitura din tapiserie făcută de capetele care se sprijiniseră acolo.

„Nu prea am noroc la femei”, se gândi Philip.

Suspinele zguduiau trupul fragil al lui Mildred. Philip nu văzuse niciodată o femeie plângând aşa de tare, lăsându-se total pradă disperării. Era un spectacol îngrozitor de dureros şi lui i se sfâşia inima. Fără să-şi dea seama ce face, se apropie de ea şi o cuprinse cu braţele; Mildred nu se împotrivi, ci, în nenorocirea ei, se lăsă în voia alintărilor lui. Philip îi şopti cuvinte de mângâiere. Nici nu prea ştia ce spune şi, de nenumărate ori, se aplecă asupra ei şi o sărută.

— Eşti tare nefericită? întrebă el în cele din urmă.

— Mai bine muream, gemu ea. Mai bine muream când am născut.

Pălăria o deranja, aşa că Philip i-o scoase. O făcu să se aşeze mai bine pe scaun, iar el se duse şi se instală la masă, cu ochii la Mildred.

— Mare nenorocire e dragostea, nu-i aşa? zise el. Cum dracu’ de le mai trece unora prin cap să se îndrăgostească?

Curând, suspinele ei se mai potoliră şi ea rămase pe scaun istovită, cu capul dat pe spate, cu braţele atârnându-

i. Avea aerul grotesc al unui manechin de care se slujesc pictorii pentru a-l drapa.

— Nu ştiam că-l iubeşti atât de mult, zise Philip.

Philip înţelegea destul de bine dragostea lui Griffiths pentru că se punea în locul lui şi vedea cu ochii lui, pipăia cu mâinile lui; îşi putea închipui că are el trupul lui Griffiths, că o sărută cu buzele lui şi-i zâmbeşte cu ochii lui albaştri şi surâzători. Ceea ce-l surprindea era emoţia ei. N-o socotise niciodată capabilă de pasiune; or, ceea ce vedea el acum era pasiune: în privinţa asta nu mai încăpea nicio îndoială. Şi atunci, în inima lui parcă se rupse ceva. Avu chiar senzaţia că se frânge ceva înlăuntrul lui şi se simţi ciudat de slăbit.

— Nu vreau să te fac nefericită. Nu e nevoie să vii cu mine, dacă nu vrei. Îţi dau şi aşa banii care-ţi trebuie.

Mildred clătină din cap.

— Nu, am spus că vin şi am să vin.

— Dar ce rost are, din moment ce eşti bolnavă de dragoste pentru el.

— Da, ăsta e cuvântul. Sunt bolnavă de dragoste. Ştiu că n-o să dureze, aşa cum ştie şi el, dar în clipa asta...

Mildred se opri şi închise ochii de parcă ar fi fost pe punctul de a leşina. Lui Philip îi veni o idee ciudată şi el începu să vorbească pe dată, fără să mai aştepte să se gândească.

— De ce nu pleci cu el?

— Cum aş putea s-o fac? Doar ştii că n-avem bani.

— Vă dau eu bani.

— Tu?

Mildred se ridică în capul oaselor şi se uită la el. Ochii ei începură să strălucească şi obrajii i se colorară.

— Poate că cel mai bun lucru ar fi să aşteptăm până-ţi trece, şi pe urmă ai să te întorci la mine.

Acum, că făcuse această propunere, era chinuit ca de o boală, deşi tortura aceasta morbidă îi dădea o senzaţie ciudată, subtilă. Mildred îl privi cu ochii holbaţi.

— Bine, dar cum am putea să facem una ca asta, cu banii tăi? Harry n-ar accepta nici în ruptul capului.

— Ba da, ar accepta, dacă l-ai convinge tu.

Obiecţiile pe care le ridica ea îl făceau să insiste, şi totuşi, el ar fi vrut din toată inima ca ea să refuze cu îndârjire.

— Vă dau cinci lire şi puteţi pleca de sâmbătă până luni. Asta-i uşor de făcut. Luni el se duce acasă până îşi ia în primire postul de la Spitalul North London.

— Vai, Philip, tu chiar vorbeşti serios? strigă ea împreunându-şi mâinile. Dacă ne-ai putea permite să plecăm – după aceea te-aş iubi tare mult, aş face orice pentru tine. Sunt sigură că, dacă faci asta pentru noi, după aceea o să-mi treacă. Chiar ai vrea să ne dai banii ăştia?

— Da, zise el.

Dispoziţia lui Mildred se schimbă radical. Acum începu să râdă. Philip vedea că e cuprinsă de o bucurie nebunească. Se sculă de pe scaun şi îngenunche lângă Philip, luându-i mâinile într-ale ei.

— Eşti un băiat de zahăr, Philip. Eşti cel mai bun om pe care l-am cunoscut vreodată. Şi n-o să fii supărat pe mine după aceea?

Philip clătină din cap, zâmbind, dar ce chin era în inima lui!

— Îmi dai voie să mă duc să-i spun lui Harry chiar acum? Şi pot să-i zic că tu nu te superi? El n-o să consimtă nici în ruptul capului dacă tu nu promiţi că n-o să conteze pentru tine. Vai, tu nu ştii cât de mult îl iubesc! Şi după aceea am să fac tot ce o să spui tu. Luni vin cu tine la Paris sau oriunde vrei tu.

Mildred se ridică şi-şi puse pălăria.

— Unde te duci?

— Mă duc să-l întreb dacă vrea să mă ia.

— Pleci aşa curând?

— Vrei să mai stau? Stau, dacă vrei.

Se aşeză la loc, dar Philip izbucni într-un hohot de râs.

— Nu, n-are importanţă. Poate e mai bine să te duci chiar acum. Un singur lucru numai: n-aş putea suporta să dau chiar acum ochii cu Griffiths, m-ar durea prea tare. Spune-i că nu-i port pică sau mai ştiu eu ce, dar roagă-l să mă evite

cât poate.

— Bine.

Mildred sări în picioare şi-şi puse mănuşile.

— Am să-ţi comunic ce mi-a spus el.

— Cred că ar fi bine să cinezi cu mine astă-seară.

— S-a făcut.

Mildred îşi ridică faţa spre el ca s-o sărute şi când el îşi apăsă buzele pe ale ei, ea îl cuprinse cu braţele pe după gât.

— Eşti o scumpete, Philip!

Peste vreo două ceasuri, Mildred îi trimise un bileţel spunându-i că o doare capul şi că nu poate să cineze cu el. Philip aproape că se aştepta la asta. Înţelese că ia masa cu Griffiths. Îl apucă o gelozie cumplită, dar pasiunea aceasta care-i cuprinsese brusc pe cei doi i se părea ceva venit din afară, ca şi cum le-ar fi insuflat-o un zeu, şi el se simţea neputincios. Găsea absolut firesc ca cei doi să se iubească. Era conştient de toate avantajele pe care le avea Griffiths faţă de el şi mărturisea că, dacă ar fi fost în locul lui Mildred, ar fi făcut exact ce făcea şi ea. Ceea ce-l rănea cel mai tare era trădarea lui Griffiths; fuseseră atât de buni prieteni şi Griffiths ştia cu câtă pasiune şi cu cât devotament o iubea el pe Mildred; ar fi putut măcar să-l cruţe.

Nu se mai întâlni cu Mildred până vineri; între timp, era aproape bolnav de dorinţa de a o revedea; dar când Mildred veni la el şi Philip îşi dădu seama că-n gândurile ei îl dăduse complet uitării, fiind absorbită numai de Griffiths, simţi deodată că o urăşte. Acum vedea perfect de ce Mildred şi Griffiths se iubesc: Griffiths era prost, vai, ce prost era! O ştiuse el dintotdeauna, dar închisese ochii asupra acestui fapt; era prost şi n-avea nimic în cap: farmecul acela al lui ascundea un egoism cumplit; era gata să sacrifice pe oricine pentru poftele lui. Şi ce stupidă şi seacă era viaţa pe care o ducea – se învârtea fără rost prin baruri, bea prin music-hall-uri şi zbura de la o femeie la alta – toate nişte amoruri lipsite de profunzime! Nu citea niciodată o carte, era orb la toate lucrurile care nu erau frivole sau vulgare.

Nu avea niciodată un gând frumos; cuvântul cel mai obişnuit pe buzele lui era „tare”. Asta era cea mai grozavă laudă pe care o aducea cuiva. Tare! Nici nu era de mirare că Mildred îl plăcea. Erau făcuţi unul pentru celălalt.

Philip îi vorbi lui Mildred despre lucruri care n-aveau deloc importanţă pentru niciunul dintre ei. Ştia că Mildred ar fi vrut să-i vorbească despre Griffiths, dar el nu-i oferi niciun prilej. Nu pomeni nici măcar în treacăt de faptul că ea refuzase să ia masa cu el cu două zile înainte, invocând un pretext stupid. Se purtă cât mai rece şi nepăsător cu ea, încercând s-o facă să creadă că i-a devenit deodată indiferentă; şi îşi folosi la maximum iscusinţa lui deosebită de a spune mici lucruri despre care ştia precis că o vor jigni; erau însă atât de vagi şi atât de fine în cruzimea lor, încât ea n-avea cum să protesteze. În cele din urmă, Mildred se ridică.

— Mă tem că ar fi timpul să plec, zise ea.

— Îmi închipui că ai o mulţime de treburi, răspunse el.

Mildred îi întinse mâna, el i-o luă, îi spuse „la revedere” şi deschise uşa. Ştia despre ce ar fi vrut Mildred să vorbească şi mai ştia şi că aerul lui rece şi ironic o intimidează. Adeseori, aerul lui de sfiiciune îl făcea să pară atât de rece, încât fără voia lui îi intimida pe oameni şi, întrucât descoperise acest lucru, nu-i era greu să adopte aceeaşi atitudine când se ivea prilejul.

— N-ai uitat ce ai promis? zise ea în cele din urmă, în timp ce el îi ţinea uşa deschisă.

— Ce anume?

— Chestia cu banii.

— Cât îţi trebuie?

Vorbea anume pe un ton atât de glacial, încât cuvintele lui sunară teribil de jignitoare. Mildred roşi. Philip îşi dădu seama că în momentul acela fata îl urăşte şi se mira şi el de capacitatea ei de a se stăpâni să nu se năpustească asupra lui. Philip voia s-o facă să sufere.

— Mâine trebuie să plătesc rochia şi chiria. Asta-i tot. Harry nu vrea să meargă, aşa că n-o să avem nevoie de bani pentru asta.

Lui Philip îi zvâcni inima să-i spargă pieptul. Scăpă clanţa din mână. Uşa se închise singură.

— De ce nu vrea?

— Zice că nu putem s-o facem, sau, în orice caz, nu pe banii tăi.

Un diavol puse stăpânire pe Philip. Un diavol al torturii de sine care pândea întotdeauna ascuns în umbră, undeva înlăuntrul lui şi, cu toate că dorea din tot sufletul ca Griffiths să nu plece cu Mildred, nu se putu stăpâni; îşi puse în cap cu tot dinadinsul să-l convingă pe Griffiths prin intermediul ei.

— Nu văd de ce n-aţi face-o, din moment ce eu sunt dispus să vă dau banii, zise el.

— Asta i-am spus şi eu.

— Eu ziceam că, dacă ar fi vrut cu adevărat să meargă, n-ar mai sta pe gânduri.

— A, nu e vorba de asta. De vrut vrea, şi încă cum! Ar pleca în clipa asta, dacă ar avea bani.

— Dacă face atâtea mofturi, îţi dau *ţie* banii.

— I-am zis că, dacă vrea, tu n-ai face decât să-i împrumuţi banii şi noi ţi i-am înapoia de îndată ce am putea.

— Cred că asta e ceva nou pentru tine, să trebuiască să te rogi în genunchi ca să-l faci pe un bărbat să te ia cu el în weekend.

— Mda, cam aşa ceva, nu? zise ea cu un râs neruşinat.

Philip simţi un fior prin şira spinării.

— Atunci, ce ai de gând să faci? întrebă el.

— Nimic. Harry pleacă mâine seară. Nu mai poate întârzia.

Asta avea să fie salvarea lui Philip. Dacă Griffiths era departe, o putea aduce pe Mildred înapoi la el. Mildred nu cunoştea pe nimeni la Londra, şi unica societate pe care o putea avea era el, iar când aveau să rămână numai ei doi, o va putea face să uite curând de dragostea nebună care o cuprinsese. Dacă nu mai spunea nimic altceva, era în siguranţă. Dar simţea o dorinţă diabolică să înfrângă toate scrupulele lor, voia să ştie cât de abominabil erau în stare să se poarte cu el; dacă-i mai ispitea puţin, aveau să

cedeze şi simţea o bucurie feroce la gândul neruşinării lor. Deşi fiecare cuvânt pe care-l rostea era un chin pentru el, Philip găsea o plăcere teribilă în această tortură.

— S-ar zice că e acum ori niciodată.

— Cam aşa i-am spus şi eu, zise ea.

În glasul ei era o umbră de pasiune care-l impresionă pe Philip. De nervos ce era, îşi rodea unghiile.

— Unde vă gândeaţi să vă duceţi?

— A, la Oxford. Ştii, acolo şi-a făcut el universitatea. Zicea că vrea să-mi arate şi mie colegiile.

Philip îşi aminti că odată îi propusese lui Mildred să plece o zi la Oxford, şi ea se împotrivise cu încăpăţânare, explicându-i câtă plictiseală îi producea numai gândul de a vedea lucrurile acelea.

— Şi s-ar părea că o să aveţi vreme frumoasă. S-ar putea să fie plăcut acolo în perioada asta.

— Eu am făcut tot ce am putut ca să-l conving.

— De ce nu mai încerci o dată?

— Să-i spun că tu vrei să ne ducem?

— Nu cred că e nevoie să mergi chiar până acolo, zise Philip.

Timp de un minut sau două, Mildred rămase cu ochii la el. Philip se strădui să o privească cu ochi prietenoşi. O ura, o dispreţuia, o iubea din adâncul inimii.

— Uite ce am să fac: am să mă duc să văd dacă nu pot aranja lucrurile. Şi pe urmă, dacă zice „da”, am să trec mâine să iau banii de la tine. Când eşti acasă?

— Am să mă întorc aici după prânz şi am să aştept.

— E în regulă.

— Îţi dau acum banii pentru rochie şi pentru chirie.

Se duse la birou şi scoase toţi banii care mai rămăseseră. Rochia costa şase lire; în afară de asta, mai erau de plătit chiria, masa ei şi întreţinerea copilului pe o săptămână. Ii dădu opt lire şi zece şilingi.

— Mersi frumos, zise ea.

Mildred plecă.

Capitolul LXXVII

După ce îşi luă prânzul la restaurantul de la subsolul Şcolii Medicale, Philip se întoarse în garsoniera lui. Era sâmbătă, şi proprietăreasa făcea curăţenie pe scări.

— Domnul Griffiths e acasă? întrebă el.

— Nu, domnule. A plecat azi-dimineaţă, curând după ce aţi ieşit dumneavoastră.

— Şi nu se mai întoarce?

— Cred că nu, domnule. Şi-a luat şi bagajele.

Philip se întrebă ce-or fi însemnat toate astea. Puse mâna pe o carte şi începu să citească. Era *Călătorie la Mecca* de Burton[211]. Tocmai o luase de la Biblioteca Publică Westminster; citi prima pagină, dar nu înţelese nimic din ea, pentru că gândurile îi rătăceau într-altă parte. Tot timpul trăgea cu urechea aşteptând să audă soneria. Nu îndrăznea să spere că Griffiths a şi plecat fără Mildred, la casa părinţilor lui din comitatul Cumberland. Mildred trebuia să vină din moment în moment să-şi ia banii. Philip strânse din dinţi şi citi mai departe; făcuse o încercare disperată de a-şi concentra atenţia; frazele se gravau în creierul lui datorită efortului său, dar chinul pe care-l îndura le deforma total. Ar fi dat nu ştiu ce să nu le fi făcut propunerea aceea oribilă de a le oferi banii; dar acum, după ce-o făcuse, nu mai avea puterea de a-şi lua vorba înapoi, nu atât din pricina lui Mildred, cât dintr-a lui. Avea în el o încăpăţânare morbidă care-l silea să facă lucrurile în privinţa cărora se hotărâse. Constată că nu înţelesese nimic din cele trei pagini pe care le citise; se întoarse la primul paragraf şi reluă lectura; se trezi citind aceeaşi frază de nenumărate ori; şi acum se împletea cu gândurile lui, îngrozitor, ca o formulă magică dintr-un coşmar. Un lucru pe care l-ar fi putut face ar fi fost să iasă în oraş şi să nu se mai întoarcă până la miezul nopţii; în felul ăsta cei doi nu

[211] *Relatare personală a unui pelerinaj la Mecca* (1855), opera principală a exploratorului englez Sir Richard Francis Burton (1821–1890).

mai puteau pleca şi parcă-i vedea trecând din oră-n oră pe la uşa lui, ca să-l caute. Savura din plin gândul dezamăgirii lor. Îşi repeta maşinal în sinea lui aceeaşi frază. Dar nu era în stare să facă una ca asta. N-au decât să vină şi să-şi ia banii, şi atunci o să ştie şi el până la ce treaptă a infamiei, treapta cea mai de jos, se puteau coborî oamenii. Acum nu mai putea citi deloc. Pur şi simplu nu mai vedea cuvintele. Se lăsă pe speteaza scaunului, închise ochii şi, ţeapăn de tristeţe, o aştepta pe Mildred.

Intră proprietăreasa.

— Vreţi s-o primiţi pe doamna Miller?

— Poftiţi-o înăuntru.

Philip căută să-şi vină în fire ca s-o poată întâmpina fără să-i arate ce simte în momentul acela. Instinctul îl împboldea să se arunce în genunchi la picioarele ei, s-o apuce de mâini şi s-o roage să nu plece; dar ştia că nu e chip s-o înduioşezi pe Mildred; şi, în plus, avea să-i mai şi povestească lui Griffiths cum s-a purtat Philip şi ce vorbe a rostit. Îi fu ruşine.

— Ei, cum rămâne cu excursia? o întrebă el vesel.

— Plecăm. Harry e afară. I-am spus că nu vrei să-l vezi, aşa că te-a evitat. Dar vrea să te întrebe dacă îi dai voie să intre doar o clipă, ca să-şi ia rămas-bun de la tine.

— Nu, nu vreau să dau ochii cu el, zise Philip.

Se vedea de la o poştă că lui Mildred puţin îi pasă dacă Philip îl primeşte sau nu pe Griffiths. Acum, că venise Mildred, Philip voia doar s-o ştie plecată cât mai curând.

— Poftim cele cinci lire. Acum te-aş ruga să pleci.

Mildred luă banii şi-i mulţumi. Se întoarse spre uşă.

— Când veniţi înapoi? întrebă el.

— A, luni. Harry o să trebuiască să plece acasă.

Philip ştia că ceea ce o să spună acum o să fie umilitor, dar era pierit de gelozie şi dorinţă.

— Atunci am să te revăd, nu?

Nu-şi putu stăpâni tonul rugător al acestor vorbe.

— Bineînţeles. Te anunţ de îndată ce mă întorc.

Philip îi strânse mâna. Ascuns îndărătul perdelelor, o privi cum sare într-o trăsură oprită la scară. Trăsura se

îndepărtă. Apoi, se trânti pe pat şi-şi ascunse faţa în mâini. Simţea că-i dau lacrimile şi era furios pe el însuşi; strânse din pumni şi îşi încordă toate puterile ca să nu plângă; dar nu se putu stăpâni; fără voia lui, îi izbucniră din piept suspine de durere.

Într-un târziu, se ridică istovit şi ruşinat, şi se spălă pe faţă. Îşi pregăti un whisky cu foarte puţin sifon. Se simţi ceva mai bine după ce-l bău. Apoi dădu cu ochii de biletele pentru Paris rămase pe poliţa căminului şi, cuprins de furie, le luă şi le aruncă pe foc. Ştia că ar fi putut să-şi recupereze banii cheltuiţi, dar era o uşurare pentru el să le distrugă. După aceea ieşi în oraş, căutând tovărăşia cuiva. La clubul studenţesc nu era nimeni. Simţea că înnebuneşte dacă nu poate găsi un om cu care să schimbe o vorbă. Dar Lawson era în străinătate; se duse la Hayward; servitoarea care-i deschise uşa îi spuse că domnul Hayward a plecat să petreacă weekendul la Brighton. Atunci Philip se duse la o galerie de pictură, dar era tocmai ora închiderii. Nu ştia ce să facă. Era complet debusolat. Şi se gândi la Griffiths şi la Mildred, care plecau la Oxford şi şedeau faţă-n faţă într-un compartiment de tren, fericiţi. Se întoarse acasă, dar locuinţa lui îl umplea de groază, pentru că acolo suferise atât de cumplit; mai încercă o dată să-l citească pe Burton, dar, în timp ce citea, îşi spunea întruna că a fost un zevzec; el le propusese să plece, le oferise şi bani, le vârâse banii pe gât cu de-a sila; putea să-şi închipuie ce o să se întâmple când i-l prezentase pe Griffiths lui Mildred; propria lui pasiune violentă era suficientă ca să stârnească dorinţa celuilalt, între timp, probabil că ajunseseră la Oxford. O să se instaleze probabil într-o pensiune de pe John Street; Philip nu fusese niciodată la Oxford, dar Griffiths îi vorbise atâta despre acest oraş, încât ştia precis unde o să se ducă; şi o să ia masa la „Clarendon”; Griffiths avea obiceiul să cineze acolo când pleca în grabă. Philip se duse şi el să mănânce ceva într-un restaurant din preajma gării Charing Cross; îşi pusese în gând să se ducă la un spectacol şi, după cină, îşi găsi cu mare greutate un loc la parter, la un teatru unde se juca o piesă de Oscar Wilde. Se întrebă dacă şi

Mildred o să se ducă în seara aceea la vreun spectacol cu Griffiths; trebuiau şi ei să-şi omoare timpul cumva; erau prea proşti, şi unul şi celălalt, ca să se mulţumească cu conversaţia; îi făcea o plăcere feroce să-şi amintească de vulgaritatea minţilor lor, care-i făcea să fie atât de potriviţi unul pentru celălalt. Urmări piesa cu gândul în altă parte, încercând să se înveselească eu câte un pahar de whisky sorbit la fiecare pauză; nu era deprins cu alcoolul, aşa că băutura îşi făcu repede efectul asupra lui; numai că la el beţia era sălbatică şi morocănoasă. Când se termină spectacolul, mai bău încă un pahar. Nu se putea culca, ştia bine că n-o să fie în stare să doarmă, şi-i era teamă de scenele pe care avea să i le stârnească dinaintea ochilor imaginaţia lui vie. Încercă să nu se gândească la ei. Ştia că a băut prea mult. Acum îl cuprinse dorinţa de a face nişte lucruri oribile, sordide; voia să se bălăcească în mocirlă; toată fiinţa lui tânjea după o stare de animalitate; voia să umble în patru labe.

Târându-şi piciorul strâmb, merse în sus pe Picadilly, bosumflat din pricina beţiei, cu inima sfâşiată de furie şi supărare. Îl opri o prostituată vopsită violent, care-l apucă de braţ; el o împinse brutal într-o parte, spunându-i cuvinte aspre. Mai merse câţiva paşi şi apoi se opri. „La urma urmei, ce-mi era una şi ce-mi era alta?” îi părea rău că-i vorbise atât de urât. Se apropie de ea.

— Ascultă, începu el.

— Du-te naibii, îi răspunse ea.

Philip râse.

— Voiam doar să te întreb dacă n-ai fi dispusă să-mi faci onoarea de a mă însoţi la un supeu astă-seară?

Femeia îl privi uimită şi o vreme şovăi, îşi dădea seama că e beat.

— N-am nimic împotrivă.

Îl amuză faptul că ea foloseşte o expresie pe care o auzise din gura lui Mildred. O duse la unul dintre restaurantele la care mersese adesea cu Mildred. Observă că în timp ce mergeau alături pe stradă, ea se uita în jos la piciorul lui.

— Am un picior beteag, îi zise el. Ai ceva împotrivă?

— Dar ştiu că eşti nostim! râse ea.

Când ajunse acasă, pe Philip îl dureau oasele şi în cap simţea nişte lovituri ca de ciocan atât de supărătoare, încât îi venea să ţipe. Mai bău încă un whisky cu sifon, ca să se liniştească, şi, ducându-se la culcare, căzu într-un somn fără vise până aproape de amiază.

Capitolul LXXVIII

În sfârşit, veni şi ziua de luni, şi Philip socoti că îndelungatul său chin e pe sfârşite. Cercetând mersul trenurilor, constată că Griffiths nu putea ajunge în seara aceea acasă decât dacă lua acceleratul de ora unu de la Oxford, şi bănui că Mildred avea să se urce într-un alt tren care pornea câteva minute mai târziu spre Londra. Dorinţa lui era să se ducă s-o întâmpine la gară, dar se gândi că poate Mildred ar prefera să fie lăsată în pace o zi; poate că o să-l anunţe că s-a întors lăsându-i un bileţel spre seară, iar dacă nu, Philip o să se ducă a doua zi dimineaţa la locuinţa ei; se simţea tare timorat. Era cuprins de o ură cumplită împotriva lui Griffiths, dar pentru Mildred, indiferent de tot ce se petrecuse, nu simţea decât o dorinţă sfâşietoare. Acum îi părea bine că Hayward nu fusese la Londra sâmbătă după-amiază, când, înnebunit, plecase în căutarea unui om care să-l consoleze: Philip nu s-ar fi putut ţine să nu-i povestească totul şi Hayward ar fi fost uluit de slăbiciunea lui. L-ar fi dispreţuit şi poate s-ar fi arătat şocat sau dezgustat de faptul că Philip încă se mai gândea să şi-o facă pe Mildred amantă, după ce ea fusese cu un alt bărbat. Dar ce-i păsa lui Philip dacă lucrul era şocant sau dezgustător? El era gata pentru orice compromis, pregătit pentru umilinţe încă şi mai degradante, numai şi numai să-şi poată satisface dorinţa.

Către seară, paşii îl purtară aproape fără voie până la

casa în care stătea Mildred, şi Philip înălţă ochii spre fereastra ei. Nu era luminată. Nu avu curajul să întrebe dacă s-a întors. Avea încredere în făgăduiala ei. Dar dimineaţa nu găsi nicio scrisoare de la ea, şi când o căută acasă pe la prânz, servitoarea îi spuse că Mildred n-a sosit. Philip nu mai înţelegea nimic. Ştia că Griffiths trebuia neapărat să ajungă acasă cu o zi înainte, întrucât urma să fie cavaler de onoare la o cununie, iar Mildred n-avea niciun ban. Îşi frământa mintea cu diferite presupuneri în legătură cu ce s-ar fi putut întâmpla. Reveni la casa ei după-amiază şi-i lăsă un bilet prin care – calm de parcă evenimentele din ultima vreme nici nu s-ar fi produs – o invita să cineze cu el în seara aceea. Pomeni locul şi ora la care urmau să se întâlnească şi, sperând în ciuda evidenţei, se duse acolo; o aşteptă o oră, dar ea nu apăru. Miercuri dimineaţa, fiindu-i ruşine să se ducă iarăşi la casa ei, trimise un comisionar cu o scrisoare, şi-i dădu instrucţiuni să aştepte răspuns; dar peste o oră, băiatul se întoarse cu scrisoarea lui Philip nedeschisă şi cu răspunsul că doamna nu s-a întors încă din provincie. Philip se pierdu de tot cu firea. Această ultimă decepţie depăşea limitele îndurării lui. Îşi repetă de nenumărate ori că o urăşte pe Mildred, că-i e scârbă de ea şi, punând această nouă dezamăgire pe seama lui Griffiths, simţi că-l urăşte aşa de tare, încât îşi dădu seama în ce constă voluptatea crimei; se plimbă de colo până colo, gândindu-se ce bucurie ar fi să-l întâlnească, întâmplător într-o noapte întunecoasă şi să-i înfigă cuţitul în gât, în dreptul arterei carotide, lăsându-l apoi să moară pe stradă ca un câine. Philip înnebunise de durere şi de furie. Deşi nu-i plăcea whisky-ul, bea ca să-şi uite gândurile apăsătoare. Se culcă beat şi marţi seara, şi miercuri seara.

Joi dimineaţa se sculă foarte târziu şi, cu privirea înceţoşată, cu faţa suptă, se duse şovăind până în camera cealaltă, să vadă dacă a primit ceva scrisori. Simţi un junghi ciudat în inimă, când recunoscu scrisul lui Griffiths.

„Dragă bătrâne,

Nu prea ştiu cum să-ţi scriu şi totuşi simt că trebuie neapărat s-o fac. Sper că nu eşti prea furios pe mine. Îmi dau seama că n-ar fi trebuit să plec cu Milly, dar pur şi simplu nu m-am putut stăpâni. Mi-a luat pur şi simplu piuitul şi aş fi fost în stare să fac orice ca să pun mâna pe ea. Când mi-a spus că ne-ai oferit bani pentru plecare, pur şi simplu n-am putut să rezist. Iar acum, că totul s-a terminat, mi-e tare ruşine şi îmi pare rău că am fost atât de prost. Tare aş vrea să-mi scrii şi să-mi spui că nu eşti supărat pe mine şi vreau să-mi dai voie să trec să te văd. Am fost tare jignit când i-ai spus lui Milly că nu vrei să dai ochii cu mine. Scrie-mi măcar un rând, hai, fii băiat bun, şi spune-mi că mă ierţi. O să mă simt mai uşurat. Eu ziceam că nu te-ai supărat, pentru că altfel nu ne-ai fi oferit banii. Dar ştiu că n-ar fi trebuii să-i primesc. Am sosit acasă luni şi Milly voia să mai rămână singură la Oxford vreo două zile. Se întoarce miercuri la Londra, aşa că, probabil, până să primeşti scrisoarea asta, te-ai şi văzut cu ea, şi nădăjduiesc că totul o să fie în regulă. Te rog, scrie-mi şi spune-mi că mă ierţi. Fii bun şi scrie-mi de îndată.

Al tău dintotdeauna,
Harry”

Philip rupse furios scrisoarea. N-avea de gând să-i răspundă niciodată. Îl dispreţuia pe Griffiths, pentru că-şi cerea scuze şi-l scoteau din sărite mustrările lui de conştiinţă. Omul poate să facă o ticăloşie dacă are chef, dar, s-o regrete după aceea, e un lucru vrednic de dispreţ. Scrisoarea i se păru laşă şi ipocrită. Îl dezgusta şi tonul ei sentimental.

„Ar fi foarte uşor dacă, după ce-ai făcut o ticăloşie, ai putea să repari totul spunând că-ţi pare rău”, mormăi el în sinea lui.

Spera din toată inima că, într-o bună zi, o să aibă prilejul de a-i face un rău lui Griffiths.

Dar, în orice caz, în felul acesta aflase cel puţin că Mildred e la Londra. Se îmbrăcă în grabă, fără să-şi piardă timpul cu bărbieritul, îşi sorbi ceaiul, şi luă o birjă până la locuinţa ei. Calul abia se târa, sau cel puţin aşa i se părea lui. Nerăbdarea de a o vedea îi provoca o adevărată durere,

şi, fără să-şi dea seama, adresă o rugăciune Dumnezeului în care nu credea, ca s-o facă pe Mildred să-l primească amabil. Nu voia decât să uite totul. Sună cu inima cât un purice. Îşi uită toate suferinţele în dorinţa pătimaşă de a o mai strânge o dată în braţe.

— Doamna Miller e acasă? întrebă el vesel.

— A plecat, răspunse servitoarea.

Philip se uită la ea cu o privire opacă.

— S-a întors acum vreun ceas şi şi-a luat lucrurile.

O clipă Philip nu ştiu ce să spună.

— I-ai dat scrisoarea mea? Ţi-a spus unde pleacă?

Apoi înţelese că Mildred l-a tras iar pe sfoară. N-avea de gând să se întoarcă la el. Se strădui să salveze aparenţele.

— A, da, cine ştie, probabil că o să mă anunţe într-un fel sau altul. Poate că mi-a scris pe altă adresă.

Plecă şi se întoarse deznădăjduit în garsoniera lui. Trebuia să-şi închipuie că o să-i joace festa asta; ea nu ţinuse niciodată la el şi-şi bătuse joc de el de la început; n-avea pic de milă în inima ei, pic de bunătate sau de îndurare, Philip nu putea decât să accepte inevitabilul. Durerea lui era cumplită şi ar fi preferat să moară decât s-o mai îndure; ba chiar îi dădu prin gând că ar fi mai bine să termine toată povestea: putea să se arunce în Tamisa sau să-şi culce capul pe şina trenului; dar nici nu formulase bine acest gând, că se şi revoltă împotriva unei asemenea idei. Raţiunea îi spunea că timpul va face ca nefericirea lui să treacă; dacă făcea eforturi serioase, ar fi putut s-o uite; şi ar fi fost grotesc să se omoare din pricina unei paţachine ordinare. În fond, n-avea decât o viaţă de trăit, şi ar fi fost o adevărată nebunie să-i dea cu piciorul. *Simţea* că n-o să fie în stare să-şi învingă pasiunea, dar ştia că, la urma urmei, era doar o chestiune de timp.

N-avea să mai rămână la Londra. Acolo totul îi amintea de nefericirea lui. Îi telegrafie unchiului său, ca să-l anunţe că vine la Blackstable şi, făcându-şi în pripă bagajele, luă primul tren pe care-l putu prinde. Voia să scape din garsoniera sordidă în care îndurase atâtea suferinţe. Voia să respire aer curat. Îi era scârbă de el însuşi. Simţea că şi-

a cam pierdut minţile.

De când se făcuse om în toată firea, Philip avea la dispoziţie cea mai bună cameră de musafiri, ori de câte ori venea la casa parohială. Era camera din colţ şi, în faţa unei ferestre, se afla un copac bătrân care acoperea perspectiva, dar, de la cealaltă fereastră, vedeai, dincolo de grădină şi de gazonul casei parohiale, pajişti întinse. Philip ţinea minte încă din copilărie tapetul de pe pereţi. Ici-colo se afla câte o acuarelă curioasă în stilul primei perioade victoriene făcută de un prieten din tinereţe al parohului. Aveau un farmec ofilit. În jurul măsuţei de toaletă erau draperii de muselină cam apretată. Hainele ţi le ţineai într-un scrin vechi. Philip oftă încântat; niciodată nu-şi dăduse seama că toate lucrurile acestea ar avea vreo însemnătate pentru el. La casa parohială, viaţa mergea pe făgaşul ei obişnuit. Nicio mobilă nu fusese mutată din loc; preotul mânca aceleaşi lucruri, făcea în fiecare zi aceeaşi plimbare; se mai îngrăşase puţin şi acum era încă şi mai tăcut şi mai mărginit. Se obişnuise să trăiască fără nevastă-sa şi nu-i simţea aproape deloc lipsa. Se ciondănea ca şi altădată cu Josiah Graves. Philip se duse să-i facă o vizită paracliserului. Îl găsi ceva mai slab, mai alb la faţă şi un pic mai auster; şi acum îşi mai manifesta înclinaţia spre autocraţie şi tot mai condamna folosirea lumânărilor în altar. Magazinele oraşului erau la fel de caraghioase şi de drăguţe ca pe vremuri; Philip se opri în faţa aceluia în care se vindeau lucruri utile pentru marinari – cizme de matelot, prelate, unelte de pescuit, şi-şi aminti că în copilărie simţise acolo fiorul palpitant al mării şi magia aventuroasă a necunoscutului.

Nu-şi putea stăpâni bătăile inimii ori de câte ori venea poştaşul, sperând că doar-doar i-o trimite proprietăreasa de la Londra vreo scrisoare primită de la Mildred; dar, de fapt, ştia că n-ar trebui să aştepte aşa ceva. Acum, când era în stare să mediteze mai calm asupra acestor lucruri, înţelese că, străduindu-se s-o silească pe Mildred să-l iubească, încercase de fapt imposibilul. Nu-şi dădea seama ce anume trece de la un bărbat la o femeie, de la o femeie la un

bărbat care îl face pe unul dintre ei sclavul celuilalt; din comoditate, îi puteai spune instinct sexual; dar, dacă nu era vorba decât de asta, atunci nu înţelegea de ce stârneşte o atracţie atât de violentă faţă de o anumită persoană şi nu faţă de alta. Era ceva irezistibil; mintea nu se putea lupta cu acest lucru; prietenia, recunoştinţa, interesul erau neputincioase în comparaţie cu el. Pentru că, din punct de vedere sexual, nu reuşise s-o atragă pe Mildred, nimic din ceea ce făcea el nu avea niciun efect asupra ei. Această idee îl revoltă; făcea ca natura umană să pară îngrozitoare; şi simţi deodată că inimile oamenilor au tot felul de ascunzişuri întunecoase. Pentru că Mildred se arătase indiferentă faţă de el, o socotise asexuată; înfăţişarea ei anemică şi buzele subţiri, corpul ei cu şoldurile înguste şi pieptul plat, placiditatea ei, toate acestea îi întăreau presupunerea; şi totuşi, ea era capabilă de pasiuni vulcanice care o determinau să rişte totul pentru a şi le satisface. Nu înţelesese niciodată aventura ei cu Emil Miller; i se păruse cu totul surprinzătoare pentru Firea ei şi ea nu fusese niciodată în stare să i-o explice; dar acum, după ce o văzuse cu Griffiths, ştia că exact acelaşi lucru se întâmplase şi atunci; fusese luată pe sus de o dorinţă mistuitoare. Încercă să descopere ce anume calităţi aveau aceşti doi bărbaţi de putuseră exercita o atracţie atât de stranie asupra ei. Amândoi manifestau o înclinaţie vulgară spre glumă, care-i gâdila lui Mildred simţul ieftin al umorului, amândoi aveau o fire oarecum ordinară; dar poate că ceea ce o cucerise la ei fusese aerul puternic de mascul, o caracteristică predominantă la amândoi, şi care se vedea de la o poştă. Mildred tânjea după o spoială ieftină de rafinament; se scutura înfiorată în faţa realităţilor vieţii, în special cele referitoare la viaţa sexuală, socotea funcţiile fiziologice drept indecente, folosea tot felul de eufemisme pentru obiectele banale şi întotdeauna alegea un cuvânt complicat în locul unuia simplu, socotindu-l de bon-ton; brutalitatea acestor bărbaţi era ca un bici care-i lovea umerii slabi şi ea tresărea înfiorată de o durere voluptuoasă.

Într-o singură privinţă luase Philip o hotărâre definitivă. N-avea în niciun caz să se mai întoarcă în locuinţa unde suferise atâtea chinuri. Îi scrisese proprietăresei ca să-i dea preavizul necesar. Voia să aibă în jurul lui numai lucruri care-i aparţineau. Se hotărî să închirieze camere nemobilate; ar fi fost mai plăcut şi scăpa şi mai ieftin; acest aspect trebuia luat urgent în considerare, pentru că, în ultimele optsprezece luni, cheltuise aproape şapte sute de lire. Acum trebuia să facă o economie cât se poate de severă. Din când în când, se gândea la viitor cuprins de panică; făcuse o prostie cumplită cheltuind atâţia bani cu Mildred; dar ştia că, dacă s-ar afla din nou în aceeaşi situaţie, tot aşa ar proceda. Uneori se amuza la gândul că prietenii lui – pentru că avea o faţă care nu exprima foarte viu sentimentele şi mişcările destul de lente – îl considerau un om hotărât, încăpăţânat şi calm. Îl socoteau un om raţional şi-i lăudau înţelepciunea; dar el ştia că expresia lui placidă nu-i altceva decât o mască adoptată inconştient, care avea acelaşi rol ca şi culoarea de camuflaj a fluturilor; şi se mira singur ce lipsit de voinţă este. I se părea că până şi cea mai slabă emoţie îl poate doborî la pământ, ca o frunză în bătaia vântului, şi când era cuprins de pasiune îşi pierdea şi ultima frântură de putere. N-avea nici pic de stăpânire de sine. Părea doar că o posedă, pentru că se arăta indiferent faţă de multe dintre lucrurile care-i mişcau pe alţii.

Medită cu oarecare ironie asupra filozofiei pe care şi-o construise singur, fiindcă nu-i fusese de prea mult folos în conjunctura prin care trecuse; şi se întrebă dacă gândurile îl ajută cu adevărat pe om în vreuna dintre problemele critice ale vieţii; lui i se părea mai degrabă că e purtat de colo până colo de o putere care, deşi lăuntrică, îi e străină şi care-l împinge din urmă ca acea suflare de vânt a iadului care-i mâna pe Paolo şi Francesca[212] mereu înainte. Se gândea la ce o să facă, dar, când sosea timpul să acţioneze, se trezea, fără să ştie de ce, neputincios, pradă

[212] Paolo Malatesta şi Francesca da Rimini, amanţi damnaţi care apar în *Infernul* lui Dante (Cântul V).

instinctelor şi emoţiilor. Se purta de parcă ar fi fost o maşină acţionată de două forţe – mediul şi propria sa personalitate; raţiunea lui era un martor din afară, care observa realităţile, dar n-avea capacitatea de a interveni; era ca zeii aceia ai lui Epicur, care vedeau faptele oamenilor din înălţimile empiree unde se aflau, dar nu aveau nicidecum puterea de a schimba măcar o fărâmă din tot ceea ce se întâmpla.

Capitolul LXXIX

Philip se duse la Londra cu vreo două zile înainte de începutul semestrului ca să-şi caute o locuinţă. Umblă pe toate străzile din preajma podului Westminster, dar îl dezgustă mizeria de acolo; în cele din urmă, găsi o casă în cartierul Kennington care avea o înfăţişare liniştită, de modă veche. Îţi amintea puţin de Londra pe care o cunoştea Thackeray pe partea aceea a Tamisei. Iar pe Kennington Road – pe care trebuie să fi trecut trăsura impozantă a familiei Newcome[213] când îi ducea spre apusul Londrei – platanii începuseră să înfrunzească. Casele de pe strada aleasă de Philip aveau în general două caturi şi la mai toate ferestrele erau afişe de închiriat. Bătu la o uşă unde scria că se închiriază camere nemobilate şi o femeie tăcută şi austeră îi arătă patru cămăruţe dintre care într-una se aflau o plită şi o chiuvetă. Cerea o chirie de nouă şilingi pe săptămână. Philip n-avea nevoie de atâtea camere, dar chiria era mică şi el dorea să se instaleze cât de curând. O întrebă pe proprietăreasă dacă ar putea să-i facă ea curăţenie şi să-i pregătească micul dejun, dar ea îi răspunse că are şi aşa prea multe treburi pe cap; Philip fu destul de încântat când ea îi dădu să înţeleagă că nu vrea să aibă prea mult de-a face cu el, ci numai să-şi primească

[213] *Familia Newcome* – roman scris de William Makepiece Thackeray (1811–1863) în 1833.

chiria. Proprietăreasa îi spuse că, dacă întreabă la băcanul din colţ unde era şi un oficiu poştal, poate afla adresa unei femei dispuse să-i vadă de casă.

Philip avea puţină mobilă pe care o strânsese eu timpul – un fotoliu pe care-l cumpărase la Paris, o masă, câteva desene şi covoraşul persan pe care i-l dăduse Cronshaw. Unchiul său îi oferise un pat pliant care, întrucât acuma nu mai dădea camere cu chirie în august, nu-i mai făcea trebuinţă; şi, cu zece lire, Philip îşi cumpără şi celelalte lucruri de care avea nevoie. Mai cheltui zece şilingi ca să-şi pună un tapet gălbui în camera pe care avea să şi-o transforme în salonaş; pe pereţii ei atârnă o schiţă primită de la Lawson – o vedere de pe Quai des Grands Augustins şi o fotografie cu *Odalisca* lui Ingres şi alta cu *Olympia* lui Manet, pe care le contempla la Paris în timp ce se bărbierea. Ca să-şi amintească de vremurile în care şi el practicase arta, mai puse pe pereţi şi o schiţă în cărbune reprezentând pe tânărul spaniol Miguel Ajuria; era cea mai bună lucrare pe care o făcuse vreodată – un nud de bărbat cu pumnii strânşi, cu picioarele înfipte cu remarcabilă vigoare în pământ şi cu chipul acela hotărât care-l impresionase pe vremuri; cu toate că, odată cu trecerea timpului, Philip vedea foarte bine defectele operei sale, iar împrejurările cu care era asociată îl făceau s-o privească cu îngăduinţă. Se întrebă ce s-o mai fi ales de Miguel. Nimic nu e mai îngrozitor decât să-i vezi pe cei lipsiţi de talent alergând în căutarea artei. Poate că, istovit de ruşine, foame şi boală îşi sfârşise zilele în vreun spital sau, într-un acces de disperare, şi-o fi căutat moartea în vârtejurile Senei; dar poate, cu nestatornicia sa meridională, renunţase de bunăvoie la luptă şi acum se angajase conţopist undeva la Madrid şi îşi folosea retorica lui înflăcărată în politică şi la coride.

Philip îi pofti pe Lawson şi pe Hayward să-i vadă noua locuinţă şi, când veniră, unul îi aduse o sticlă cu whisky, iar celălalt pate de ficat; Philip fu încântat când prietenii îl lăudară pentru gustul de care dăduse dovadă. L-ar fi invitat şi pe agentul de bursă scoţian, dar, neavând decât trei

scaune, putea primi doar un număr limitat de musafiri. Lawson ştia că Philip se împrietenise cu Norah Nesbit prin intermediul lui şi acum pomeni că a întâlnit-o din întâmplare cu câteva zile mai înainte.

— M-a întrebat ce mai faci.

Philip roşi când auzi de Norah (nu se putuse dezbăra de obiceiul neplăcut de a roşi când era stânjenit) şi Lawson îl privi cam ironic. Întrucât stătea mai tot anul la Londra, Lawson se adaptase atât de mult mediului înconjurător, încât umbla cu părul scurt, se îmbrăca cu un costum curat de serj şi purta pălărie tare.

— După cât am înţeles, s-a terminat totul între voi, zise el.

— N-am mai văzut-o de luni de zile, îi răspunse Philip.

— Arăta destul de drăguţ. Purta o pălărie foarte elegantă, cu o mulţime de pene de struţ. Bănuiesc că-i merge destul de bine.

Philip schimbă vorba, dar continuă să se gândească la Norah şi, după un răstimp, când conversaţia se îndreptase spre cu totul altceva, el întrebă brusc:

— Ţi s-a părut că Norah e supărată pe mine?

— Aş, de unde. A vorbit foarte frumos de tine.

— Mă bate gândul să-i fac o vizită.

— De ce nu? Doar n-o să te mănânce.

Philip se gândise adeseori la Norah. Când îl părăsise Mildred, primul lui gând fusese la Norah şi-şi spusese cu amărăciune că ea nu s-ar fi purtat aşa cu el niciodată. Simţise imboldul de a se duce la ea; putea conta cel puţin pe compătimire din partea ei; dar îi era ruşine; fusese întotdeauna bună cu el, iar el o tratase atât de urât.

„Măcar dacă aş fi avut atâta minte în cap încât să n-o părăsesc!” îşi zise el după plecarea lui Lawson şi a lui Hayward, în timp ce-şi fuma ultima pipă înainte de culcare.

Îşi aminti de ceasurile plăcute pe care le petreceau împreună în salonaşul intim din Piaţa Vincent, vizitele lor la galeriile de pictură, spectacolele văzute împreună şi serile încântătoare de conversaţie intimă. Îşi aminti câtă grijă îi purta ea sub toate raporturile şi cât interes manifesta

pentru toate preocupările lui. Îl iubise cu o dragoste blândă şi statornică ce depăşea simpla senzualitate şi avea ceva aproape matern; Philip ştiuse dintotdeauna că e un lucru preţios pentru care trebuia să le mulţumească zeilor din adâncul sufletului. Se hotărî să se arunce la picioarele ei şi să-i implore mila. Probabil că Norah a suferit cumplit, dar el simţea că e destul de mărinimoasă ca să-l ierte; era total incapabilă de răutate. Oare să-i scrie? Nu. Mai bine să dea buzna peste ea şi să se arunce la picioarele ei – ştia că la momentul respectiv timiditatea o să-l împiedice să facă un asemenea gest dramatic, dar aşa îi plăcea să-şi închipuie acum scena – şi să-i spună că, dacă îl primeşte înapoi, poate conta pentru totdeauna pe el. Se vindecase de boala îngrozitoare de care suferise, ştia cât de mult preţuieşte Norah şi acum putea să aibă încredere în el. Imaginaţia lui zbura către viitor. Parcă se şi vedea duminicile plimbându-se cu ea în barcă; avea s-o ducă la Greenwich (nu uitase nici acum excursia încântătoare făcută cu Hayward şi frumuseţea portului Londrei rămăsese în amintirea lui o comoară nepieritoare); iar în după-amiezile calde de vară, aveau să stea la taifas pe o bancă din Hyde Park; râdea în sinea lui amintindu-şi de sporovăială ei veselă care curgea ca un pârâiaş bolborosind pe pietricele, amuzantă, frivolă şi foarte vie. Chinurile prin care trecuse aveau să fie izgonite din mintea lui ca un vis urât.

Dar a doua zi, cam pe la ora ceaiului, când era aproape sigur c-o s-o găsească pe Norah acasă, curajul îl părăsi brusc tocmai când bătea la uşa ei. Oare era cu putinţă ca ea să-l ierte? Ar fi fost îngrozitor din partea lui s-o facă să-i fie silă de el. Uşa de jos i-o deschise o servitoare angajată ulterior epocii în care făcea vizite zilnice acolo; întrebă dacă doamna Nesbit e acasă.

— Vrei s-o întrebi dacă mă poate primi? Numele meu e Carey. Aştept aici.

Fata alergă pe scări şi peste o clipă coborî tropăind.

— Vă rog să poftiţi, domnule. La etajul doi, uşa din faţa scării.

— Ştiu, zise Philip cu un uşor zâmbet.

Urcă tremurând de emoţie. Bătu la uşă.

— Intră, strigă vocea veselă pe care o cunoştea atât de bine.

I se părea că-i spune să intre într-un tărâm al unei vieţi noi de tihnă şi fericire. Când păşi pragul, Norah îi ieşi în întâmpinare. Îi strânse mâna de parcă s-ar fi despărţit doar de o zi. Un bărbat care stătea pe un scaun se ridică în picioare.

— Domnul Carey – domnul Kingsford.

Profund dezamăgit că n-a găsit-o singură, Philip se aşeză şi începu să-l cântărească din ochi pe necunoscut. N-o auzise niciodată pe Norah pomenind numele acestuia, dar lui Philip i se păru că individul stă pe scaunul acela ca şi cum s-ar fi simţit la el acasă. Era un bărbat de patruzeci de ani, fără barbă, fără mustăţi, cu părul lung şi blond, pieptănat cu grijă şi cu pielea roşie şi ochii stinşi, obosiţi, caracteristici pentru bărbaţii blonzi care au trecut de prima tinereţe. Avea un nas borcănat şi gura lată, pomeţii obrajilor proeminenţi şi trupul greoi; era înalt şi bine legat.

— Mă întrebam ce-o mai fi cu tine, îi spuse Norah degajată ca de obicei. L-am întâlnit nu de mult pe domnul Lawson – nu ţi-a spus? – şi l-am informat că e timpul să vii să-mi faci o vizită.

Philip nu reuşi să descopere nici urmă de stânjeneală în înfăţişarea ei şi admiră uşurinţa cu care putea purta o conversaţie în care el se simţea foarte puţin în largul lui. Norah îi dădu o ceaşcă de ceai şi era pe punctul să-i pună zahăr în ea, când Philip o opri.

— Vai, ce proastă sunt! strigă ea. Era să uit.

Philip n-o crezu. Se gândi că probabil ea îşi aminteşte foarte bine că el nu bea niciodată ceaiul cu zahăr. Philip interpretă incidentul ca o dovadă a faptului că totuşi nonşalanţa ei era falsă.

Conversaţia pe care o întrerupsese Philip fu reluată şi curând el se simţi oarecum de prisos. Kingsford aproape că nu-l băga în seamă. Vorbea repede şi foarte bine, chiar cu puţin umor, deşi într-un fel cam dogmatic; se pare că era ziarist şi avea de spus câte ceva amuzant în orice problemă

pe care o pomenea cineva; dar pe Philip îl exaspera faptul că se trezea mereu lăsat în afara conversaţiei. Era hotărât să rămână la Norah şi după plecarea străinului. Se întrebă dacă acesta o admiră. Pe vremuri Norah vorbise adesea cu Philip despre bărbaţii care voiau să flirteze cu ea şi râseseră împreună de ei. Philip încercă să abată conversaţia către lucruri de care nu ştiau decât el şi Norah, dar, de fiecare dată, ziaristul se amesteca şi izbutea să întoarcă din nou firul discuţiei spre lucruri care-l reduceau pe Philip la tăcere. Philip începu să se supere puţin pe Norah pentru că, la urma urmei, era imposibil ca ea să nu-şi dea seama că e pus într-o situaţie ridicolă; poate că nu făcea însă decât să profite de această situaţie pentru a se răzbuna pe el şi acest gând îl făcu să-şi recapete buna dispoziţie. Dar, în cele din urmă, ceasul bătu şase şi Kingsford se ridică.

— Trebuie să plec, zise el.

Norah îi dădu mâna şi-l însoţi până pe scări. Închise uşa în urma ei şi rămaseră câteva minute afară pe palier. Philip se întrebă despre ce vorbesc.

— Cine e domnul Kingsford? întrebă Philip vesel la întoarcerea ei.

— A, e directorul uneia dintre revistele lui Harmsworth. În ultima vreme au publicat o mulţime de lucrări de-ale mele.

— Mă temeam că nu se mai dă dus.

— Îmi pare bine că ai rămas. Voiam să vorbesc cu tine.

Se cuibări în fotoliul cel mare, trăgându-şi picioarele sub ea, lucru pe care i-l permitea pe deplin statura ei micuţă, şi-şi aprinse o ţigară. Philip zâmbi văzând-o că îşi ia atitudinea care-l amuzase întotdeauna.

— Arăţi exact ca o pisică.

Norah îl fulgeră cu privirea ochilor ei negri frumoşi.

— Chiar că ar trebui să mă dezvăţ de năravul ăsta. E absurd să te porţi ca un copil când ai vârsta mea, dar ce să fac? Mi-e foarte comod să stau turceşte.

— E tare plăcut să mă aflu iarăşi în camera asta, zise Philip fericit. Nici nu ştii cât de mult i-am dus dorul.

— De ce Dumnezeu n-ai venit mai de mult? întrebă ea vesel.

— Mi-a fost frică, răspunse Philip roşind.

Norah îl privi cu blândeţe. Buzele ei schiţară un zâmbet încântător.

— Nu era cazul.

Philip şovăi o clipă. Inima îi bătu mai repede.

—-Ţi-aduci aminte de ultima dată când ne-am văzut? M-am purtat îngrozitor de urât cu tine. Mi-e foarte ruşine de ce-am făcut.

Norah îl privi îndelung, dar nu-i răspunse. Philip începea să-şi piardă capul; i se părea că a pornit într-o misiune de a cărei josnicie îşi dădea seama abia acum. Ea nu-l ajuta deloc, aşa că abia izbuti să bolborosească brusc:

— Ai să poţi vreodată să mă ierţi?

Apoi îi spuse într-un iureş că Mildred l-a părăsit şi că a fost atât de nefericit, încât era mai-mai să se sinucidă. Îi povesti tot ce se întâmplase între ei, îi vorbi de naşterea copilului, de întâlnirea dintre Mildred şi Griffiths, despre prostia lui cumplită, despre încrederea pe care a avut-o şi decepţia înfiorătoare pe care a suferit-o. Îi spuse cât de des s-a gândit la bunătatea şi la dragostea ei şi cât de amarnic regreta că a irosit-o; ori de câte ori se aflase în preajma ei nu avusese parte decât de bucurii şi acum ştia cât de mult valorează o femeie ca ea. Răguşise de emoţie. Uneori îi era aşa de ruşine de ceea ce spunea încât ţinea ochii în pământ când vorbea. I se schimonosise faţa de durere, şi totuşi simţea o mare uşurare vorbindu-i. Într-un târziu sfârşi. Se trânti la loc în fotoliu, istovit, şi aşteptă. Nu-i ascunsese nimic, ba chiar, înjosindu-se, se străduise să se prezinte drept o fiinţă mai vrednică de dispreţ decât fusese de fapt. Se mira că ea nu vorbeşte şi, în cele din urmă, ridică ochii. Norah nu se uita la el. Era albă la faţă ca hârtia şi părea adâncită în gânduri.

— N-ai nimic să-mi spui?

Norah tresări şi se împurpură la faţă.

— Mă tem că ai suferit cumplit, zise ea. Îmi pare tare rău pentru tine.

Părea că e gata să continue, dar apoi se opri şi Philip aşteptă iar. În cele din urmă, Norah vorbi cu un efort vizibil.

— M-am logodit cu domnul Kingsford.

— De ce nu mi-ai spus de la început? strigă el. Nu trebuia să mă laşi să mă umilesc în faţa ta.

— Iartă-mă, te rog, dar nu te-am putut opri... L-am cunoscut curând după ce tu – Norah părea să caute o expresie care să nu-l jignească – mi-ai spus că ţi s-a întors prietena. O vreme am fost foarte nenorocită, iar el a fost extrem de drăguţ cu mine. Ştia că m-a făcut cineva să sufăr, bineînţeles că habar n-are că e vorba de tine, şi zău dacă ştiu cum m-aş fi descurcat fără el. Şi deodată am simţit că nu mai pot să muncesc, să muncesc, să muncesc la infinit; eram tare obosită, mă simţeam bolnavă. I-am vorbit despre soţul meu. S-a oferit să-mi dea banii necesari pentru a obţine divorţul, dacă accept să mă căsătoresc cu el de îndată ce voi putea. Mi-a spus că are o slujbă foarte bună şi n-o să mai trebuiască să lucrez. Ţine atât de mult la mine şi îi place să mă protejeze. Am fost foarte înduioşată. Şi acum am ajuns să ţin şi eu foarte, foarte mult la el.

— Deci ai obţinut divorţul? întrebă Philip.

— Am obţinut hotărârea provizorie. O să devină definitivă în iulie şi imediat după aceea o să ne căsătorim.

O vreme Philip nu mai spuse nimic.

— Îmi pare rău că m-am făcut de râs în halul ăsta, mormăi el în cele din urmă.

Se gândea la lunga şi umilitoarea lui confesiune. Norah îl privi ciudat,

— De fapt, n-ai fost niciodată îndrăgostit de mine.

— Nu e prea plăcut să fii îndrăgostit.

Dar Philip îşi revenea întotdeauna repede şi, de data aceasta, ridicându-se şi întinzându-i mâna, îi spuse:

— Îţi doresc multă fericire. La urma urmei, e cel mai bun lucru care ar fi putut să ţi se întâmple.

Când îi dădu mâna iar el i-o ţinu un timp într-a lui, privirea ei era visătoare şi tandră.

— Sper c-o să mai vii să mă vezi, nu?

— Nu, răspunse el clătinând din cap. Ţi-aş invidia prea mult fericirea.

Se îndepărtă încet de casa ei. În fond, ea avea dreptate

când spunea că n-a iubit-o niciodată. Era dezamăgit, chiar iritat, dar nu atât inima îi era rănită, cât orgoliul. De asta îşi dădea seama şi el. Iar curând înţelese că zeii i-au jucat o festă foarte frumoasă şi râse şi el pe socoteala lui, dar fără veselie. Nu era prea comod să ai darul de a te amuza de propria ta absurditate.

Capitolul LXXX

În cele trei luni care urmară, Philip studie materiile noi. Gloata informă care intrase la Şcoala de Medicină eu vreo doi ani mai înainte se cam subţiase între timp; unii abandonaseră spitalul, constatând că examenele sunt mult mai greu de trecut decât se aşteptaseră ei; alţii fuseseră retraşi de părinţii lor care nu prevăzuseră cât de costisitoare va fi viaţa la Londra, iar alţii se orientaseră către alte profesii. Un tânăr pe care-l cunoştea Philip născocise un plan ingenios pentru a face rost de bani; cumpărase lucruri de la solduri şi le amanetase, dar curând descoperise că e mai rentabil să amanetezi lucruri cumpărate pe credit, şi la spital se stârnise oarecare zarvă când numele lui fusese citat în cadrul unei anchete poliţieneşti. Fusese eliberat pe cauţiune, după care urmaseră asigurări din partea unui părinte hărţuit că va avea grijă de el şi tânărul plecase peste mări şi ţări în colonii. Imaginaţia altuia, un băiat care nu mai fusese niciodată la oraş, căzuse pradă atracţiei music-hall-urilor şi barurilor; îşi petrecea timpul printre clienţii hipodromurilor – turişti maniaci, vânzători de ponturi şi antrenori şi acum devenise ajutorul unui *bookmaker*[214]. Philip îl văzuse o dată într-un local de lângă Piccadilly Circus într-o haină strânsă pe talie şi cu o pălărie maro cu boruri largi. Un al treilea, care cânta şi mima foarte bine şi înregistrase succese la spectacolele de amatori ale

[214] Agent care înregistrează pariurile la cursele de cai.

Şcolii Medicale imitându-i pe nişte comici vestiţi, renunţase la spital şi se angajase într-o trupă de operetă. Altul, care-l interesa pe Philip datorită manierelor sale ciudate şi felului său de a vorbi, plin de interjecţii – ceea ce sugera că e incapabil de orice emoţie profundă – simţise că se înăbuşă printre casele Londrei. Slăbea văzând cu ochii în spaţiile închise şi sufletul, pe care nu ştia că-l are, se lupta ca o vrăbiuţă strânsă în pumnul cuiva, gâfâind speriată şi cu inima zvâcnindu-i agitată; tânjea după cerul descoperit şi după plaiurile întinse, singuratice, în care-şi petrecuse copilăria; şi, într-o bună zi, plecase între două prelegeri, fără să spună nimănui un cuvânt, iar când prietenii mai auziră despre el aflară că renunţase la medicină şi că lucrează la o fermă.

Philip urma acum cursuri de medicină şi de chirurgie. În unele dimineţi făcea practică, pansând bolnavii de la o policlinică, fiind bucuros că mai poate câştiga ceva bani şi totodată învăţând să mânuiască stetoscopul şi să asculte pacienţii la plămâni. De asemenea, învăţă să prepare medicamente. În iulie urma să dea examen la farmacologie şi se distra jucându-se cu diverse ingrediente, preparând doctorii, făcând pilule şi amestecând tot soiul de alifii. Căuta cu aviditate orice lucru din care putea afla aspecte noi despre viaţa oamenilor.

Odată îl văzu din depărtare pe Griffiths, dar, ca să nu-şi dea osteneala de a se face că nu-l cunoaşte, îl ocoli. La început, Philip se simţea puţin stânjenit când se întâlnea cu prietenii lui Griffiths – dintre care unii se împrieteniseră între timp şi cu el – căci îşi dădea seama că ei ştiu de cearta lor şi presupunea că motivul le este la fel de bine cunoscut. Unul dintre aceştia, un băiat tare înalt, eu capul mic şi cu un aer placid, Ramsden pe nume, care era un admirator credincios al lui Griffiths şi-i imita îmbrăcămintea, încălţămintea, gesturile şi felul de a vorbi, îi spuse lui Philip că Griffiths a fost foarte jignit pentru că nu i-a răspuns la scrisoare. Voia să se împace cu el.

— Te-a rugat el să-mi transmiţi acest mesaj?

— A, nu. Îţi spuneam toate astea din proprie iniţiativă,

zise Ramsden. Îi pare grozav de rău de ce a făcut şi zice că tu te-ai purtat întotdeauna straşnic cu el. Sunt convins că i-ar părea bine să se împace. Nu vine la spital pentru că i-e frică să nu se întâlnească cu tine şi bănuieşte că tu te-ai face că nu-l cunoşti.

— Chiar aşa.

— Ei, ştii, tocmai de-aia e tare nefericit.

— Eu unul pot suporta suficient de bine mica supărare pe care o simte, zise Philip.

— El ar fi în stare să facă orice ca să se împace cu tine.

— Ce comportament copilăresc şi isteric! La urma urmei, ce-i pasă? Eu sunt o persoană total lipsită de importanţă şi el se poate descurca perfect şi fără tovărăşia mea. Pe mine nu mă mai interesează Griffiths.

Ramsden îl socoti pe Philip aspru şi rece. Făcu o pauză de câteva clipe, privindu-l cu un aer perplex.

— Harry ar fi dat nu ştiu ce numai să nu fi avut de-a face cu femeia aceea.

— Serios? întrebă Philip.

Era foarte satisfăcut de faptul că poate vorbi atât de indiferent. Nimeni n-ar fi avut de unde ghici cât de tare îi bătea inima. Murea de nerăbdare să-l audă pe Ramsden continuând.

— Bănuiesc că ţie ţi-a trecut de tot, nu?

— Mie? întrebă Philip. Bineînţeles.

Încetul cu încetul, află povestea relaţiilor dintre Mildred şi Griffiths. O ascultă zâmbind, afectând un calm care-l inducea total în eroare pe interlocutorul lui cam prostuţ. Weekendul pe care-l petrecuse cu Griffiths la Oxford avusese darul de a-i aprinde şi mai tare pasiunea lui Mildred, în loc să i-o stingă; şi când Griffiths plecă acasă, Mildred se hotărî să mai rămână câteva zile la Oxford pentru că fusese atât de fericită acolo, lucru atipic pentru ea. Simţea că nimic n-o poate determina să se întoarcă la Philip, care îi producea silă. Griffiths fu puţin uluit de vâlvătaia pe care o aprinsese, întrucât lui cele două zile petrecute cu ea la ţară i se păruseră cam plictisitoare; şi el nu ţinea deloc să transforme un episod amuzant într-o

legătură obositoare. Mildred îi smulse făgăduiala că-i va scrie, şi cum Griffiths era un om cinstit şi cumsecade, de o politeţe înnăscută şi dornic de a se face agreabil tuturor, când ajunse acasă îi scrise lui Mildred o scrisoare lungă şi încântătoare. Ea îi răspunse cu un teanc de pagini – fraze pasionate, dar stângace, prost scrise şi vulgare, pentru că nu avea deloc darul exprimării; scrisoarea îl plictisi pe Griffiths şi când a doua zi primi alta şi a treia zi încă una, începu să i se pară că dragostea ei nu mai e măgulitoare, ci de-a dreptul alarmantă. Nu-i răspunse, şi Mildred îl bombardă eu telegrame, întrebându-l dacă e bolnav şi dacă a primit scrisorile ei; îi spunea că tăcerea lui o îngrijorează cumplit. Griffiths se văzu silit să-i scrie, dar căută să-şi formuleze răspunsul cât mai neutru şi degajat cu putinţă, fără să o jignească cumva; o rugă din suflet să nu-i mai telegrafieze pentru că era greu să-i explice acest fapt mamei lui, o persoană de modă veche, pentru care o telegramă reprezenta încă şi acum un eveniment care te face să tremuri. Mildred îi răspunse cu poşta următoare că trebuie neapărat să-l vadă şi-şi anunţă intenţia de a amaneta diverse lucruri (Philip îi dăduse cadou de nuntă o trusă de toaletă pe care putea obţine opt lire) pentru a putea veni să locuiască în târgul situat la câţiva kilometri de satul în care tatăl lui îşi avea cabinetul. Această idee îl sperie pur şi simplu pe Griffiths; de data asta recurse el la firele de telegraf pentru a-i spune că în ruptul capului nu trebuie să facă una ca asta. Îi făgădui că o va anunţa de îndată ce va veni la Londra şi, la sosirea lui, constată că ea s-a şi interesat de el la spitalul unde era angajat. Lucrul ăsta îi displăcu şi, când o văzu, îi spuse lui Mildred că sub nicio formă nu trebuie să mai dea pe acolo; iar acum, după o despărţire de trei săptămâni, îşi dădea seama că fără doar şi poate fata îl plictiseşte; se întreba cine-l pusese să-şi bată capul cu ea şi se hotărâse să rupă legătura de îndată ce va fi posibil. De felul lui avea oroare de certuri şi nici nu voia să îndurereze pe nimeni; totodată însă, avea alte lucruri de făcut şi era absolut decis să nu-i permită lui Mildred să se ţină scai de el. Când o întâlnea, Griffiths se

arăta simpatic, vesel, amuzant şi afectuos; inventa scuze verosimile pentru absenţa lui îndelungată; dar, de fapt, se străduia din răsputeri s-o evite. Când îl silea să-şi dea întâlnire cu ea, el îi trimitea în ultimul moment o telegramă ca s-o amâne; iar proprietăreasa lui (primele trei luni de la angajare nu trebuia să locuiască în spital, ci într-o locuinţă proprie) avea ordin să spună că e plecat ori de câte ori îl căuta Mildred. Mildred începu să-i aţină calea pe stradă şi, întrucât îşi dădea seama că l-a aşteptat ceasuri întregi să iasă din spital, Griffiths o consola cu câteva cuvinte agreabile şi prietenoase şi o ştergea ca scăpat din puşcă, pretextând că are o treabă. Griffiths căpătă o abilitate deosebită de a se strecura pe furiş din spital. Odată, când se întoarse acasă la miezul nopţii, văzu o femeie stând în picioare lângă gardul curţii şi, bănuind despre cine e vorba, se duse la Ramsden şi se rugă de el să-i improvizeze un culcuş; a doua zi, proprietăreasa îi spuse că Mildred a stat ceasuri întregi în prag plângând de mama focului şi că, până la urmă, ea s-a văzut silită să-i spună că dacă nu pleacă o să cheme jandarmul.

— Ascultă-mă pe mine, bătrâne, zise Ramsden, mulţumeşte-i lui Dumnezeu c-ai scăpat. Harry zice că dacă i-ar fi trecut măcar o clipă prin minte că tipa o să devină un asemenea crampon, ar fi dat-o dracului de la bun început.

Philip încercă să şi-o imagineze şezând toată noaptea pe pragul acela. Parcă-i vedea faţa când a ridicat privirea stinsă spre proprietăreasa care o izgonea.

— Mă întreb ce-o fi făcând Mildred acum.

— A, slavă Domnului, şi-a găsit o slujbă undeva şi asta o mai strânge de pe drumuri.

Ultimul lucru pe care-l află cam pe la sfârşitul semestrului de primăvară era că, în cele din urmă, politeţea lui Griffiths fusese măcinată complet de exasperarea acestei urmăriri neîncetate. Îi spusese lui Mildred că el s-a săturat până în gât de atâta pisălogeală şi că ar face mai bine să se care de acolo şi să nu-i mai bată capul.

— Altceva ce putea să facă? zise Ramsden. Începuse să se îngroaşe râu gluma.

— Vasăzică totul s-a sfârşit? întrebă Philip.

— A, n-a mai văzut-o de zece zile. Ştii, Harry e grozav în felul cum izbuteşte să se descotorosească de ţipe. Asta a fost cea mai grea bătălie pe care a trebuit s-o dea în viaţa lui, dar, până la urmă, tot a ieşit el basma curată.

Apoi Philip nu mai auzi nimic despre Mildred. Se topise în imensa masa anonimă a populaţiei londoneze.

Capitolul LXXXI

La începutul semestrului de iarnă, Philip căpătă un post de extern la un dispensar. Erau trei medici secundari care veneau cu schimbul de câteva ori pe săptămână să se ocupe de pacienţi, şi Philip se înscrise la doctorul Ţyrell, care se bucura de multă simpatie în rândul studenţilor, aşa că aceştia se băteau să lucreze cu el. Era un bărbat înalt şi subţirel de vreo treizeci şi cinci de ani, eu un cap foarte mic, cu părul roşu tuns scurt şi cu ochi albaştri bulbucaţi; obrajii îi erau stacojii. Vorbea frumos, cu un glas plăcut, era mare amator de glume uşoare şi se purta frumos cu toată lumea. Era un om de succes, avea o clientelă imensă şi perspectiva de a fi ridicat la rangul de cavaler. Din obişnuinţa relaţiilor cu studenţii şi cu săracii, căpătase un aer protector, iar practica îndelungată în tratarea bolnavilor îi dădea condescendenţa jovială a omului sănătos care, pentru unii doctori, devine un fel de deformaţie profesională. Îi făcea pe pacienţi să se simtă ca nişte elevi în faţa unui profesor bonom; boala nu era decât o mică poznă absurdă care putea doar să te amuze şi nicidecum să te supere.

Studenţilor li se cerea să vină zilnic la dispensar să vadă bolnavii şi să obţină de la ei cât mai multe date necesare diagnosticării; dar, în zilele în care făceau de serviciu, îndatoririle lor erau ceva mai precise. Pe vremea aceea, dispensarul Spitalului Sf. Luca avea trei camere care

comunicau între ele şi o sală de aşteptare imensă şi întunecată cu stâlpi masivi şi bănci lungi de lemn. Aici aşteptau pacienţii după ce căpătau la prânz bonuri de consultaţii, ţinând în mână sticle şi borcănaşe pentru alifii, şi stăteau în şiruri lungi, unii murdari şi zdrenţăroşi, alţii îmbrăcaţi destul de decent, aşezaţi în întunecimea acelei camere – bărbaţi şi femei de toate vârstele şi chiar şi copii – alcătuiau un tablou straniu, deprimant. Îţi aminteau de gravurile amare ale lui Daumier[215]. Toate încăperile erau vopsite la fel – într-un roz pal cu o dungă castanie; miroseau puternic a dezinfectant, care, către seară, se amesteca din ce în ce mai tare cu duhoarea ordinară a trupurilor omeneşti. Prima cameră era cea mai mare şi în mijlocul ei se aflau o masă şi un scaun de birou pentru medic; de ambele părţi ale ei erau două măsuţe ceva mai joase; la una dintre ele stătea internul, iar la cealaltă externul care scria „condica” în ziua respectivă. Era un registru imens în care se treceau numele, vârsta, sexul, profesia pacientului şi boala de care suferea.

La unu şi jumătate venea internul, suna clopoţelul şi spunea omului de serviciu să-i poftească mai întâi pe pacienţii mai vechi. Aceştia erau întotdeauna foarte numeroşi, iar internul trebuia să-i examineze pe cât mai mulţi dintre ei până când venea doctorul Tyrell la ora două. Internul cu care lucra Philip era un omuleţ spilcuit şi extrem de conştient de importanţa propriei persoane; se purta condescendent cu externii şi îşi manifesta deschis resentimentul faţă de familiarităţile studenţilor mai vârstnici care fuseseră în generaţie cu el şi nu-l tratau cu tot respectul pe care socotea el că-l reclamă actuala lui situaţie. Începea să dea consultaţii ajutat de un extern. Pacienţii intrau şuvoi. Întâi veneau bărbaţii. Cei mai mulţi sufereau de bronşită cronică – „o tuse afurisită şi seacă”; unul se ducea la intern, iar celălalt la extern, înmânându-le bonurile de intrare: dacă le mergea mai bine, se scria pe ele: „Continuă tratamentul paisprezece zile” şi ei plecau la farmacie cu sticlele sau borcănaşele ca să primească

[215] Honoré Daumier (1808–1879), pictor şi gravor realist francez.

doctoria prescrisă pe încă două săptămâni. Unii dintre pacienţii sub tratament rămâneau mai la urmă ca să poată fi examinaţi chiar de medicul secundar, ceea ce însă nu izbuteau decât rareori să obţină; doar trei-patru căpătau această favoare, dacă starea lor părea să reclame atenţia medicului.

Doctorul Ţyrell intra cu mişcări repezite şi cu un aer vioi şi degajat. Îţi amintea oarecum de un clovn care dă buzna în arena circului strigând: „Uite, ne-am întors”. Atitudinea lui părea să spună: „Ce mai sunt şi prostiile astea cu boala? Lasă că te fac eu sănătos cât ai bate din palme”. Se aşeza pe scaun, întreba dacă îl aşteaptă câţiva pacienţi mai vechi, îi trecea repede în revistă privindu-i cu ochi pătrunzători şi, în timp ce discuta despre simptomele lor, mai trântea câte o glumă (de care toţi externii făceau un haz nebun), adresând-o internului care râdea şi el din toată inima, deşi avea aerul că e o obrăznicie din partea externilor să facă şi ei haz; apoi, doctorul Ţyrell spunea că ziua e frumoasă ori călduroasă şi suna ca să vină uşierul cu pacienţii noi.

Aceştia intrau pe rând şi se apropiau de masa la care era aşezat doctorul Ţyrell. Erau oameni şi bătrâni, şi tineri, şi între două vârste, majoritatea muncitori – docheri, camionagii, lucrători în fabrici, ospătari; dar unii, îmbrăcaţi curăţel, făceau parte dintr-o categorie evident superioară, vânzători din magazine, funcţionari comerciali şi alţii asemenea. Pe aceştia, doctorul Ţyrell îi privea bănuitor. Uneori purtau haine jerpelite ca să poată pretinde că sunt săraci; dar ochiul lui era destul de ager ca să împiedice ceea ce considera el o înşelătorie şi, din când în când, refuza să dea consultaţii oamenilor despre care socotea că ar putea foarte bine să plătească pentru asistenţa medicală. Femeile se făceau cel mai rău vinovate de asemenea fapte şi prefăcătoria lor era şi mai stângace. Unele îşi puneau o pelerină şi o fustă zdrenţăroasă, dar uitau să-şi scoată inelele de pe degete.

— Dacă-ţi dă mâna să porţi bijuterii, înseamnă că-ţi dă mâna să plăteşti şi un doctor. Spitalul e o instituţie filantropică, zicea doctorul Ţyrell.

Şi cu asta îi înapoia bonul de ordine şi striga să intre pacientul următor.

— Bine, dar am şi eu bon de consultaţie.

— Puţin îmi pasă de bonul dumitale. Du-te de aici. Nu ţi-e îngăduit să vii aici şi să răpeşti timpul necesar celor care sunt cu adevărat săraci.

Pacienta se retrăgea morocănoasă şi cu un aer încruntat.

— Probabil că o să scrie o scrisoare la ziar despre gravele greşeli săvârşite în administraţia spitalelor londoneze, spunea doctorul Ţyrell zâmbind, luând în mână bonul următor şi aruncându-i pacientului o privire pătrunzătoare.

Cei mai mulţi dintre bolnavi aveau impresia că spitalul e o instituţie de stat pentru care plăteau o cotă din impozitele lor, şi deci asistenţa medicală li se părea un drept pe care-l puteau reclama. Îşi închipuiau că doctorul care le acordă timpul său e plătit foarte gras.

Doctorul Tyrell îi dădea fiecărui extern să examineze câte un caz. Externii îşi duceau pacienţii într-o cameră alăturată – erau mai multe camere micuţe şi în fiecare se găsea o canapea capitonată cu stofa neagră din pâr de cal; puneau pacienţilor tot felul de întrebări, le ascultau plămânii şi bătăile inimii, le palpau ficatul, notau observaţiile lor pe fişa medicală, îşi formau o idee despre diagnostic şi apoi îl aşteptau pe doctorul Ţyrell să vină acolo. Doctorul venea urmat de un mic grup de studenţi, după ce termina de examinat pacienţii de sex masculin, şi fiecare extern citea eu glas tare foaia de observaţie. Doctorul îi mai punea câte va întrebări şi apoi îl examina şi el pe bolnav. Dacă era ceva interesant, studenţii puneau şi ei stetoscopul; aşa se întâmpla că puteai vedea câte un bolnav cu câte două-trei stetoscoape pe piept şi tot atâtea pe spate, în timp ce alţi studenţi aşteptau nerăbdători să-l asculte şi ei. Pacientul stătea în mijlocul lor puţin stânjenit, dar şi încântat într-o oarecare măsură că se află în centrul atenţiei, şi asculta şi el fără să înţeleagă mare lucru. În timp ce doctorul Ţyrell discuta volubil cazul, unii studenţi aplicau din nou stetoscopul pentru a recunoaşte foşnetul sau crepitaţia descrise de doctor, iar apoi pacientului i se spunea să se

îmbrace.

După ce se termina examinarea diferitelor cazuri, doctorul Ţyrell se întorcea în sala mare şi se aşeza din nou la masa lui, îl întreba pe studentul care se întâmpla să stea mai aproape de el ce i-ar prescrie pacientului pe care tocmai l-a examinat. Studentul sugera o doctorie sau alta.

— Serios? comenta doctorul Tyrell. Ei, în orice caz, ăsta ar fi un lucru destul de original. Dar mă tem că trebuie să chibzuim mai bine.

Glumele lui îi făceau întotdeauna pe studenţi să râdă, şi, clipind amuzat de propriul său umor scânteietor, doctorul prescria alt medicament decât propusese studentul. Când erau două cazuri identice şi studentul propunea tratamentul prescris de doctor pentru cel dintâi, doctorul Tyrell îşi punea la contribuţie toată inventivitatea pentru a născoci altceva. Uneori, ştiind că cei de la farmacie muncesc până cad din picioare şi că preferă să le dea bolnavilor doctoriile gata preparate, după reţetele bune ale spitalului pe care o experienţă îndelungată le dovedise atât de utile, se distra scriind o prescripţie cât mai complicată.

— Ia să-i dăm noi ceva de făcut farmacistului. Dacă recomandăm *mist. alb.*[216], o să-şi piardă complet calificarea.

Studenţii râdeau şi doctorul îşi rotea privirile asupra lor savurând efectul glumei lui. Apoi suna şi, când portarul băga capul pe uşă, îi spunea:

— Adu, te rog, femeile bătrâne.

Se lăsa pe speteaza scaunului şi sporovăia cu internul în timp ce portarul mâna înăuntru bolnavele mai vârstnice. Intrau şiruri de celibatare anemice cu breton şi cu buzele palide, care nu puteau mistui hrana proastă şi insuficientă; cucoane vârstnice, grase sau slabe, îmbătrânite înainte de vreme pentru că născuseră mulţi copii, unele chinuite toată iarna de tuse; femei care sufereau ba de cutare, ba de cutare. Doctorul Tyrell şi cu internul le treceau în revistă cât ai bate din palme. Timpul se scurgea repede şi aerul din sala de consultaţii era din ce în ce mai apăsător. Doctorul

---

[216] Prescurtarea de la *mistura alba* (lat.); mixtură albă, emulsie de opiu, prescrisă pe vremuri ca sedativ.

se uita la ceas.

— Sunt multe paciente noi astăzi? întreba el.

— Mă tem că da, zicea internul.

— Ei, ar fi cazul să le primim atunci. Continui dumneata cu bătrânele.

Intrau. La bărbaţi, cele mai obişnuite tulburări se datorau abuzului de alcool, dar, la femei, pricina era hrana proastă. Pe la ora şase terminau. Philip, istovit de atâta stat în picioare, sufocat de aerul rău şi de eforturile făcute, pornea cu ceilalţi externi către Şcoala de Medicină, unde luau ceaiul. Munca aceasta i se părea pasionantă. Vedea acolo omenirea sub forma ei cea mai crudă, ca un material pe care-l prelucra artistul; şi Philip simţea un fior ciudat când îi trecea prin minte că joacă rolul sculptorului şi că pacienţii sunt ca lutul în mâinile lui. Dând amuzat din umeri, îşi amintea de viaţa lui de la Paris, absorbită de culori, tonuri, valoraţie şi câte altele, cu scopul de a produce lucruri frumoase; contactul direct cu oamenii îi dădea un fior al puterii pe care nu-l cunoscuse până atunci. Era veşnic palpitant să le privească feţele şi să-i audă vorbind; fiecare dintre ei venea cu particularităţile lui, unii târându-şi urât picioarele, alţii cu un mers puţin împiedicat, unii cu paşi greoi şi înceţi, alţii călcând timid. Adeseori le puteai ghici meseria după înfăţişare. Învăţai cum să le adresezi întrebările ca să fie bine înţelese, descopereai în care privinţă mint mai toţi şi cum trebuie să-ţi conduci ancheta ca să poţi să smulgi totuşi adevărul de la ei. Vedeai modurile diferite în care priveau oamenii aceleaşi lucruri. Diagnosticul unei boli grave era primit de unii zâmbind sau glumind, iar de alţii cu o disperare mută. Philip constată că e mai puţin timid cu aceşti oameni decât fusese vreodată cu alţii; avea multă înţelegere pentru ei sau, mai bine zis, se simţea apropiat de ei, pentru că înţelegerea sugerează oarecum condescendenţă sau compătimire. Vedea că izbuteşte să-i liniştească şi, după ce i se dădea un caz pentru a descoperi tot ce poate în privinţa lui, i se părea că pacientul îşi încredinţează fără teamă soarta în mâinile lui.

„Poate” – gândea el zâmbind – „poate că sunt născut să

fiu medic. Ar fi nostim să fi nimerit în sfârşit singurul lucru pentru care sunt făcut cu adevărat”.

Lui Philip i se părea că, dintre toţi externii, numai el observă adevărata importanţă a acestor după-amiezi. Pentru ceilalţi externi, bărbaţii şi femeile care veneau erau nişte simple cazuri medicale, bune dacă erau complicate, şi plictisitoare dacă erau simple; le ascultau plămânii şi se minunau de un ficat mărit peste măsură; un sunet neaşteptat în plămâni le oferea un subiect de conversaţie, Philip însă găsea mult mai mult în aceste lucruri. Pe el îl interesa pur şi simplu să-i privească pe oameni, îl interesau forma capetelor şi a mâinilor lor, privirea din ochii lor sau lungimea nasului. În încăperea aceea, vedeai natura umană luată prin surprindere şi, adeseori, masca obiceiurilor şi a convenţiilor era smulsă brutal, dezgolindu-le sufletul în faţa ochilor tăi. Uneori erai întâmpinat cu un stoicism înnăscut, care te mişca profund. Odată, Philip dădu o consultaţie unui mitocan analfabet şi-i spuse că e un caz fără speranţă; şi, cu toate că el însuşi se ştia în stare să se stăpânească, se minună de instinctul admirabil care-l făcea pe individul acela să ţină capul sus în faţa străinilor. Dar oare omul se putea dovedi la fel de viteaz şi când rămânea singur, faţă în faţă cu sufletul lui, sau atunci se lăsa doborât de disperare? Uneori era vorba de o adevărată tragedie. Odată, o femeie tânără îşi adusese la consultaţie sora, o fată de optsprezece ani, cu trăsături delicate şi cu ochi mari albaştri, cu un păr blond care scânteia ca aurul când îl atingeau o clipă razele soarelui de toamnă şi cu o piele de o frumuseţe uluitoare. Toţi studenţii îşi îndreptară privirile zâmbitoare spre ea. Rar li se întâmpla să vadă o fată frumoasă în încăperile acelea triste. Sora mai mare făcu istoricul familiei – tatăl şi mama muriseră de oftică şi tot din aceeaşi pricină îi muriseră o soră şi un frate şi numai ele două rămăseseră în viaţă. De la o vreme încoace, sora mai mică tuşea şi slăbea văzând cu ochii. Fata îşi scoase bluza, şi văzură pielea albă ca laptele a gâtului ei. Doctorul Tyrell o examină calm, cu obişnuita sa metodă rapidă; le spuse la vreo doi dintre externi să pună stetoscopul într-un loc pe care-l indica el cu

degetul; apoi o lăsă pe fată să se îmbrace. Sora ei stătea puţin mai la o parte şi i se adresă doctorului cu glas scăzut ca să n-o audă fata. Glasul îi tremura de frică.

— Domnule doctor, sper că nu e şi ea bolnavă?

— Ba mă tem că în privinţa asta nu încape nicio îndoială.

— Vai, şi ea e ultima! Dacă se duce şi ea, rămân singură pe lume!

Începu să plângă în timp ce doctorul o cerceta cu un aer grav; îşi spunea că şi ea e predispusă la ftizie şi n-o să apuce bătrâneţile. Cea tânără se întoarse şi o văzu pe soră-sa cu ochii înlăcrimaţi. Înţelese imediat de ce. Culoarea îi dispăru de pe chipul ei frumos şi stropi mari de lacrimi i se prelinseră pe obraji. Stătură amândouă acolo câteva minute plângând fără o vorbă, iar apoi, cea mai mare, uitând de mulţimea indiferentă care le privea, se duse la soră-sa, o luă în braţe şi o legănă cu blândeţe de parcă ar fi fost un copil. După plecarea lor, un student întrebă:

— Domnule doctor, cât credeţi că mai are de trăit?

Doctorul Tyrell dădu din umeri.

— Fratele şi sora ei au murit la trei luni de la apariţia primelor simptome. Cu ea o să fie la fel. Dacă ar fi nişte bogătaşi s-ar mai putea face ceva, dar oamenilor ăstora nu poţi să le spui să se ducă la St. Moritz. Pentru ei nu e nimic de făcut.

Odată, un bărbat voinic şi în floarea vârstei veni la consultaţie pentru că-l supăra un junghi persistent şi doctorul său de la asigurări sociale nu izbutea să-i aducă nicio uşurare; şi verdictul în cazul lui era tot moartea, nu moartea aceea inevitabilă care te îngrozea, deşi cu ideea ei te obişnuiai, întrucât ştiinţa era neputincioasă în faţa ei, ci moartea care se dovedea inevitabilă pentru că omul era o mică rotiţă din maşinăria imensă a unei civilizaţii complexe şi n-avea mai multă putere decât un automat pentru a modifica situaţia. Singura lui şansă o reprezenta odihna totală. Doctorul însă nu era omul care să ceară imposibilul.

— Ar trebui să-ţi găseşti o slujbă mult mai uşoară.

— În branşa mea nu-s slujbe uşoare.

— Mda, dacă continui tot aşa ai să mori cu zile. Eşti

foarte bolnav.

— Adică ce, o să mor?

— N-aş zice asta, dar cu siguranţă nu eşti potrivit pentru o muncă grea.

— Dacă nu muncesc, cine o să-mi ţină nevasta şi copiii?

Doctorul Tyrell dădu din umeri. De sute de ori fusese pus în faţa aceleiaşi dileme. N-avea prea mult timp la dispoziţie, pentru că mai aşteptau mulţi pacienţi.

— Mă rog, îţi dau o doctorie şi poţi să revii peste o săptămână să-mi spui cum îţi mai e.

Bărbatul îşi luă fişa pe care era scrisă reţeta inutilă şi ieşi. Doctorul putea să-i spună orice voia, că doar el nu se simţea aşa de rău încât să nu poată munci mai departe. Avea o slujbă bună şi nu-i dădea mâna s-o lase baltă.

— Nu-i dau mai mult de un an de viaţă, zise doctorul Tyrell.

Uneori asistau şi la scene comice. Din când în când, se mai ivea câte un licăr de umor specific mahalalelor londoneze sau se întâmpla ca vreo bătrânică – un personaj pe care lui Dickens i-ar fi plăcut să-l descrie – să-i amuze cu flecăreala ei caraghioasă. Odată, veni o femeie care făcea parte din trupa de balet a unui celebru music-hall. Părea să aibă vreo cincizeci de ani, dar, când îşi spuse vârsta, declară doar douăzeci şi opt. Era vopsită exagerat şi ochii ei mari, negri le aruncau studenţilor priviri languroase, neruşinate; zâmbetele ei ispititoare erau groaznic de ordinare. Manifesta o încredere în sine nedezminţită şi se purtă cu doctorul Tyrell – care se distra copios – cu o familiaritate degajată de parcă ar fi avut de-a face cu un admirator ameţit de băutură. Suferea de o bronşită cronică şi-i spuse doctorului că o împiedică în exercitarea profesiei.

— Să fiu a dracului dacă ştiu din ce mi se trage, că eu în viaţa mea n-am zăcut niciodată la pat, nici măcar o zi. De asta vă daţi seama la moment dacă vă uitaţi la mine.

Îşi dădu ochii peste cap şi-i cuprinse pe studenţi într-o rotire a genelor ei încărcate de rimei, fulgerându-i cu zâmbetul dinţilor ei îngălbeniţi. Vorbea cu un accent suburban, deşi făcea pe rafinata, aşa că fiecare cuvânt al ei era

de un comic irezistibil.

— Asta e o tuse dintr-acelea care te ţine toată iama, răspunse cu multă gravitate doctorul Tyrell. Multe femei între două vârste suferă de această boală.

— Ei, dă-o-ncolo! Frumos mai vorbeşti cu cucoanele. Până acum încă nu i-a trăsnit nimănui prin cap să-mi spună că sunt o femeie între două vârste.

Făcu ochii mari ţinând capul aplecat într-o parte şi-l privi cu o cochetărie greu de descris.

— Ăsta este dezavantajul profesiei noastre, zise doctorul. Uneori ne împiedică să fim galanţi.

Femeia luă reţeta şi-l învălui într-un ultim zâmbet voluptuos.

— Scumpule, sper că o să vii să mă vezi dansând, nu?

— Fără doar şi poate.

Sună să intre pacientul următor.

— Vă mulţumesc, domnilor, că aţi rămas aici ca să mă ocrotiţi.

Însă impresia generală nu era nici tragică, nici comică. Nu-ţi venea uşor s-o descrii. Era multiplă şi variată; erau lacrimi şi râsete, fericire şi durere; erau lucruri plictisitoare, sau interesante, sau indiferente. Depinde cum le priveai; era tumultuos şi pasionant, era grav, era trist şi comic; era banal; era simplu şi totuşi complex; bucuria era prezentă, deopotrivă cu disperarea; dragostea mamelor pentru copiii lor şi a bărbaţilor pentru femei; poftele se târau prin încăperile acelea cu picioare de plumb, pedepsindu-i pe vinovaţi şi pe nevinovaţi, pe soţiile neputincioase şi pe copiii nenorociţi; băutura punea gheara pe bărbaţi şi pe femei şi îşi cerea neînduplecată birul; în încăperile acelea ofta moartea; tot acolo diagnosticai şi începutul vieţii care o umplea pe câte o biată fetişcană de spaimă şi ruşine. Acolo nu existau binele şi răul. Erau doar adevăruri. Era viaţa.

Capitolul LXXXII

Către sfârşitul anului, când Philip îşi încheia cele trei luni ale stagiului de extern la dispensar, primi o scrisoare de la Lawson, care se afla în momentul acela la Paris.

„Dragă Philip,

Cronshaw e la Londra şi s-ar bucura să te vadă. Locuieşte în Soho. Adresa lui e strada Hyde, numărul patruzeci şi trei. Nu ştiu exact unde vine, dar bănuiesc că ai s-o găseşti tu. Fii băiat bun şi ai puţină grijă de el. Îl urmăreşte un ghinion cumplit. O să-ţi povestească el ce face. Aici lucrurile se desfăşoară ca de obicei. Nimic nu pare să se fi schimbat de la plecarea ta. S-a întors Clutton, dar a devenit de-a dreptul imposibil. S-a certat cu toată lumea. După câte îmi pot da eu seama, n-are un sfanţ în buzunar şi stă într-un mic atelier lângă Jardin des Plantes[217], dar nu dă voie nimănui să-i vadă lucrările. Nu apare deloc pe nicăieri, aşa că nici nu ştim ce face. Se prea poate să fie un geniu, dar, pe de altă parte, se poate tot aşa de bine să se fi scrântit. Apropo, deunăzi m-am întâlnit nas în nas cu Flanagan. Tocmai îi arăta doamnei Flanagan Cartierul Latin. S-a lăsat de artă şi acum vinde aparate pentru produs floricele de porumb. Face comerţ cu pline. Am impresia că o duce bine. Doamna Flanagan e foarte drăguţă şi mă străduiesc să-i fac portretul. Tu cât i-ai cere dacă ai fi în locul meu? Nu vreau să-l sperii, dar, pe de altă parte, nici n-aş vrea să fiu aşa de neghiob încât să le cer numai o sută cincizeci de lire dacă ei sunt dispuşi să-mi dea trei sute.

Al tău dintotdeauna,
Frederick Lawson”

Philip îi scrise lui Cronshaw şi primi drept răspuns următoarea scrisoare aşternută pe o jumătate de foaie din hârtie de proastă calitate şi pusă într-un plic subţire de o murdărie care nu se putea explica prin simplul fapt că fusese trimisă prin poştă:

„Dragă Carey,

---

[217] Grădina botanică şi zoologică din Paris.

Fireşte că-mi amintesc foarte bine de dumneata. Am impresia că am jucat un rol oarecare în salvarea dumitale din Mlaştina Disperării în care mă aflu eu afundat fără speranţă. O să mă bucur să te văd. Sunt străin într-un oraş străin şi primesc numai ghionturi şi palme din partea burtă-verzimii. O să-mi facă plăcere să stăm de vorbă despre Paris. Nu te poftesc să vii la mine întrucât locuinţa mea nu are strălucirea necesară pentru recepţia unui reprezentant eminent al profesiunii domnului Pargon[218]*, dar, în orice seară, între şapte şi opt, o să mă găseşti luând o masă modestă la un restaurant din strada Dean, care se numeşte «Au bon plaisir».*

Al dumitale,
J. Cronshaw".

Philip îl căută chiar în ziua în care primi scrisoarea. Restaurantul, care consta de fapt într-o singură cămăruţă, era cât se poate de ordinar, iar Cronshaw părea să fie singurul client al localului. Şedea în colţul cel mai ferit de curent şi purta acelaşi palton jerpelit, fără de care Philip nu-l văzuse niciodată, şi gambeta lui veche pe cap.

— Vin aici pentru că pot mânca singur, îi zise el. Patronilor nu le merge deloc bine; singurii lor clienţi sunt nişte dame ordinare şi vreo doi chelneri rămaşi fără slujbă; sunt pe punctul de a închide localul şi mâncarea e execrabilă. Dar situaţia lor financiară nenorocită este un avantaj pentru mine.

Cronshaw avea în faţă un pahar cu absint. Nu se mai văzuseră de aproape trei ani şi Philip fu şocat de înfăţişarea lui atât de schimbată. Fusese un bărbat destul de corpolent, dar acum era galben, uscat şi veştejit. Pielea de pe gât îi atârna făcând nenumărate riduri; hainele curgeau de pe el de parcă nici n-ar fi fost ale lui. Iar gulerul, rămas cu trei sau patru numere mai mare, contribuia şi mai mult la înfăţişarea aceasta neîngrijită. Îi tremurau tot timpul mâinile. Philip îşi aminti de scrisoarea aceea în care literele

[218] Unul dintre medicii ridiculizaţi de Molière (1622–1673) în comedia *Bolnavul închipuit*.

diforme şi neregulate se împrăştiau aiurea pe hârtie. Se vedea de la o poştă că Cronshaw e foarte bolnav.

— Mănânc puţin în ultima vreme, îi zise el. Dimineaţa mi-e tare greaţă. Acum la cină mănânc puţină supă şi pe urmă am să iau o bucăţică de brânză.

Fără să vrea, Philip se uita la păhărelul de absint, şi Cronshaw, dându-şi seama de asta, îi aruncă privirea enigmatică şi ironică prin care respingea sfaturile şi reproşurile înţelepte.

— Mi-ai pus diagnosticul şi crezi că fac o mare greşeală că beau absint.

— E evident că ai făcut ciroză, zise Philip.

— Da, e evident.

Îl privi pe Philip în chipul acela care pe vremuri avea puterea de a-l face să se simtă un om incredibil de limitat. Parcă scotea în evidenţă faptul că gândurile lui sunt de o banalitate supărătoare; şi, odată ce ai căzut de acord cu ceea ce este banal şi e pe buzele tuturor, parcă mai rămâne ceva de spus? Philip schimbă subiectul.

— Când te întorci la Paris?

— Nu mă întorc la Paris. O să mor curând.

Până şi naturaleţea cu care rosti aceste vorbe îl şocă pe Philip. Îi trecură prin minte o mulţime de lucruri pe care ar fi vrut să le spună, dar toate i se părură inutile. Ştia că Cronshaw nu mai are mult de trăit.

— Atunci rămâi în Londra? întrebă el cu glas nesigur.

— Ce e Londra pentru mine? Sunt ca un peşte pe uscat. Mă plimb pe străzile aglomerate, oamenii mă îmbrâncesc şi parcă aş umbla printr-un oraş mort. Am simţit că nu pot să mor la Paris. Voiam să mor printre cei din neamul meu. Nu ştiu ce instinct tainic m-a împins încoace acum, când se apropie sfârşitul.

Philip ştia de femeia cu care trăise Cronshaw şi de cei doi copii nespălaţi, dar Cronshaw nu-i pomenise niciodată de ei şi nu-i plăcea să atingă acest subiect. Philip se întrebă ce s-o fi întâmplat cu familia lui Cronshaw.

— Nu înţeleg de ce tot vorbeşti despre moarte, zise el.

— Acum vreo doi ani, într-o iarnă, am avut pneumonie şi

doctorii mi-au spus că numai un miracol m-a salvat. Sunt extrem de sensibil şi încă una din asta o să mă omoare.

— Vai de mine, ce copilării! Doar nu eşti chiar aşa bolnav. Numai că trebuie să te păzeşti. De ce nu te laşi de băutură?

— Pentru că n-am chef. Nu contează ce face un om, dacă el e dispus să tragă consecinţele. Ei bine, eu unul sunt gata să le suport. Îţi e uşor să spui că aş putea să mă las de băutură, dar ăsta e singurul lucru care mi-a mai rămas. Ce crezi că ar mai fi viaţa pentru mine fără un păhărel? Poţi tu să înţelegi fericirea pe care o sorb eu din absintul meu? După asta tânjesc; şi când beau, îi savurez fiecare picătură şi după aceea îmi simt sufletul plutind într-o fericire inefabilă. Pe tine te dezgustă. Eşti puritan şi, în adâncul inimii, dispreţuieşti plăcerile simţurilor. Plăcerile simţurilor sunt cele mai violente şi mai desăvârşite. Sunt un om dăruit cu simţuri ascuţite şi eu le-am lăsat frâu liber, din toată inima. Acum trebuie să trag ponoasele şi sunt gata s-o fac.

Philip îl privi un timp cu atenţie.

— Şi nu ţi-e deloc frică?

Cronshaw întârzie cu răspunsul. Parcă stătea să chibzuiască.

— Ba uneori da, când sunt singur.

Se uită la Philip.

— Crezi că e o condamnare? Greşeşti. Nu sunt înspăimântat de teama mea. E o nebunie argumentul acela creştin că trebuie să trăieşti tot timpul având moartea prezentă în minte. Singurul chip în care poţi trăi este să uiţi că o să mori. Moartea e total lipsită de importanţă. Teama de moarte n-ar trebui să influenţeze absolut nicio acţiune a unui om înţelept. Ştiu că am să mor chinuindu-mă să-mi trag răsuflarea şi ştiu că o să-mi fie groaznic de frică, ştiu că n-am să mă pot împiedica să regret amarnic viaţa care m-a adus într-o asemenea situaţie; dar eu resping acest regret şi nu vreau să recunosc că e al meu. Acum, că sunt slab, bătrân, bolnav, sărac, muribund, sunt încă stăpânul sufletului meu şi nu regret nimic.

— Îţi aminteşti de covorul persan pe care mi l-ai dat? întrebă Philip.

Faţa lui Cronshaw se lumină încet de zâmbetul de pe vremuri,

— Ţi-am spus că o să-ţi dea răspunsul la întrebare când m-ai pus să-ţi spun care e sensul vieţii. Ei, ai găsit răspunsul?

— Nu, zâmbi Philip. Nu vrei să mi-l spui tu?

— Nu, asta nu pot s-o fac. Răspunsul n-are absolut nicio valoare, dacă nu-l descoperi singur.

Capitolul LXXXIII

Cronshaw îşi publica poeziile. Prietenii îl îmboldeau de ani de zile s-o facă, dar lenea îl împiedica să întreprindă demersurile necesare. El răspunsese întotdeauna îndemnurilor lor spunându-le că în Anglia dragostea pentru poezie a murit. Scoteai o carte care te costase ani şi ani de gânduri şi de trudă; i se acordau două sau trei rânduri dispreţuitoare într-o recenzie, alături de un noian de volume similare, se vindeau douăzeci sau treizeci de exemplare, iar restul ediţiei se dădea la topit. Dorinţa de a deveni celebru i se stinsese de mult. Nu era decât o iluzie la fel ca oricare alta. Dar unul dintre prieteni luase asupra lui chestiunea. Era un literat, pe nume Leonard Upjohn, pe care Philip îl întâlnise de vreo două ori stând de vorbă cu Cronshaw prin cafenelele din Cartierul Latin. În Anglia se bucura de o frumoasă reputaţie de critic şi era exponentul recunoscut al literaturii franceze modeme în această ţară. Stătuse multă vreme în Franţa printre oamenii care transformaseră *Mercure de France* în revista cea mai vie a epocii şi, prin metoda foarte simplă de a exprima în englezeşte punctul de vedere al acestora, îşi câştigase în Anglia faima originalităţii, Philip citise câteva articole de-ale lui. Îşi alcătuise un stil propriu printr-o imitaţie servilă a lui

Sir Thomas Browne[219]; folosea fraze complicate, cu un echilibru foarte căutat şi cuvinte strălucitoare de modă veche; toate acestea dădeau o individualitate deosebită scrisului său. Leonard Upjohn îl convinsese pe Cronshaw să-i dea lui toate poeziile şi constatase că sunt destul de multe pentru a ieşi un volum de proporţii rezonabile. Îi făgăduise să-şi folosească toată autoritatea pe care o putea exercita asupra editorilor. Cronshaw avea mare nevoie de bani. De când cu boala, îi venea tot mai greu să lucreze bine; abia izbutea să câştige bani de băutură; iar când Upjohn îi scrise că un editor sau altul, deşi îi admiră poeziile, nu crede că merită să le publice, lui Cronshaw începu să i se stârnească interesul pentru această problemă. Îi scrise lui Upjohn şi-i explică marea lui nevoie de bani, îndemnându-l să facă eforturi mai susţinute. Acum, că i se apropia sfârşitul, voia să lase în urma lui o carte publicată şi, în adâncul inimii, simţea că a creat poezii bune. Se aştepta să uimească lumea, ca un astru nou. Gestul de a păstra pentru sine toată viaţa aceste comori de frumuseţe şi de a le da cu dispreţ lumii când îşi lua rămas-bun de la ea şi nu mai avea ce face cu ele i se părea elegant.

Hotărârea lui de a veni în Anglia avusese drept cauză imediată o scrisoare a lui Upjohn care-l anunţa că un editor a acceptat să-i publice poeziile. Făcând o adevărată minune cu puterea lui de persuasiune, Upjohn îl convinsese pe editor să-i plătească lui Cronshaw un avans de zece lire pentru drepturile de autor.

— Bagă de seamă, ăsta-i un avans pentru drepturile de autor, îi spuse Cronshaw lui Philip. Milton a primit doar zece lire în total.

Upjohn îi promisese să-i facă o recenzie semnată chiar de el şi să-i solicite şi pe alţi recenzenţi să scrie favorabil despre carte. Cronshaw voia să pară că priveşte detaşat toată chestiunea, dar se vedea de la o poştă că e încântat la gândul senzaţiei pe care avea s-o producă.

Într-o zi, Philip făcu în aşa fel încât să ia cina la birtul

---

[219] Cărturar englez (1605–1682); a scris lucrări livreşti şi pedante, într-un stil uneori maiestuos.

prăpădit unde se încăpăţâna Cronshaw să mănânce, dar poetul nu-şi făcu apariţia. Philip află că n-a mai dat pe acolo de trei zile. Îmbucă repede ceva şi se duse la adresa de unde primise prima scrisoare a lui Cronshaw. Îi fu destul de greu să găsească strada Hyde. Era o adunătură de case mizerabile cu nenumărate ferestre sparte şi cârpite cu bucăţi de ziare franţuzeşti; uşile nu mai fuseseră vopsite de ani de zile. La parterul clădirilor erau prăvălioare murdare, spălătorii, ateliere ale unor cârpaci şi papetării. În mijlocul străzii, se jucau nişte copii zdrenţăroşi, iar un flaşnetar cânta o melodie vulgară. Philip bătu la uşa casei lui Cronshaw (jos era o prăvălioară cu zaharicale ieftine) şi îi deschise o franţuzoaică bătrână încinsă cu un şorţ murdar. Philip întrebă dacă domnul Cronshaw e acasă.

— A, da, e un englez care stă la mansardă, în camera din fund. Nu ştiu dacă e acasă. Dacă ai nevoie de el, ar fi bine să te duci sus să vezi.

Scara era slab luminată de un bec cu gaz. Toată casa mirosea de-ţi muta nasul din loc. În timp ce urca, o femeie ieşi dintr-o încăpere de la etajul întâi, îl privi bănuitoare, dar nu zise nimic. La ultimul palier erau trei uşi. Philip bătu la una dintre ele de mai multe ori, dar tot nu primi niciun răspuns. Apăsă pe clanţă, dar uşa era încuiată. Bătu alături, dar nici aici nu primi niciun răspuns. Apăsă şi pe clanţa asta. Uşa se deschise. În cameră era întuneric.

— Cine e?

Recunoscu glasul lui Cronshaw.

— Carey. Pot să intru?

Nu primi niciun răspuns. Intră. Fereastra era închisă şi mirosul dinăuntru te făcea pur şi simplu să leşini. De la felinarul de afară pătrundea înăuntru un pic de lumină şi Philip văzu că a intrat într-o cămăruţă în care se aflau două paturi puse cap la cap; mai era un lavabou şi un scaun, dar încăperea era atât de mică încât în rest abia dacă mai era puţin loc de trecere. Cronshaw zăcea în patul de lângă fereastră. Nu se mişcă, dar chicoti cu glas slab.

— De ce nu aprinzi lumânarea? îi zise Cronshaw într-un târziu.

Philip scăpără un chibrit şi descoperi un sfeşnic aşezat pe podea lângă pat. Aprinse luminarea şi o urcă pe lavoar. Cronshaw zăcea nemişcat în aşternut; era foarte caraghios în cămaşă de noapte, iar chelia lui te deconcerta. Era pământiu şi avea chipul unui muribund.

— Hei, bătrâne, pari tare bolnav. Ai pe cineva care să îţi poarte de grijă?

— George îmi aduce o sticlă cu lapte dimineaţa înainte de a pleca la slujbă.

— Cine e George?

— Eu îi zic „George" pentru că-l cheamă Adolphe. Împarte cu mine această cameră princiară.

Abia atunci observă Philip că cel de-al doilea pat avea aşternutul desfăcut. Perna era de-a dreptul neagră pe locul unde se odihnea capul.

— Nu cumva vreţi să spuneţi că mai stă cineva în camera asta? strigă el.

— De ce nu? În Soho, locuinţele costă bani. George e chelner, aşa că pleacă la opt dimineaţa şi nu se întoarce până la ora închiderii, deci nu mă deranjează deloc. Niciunul dintre noi nu are un somn bun şi el face să treacă mai uşor ceasurile nopţii povestindu-mi viaţa lui. E elveţian, şi pe urmă, mie mi-au plăcut întotdeauna chelnerii. Văd viaţa dintr-o perspectivă amuzantă.

— De când zaci la pat?

— De trei zile.

— Vasăzică de trei zile n-ai mai pus în gură altceva decât o sticlă de lapte? De ce Dumnezeu nu mi-ai scris şi tu un rând? Mi se face rău când mă gândesc că stai toată ziua aici fără cineva care să aibă grijă de tine.

Cronshaw râse scurt.

— Ia te uită ce mutră ai! Vai, dragul meu, mă tem că te cam agiţi. Eşti un băiat tare drăguţ.

Philip roşi. Nu bănuise că faţa îi trădează spaima pe care o simţea la vederea camerei aceleia îngrozitoare şi a condiţiilor nenorocite în care stătea bietul poet. Privindu-l pe Philip, Cronshaw continuă cu un zâmbet dulce pe buze;

— Dar am fost foarte fericit. Uită-te, aici sunt şpalturile.

Nu uita că pe mine mă lasă rece lipsa de confort care pe alţi oameni i-ar chinui îngrozitor. Ce contează împrejurările vieţii dacă visurile te fac stăpân absolut al timpului şi spaţiului?

Pe pat se aflau şpalturile şi, cu toate că stătea pe întuneric, Cronshaw izbuti să le dibuiască. I le arătă lui Philip şi ochii lui scânteiară. Le răsfoi bucurându-se de claritatea tiparului; îi citi cu glas tare o strofă.

— Nu sunt prea proaste, nu?

Philip avu o idee. Sigur că asta însemna pentru el mici cheltuieli suplimentare şi, din păcate, nu-şi putea permite să-şi depăşească bugetul; dar, pe de altă parte, în cazul de faţă i se părea revoltător să se gândească la economii.

— Uite ce e, nu pot suporta gândul să te ştiu aici. Eu am o cameră în plus, în momentul de faţă e goală, dar aş putea uşor să împrumut un pat de la cineva. Nu vrei să stai cu mine o vreme? În felul ăsta, ai economisi banii pe care-i dai aici pe chirie.

— Vai, băiete, dar tu ai ţine morţiş să mă pui să stau cu fereastra deschisă.

— Ba nu, dacă vrei, poţi să şi sigilezi toate ferestrele din apartament.

— Lasă, că până mâine îmi trece. M-aş fi putut ridica din pat şi astăzi, numai că mi-a fost lene.

— Atunci n-o să-ţi fie greu să te muţi. Şi pe urmă, dacă nu te simţi bine, poţi pur şi simplu să te culci şi eu am să fiu acolo ca să te îngrijesc.

— Dacă-ţi face plăcere, vin, zise Cronshaw cu zâmbetul lui apatic, dar destul de plăcut.

— Vai, o să fie straşnic.

Se înţeleseră ca Philip să vină a doua zi să-l ia pe Cronshaw, drept care îşi rupse o oră din cele pentru nenumăratele ocupaţii ale dimineţii ca să aranjeze această schimbare. Când veni, îl găsi pe Cronshaw gata îmbrăcat, şezând pe pat cu paltonul pe el şi cu pălăria pe cap. Îşi pregătise deja o valijoară cam jerpelită, în care erau toate hainele şi cărţile lui; având-o în faţa lui, la picioare, Cronshaw părea că stă în sala de aşteptare a unei gări. Lui

Philip îi veni să ridă când îl văzu. Drumul până în cartierul Kennington îl făcură într-o trăsură cu ferestrele bine închise şi Philip îşi instală oaspetele în propria lui cameră. Ieşise dis-de-dimineaţă şi-şi cumpărase de ocazie un pat, un scrin ieftin şi o oglindă. Cronshaw se apucă imediat să-şi corecteze şpalturile. Se simţea mult mai bine.

Philip constată că, trecând peste nervozitatea care constituia un simptom al bolii lui, Cronshaw nu e deloc un musafir incomod. Philip avea cursuri începând de dimineaţă de la nouă, aşa că nu-l vedea pe Cronshaw decât seara târziu. De vreo două ori izbuti să-l convingă să împartă cu el cina frugală pe care şi-o pregătea singur, dar Cronshaw era prea agitat ca să rămână în casă şi, în general, prefera să mănânce pe la birturile ieftine din Soho. Philip îl rugă să vină la o consultaţie la doctorul Tyrell, dar Cronshaw refuză cu îndârjire; ştia că doctorii i-ar spune să nu mai bea, ori, în privinţa asta, el nu voia cu niciun chip să se lase convins. Întotdeauna se simţea mizerabil dimineaţa, dar absintul pe care-l bea la prânz îl punea din nou pe picioare şi, când se întorcea acasă, la miezul nopţii, era din nou în stare să discute cu strălucirea care-l uimise pe Philip când făcuse cunoştinţă cu el. Îşi termină de corectat şpalturile; intenţia editorului era să publice volumul la începutul primăverii, atunci când se presupunea că cititorii şi-au revenit după avalanşa cărţilor de Crăciun.

Capitolul LXXXIV

La începutul anului, Philip deveni medic extern la secţia de chirurgie a dispensarului. Munca era similară cu cea pe care o făcuse până atunci, dar chirurgia avea bineînţeles un caracter mai direct decât medicina internă; mulţi dintre pacienţi sufereau de acele două boli pe care cei nepăsători le lasă, dintr-un exces de pudoare, să se răspândească în stingă şi-n dreapta. Subchirurgul la care lucra Philip ca

extern se numea Jacobs. Era un grăsun chel, de o jovialitate exuberantă, care vorbea tare de tot, cu accent de mahala şi era cunoscut printre studenţi drept un „mitocan fără pereche”. Dar calităţile sale atât de chirurg, cât şi de profesor, îi făceau pe unii dintre studenţi să treacă peste acest defect. Era şi mare amator de glume făcute pe seama altora, pe care le debita cu generozitate, atât pacienţilor, cât şi studenţilor. Marea lui plăcere era să-i pună pe externii lui în situaţii ridicole. Întrucât erau nepricepuţi şi speriaţi şi nu erau în stare să-l trateze ca pe egalul lor, nu-i venea foarte greu să-şi bată joc de ei. După-amiezile petrecute la dispensar, permiţându-şi să spună ceea ce n-ar fi trebuit spus în public ca să se distreze, îi plăceau mult mai mult decât studenţilor care trebuiau să le suporte zâmbind. Într-o bună zi, unul dintre cazurile care se prezentară era al unui băiat cu piciorul strâmt». Părinţii lui voiau să ştie dacă există vreun remediu. Domnul Jacobs se întoarse către Philip.

— Carey, poate ar fi bine să preiei tu cazul ăsta. E un subiect la care cred că te pricepi destul de bine.

Philip se împurpură la faţă, cu atât mai mult cu cât chirurgul urmărea evident să râdă de el, iar ceilalţi externi, terorizaţi de el, râdeau slugarnic. De fapt era un subiect pe care Philip îl studiase cu o grijă deosebită de la venirea lui la spital. Citise tot ce găsise în bibliotecă despre diferitele forme de *talipes*[220]. Îl puse pe băiat să-şi scoată gheata şi ciorapul. Era un băieţel de vreo paisprezece ani, pistruiat, cârn, cu ochi albaştri. Tatăl lui le explică de ce insistă aşa de mult, şi el şi nevastă-sa, să se facă ceva, dacă e posibil; infirmitatea îl împiedica pe băiat să-şi câştige existenţa. Philip îl privi curios. Era un băiat vesel şi nu era deloc timid, ci dimpotrivă, era vorbăreţ şi avea chiar o oarecare impertinenţă pe care taică-său încerca să i-o reteze. Pe băiat îl interesa grozav piciorul lui.

— Dar asta, ştiţi, numai aşa, că nu arată prea bine, îi spuse el lui Philip. Pe mine nu mă supără deloc.

---

[220] Numele ştiinţific al piciorului diform: *talus* = „gleznă”; *pes* = „picior” (lat.).

— Taci odată, Ernie, îi spuse taică-său. Prea mult trăncăneşti.

Philip cercetă laba piciorului şi îi palpă forma. Nu putea înţelege cum de băiatul nu simte câtuşi de puţin umilinţa care pe el îl apăsase întotdeauna. Se întreba de ce n-o fi putând şi el să-şi privească infirmitatea cu aceeaşi indiferenţă filozofică. Curând se apropie de el domnul Jacobs. Băiatul şedea pe marginea canapelei având-u-i pe chirurg şi pe Philip de-o parte şi de alta; iar studenţii se îmbulziseră de jur-împrejur formând un semicerc. Cu vioiciunea lui obişnuită, Jacobs ţinu un mic discurs elocvent despre piciorul strâmb: vorbi despre diferitele forme şi varietăţi sub care se prezintă, conform condiţiilor anatomice diferite.

— Bănuiesc că dumneata ai *talipes equinus*[221], nu-i aşa? zise el adresându-i-se brusc lui Philip.

— Da.

Philip simţi cum ochii colegilor se aţintesc asupra lui; şi se blestemă îngrozitor pentru că nu se putea opri să roşească. Simţea cum îi transpiră mâinile. Chirurgul vorbea cu fluenţa câştigată datorită practicii sale îndelungate şi cu perspicacitatea admirabilă pentru care era renumit. Îl interesa grozav profesia lui. Dar Philip nu-l asculta. Nu dorea decât să se termine totul cât mai repede cu putinţă. Deodată îşi dădu seama că Jacobs i se adresează din nou lui.

— Carey, nu te superi dacă te rog să-ţi scoţi o clipă ciorapul?

Pe Philip îl cuprinseră fiorii. Îi venea să-i spună chirurgului să se ducă dracului, dar n-avea curajul să facă o scenă. Se temea de batjocura brutală a lui Jacobs. Cu o sforţare, căută să se arate indiferent.

— Nu, câtuşi de puţin.

Se aşeză pe pat şi se descheie la gheată. Îi tremurau degetele aşa de tare încât se temu că n-o să fie în stare să desfacă nodul. Îşi aminti cum îl siliseră colegii de la internat să-şi arate piciorul şi-i veni în gând toată suferinţa care i se

---

[221] Un tip de deformare a piciorului, picior de cal (lat.).

cuibărise adânc în suflet.

— Aţi văzut ce curate şi îngrijite sunt picioarele lui? zise Jacobs cu glasul lui strident, şi cu accentul de mahalagiu.

Studenţii care erau de faţă chicotiră. Philip observă că băieţelul pe care-l examinaseră se uită plin de interes şi de curiozitate la piciorul lui. Jacobs îi luă piciorul în mâini şi zise:

— Da, exact cum bănuiam. Văd că ai fost operat. Probabil în copilărie, nu?

Şi Jacobs continuă cu un torent de explicaţii. Studenţii îşi aplecară capetele ca să vadă mai bine piciorul lui Philip. Vreo doi dintre ei îl cercetară în tot amănuntul când îl lăsă Jacobs din mână.

— Când o să terminaţi..., începu Philip zâmbind ironic.

Îi venea să-i omoare pe toţi. Se gândi ce nostim ar fi fost să le poată înfige o daltă (nu ştia de ce îi venise în minte tocmai acel instrument) în gât. Vai, ce fiare erau oamenii! Ar fi dat nu ştiu ce să poată crede în iad ca să se consoleze cu gândul torturilor îngrozitoare pe care aveau să le îndure. Domnul Jacobs reveni la tratament. Vorbea parţial pentru tatăl băiatului şi parţial pentru studenţi. Philip îşi puse ciorapul la loc şi se încheie la gheată. În cele din urmă, chirurgul termină. Dar parcă-i mai stăruia ceva în minte, aşa că se întoarse iar către Philip.

— Ştii ce? Cred că ar merita să te operez. Bineînţeles, n-aş putea să te fac ca nou, dar, în orice caz, ceva tot aş putea să fac. Mai gândeşte-te, eventual, şi când ai chef de o vacanţă, poţi să vii să te internezi pentru ceva vreme.

Philip se întrebase adesea dacă e ceva de făcut în cazul lui, dar sila cu care privea orice referire la acest subiect îl împiedicase întotdeauna să consulte pe vreunul dintre chirurgii de la spital. Din ceea ce citise aflase că, dacă se putea face ceva, ar fi trebuit făcut în fragedă copilărie, dar pe atunci tratamentul pentru *talipes* nu era încă aşa de bine pus la punct ca acum; în schimb, la vârsta lui nu mai avea prea mari şanse să fie foarte eficace. Şi totuşi, ar fi meritat, dacă o operaţie i-ar fi dat posibilitatea să nu mai poarte ghete speciale şi să şchiopăteze mai puţin. Îşi aminti

cât de fierbinte se rugase el pentru miracolul despre care-l asigurase unchiul lui că Atotputernicul l-ar fi putut face. Zâmbi melancolic. „Pe vremea aceea eram cam scurt de minte”, se gândi el.

Către sfârşitul lui februarie era limpede că starea lui Cronshaw s-a înrăutăţit simţitor. Nu mai era în stare să se dea jos din pat. Zăcea tot timpul, refuzând să se deschidă vreodată fereastra şi să se lase examinat de un doctor; de mâncat mânca foarte puţin, în schimb cerea whisky şi ţigări; Philip ştia că n-ar fi trebuit nici să bea, nici să fumeze, dar argumentele încăpăţânate ale lui Cronshaw nu puteau fi respinse.

— Ştiu că din cauza lor o să mor. Dar nu-mi pasă. Tu m-ai avertizat, ai făcut tot ce era necesar: eu nu ţin seamă de avertismentul tău. Dă-mi ceva de băut şi du-te dracului.

Leonard Upjohn îşi făcea apariţia de două-trei ori pe săptămână şi, dacă ai fi spus că arată ca o frunză moartă, asta ar fi fost o descriere foarte exactă a înfăţişării lui. Era un tip prăpădit, de vreo treizeci şi cinci de ani, cu părul lung cânepiu şi faţa ca hârtia; avea aspectul unui om care stă prea puţin în aer liber. Pălăria lui semăna cu cele pe care le poartă pastorii sectelor disidente. Pe Philip îl enerva aerul său protector şi îl plictisea că vorbea fără oprire. Lui Upjohn îi plăcea să se audă vorbind. Nu-i păsa deloc dacă oamenii îl ascultă cu interes – deşi acesta este primul atribut al unui bun vorbitor – şi nu-şi dădea niciodată seama că le spune ascultătorilor lucruri pe care ei le ştiu deja, Cumpănindu-şi bine cuvintele, îi spunea lui Philip ce să gândească despre Rodin, Albert Samain[222] şi Cesar Franck[223]. Femeia care-i făcea curăţenie lui Philip venea doar un ceas dimineaţa şi, întrucât Philip era obligat să stea toată ziua la spital, Cronshaw rămânea multă vreme singur. Upjohn îi spuse lui Philip că, după părerea lui, ar trebui să fie cineva în permanenţă cu el, dar nu se oferi în niciun fel să faciliteze acest lucru.

— E îngrozitor să te gândeşti cum stă singur acest mare

[222] Poet simbolist francez (1858–1900).
[223] Compozitor francez (1822–1890).

poet. Păi, s-ar putea să moară fără un suflet de om în preajma lui.

— Mă tem că tocmai aşa o să se şi întâmple, zise Philip.

— Cum poţi să fii aşa de împietrit la suflet?

— De ce nu vii dumneata să stai să lucrezi aici în fiecare zi şi atunci ai fi lângă el dacă are nevoie de ceva, îl întrebă Philip sec.

— Cine, eu? Dragul meu, dar eu nu pot lucra decât în cadrul cu care sunt deprins şi, pe urmă, eu şi ies foarte mult în societate.

Upjohn mai era şi cam supărat pe Philip pentru că-l adusese pe Cronshaw în apartamentul lui.

— Mai bine îl lăsai în Soho, îi zise el gesticulând cu mâinile lui lungi şi subţiri. Mansarda aceea sordidă avea ceva romantic în ea. Aş fi suportat-o chiar dacă ar fi fost în Wapping sau Shoreditch[224], dar să stea într-un cartier onorabil precum Kennington! Ce, ăsta e un loc în care să moară un poet?

Adeseori, Cronshaw era atât de prost dispus încât Philip îl suporta numai pentru că-şi amintea mereu că nervozitatea poetului este unul dintre simptomele bolii. Upjohn venea uneori înainte de a se întoarce Philip acasă şi atunci Cronshaw se plângea amarnic de el. Upjohn îl asculta cu îngăduinţă şi chiar cu bucurie.

— Realitatea este că acest Carey nu are câtuşi de puţin simţul frumosului, zâmbi el. Gândeşte ca un mic burghez.

Era foarte sarcastic cu Philip şi acesta se stăpânea cât putea în relaţiile cu el. Dar, într-o seară, nu se mai putu ţine. Avusese o zi grea la spital şi era istovit. Leonard Upjohn veni peste el în bucătărie, în timp ce Philip îşi făcea un ceai, şi-i relată plângerea lui Cronshaw în privinţa insistenţei cu care Philip îi recomanda să consulte un medic.

— Nu-ţi dai seama că te bucuri de un privilegiu rar, cu totul deosebit? Fără doar şi poate ar trebui să faci tot ce-ţi stă în putinţă ca să arăţi că-ţi dai seama ce valoare imensă se află în mâinile dumitale.

---

[224] Vechi mahalale din preajma portului Londrei.

— E un privilegiu rar şi cu totul deosebit pe care nu prea mi-l pot permite, zise Philip.

Ori de câte ori se ridica vreo problemă legată de bani, Upjohn adopta un aer puţin dispreţuitor. Firea lui sensibilă era jignită de orice referire la bani.

— Atitudinea lui Cronshaw are ceva splendid şi dumneata îi strici frumuseţea pisându-l atâta. Ar trebui să te arăţi mai îngăduitor cu fanteziile delicate pe care dumneata nu eşti capabil să le simţi.

Philip se întunecă la faţă.

— Hai să mergem în camera lui Cronshaw, zise el cu răceală.

Poetul zăcea pe spate şi citea o carte, cu pipa în gură. Aerul era greu şi apăsător; şi, cu toate că Philip mai deretica prin cameră, aceasta avea aspectul şleampăt care părea să-l însoţească pretutindeni pe Cronshaw. Când intrară, poetul îşi scoase ochelarii. Philip era turbat de mânie.

— Upjohn zice că i te-ai plâns pentru că te pisez să chemăm un doctor să te vadă, îi zise el. Eu ţin să te vadă un doctor pentru că de murit s-ar putea să mori oricând şi, dacă n-ai consultat niciun doctor, s-ar putea să-mi fie imposibil să obţin certificatul de deces. Atunci ar fi necesară o anchetă şi mie mi s-ar imputa faptul că n-am chemat doctorul.

— La asta nu mă gândisem. Credeam că ţii să mă vadă doctorul pentru binele meu şi nu pentru al tău. Sunt gata să mă las examinat de un doctor oricând doreşti.

Philip nu răspunse, însă dădu vag din umeri. Privindu-l, Cronshaw chicoti satisfăcut.

— Hai, nu mai fi aşa supărat, dragul meu. Ştiu eu foarte bine că tu ţii să faci pentru mine tot ce poţi. Hai să-ţi primesc doctorul că, cine ştie, poate izbuteşte să facă ceva pentru mine şi, în orice caz, te linişteşte pe tine.

Apoi Cronshaw îşi întoarse privirea către Upjohn.

— Mare tâmpit eşti, Leonard. Ce ţi-a venit să-l necăjeşti pe băiat? Şi aşa are destulă bătaie de cap cu mine. Tu n-ai să faci altceva pentru mine decât că ai să scrii un articolaş

după ce o să mor. Ştiu eu câte parale faci.

A doua zi, Philip se duse la doctorul Tyrell. Simţea că e genul de om pe care-l poate interesa povestea şi, de îndată ce se eliberă de treburile zilei respective, doctorul îl însoţi pe Philip până în Kennington. Nu putu decât să confirme ceea ce-i spusese Philip. Cazul era fără speranţă.

— Dacă vrei, îl iau la mine la spital, îi zise Tyrell. Îi pot face rost de o rezervă.

— N-o să vină pentru nimic în lume.

— Dar ştii, s-ar putea să moară în orice clipă sau să facă iar pneumonie.

Philip aprobă din cap. Doctorul Tyrell îi dădu vreo câteva indicaţii şi-i făgădui sa vină să-l vadă pe bolnav ori de câte ori l-ar fi chemat. Îi lăsă şi adresa. Când se întoarse la Cronshaw, Philip îl găsi citind liniştit. Nici nu-şi dădu măcar osteneala să întrebe ce-a spus doctorul.

— Ei, acuma eşti mulţumit, dragul meu? întrebă el.

— Bănuiesc că nimic nu te-ar putea convinge să faci vreunul dintre lucrurile pe care le-a recomandat Tyrell, nu-i aşa?

— Nimic, zâmbi Cronshaw.

Capitolul LXXXV

La vreo două săptămâni după asta, întorcându-se acasă într-o seară de la spital, Philip bătu la uşa lui Cronshaw. Nu primi niciun răspuns şi intră. Cronshaw stătea ghemuit cu capul într-o parte şi Philip se apropie de pat. Nu-şi dădu seama dacă Cronshaw doarme sau zace pur şi simplu acolo cuprins de unul dintre accesele lui de nervozitate. Ceea ce-l surprinse era că stătea cu gura deschisă, îi puse mâna pe umăr. Philip scoase un ţipăt de spaimă, îşi strecură mâna pe sub cămaşa lui Cronshaw, până în dreptul inimii; nu ştia ce să facă; disperat, îi puse o oglindă în faţa buzelor, pentru că auzise că aşa se face. Tresări speriat la gândul că a

rămas singur cu Cronshaw. Încă nu-şi scosese pălăria şi paltonul, aşa că alergă imediat în stradă; făcu semn unei birje şi se duse repede în Harley Street[225]. Doctorul Tyrell era acasă.

— Vă rog frumos, puteţi să veniţi cu mine? Mă tem că a murit Cronshaw.

— Dacă a murit, ce rost are să mai vin?

— V-aş rămâne foarte îndatorat dacă aţi vrea să veniţi. Trăsura e la scară. Nu vă ia decât o jumătate de oră.

Tyrell îşi puse pălăria. În birjă îl întrebă câteva lucruri pe Philip.

— Azi-dimineaţă când am plecat nu părea să-i fie mai rău ca de obicei, zise Philip. Dar adineaori, când am intrat, m-a speriat îngrozitor. Şi gândul ăsta că a murit singur ca un câine... Credeţi că a ştiut că moare?

Philip îşi aminti ce-i spusese Cronshaw. Se întrebă dacă atunci, în ultimele sale momente, îl cuprinsese groaza morţii, Philip îşi închipui cum ar fi fost el în starea aceea, ştiind că sfârşitul e aproape, e inevitabil şi că nu are pe nimeni, niciun suflet de om care să-i spună o vorbă de îmbărbătare când l-a cuprins teama.

— Eşti tare tulburat, îi spuse doctorul Tyrell, privindu-l cu ochii albaştri, senini, dar nu lipsiţi de înţelegere.

Când îl văzu pe Cronshaw, spuse:

— Cred că e mort de câteva ceasuri. Părerea mea e că a murit în somn. Se întâmplă uneori.

Cadavrul era chircit şi grotesc. Nu mai avea nimic omenesc în el. Doctorul Tyrell îl privi indiferent. Cu un gest mecanic, se uită la ceas.

— Ei, mă tem că eu trebuie să plec. Am să-ţi trimit certificatul. Bănuiesc că o să iei legătura cu rudele.

— Dar nu ştiu dacă are pe cineva, zise Philip.

— Bine, dar înmormântarea?

— O, mă ocup eu de asta.

Doctorul Tyrell se uită la Philip. Se întrebă dacă ar fi cazul să-i ofere vreo două lire care să-l mai ajute la cheltuieli. Habar n-avea de ce mijloace dispune Philip; poate că avea

[225] Cartierul medicilor din Londra.

destui bani, dar, în orice caz, se temea să nu-l jignească făcând vreo sugestie în acest sens.

— Bine, să-mi spui dacă te pot ajuta cu ceva, îi zise el în cele din urmă.

Philip ieşi împreună cu el, se despărţi de doctor în prag şi se îndreptă către un oficiu poştal ca să-i telegrafieze lui Leonard Upjohn. Apoi se duse la un antreprenor de pompe funebre pe lângă prăvălia căruia trecea în fiecare zi în drumul lui spre spital. Adeseori îi atrăseseră atenţia cele trei cuvinte scrise cu litere de argint pe pânza neagră care, împreună cu două modele de sicriu, împodobeau vitrina: *„Economie, Promptitudine, Decenţă”*. Întotdeauna îl amuzaseră aceste cuvinte. Negustorul era un evreu gras, cu părul negru şi creţ, în şuviţe lungi unsuroase. Era îmbrăcat întotdeauna în negru şi purta un inel mare cu diamant pe degetul lui butucănos. Îl primi pe Philip cu maniera aceea specifică alcătuită dintr-un amestec de locvacitate înnăscută şi rezerva potrivită profesiei lui. Îşi dădu seama imediat că Philip e complet neajutorat şi-i făgădui să trimită imediat o femeie care să îndeplinească toate cele necesare. Propunerile lui pentru înmormântare erau de-a dreptul magnifice, iar Philip se simţi ruşinat când negustorul îi primi obiecţiile cu aerul că vin din meschinărie. Era oribil să te tocmeşti pentru o asemenea chestiune şi, în cele din urmă, Philip acceptă nişte cheltuieli pe care nu-i dădea deloc mâna să le facă.

— Înţeleg perfect, domnule, zise antreprenorul de pompe funebre. Dumneavoastră nu doriţi lucruri spectaculoase şi aşa mai departe – şi băgaţi bine de seamă că nici eu nu cred deloc în ostentaţie – dar doriţi ca lucrurile să fie făcute ca pentru un gentleman. Lăsaţi totul pe seama mea şi am să aranjez să fie cât mai ieftin s-o putea, dar în limitele bunei-cuviinţe. Mai mult decât atât, ce pot să vă spun?

Philip se duse acasă pentru a cina şi, în timp ce mânca, veni femeia să pregătească mortul. Curând primi o telegramă de la Leonard Upjohn.

„Profund mâhnit, groaznică lovitură. Regret imposibilitatea

venire astă-seară. Banchet oraş. Vin dimineaţă. Sincere condoleanţe. Upjohn.”

Peste puţină vreme, femeia bătu la uşa camerei lui Philip.

— Am terminat, domnule. Vreţi să veniţi să vă uitaţi la el şi să-mi spuneţi dacă e totul aşa cum se cuvine?

Philip o urmă în camera cealaltă. Cronshaw era întins pe spate, cu ochii închişi şi cu mâinile încrucişate smerit pe piept,

— Ar trebui să faceţi rost de nişte flori, domnule, zău aşa.

— Bine, o să iau mâine.

Femeia se uită la mort cu un aer satisfăcut. Îşi făcuse datoria şi acum îşi trase mânecile la loc, îşi scoase şorţul şi-şi puse boneta. Philip o întrebă cât îi datorează.

— Mda, domnişorule, unii îmi dă doi şilingi jumătate, alţii îmi dă cinci.

De ruşine, Philip îi dădu suma cea mai mare. Femeia îi mulţumi cu efuziune, dar nu mai mult decât i se părea potrivit în faţa mâhnirii pe care se presupunea că o simte Philip şi îşi luă rămas-bun. Philip se întoarse în camera lui, strânse masa şi se apucă să citească *Tratatul de chirurgie* al lui Walsham. Dar nu-i venea deloc uşor. Era teribil de agitat. Tresărea când auzea un zgomot pe scări şi inima îi bătea să-i spargă pieptul. Lucrul acela din camera alăturată care fusese un om, iar acum nu mai era nimic, îl îngrozea. Tăcerea părea că trăieşte aievea ca şi cum înlăuntrul ei s-ar fi produs o mişcare misterioasă; prezenţa morţii apăsa greu asupra apartamentului, nefirească şi înspăimântătoare. Pe Philip îl cuprinse deodată sila de omul care fusese altădată prietenul lui. Îşi dădu toată osteneala să citească, dar, curând, împinse disperat cartea la o parte. Ceea ce-l tulbura era inutilitatea absolută a vieţii care tocmai se sfârşise. N-avea importanţă dacă Cronshaw e viu sau mort. Ar fi fost exact acelaşi lucru dacă n-ar fi trăit niciodată. Philip se gândi cum o fi arătat Cronshaw în tinereţe; îţi trebuia multă imaginaţie ca să ţi-l închipui zvelt, cu pasul elastic, cu păr bogat, optimist şi entuziast. Regula de viaţă pe care şi-o făurise Philip, să-şi urmeze pornirile instinctive

ţinând seama şi de poliţistul din colţ, nu acţionase prea bine în acest caz: tocmai deoarece Cronshaw făcuse cutare şi cutare lucru, existenţa lui eşuase atât de jalnic. I se părea că în instincte nu te poţi încrede. Philip era nedumerit şi se întreba care regulă de viaţă o fi mai bună din moment ce aceea era inutilă şi de ce oamenii alegeau să acţioneze într-un anumit fel. Ei acţionau ascultându-şi sentimentele lor, dar acestea puteau fi bune sau rele; i se părea pur şi simplu că e mâna hazardului dacă ele duceau la triumf sau la dezastru. Viaţa părea o învălmăşeală din care nu puteai ieşi. Oamenii alergau grăbiţi încoace şi încolo, mânaţi din urmă de forţe pe care nu le cunoşteau; iar scopul acestei nerăbdări le scăpa; s-ar fi zis că se agită numai de dragul agitaţiei.

A doua zi dimineaţă îşi făcu apariţia Leonard Upjohn cu o micuţă coroană de lauri. Era foarte încântat de ideea lui de a-l încununa cu ea pe poetul decedat; şi, în ciuda tăcerii dezaprobatoare a lui Philip, încercă să i-o potrivească lui Cronshaw pe capul chel; dar efectul era de-a dreptul grotesc. Cununa arăta ca boiul unei pălării purtate de un clovn dintr-un spectacol ieftin.

— Atunci am să i-o pun pe inimă, zise Upjohn.

— Văd că i-ai pus-o pe stomac, remarcă Philip.

Upjohn zâmbi afectat.

— Numai un poet poate şti unde se află inima unui alt poet, îi răspunse el.

Se întoarseră în camera de zi şi Philip îi spuse ce aranjamente a făcut pentru înmormântare.

— Sper că nu te-ai zgârcit la cheltuieli. Mi-ar plăcea ca dricul să fie urmat de un şir lung de trăsuri goale cu cai purtând pompoane înalte unduitoare, şi să fi angajat multe bocitoare cu panglici lungi la pălărie. Îmi place ideea asta a trăsurilor goale.

— Întrucât se pare că cheltuielile de înmormântare îmi vor reveni mie şi în momentul de faţă nu mă dau banii afară din casă, am încercat să obţin un cost cât mai modest cu putinţă.

— Bine, dragul meu, dar, în cazul ăsta, de ce nu i-ai făcut

o înmormântare de calic? Asta ar fi avut ceva poetic. Se pare că ai un instinct înnăscut al mediocrităţii.

Philip roşi puţin, dar nu răspunse; a doua zi, el şi cu Upjohn merseră în urma dricului în trăsura pe care o comandase Philip. Lawson nu putuse să vină, dar trimisese o jerbă, iar Philip cumpărase două jerbe pentru ca sicriul să nu pară prea sărac. La întoarcere, birjarul dădu bice cailor. Philip era mort de oboseală şi curând îl fură somnul. Îl trezi glasul lui Upjohn:

— E un mare noroc că poeziile nu s-au publicat încă. Cred că ar fi mai bine chiar să le amânăm şi am să scriu o prefaţă la volum. Am început să mă gândesc la ea în drum spre cimitir. Cred că ar putea ieşi ceva destul de bun. În orice caz, am să încep cu un articol în revista *The Saturday*.

Philip nu răspunse şi se aşternu tăcerea. În cele din urmă, Upjohn reluă:

— De fapt, cred că ar fi mai înţelept să nu-mi risipesc eforturile. Cred că am să fac un articol pentru o revistă şi apoi îl pot tipări ca prefaţă la volum.

Philip urmări revistele lunare şi articolul apăru într-adevăr peste câteva săptămâni. Întrucât reuşi să creeze o oarecare senzaţie, extrase din el fură reproduse în multe ziare. Era un articol foarte bun, vag biografic, pentru că nimeni nu ştia mare lucru despre tinereţea lui Cronshaw, dar era delicat, tandru şi pitoresc. În stilul lui elaborat, Leonard Upjohn prezenta imagini edulcorate despre viaţa lui Cronshaw în Cartierul Latin – vorbind, scriind poezii; Cronshaw devenea o figură pitorească, un Verlaine al englezilor. Iar întorsăturile de frază ale lui Leonard Upjohn – foarte colorate – căpătară o demnitate tremurătoare, o grandilocvenţă mai patetică atunci când descria sfârşitul sordid al poetului, cămăruţa sărăcăcioasă din Soho; şi, cu o reticenţă de-a dreptul fermecătoare, care sugera o generozitate mult mai mare decât îi permitea modestia s-o dezvăluie, se referea la eforturile pe care le făcuse pentru a-l transporta pe poet într-o căsuţă de ţară împodobită cu caprifoi şi aşezată în mijlocul unei livezi înflorite. Mai vorbea şi despre lipsa de înţelegere, bine intenţionată, dar fără

tact, care îl dusese în schimb pe poet în cartierul Kennington, de o onorabilitate vulgară. Leonard Upjohn descria cartierul Kennington cu umorul acela stăpânit pe care-l necesita păstrarea strictă a vocabularului lui Sir Thomas Browne. Cu un sarcasm delicat, povestea evenimentele din ultimele săptămâni, răbdarea cu care Cronshaw suportase stângăcia bine intenţionată a tânărului student, care se erijase în infirmieră şi situaţia deprimantă a vagabondului aceluia divin aflat într-un mediu mic burghez. Frumuseţea născută din cenuşă, spunea el citind din Isaia. Să-l vezi pe poetul acela paria murind printre zorzoanele respectabilităţii vulgare era un adevărat triumf al ironiei; lui Leonard Upjohn îi amintea de Hristos înconjurat de farisei şi comparaţia făcu loc unui pasaj deosebit de frumos. Şi apoi povestea cum un prieten – eleganţa lui înnăscută nu-i permitea decât să sugereze printr-o aluzie subtilă cine era prietenul cu fantezii atât de graţioase – aşezase o cunună de lauri pe inima poetului mort; iar mâinile frumoase ale mortului păreau că se odihnesc cu o patimă voluptuoasă pe frunzele lui Apolo, pline de mireasma artei şi mai verzi decât jadul adus de marinarii cu feţe măslinii din misterioasa şi nepătrunsa Chină. Şi, printr-un contrast admirabil, articolul se încheia cu o descriere a înmormântării banale şi prozaice a aceluia care ar fi trebuit să fie îngropat ca un prinţ sau ca un calic. Asta era ultima palmă, care încorona triumful filistinilor asupra artei, frumuseţii şi inefabilului.

Leonard Upjohn nu scrisese niciodată mai bine ca atunci. Articolul, plin de farmec, graţie şi compătimire, era un adevărat miracol. În cadrul articolului reproduse cele mai bune poezii ale lui Cronshaw, aşa că, atunci când apăru volumul, mai tot interesul pentru el apusese; în schimb, Upjohn îşi consolidă şi mai bine propria lui poziţie. De acum încolo era un critic de care trebuia să ţii seama. Înainte păruse un om cam distant; dar acest articol era de o caldă umanitate, care se dovedea infinit de atrăgătoare.

Capitolul LXXXVI

În primăvară, după ce termină stagiul de chirurgie la dispensar, Philip căpătă un post de intern. Contractul dura şase luni. Internul petrecea fiecare dimineaţă în saloanele spitalului, mai întâi în cel al bărbaţilor, apoi în cel al femeilor, împreună cu medicul secund; scria foile de observaţie, făcea analize şi se saluta cu infirmierele. Două după-amiezi pe săptămână medicul de serviciu trecea din salon în salon cu un mic grup de studenţi, examina bolnavii şi împărtăşea din cunoştinţele lui. Munca aceasta nu mai avea caracterul palpitant, variaţia neîncetată şi contactul intim cu realitatea pe care le avusese stagiul de la dispensar; dar Philip acumula o serie întreagă de cunoştinţe. Se înţelegea foarte bine cu bolnavii şi era chiar măgulit când vedea cu câtă plăcere se lasă îngrijiţi de el. Nu le compătimea suferinţele, dar îi privea cu simpatie; şi pentru că nu-şi dădea deloc aere, se bucura de mai multă popularitate decât alţi interni. Era amabil şi prietenos şi gata oricând să-i îmbărbăteze. Ca şi alţi oameni legaţi prin activitatea lor de spitale, constată că te puteai înţelege mai uşor cu bolnavii decât cu bolnavele. Femeile erau adeseori ţâfnoase, puse pe ceartă sau pe plâns. Veşnic aveau ceva de spus împotriva infirmierelor care trudeau din greu, dacă nu le dădeau toată atenţia care considerau că li se cuvenea; erau nerecunoscătoare, aspre la vorbă şi, în general, îţi dădeau mult mai multă bătaie de cap.

Curând, Philip avu norocul să-şi facă un nou prieten. Într-o dimineaţă, medicul secund îi dădu în primire un caz nou, un bărbat; aşezându-se la căpătâiul lui, Philip începu să-i completeze fişa, Uitându-se la ea, constată că pacientul e de profesie jurnalist. Îl chema Thorpe Athelny, un nume cu totul neobişnuit pentru un bolnav care recurge la serviciile spitalelor de stat. Avea patruzeci şi opt de ani, făcuse un icter grav şi fusese spitalizat din pricina unor simptome ciudate care păreau să necesite o supraveghere atentă.

Răspunse cu un glas plăcut, de om bine educat, la diferitele întrebări pe care Philip era obligat să i le pună. Întrucât stătea sub aşternut, era greu să-ţi dai seama dacă e înalt sau scund, însă capul şi mâinile erau atât de mici încât sugerau că e mic de tot de statură. Philip avea obiceiul să se uite la mâinile oamenilor, şi ale lui Athelny îl uimiră; erau foarte mici, cu degete lungi şi subţiri şi unghii frumoase, trandafirii; pielea mâinilor era foarte netedă şi, dacă n-ar fi suferit de icter, ar fi fost de o albeaţă surprinzătoare. Bolnavul le ţinea deasupra păturii cu degetele de la una dintre ele uşor desfăcute, numai al doilea şi al treilea lipite, şi, în timp ce vorbea cu Philip, părea că şi le priveşte satisfăcut. Cu o sclipire şireată în ochi, Philip se uită la faţa bolnavului. Deşi îngălbenită de boală, avea ceva distins în ea. Bolnavul avea ochi albaştri, un nas de o proeminenţă impunătoare, încovoiat şi agresiv, însă departe de a fi diform, şi o bărbuţă căruntă ascuţită; era cam chel, dar se vedea bine că avusese un păr foarte frumos, cu bucle drăguţe şi îl purta şi acum destul de lung.

— Văd că sunteţi gazetar, zise Philip, La ce ziare scrieţi?

— La toate. E imposibil să deschizi un ziar fără să găseşti ceva scris de mine.

Lângă pat se afla un ziar şi, întinzând mâna după el, îi arătă lui Philip o reclamă. Nişte litere de-o şchioapă reproduceau numele unei firme bine-cunoscute lui Philip, „Lynn & Sedley”, Regent Street, Londra; iar dedesubt, cu caractere ceva mai mici, o propoziţie dogmatică: „Amânarea este hoţul timpului”. Apoi o întrebare surprinzătoare prin înţelepciunea ei banală: „De ce să nu faceţi chiar astăzi comanda?”. Apoi urma o repetiţie, cu litere mari, ca bătăile de ciocan ale conştiinţei în inima unui criminal: „De ce nu?”. Şi apoi impertinent: „Mii de perechi de mănuşi de pe principalele pieţe ale lumii la preţuri uluitor de scăzute. Mii de perechi de ciorapi de la cele mai bune fabrici ale universului cu senzaţionale reduceri de preţuri”. Iar la sfârşit revenea întrebarea, dar, de data aceasta, ca o mănuşă aruncată provocator: „De ce să nu faceţi chiar astăzi comanda?”.

— Sunt agentul de presă al firmei „Lynn & Sedley”.

Apoi făcu un mic gest cu mâna lui delicată.

— Pentru ce scopuri josnice...

Apoi Philip puse restul întrebărilor necesare, unele strict conforme practicii obişnuite, iar altele meşteşugit formulate pentru a-l face pe bolnav să dezvăluie lucruri pe care te-ai fi putut aştepta să dorească să le ascundă.

— Aţi stat vreodată în străinătate? întrebă Philip.

— Am stat unsprezece ani în Spania.

— Ce-aţi făcut acolo?

— Eram secretarul Societăţii Englezeşti de Apă şi Canalizare din Toledo.

Philip îşi aminti că Clutton a petrecut câteva luni la Toledo şi răspunsul ziaristului îl făcu să-l privească cu mai mult interes; i se păru însă că nu se cuvine să-şi manifeste acest interes, întrucât trebuie păstrată distanţa dintre bolnavii care se internau în spitalele de caritate şi personalul lor. După ce-şi termină ancheta, trecu la alte paturi. Boala lui Thorpe Athelny nu era prea gravă şi, cu toate că nu-i trecea gălbeneala, se simţea mult mai bine; nu părăsea patul pur şi simplu pentru că medicul socotea că ar fi bine să-l ţină sub observaţie până când anumite reacţii revin la normal. Într-o zi, intrând în salon, Philip observă că Athelny citeşte o carte cu creionul în mână. Când se apropie de patul lui, bolnavul lăsă jos cartea.

— Îmi permiteţi să văd ce citiţi? întrebă Philip, care era incapabil să treacă prin dreptul unei cărţi fără să se uite la ea.

Philip o luă în mână şi constată că e un volum de versuri spaniole, poeziile Sfântului Ioan al Crucii şi, când o deschise, căzu din ea o foaie de hârtie, Philip o ridică şi observă că bolnavul scrisese nişte versuri pe ea.

— Să nu-mi spuneţi cumva că în loc să vă odihniţi aţi scris poezii! Este un lucru cu totul nerecomandabil pentru un bolnav spitalizat.

— Încercam să fac nişte traduceri. Ştiţi spaniolă?

— Nu.

— Mă rog, dar trebuie că-l cunoaşteţi foarte bine pe

Sfântul Ioan al Crucii[226], nu?

— Aş, de unde!

— Era un mistic spaniol şi unul dintre cei mai buni poeţi pe care i-au avut ei vreodată. Mi s-a părut că merită să-l traduc în engleză.

— Îmi permiteţi să mă uit la traducerea dumneavoastră?

— Deocamdată e într-o formă brută, spuse Athelny, dar i-o înmână lui Philip cu o graţie din care îţi dădeai seama că abia aşteaptă să i-o citeşti.

Era scrisă cu creionul şi scrisul era frumos, dar cam ciudat, aşa că nu se citea uşor; parcă ar fi fost caractere gotice,

— Dar nu vă ia îngrozitor de mult timp să scrieţi astfel? E minunat.

— Nu văd de ce scrierea n-ar trebui să fie frumoasă.

Philip citi prima strofă:

„Pe o noapte fără lună
Înfierbântat de graba dragostei,
O, ce soartă fericită!
Am pornit înainte pe furiş,
Din casa-mi cufundată în tăcere,..”

Philip se uită curios la Thorpe Athelny. Nu ştia dacă persoana aceasta îl intimidează sau îl atrage. Era conştient de faptul că adoptase până atunci o manieră oarecum protectoare şi se îmbujoră la faţă când îi trecu prin cap că poate Athelny l-a socotit ridicol.

— Vai, ce nume neobişnuit aveţi, comentă ca să spună şi el ceva.

— E un nume foarte vechi din comitatul Yorkshire. Odinioară, capul familiei noastre trebuia să alerge călare o zi întreagă pentru a face înconjurul domeniilor sale, dar acum cei bogaţi au scăpătat. Ştii, femei uşoare şi cai greoi.

Athelny era miop şi când vorbea te privea foarte pătrunzător. Luă de la Philip volumul de poezii.

— Ar trebui să învăţaţi să citiţi în spaniolă, zise el. E o

---

[226] Poet mistic spaniol (1542–1591).

limbă nobilă. Nu e aşa mieroasă ca italiana. Italiana e limba tenorilor şi a flaşnetarilor – dar, în schimb, spaniola are măreţie; nu face vălurele ca pârâiaşele din grădină, ci spumegă tumultuoasă ca un râu lat când se revarsă.

Grandilocvenţa lui îl amuza pe Philip, deşi era destul de sensibil la retorică; şi asculta cu plăcere în timp ce Athelny, cu expresii pitoreşti şi cu focul unui entuziasm veritabil, îi descria încântarea copioasă pe care ţi-o pricinuia lectura în original a lui Don Quijote şi muzicalitatea romantică, limpede şi pasionată, a fermecătorului Calderon.

— Trebuie să-mi văd de bolnavi, zise curând Philip.

— A, iertaţi-mă, uitasem. Am să-i spun nevestei să-mi aducă o fotografie a oraşului Toledo şi am să v-o arăt. Când mai aveţi un moment de răgaz, veniţi să mai staţi de vorbă cu mine. Nici nu ştiţi ce plăcere îmi faceţi.

În zilele următoare, ciupind câte un moment ori de câte ori avea prilejul, Philip îl cunoscu din ce în ce mai bine pe ziarist. Thorpe Athelny era un vorbitor excelent. Nu spunea lucruri scânteietoare, dar era inspirat când vorbea şi avea o vioiciune entuziastă care-ţi aprindea imaginaţia; trăind atât de mult într-o lume a iluziilor, Philip constată că imaginaţia lui începe să mişune de tablouri noi. Athelny era foarte bine-crescut. Ştia mult mai multe decât Philip, atât despre lume, cât şi despre cărţi, era şi mult mai în vârstă; iar pofta lui de conversaţie îi dădea o oarecare superioritate; la spital însă nu era decât un om care beneficia de operele de caritate şi era deci supus unor reguli stricte; păstra cu destulă uşurinţă şi mult umor calea de mijloc între cele două situaţii. Odată, Philip îl întrebă de ce s-a internat în spitalul public.

— A, principiul meu este să profit de toate avantajele pe care le oferă societatea. Beneficiez de epoca în care trăiesc. Când sunt bolnav, mă duc să mă mai cârpească doctorii de la spital şi n-am niciun fel de falsă ruşine, iar copiii mi-i trimit să înveţe la şcolile cu internat.

— Serios? întrebă Philip.

— Da, şi încă să vedeţi ce educaţie bună primesc, mult mai bună decât cea căpătată de mine la Winchester. Altfel,

cum credeţi că aş putea să-i ţin pe toţi la şcoală? Am nouă copii. Când mă întorc acasă trebuie neapărat să veniţi să-i vedeţi pe toţi. Vreţi?

— Mi-ar face foarte mare plăcere.

Capitolul LXXXVII

Peste zece zile, Thorpe Athelny se înzdrăvenise suficient ca să părăsească spitalul. Îi dădu lui Philip adresa şi acesta îi făgădui să vină să ia masa în familia lor duminica următoare. Athelny îi spusese că locuieşte într-o casă construită de Inigo Jones[227]; brodase poveşti nenumărate, aşa cum broda despre orice, cu privire la balustrada de stejar vechi; şi, când coborî să-i deschidă uşa lui Philip, îl puse imediat să admire eleganţa cu care era sculptată arcada uşii. Casa era cam dărăpănată şi, în orice caz, ar fi trebuit de mult zugrăvită, dar avea demnitatea caracteristică perioadei în care fusese construită; era situată între Chancery Lane şi Holborn[228], pe o străduţă socotită pe vremuri foarte elegantă, dar acum prea puţin deosebită de vechile mahalale – exista chiar un proiect de demolare a ei pentru construirea unor birouri frumoase; între timp însă, pretenţiile proprietarilor erau modeste şi Athelny izbutise să închirieze ultimele două etaje cu o sumă care corespundea veniturilor sale. Philip nu-l mai văzuse până atunci stând în picioare şi rămase surprins de statura lui măruntă. Avea cel mult un metru şaizeci. Era îmbrăcat fistichiu, cu pantaloni albaştri de pânză, cam ca cei pe care-i poartă în Franţa muncitorii, şi o haină foarte veche de catifea maro. La brâu purta o eşarfă stacojie care îţi lua ochii, iar la gât, în loc de cravată, o lavalieră debordantă precum cea pe care o purta francezul tipic în caricaturile din revista umoristică *Punch*. Îl întâmpină pe Philip cu un entuziasm zgomotos, începu

[227] Cel mai mare arhitect englez (1573–1652).
[228] Artere principale din Londra.

imediat să vorbească despre casă şi mângâie cu dragoste balustrada.

— Priveşte-o, pipăi-o, e ca mătasea. O adevărată minune, ce graţioasă e! Şi, peste cinci ani, agenţii imobiliari o vor vinde drept lemn de foc.

Insistă să-l ducă pe Philip într-o cameră de la etajul întâi, în care un bărbat în vestă şi o femeie rumenă şi ordinară luau prânzul de duminică împreună cu cei trei copii ai lor.

— L-am adus pe acest gentleman doar ca să-i arăt plafonul vostru. Ai mai văzut vreodată ceva atât de frumos? Ce mai faci, doamnă Hodgson? Vi-l prezint pe domnul Carey, care m-a îngrijit când eram la spital.

— Poftiţi înăuntru, domnule, zise bărbatul. Orice prieten al domnului Athelny e bine-venit la noi. Domnul Athelny le arată tuturor prietenilor lui tavanul ăsta. Şi nici nu contează ce facem noi, dacă suntem în pat sau dacă eu – ca să zic aşa – mă spăl, că-l şi vezi intrând.

Philip îşi dădu seama că ei îl considerau pe Athelny un tip cam original; dar, în ciuda acestui fapt, îl simpatizau; şi îl ascultau cu gura căscată în timp ce el ţinea un discurs impetuos şi năvalnic despre frumuseţea tavanului decorat în stilul secolului al XVII-lea.

— Ce zici, Hodgson, e o adevărată crimă să dărâmi aşa ceva, nu? Dumneata eşti un cetăţean influent, de ce nu scrii la ziar ca să protestezi?

Bărbatul în vestă râse şi-i spuse lui Philip:

— Pentru domnul Athelny, glumele e totul. Cică locuinţele astea ar fi insalubre, chipurile, e primejdios să stai în ele.

— Dă-o dracului de salubritate, pe mine mă interesează arta, strigă Athelny. Eu am nouă copii şi văd că înfloresc, deşi instalaţiile sanitare sunt proaste. Nu, nu, eu unul nu vreau să risc nimic. Nu-mi plac mie ideile astea de ultimă oră ale voastre! Când mă mut în altă parte, am să verific dacă instalaţiile sanitare sunt destul de proaste, pentru că altfel nu accept nicio casă.

Se auzi o bătaie în uşă şi o fetiţă blondă băgă capul înăuntru.

— Tăticule, mămica zice să nu mai vorbeşti atâta şi să vii

la masă.

— Asta e fetiţa mea numărul trei, zise Athelny arătând-o cu degetul, cu un gest dramatic. Se numeşte Maria del Pilar, dar preferă să răspundă la numele de Jane. Jane, ar trebui să te ştergi la năsuc.

— Dar n-am batistuţă, tăticule.

— Ţţ, ţţ, ţţ, fetiţo, răspunse acesta, scoţând o basma cât toate zilele cu picăţele viu colorate, dar de ce crezi că te-a înzestrat Atotputernicul cu degeţele?

Urcară scările şi Philip fu condus într-o încăpere cu pereţii îmbrăcaţi în lambriuri de stejar de culoare întunecată. În mijloc se afla o masă îngustă de lemn de teck aşezată pe capre întărite cu două bare de fier – tipul de mobilă numit în Spania *mesa de hieraje*[229]. Acolo urmau să ia prânzul, întrucât erau pregătite două tacâmuri şi lângă masă erau aşezate două jilţuri mari cu braţe late şi lungi de stejar şi cu speteaza şi fundul din piele. Erau severe, elegante şi incomode. Altă mobilă nu mai era în odaie decât un *bargueño*[230] cu o ornamentaţie complicată din fier forjat şi poleit, aşezat pe un piedestal în stil bisericesc, având o tăietură dură, dar destul de frumos ca înfăţişare. Pe el se aflau două sau trei platouri lucioase crăpate în nenumărate locuri, dar de un colorit bogat; iar pe pereţi erau atârnate tablouri ale vechilor maeştri aparţinând şcolii spaniole, cu rame frumoase, deşi cam stricate; tablourile aveau subiecte înfiorătoare, erau degradate din pricina vechimii şi prost întreţinute, şi nici concepţia lor nu era de înaltă clasă; şi totuşi, aveau în ele o licărire de pasiune. În cameră nu se afla niciun obiect de valoare, dar impresia generală era plăcută. Era o încăpere maiestuoasă şi totuşi austeră. Philip simţea că păstrează însuşi spiritul vechii Spânii. Athelny tocmai începuse să-i arate interiorul acelui *bargueño* cu ornamentaţia lui frumoasă şi cu sertarele secrete, când intră în cameră o fată înăltuţă cu păr castaniu. Cozile bogate îi atârnau până la jumătatea spatelui.

— Mama zice că mâncarea e gata şi vă aşteaptă; eu v-o

---

[229] Masă de fier forjat (sp.).

[230] Birou cu sertare; scrin (sp.).

aduc de îndată ce vă aşezaţi la masă.

— Vino şi dă mâna cu domnul Carey, Sally.

Athelny se întoarse către Philip:

— Ce zici ce voinică e? E fiica mea cea mai mare. Câţi ani ai, Sally?

— O să împlinesc cincisprezece în iunie, tată.

— Am botezat-o „Mana del Sol” pentru că era primul meu copil şi am închinat-o soarelui strălucitor al Castiliei: dar maică-sa o strigă „Sally”, iar frate-său îi zice „Mălai Mare”.

Fata zâmbi sfios cu dinţii ei albi şi regulaţi şi se împurpură la faţă. Era bine făcută, cam înaltă pentru vârsta ei şi avea o frunte lată şi ochi cenuşii foarte simpatici. Obrajii îi plesneau de sănătate.

— Du-te şi spune-i maică-tii să vină să dea mâna cu domnul Carey înainte de a se aşeza la masă.

— Mama zice că o să vină la voi după masă, pentru că încă nu s-a spălat.

— Atunci o să mergem noi la ea s-o vedem. Carey nu trebuie să mănânce budinca de Yorkshire până nu strânge mâna care a creat-o.

Philip se duse în bucătărie, mergând în urma gazdei. Era o încăpere mică şi supraaglomerată. Până atunci fusese aici un zgomot îngrozitor, dar zarva încetă la intrarea străinului. În mijloc era aşezată o masă mare şi, de jur-împrejurul ei, şedeau copiii lui Athelny, aşteptând nerăbdători să mănânce. O femeie stătea în picioare lângă plită şi scotea rând pe rând cartofii copţi.

— Betty, iată-l pe domnul Carey, zise Athelny.

— Straşnică idee ai avut să-l aduci aici. Ce-o să gândească despre noi?

Doamna Athelny purta un şorţ murdar şi-şi suflecase până deasupra coatelor mânecile rochiei de bumbac; avea părul pus pe bigudiuri. Era o femeie masivă, cu aproape un cap mai înaltă decât bărbatul ei; era blondă, avea ochi albaştri şi o expresie foarte blândă; fusese de bună seamă destul de frumoasă; dar, înaintând în vârstă şi născând atâţia copii, se îngrăşase şi căpătase o înfăţişare vulgară; ochii îşi pierduseră strălucirea, obrajii erau plini şi rumeni,

nici părul nu mai avea culoarea frumoasă de altădată, îşi îndreptă spinarea, îşi şterse mâna de şorţ şi i-o întinse lui Philip.

— Bine aţi venit, domnule, zise ea vorbind rar, cu un accent care lui Philip i se păru foarte bine cunoscut. Athelny zice că cică aţi fost grozav de bun cu el la spital.

— Ei, şi acuma, trebuie să te prezint septetului, zise Athelny. Ăsta e Thorpe, începu el arătând către un băiat bucălat, cu părul creţ. Ăsta e băiatul meu cel mare care va moşteni titlul, domeniile şi răspunderea familiei. Iar ăştilalţi sunt Athelstan, Harold, Edward, zise el indicând cu arătătorul pe cei trei băieţei mai mici, toţi cu obraji trandafirii, sănătoşi şi zâmbitori, deşi, când simţiră ochii veseli ai lui Philip opriţi asupra lor, începură să privească intimidaţi în farfurie. Şi acum fetele, în ordinea naşterii: Maria del Sol...

— Mălai-Mare, zise unul dintre băieţi.

— Dragul meu, umorul tău e tare primitiv. Maria de las Mercedes, Maria del Pilar, Maria de la Concepción, Maria del Rosario.

— Eu le zic Sally, Molly, Connie, Rosie şi Jane, zise doamna Athelny. Ei, şi acum, Athelny, duceţi-vă în camera ta şi eu vă trimit mâncarea. Copiii o să vină să stea puţin cu voi mai târziu, după ce-i mai spăl.

— Draga mea, dacă mi-ar fi fost dat mie să te botez, ţi-aş fi spus Maria del Clăbuc. Toată vremea îi chinui pe bieţii prichindei cu săpunul.

— Mergeţi dumneavoastră înainte, domnu’ Carey, că altfel nu-l mai văd odată aşezat la masă.

Athelny şi cu Philip se instalară în jilţurile acelea călugăreşti şi Sally le aduse treptat-treptat farfuriile cu friptură de vacă, budincă de Yorkshire, cartofi copţi şi varză. Athelny scoase din buzunar şase *penny* şi o trimise după o halbă cu bere.

— Sper că nu aţi pus masa aici special pentru mine, zise Philip. Eu aş fi fost foarte mulţumit dacă mâncam cu copiii.

— A, nu, nu, eu iau întotdeauna masa singur. Îmi plac obiceiurile astea strămoşeşti. Nu cred că e bine ca femeile

să se aşeze la masă împreună cu bărbaţii. Asta strică toată conversaţia şi sunt convins că şi lor le face foarte rău. Le bagă în cap tot soiul de idei şi femeile nu se simt niciodată în largul lor dacă au idei.

Atât gazda, cât şi musafirul mâncară cu multă poftă.

— Ai mai gustat vreodată o asemenea budincă de Yorkshire? Nimeni nu ştie s-o facă aşa de bună ca nevastă-mea. Iată unul dintre avantajele pe care le dobândeşti luându-ţi o nevastă care nu e deloc cucoană. Ai observat că nu e cucoană, nu?

Era o întrebare destul de penibilă şi Philip nu ştia cum să răspundă la ea.

— Nu m-am gândit deloc la chestia asta, zise el încurcat.

Athelny râse. Avea un râs deosebit de vesel.

— Nu, nu e nici pe departe cucoană. Taică-său era ţăran şi ea nu şi-a dat niciodată osteneala să vorbească gramatical. Am avut cu ea doisprezece copii şi nouă dintre ei sunt în viaţă. Eu i-am spus că ar cam fi timpul să se oprească, dar ea e încăpăţânată şi, de vreme ce aşa s-a deprins, cred că n-o să fie mulţumită până n-o face douăzeci.

În clipa aceea, intră Sally cu berea şi, după ce-i umplu un pahar lui Philip, trecu de partea cealaltă a mesei ca să-i toarne şi lui taică-său. Acesta o cuprinse cu braţul după talie.

— Ai mai văzut vreodată o fată aşa frumoasă şi vânjoasă? N-are decât cincisprezece ani, dar arată ca de douăzeci. Ia uită-te la obrajii ei! N-a fost bolnavă nici măcar o zi în viaţa ei. Mare noroc o să aibă bărbatul care o să se însoare cu ea, nu-i aşa, Sally?

Sally asculta toate acestea cu un zâmbet firav care nu se arăta dintr-odată; nu era prea stânjenită, întrucât, fiind obişnuită cu izbucnirile lui taică-său, le accepta cu o modestie degajată care-i şedea foarte bine.

— Vezi să nu ti se răcească mâncarea, tată, zise ea desfăcându-se din braţele lui. Te rog să strigi când vreţi să mâncaţi budinca.

Rămaseră iarăşi singuri şi Athelny duse cana la gură. Bău

mult, pe nerăsuflate.

— Pe cuvântul meu dacă există ceva mai bun pe lume decât berea englezească. Să-i mulţumim lui Dumnezeu pentru plăcerile acestea simple – friptura de vacă, budinca de orez, pofta de mâncare şi berea. Pe vremuri am fost însurat cu o cucoană. Dumnezeule! Ascultă-mă pe mine, băiete, să nu cumva să faci prostia să iei de nevastă o cucoană.

Philip râse. Pe el scena asta îl încânta – omuleţul caraghios cu hainele lui ciudate, camera cu lambriuri, mobila spaniolă şi mâncarea englezească; nici că se putea o combinaţie mai bizară.

— Tu râzi, băiete, pentru că nici nu-ţi trece prin cap să faci o mezalianţă. Tu vrei o nevastă care să fie egala ta pe plan intelectual. Capul tău e îmbâcsit de idei despre tovărăşia dintre soţi. Astea-s nerozii, băiete! Bărbatul n-are nevoie să discute politică cu nevastă-sa. Crezi că mie mult îmi pasă de părerile lui Betty despre calculul diferenţial? Un bărbat are nevoie de o nevastă care să-i gătească şi să-i îngrijească copiii. Eu am încercat ambele formule şi acum ştiu cum e mai bine. Ia să cerem să ne aducă budinca.

Bătu din palme şi Sally se înfăţişă de îndată. Când le luă farfuriile, Philip vru să se scoale şi s-o ajute, dar Athelny îl opri.

— Las-o-n pace, băiete. Ea n-are nevoie să faci atâta zarvă în jurul ei, nu-i aşa Sally? Şi nici n-o să i se pară o mojicie din partea ta dacă ai să stai liniştit în timp ce te serveşte. Cât despre cavalerism, ea zice dă-l în mă-sa, nu-i aşa Sally?

— Adevărat, tată, răspunse Sally cu cochetărie.

— Sally, dar tu ştii despre ce vorbesc?

— Nu, tată. Dar ştii bine că mamei nu-i place să te audă înjurând.

Athelny râse zgomotos. Sally le aduse farfuriile cu budinca de orez, suculentă şi apetisantă, cu sos mult. Athelny o atacă imediat plin de elan.

— Una dintre regulile din casa asta este ca masa de duminică să nu se schimbe niciodată. Este un ritual.

Friptură de vacă şi budincă de orez, cincizeci de duminici pe an. În duminica Paştelui, miel cu mazăre, iar la întâmpinarea Domnului, gâscă friptă cu sos de mere. În felul ăsta păstrăm noi tradiţiile poporului nostru. Când Sally o să se mărite, o să uite o mulţime dintre lucrurile înţelepte pe care le-a învăţat de la mine, dar niciodată n-o să uite că, dacă vrei să fii bun şi fericit, trebuie să mănânci duminica friptură de vacă şi budincă de orez.

— Să mă strigi când vreţi să mâneaţi brânza, zise Sally impasibilă.

— Cunoşti legenda pescăruşului albastru? întrebă Athelny.

Philip începuse între timp să se mai deprindă cu stilul acesta al lui Athelny, de a sări de la un subiect la altul.

— Când pescăruşul albastru oboseşte zburând deasupra mării, soaţa lui trece dedesubt şi-l susţine în zbor cu aripile ei mai puternice. Uite, tocmai de asta are nevoie bărbatul de la nevastă. Cu prima mea soţie am trăit trei ani. Era o adevărată cucoană, avea un venit de o mie cinci sute de lire pe an, şi dădeam cu regularitate mici dineuri elegante în vilişoara noastră de cărămidă roşie din cartierul Kensington. Era o femeie încântătoare. Toată lumea spunea asta – avocaţii veniţi să ia masa la noi împreună cu nevestele, agenţii bursei literare, politicienii care călcau cu dreptul în arenă; o, era o femeie încântătoare. Mă obliga să merg la biserică în redingotă şi joben, mă ducea la concerte de muzică clasică şi-i plăceau grozav conferinţele de duminică după-amiază; şi, în fiecare dimineaţă, la opt şi jumătate, se instala la micul dejun şi, dacă cumva întârziam, găseam toată mâncarea rece; şi citea numai cărţile cele mai indicate, admira tablourile cele mai indicate şi adora muzica cea mai indicată. Dumnezeule, cât de îngrozitor mă plictisea femeia aceea! Încântătoare şi acuma şi stă tot în căsuţa de cărămidă roşie din Kensington, decorată cu tapetele lui Morris[231] şi cu gravurile lui Whistler şi dă şi acum mici dineuri la fel de elegante, servind viţel cu

[231] William Morris (1834–1896), estetician şi artist englez, a practicat mai toate artele grafice.

sos de smântână şi îngheţată de la localul „Bunter”, ca şi acum douăzeci de ani.

Philip nu întrebă datorită căror împrejurări ajunsese să se separe această pereche nepotrivită, dar îi spuse Athelny.

— Ştii, Betty nu e nevasta mea; nevasta mea n-a vrut să dea divorţ. Copiii sunt nelegitimi – o liotă de bastarzi; şi parcă ce, o duc ei mai rău din pricina asta? Betty era una dintre femeile de serviciu din vila cu cărămidă roşie din cartierul Kensington. Acum vreo patru-cinci ani, o duceam prost de tot cu banii şi, având deja şapte copii, m-am dus la nevastă-mea şi am rugat-o să mă ajute. A zis că-mi stabileşte o alocaţie dacă renunţ la Betty şi plec în străinătate. Dar parcă mă vezi pe mine renunţând la Betty? În loc s-o părăsesc, am făcut foamea împreună cu ea o bună bucată de vreme. Nevastă-mea mi-a spus că mie îmi place să trăiesc în mocirlă. Am decăzut; am scăpătat; am coborât pe scara socială; câştig trei lire pe săptămână ca agent de publicitate al unui negustor de lenjerie şi în fiecare zi îi mulţumesc lui Dumnezeu că nu mai stau în vila de cărămidă roşie din Kensington.

Sally le aduse brânză Cheddar şi Athelny nu-şi întrerupse discursul.

— E cea mai mare greşeală pe care o poate face un om să creadă că are nevoie de bani pentru a-şi creşte copiii. Are nevoie de bani doar ca să-i facă domnişori şi cucoane, dar eu nu ţin ca odraslele mele să devină gentlemeni şi *lady*. Sally o să-şi câştige singură existenţa peste un an, O s-o dăm ucenică la o croitoreasă, nu-i aşa, Sally? Iar băieţii au să-şi slujească patria. Vreau să intre cu toţii în marină. E o viaţă plăcută şi sănătoasă – hrană bună, soldă bună şi o pensie la bătrâneţe.

Philip îşi aprinse pipa. Athelny îşi răsucea singur ţigări din tutun de Havana. Sally strânse masa. Philip era rezervat şi se simţea puţin jenat de faptul că i se fac atâtea destăinuiri. Athelny, cu glasul lui puternic într-un trup miniatural, cu stilul lui bombastic, cu înfăţişarea exotică şi cu gesturile pompoase, era o fiinţă uluitoare. Lui Philip îi amintea în mare măsură de Cronshaw. Părea să aibă aceeaşi

independenţă a gândirii, acelaşi gen boem, dar cu un temperament infinit mai vivace; în schimb, avea o gândire comună şi nu vădea interesul pentru abstracţiuni care făcea conversaţia lui Cronshaw atât de captivantă. Athelny era foarte mândru de familia de personalităţi provinciale căreia îi aparţinea; îi arătă lui Philip fotografii ale unui conac elisabetan şi-i spuse:

— Ştii, băiete, de şapte secole încoace familia Athelny locuieşte aici. A, dacă ai vedea şemineurile şi plafoanele!

În lambriurile camerei se afla un dulăpior şi Athelny scoase din el un arbore genealogic. Îi arătă lui Philip cu o satisfacţie copilăroasă. Era într-adevăr impunător.

— Vezi cum se repetă numele astea care au intrat în tradiţia familiei – Thorpe, Athelstan, Harold, Edward; pe băieţi i-am botezat conform acestei tradiţii. Iar fetelor, după cum vezi, le-am dat nume spanioleşti.

Pe Philip îl cuprinse un sentiment de nelinişte că poate întreaga poveste a lui Athelny nu e decât o făcătură măiestrit ticluită, prezentată nu din cine ştie ce motiv josnic, ci pur şi simplu din dorinţa de a impresiona, de a surprinde şi de a ului. Athelny îi spusese că a învăţat la Winchester: dar lui Philip, cunoscător al diferenţelor de educaţie, nu i se părea că gazda lui ar avea caracteristicile unui bărbat care a fost educat la o şcoală a protipendadei. În timp ce Athelny scotea în evidenţă splendidele legături de rudenie stabilite de strămoşii lui, Philip se distra întrebându-se dacă nu cumva tatăl lui fusese vreun comerciant din Winchester – agent de licitaţii sau negustor de cărbuni, şi dacă nu cumva o coincidenţă de nume era singura lui legătură cu familia veche al cărei arbore genealogic îl etala.

Capitolul LXXXVIII

Se auzi o bătaie în uşă, iar în odaie năvăli o hoardă de

copii. Acum erau cu toţii curaţi şi dichisiţi; le străluceau feţele după spălătura cu săpun, iar părul parcă le era lins de viţei; se duceau la şcoala duminicală, fiind daţi în grija lui Sally. Athelny glumi cu ei în stilul lui pompos şi exuberant şi-ţi dădeai bine seama că-i iubeşte pe toţi. Era înduioşător să vezi ce mândru e de înfăţişarea lor robustă şi frumoasă. Lui Philip copiii i se părură puţin intimidaţi de prezenţa lui, iar apoi, când tatăl lor îi trimise afară din cameră, avu impresia că răsuflă uşuraţi. Peste câteva minute, îşi făcu apariţia şi doamna Athelny. Îşi scosese bigudiurile şi acum purta un breton aranjat cu multă grijă. Avea o rochie neagră, simplă, o pălărie cu flori ieftine şi se străduia să-şi îndese mâinile, roşii şi asprite de prea multă muncă, într-o pereche de mănuşi de antilopă neagră.

— Mă duc la biserică, Athelny, zise ea. Ai nevoie de ceva?

— Numai de rugăciunile tale, Betty dragă,

— N-o să-ţi slujească la nimic, eşti prea stricat ca să-ţi mai poată fi de folos, zâmbi ea.

Apoi, întorcându-se spre Philip, îi spuse cu glas lăbărţat:

— Nu-l pot face cu niciun preţ să se ducă la biserică. E un ateu înrăit.

— Ce zici, nu seamănă cu a doua soţie a lui Rubens[232]? strigă Athelny. N-ar arăta splendid într-un costum din secolul al XVII-lea? Ăsta e genul de nevastă de care ai nevoie, băiete; ia uită-te bine la ea!

— Athelny, zău dacă n-ai fi în stare să înnebuneşti pe oricine cu trăncăneala, îi răspunse ea calm.

Soţia lui Athelny izbuti să-şi încheie nasturii de la mănuşi, dar, înainte de a pleca, se întoarse către Philip cu un zâmbet blând, uşor jenat.

— Rămâneţi la ceai, nu-i aşa? Lui Athelny îi place să aibă cu cine conversa şi nu izbuteşte prea des să găsească un om deştept.

— Bineînţeles că o să rămână la ceai, zise Athelny.

---

[232] După moartea primei sale soţii, Isabela Brandt, Peter Paul Rubens (1577–1640) s-a căsătorit în 1630 cu nepoata acesteia, Helene Fourment, femeie planturoasă, pe care a folosit-o ca model pentru multe dintre tablourile sale.

Apoi, după plecarea soţiei, explică:

— Eu ţin morţiş să plece copiii la şcoala duminicală şi Betty la biserică. Cred că e bine ca femeile să fie religioase. Eu unul nu cred în Dumnezeu, dar tare vreau ca femeile şi copiii să aibă credinţă.

Philip, care era foarte rigid când venea vorba de adevăr, fu puţin şocat de această atitudine degajată şi superficială.

— Bine, dar cum poţi să stai şi să priveşti cu braţele încrucişate când copiilor dumitale li se spun lucruri pe care dumneata nu le socoţi adevărate?

— Dacă sunt frumoase, nu mă prea interesează cât de adevărate sunt. E exagerat să pretinzi ca lucrurile să-ţi stimuleze deopotrivă şi raţiunea, şi simţul estetic. Voiam ca Betty să treacă la catolicism, mi-ar fi plăcut să asist la convertirea ei şi s-o văd purtând coroniţa de flori de hârtie, dar ea rămâne o protestantă incorigibilă. Şi pe urmă, religia e chestie de temperament; poţi să crezi orice, dacă ai o fire religioasă, şi dacă n-o ai nu contează ce credinţe îţi sunt inculcate pentru că tot o să te debarasezi de ele. Poate că religia este cea mai bună şcoală a moralităţii. Este ca unul dintre medicamentele acelea folosite de voi, doctorii, care cuprind în ele un alt medicament dizolvat; primul medicament n-are nicio eficacitate în sine, dar dă posibilitatea absorbirii celuilalt. Asimilezi moralitatea pentru că există în interiorul religie; religia o pierzi, dar morala îţi rămâne. E mai probabil ca un om să fie bun dacă a învăţat bunătatea prin dragostea de Dumnezeu, decât prin lectura operelor lui Herbert Spencer[233].

Asta venea în contradicţie cu toate ideile lui Philip. El încă mai privea creştinismul drept o robie înjositoare de care trebuia să te lepezi cu orice preţ; în subconştientul lui, era asociat cu liturghiile mohorâte din catedrala de la Tercanbury şi cu ceasurile nesfârşite de plictiseală îndurate în biserica îngheţată de la Blackstable. Iar morala pomenită de Athelny nu era pentru el altceva decât o părticică din religia păstrată de o inteligenţă şchioapă după ce se dezbăra de credinţele care – ele şi numai ele – o făceau

---

[233] Biolog, sociolog şi filozof englez (1820–1903).

rezonabilă. Dar, în timp ce medita asupra răspunsului pe care să i-l dea lui Athelny, acesta, mult mai interesat să se audă vorbind decât să participe la o discuţie, izbucnise deja într-o tiradă cu privire la catolicism. Pentru el, religia romano-catolică făcea parte integrantă din Spania; iar Spania însemna mult pentru el, întrucât acolo simţise că evadează din convenţionalismul pe care-l găsise atât de iritant în timpul căsniciei. Cu gesturi largi şi cu tonul apăsat, care făcea toate spusele lui atât de frapante, Athelny îi descrise lui Philip catedralele spaniole cu vastele lor spaţii întunecate, aurul masiv al uşilor de la altar, ornamentele somptuoase de fier forjat cu poleiala înnegrită de vreme, aerul încărcat de tămâie, tăcerea care domnea acolo: Philip aproape că-i vedea dinaintea ochilor pe canonicii îmbrăcaţi cu sutane de prebendă, novicii cu veşminte roşii trecând din sacristie în balconul corului; mai că auzea chiar şi recitativul monoton al slujbelor de seară. Numele pe care le pomenea Athelny – Avila, Tarragona, Saragossa, Segovia, Cordoba – răsunau în inima lui ca nişte trâmbiţe. Parcă avea dinaintea ochilor ansamblurile imense de granit cenuşiu aşezate în vechile oraşe spaniole în mijlocul unui peisaj sălbatic, aspru şi bătut de vânturi.

— Întotdeauna m-am gândit că mi-ar plăcea să mă duc la Sevilla, zise el într-o doară, când Athelny făcu o pauză de o clipă, rămânând cu mâna întinsă în aer, într-un gest dramatic.

— Sevilla! strigă Athelny. Nu, nu, să nu te duci acolo. Sevilla! Asta îţi evocă fete care dansează cu castaniete şi cântă prin grădinile de pe malul Guadalquivirului, luptele cu tauri, florile de portocal, broboadele de dantelă numite *mantones de Manila*[234]. Asta e Spânia din opera bufă şi din Montmartre[235]. Farmecul acesta facil nu poate oferi o distracţie permanentă decât unei inteligenţe superficiale. Theophile Gautier[236] a extras din Sevilla tot ce poate ea să ofere. Noi, care am venit după el, nu putem decât să-i

[234] Voaluri (de dantelă) (sp.); corect *Manilla*.
[235] Cartierul localurilor de distracţie din Paris.
[236] Poet parnasian francez (1811–1872).

reproducem senzaţiile. El şi-a pus mâinile mari şi groase pe ceea ce-ţi sare în ochi şi acolo totul îţi sare în ochi; totul poartă urme de degete, totul e ros şi zdrenţuit. Murillo[237] este pictorul ei.

Athelny se ridică de pe scaun, se îndreptă către dulăpiorul spaniol, îi coborî placa din faţă cu balamale mari aurite şi cu o încuietoare de mare efect, lăsând să se vadă o serie întreagă de sertăraşe. Scoase dinăuntru un maldăr de fotografii.

— Cunoşti picturile lui El Greco? întrebă Athelny.

— A, îmi aduc aminte că cineva de la Paris fusese grozav de impresionat de ele.

— El Greco era pictorul oraşului Toledo. Betty n-a putut găsi fotografia pe care voiam să ţi-o arăt. E un tablou în care El Greco pictează oraşul pe care-l îndrăgea şi e mai exact decât orice fotografie. Vino şi stai aici la masă.

Philip îşi trase scaunul mai în faţă şi Athelny puse dinaintea lui fotografia. Philip o privi plin de curiozitate şi păstră multă vreme tăcerea. Întinse mâna după alte fotografii şi Athelny i le trecu rând pe rând. Până atunci, Philip nu mai văzuse lucrările acestui maestru enigmatic; la prima vedere, îl supără desenul nerealist; siluetele erau extraordinar de alungite; capetele erau mici, atitudinile erau nefireşti. Asta nu era realism, şi totuşi, chiar şi din fotografii, căpătai impresia unei realităţi tulburătoare. Athelny se pornise să facă descrieri entuziaste în expresii pline de vioiciune, dar Philip nu auzea decât vag ce spune. Era nedumerit. Şi era totodată şi emoţionat într-un mod ciudat. Tablourile astea păreau să-i înfăţişeze un anumit sens, dar el nu ştia exact care e sensul lor. Erau portrete de bărbaţi cu ochi mari şi melancolici care păreau să spună ceva, dar nu ştiai exact ce; erau călugări deşiraţi în veşminte franciscane sau dominicane, cu feţele tulburate, cu mâinile oprite în gesturi al căror sens îţi scăpa; mai era şi înălţarea la ceruri a Fecioarei Maria, era o scenă a răstignirii pe cruce, în care pictorul, prin cine ştie ce magie a simţirii, izbutise să sugereze că trupul lui Hristos mort nu

---

[237] Pictor spaniol (1617–1682).

e alcătuit din carne omenească, ci din carne dumnezeiască; şi mai era şi tabloul înălţării, în care Mântuitorul părea să se avânte spre Câmpiile Elizee şi totuşi să calce pe aer tot atât de ferm ca şi cum ar fi avut pământ sub picioare; braţele ridicate ale Apostolilor, faldurile veşmintelor lor, gesturile lor extatice transmiteau o impresie de exaltare şi de bucurie sacră. Aproape în toate cazurile, fondul era reprezentat de cerul nopţii, de noaptea adâncă a sufletului cu nori tulburi mânaţi de vânturile stranii ale iadului asupra cărora razele lunii nefireşti revărsau o lumină înspăimântătoare.

— Am văzut cerul ăsta de nenumărate ori la Toledo, zise Athelny, Eu cred că El Greco a sosit prima dată în oraş tocmai într-o noapte dintr-asta care i-a produs o impresie atât de violentă, încât nu s-a mai putut elibera niciodată de ea.

Philip îşi aminti cum fusese afectat Clutton de acest pictor straniu a cărui operă el o vedea pentru prima dată acum. Se gândi că cel mai interesant dintre toţi oamenii cunoscuţi de el la Paris fusese Clutton. Pe ei, maniera lui sardonică, detaşarea lui ostilă îi împiedicaseră să-l cunoască bine; dar, aruncând o privire retrospectivă, Philip îşi dădu seama că Clutton avusese în el o forţă tragică, ce-şi căuta zadarnic expresia în pictură. Era un om cu un caracter neobişnuit, viguros, mistic după moda unei epoci care n-avea nicio înclinaţie spre misticism; un om pe care viaţa îl scotea din răbdări pentru că se vedea în imposibilitatea de a spune lucrurile pe care le sugerau imboldurile obscure din inima lui. Intelectul lui nu era adaptat rosturilor spiritului. Nu era de mirare că avea o înţelegere atât de profundă pentru grecul care născocise o tehnică nouă de exprimare a aspiraţiilor sufletului său. Philip privi din nou seria de portrete de nobili spanioli, cu colerete, cu barbişoane ascuţite, eu feţele palide încadrate de sobrietatea hainelor lor negre şi de întunecimea fondului. El Greco era pictorul sufletului; şi aceşti nobili, palizi şi stinşi – nu din cauza istovirii, ci din pricina restricţiilor pe care şi le impuneau – cu minţile lor torturate,

par să umble prin lume inconştienţi de frumuseţea ei; ochii lor privesc numai înlăuntru, în inima lor, şi strălucirea nevăzutului îi orbeşte. Niciun pictor nu a arătat într-un mod mai necruţător faptul că lumea e doar un popas efemer. Sufletele oamenilor pictaţi de el dau glas prin ochii lor dorurilor stranii din pricina cărora tânjeau; simţurile lor au o acuitate miraculoasă nu atât pentru sunete, şi mirosuri, şi culoare, cât pentru senzaţiile foarte subtile ale sufletului. Omul plin de nobleţe se plimbă având în piept o inimă monastică, iar ochii lui văd lucruri pe care le văd şi sfinţii în chiliile lor şi el nu e deloc uimit. Buzele lui nu cunosc zâmbetul.

Philip, continuând să tacă, se întoarse la imaginea oraşului Toledo care, după părerea lui, era cel mai captivant dintre toate tablourile. Nu-şi mai putea lua ochii de la ea. Avea sentimentul straniu că e pe punctul de a face o nouă descoperire în viaţă, tremura de fiorul aventurii. O clipă se gândi la dragostea care-i carbonizase sufletul: dragostea părea un lucru cu totul neînsemnat faţă de emoţia care se aprindea acum în inima lui. Tabloul la care se uita înfăţişă o suită de case îngrămădite pe un deal; într-un colţ, un băiat ţinea deschisă o hartă mare a oraşului; în capătul celălalt al tabloului, se afla o figură clasică, simbolizând nul Tago; iar în înaltul cerului se afla Fecioara Maria înconjurată de îngeri. Era un peisaj străin de tot ceea ce îi era lui Philip familiar, pentru că el trăise în cercuri care se închinau realismului fidel; şi totuşi, şi aici, spre propria lui uimire, simţea o realitate mai profundă decât cea creată de oricare dintre maeştrii pe urmele cărora încercase smerit să păşească. Îl auzi pe Athelny spunând că reprezentarea este atât de precisă, încât când cetăţenii din Toledo au venit să se uite la tablou şi-au recunoscut casele. Pictorul reprezentase exact ceea ce observase, dar văzuse totul cu ochii spiritului. Oraşul acela de un cenuşiu palid avea ceva nepământesc. Era un oraş al sufletului văzut într-o lumină palidă, care nu era nici a zilei, nici a nopţii. Era aşezat pe un deal verde, dar verdele nu aparţinea acestei lumi; şi era înconjurat de ziduri şi bastioane masive pe care

nu le puteau asalta niciun fel de maşini sau instrumente de război născocite de mintea omului, ci doar postul şi rugăciunea, suspinele penitente şi mortificările cărnii. Era o fortăreaţă a lui Dumnezeu. Casele acelea cenuşii nu erau făcute din niciunul din soiurile de piatră cunoscute zidarilor, aspectul lor avea ceva înspăimântător şi nu-ţi puteai da seama ce fel de oameni ar putea trăi în ele. Puteai să te plimbi pe străzi şi sa nu te miri că le găseşti pe toate pustii, deşi nu erau goale; pentru că simţeai o prezenţă invizibilă şi totuşi manifestă pentru toată sensibilitatea interioară. Era un oraş mistic în care imaginaţia începe să se împleticească şi să şchioapete ca un om care păşeşte brusc din lumină în întuneric; sufletul umbla dezgolit de colo până colo, cunoscând incognoscibilul şi conştient în mod straniu de experienţa, intimă, dar inexprimabilă, a absolutului. Şi, fără pic de surprindere, pe cerul acela albastru învestit cu o realitate pe care nu ochiul, ci sufletul o destăinuie, cu turma aceea de nori uşori mânaţi de adieri nefireşti, ca strigătele şi suspinele sufletelor pierdute, o vedeai pe Fecioara Maria cu un veşmânt roşu şi o mantie albastră între îngeri înaripaţi. Philip simţi că locuitorii acelui oraş ar fi privit această apariţie fără să se minuneze, plini de respect şi de recunoştinţă, şi şi-ar fi văzut de drum.

Athelny vorbi despre scriitorii mistici ai Spaniei, despre Teresa de Avila, Sfântul Ioan al Crucii, Fray Diego de León; manifestau cu toţii aceeaşi pasiune pentru cele nevăzute, pe care o simţise Philip în tablourile lui El Greco. Ei păreau să deţină puterea de a atinge transcendentul şi de a vedea invizibilul. Erau spanioli din epoca lor, în care tremurau înfiorate toate faptele strălucite ale unei mari naţiuni; fantezia lor era îmbogăţită de splendorile Americii şi de verdeaţa insulelor din Marea Caraibilor. În vinele lor curgea forţa care provenea din luptele lor seculare cu maurii; erau mândri întrucât erau stăpânii lumii; şi simţeau lăuntric depărtările imense, pustiurile hâde, munţii înzăpeziţi ai Castiliei, soarele şi cerul senin şi câmpiile înflorite ale Andaluziei. Viaţa era pasionantă şi diversă, şi, pentru că oferea atât de mult, ei tânjeau agitaţi după alte şi alte

lucruri; oameni fiind, erau veşnic nemulţumiţi; şi-şi puneau toată această vitalitate nerăbdătoare a lor într-o aspiraţie arzătoare către inefabil. Lui Athelny nu-i displăcea să găsească un om căruia îi putea citi traducerile făcute de el ca să se distreze şi să-şi umple timpul liber; şi, cu glasul său frumos şi vibrant, recita *Cântarea inimii şi a lui Hristos, mirele ei*, poezia minunată care începe cu „*Era una noche oscura*"[238] şi acea *Noche serena*[239] a lui Fray Luis de León[240]. Le tradusese cu multă simplitate, nu fără oarecare îndemânare, şi găsise cuvinte care cel puţin sugerau grandoarea maiestuoasă şi aspră a originalului. Tablourile lui El Greco explicau aceste poezii, iar ele, la rândul lor, îi explicau tablourile.

Philip nutrise un oarecare dispreţ pentru idealism, întotdeauna avusese o pasiune pentru viaţă, şi idealismul pe care-l întâlnise până atunci i se păruse a fi în cea mai mare măsură o fugă laşă din faţa ei. Idealistul se închista pentru că nu putea suferi înghionteala gloatei omeneşti; nu avea puterea de a se lupta şi de aceea considera bătălia drept vulgară; era înfumurat şi, întrucât semenii lui nu voiau să-l aprecieze aşa cum se aprecia el, se consola dispreţuindu-i. Pentru Philip, tipul caracteristic era Hayward, plăcut la înfăţişare, cu mişcări languroase, care ajunsese prea gras şi cam chel, îngrijindu-şi încă rămăşiţele frumuseţii şi propunându-şi chiar şi acum fără prea multă convingere să facă lucruri desăvârşite într-un viitor incert; iar în spatele acestor lucruri se ascundeau whisky-ul şi amorurile vulgare ale străzii. Tocmai ca reacţie faţă de ceea ce reprezenta Hayward, Philip se declara zgomotos pentru viaţă aşa cum era ea; sordidul viciu, diformitatea nu-l supărau; el afirma că preferă omul în toată goliciunea lui; şi-şi freca mâinile încântat când se înfăţişa dinaintea lui un caz de meschinărie, cruzime, egoism sau destrăbălare; asta era realitatea. La Paris învăţase că nu există nici urâţenie, nici frumuseţe, ci numai adevăr: goana după frumuseţe

---

[238] Într-o noapte întunecoasă (sp.).
[239] Noapte senină (sp.).
[240] Cărturar şi poet religios (1527–1591).

este doar sentimentalism. Oare nu el introdusese reclama pentru *Chocolat Menier* într-un peisaj pictat de el, pentru a fugi de tirania frumuseţii ireale?

Dar aici părea să ghicească un element nou. În ultima vreme se tot apropiase, mereu şovăind, de el, dar abia acum era conştient de acest fapt; se simţea în pragul unei descoperiri. Avea senzaţia că aici a găsit ceva superior realismului pe care-l adorase; dar, fără doar şi poate, nu era idealismul golit de sânge care ocolea viaţa adevărată, din simplă slăbiciune; dimpotrivă, era prea puternic; era viril; accepta viaţa cu toată vivacitatea, urâţenia şi frumuseţea ei, cu tot caracterul ei murdar, josnic şi eroic; şi totuşi, continua să fie realism; numai că era un realism împins pe o treaptă superioară, către o culme unde faptele erau transformate de lumina mult mai vie în care erau privite. Philip părea să vadă lucrurile mult mai profund cu ochii gravi ai acestor nobili defuncţi ai Castiliei; iar gesturile sfinţilor, pe care la început le considerase nebuneşti şi deformate, îi apăreau acum ca purtătoare ale unei semnificaţii misterioase. Numai că el nu era în stare să discearnă această semnificaţie. Era ca un mesaj a cărui primire era din cale afară de importantă pentru el, dar care i-a fost transmis într-o limbă necunoscută şi deci nu-l putea descifra. El tot mai căuta fără încetare sensul vieţii, şi aici i se părea că i se oferă un asemenea sens; atâta doar că era obscur şi vag. Se simţea adânc tulburat. Vedea ceea ce i se părea a fi adevărul, aşa cum poţi să vezi un lanţ de munţi luminat parcă de nişte fulgere într-o noapte întunecoasă, pe furtună. I se părea că vede că omul nu trebuie să-şi lase viaţa la voia întâmplării, ci, dimpotrivă, că voinţa lui este puternică; i se părea că vede că stăpânirea de sine poate fi la fel de violentă şi de activă ca şi capitularea în faţa pasiunii; i se părea că vede că viaţa interioară poate fi la fel de variată şi cu nenumărate faţete, la fel de bogată în experienţe ca şi viaţa reală a unui om care a cucerit tărâmuri noi şi care a explorat pământuri necunoscute.

Capitolul LXXXIX

Conversaţia dintre Philip şi Athelny fu întreruptă de nişte paşi zgomotoşi pe scări. Copiii se întorceau de la şcoala duminicală. Athelny le deschise uşa şi ei intrară râzând şi ţipând. Îi întrebă vesel ce-au învăţat. Sally îşi făcu apariţia o clipă, aducând instrucţiuni din partea mamei ea tatăl să-i distreze pe copii până ce pregăteşte ea ceaiul, iar Athelny începu să le povestească un basm de Andersen, Copiii nu erau prea sfioşi şi curând ajunseră la concluzia că n-au de ce să fie înspăimântaţi de Philip. Jane se apropie şi, după ce rămase o vreme în picioare lângă el, se instală deodată pe genunchii lui. Philip, care dusese o viaţă singuratică, avea pentru prima dată ocazia să asiste la o scena de familie: ochii lui zâmbeau, oprindu-se asupra acestor copii frumoşi, absorbiţi de povestirea basmului. Viaţa noului său prieten, aşa excentrică precum părea la prima vedere, căpăta acum în ochii lui frumuseţea unui lucru de o naturaleţe desăvârşită. Sally reveni.

— Ei, copii, ceaiul e gata, zise ea.

Jane se dădu jos de pe genunchii lui Philip şi cu toţii se întoarseră în bucătărie. Sally începu să aşeze tacâmurile pe masa în stil spaniol.

— Mama te întreabă dacă să vină să bea ceaiul cu voi, întrebă ea. Pe copii îi pot hrăni eu.

— Spune-i maică-tii că o să fie o adevărată cinste şi un prilej de mândrie pentru noi dacă o să ne onoreze cu prezenţa ei, zise Athelny.

Lui Philip i se păru că omul ăsta nu poate spune nimic fără elaborate înflorituri oratorice.

— Atunci pun o ceaşcă şi pentru ea.

Se întoarse peste o clipă cu o tavă pe care erau o pâine de casă, unt şi un borcan cu gem de căpşune. În timp ce aşeza lucrurile acestea pe masă, taică-său o tachina. Îi spunea că ar fi timpul să mai iasă în lume; lui Philip îi povesti că fata e foarte mândră, că nici nu vrea să audă de

adoratorii care făceau coadă, doi câte doi, la uşa şcolii duminicale, aspirând la onoarea de a o conduce până acasă.

— Dar ştiu că îndrugi la verzi şi uscate, tată, zise Sally şi fata i se lumină încet de obişnuitul ei zâmbet blând.

— Când te uiţi aşa la ea nici n-ai crede că o calfa de croitor a plecat voluntar în armată pentru că n-a vrut să-i vorbească şi că un instalator de electricitate – bagă bine de seamă – de electricitate, a început să tragă la măsea pentru că la biserică nu l-a lăsat să citească imnurile de pe cartea ei de cântece. Mă trec fiorii când mă gândesc ce-o să se întâmple în ziua în care o să înceapă să se coafeze.

— Mama o să aducă ceaiul, zise Sally,

— Sally nici nu mă ia în seamă vreodată, râse Athelny privind-o cu dragoste şi mândrie. Îşi vede de treburile ei, fără să-i pese de războaie, revoluţii şi cataclisme. Vai, ce nevastă bună o să fie ea pentru un om cumsecade!

Doamna Athelny aduse ceaiul. Aşezându-se pe scaun, începu să taie felii de pâine pe care le unse cu unt. Pe Philip îl amuza faptul că se purta cu bărbatul ei de parcă ar fi fost un copil. Îi întindea gemul pe pâine şi îi tăia feliile nici prea mari, nici prea mici, ca să le poată mânca el uşor. Îşi scosese pălăria şi rămăsese în rochia ei de duminică, puţin cam prea strâmtă după părerea lui Philip, arăta ca una dintre soţiile fermierilor pe la care se dusese el uneori în vizită împreună cu unchiul lui, când era copil. Atunci se dumiri de ce i se părea familiară vocea ei. Vorbea ca oamenii din Blackstable,

— Din ce parte a ţării sunteţi? o întrebă el.

— De loc sunt din comitatul Kent. M-am născut la Ferne.

— Aha, am ştiut eu. Unchiul meu e paroh la Blackstable.

— Ca să vezi, ce comedie! exclamă ea. Adineaori când eram la biserică tocmai mă întrebam dacă n-aţi fi cumva vreo rubedenie de-a domnului Carey. Oho, încă de câte ori l-am văzut! O verişoară de-a mea s-a măritat cu domnu' Barker de la ferma Roxley, tocmai pe-acolo pe la biserica din Blackstable şi, când eram fată, mă duceam de multe ori şi stăteam acolo. Ei, ziceţi şi dumneavoastră dacă nu e

comedie?

Îl privi acum cu mult mai multă curiozitate şi ochii ei fără strălucire se animară. Îl întrebă dacă îi cunoaşte satul de baştină. Era o aşezare destul de drăguţă, la vreo zece mile de Blackstable şi parohul de acolo venea uneori la Blackstable pentru sărbătoarea recoltei. Ea pomeni numele câtorva fermieri de prin împrejurimi. Îi făcea o plăcere nebună să mai poată vorbi despre ţinutul în care şi-a petrecut tinereţea şi era încântată să evoce scene şi figuri pe care şi le întipărise în memorie cu tenacitatea specifică clasei din care făcea parte. Şi lui Philip aceste amintiri îi treziră un sentiment ciudat. Părea că o adiere plăcută de la ţară ar fi pătruns în camera aceea căptuşită cu lambriuri, din inima Londrei. În faţa ochilor începu să i se desfăşoare imaginea câmpiilor întinse din Kent, înconjurate de ulmi falnici; nările începură să i se dilate de miresme. Din pricina apropierii de Marea Nordului, aerul sărat de acolo e aspru şi tăios.

Philip plecă de la familia Athelny abia pe la zece. La opt, copiii veniră la ei să spună „noapte bună” şi, într-un mod cât se poate de firesc, îi întinseră obrajii lui Philip ca să-i sărute. Inima lui se deschise de tot de dragul lor. Sally nu făcu decât să-i întindă mâna.

— Sally nu-i sărută niciodată pe domnii pe care nu i-a văzut decât o dată în viaţă, zise taică-său.

— Atunci înseamnă că trebuie să mă mai poftiţi o dată, zise Philip.

— Nu e cazul să băgaţi în seamă nimic din ce spune tata, remarcă Sally zâmbind.

— E o domnişoară foarte stăpână pe sine, adăugă tatăl ei.

În timp ce doamna Athelny îi culca pe copii, luară un mic supeu alcătuit din pline, brânză şi bere; iar când Philip se duse în bucătărie să-i spună „noapte bună” (rămăsese acolo odihnindu-se şi citind revista *The Weekly Dispatch*), ea îl invită foarte cordial să mai vină pe la ei.

— Atâta vreme cât Athelny are serviciu, duminica o să găsiţi totdeauna o masă bună la noi, zise ea, şi vă faceţi o

adevărată pomană cu el dacă veniţi să faceţi conversaţie.

Sâmbăta următoare, Philip primi o carte poştală de la Athelny prin care-l anunţa că-l aşteaptă a doua zi la masă; dar, temându-se că mijloacele lor financiare nu sunt chiar aşa de substanţiale cum ar dori domnul Athelny să-l facă să creadă, Philip le scrise că o să vină doar la ceai. Cumpără un cozonac mare cu stafide, ca vizita lui să nu fie o povară pentru ei. Când veni, constată că toată familia se bucură să-l vadă, iar cozonacul îl ajută să-i cucerească definitiv pe copii. El ţinu morţiş să ia cu toţii ceaiul împreună în bucătărie, şi masa se desfăşură într-o atmosferă de râsete zgomotoase. Curând, Philip îşi luă obiceiul de a se duce la familia Athelny în fiecare duminică. Deveni favoritul copiilor, pentru că era un om simplu şi lipsit de afectare şi pentru că se vedea de la o poştă că i-a îndrăgit. De cum îl auzeau sunând la uşă, unul dintre copii scotea capul pe fereastră, să se asigure că el e, şi apoi dădeau cu toţii buzna pe scări într-o adevărată avalanşă, ca să-i deschidă uşa. Se aruncau pe rând în braţele lui. La ceai se băteau pentru privilegiul de a sta lângă el. Curând începură să-i spună „nenea Philip”.

Athelny era foarte comunicativ din fire şi, încetul cu încetul, Philip aflã despre diferitele etape din viaţa lui. Exercitase mai multe profesii şi Philip avu impresia că întotdeauna a reuşit să strice tot ce începuse. Lucrase la o plantaţie de ceai din Ceylon şi fusese comis-voiajor în America, ducând cu el mostre de vinuri italieneşti; dintre toate slujbele, singura pe care o păstrase mai multă vreme fusese cea de secretar al Societăţii de Apă şi Canalizare din Toledo; fusese ziarist şi ceva vreme ţinuse rubrica judiciară, scriind reportaje de la tribunalele de instrucţie pentru un ziar de seară; fusese redactor la un ziar din inima Angliei şi redactor-şef al unei gazete de pe Riviera. În timp ce exercita aceste funcţii diverse, colecţionase tot felul de anecdote amuzante pe care le debita, savurându-şi cu o deosebită încântare talentul de a-şi distra ascultătorii. Citise mult, delectându-se în special cu cărţile neobişnuite; şi revărsa comorile sale de cunoştinţe tainice bucurându-se

ca un copil de uimirea interlocutorilor. Cu vreo trei sau patru ani mai înainte, sărăcia lucie îl silise să accepte slujba de agent de publicitate al unui mare magazin de textile; şi, cu toate că socotea munca aceea nedemnă de un om de valoarea lui – dat fiind că avea o părere exagerat de bună despre el însuşi – poziţia de neclintit a soţiei în această privinţă şi nevoile familiei îl făcuseră s-o păstreze cu orice preţ.

Capitolul XC

Plecând de la familia Athelny, Philip cobora pe Chancery Lane şi după aceea mergea pe Ştrand ca să ia un autobuz din capătul străzii Parlamentului. Într-o duminică, la vreo şase săptămâni de când era în vizită cu ei, o luă ca de obicei pe acest drum, dar autobuzele spre Kennington erau arhipline. Era prin iunie, însă plouase toată ziua, şi seara târziu aerul era jilav şi rece. Merse pe jos până la Piccadilly Circus ca să găsească loc pe scaun; capul liniei era la fântână şi, când sosea în staţia aceea, autobuzul n-avea de obicei mai mult de doi-trei pasageri. Venea din sfert în sfert de oră, aşa că trebui să aştepte o vreme. Neavând ce face, privi mulţimea care trecea. Cârciumile tocmai se închideau şi pe străzi era forfotă. Mintea lui Philip era plină de ideile pe care Athelny le expusese cu farmecul lui obişnuit.

Deodată, lui Philip i se opri inima în loc. Dădu cu ochii de Mildred. De săptămâni întregi nu se mai gândise la ea. O văzu cum tocmai trece de colţul dinspre Shaftesbury Avenue şi se opreşte la bordură, aşteptând să treacă un şir de trăsuri. Era atentă doar să prindă un moment liber ca să traverseze.

Purta o pălărie mare de pai negru, cu multe pene, şi o rochie neagră de mătase; pe atunci, erau la modă rochiile cu trenă; când se eliberă drumul, Mildred traversă, luând-o pe Piccadilly, măturând caldarâmul cu coada rochiei. Lui

Philip începu să-i bată tare inima în piept. Se luă după ea. Nu voia să-i vorbească, dar se întreba unde s-o fi ducând la ora aceea; tare ar fi dorit să-i vadă faţa. Mildred porni încet în jos şi, luând-o pe Air Street, ajunse pe Regent Street. De acolo o porni iar spre Piccadilly Circus. Philip era nedumerit. Nu izbutea să înţeleagă ce face Mildred. Poate că aştepta pe cineva, şi pe Philip îl apucă o curiozitate teribilă să ştie pe cine anume. Mildred îl ajunse din urmă pe un grăsun cu gambetă care mergea agale în aceeaşi direcţie ca şi ea; ajungând în dreptul lui, întoarse capul şi-i trase o ocheadă. Mai făcu câţiva paşi până ajunse la magazinul „Swan & Edgar's”, unde se opri şi aşteptă cu spatele la vitrină. Când grăsunul ajunse în dreptul ei, ea îi zâmbi. Bărbatul se uită lung la ea, apoi întoarse capul şi-şi văzu de drum. Atunci Philip înţelese.

Îl năpădi o scârbă copleşitoare. O clipă i se înmuiară picioarele şi abia se mai putu ţine drept; apoi porni repede după ea; o apucă de braţ.

— Mildred!

Se întoarse, tresărind violent. Lui Philip i se păru că roşeşte, dar de fapt era prea întuneric ca să vadă bine. O vreme stătură şi se priviră fără o vorbă. Într-un târziu, Mildred exclamă:

— Ia te uită, ce întâlnire!

Philip nu ştia ce să răspundă; era teribil de zguduit; frazele care i se învălmăşeau în minte păreau teribil de melodramatice.

— E îngrozitor, gâfâi el, mai mult pentru sine.

Mildred nu mai scoase o vorbă, îi întoarse spatele şi se uită în pământ. Philip simţea că faţa lui s-a schimonosit de durere.

— Nu e nicăieri pe aici un loc unde am putea să mergem să stăm de vorbă?

— Nu vreau să stau de vorbă, zise ea posacă. De ce nu poţi să mă laşi în pace?

Lui Philip îi dădu prin gând că poate fata are nevoie urgentă de bani şi deci nu-şi poate permite luxul de a pleca prea repede de-acolo.

— Dacă eşti cumva la strâmtoare să ştii că am la mine vreo două lire, îngăimă el.

— Nu înţeleg ce vrei să spui. Eu mă plimbam pur şi simplu pe aici în drum spre casă. Credeam că ara să mă întâlnesc cu una dintre colegele de la serviciu.

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu mai începe iarăşi cu minciunile, îi răspunse el.

Apoi o văzu că plânge şi îşi repetă întrebarea.

— Nu putem merge undeva să stăm de vorbă? Nu se poate să mergem la tine?

— Nu, asta e imposibil, suspină ea. Acolo n-am voie să primesc bărbaţi. Dacă vrei ne putem întâlni mâine.

Philip era sigur că Mildred o să-i tragă clapa. Nici în ruptul capului nu voia s-o lase să plece.

— Nu. Trebuie să mă duci chiar acum undeva.

— Mă rog, este o cameră pe care o ştiu, dar o să trebuiască să plăteşti o taxă de şase şilingi.

— Bine, asta nu mă deranjează. Unde e?

Mildred îi dădu adresa şi Philip strigă după o birjă. Merseră într-o străduţă sărăcăcioasă din spatele Muzeului Britanic, cam pe lângă Gray’s Inn Road, şi Mildred îi spuse birjarului să oprească la colţ.

— Nu le place să tragi la scară, zise ea.

Astea fură singurele cuvinte pe care le schimbară în birjă. Merseră câţiva paşi pe jos şi, la o uşă, Mildred se opri şi ciocăni tare de trei ori. Philip observă în oberliht un anunţ pe carton pentru camere de închiriat. Uşa se deschise fără zgomot şi o femeie înaltă, cam bătrâioară, le dădu drumul înăuntru. Îi aruncă o privire lui Philip şi apoi îi şopti ceva lui Mildred. Mildred îl conduse pe Philip de-a lungul unui coridor până la o cameră din fund. Era întuneric beznă. Îi ceru un chibrit şi aprinse becul de gaz; nu avea glob, aşa că flacăra izbucni cu putere. Philip văzu că se află într-un mic dormitor murdar, încărcat de prea multă mobilă, vopsită ca să pară din lemn de pin; perdelele de dantelă erau jegoase în ultimul hal; gura căminului era acoperită cu un evantai mare de hârtie. Mildred se trânti pe scaunul de lângă cămin. Philip se aşeză pe marginea patului. Îi era ruşine.

Observă abia acum că Mildred are obrajii încărcaţi de fard şi sprâncenele înnegrite cu cărbune; dar era slabă şi arăta rău şi rujul din obraji îi exagera şi mai tare paloarea verzuie a pielii. Se uita impasibilă la evantaiul de hârtie. Philip nu ştia ce să spună, nu-i venea nimic în minte şi, pe deasupra, simţea că se îneacă de parcă ar fi fost gata să izbucnească în plâns. Îşi acoperi ochii cu mâinile.

— Dumnezeule, dar e îngrozitor, gemu el.

— Nu înţeleg ce te-a apucat să faci atâta caz. Credeam c-o să te bucuri.

Philip nu răspunse, dar, peste o clipă, lui Mildred îi scăpă un suspin,

— Nu cumva îţi închipui că o fac de plăcere?

— O, Doamne! strigă el. Îmi pare rău, îmi pare aşa de rău!

— Parcă asta îmi ţine mie de cald!

Philip iar nu mai ştia ce să spună. Îi era o teamă cumplită să nu cumva să rostească vreo vorbă pe care ea ar putea s-o ia drept un reproş sau o batjocură.

— Unde e copilaşul? întrebă el în cele din urmă.

— Am adus fetiţa eu mine la Londra. Nu mai aveam bani s-o ţin la Brighton, aşa că a trebuit s-o iau. Am o cameră în cartierul Highbury. Proprietăresei i-am zis că sunt artistă. E un drum destul de lung ca să vii în fiecare zi până în West End, dar nu e deloc uşor să găseşti pe cineva care să închirieze camere femeilor singure.

— La local n-au vrut să te reangajeze?

— N-am găsit nicăieri de lucru. Mi-am rupt picioarele umblând după slujbă. Odată mi-am găsit un post, dar am lipsit vreo săptămână fiindcă nu mi-a fost bine şi, când am revenit, mi-au zis că nu mai vor să mă ţină. Şi parcă ce, poţi sa le faci o vină pentru asta? În slujbe dintr-astea, nu le dă mâna să ţină decât fete voinice.

— Nici acum nu arăţi prea bine, zise Philip,

— Astă-seară n-ar fi trebuit să ies, că mă simţeam cam slăbită, dar n-aveam încotro, trebuia să fac rost de bani. I-am scris lui Emil şi i-am spus că sunt lefteră, dar ăla nu s-a învrednicit nici măcar să-mi răspundă la scrisoare.

— Ai fi putut să-mi scrii mie.
— Nu-mi venea prea uşor, după cele ce s-au întâmplat, şi nici nu voiam să ştii că am greutăţi. Nu m-ar fi mirat dacă mi-ai fi spus pur şi simplu că am găsit ce-am căutat.
— S-ar părea că nici acuma n-ai ajuns să mă cunoşti destul de bine.
În decurs de câteva clipe, lui Philip îi trecură prin minte chinurile pe care le suferise din pricina ei, şi îi veni rău când îşi aminti de toate durerile lui. Dar acum nu mai era decât o simplă amintire. Când o privi, îşi dădu seama că n-o mai iubeşte. Îi era tare milă de ea, dar se bucura că e liber. Privind-o cu un aer grav, se întreba cum de putuse să se prostească atât de tare din dragoste pentru ea.
— Tu eşti un gentleman în toată puterea cuvântului, zise ea. De altfel, eşti singurul pe care l-am cunoscut vreodată.
Făcu o pauză de un minut şi apoi roşi până în albul ochilor.
— Philip, îmi vine tare greu să te întreb, dar nu cumva ai putea să-mi dai nişte bani?
— Din fericire, am ceva bani la mine. Mă tem însă că nu sunt decât două lire.
I le dădu.
— Să ştii că n-am să-ţi rămân datoare, Philip.
— O, lasă asta! zâmbi el. Nu-ţi face griji pentru atâta lucru.
Nu apucase să-i spună nimic din ce voia să-i spună. Vorbiseră de parcă ar fi fost lucrul cel mai firesc din lume; şi acum i se părea că ea o să plece, întorcându-se la toată oroarea vieţii ei, iar el n-o să fie în stare să facă nimic pentru a o împiedica. Mildred se ridicase de pe scaun ca să ia banii şi acum se aflau amândoi în picioare.
— Te reţin? întrebă ea. Bănuiesc că vrei să te întorci acasă.
— Nu, nu sunt deloc grăbit, răspunse el.
— Iar eu mă bucur că am prilejul să stau puţin jos.
Vorbele acestea, cu toate implicaţiile lor, îi sfâşiară inima lui Philip, şi era într-adevăr cum nu se poate mai penibil să vezi cum Mildred cade istovită înapoi pe scaun. Tăcerea

dură atât de mult încât Philip, stânjenit, aprinse o ţigară.

— E tare drăguţ din partea ta că nu mi-ai spus nicio vorbă neplăcută, Philip. Mă temeam că o să-mi zici cutare şi cutare şi mai ştiu eu ce.

Philip văzu că Mildred s-a pus iar pe plâns. Îşi aminti cum venise la el când o părăsise Emil Miller şi cum izbucnise în lacrimi. Amintirea suferinţelor ei şi a propriei lui umilinţe părea să facă şi mai copleşitoare compasiunea pe care o simţea el acum,

— Ah, măcar de-aş putea scăpa de toată povestea asta! gemu ea. Mi-e nesuferită la culme. Nu sunt făcută pentru o asemenea viaţă, nu e un lucru potrivit pentru o fată ca mine. Aş face orice ca să scap, m-aş angaja şi servitoare dacă aş putea. Ah, mai bine muream de o mie de ori.

Şi, plângându-şi singură de milă, se pierdu de tot. O năpădiră suspine necontrolate, isterice, care-i zguduiau trupul firav.

— Ah, tu nici nu ştii despre ce e vorba. Nimeni nu ştie până n-ajunge în situaţia asta.

Philip nu putea suporta s-o vadă plângând. Era pur şi simplu torturat de situaţia îngrozitoare în care se găsea ea.

— Biata copilă, şopti el, biata copilă!

Era profund mişcat. Deodată avu o inspiraţie, care îl făcu să se simtă în al nouălea cer de fericire.

— Uite ce e; dacă vrei să scapi de aici, am o idee. În momentul de faţă stau mizerabil cu banii şi trebuie să fac economii cumplite; dar am un fel de apartament în Kennington în care e o cameră disponibilă. Dacă vrei, poţi să vii să stai acolo cu copilul. Eu îi plătesc trei şilingi şi jumătate pe săptămână unei femei care îmi face curat, şi-mi mai şi găteşte câte ceva. Or asta ai putea să faci tu şi atunci mâncarea ta n-ar costa mai mult decât banii pe care i-aş economisi renunţând la servitoare. Masa pentru doi oameni nu costă mult mai mult decât pentru unul, şi presupun că fetiţa nu consumă cine ştie ce.

Mildred se opri din plâns şi se uită la el.

— Vrei să spui că ai fi în stare să mă primeşti înapoi după tot ce s-a întâmplat?

Philip se îmbujora la faţă cam stânjenit de ceea ce avea să-i spună:

— Nu vreau să mă înţelegi greşit. Îţi pun la dispoziţie doar o cameră care nu mă costă nimic şi mâncarea. Nu aştept de la tine altceva decât exact ceea ce face femeia angajată în momentul de faţă. În afară de asta, nu vreau nimic de la tine. Sper că te pricepi la gătit atâta cât îmi trebuie mie.

Mildred sări în picioare, gata să se azvârle în braţele lui.

— Eşti tare bun cu mine, Philip.

— Nu, te rog stai acolo, zise el repede şi întinse mâna ca şi cum ar fi vrut s-o împingă deoparte.

Nu-şi dădea seama exact ce simte, dar nu putea suporta ideea atingerii ei.

— Nu vreau să-ţi fiu altceva decât prieten.

— Eşti tare bun cu mine, repetă ea, eşti tare bun cu mine.

— Asta înseamnă că o să vii?

— O, da, aş face orice să scap de viaţa asta. Să ştii, Philip, că n-ai să regreţi niciodată ce-ai făcut, niciodată! Când pot să vin, Philip?

— Cred că cel mai bine ar fi să vii chiar mâine.

Deodată pe Mildred o podidiră iarăşi lacrimile.

— Acuma de ce Dumnezeu mai plângi? zâmbi el.

— Îţi sunt aşa de recunoscătoare. Nu ştiu cum am să te pot răsplăti vreodată.

— Lasă asta acuma. Cred că ar fi timpul să te duci acasă.

Îi scrise pe o hârtiuţă adresa lui şi-i spuse că, dacă vine pe la cinci şi jumătate, el o să fie gata cu pregătirile, între timp se făcuse prea târziu ca să mai prindă autobuzul şi trebuia să meargă pe jos, dar nu i se părea un drum prea lung pentru că încântarea lui era ca o beţie ameţitoare; părea că pluteşte.

Capitolul XCI

A doua zi se sculă devreme ca să pregătească odaia pentru Mildred. Îi spuse femeii care-i deretica prin casă că n-o să mai aibă nevoie de serviciile ei. Mildred veni pe la şase şi Philip, care o pândea de la fereastră, coborî să-i deschidă uşa şi o ajută să-şi urce bagajele pe scări; nu mai avea acum decât trei pachete mari învelite în hârtie de băcănie pentru că fusese obligată să vândă totul în afară de strictul necesar. Purta tot rochia de mătase neagră din seara anterioară şi, măcar că acum nu mai era vopsită pe obraji, avea încă ochii făcuţi pentru că nu se spălase bine dimineaţă; arăta îngrozitor de rău. În momentul în care coborî din birjă cu copilul în braţe, avea o înfăţişare de-a dreptul patetică. Părea puţin stânjenită şi nu găsiră să-şi spună decât banalităţi.

— Vasăzică ai ajuns cu bine.

— Până acuma n-am mai stat niciodată în partea asta a Londrei.

Philip îi arătă camera. Era încăperea în care murise Cronshaw. Deşi i se păruse o absurditate, totuşi nu-i plăcuse niciodată gândul de a se întoarce acolo; de la moartea poetului, rămăsese dincolo, în odăiţă, dormind pe patul pliant în care se mutase ca să-şi instaleze cât mai comod prietenul. Copilul dormea netulburat.

— Mă tem că n-o mai recunoşti, zise Mildred.

— N-am mai văzut-o de când am dus-o la Brighton.

— Unde s-o pun? E aşa de grea că n-o mai pot ţine mult în braţe.

— Din păcate, n-am un leagăn pentru ea, zise Philip râzând stânjenit.

— A, o să doarmă în pat cu mine, ca întotdeauna.

Mildred întinse fetiţa pe un fotoliu şi se uită prin cameră. Recunoscu majoritatea mobilelor pe care le ştia din fosta garsonieră a lui Philip. Un singur lucru era nou, un portret al lui Philip, pictat de Lawson la sfârşitul verii trecute; era atârnat deasupra căminului; Mildred îl privi cu ochi critic.

— Îmi place, şi totuşi nu prea. Tu eşti mai frumos, după părerea mea.

— Ei, lucrurile merg din ce în ce mai bine, râse Philip. Până acuma nu mi-ai spus niciodată că sunt frumos.

— Nu sunt eu aia care să-mi bat capul cu înfăţişarea bărbaţilor. Mie nu-mi plac bărbaţii frumoşi. După părerea mea, sunt prea încrezuţi.

Ochii ei rătăceau prin cameră, căutând instinctiv o oglindă, dar Philip n-avea aşa ceva; Mildred ridică mâna şi îşi pipăi bretonul amplu.

— Ce-o să zică ceilalţi locatari de venirea mea aici? întrebă ea deodată.

— A, dar nu stă nimeni aici decât proprietarul cu nevastă-sa. El e toată ziua plecat, iar pe ea n-o văd decât sâmbăta, când îmi plătesc chiria. Amândoi duc o viaţă foarte retrasă. De când m-am mutat, nu ştiu dacă am schimbat două vorbe cu ei.

Mildred se duse în dormitor ca să-şi despacheteze avutul şi să-l pună în ordine. Philip încercă să citească, dar prea era binedispus; se lăsă pe speteaza scaunului, fumând o ţigară şi se uită zâmbind la copilaşul adormit. Era în culmea fericirii. Era absolut sigur că nu e deloc îndrăgostit de Mildred. Chiar se mira că vechiul lui sentiment a dispărut fără urmă; i se părea că descoperă în el o uşoară repulsie fizică pentru ea; credea că dacă o s-o atingă o să i se facă pielea de găină. Nu mai înţelegea nici el ce e în capul lui. Curând auzi o bătaie în uşă şi Mildred reveni.

— Nu e nevoie să baţi la uşă, zise el. Ai făcut turul reşedinţei?

— În viaţa mea n-am văzut o bucătărioară mai mică.

— O să constaţi că e suficient de mare pentru a găti în ea ospeţele noastre copioase, îi replică el glumeţ.

— Dar văd că n-ai nimic de mâncare în casă. Cred că ar fi bine să mă duc după târguieli.

— Da, însă îmi permit să-ţi amintesc că trebuie să faci o economie cruntă.

— Ce să iau pentru cină?

— Cred că cel mai bine ar fi să iei ceea ce ştii tu să găteşti, râse Philip.

Îi dădu nişte bani şi Mildred plecă. Se întoarse peste o

jumătate de oră şi puse cumpărăturile pe masă. Gâfâia din pricina scărilor.

— Hei, dar eşti anemică la culme, zise Philip. O să trebuiască să te îndop cu pilule „Blaud”.

— N-am găsit aşa de repede prăvăliile. Am cumpărat nişte ficat. Cred că-ţi place, nu? Şi pe urmă, nu se poate mânca în cantităţi prea mari, aşa că ieşi mai ieftin la socoteală decât cu carnea.

În bucătărie era o plită cu gaz şi, după ce puse ficatul pe foc, Mildred reveni în odaia de zi să aştearnă faţa de masă.

— De ce pui doar un singur tacâm? întrebă Philip. Tu nu mănânci nimic?

Mildred se împurpură la faţă.

— Credeam că n-o să-ţi facă plăcere să stau la masă cu tine.

— Ei, asta-i bună! Dar de ce nu?

— Păi, eu sunt doar o slujnică, nu?

— Hai, nu te prosti. Cum poţi să spui una ca asta?

Philip zâmbi, dar, în mod destul de ciudat, comportarea ei atât de umilă avu darul de a-i strânge inima. Biata de ea! Îşi aminti cum arăta când o cunoscuse. Şovăi o clipă şi apoi îi spuse:

— Să nu crezi că-ţi fac vreo favoare, zise el. E pur şi simplu o tranzacţie financiară între noi: îţi dau casă şi masă în schimbul muncii pe care o prestezi. Nu-mi datorezi nimic. Şi să ştii că nu văd în asta nimic umilitor pentru tine,

Mildred nu-i răspunse, dar pe obrajii ei se rostogoliră lacrimi mari cât boabele de mărgăritar. Din experienţa lui de la spital, Philip ştia că femeile din categoria ei socială consideră angajarea ca servitoare drept degradantă; nu-şi putea stăpâni o oarecare enervare pe care i-o provoca atitudinea ei; dar se ţinu singur de rău, întrucât era limpede că fata e obosită şi bolnavă. Se ridică şi o ajută să pună şi al doilea tacâm. Între timp se trezise şi fetiţa. Mildred îi preparase nişte hrană specială. Ficatul şi slănina se prăjiseră. Se aşezară amândoi la masă. Pentru economie, Philip nu mai băuse de mult decât apă, dar ţinea în casă o jumătate de sticlă de whisky şi se gândi că un strop nu i-ar

face deloc rău lui Mildred. Se strădui din răsputeri să creeze o atmosferă mai veselă la masă, dar Mildred era turtită şi moartă de oboseală. Când terminară, se ridică să culce fetiţa.

— Cred că ar fi bine pentru sănătatea ta să te culci şi tu devreme, zise Philip. Pari pur şi simplu terminată.

— Păi, chiar cred că am să mă culc după ce spăl vasele.

Philip îşi aprinse pipa şi se apucă de citit. Era plăcut să auzi pe cineva învârtindu-se în camera de alături. De nenumărate ori până atunci se simţise apăsat de singurătate. Mildred veni să strângă masa şi apoi Philip o auzi spălând farfuriile. Zâmbi la gândul că, aşa cum te puteai de altfel aştepta de la una ca ea, Mildred făcea toată treaba în rochia de mătase neagră. Dar el avea de lucru, aşa că îşi trase cartea la masă. Citea *Tratatul de medicină* al lui Osler, care, în ultima vreme, se bucura de mult mai multă trecere în rândul studenţilor decât lucrarea lui Taylor, altădată manualul cel mai popular. Curând intră Mildred, suflecându-şi mânecile. Philip se uită în treacăt la ea, dar nu se clinti; era o situaţie cam delicată şi el simţi că-i îngheaţă inima. Se temea ca nu cumva Mildred să-şi închipuie că o să aibă prea multe pretenţii de la ea şi nu ştia prea bine cum s-o liniştească într-un chip cât mai blând cu putinţă.

— Apropo, eu am cursuri la ora nouă, aşa că ar trebui să iau micul dejun pe la opt şi un sfert. Crezi că o să poţi să mi-l pregăteşti?

— O, sigur. Vai de mine, dar când lucram acolo, pe strada Parlamentului, trebuia să iau în fiecare dimineaţă trenul de opt şi douăsprezece minute de la Herne Hill.

— Sper că odaia e destul de comodă pentru tine. Mâine o să te simţi alt om după ce o să dormi atâtea ceasuri.

— Tu lucrezi până târziu?

— De obicei citesc până pe la unsprezece sau unsprezece jumătate.

— Bine, atunci îţi spun noapte bună.

— Noapte bună.

Aşa cum stăteau, între ei se afla masa. El nu schiţă niciun gest că ar vrea să-i strângă mâna. Mildred închise încet

uşa. O auzi mişcându-se prin dormitor şi, peste un timp, deduse după scârţâitul patului că s-a culcat.

Capitolul XCII

A doua zi era marţi. Ca de obicei, Philip îşi luă în grabă micul dejun şi porni într-o goană teribilă ca să ajungă la nouă la curs. N-avu timp să schimbe decât vreo câteva cuvinte cu Mildred. După-amiază, când se întoarse, o găsi stând la fereastră şi cârpindu-i ciorapii.

— Hei, dar ce harnică eşti, zâmbi el. Cum ţi-ai petrecut ziua?

— Păi, am făcut curăţenie serioasă prin casă şi pe urmă am scos puţin fetiţa la plimbare.

Era îmbrăcată cu o rochie veche neagră, cea pe care o purtase drept uniformă când era în serviciu la ceainărie; era cam jerpelită, dar îi şedea mai bine decât cea de mătase din ziua anterioară. Fetiţa era aşezată pe podea. Se uita la Philip cu ochi mari şi misterioşi şi scoase un chiot când el se aşeză lângă ea şi începu să se joace cu picioruşele ei goale. Ultimele raze ale soarelui aruncau o lumină blândă în cameră.

— E tare plăcut să găseşti pe cineva în apartament când te întorci acasă. O femeie şi o fetiţă sunt un decor tare plăcut.

Fusese la farmacia spitalului şi luase un flacon de pilule „Blaud”. I le dădu lui Mildred şi-i spuse să înghită câte una după fiecare masă. Era obişnuită cu medicamentul pentru că-l mai luase în repetate rânduri, de când avea şaisprezece ani.

— Cred că lui Lawson i-ar plăcea la nebunie pielea ta verzuie, zise Philip. El ar zice că e grozav de picturală, numai că eu am ajuns tare prozaic şi n-am să fiu fericit până n-o să te văd mai colorată în obraji, ca o lăptăreasă.

— Deja mă simt mult mai bine.

După o masă frugală, Philip îşi umplu o punguţă cu tutun şi-şi puse pălăria. De obicei se ducea la cafeneaua din Beak Street în fiecare marţi şi-i părea bine că ziua aceasta se nimerise să cadă atât de curând după sosirea lui Mildred, pentru că dorea să precizeze cât mai limpede din capul locului natura relaţiilor lui viitoare cu ea.

— Ieşi în oraş? întrebă ea.

— Da, marţea îmi iau şi eu o seară liberă. Ne vedem mâine. Noapte bună.

Întotdeauna se ducea cu mare bucurie la cafeneaua aceea. Era obişnuit să-l găsească acolo pe Macalister, agentul de bursă filozof, gata oricând să discute în contradictoriu despre absolut orice subiect care se ivea la orizont; Hayward venea şi el cu regularitate dacă era la Londra; şi, cu toate că el şi Macalister se antipatizau, continuau să se întâlnească din obişnuinţă în fiecare săptămână, marţi seara. Macalister avea o părere mizerabilă despre Hayward şi-i lua în râs delicateţea sentimentelor; se interesa pe un ton satiric despre activitatea literară a lui Hayward şi întâmpina cu zâmbete dispreţuitoare sugestiile vagi ale acestuia cu privire la nişte capodopere viitoare; discuţiile lor erau adesea înfierbântate; dar punch-ul era bun şi le plăcea grozav conflictele amândurora; de obicei, spre sfârşitul serii îşi aplanau conflictele şi se despărţeau având o părere excelentă unul despre celălalt. În seara aceea, Philip îi găsi acolo pe amândoi; venise şi Lawson care dădea mai puţin pe la cafenea de când începuse să lege prietenii prin Londra şi era des invitat la mese prin oraş. Se înţelegeau admirabil cu toţii şi erau foarte fericiţi pentru că Macalister le vânduse un pont bun la bursă de pe urmă căruia Hayward şi Lawson câştigaseră fiecare câte cincizeci de lire. Asta însemna mult pentru Lawson, care era tare cheltuitor din fire, dar, în schimb, câştiga foarte puţin; ajunsese în acel stadiu din cariera unui portretist când criticii îi acordă mare importanţă şi găsea o mulţime de doamne din înalta societate dispuse să-i servească de model pe gratis (asta constituia o reclamă bună pentru

amândoi şi le dădea doamnelor serioase un aer de protectoare ale artelor); dar mult prea rar izbutea să pună mâna pe un burtă-verde înstărit care să fie gata să-i plătească bani buni pentru un portret al soţiei. Lawson deborda de satisfacţie.

— Ăsta e cel mai fantastic mod de a scoate bani peste care am dat vreodată, strigă el. N-a trebuit să bag mâna în buzunar nici măcar pentru şase *penny*.

— Să ştii, tinere, că ai pierdut ceva lipsind de aici marţea trecută, îi zise Macalister lui Philip.

— Doamne, de ce nu mi-ai scris? zise Philip. Dacă ai şti cât de bine mi-ar prinde o sută de lire!

— O, n-a mai fost timp pentru scrisoare. Omul trebuie să fie la faţa locului. Marţea trecută am auzit de un pont bun şi i-am întrebat pe amicii aceştia dacă ar vrea să-şi încerce norocul. Miercuri dimineaţă am cumpărat în numele lor o mie de acţiuni şi după-amiază preţul lor a crescut, aşa că le-am vândut imediat. Am câştigat câte cincizeci de lire pentru fiecare dintre ei şi două sute pentru mine.

Philip se făcu verde de invidie. De curând tocmai îşi vânduse ultima dintre ipotecile în care fusese investită mica lui avere şi acum nu-i mai rămăseseră decât şase sute de lire. Îl cuprindea pur şi simplu panica, ori de câte ori se gândea la viitor. Trebuia să se mai întreţină singur încă doi ani până îşi lua diploma şi atunci voia să-şi caute o slujbă la vreun spital public, vreme de cel puţin trei ani, pentru că era slabă speranţă să câştige ceva cu clientela. Chiar dacă făcea cea mai cruntă economie, tot nu-i mai rămâneau decât cel mult o sută de lire. Era o rezervă mult prea mică pentru cazul când se îmbolnăvea şi nu mai putea câştiga sau când ar fi rămas la un moment dat fără slujbă. O speculaţie norocoasă ar fi contat mult pentru el.

— Ei, mă rog, nu face nimic, zise Macalister. Curând trebuie să se ivească ceva, neapărat. Într-o bună zi sunt convins că iar or să salte foarte mult acţiunile societăţilor sud-africane şi atunci am să văd ce pot face pentru tine.

Macalister era legat de piaţa africană şi adeseori le relata cum oamenii făcuseră averi imense peste noapte în cursul

marii perioade de redresare economică ce se ivise cu vreo doi ani în urmă.

— Bine, data viitoare să nu mă uiţi.

Statură aşa la taifas până aproape de miezul nopţii şi Philip, care locuia cel mai departe de acolo, plecă primul. Dacă nu prindea ultimul tramvai s-ar fi văzut silit să meargă pe jos şi ar fi ajuns foarte târziu acasă. Şi aşa se făcuse aproape douăsprezece jumătate până să ajungă. Când urcă în apartament, spre marea lui surprindere, o găsi pe Mildred stând încă în fotoliul lui.

— De ce Dumnezeu nu te-ai culcat? strigă el.

— Nu-mi era somn.

— Oricum, era bine să te culci. Te mai odihneşti.

Mildred nu se urni din loc. Philip observă că după cină se schimbase, punându-şi iar rochia de mătase.

— M-am gândit că poate n-ar fi rău să stau trează şi să te aştept, în caz că ai nevoie de ceva.

Se uită la el şi pe buzele ei palide flutură o umbră de zâmbet. Philip nu era prea sigur dacă înţelege bine sau nu ce vrea ea să spună. Se simţi uşor stânjenit, dar îşi luă un aer vesel şi degajat.

— E foarte drăguţ din partea ta, dar nu e deloc bine ce faci. Culcă-te cât mai repede, fiindcă altfel n-ai să poţi să te scoli mâine dimineaţă.

— N-am chef să mă culc.

— Prostii, zise Philip pe un ton glacial.

Mildred se ridică puţin bosumflată şi se duse în camera ei. Philip zâmbi când o auzi cum îşi încuie cu zgomot uşa.

Câteva zile trecură fără niciun incident. Mildred deveni o femeie aşezată, adaptându-se noilor condiţii. Când Philip pleca în grabă după micul dejun, îi rămânea toată dimineaţa ca să facă gospodărie. Mâncau foarte simplu, dar lui Mildred îi plăcea să piardă o groază de vreme cu puţinele cumpărături de care aveau nevoie; nici în ruptul capului nu voia să-şi gătească nimic pentru masa de prânz, îşi făcea doar o cacao şi mânca pâine cu unt. Apoi scotea copilul la plimbare în cărucior şi, când se întorcea, petrecea restul după-amiezii lenevind. Era tare obosită, aşa că îi convenea

foarte bine să aibă cât mai puţin de făcut. Se împrieteni cu severa proprietăreasă a lui Philip pe care o cunoscuse când plătise chiria, pentru că Philip o lăsa pe Mildred să-i ducă banii. Peste o săptămână, Mildred îi putu relata despre vecinii lui mai multe decât aflase el într-un an de zile.

— E o femeie foarte bine, zise Mildred. O adevărată doamnă. I-am spus că suntem cu cununie.

— Crezi că era nevoie de asta?

— Mda, trebuia să-i spun ceva. Pare aşa de ciudat ca eu să stau aicea fără să fiu măritată cu tine. Nu ştiam ce-o să gândească despre mine.

— Tare mă tem că nu te-a crezut nicio clipă.

— Ba da, cum să nu, fac pariu. I-am zis că suntem cununaţi de doi ani – ştii, trebuia să-i zic aşa din pricina puştoaicei – dar că ai tăi nici n-a vrut să audă de una ca asta fiin'că tu erai doar ştiudent (aşa pronunţă ea) şi d'aia a trebuit să păstrăm totul secret, dar acum s-au îmbunat, aşa că la vară o să mergem cu toţii să stăm la ei.

— Nimeni nu te întrece la tras cioace, zise Philip.

Îl irită oarecum faptul că Mildred îşi păstrase încă această pasiune de a înflori lucrurile. Ultimii doi ani de viaţă n-o învăţaseră nimic. Dar, până la urmă, dădu din umeri şi o lăsă în pace.

„În fond, dacă stăm strâmb şi judecăm drept", medită el, „n-a avut parte de o viaţă prea fericită".

Era o seară frumoasă, caldă şi senină şi parcă toată populaţia cartierelor din sudul Londrei ieşise pe străzi, în aer plutea agitaţia aceea care-l cuprinde uneori pe mahalagiul londonez când schimbarea vremii îl scoate afară din casă. După ce strânse masa, Mildred se duse şi se aşeză la fereastră. Ajungeau până la ei zgomotele străzii – oameni care strigau unul la altul, trăsurile care treceau şi cântecul unei flaşnete.

— Philip, astă-seară probabil că trebuie să lucrezi, nu? îl întrebă ea cu o expresie langurosă.

— Aşa ar trebui, dar nu sunt convins că mă voi supune obligaţiei. De ce, ai vrea să fac altceva?

— Aş vrea să ieşim puţin. N-am putea face o plimbare pe

imperiala unui tramcar?

— Ba da, dacă vrei tu.

— Aşteaptă-mă numai o clipă să-mi pun pălăria, zise ea bucuroasă.

Într-o seară ca asta era aproape imposibil să rămâi în casă. Fetiţa adormise şi putea fi lăsată fără grijă singură; Mildred îi spuse că aşa o lăsa totdeauna când ieşea seara; nu i se întâmplase niciodată să se trezească peste noapte. Când reveni în odaie cu pălăria pe cap, radia de fericire. Profitase de ocazie ca să se rujeze puţin. Philip crezu că emoţia îi adusese puţină culoare în obrajii palizi; era înduioşat de încântarea ei copilărească şi-şi reproşa austeritatea cu care o tratase. Mildred râse când ieşi la aer. Primul tramvai care sosi în staţie mergea spre podul Westminster. Se urcară în el. Philip îşi fumă pipa în timp ce priveau aglomeraţia de pe stradă.

Prăvăliile cu lumini multicolore şi vesele erau deschise şi oamenii îşi făceau târguielile pentru a doua zi. Trecură prin dreptul unui music-hall numit „Canterbury” şi Mildred strigă:

— Vai, Philip, hai să intrăm aici. N-am mai fost de luni de zile la un music-hall.

— Dar să ştii că n-avem bani să stăm la stal.

— A, nu-i nimic. O să fiu foarte fericită şi la galerie.

Se dădură jos din tramvai şi făcură cale întoarsă cam vreo sută de metri până la uşa teatrului. Găsiră locuri excelente cu şase *penny* biletul, foarte sus, dar nu chiar la cucurigu, şi seara era atât de frumoasă încât prea puţină lume se închidea într-o sală de spectacol. Lui Mildred îi străluceau ochii. Se distră pe rupte. Avea ea o simplitate de gândire care pe Philip îl înduioşa. Pentru el, Mildred era o enigmă. Mai erau încă în ea lucruri care-l încântau şi el se gândi că, de fapt, fata are o mulţime de calităţi; dar nu fusese crescută ca lumea şi dusese o viaţă grea; el o ţinuse de rău pentru o mulţime de lucruri de care ea nu era vinovată, pentru că nu putuse să nu le facă. Era vina lui că ceruse de la ea virtuţi pe care ea nu le avea. În alte împrejurări ar fi putut să devină o fată încântătoare. Dar

era teribil de nepregătită pentru bătălia vieţii. Privind-o acum din profil, aşa cum stătea cu gura întredeschisă şi cu obrajii uşor coloraţi, i se păru că are un ciudat aer feciorelnic. Se simţi cuprins de un val de compasiune şi-i iertă din inimă tot ce pătimise din pricina ei. Sala era plină de fum şi pe Philip îl dureau ochii, dar, când propuse să plece, Mildred îşi întoarse spre el ochii rugători şi-l imploră să rămână până la sfârşit. El zâmbi şi acceptă. Mildred îi luă mâna şi i-o ţinu într-a ei până la sfârşitul spectacolului. Când părăsiră sala ieşind împreună cu şuvoiul publicului în strada aglomerată, Mildred nu vru să se întoarcă acasă; o porniră agale pe Westminster Bridge Road, căscând gura la oameni.

— De luni de zile nu m-am mai distrat aşa de bine, zise ea.

Inima lui Philip era plină de fericire şi le mulţumea Parcelor pentru că-l lăsaseră să asculte îndemnul lăuntric de-a le lua pe Mildred şi pe fetiţă în apartamentul lui. Era o adevărată încântare s-o vezi recunoscătoare şi fericită. În cele din urmă, Mildred obosi şi săriră într-un tramvai care să-i ducă până acasă; se făcuse târziu şi, când coborâră şi intrară pe străduţa lor, nu era nimeni prin preajmă. Mildred îl luă de braţ.

— Acum suntem ca pe vremuri, Phil.

Până atunci nu-i mai spusese „Phil”; acesta fiind numele pe care-l folosea Griffiths, chiar şi acum îi mai trezi un junghi ciudat. Îşi aminti cât de mult voise atunci să moară; durerea fusese atât de cumplită încât se gândise foarte serios la sinucidere. Dar totul părea să aparţină unui trecut foarte îndepărtat. Zâmbi şi el când se gândi cum era altădată. Acum nu mai simţea nimic pentru Mildred decât o milă fără margini. Ajunseră acasă şi, când intrară în camera de zi, Philip aprinse becul de gaz.

— Fetiţa e bine? întrebă el.

— Mă duc să văd.

Se întoarse ca să-i spună că e o bomboană de copil şi că nici nu s-a mişcat de la plecarea lor. Philip îi întinse mâna.

— Ei, noapte bună.

— Te şi duci la culcare?

— Păi da, e aproape unu. În ultima vreme nu mai sunt obişnuit să stau târziu.

Mildred îi luă mâna şi i-o ţinu îndelung, privindu-l în ochi cu un uşor zâmbet.

— Phil, deunăzi seara, în camera aceea, când m-ai poftit să vin să stau aici, eu nu m-am gândit la ceea ce ai crezut tu, când ai zis că nu vrei să-ţi fiu altceva decât bucătăreasă şi menajeră.

— Nu? întrebă Philip retrăgându-şi mâna. Să ştii că eu asta am vrut să spun.

— Ei, hai, nu fi aşa prostuţ, râse ea.

Philip clătină din cap.

— Eu am vorbit foarte serios. Numai şi numai în aceste condiţii te-am poftit să vii aici.

— Altfel nu? De ce?

— Simt că n-aş fi putut. Nu-mi vine uşor să-ţi explic, dar, oricum, ar însemna să stricăm lucrurile.

Mildred dădu din umeri.

— Mă rog, cum vrei. Nu sunt eu aia care să se pună în genunchi şi să se roage pentru lucrul ăsta şi pe urmă să mai fie şi refuzată.

Ieşi trântind uşa în urma ei.

Capitolul XCIII

A doua zi dimineaţă, Mildred era morocănoasă şi tăcută. Rămase în camera ei până când se făcu timpul să pregătească masa de prânz. Nu se pricepea la bucătărie şi mare lucru în afară de friptură la grătar şi la tigaie nu prea ştia să facă; şi nici nu avea aptitudini de gospodină ca să mai folosească din resturi, aşa că Philip era obligat să cheltuiască mai mulţi bani decât se aşteptase. Când îl servi se aşeză în faţa lui, dar nu vru să mănânce nimic; Philip obiectă; ea răspunse că o doare capul şi că nu-i e foame.

Philip se bucura că are unde să petreacă restul zilei; familia Athelny era veselă şi prietenoasă; era o adevărată încântare şi o surpriză agreabilă să constate că toţi ai casei îi aşteaptă cu nerăbdare vizita. Când se întoarse, Mildred se culcase deja, dar a doua zi rămase tot tăcută. Seara la cină avea o expresie semeaţă şi uşor încruntată. Philip simţi că-l enervează, dar îşi spuse că trebuie să se poarte cu ea delicat; era normal să-i acorde unele circumstanţe atenuante.

— Eşti foarte tăcută, îi zise el cu un zâmbet agreabil.

— Sunt plătită ca să gătesc şi să deretic prin casă şi nu ştiam că trebuie să mai fac şi conversaţie.

Răspunsul ei i se păru nepoliticos, dar, dacă era vorba să stea împreună, el trebuia să facă totul ca lucrurile să meargă bine.

— Mă tem că te-ai supărat pe mine pentru alaltăieri seară, zise el.

Nu era un subiect uşor de abordat, dar se părea că o discuţie în această privinţă era necesară.

— Nu înţeleg ce vrei să spui, răspunse ea.

— Te rog, nu te supăra pe mine. Niciodată nu te-aş fi poftit să vii să stai aici dacă n-aş fi avut intenţia ca relaţiile dintre noi să fie pur şi simplu prieteneşti. Ţi-am propus acest aranjament pentru că m-am gândit că ai nevoie de un cămin şi că ai avea o şansă de a-ţi căuta liniştită o slujbă.

— A, să nu crezi că mă deranjează chiar aşa de mult.

— Nu, nu, nici nu cred, se grăbi el să spună. Nu trebuie să mă consideri nerecunoscător. Îmi dau seama că mi-ai propus lucrul acela numai ca să-mi faci mie plăcere. Dar ce să fac, aşa simt eu, nu mă pot stăpâni şi socot că altfel totul ar deveni urât şi murdar.

— Tare eşti ciudat, zise ea privindu-l cercetător. Nu te înţeleg deloc.

Acum nu mai era supărată pe el, ci doar nedumerită; nu-şi dădea deloc seama ce e în capul lui; ea accepta situaţia, ba chiar avea vag sentimentul că el se poartă într-un mod cât se poate de nobil pe care ea ar trebui să-l admire. Pe de altă parte, însă, era înclinată să râdă de el şi poate chiar să-

l dispreţuiască puţin. „E puţin într-o ureche”, gândi ea.

Viaţa lor se scurgea fără mari incidente. Philip petrecea toată ziua la spital, iar seara citea, în afară de zilele când se ducea la familia Athelny sau la cafeneaua din Beak Street. Odată, doctorul pe lângă care lucra ca extern îl pofti la un dineu simandicos şi de vreo două-trei ori Philip se duse şi pe la petrecerile date de colegii de facultate. Mildred accepta monotonia vieţii ei. Dacă o supăra faptul că Philip o lasă uneori singură seara, nu făcea totuşi nicio referire la acest lucru. Uneori o mai ducea la câte un music-hall. Îşi punea în aplicare planul ca singura legătură dintre ei să fie serviciile domestice pe care i le făcea în schimbul locuinţei şi hranei pe care i le oferea. Ea îşi pusese în cap că n-are niciun rost să încerce să găsească o slujbă în vara aceea şi, cu aprobarea lui Philip, se hotărî să rămână în aceeaşi situaţie până la toamnă. Se gândea că atunci va fi uşor să găsească ceva de făcut.

— Din partea mea, poţi să stai aici şi după ce-ţi găseşti o slujbă, dacă te aranjează mai bine. Odaia este liberă şi femeia care-mi gospodărea înainte poate să vadă de copil.

Philip se ataşă din ce în ce mai mult de fetiţa lui Mildred. Era afectuos din fire, dar nu avea prea des prilejul să se manifeste. Mildred nu se purta rău cu fetiţa. O îngrijea foarte bine şi odată, când răcise, se dovedise o infirmieră devotată; dar o plictisea, şi când o sâcâia îi vorbea cu asprime; ţinea la ea, dar nu simţea acea pasiune maternă care ar fi putut-o duce la uitare de sine. Mildred nu era expansivă din fire şi i se părea ridicol să-şi exteriorizeze afecţiunea. Când Philip ţinea fetiţa pe genunchi, se juca cu ea şi o săruta, Mildred râdea de el.

— Nici dacă ai fi tatăl ei n-ai face atâta caz de ea. Eşti foarte copilăros în preajma ei.

Philip se împurpură la faţă fiindcă nu putea să sufere să râdă cineva de el. Era absurd să fie atât de devotat faţă de copilul unui alt bărbat şi chiar şi el se simţea puţin ruşinat de elanurile sentimentale din inima lui. Dar copilul, simţind ataşamentul lui Philip, se lipea cu bucurie de obrazul lui sau i se cuibărea în braţe.

— Ei, pentru tine e foarte uşor, zise Mildred. Tu nu ai de-a face decât cu partea plăcută a lucrurilor. Dar cum ţi-ar conveni să trebuiască să stai treaz un ceas în toiul nopţii pentru că prinţesa nu vrea să adoarmă?

Philip îşi aminti tot felul de lucruri din copilărie, pe care le credea de mult uitate. O prinse pe fetiţă de degeţelele de la picior.

— Porcuşorul ăsta s-a dus la piaţă, porcuşorul asta a rămas acasă.

Seara când se întorcea în apartament şi intra în camera de zi se uita mai întâi la copilul care stătea tolănit pe podea şi simţea un adevărat fior de încântare la auzul chiotului bucuros pe care-l scotea fetiţa când dădea cu ochii de el. Mildred o învăţase să-i spună lui Philip „tăticu" şi, când fetiţa o făcu prima dată din proprie iniţiativă, ea râse de se prăpădi.

— Mă întreb dacă eşti aşa de pierdut după fetiţă pentru că e a mea, întrebă Mildred, sau ai fi făcut la fel şi cu copilul altcuiva.

— N-am mai avut de-a face cu alţi copilaşi, aşa că n-aş şti să-ţi spun.

Către sfârşitul celui de-al doilea semestru de când lucra ca extern, Philip avu un mare noroc. Era prin mijlocul lui iulie. Într-o marţi seara, se duse la cafeneaua din Beak Street şi nu-l găsi acolo decât pe Macalister. Stătură la taifas, vorbind despre prietenii lor absenţi, şi, după o vreme, Macalister îi zise:

— O, apropo, azi am prins o chestie interesantă, în legătură cu acţiunile New Kleinfonteins. Ştii, asta e o mină de aur din Rhodesia. Dacă ai vrea să-ţi încerci norocul, ai putea să câştigi ceva.

Philip aşteptase cu nerăbdare o asemenea ocazie, dar acum, când se ivise, şovăia. Îi era o teamă nebună să nu cumva să-şi piardă banii. Nu prea avea chemarea necesară pentru jocurile de noroc.

— Mi-ar plăcea grozav, dar nu ştiu dacă mă-ncumet să risc. Cât pot pierde dacă iese prost?

— Eu nici n-aş fi pomenit de treaba asta, dacă nu te-aş fi

ştiut aşa ahtiat, îi răspunse Macalister, cu răceală.

Philip simţi că Macalister îl priveşte ca pe un prost.

— Într-adevăr, am mare nevoie de ceva bani, râse el.

— Nu poţi să câştigi dacă nu eşti dispus să rişti bani.

Macalister începu să vorbească despre altele şi Philip, măcar că-i răspundea, continua să se gândească la faptul că, dacă speculaţia ieşea bine, agentul de bursă avea să-l ia peste picior la viitoarea lor întâlnire. Macalister era mare amator de glume şi avea o limbă foarte ascuţită.

— Dacă n-ai nimic împotrivă, cred că aş pune ceva bani la bătaie, zise Philip nerăbdător.

— E în regulă. Îţi cumpăr două sute cincizeci de acţiuni şi dacă le creşte cursul cu doi şilingi şi jumătate le vând imediat.

Philip făcu repede o socoteală mintală ca să vadă la cât s-ar putea ridica acest câştig şi-i lăsă gura apă; în momentul acela, treizeci de lire ar fi fost o adevărată mană cerească pentru el şi se gândi că, în fond, soarta îi datorează şi lui ceva. A doua zi dimineaţă când o văzu pe Mildred la micul dejun îi spuse ce a făcut. Mildred îl socoti un mare tont.

— Până acum n-am văzut încă pe nimeni care să fi câştigat bani la bursă, zise ea. Asta zicea şi Emil întotdeauna, că de la bursă nu te poţi aştepta să ieşi în câştig, aşa zicea.

În drum spre casă, Philip cumpără un ziar de după amiază şi-l deschise imediat la pagina financiară. Nu se pricepea deloc la chestii dintr-astea şi nu-i veni uşor să găsească cursul acţiunilor de care îi vorbise Macalister. În sfârşit, văzu că au marcat o creştere de un sfert de punct. Inima îi bătu să-i spargă pieptul, dar i se făcu rău de spaimă temându-se ca nu cumva Macalister să fi uitat sau să nu le fi cumpărat. Macalister îi promisese să-i telegrafieze. Philip nu mai avu răbdare să ajungă acasă cu tramvaiul. Sări într-o birjă, făcând o cheltuială nesăbuită pe care nu şi-o mai permisese de mult.

— A venit vreo telegramă pentru mine? zise el dând buzna în casă.

— Nu, zise Mildred.

Philip făcu o mutră lungă şi dezamăgit amarnic se prăbuşi greoi într-un fotoliu.

— Vasăzică până la urmă nici nu mi le-a cumpărat. Dracu' să-l ia, adăugă el violent. Vai, ce ghinion înfiorător! Şi toată ziua n-ara făcut altceva decât să mă gândesc ce-aş face cu banii.

— Ei, ce aveai de gând să faci cu ei? întrebă ea.

— Acum ce rost are să ne mai gândim la asta? Vai, tare mai aveam nevoie de banii ăştia.

Mildred râse şi-i întinse o telegramă.

— Am glumit şi eu niţel pe socoteala ta. Am deschis-o.

Philip i-o smulse din mână. Macalister îi cumpărase două sute cincizeci de acţiuni şi le vânduse cu profitul prevăzut de el de doi şilingi şi şase *penny*. A doua zi urma să primească nota de confirmare a tranzacţiei cu calculul comisionului. O clipă, Philip nu-şi putu stăpâni furia împotriva lui Mildred pentru farsa ei răutăcioasă, dar apoi nu se mai gândi decât la bucuria lui.

— Pentru mine contează foarte mult, strigă el. Dacă vrei, îţi fac şi ţie cadou o rochie nouă.

— Chiar că aveam mare nevoie de ea, răspunse Mildred.

— Am să-ţi spun ce am de gând să fac. Vreau să mă operez la sfârşitul lui iulie.

— Dar ce, te supără ceva? îl întrerupse ea.

Lui Mildred îi trecu prin minte că poate vreo boală de care ea nu ştia constituia explicaţia ciudăţeniilor care o nedumeriseră atât de tare la el. Philip roşi pentru că nu putea suferi să vorbească de malformaţia lui.

— Nu, dar doctorii cred că mi-ar putea îmbunătăţi mersul printr-o operaţie. Înainte nu-mi puteam permite să-mi iau un concediu atât de lung, dar acum nu mai contează chiar aşa de mult. În loc să încep stagiul de subchirurg luna viitoare, o să-l încep în octombrie. Am să stau internat în spital doar câteva săptămâni şi pe urmă putem pleca împreună să petrecem restul verii pe litoral. O să ne facă bine la toţi – şi ţie, şi copilului, şi mie.

— Da, Philip, hai să mergem la Brighton, că mie îmi place

aşa de mult acolo! Sunt atâţia oameni de condiţie bună!

Philip se gândise vag la vreun sat de pescari din comitatul Cornwall. Dar, în timp ce o auzea pe Mildred vorbind, îşi dădu seama că ea s-ar plictisi de moarte acolo.

— Mie mi-e indiferent unde mergem, cu condiţia să fiu la mare.

Fără să ştie de ce, Philip simţea un dor irezistibil de a revedea marea. Voia să se scalde şi se gândea cu încântare cum o să se zbenguie în apa sărată. Înota bine şi nimic nu-l stimula şi nu-l bucura mai mult decât o mare agitată.

— Hei, o să fie grozav, strigă el.

— O să fie ca o lună de miere, nu-i aşa? zise Mildred, Câţi bani poţi să-mi dai pentru rochie, Phil?

Capitolul XCIV

Philip îl rugă pe domnul Jacobs, chirurgul la care lucrase ca extern, să-l opereze. Jacobs acceptă cu plăcere întrucât tocmai în acea perioadă îl preocupa problema *talipes*-ului neglijat şi strângea material pentru o lucrare ştiinţifică. Îl avertiză pe Philip că n-o să-l poată face ca nou, dar că speră în orice caz să-i îndrepte simţitor forma piciorului; şi, cu toate că de şchiopătat tot avea să şchiopăteze, o să poată să poarte o gheată mai puţin diformă decât cea de până atunci. Philip îşi aminti atunci cum în copilărie îşi îndreptase rugăciunile către un Dumnezeu capabil să mute munţii din loc pentru cel care avea credinţă, şi zâmbi cu amărăciune.

— Nu mă aştept la un miracol, răspunse el.

— Cred că e un lucru foarte înţelept din partea ta să-mi dai voie să văd ce pot face. Un picior diform e un dezavantaj în profesia noastră. Profanul are tot felul de mofturi şi capricii şi nu-i place ca doctorul care-l îngrijeşte să aibă vreo imperfecţiune fizică.

Philip se internă într-o rezervă, adică, de fapt, într-una

dintre camerele aşezate pe palier în faţa fiecărui salon, şi păstrate pentru cazuri ieşite din comun. Rămase acolo o lună de zile, deoarece chirurgul nu vru să-l lase să plece până ce nu va putea să meargă pe propriile lui picioare; şi, întrucât suportă foarte bine operaţia, după aceea se distră de minune. Lawson şi cu Athelny îi făceau din când în când vizite şi, într-o zi, doamna Athelny veni şi ea cu doi dintre copii; studenţii pe care-i cunoştea mai treceau pe la el să stea la şuetă; Mildred venea de două ori pe săptămână. Toată lumea se purta frumos cu el şi Philip, mirându-se ca întotdeauna dacă cineva îşi bătea cât de cât capul cu el, era înduioşat şi recunoscător. Se bucura din plin de faptul că scăpase de griji; acolo nu-i mai păsa de viitor, nici dacă o să-i ajungă banii, şi nici dacă o să-şi treacă examenele de absolvire; şi, pe lângă asta, putea citi după pofta inimii. În ultima vreme, nu prea mai avusese posibilitatea s-o facă, întrucât Mildred îl deranja: spunea vreo vorbă fără nicio noimă când el încerca să-şi concentreze atenţia şi nu se lăsa până nu primea răspunsul; ori de câte ori Philip era instalat comod cu o carte în mână, ea avea nevoie s-o ajute la ceva şi venea la el să-i scoată dopul de la o sticlă sau îi punea ciocanul în mână ca să bată un cui.

Aranjară să plece la Brighton în august. Philip voia să închirieze camere mobilate, dar Mildred zise că asta ar obliga-o să gospodărească şi că pentru ea n-ar fi o vacanţă adevărată decât dacă s-ar instala într-o pensiune.

— Acasă trebuie să am grijă de mâncare în fiecare zi şi m-am săturat aşa de tare, încât nu mi-ar prinde rău o schimbare completă.

Philip fu de acord şi întâmplător Mildred ştia o pensiune la Kemp Town unde nu le-ar fi luat mai mult de douăzeci şi cinci de şilingi pe săptămână de persoană. Se înţelese cu Philip să scrie o scrisoare proprietăresei, dar, când el se întoarse în Kennington, constată că ea nu-şi ţinuse făgăduiala, ceea ce-l enervă.

— Credeam că nu ai prea multă treabă, zise el.

— Mda, chiar la toate nu mă pot gândi. Ce, e vina mea dacă mai uit câte unele?

Philip era atât de nerăbdător să ajungă la mare încât nu mai vru să aştepte până primeau răspuns de la proprietăreasa pensiunii.

— Atunci o să lăsăm bagajul la gară şi o să ne ducem la pensiunea respectivă să vedem dacă au camere şi, dacă e ceva liber, trimitem un hamal să ne aducă lucrurile.

— Faci cum vrei, zise Mildred băţoasă.

Nu-i plăcea să i se facă reproşuri şi, retrăgându-se bosumflată într-o tăcere semeaţă, se ţinu deoparte, cu un aer indiferent, în timp ce Philip făcea pregătirile de plecare. Din pricina soarelui de august aerul din micul apartament era fierbinte şi îmbâcsit, iar dinspre drum se înălţa un miros neplăcut şi apăsător. Stând în patul lui din rezerva de la spital, cu pereţii vopsiţi într-un roşu de mult spălăcit, tânjise după aerul proaspăt al mării şi după zgomotul valurilor care ţi se sparg pe piept. Simţea că înnebuneşte dacă mai stă încă o noapte la Londra. Mildred îşi recăpătă buna dispoziţie când văzu străzile Brightonului înţesate de vilegiaturişti şi amândoi erau cât se poate de veseli când porniră cu trăsura spre Kemp Town. Philip mângâie obrajii fetiţei.

— Altă culoare o să capete ei după ce vom fi petrecut câteva zile aici, zise el zâmbind.

Sosiră la pensiune şi dădură drumul trăsurii. Le deschise o servitoare cam dezordonată şi, când Philip întrebă dacă au camere libere, ea le zise să aştepte până se duce să întrebe. Se înapoie cu proprietăreasa. Era o femeie între două vârste, masivă şi cu aerul unui om înzestrat cu mult simţ practic. După ce coborî scările, îi cercetă din cap până-n picioare cu ochiul scrutător caracteristic celor cu ocupaţia ei şi-i întrebă ce fel de camere doresc.

— Două camere cu câte un pat, dar am dori ca într-una din ele să puneţi un pătuţ, dacă aveţi cumva aşa ceva.

— Îmi pare rău, dar n-am camere simple. Am doar o cameră frumoasă cu un pat dublu şi v-aş putea pune la dispoziţie un pătuţ de copil.

— Mă tem că nu e ceea ce ne trebuie, zise Philip.

— V-aş mai putea da o cameră săptămâna viitoare. În momentul de faţă, Brightonul e foarte aglomerat şi oamenii

trebuie să ia ceea ce găsesc.

— Dacă e vorba doar de câteva zile, Philip, cred că am putea să ne aranjăm, zise Mildred.

— E mai bine să luăm două camere. Ne puteţi recomanda vreo altă pensiune?

— Sigur, dar mă tem că nici acolo n-o să găsiţi mai multe camere decât am eu.

— Dacă nu vă supăraţi, daţi-mi totuşi adresa.

Casa la care-i trimise proprietăreasa corpolentă era pe o stradă vecină, aşa că se duseră pe jos. Philip mergea bine, deşi se sprijinea în baston şi era cam slăbit. Mildred ţinea fetiţa în braţe. Făcură drumul în tăcere, dar, de la o vreme, Philip îşi dădu seama că Mildred plânge, ceea ce îl enervă. Se făcu că n-o bagă în seamă, numai că ea îl sili să-i dea atenţie.

— Dă-mi şi mie batista, te rog, că dacă ţin fetiţa în braţe nu pot să mi-o scot pe-a mea, zise ea cu glasul întretăiat de suspine şi întorcându-se.

Philip îi dădu batista, dar nu zise nimic. Mildred se şterse la ochi şi, cum el nu vorbea, merse mai departe.

— Parcă aş fi ciumată.

— Te rog, nu face o scenă pe stradă, zise el.

— O să pară aşa de caraghios că o ţii întruna să ai cameră separată. Ce-o să creadă lumea despre noi?

— Dacă ar cunoaşte împrejurările, îmi închipui că ne-ar crede nişte oameni surprinzător de morali.

Mildred îl privi chiorâş.

— Sper că n-o să ne dai de gol că nu suntem căsătoriţi? întrebă ea repede.

— Nu.

— Atunci de ce nu trăieşti cu mine ca şi când am fi căsătoriţi?

— Draga mea, nu-ţi pot explica. N-aş vrea să te simţi umilită din cauza asta, dar pur şi simplu n-o pot face. Mă tem că e o prostie şi e un lucru cu totul ne raţional, dar e mai tare decât mine. Te-am iubit atât de mult încât acum...

Philip se întrerupse.

— În fine, lucrurile astea nu se pot explica.

— Grozav trebuie să mă mai fi iubit! exclamă ea.

Pensiunea la care fuseseră îndrumaţi era ţinută de o domnişoară în vârstă, cu o fire agitată şi ochi pătrunzători, care turuia întruna. Le punea la dispoziţie fie o cameră cu două paturi la preţul de douăzeci şi cinci de şilingi pe săptămână fiecare şi cu un supliment de cinci şilingi pentru copil, fie două camere simple, însă costa cu o liră mai mult pe săptămână.

— Mă văd silită să cer o diferenţă atât de mare, explică femeia în chip de scuză, pentru că, la nevoie, dacă solicitările sunt mari, pot să pun două paturi chiar şi în camerele simple.

— Ei, nu-i nimic, n-o să sărăcim din atâta lucru. Ce zici, Mildred?

— A, n-am nimic împotrivă. Mi-e totuna, răspunse ea.

Philip râse pentru ca răspunsul ei morocănos să treacă neobservat, şi, întrucât proprietăreasa trimisese pe cineva să le ia bagajele, se aşezară să se odihnească. Pe Philip îl durea puţin piciorul, aşa că se bucura că-l poate întinde pe un scaun.

— Sper că nu te superi că şed în aceeaşi cameră cu tine, zise Mildred pe un ton agresiv.

— Hai să nu ne certăm, Mildred, zise el cu blândeţe.

— Nu ştiam că te dau banii afară din casă şi-ţi poţi permite să arunci pe fereastră o liră pe săptămână.

— Nu te supăra pe mine. Te asigur că e singurul mod în care putem aranja convieţuirea noastră.

— Bănuiesc că mă dispreţuieşti, asta este.

— Aş, de unde! Cum aş putea să te dispreţuiesc?

— Mi se pare aşa de nefiresc!

— Serios? Doar nu eşti îndrăgostită de mine, nu?

— Cine, eu? Drept cine mă iei?

— După câte ştiu, nu eşti o femeie prea pasională, nu?

— E tare umilitor, zise ea morocănoasă.

— A, dacă aş fi în locul tău n-aş face atâta caz de asta.

La pensiune stăteau vreo douăsprezece persoane. Mâncau la o masă lungă, aşezată într-o încăpere strâmtă şi întunecoasă. În capul mesei, şedea proprietăreasa care tăia

porţiile şi le împărţea oaspeţilor. Mâncarea era foarte proastă. Proprietăreasa spunea că e bucătărie franceză, ceea ce însemna că ingredientele expirate erau mascate de sosuri prost făcute, cambula deghizată ca limbă de mare şi carne de oaie importată din Noua Zeelandă şi servită drept friptură de miel. Bucătăria era neîncăpătoare şi prost utilată, aşa că toate mâncărurile ajungeau la masă aproape reci. Locatarii erau plicticoşi şi plini de pretenţii; cucoanele bătrâne aveau fete nemăritate, de o vârstă respectabilă; holteii bătrâni şi caraghioşi erau insuportabil de afectaţi; funcţionarii între două vârste, cu feţele palide, aveau neveste care vorbeau întruna despre fetele lor căsătorite şi despre fiii lor care aveau slujbe înalte prin colonii. La masă discutau despre ultimul roman al domnişoarei Corelli[241]; unora dintre ei le plăcea lordul Leighton[242] mai mult decât domnul Alma-Tadema, pe când altora, dimpotrivă, le plăcea domnul Alma-Tadema mai mult decât lordul Leighton. Curând, Mildred le povesti cucoanelor despre mariajul ei romantic cu Philip; şi el constată că a devenit un personaj interesant întrucât familia lui, oameni de condiţie bună şi cu stare, din provincie, îl dezmoşteniseră pentru că se însurase pe când era doar „ştiudent”; iar tatăl lui Mildred, care avea un conac prin Devonshire, n-a vrut să facă nimic pentru ei întrucât ea l-a luat pe Philip de bărbat. De aceea veniseră la o pensiune şi n-aveau dădacă pentru copil; dar trebuiau să ia două camere pentru că ei erau deprinşi să trăiască într-un spaţiu mare şi nu puteau să sufere să stea înghesuiţi. Şi ceilalţi locatari aveau pregătite justificări pentru prezenţa lor acolo: emul dintre domnii singuri îşi făcea de obicei vacanţa la „Metropole”, dar lui îi plăcea societatea amuzantă, lucru pe care e imposibil să-l găseşti la hotelurile alea scumpe; iar bătrâna cu fiica între două vârste tocmai îşi repara casa ei frumoasă de la Londra, aşa că se văzuse silită să-i spună fetei: „Gwennie, draga mea,

---

[241] Marie Corelli (1855–1924), scriitoare britanică de romane sentimentale de slabă calitate.

[242] Frederick Leighton (1830–1896), lord; pictor şi sculptor de scene istorice, biblice şi clasice.

anul ăsta o să trebuiască să facem o vilegiatură mai ieftină”, şi de aceea veniseră la această pensiune, deşi, bineînţeles, nu era nici pe departe genul de local cu care erau deprinse. Mildred îi găsea pe toţi „foarte superiori” şi nu putea să sufere pe mitocanii de rând. Ei îi plăcea ca gentlemenii să fie gentlemeni în toată puterea cuvântului.

— Dacă cunosc gentlemeni şi *ladies*, zicea ea, eu vreau să fie cu adevărat gentlemeni şi *ladies*.

Observaţia ei i se păru lui Philip destul de criptică, dar, când o auzi repetând-o de vreo două-trei ori diferitelor persoane, şi constată că ea stârneşte o aprobare entuziastă, ajunse la concluzia că numai pentru el era obscură. De fapt, era prima dată când Philip şi cu Mildred se aflau tot timpul împreună. La Londra n-o vedea până seara şi, când ajungea acasă, treburile gospodăriei, copilul, vecinii le ofereau destule subiecte de conversaţie până când se apuca el de lucru. Acum însă petrecea toată ziua cu ea. După micul dejun se duceau la plajă; dimineaţa trecea destul de repede cu scăldatul şi cu plimbarea pe faleză; seara pe care o petreceau pe dig după ce culcau fetiţa era acceptabilă, pentru că mai cânta muzica şi treceau tot felul de oameni la care se uitau (Philip se distra imaginându-şi ce sunt şi ţesând mici poveşti în legătură cu ei; se deprinsese să răspundă la comentariile lui Mildred numai din vârful buzelor, astfel încât gândurile lui rămâneau netulburate); dar după-amiezile erau lungi şi plicticoase. Şedeau pe plajă. Mildred zicea că trebuie să profite cât pot de „doctorul” Brighton, şi Philip nu putea citi pentru că Mildred trăncănea întruna când despre una, când despre alta. Dacă nu era atent, ea se plângea.

— O, lasă dracului cartea aia idioată. N-o să-ţi facă bine să citeşti întruna. Zău, Philip, o să te strici la cap de atâta citit, asta o să se întâmple.

— Prostii! răspundea el.

— Şi, pe urmă, e şi foarte nesociabil.

Philip constată că e foarte greu să întreţină o conversaţie cu ea. Ea n-avea nici măcar capacitatea de a asculta cu atenţie ceea ce spune ea însăşi, aşa că trecerea unui câine

prin faţa ei sau a unui bărbat îmbrăcat în culori ţipătoare îi stârnea un comentariu care o făcea să uite despre ce vorbea. Nu ţinea minte numele persoanelor şi asta o enerva când nu şi le putea aminti, aşa că se oprea în mijlocul unei poveşti, începând să-şi scotocească mintea. Uneori trebuia să renunţe şi adeseori îşi amintea mai târziu şi, când Philip vorbea despre ceva, îl întrerupea.

— Collins, ăsta era. Ştiam eu c-o să-mi vină în minte. Collins, ăsta era numele pe care nu mi-l puteam aminti.

Pe Philip îl exaspera pentru că-i dovedea că n-ascultă deloc ce-i spunea el şi, în schimb, dacă el tăcea, îi reproşa că e morocănos. Mintea ei aparţinea unei categorii care nu putea să se ocupe nici cinci minute cu abstracţiunile şi, când Philip ceda pasiunii lui pentru generalităţi, ea îi arăta foarte repede că s-a plictisit. Mildred visa mereu şi avea o memorie extrem de exactă a viselor, pe care le relata în fiecare zi cu nenumărate detalii de o mare prolixitate.

Într-o dimineaţă, Philip primi o scrisoare lungă de la Thorpe Athelny. El îşi făcea vacanţa în modul acela teatral, de altfel destul de înţelept, care-l caracteriza. De zece ani lucea acelaşi lucru. Îşi lua întreaga familie şi şi-o ducea la o fermă din Kent, aproape de satul natal al doamnei Athelny, şi trei săptămâni participau cu toţii la recoltarea hameiului, în felul acesta stăteau mult în aer liber, câştigau ceva bani, spre marea satisfacţie a doamnei Athelny, şi-şi reîmprospătau contactul cu mama-pământ[243]. Ăsta era punctul pe care-l sublinia cu cea mai mare tărie Athelny. Şederea pe ogor le dădea o nouă vigoare; era ca o ceremonie magică prin care-şi redobândeau tinereţea, precum şi forţa trupului şi dulceaţa spiritului; Philip îl auzise spunând tot felul de lucruri fantastice, retorice şi pitoreşti în această privinţă. Acum Athelny îl invita să vină şi el acolo să petreacă o zi cu ei, întrucât meditase profund la Shakespeare şi la vechile instrumente muzicale, ajungând la nişte concluzii pe care voia să i le împărtăşească, iar

[243] Aluzie la Anteu, uriaş din mitologia greacă, fiul lui Poseidon şi al zeiţei Gea (Terra) care căpăta puteri noi când atingea pământul. Hercule l-a învins înălţându-l în aer şi zdrobindu-l.

copiii ţipau în gura mare că vor să-l vadă pe nenea Philip. Philip reciti scrisoarea după-amiază în timp ce şedea pe plajă cu Mildred. Se gândi la doamna Athelny, mamă veselă a atâtor copii, cu ospitalitatea ei blândă şi cu buna ei dispoziţie; se gândi la Sally, o fată prea gravă pentru vârsta ei, cu nostime obiceiuri materne şi cu un aer autoritar, cu cozile ei lungi şi blonde şi fruntea lată; apoi îşi aminti de toţi ceilalţi, aşa cu toptanul, copii veseli, zgomotoşi, frumoşi şi pocnind de sănătate. I se topi inima gândindu-se la ei. Aveau cu toţii o calitate pe care el nu-şi amintea s-o fi observat la alţi oameni, şi anume, bunătatea. Nu-şi dăduse seama până atunci, dar era evident că tocmai farmecul bunătăţii lor îl atrăsese, în teorie, nu credea în ea: dacă morala nu era decât o chestiune de convenţii, binele şi răul n-aveau niciun sens. Nu-i plăcea să fie lipsit de logică, dar aici era vorba de o bunătate simplă, firească şi lipsită de ostentaţie sau efort şi el o socoti frumoasă. Stând aşa şi meditând, rupse încet scrisoarea în bucăţele; nu vedea cum ar fi putut să se ducă la ei fără Mildred, iar cu ea nu voia să se ducă.

Era foarte cald, cerul era senin, aşa că trebuiseră să se refugieze într-un colţ umbros. Fetiţa se juca pe plajă cu pietricelele, având un aer grav, şi, din când în când, venea în patru labe până la Philip şi-î dădea să-i ţină o pietricică, pe urmă venea şi i-o lua înapoi şi o punea cu multă grijă jos. Juca un joc misterios şi complicat pe care numai ea îl ştia. Mildred dormea. Stătea întinsă, cu capul dat mult pe spate şi gura întredeschisă; îşi întinsese tare picioarele şi ghetele îi ieşeau într-un chip grotesc de sub jupoane. Până atunci, Philip îşi oprise de câteva ori ochii asupra ei, fără să-i dea atenţie, dar acum o privi cu multă băgare de seamă. Îşi aminti cu câtă patimă o iubise şi se întrebă de ce acum îi era total indiferentă. Schimbarea dinlăuntrul lui îi provoca un fel de durere surdă. I se părea că-şi irosise în mod inutil toate suferinţele acelea. Pe vremuri, atingerea mâinii ei îl cufunda într-un adevărat extaz; dorise să pătrundă în sufletul ei ca să poată împărţi cu ea fiecare gând şi fiecare sentiment; suferise cumplit pentru că, atunci când se

aşternea tăcerea între ei, o remarcă de-a lui Mildred îi arăta cât de mult se îndepărtaseră gândurile ei de-ale lui, şi el se revoltase împotriva zidului de netrecut care părea să separe un individ de altul. I se părea ciudat de tragic că o iubise nebuneşte, iar acum n-o mai iubea deloc. Uneori o ura. Era incapabilă să asimileze cunoştinţe şi nu învăţase nimic din experienţa vieţii. Era la fel de prost crescută ca întotdeauna. Pe Philip îl scotea din sărite tonul insolent cu care se adresa Mildred servitoarei atât de trudite de la pensiune.

Curând Philip începu să mediteze asupra propriilor lui planuri. La sfârşitul celui de-al patrulea an de studii o să poată să-şi treacă examenul de mamoş şi, după încă un an, o să-şi ia diploma. Atunci ar fi putut să facă o călătorie în Spania. Voia să vadă tablourile pe care le studia numai din fotografii; în adâncul inimii lui avea sentimentul că El Greco deţine un secret deosebit de important pentru el; şi era convins mai presus de orice îndoială că la Toledo o să-l descopere. Nu ţinea să facă lucrurile în stil mare, aşa că putea trăi şase luni în Spania cu o sută de lire; dacă Macalister îi mai vindea vreun pont bun putea scoate uşor banii ăştia. Se înfierbântă gândindu-se la oraşele acelea vechi şi frumoase şi la câmpiile bronzate ale Castiliei. Era convins că omul poate scoate din viaţă mai mult decât i se oferea lui în momentul acela şi credea că în Spania o să poată trăi o viaţă mai intensă; ar fi fost posibil să şi practice medicina într-unul dintre oraşele acelea vechi, întrucât erau destui străini pe acolo, fie în trecere, fie stabiliţi pentru mai mult timp, şi el avea cum să-şi câştige existenţa. Dar asta urma să se întâmple mult mai târziu; în primul rând, trebuia să-şi găsească o slujbă sau două la un spital public; în felul ăsta, căpăta experienţă şi îi venea mai uşor după aceea să-şi facă rost de o slujbă permanentă. Ar fi vrut să se angajeze ca doctor pe vreunul dintre vapoarele mai mari care se plimbau alene din port în port. Făcând escale mai lungi, ele îi permiteau omului să cunoască pe îndelete oraşele unde se opreau. Ar fi vrut să plece în Orient; imaginile Bangkok-ului şi Shanghaiului, ale porturilor

Japoniei îi înflăcărau fantezia; îşi închipuia palmierii şi cerurile albastre şi fierbinţi, oamenii cu pielea măslinie, pagodele; aromele Orientului îi îmbătau nările. Inima lui bătea mai tare când i se aprindea dorinţa pătimaşă de a vedea frumuseţile şi ciudăţeniile lumii.

Mildred se trezi.

— De data asta chiar mi se pare că am dormit, zise ea. Ei, asta-i bună, ce ţi-ai făcut, obrăznicătură? Vai, Philip, ieri rochiţa ei era curată şi acum uită-te la ea.

Capitolul XCV

Când se întoarseră la Londra, Philip îşi luă în primire ocupaţia de felcer în saloanele secţiei de chirurgie. De fapt, îl interesa mai puţin decât medicina internă care, fiind o ştiinţă mai empirică, oferea imaginaţiei un câmp mai vast de acţiune. Slujba de extern sau felcer la chirurgie era mai grea decât cea corespunzătoare în domeniul medicinii. Între nouă şi zece în fiecare dimineaţă avea o prelegere, după care se ducea în saloanele spitalului; trebuia să panseze răni, să scoată copci, să schimbe bandajele; Philip era destul de mândru de îndemânarea lui în punerea bandajelor şi îl încânta grozav să smulgă de la vreo infirmieră un cuvânt de laudă. În unele după-amiezi din cursul săptămânii participa la operaţii; stătea lângă masa de operaţie în partea de jos a amfiteatrului, îmbrăcat într-un halat scurt, gata să pună în mâna operatorului orice instrument de care avea nevoie sau să îndepărteze cu un tampon sângele care curgea pentru a permite chirurgului să vadă ce face. Când se anunţa vreo operaţie mai dificilă, amfiteatrul se umplea, dar, în general, nu asistau decât cinci-şase studenţi şi atunci toată activitatea căpăta un aer intim care-i plăcea foarte mult lui Philip. În vremea aceea, lumea întreagă fusese cuprinsă de o adevărată pasiune pentru apendicită şi se prezentau pentru operaţie

nenumărate cazuri de acest gen; chirurgul pe care îl asista Philip era într-o întrecere sau rivalitate prietenească cu un coleg, pentru a ajunge să scoată un apendice în cel mai scurt timp şi cu cea mai mică incizie posibilă.

La timpul potrivit, lui Philip îi veni rândul să facă de gardă. Felcerii făceau de gardă cu schimbul; garda dura trei zile, timp în care stăteau numai în spital şi mâncau în sala de mese destinată bolnavilor; aveau o cameră la parter, lângă camera de gardă, cu un pat rabatabil care în timpul zilei se ridica, intrând într-un dulap. Felcerul de serviciu trebuia să poată fi găsit la orice oră din zi sau din noapte, pentru a da primul ajutor oricărui accidentat care era adus la spital. Era tot timpul în mişcare şi nici noaptea nu trecea mai mult de un ceas sau două fără să audă sunând clopotul de deasupra capului care-l făcea să sară instinctiv din pat. Bineînţeles că noaptea cea mai solicitată era sâmbătă spre duminică, şi ora cea mai aglomerată, cea când se închideau cârciumile. Poliţia aducea bărbaţi beţi-morţi cărora trebuia să le facă o spălătură stomacală; veneau şi femei, lovite şi ele de beţie, fie rănite la cap, fie cu nasul însângerat, pentru că le bătuseră bărbaţii; unele jurau că o să-i dea pe mâna poliţiei, iar altele, ruşinate, susţineau că au suferit un accident; dacă se putea descurca singur, felcerul făcea tot ce putea, dar, dacă era ceva mai grav, trimitea după subchirurgul de serviciu; numai că trebuia să se gândească bine înainte de a recurge la un asemenea gest, întrucât acestuia nu-i făcea nicio plăcere să coboare cinci etaje în cazul când nu era vorba de ceva serios. Pacienţii aduşi la spital puteau să sufere de orice – mergând de la o tăietură la deget până la o tăietură la beregată. Veneau copii cu mâinile zdrobite de cine ştie ce maşinărie, bărbaţi trântiţi la pământ de o birjă sau ţânci care îşi rupseseră un picior sau o mână la joacă; din când în când, se întâmpla ca poliţia să aducă vreun sinucigaş care avusese o tentativă eşuată; Philip văzu odată un om cu ochii rătăciţi şi o înfăţişare înspăimântătoare, care-şi tăiase gâtul dintr-o parte până în cealaltă, şi săptămâni de zile cât rămase în spital fu supravegheat de un poliţist; era tăcut şi furios că a rămas

în viaţă şi nu voia să vadă în ochi pe nimeni; nu ascundea deloc faptul că de îndată ce va fi. lăsat liber va încerca din nou să-şi pună capăt zilelor. Saloanele spitalului erau arhipline, şi când poliţia aducea pacienţi, subchirurgul trebuia să rezolve o problemă complicată: dacă-i trimitea la comisariat şi mureau acolo, ziarele începeau să spună tot felul de lucruri urâte; dar uneori era foarte greu să-ţi dai seama dacă un om e pe moarte sau e numai beat mort. Philip se culca târziu de tot, abia când pica de oboseală, pentru că nu-i plăcea să fie sculat din somn peste un ceas sau două; de aceea, stătea mai mult în camera de gardă şi, când nu avea de lucru, tăifăsuia cu infirmiera de noapte. Era o femeie căruntă, cu o înfăţişare bărbătească, şi lucra de douăzeci de ani la serviciul de urgenţă. Îi plăcea munca aceea pentru că nu depindea de nimeni şi nici surorile nu stăteau pe capul ei ca s-o plictisească. Se mişca încet, dar era extrem de competentă şi te puteai bizui pe ea fără greş în toate cazurile de urgenţă. Externii, adeseori lipsiţi de experienţă sau cu nervii slabi, găseau în ea un ajutor de nădejde, un adevărat bastion. La viaţa ei văzuse mii de tinerei dintrăştia şi nu-i făcuseră nicio impresie: la toţi le spunea numai „domnul Brown"; şi când ei protestau şi-i spuneau numele lor adevărate, ea dădea pur şi simplu din cap şi continua să-i strige „domnul Brown". Lui Philip i se părea interesant să stea cu ea în camera aceea mobilată doar cu două canapele din păr de cal şi cu becul de gaz strălucind puternic, şi s-o asculte vorbind. Ea încetase de mult să-i mai privească pe pacienţii aduşi acolo ca pe nişte fiinţe omeneşti: pentru ea, erau cazuri de beţie, braţe rupte sau gâturi tăiate. Accepta, ca lucrul cel mai firesc, viciul şi mizeria şi cruzimea lumii şi nu găsea nimic de lăudat sau de criticat în acţiunile oamenilor; le accepta pur şi simplu.

Avea chiar şi un anumit umor, e drept, cam macabru.

— Îmi aduc aminte de un sinucigaş, îi zise ea lui Philip, care s-a aruncat în Tamisa. L-au pescuit şi l-au adus aici, şi peste zece zile a făcut febră tifoidă pentru că înghiţise apă din râu.

— Şi a murit?

— Da, bineînţeles că a murit. Nici până în ziua de azi n-aş şti să-ţi spun dacă a fost vorba de o sinucidere sau nu... Sunt ciudaţi sinucigaşii ăştia. Mi-aduc aminte de unul care nu izbutea să găsească de lucru şi căruia i-a murit şi nevasta, aşa că el şi-a pus hainele amanet ca să-şi cumpere un pistol; dar n-a ştiut să se descurce, şi-a scos doar un ochi şi a scăpat cu viaţă. Ei bine, şi ce să vezi? Cu un ochi scos şi cu jumătate din faţă spartă, a ajuns la concluzia că, dacă stai strâmb şi judeci drept, lumea nu o chiar aşa de nesuferită; şi, după aceea, a trăit foarte fericit. Eu un lucru am observat întotdeauna: că oamenii nu se sinucid din dragoste, aşa cum te-ai aştepta. Asta e doar o gogoriţă de prin romane; oamenii se sinucid pentru că n-au bani. Mă întreb de ce-or fi făcând-o?

— Bănuiesc că banii contează mai mult decât dragostea, sugeră Philip.

În orice caz, pe atunci banii îl preocupau foarte mult pe Philip. Descoperise că nu e chiar aşa de adevărată zicala optimistă pe care şi el o repetase adesea, cum că doi oameni o pot scoate la capăt la fel de ieftin ca şi unul singur; începuse să se cam îngrijoreze din pricina cheltuielilor. Mildred nu era deloc chibzuită şi nici nu se pricepea la gospodărie, aşa că pe el îl costa întreţinerea la fel de mult de parcă ar fi mâncat amândoi la restaurant; şi pe urmă, fetiţa avea nevoie de haine şi Mildred de ghete, de o umbrelă şi de tot felul de alte mărunţişuri de care nu se putea dispensa. La întoarcerea lor de la Brighton, ea îşi exprimase intenţia de a-şi lua o slujbă, dar fără să întreprindă nimic concret, iar, curând după aceea, o răceală zdravănă o ţinu la pat două săptămâni. Când se făcu bine, răspunse la vreo două anunţuri din ziar, dar nu ieşi nimic: ori ajungea prea târziu şi locul vacant se ocupase, ori munca era după părerea ei prea grea faţă de cât se socotea ea de plăpândă. Odată i se făcu o ofertă, dar salariul era doar de paisprezece şilingi pe săptămână şi ea socotea că merită mai mult decât atâta.

— N-are rost să laşi oamenii să-ţi scuipe în cap, remarcă ea. Oamenii nu te respectă dacă te mulţumeşti cu puţin.

— Mie nu mi se pare că un salariu de paisprezece şilingi ar fi chiar aşa de prost, răspunse Philip sec.

Nu putea să nu se gândească ce utili ar fi aceşti bani pentru a mai acoperi din cheltuielile gospodăriei, în schimb Mildred începea deja să facă pe ici-pe colo mici aluzii cum că nu putea obţine o slujbă întrucât n-avea o rochie ca lumea cu care să se prezinte în faţa patronilor. Philip îi dădu bani de rochie şi ea mai încercă în vreo două locuri, dar ajunse la concluzia că nu-şi dă destulă osteneală. Nu se străduia cu toată seriozitatea să se angajeze pentru că nu voia. El personal nu avea alt mijloc de a câştiga bani, decât cel mult la bursă, şi era nerăbdător să repete experienţa norocoasă din vară; dar, între timp, izbucnise războiul cu Transvaalul şi nu mai era nimic de tăcut cu acţiunile societăţilor sud-africane. Macalister îi spuse că Redvers Buller[244] o să mărşăluiască peste o lună asupra oraşului Pretoria şi atunci toate or să meargă strună. Totul era să ai răbdare să aştepţi. Ceea ce le trebuia lor era o schimbare a situaţiei de pe front care să răstoarne situaţia de la bursă şi atunci o să merite să cumpere acţiuni. Philip începu să citească asiduu „Cronica bursei” din ziarul său preferat. Era neliniştit şi nervos. De vreo două ori o cam repezi pe Mildred şi, întrucât ea n-avea nici tact, nici răbdare, îi răspunse bufnind şi se certară. Philip îşi exprima întotdeauna regretul pentru ceea ce spusese, dar Mildred nu era iertătoare din fire şi ţinea supărarea zile în şir. Îl călca pe nervi în tot felul: prin manierele ei de la masă, prin neglijenţa cu care îşi lăsa diverse obiecte de îmbrăcăminte în camera de zi; Philip era surescitat din pricina războiului şi devora ziarele de dimineaţă şi de seară; pe ea în schimb nu o interesa nimic din ce se întâmpla. Făcuse cunoştinţă cu vreo doi-trei oameni de pe strada lor şi unul dintre ei o întrebase dacă n-ar vrea să primească vizita diaconului parohiei. Ea purta verighetă şi-şi zicea „doamna Carey”. Philip avea pe pereţi vreo câteva desene făcute de el la Paris – două reprezentând femei, iar unul pe Miguel Ajuria

[244] General britanic (1839–1908), comandantul trupelor engleze în prima parte a războiului cu burii.

stând foarte ţeapăn înfipt pe picioare, şi cu pumnii strânşi. Toate erau nuduri. Philip le ţinea pentru că erau cele mai bune desene ale lui şi pentru că-i aminteau de vremuri fericite. Mildred se uita de mult timp la ele cu ochi răi.

— Philip, tare ar fi bine să dai jos desenele alea, îi zise ea în cele din urmă. Ştii, ieri după amiază a venit doamna Foreman, care stă la numărul treisprezece, şi zău dacă nu-mi venea să intru în pământ de ruşine. Am văzut-o cum se holba la ele.

— Dar ce cusur au?

— Sunt indecente. E dezgustător, după părerea mea, să ţii în casă desene cu oameni goi. Şi nu e bine nici pentru fetiţă. Oricum, ea a început să mai observe una-alta.

— Dar cum poţi să fii atât de vulgară?

— Vulgară? Eu zic că-s ruşinoasă. Eu n-am spus niciodată nimic, dar crezi că-mi place să fiu silită să privesc toată ziua la trupurile alea goale?

— Zău, Mildred, tu chiar n-ai pic de umor? întrebă el glacial.

— Eu nu văd ce legătură e între umor şi pozele alea. Zău dacă n-am avut chef să le dau chiar eu jos de pe pereţi. Dacă vrei să ştii ce părere am eu despre ele, le socot de-a dreptul scârboase.

— Nu vreau să ştiu ce părere ai tu despre ele şi-ţi interzic să te atingi de ele.

Când Mildred se supăra pe el se slujea de fetiţă ca să-l pedepsească. Fetiţa ţinea la Philip tot aşa de mult cât ţinea şi el la ea şi era o mare plăcere pentru ea să se strecoare în fiecare dimineaţă în camera lui (între timp se apropia de vârsta de doi ani şi începuse să meargă binişor) ca s-o ia în patul lui. Când Mildred nu-i mai dădea voie s-o facă, bietul copil plângea de ţi se rupea inima. Dacă Philip îi făcea observaţie, ea replica:

— Nu vreau să-şi facă tot felul de obiceiuri.

Iar dacă el mai adăuga ceva, ea îi răspundea:

— Ce-ţi pasă ţie ce fac eu cu copilul meu? Dacă te-ar auzi cineva vorbind ar zice că tu îi eşti tată. Eu sunt mama ei şi cine o să ştie ce-i bun pentru ea şi ce nu, dacă nu eu?

Pe Philip îl exaspera tâmpenia lui Mildred; dar, între timp, îi devenise atât de indiferentă femeia asta, încât nu-l scotea cu adevărat din sărite decât rareori. Se deprinsese s-o aibă în preajma lui. Veni Crăciunul şi, odată cu el, Philip căpătă două zile libere. Cumpără nişte crenguţe de ilice[245] şi împodobi apartamentul, şi în prima zi de Crăciun le făcu mici cadouri lui Mildred şi fetiţei. Întrucât nu erau decât doi în casă, nu puteau cumpăra un curcan, dar Mildred fripse un pui şi puse la fiert o budincă de Crăciun pe care o cumpărase de la băcănia din colţ. Îşi permiseră chiar luxul să cumpere o sticlă cu vin. După masă, Philip rămase să-şi fumeze pipa în fotoliul de lângă cămin; alcoolul băut pentru prima dată după multă vreme îl făcu să uite măcar pentru un răstimp de grijile băneşti care nu-l mai slăbiseră în ultimul timp. Era fericit şi se simţea bine. Curând Mildred veni şi-i spuse că fetiţa îl cheamă ca s-o sărute înainte de culcare şi el intră zâmbind în dormitorul lui Mildred. Apoi, spunându-i fetiţei să se culce, stinse lumina şi, lăsând uşa deschisă ca nu cumva să plângă şi să n-o audă, se întoarse în camera de zi.

— Unde vrei să şezi? o întrebă pe Mildred.

— Stai tu în fotoliul tău. Eu o să mă aşez pe jos.

Când Philip şezu, ea se instală în faţa focului şi se rezemă de genunchii lui. El nu-şi putu alunga amintirea zilelor în care şezuseră tot aşa împreună în garsoniera ei din Vauxhall Bridge Road, dar acum poziţiile erau inversate; pe vremuri, el stătea pe podea cu capul rezemat de genunchii ei. Vai, cât de pătimaş o iubea pe atunci! Acum simţea pentru ea o tandreţe pe care n-o mai cunoscuse de mult. Parcă mai avea încă în jurul lui braţele micuţe şi moi ale fetiţei.

— Stai bine? întrebă el.

Mildred ridică ochii spre el, zâmbi uşor şi dădu din cap. Se uitară amândoi visători la flăcările din cămin, fără să-şi vorbească. În cele din urmă, ea se întoarse spre Philip şi-l privi lung, curioasă.

---

[245] Arbust (*Ilex*) cu care popoarele anglo-saxone îşi împodobesc casele de Crăciun.

— Ştii că nu m-ai sărutat niciodată de când am venit aici? zise ea deodată.

— Şi ai vrea să te sărut? zâmbi el.

— Bănuiesc că nu mai ţii la mine în felul ăla?

— Ţin foarte mult la tine.

— Ţii mult mai mult la fetiţă.

Philip nu-i răspunse şi ea îşi lipi obrazul de mâna lui.

— Nu mai eşti supărat pe mine? întrebă ea imediat, plecând ochii în jos.

— De ce aş fi?

— Niciodată n-am ţinut la tine cum ţin acum. Abia după ce am trecut prin foc am învăţat să te iubesc.

Philip îngheţă când o auzi folosind exprimări scoase din romanele ieftine pe care le înghiţea pe nerăsuflate. Apoi se întrebă dacă ceea ce spune înseamnă ceva pentru ea: poate că ea nu cunoştea niciun alt mod de a-şi exprima sentimentele adevărate, decât limbajul afectat din revista *The Family Herald*.

— Mi se pare tare caraghios cum trăim noi aşa.

Philip făcu o pauză lungă înainte de a-i răspunde şi până atunci domni o tăcere deplină; în cele din urmă, deschise gura fără să-şi dea seama cât de mult timp a trecut.

— Nu trebuie să te superi pe mine. Sunt lucruri cu care nu te poţi lupta. Mi-aduc aminte că te socoteam ticăloasă ori rea pentru că făceai cutare sau cutare lucru; dar era o prostie din partea mea. Tu nu mă iubeai şi era absurd să fiu supărat pentru asta. Credeam că te-aş putea face să mă iubeşti, dar acum îmi dau seama că era imposibil. Nu ştiu prin ce mijloace anume poţi face un om să te iubească, dar, orice ar fi, este singurul lucru care contează şi, dacă nu-l ai, nu-l poţi crea nici prin bunătate, nici prin generozitate, nici prin altceva de genul ăsta.

— Eu ziceam că, dacă m-ai fi iubit cu adevărat, m-ai iubi şi acuma.

— Aşa credeam şi eu. Mi-aduc aminte cum altădată socoteam că o să dureze de-a pururi, cum simţeam că aş prefera să mor decât să rămân fără tine şi cum tânjeam după vremea când o să te ofileşti şi o să te zbârceşti, ca să

nu te mai placă nimeni şi atunci să pot eu să te am numai pentru mine.

Mildred nu-i răspunse şi curând se ridică şi zise că se duce la culcare. Îi zâmbi sfioasă.

— Philip, azi e Crăciunul; nu mă săruţi înainte de culcare?

Philip râse, roşi uşor şi o sărută. Mildred se duse în dormitorul ei, iar el se apucă de citit.

Capitolul XCVI

Criza se produse peste vreo două sau trei săptămâni. Purtarea lui Philip o exaspera la culme pe Mildred, într-un mod foarte ciudat. În sufletul ei sălăşluiau emoţii diferite şi ea trecea foarte uşor de la o toană bună la una rea. Stătea singură foarte multă vreme şi clocea în mintea ei gânduri cu privire la situaţia în care se afla. Nu-şi verbaliza toate sentimentele, nici nu ştia măcar ce anume simte, dar anumite lucruri îi erau mai clare în minte şi ea le sucea şi le răsucea pe toate părţile. Nu-l înţelesese niciodată pe Philip şi nici nu-l plăcuse prea mult; dar era încântată să-l aibă în preajma ei pentru că-l socotea un gentleman. Pe ea o impresiona faptul că taică-său fusese medic, iar unchiu-său era preot. Îl dispreţuia puţin pentru că-şi bătuse joc de el şi, pe de altă parte, nu se simţea niciodată în largul ei în prezenţa lui; nu-şi putea da drumul să se poarte cum avea chef şi simţea că el priveşte cu ochi critici manierele ei.

La început, când venise să stea în cămăruţele din Kennington, era istovită şi ruşinată. Era bucuroasă să fie lăsată în pace. Simţea o adevărată uşurare la gândul că n-are de plătit chirie; nu era silită să iasă în stradă pe orice vreme şi, dacă nu se simţea prea bine, putea să stea foarte liniştită în pat. Nu-i plăcuse deloc viaţa pe care o dusese. Era oribil să trebuiască să fii afabilă şi slugarnică; şi chiar şi acum, când îşi aducea aminte, îşi plângea singură de milă la gândul mitocăniei bărbaţilor şi al brutalităţii limbajului

lor. Numai că se întâmpla foarte rar să-şi aducă aminte. Îi era recunoscătoare lui Philip pentru că venise s-o salveze şi, când îşi amintea cât de sincer o iubise şi cât de rău se purtase ea cu el, simţea junghiul remuşcărilor. Era uşor să se revanşeze faţă de el. Pentru ea nu era un lucru care să conteze prea mult. De aceea rămăsese surprinsă când el îi refuzase propunerea, dar dăduse din umeri; n-avea decât să-şi dea aere dacă voia, pentru că ei tot nu-i păsa şi, pe urmă, n-o să treacă prea mult timp şi o să se arate el nerăbdător, şi atunci o să fie rândul ei să-l refuze; dacă el credea că o lipseşte de o bucurie, se înşela amarnic. Mildred nu se îndoia câtuşi de puţin de puterea pe care o avea asupra lui. Era el cam ciudat din fire, dar ea îl cunoştea cât se poate de bine. Se certase de nu ştiu câte ori cu ea şi jurase că n-o s-o mai vadă în ochi şi pe urmă nu trecuse multa vreme şi venise să-şi ceară iertare în genunchi. Simţea un adevărat fior de bucurie amintindu-şi cât de tare se umilise umblând pur şi simplu în patru labe dinaintea ei. Ar fi fost de-a dreptul bucuros să zacă lat la pământ şi ea să calce pe el. Îl văzuse plângând. Ştia exact cum să-l trateze; nu-i da nicio atenţie, prefă-te pur şi simplu că n-ai băgat de seamă toanele lui, lasă-l să fiarbă în sinea lui şi, peste puţin timp, ai să vezi că o să vină să se gudure ca un căţel cerându-şi iertare. Râdea puţin în sinea ei, dar nu cu răutate, gândindu-se cum ajunsese să stea cu fruntea în ţărână dinaintea ei. Între timp ea îşi făcuse de cap, îşi trăise viaţa din plin. Ştia cum sunt bărbaţii, cât le poate pielea şi nu mai voia să mai aibă de-a face cu ei. Era dispusă să devină o femeie aşezată, continuându-şi viaţa cu Philip. Dacă stăteai strâmb şi judecai drept, era un gentleman în toată puterea cuvântului şi asta nu era puţin lucru, nu-i aşa? În orice caz, ea nu se grăbea deloc şi n-avea de gând să facă ea primul pas. Îi părea bine când vedea cât de mult îndrăgeşte Philip fetiţa, deşi asta o făcea să se prăpădească de râs; i se părea ridicol ca Philip să facă atâta caz de copilul altui bărbat. Fără doar şi poate, era un tip cam într-o ureche.

Dar vreo două lucruri o nedumereau. Fusese deprinsă cu

o atitudine supusă din partea lui Philip; pe vremuri, el abia aştepta să-i facă vreun serviciu, era obişnuită să-l vadă abătut ori de câte ori ea îi spunea vreun cuvânt mai aspru şi cuprins de extaz dacă îi vorbea amabil; acum însă Philip se schimbase, şi Mildred îşi zicea că atitudinea lui nu s-a îmbunătăţit deloc în ultimul an. Nici prin cap nu-i trecea că s-ar fi putut produce vreo schimbare a sentimentelor lui şi i se părea că pur şi simplu joacă teatru atunci când se arată nepăsător faţă de mofturile sau toanele ei. Uneori voia să citească şi-i spunea să tacă din gură; Mildred nu ştia dacă trebuie să facă scandal pe loc sau să rămână îmbufnată şi, neştiind ce cale să aleagă, nu alegea niciuna, nici cealaltă. Apoi surveni conversaţia în cursul căreia Philip îi spusese că doreşte ca relaţiile dintre ei să rămână platonice şi, amintindu-şi de un incident din trecutul lor comun, se întrebă dacă nu cumva lui i-e teamă să n-o lase însărcinată, îşi dădu atunci osteneala să-l liniştească. Degeaba însă, lucrurile nu se schimbară. Ea era genul de femeie incapabilă să-şi dea seama că s-ar putea ca un bărbat să nu fie obsedat de viaţa sexuală în egală măsură ca ea; relaţiile ei cu bărbaţii nu se desfăşuraseră decât pe linia asta; şi nu era în stare să înţeleagă că pe ei îi mai pot interesa eventual şi alte lucruri. Îi trecu prin minte că poate Philip e îndrăgostit de altcineva, aşa că începu să-l supravegheze, suspectând infirmierele de la spital sau persoanele pe care le întâlnea el în oraş; dar întrebările ei bine ticluite o duseră la concluzia că în casa Athelny nu e nimeni periculos; de asemenea, se impuse de la sine concluzia că Philip, ca mai toţi studenţii de la medicină de altfel, nu era deloc preocupat de sexul personalului auxiliar cu care venea în contact în orele de lucru. În mintea lui, noţiunea de infirmieră se asocia cu un uşor miros de iodoform. Scrisori Philip nu primea şi printre lucrurile lui nu era nicio fotografie a vreunei fete. Dacă era într-adevăr îndrăgostit de cineva, însemna însă că se pricepe foarte bine să se ascundă; şi, la toate întrebările lui Mildred, răspundea foarte franc şi aparent fără umbră de suspiciune că îndărătul lor s-ar ascunde ceva.

„Nu cred să fie îndrăgostit de altcineva”, îşi zise Mildred în cele din urmă.

Asta constituia o mare uşurare, pentru că atunci era limpede ca bună ziua că trebuie să fie încă îndrăgostit de ea; în schimb, comportarea lui devenea în felul acesta şi mai greu de înţeles. Dacă avea de gând să se poarte aşa cu ea, atunci de ce o mai chemase să stea la el? Era cu totul nefiresc. Mildred nu era o femeie care să conceapă ideea compasiunii, a generozităţii sau a bunătăţii. Singura concluzie la care putea ea să ajungă era că Philip e ciudat. Îşi băgase în cap că motivele purtării lui sunt cavalereşti; şi, imaginaţia ei fiind plină de exagerările romantice ale literaturii ieftine, încropea în minte tot felul de explicaţii care justificau delicateţea lui. Fantezia ei mişuna de neînţelegeri cumplite, purificări prin foc, suflete imaculate ca zăpada şi morţi survenite pe gerurile aspre ale unei nopţi de Crăciun. Se hotărâse ca, atunci când se vor duce la Brighton, să pună capăt tuturor mofturilor lui; acolo aveau să fie singuri, toată lumea o să-i ia drept soţ şi soţie şi pe urmă o să mai fie plimbarea pe dig şi orchestra care cânta. Când constată că nimic nu-l poate determina pe Philip să stea în aceeaşi cameră cu ea, când îi vorbi despre această problemă pe un ton cu care nu-l mai auzise niciodată vorbind, îşi dădu deodată seama că el n-o vrea. Era uimită. Îşi aminti tot ce-i spusese el altădată şi cu câtă disperare o iubise. Se simţi umilită şi furioasă, dar avea un fel de obrăznicie înnăscută care o împingea mereu înainte, până în pânzele albe. Nu era cazul să-l facă să creadă că-l iubeşte, deoarece nu era adevărat. Uneori îl ura şi ar fi dat nu ştiu ce să-l poată umili; dar constată că e ciudat de neputincioasă; nu ştia cum să-l manevreze. Începu să fie puţin agitata sau chiar speriată din pricina lui. De vreo două ori plânse. De vreo două ori încercă să se poarte deosebit de drăguţ cu el; dar când îi lua braţul în timp ce se plimbau seara târziu pe faleză, peste puţin timp, el găsea vreun pretext pentru a se elibera, ca şi cum atingerea ei i-ar fi produs o senzaţie neplăcută. Mildred nu-i dădea de rost. Singura putere pe care o avea asupra lui se datora fetiţei,

la care el părea să ţină din ce în ce mai mult; Mildred îl putea face să se albească la faţă de mânie dându-i copilului o palmă sau un ghiont; şi singurul moment în care vechiul lui zâmbet tandru îi revenea în ochi era când o vedea pe Mildred ţinând fetiţa în braţe. Observă acest lucru în momentul când un fotograf de pe plajă îi făcu o poză în această atitudine şi după aceea ea repetă adeseori gestul pentru ca Philip să stea să se uite la ea.

Când se întoarseră la Londra, Mildred începu să-şi caute slujba despre care afirmase că e aşa de uşor de găsit; acum dorea să nu mai depindă de Philip şi se gândi la satisfacţia cu care o să-l anunţe într-o bună zi că se mută în nişte camere mobilate şi că ia fetiţa cu dânsa. Dar i se strânse inima când se apropie această eventualitate. Pierduse deprinderea orelor lungi de serviciu, nu voia să fie la cheremul unei patroane, şi demnitatea ei se revolta la perspectiva de a purta din nou uniformă. Vecinilor pe care-i cunoştea le dăduse să înţeleagă că ea şi cu Philip sunt destul de înstăriţi; ar fi fost o adevărată catastrofa dacă s-ar fi aflat că a trebuit să-şi ia o slujbă şi să muncească. Indolenţa ei înnăscută se afirmă curând. Nu voia să-l părăsească pe Philip, şi atâta vreme cât el era dispus s-o întreţină, nu vedea niciun motiv pentru care l-ar părăsi. Nu-i dădeau banii afară din casă. Însă, în orice caz, ea avea locuinţa şi hrana asigurate şi s-ar fi putut ca lui să-i meargă şi mai bine din punct de vedere financiar. Unchiul lui Philip era bătrân şi putea să moară oricând, şi atunci Philip avea să intre în posesia unei mici averi şi, pe urmă, chiar şi în momentul de faţă, aşa cum o ducea ea era mai bine decât dacă ar fi trudit de dimineaţă până seara pentru câţiva şilingi pe săptămână. Nu mai făcu eforturi chiar atât de mari; continuă să citească mica publicitate din ziar doar pentru a demonstra că vrea să muncească dacă se iveşte vreo ocazie care merita osteneala. Dar o cuprinse panica şi se temea că Philip o să se plictisească s-o mai întreţină. Acum ea nu mai avea nicio putere asupra lui şi-şi închipuia că el o lasă să stea acolo numai pentru că e mort după fetiţă. Medită mohorâtă la toate astea şi, în sinea ei, îşi

spuse furioasă că într-o bună zi o să-l pună ea să plătească cu vârf şi îndesat pentru tot. Mildred nu se putea împăca deloc cu gândul că Philip nu mai ţinea la ea. Dar ea avea să-l facă să ţină. Suferea de ciudă şi, uneori, într-un mod destul de ciudat, îl dorea. Philip se arăta acum atât de rece încât o exaspera. Mildred se gândea tot timpul la el din acest punct de vedere. I se părea că se poartă foarte urât cu ea şi nu ştia ce făcuse ca să merite o asemenea comportare. Îşi zicea mereu în sinea ei că e nefiresc să trăiască aşa alături de el. Apoi se gândi că, dacă lucrurile s-ar schimba şi ea ar face un copil, fără doar şi poate Philip ar lua-o de nevastă. Era el cam caraghios, dar nimeni n-ar fi putut să nege că e un gentleman în toată puterea cuvântului. În cele din urmă, deveni pentru ea o adevărată obsesie şi îşi puse în gând să forţeze o schimbare în relaţiile dintre ei. Acum Philip nici n-o mai săruta vreodată şi ea ar fi vrut s-o sărute; îşi amintea cu câtă ardoare îşi apăsa el pe vremuri gura pe a ei. Avea un simţământ ciudat când se gândea la asta. Adeseori îi privea gura lui Philip.

Într-o seară de la începutul lui februarie, Philip îi spuse că cinează cu Lawson, care da o petrecere în atelierul lui cu ocazia zilei lui de naştere; îi mai spuse că o să se întoarcă târziu acasă; Lawson cumpărase de la cafeneaua din Beak Street vreo două sticle din punch-ul acela care le plăcea atât de mult lor, şi băieţii aveau de gând s-o facă lată toată seara. Mildred întrebă dacă o să participe şi femei la cheful lor, dar Philip îi răspunse că nu: nu fuseseră invitaţi decât bărbaţi; şi n-aveau să facă altceva decât să stea tolăniţi, să tăifăsuiască şi să fumeze; lui Mildred nu i se păru a fi ceva din cale-afară de amuzant; să fi fost ea pictor, ar fi adus acolo vreo cinci-şase modele. Mildred se culcă, dar nu putu dormi şi deodată îi veni în cap o idee; se sculă şi puse siguranţa la încuietoarea de la palier, aşa că Philip nu putu intra. Se întoarse pe la unu şi ea îl auzi înjurând când constată că nu poate deschide. Se dădu jos din pat şi-i descuie ea.

— Da’ ce naiba te-ai baricadat aşa? Îmi pare rău că te-am deranjat din pat.

— Ba tocmai că am lăsat-o anume deschisă şi nu înţeleg cum de s-a încuiat.

— Du-te repede şi te culcă la loc, să nu răceşti.

Philip intră în odaia de zi şi aprinse gazul. Mildred veni după el şi se apropie de foc.

— Vreau să-mi încălzesc picioarele. Mi-au îngheţat bocnă.

Philip se aşeză şi se apucă să-şi scoată ghetele. Îi străluceau ochii şi era îmbujorat la faţă. Mildred socoti că a băut zdravăn.

— Te-ai distrat bine? întrebă ea zâmbind.

— Da, a fost straşnic.

Philip nu era deloc beat, dar mai era încă surescitat întrucât vorbise şi râsese întruna. O seară dintr-asta îi amintea de vremurile de demult de la Paris. Era foarte binedispus. Îşi scoase pipa din buzunar şi şi-o umplu cu tutun.

— Nu te culci? întrebă ea.

— Încă nu, că nu mi-e deloc somn. Lawson era în mare formă. A vorbit ca o moară stricată din clipa în care am ajuns acolo şi până când am plecat.

— Dar despre ce a vorbit?

— Dumnezeu ştie! Despre tot ce e pe lumea asta. Merita să ne vezi pe toţi cum ţipam cât ne ţinea gura şi niciunul nu asculta ce spune celălalt.

Philip râse, încântat şi acum de această amintire, şi Mildred îi ţinu isonul. Era aproape sigură că Philip a întrecut măsura la băutură. Asta şi aşteptase. Ştia ea cum sunt bărbaţii.

— Pot să stau jos? îl întrebă.

Şi, înainte ca el să-i fi putut răspunde, se şi instală pe genunchii lui.

— Dacă n-ai de gând să te culci, cred că ar fi mai bine să te duci să-ţi pui pe tine un halat.

— Nu, lasă că mi-e bine şi aşa.

Iar apoi, înconjurându-i gâtul cu braţele, îşi lipi faţa de a lui şi-i spuse:

— Phil, de ce te porţi atât de îngrozitor cu mine?

Philip încercă să se ridice, dar ea nu-l lăsă.

— Zău că te iubesc, Philip, zise ea.

— Hai, nu mai vorbi prostii.

— Nu sunt prostii, e adevărul adevărat. Nu pot trăi fără tine. Te vreau.

Philip se eliberă din braţele ei.

— Te rog, ridică-te. Spui nişte prostii cât tine de mari şi mă faci şi pe mine să mă simt ridicol.

— Te iubesc, Philip. Vreau să mă revanşez pentru tot răul pe care ţi l-am făcut. Nu mai pot s-o duc tot aşa, fiindcă e ceva contra firii.

Philip izbuti să se ridice şi o lăsă pe Mildred în fotoliu.

— Îmi pare foarte rău, dar e prea târziu.

Mildred scoase un suspin sfâşietor.

— Dar de ce? Cum poţi să fii atât de crud?

— Probabil pentru că te-am iubit prea mult. Pasiunea mea s-a istovit. Gândul la treburi dintr-astea mă îngrozeşte. Acum nu mă mai pot uita la tine fără să-mi amintesc de Emil şi de Griffiths. Împotriva unor asemenea lucruri nu poţi lupta. Bănuiesc că e pur şi simplu o chestie psihică.

Mildred îi apucă mâna şi i-o acoperi cu sărutări.

— Nu face asta! strigă el.

Mildred se prăbuşi la loc în fotoliu.

— Aşa n-o mai pot duce. Dacă nu vrei să mă iubeşti, mai bine mă duc în lume.

— Nu fi proastă, că doar n-ai unde să te duci. Aici poţi să rămâi cât vrei, dar trebuie să înţelegi limpede că suntem doar prieteni şi nimic mai mult.

Apoi Mildred renunţă brusc la vehemenţa pasiunii şi scoase un râs uşor, linguşitor. Se cuibări lângă Philip şi-l cuprinse cu braţele. Coborî vocea, făcând-o cât mai mângâietoare.

— Vai, tare eşti prostuţ. Cred că eşti agitat. Nu fi speriat, că nici nu ştii ce dulce pot eu să mă port.

Îşi apropie capul de al lui şi-şi frecă obrajii de el. Lui Philip zâmbetul ei i se păru un rânjet scârbos de lasciv şi licărul din ochii ei, plin de subînţelesuri, îi făcu silă. Instinctiv, se trase înapoi.

— Nu vreau, zise el.

Dar Mildred nu se lăsă cu una, cu două. Îi căută gura. Philip îi luă mâinile şi le desfăcu din jurul gâtului lui cu un gest brutal, împingând-o într-o parte.

— Mă dezgušti, îi zise el.

— Io?

Bâjbâi cu o mână în căutarea consolei căminului ca să-şi regăsească echilibrul. Se uită o clipă la el şi în obraji îi apărură deodată două pete roşii. Scoase un râs strident, furios.

— Io te dezgust *pe tine*.

Făcu o pauză şi-şi trase răsuflarea icnind. Apoi izbucni într-un adevărat torent de insulte inimoase. Ţipa cât o ţinea gura. Îi adresă toate ocările care-i trecuseră prin minte. Folosi un limbaj atât de obscen, încât Philip rămase trăsnit; Mildred se arătase întotdeauna atât de preocupată de rafinament şi atât de şocată de vulgarităţi, încât nici măcar prin gând nu-i trecuse că ea cunoaşte vorbele care-i ieşeau acum din gură. Se apropie tot mai mult de el şi-l înfruntă de la o depărtare de o palmă. Faţa îi era răvăşită de furie şi vorbind aşa, de parcă i se băteau calicii la gură, făcea spume în colţurile buzelor.

— Niciodată n-am ţinut la tine, niciodată. Întotdeauna am râs de tine că mă plictiseai, mă plictiseai de-mi venea să urlu şi te uram, şi n-aş fi putut suferi să te las măcar să mă atingi dacă n-aş fi avut nevoie de bani, şi mi se făcea scârbă când trebuia să-ţi dau voie să mă săruţi. Râdeam amândoi de tine, eu şi cu Griffiths, râdeam de tine pentru că erai aşa de fraier. Un fraier! Un fraier!

Şi apoi izbucni într-o serie de invective înspăimântătoare. Îl acuză de tot felul de lucruri: îi spuse că e cărpănos, că n-are pic de minte în cap, că se crede, că se gândeşte numai la el; îşi bătu joc cu răutate de toate lucrurile la care el era sensibil. Şi, în cele din urmă, dădu să plece. Însă nu înceta să ţipe şi să-i arunce cu o violenţă de-a dreptul isterică un epitet murdar şi ruşinos pe care-l repetă la nesfârşit. Puse mâna pe clanţă şi deschise uşa de perete. Apoi se întoarse brusc şi-i azvârli ocara despre care ştia sigur că are cu adevărat şanse să-l rănească. Şi îngrămădi în cuvântul

acela toată răutatea şi tot veninul de care era capabilă. I-l aruncă în faţă ca o palmă.

— Şontorogule!

Capitolul XCVII

A doua zi dimineaţă, Philip se trezi tresărind speriat, întrucât îşi dădu seama că e târziu. Uitându-se la ceas, constată că s-a făcut ora nouă. Sări din pat şi se duse în bucătărie ca să-şi înfierbânte apa pentru bărbierit. Mildred nu se vedea pe nicăieri şi în chiuvetă mai stătea şi acum nespălată vesela din care mâncase ea la cină. Bătu la uşa ei.

— Scoală-te, Mildred, e îngrozitor de târziu.

Ea nu răspunse nici după a doua bătaie, mai puternică, drept care Philip trase concluzia că face pe supărata. Numai că el era prea grăbit ca să-şi mai bată capul cu asta. Puse nişte apă la încălzit şi sări în baia pe care şi-o pregătise încă de cu seară ca să-şi mai alunge frigul din oase. Presupuse că Mildred o să-i aranjeze micul dejun în timp ce el se îmbrăca şi o să i-l lase în camera de zi. Aşa mai făcuse ea şi altă dată când se supărase. Dar n-o auzi deloc mişcându-se şi-şi dădu seama că, dacă vrea să mănânce ceva, o să trebuiască să-şi pregătească totul singur. Îl irita faptul că ea îşi găsise să-i joace o asemenea festă tocmai într-o dimineaţă în care el dormise prea mult. Mildred tot nu apăru, nici când fu gata, deşi o auzea învârtindu-se prin camera ei. Era evident că tocmai se scula. Philip îşi făcu un ceai şi-şi unse câteva felii de pâine cu unt pe care le mâncă în timp ce-şi punea ghetele, apoi coborî scările în goană şi alergă pe stradă până dădu în artera principală de unde putea lua tramvaiul. În timp ce căuta din ochi prima pagină a ziarelor de pe la chioşcuri ca să afle ultimele veşti de pe front, se gândea la scena petrecută de cu seară; acum, că totul se sfârşise şi dormise între timp, nu putea să nu vadă

grotescul ei; bănui că se purtase ridicol, dar nu era stăpân pe sentimentele lui; în momentul acela ele fuseseră copleşitoare. Se supărase pe Mildred pentru că-l silise să adopte o poziţie absurdă, iar apoi îi reveni uimirea când îşi aminti de izbucnirea ei furioasă şi de limbajul indecent pe care-l folosise. Îi fu cu neputinţă să nu se îmbujoreze la faţă când îşi aminti de ultima ei batjocură; dar dădu din umeri dispreţuitor. Ştia de mult că, ori de câte ori îi supăra pe cei din jur, aceştia nu scăpau ocazia de a-i scoate ochii cu infirmitatea lui. Pe la spital îi văzuse pe unii imitându-i mersul, nu chiar pe faţă, aşa cum făcuseră colegii lui de şcoală, ci atunci când credeau că el nu-i vede. Între timp înţelesese că n-o făceau dintr-o răutate intenţionată, ci pur şi simplu pentru că omul e un animal cu o predispoziţie firească spre maimuţăreală, şi pentru că era un mijloc la îndemâna oricui de a-i face pe ceilalţi să ridă; toate acestea le ştia foarte bine, dar încă nu izbutise să se resemneze.

Îi păru bine când se putu apuca zelos de muncă. Salonul cu bolnavi i se păru plăcut şi prietenos când intră înăuntru. Infirmiera îl salută fugitiv cu zâmbetul ei obişnuit.

— Aţi cam întârziat, domnule Carey.

— M-am distrat aseară.

— Se cunoaşte.

— Mersi.

Râzând, se îndreptă spre primul pacient, un băiat cu plăgi tuberculoase şi-i desfăcu bandajele. Băiatul era încântat că-l vede, şi Philip îl tachină în timp ce-i schimba pansamentul. Philip era în graţiile bolnavilor; îi trata cu multă bună dispoziţie; şi avea şi o mână foarte uşoară şi delicată, aşa că niciodată nu-i durea când îi îngrijea: unii dintre externii care făceau pansamente erau destul de brutali şi nepăsători în activitatea lor. Luă dejunul la club cu prietenii – o masă frugală alcătuită dintr-un pesmet cu unt şi o ceaşcă de cacao. Apoi discutară despre război. Unii dintre bărbaţi plecau pe front, dar autorităţile făceau tot felul de mofturi şi nu acceptau pe nimeni dacă nu avea experienţă în munca de spital. Cineva sugeră că, dacă mai ţine războiul, n-o să treacă mult până o să fie ele bucuroase

să primească orice persoană calificată; dar opinia generală era că războiul o să se termine în mai puţin de o lună. Acum că se dusese Robert acolo, o să pună totul în ordine cât ai bate din palme. Asta era şi părerea lui Macalister, care-i spusese lui Philip că trebuie să fie amândoi cu ochii în patru şi să cumpere acţiuni în ajunul încheierii păcii. Atunci o să urmeze o perioadă de înflorire şi s-ar putea să câştige cu toţii ceva bani. Philip îi lăsase instrucţiuni lui Macalister să-i cumpere acţiuni oricând se va ivi o ocazie favorabilă. Pofta lui fusese stârnită de cele treizeci de lire pe care le câştigase în vară şi acum voia să scoată vreo două sute.

Îşi încheie ziua de lucru şi se urcă într-un tramvai ca să se întoarcă în Kennington. Se întreba cum o să se poarte Mildred în seara aceea. Era foarte neplăcut gândul că probabil o să fie morocănoasă şi n-o să vrea să-i răspundă la întrebări. Pentru anotimpul acela, seara era neobişnuit de caldă şi chiar şi pe străzile acelea cenuşii din sudul Londrei se simţea lâncezeala lunii februarie; natura începe să se agite şi tânjeşte, în urma lungilor luni de iarnă, fiinţele şi plantele cresc, trezindu-se din somnul lor, şi pământul foşneşte prevestind primăvara când îşi reia activităţile eterne. Philip ar fi vrut să meargă mai departe cu tramvaiul pentru că-l dezgusta gândul de a se întoarce în apartamentul lui şi ar fi preferat să ia aer; dar deodată se simţi cuprins de dorinţa de a revedea fetiţa şi zâmbi larg în sinea lui imaginându-şi cum o s-o vadă lipăind şovăielnic pentru a-i ieşi în întâmpinare, după ce va scoate un ţipăt de încântare. Dar, când ajunse acasă şi ridică maşinal privirea spre ferestre, rămase surprins văzându-le întunecate. Se duse sus şi bătu, dar nu primi niciun răspuns. Ori de câte ori pleca de acasă, Mildred îi lăsa cheia sub preş şi acolo o găsi şi acum. Intră şi, ducându-se în sufragerie, aprinse un chibrit. Se întâmplase ceva, dar nu-şi putu da seama imediat ce anume se întâmplase; dădu drumul tare la gaz şi-l aprinse; lumina invadă brusc odaia şi Philip se uită în jur. I se opri răsuflarea. Totul era devastat. Absolut fiecare lucru din casă fusese distrus intenţionat. Pe Philip îl apucă furia şi dădu buzna în camera lui Mildred. Când făcu lumină,

văzu că Mildred îşi luase toate lucrurile ei şi ale copilului (intrând în casă, Philip observase lipsa căruciorului care nu era la locul lui obişnuit de pe palier, dar crezuse că Mildred a scos fetiţa la plimbare); şi tot ce era pe lavoar fusese spart, tapiţeria celor două scaune fusese tăiată cu un cuţit în cruciş şi-n curmeziş, perna era sfâşiată, cearşafurile şi cuvertura aveau tăieturi mari, iar oglinda părea să fi fost izbită cu un ciocan. Philip era înnebunit. Se duse în camera lui şi găsi şi acolo totul într-o învălmăşeală de nedescris. Ligheanul şi cana erau sparte, oglinda făcută bucăţele, iar aşternutul fâşii-fâşii. Mildred spintecase perna atât cât să poată băga mâna înăuntru şi umpluse camera de fulgi. În pături înfipsese cuţitul în mai multe locuri. Pe masa de toaletă se aflau fotografiile mamei lui Philip, dar ramele lor fuseseră sfărâmate, iar sticla era ţăndări. Philip intră în bucătărioară. Toate obiectele fragile erau sparte – paharele, castroanele, platourile, farfuriile.

Lui Philip i se tăie respiraţia. Mildred nu lăsase nicio scrisoare, nimic altceva decât această ruină drept semn al furiei de care fusese cuprinsă, dar el parcă vedea dinaintea ochilor încordarea de pe faţa ei în timpul pe care-l consacrase acestei opere. Se înapoie în sufragerie şi se uită de jur-împrejur. Era atât de uluit încât aproape că nu se mai simţea mânios. Privi plin de curiozitate cuţitul de bucătărie şi ciocanul pentru sfărâmat cărbunii, pe care Mildred le lăsase pe masă. Apoi dădu cu ochii de cuţitul cel mare pentru tranşat carnea, pe care Mildred îl rupsese şi-l aruncase în cămin. Probabil că-i trebuise foarte multă vreme ca să facă atâtea stricăciuni. Portretul lui, pictat de Lawson, fusese tăiat în zigzag şi acum se căsca hidos la el. Desenele lui fuseseră spintecate; iar reproducerile după *Olympia* lui Manet, *Odalisca* lui Ingres şi *Portretul lui Philip al IV-lea* zăceau zdrobite de pe urma loviturilor de ciocan. Găuri enorme aveau şi faţa de masă, şi perdelele, şi cele două fotolii. Erau scoase complet din uz. Pe un perete, deasupra mesei pe care o folosea Philip drept birou, era bucăţica de covor persan pe care i-o dăduse Cronshaw. Mildred n-o putuse suferi niciodată.

— Dacă e covor ar trebui să stea pe podea, zicea Mildred, şi nu e decât o scârnăvie soioasă, asta e.

Covoraşul o înfuria pentru că Philip îi spusese că în el se află răspunsul la o mare enigmă. Mildred socotise că-şi bate joc de ea. Trecuse cuţitul prin el de trei oii, ceea ce probabil necesitase un efort considerabil, şi acum covoraşul atârna numai zdrenţe. Philip avusese vreo câteva platouri de porţelan albastru cu alb, nu cine ştie ce valoroase, dar, întrucât le cumpărase pe rând, la un preţ modest, îi plăceau datorită asociaţiilor pe care i le trezeau în amintire. Acum, cioburile lor erau împrăştiate pe podele. Cărţile erau mutilate, cu cotoarele tăiate, iar volumele broşate, în franceză, aveau pagini smulse; Mildred îşi dăduse multă osteneală în acest scop. Micile bibelouri şi podoabe de pe poliţa căminului, făcute ţăndări, zăceau în vatră. Mildred distrusese tot ce fusese posibil să distrugă cu ciocanul sau cuţitul.

Bineînţeles că, la urma urmei, Philip n-ar fi obţinut mai mult de treizeci de lire pe tot avutul lui, dacă ar fi fost să-l vândă, dar cele mai multe lucruri îi deveniseră vechi prieteni. Şi pe urmă, el era un om de casă, ataşat de toate mărunţişurile şi fleacurile acelea, pentru că-i aparţineau; fusese mândru de micul cămin pe care şi-l crease şi, cu puţinii lui bani, îl făcuse drăguţ şi cu un farmec specific al lui. Căzu disperat într-un fotoliu. Se întrebă cum a putut Mildred să se dovedească atât de sălbatică. Deodată o spaimă cumplită îl făcu să sară în picioare şi să se repeadă pe coridor, la dulapul în care-şi ţinea îmbrăcămintea. Îl deschise şi scoase un oftat de uşurare. Se pare că Mildred uitase de el şi nu se atinsese de nicio haină.

Philip se întoarse în sufragerie şi, holbându-se la priveliştea aceea, se întrebă ce poate face; n-avea inimă să se apuce să pună lucrurile la loc; şi pe urmă, nu era nimic de mâncare în casă, iar lui îi era foame. Ieşi ca să-şi cumpere ceva. Când se întoarse, era puţin mai calm. Îi trecu un cuţit prin inimă când se gândi la fetiţă şi se întrebă dacă o să-i fie dor de el; la început poate că da, însă, peste o săptămână, o să-l dea cu totul uitării; iar el zicea slavă

Domnului că a scăpat de Mildred. Nu se gândea la ea cu mânie, ci cu un simţământ copleşitor de plictiseală.

— Sper din tot sufletul să n-o mai văd în viaţa mea, zise el cu glas tare.

Acum singurul lucru pe care-l putea face era să părăsească apartamentul şi se hotărî să-i dea proprietăresei preavizul necesar chiar a doua zi dimineaţă. N-avea cum să repare paguba şi-i rămăseseră atât de puţini bani, încât trebuia să-şi facă rost de o locuinţă încă şi mai ieftină. O să-i pară bine când o să se mute de acolo. Cheltuielile îl îngrijoraseră, iar acum amintirea lui Mildred avea să stăruie pentru totdeauna în apartamentul acela. Philip era nerăbdător şi n-avea să-şi găsească odihnă până nu-şi punea în aplicare planul; de aceea, în după-amiaza următoare, aduse un negustor de mobilă veche care-i oferi trei lire pentru toate lucrurile – stricate sau bune; iar peste două zile se mută în casa de vizavi de spital, unde stătuse pe vremea când era student în primul an. Proprietăreasa era o femeie foarte cumsecade. Îşi luă un dormitor la mansardă, pe care îl obţinu cu o chirie de şase şilingi pe săptămână; era o încăpere micuţă şi mizeră care dădea spre curtea casei din spate, dar, cum în momentul de faţă n-avea altă avere decât hainele şi o ladă cu cărţi, era bucuros că se poate instala atât de ieftin.

Capitolul XCVIII

Iar acum se întâmplă că soarta lui Philip Carey, lipsită de orice importanţă pentru toţi ceilalţi în afară de el, fu afectată de evenimentele prin care trecea patria lui. Se scria o pagină de istorie, iar acest lucru avea o importanţă atât de mare încât părea absurd ca ea să aibă vreo legătură cu viaţa unui obscur student în medicină. Bătălie după

bătălie, Magersfontein[246], Colenso, Spion Kop, pierdute pe terenurile de joc de la Eton, umiliseră naţiunea şi dăduseră o lovitură de graţie prestigiului aristocraţiei şi micii nobilimi, care până atunci nu găsiseră niciun fel de adversar în stare să combată în mod serios afirmaţia lor că posedă un instinct natural pentru cârmuirea ţării. Vechea ocârmuire fusese măturată din cale: în sfârşit, se făurea într-adevăr istoria. Apoi colosul şi-a pus la bătaie toată puterea şi, facând o nouă greşeală, a ajuns până la urmă ca tot din greşeală să facă impresia că a câştigat victoria. Cronje a capitulat la Paardeberg[247], Ladysmith a fost despresurat şi, la începutul lui martie, lordul Roberts şi-a făcut intrarea în oraşul Bloemfontein, în fruntea trupelor sale.

Cam la vreo două-trei zile după ce vestea ajunse la Londra, Macalister intră în cafeneaua din Beak Street şi anunţă bucuros că lucrurile au început să se însenineze la bursă. Pacea părea să se apropie cu paşi mari, mai erau doar câteva săptămâni până ce Roberts va intra cu trupele sale în oraşul Pretoria, şi deja cursul acţiunilor începea să urce. O creştere serioasă era iminentă.

— Ăsta e momentul să intri în joc, îi spuse el lui Philip. N-are rost să aştepţi până află marele public. E acum ori niciodată.

El deţinea anumite informaţii cu caracter confidenţial. Directorul unei mine din Africa de Sud îi telegrafiase asociatului şi superiorului său că instalaţiile minei au rămas neatinse. Ei urmau să reia lucrul cât de curând posibil. Nu era vorba de o speculaţie, ci pur şi simplu de o investiţie. Ca să-i arate cât de mult o aprecia însuşi asociatul şi superiorul său, Macalister îi spuse lui Philip că acesta a cumpărat câte cinci sute de acţiuni pentru fiecare dintre surorile lui; or, omul nu le băga niciodată în horă dacă nu exista o certitudine deplină.

---

[246] Câmp de bătălie în Uniunea Sud-Africană; aici, generalul bur Piet Arnoldus Cronje (1840?–1911) a oprit înaintarea trupelor engleze, în decembrie 1899.

[247] Câmp de bătălie în Uniunea Sud-Africană, la sud-est de Kimberley; aici, generalul Cronje a capitulat în faţa lordului englez Roberts, la 28 februarie 1900.

— Şi eu am de gând să-mi pun la bătaie tot ce am, adăugă Macalister.

Acţiunile marcau o creştere de două puncte şi o optime până la două puncte şi un sfert. Macalister îl sfătui pe Philip să nu fie prea lacom, ci să se mulţumească cu un câştig de zece şilingi la fiecare acţiune. EI avea de gând să-şi cumpere trei sute şi-i sugeră lui Philip să facă la fel. O să le păstreze el şi o să le vândă când o să găsească de cuviinţă. Philip avea mare încredere în el, în parte pentru că era scoţian şi deci prudent din fire, şi în parte pentru că îi dăduse şi altă dată un sfat bun. Acceptă deci cu bucurie propunerea.

— Sper că vom izbuti să le vindem chiar înainte de ziua decontărilor, zise Macalister, dar dacă nu, atunci ani să aranjez eu reportarea lor.

Lui Philip sistemul i se păru admirabil. Ţii acţiunile până îţi scoţi profitul şi pentru a o face nu trebuie nici măcar să bagi mâna în buzunar. Începu să urmărească în ziare „Cronica bursei” cu un interes renăscut. A doua zi, toate cursurile crescuseră un pic, iar Macalister îi trimise o scrisoare spunându-i că a trebuit să cumpere acţiunile cu un spor de două puncte şi un sfert. Dar el adăuga că tendinţa pieţei este foarte fermă. Şi totuşi, peste vreo două zile se produse o scădere bruscă. Veştile care soseau din Africa de Sud nu mai erau atât de încurajatoare şi Philip constată cu îngrijorare în suflet că acţiunile lui au scăzut cu un sfert de punct, dar Macalister îşi păstra optimismul zicând că burii nu puteau să mai reziste multă vreme şi era gata să facă prinsoare pe orice că, până la jumătatea lunii aprilie, Roberts o să ocupe oraşul Johannesburg. În ziua decontărilor, Philip se văzu silit să scoată din pungă aproape patruzeci de lire. Lucrul acesta îl îngrijoră teribil, dar simţea că nu are altă cale decât să păstreze mai departe acţiunile; în situaţia lui financiară o pierdere atât de însemnată reprezenta o lovitură serioasă. Timp de vreo două-trei săptămâni nu se întâmplă nimic; burii refuzau să înţeleagă că sunt înfrânţi şi că nu le rămâne nimic de făcut decât să se predea: de fapt, repurtară chiar şi vreo două

mici victorii şi acţiunile lui Philip mai scăzură cu încă doi şilingi şi jumătate. Toată lumea înţelese că războiul nu s-a sfârşit. Oamenii vindeau pe capete. Când se reîntâlni cu Philip, Macalister era pesimist.

— Mă întreb dacă nu cumva ar fi mai bine să tăiem răul din rădăcină. Am plătit din pungă cam tot atâţia bani cât speram să câştig.

Philip era bolnav de nelinişte. Nu mai dormea nopţile; sărea peste micul dejun reducându-l în orice caz la un ceai şi pâine cu unt, pentru a ajunge cât mai repede în sala de lectură a clubului unde putea citi ziarele; uneori veştile erau proaste, iar alteori ziarele nu scriau nimic; dacă se producea o modificare a cursului acţiunilor, aceasta era invariabil în scădere. Nu ştia ce să facă. Dacă le vindea acum, pierdea aproape trei sute cincizeci de lire; iar asta însemna să-i mai rămână doar optzeci de lire cu care să reziste. Ar fi dat orice numai să nu fi fost atât de netot încât să se amestece în jocurile de bursă, dar acum nu-i rămâne a altceva de făcut decât să se cramponeze; de la o zi la alta se putea întâmplă un eveniment hotărâtor şi acţiunile aveau să crească; acum nu mai spera să obţină vreun profit, voia doar să-şi acopere paguba. Era singura lui şansă de a-şi termina cursurile la spital. Sesiunea de vară începea în mai şi la sfârşitul ei voia să-şi ia examenul de mamoş. Apoi nu-i mai rămânea decât un an de învăţătură; îşi făcu toate socotelile cu multă grijă şi ajunse la concluzia că ar putea s-o scoată la capăt cu o sută cincizeci de lire, plătind şi taxele şi toate celelalte; dar cu o sumă mai mică era imposibil să realizeze aceste lucruri.

La începutul lui aprilie, se duse la cafeneaua din Beack Street arzând de nerăbdare să-l vadă pe Macalister. Se mai liniştea puţin când discuta eu el situaţia; şi, când îşi dădea seama că numeroşi oameni suferă ca şi el de lipsa banilor, necazurile lui păreau mai puţin insuportabile. Dar când sosi, nu-l găsi acolo decât pe Hayward care de cum îl văzu stând pe scaun îi şi spuse:

— Duminică plec în Cape.

— Ce vorbeşti! exclamă Philip.

Hayward era ultimul om de pe lume de la care te-ai fi aşteptat să facă aşa ceva. De la spital plecau o mulţime de bărbaţi; guvernul era bucuros să angajeze în armată orice om care avea vreo calificare; iar alţii, plecând ca simpli soldaţi, scriseră acasă că au fost puşi să lucreze în spitale de îndată ce s-a aflat că sunt studenţi la medicină. Ţara întreagă fusese luată literalmente pe sus de un sentiment patriotic, iar voluntarii proveneau din toate straturile sociale.

— Dar cum pleci? întrebă Philip.

— Plec ca soldat. M-am angajat în regimentul de infanterie din Dorset.

Philip îl cunoştea pe Hayward de opt ani. Intimitatea tinerească izvorâtă din admiraţia entuziastă a lui Philip pentru omul capabil să-i vorbească despre artă şi literatură dispăruse de mult; în schimb, îi luase locul obişnuinţa; şi se vedeau o dată sau de două ori pe săptămâni ori de câte ori se afla Hayward la Londra. Vorbea şi acum despre cărţi cu aceeaşi rafinată capacitate de apreciere Philip nu învăţase încă ce înseamnă să fii îngăduitor şi uneori conversaţia lui Hayward îl irita. Nu mai credea în mod implicit că pe lume nu contează nimic altceva decât arta. Îl supăra dispreţul lui Hayward pentru activitate şi pentru succes. Amestecând punch-ul din pahar, Philip se gândea la începuturile prieteniei lor şi la nerăbdarea înflăcărată cu care aştepta ca Hayward să realizeze lucruri mari; dar îşi pierduse de mult toate iluziile de acest fel şi, în momentul de faţă, ştia bine că Hayward n-o să facă niciodată nimic altceva decât să flecărească. Acum, când avea treizeci şi cinci de ani, constata că-i vine mult mai greu să trăiască din cele trei sute de lire pe an pe care le avea, decât pe vremuri, când era tânăr; iar hainele lui, deşi lucrate şi acum de un croitor bun, erau mult mai purtate decât i s-ar fi părut pe vremuri posibil. Era puţin prea corpolent şi, cu oricâtă isteţime şi-ar fi aranjat părul blond, nu-şi mai putea ascunde chelia. Ochii lui albaştri erau spălăciţi şi stinşi. Nu era greu de ghicit că bea prea mult.

— Da’ ce Dumnezeu te-a făcut să te gândeşti să pleci

tocmai la Cape? întrebă Philip.

— A, n-aş şti să-ţi spun, dar mi s-a părut că e de datoria mea s-o fac.

Philip tăcu. Nu se prea simţea în largul lui. Înţelese că Hayward e mânat din urmă de o nelinişte sufletească pe care nu ştia cum să şi-o explice. O putere lăuntrică părea să-i fi arătat necesitatea de a se duce să lupte pentru ţara lui. Era ciudat, cu atât mai mult cu cât el socotea că patriotismul nu e nimic altceva decât o prejudecată şi, mândrindu-se cu cosmopolitismul lui, considerase Anglia un loc al surghiunului. Luaţi în ansamblu, conaţionalii lui îi răneau susceptibilităţile. Philip se întreba ce i-o fi îndemnând pe oameni să întreprindă acţiuni care erau atât de contradictorii cu toate teoriile lor de viaţă. Pentru Hayward, ar fi fost rezonabil să se ţină deoparte şi să privească zâmbind cum se măcelăresc reciproc barbarii. S-ar fi zis că oamenii sunt nişte marionete în mâinile unei forţe necunoscute care îi mâna, îmboldindu-i să facă una sau alta; şi, câteodată, se slujeau de raţiune pentru a-şi justifica acţiunile; iar când aceasta era cu putinţă, îşi îndeplineau acţiunile în ciuda raţiunii lor.

— Oamenii sunt într-adevăr extraordinari, zise Philip, Nici în raptul capului nu mi-aş fi putut închipui că o să pleci pe front ca soldat.

Hayward zâmbi puţin stânjenit, dar nu răspunse.

— Am fost supus ieri examenului medical, zise el în cele din urmă. Merita să treci prin această situaţie de *gêne*[248] ca să afli că eşti întru totul apt.

Philip observă că Hayward continua să folosească ici-colo câte un cuvânt franţuzesc, într-un mod afectat, când corespondentul lui englezesc ar fi putut să-l slujească la fel de bine. Dar tocmai atunci intră Macalister.

— Voiam să-ţi vorbesc, Carey. Oamenii mei nu mai par înclinaţi să păstreze acţiunile acelea, piaţa e într-un hal făr’ de hal şi vor să te roage să ţi le răscumperi.

Philip era pierit. Ştia că e un lucru imposibil. Însemna că trebuie să accepte eşecul. Mândria îl făcu să răspundă

---

[248] Jenă (fr.).

calm.

— Mă întreb dacă mai merită acest efort. Poate ar fi mai bine să le vinzi.

— Uşor de spus, dar greu de făcut. Nu sunt prea sigur că e un lucru realizabil. Piaţa stagnează cu totul, nu există cumpărători.

— Bine, dar văd că sunt cotate la unu şi o optime.

— A, da, însă asta nu înseamnă mare lucru. N-ai cum să obţii preţul ăsta pe ele.

O clipă, Philip nu zise nimic. Încerca să-şi adune gândurile.

— Vrei să spui că nu mai valorează niciun ban?

— A, nu, nu asta vreau să spun. Bineînţeles că valorează ceva, dar, înţelegi, în momentul de faţă nu le cumpără nimeni.

— Atunci trebuie pur şi simplu să le vinzi la preţul pe care-l poţi obţine.

Macalister îl privi îndeaproape pe Philip. Se întrebă dacă băiatul e lovit crunt.

— Îmi pare groaznic de rău, şefule, dar suntem cu toţii în aceeaşi oală. Nimeni nu s-a gândit că războiul o să se lungească atâta. Eu te-am băgat la apă, dar şi eu mă aflu exact în aceeaşi situaţie.

— A, n-are nicio importanţă, zise Philip. Omul trebuie să-şi încerce norocul.

Se întoarse la masa de la care se ridicase pentru a vorbi cu Macalister. Era năucit; deodată începu să-l doară capul înfiorător; dar nu voia nicidecum ca ei să-l socoată slab ca o femeie. Mai rămase acolo un ceas. Râse nebuneşte de fiecare vorbă a lor. În cele din urmă, dădu să plece.

— Văd că ai primit lovitura cu destul calm, zise Macalister strângându-i mâna. Bănuiesc că nimănui nu poate să-i facă plăcere să piardă trei sau patru sute de lire.

Când se întoarse în cămăruţa lui mizerabilă, Philip se trânti pe pat şi se lăsă pradă disperării. Îşi regreta amarnic nebunia; şi măcar că-şi spunea că e absurd să regreţi, întrucât ceea ce se întâmplase era inevitabil tocmai pentru că se întâmplase, nu se putea stăpâni. Era deznădăjduit la

culme. Nu-şi găsea somnul. Îşi aminti de toate căile pe care-şi risipise banii în ultimii ani. Îi plesnea capul de durere.

În seara următoare, cu ultima poştă, primi o notă privitoare la decontul pentru acţiuni. Cercetă disponibilul din bancă. Constată că după ce-şi va achita toate obligaţiile îi vor rămâne doar şapte lire. Şapte lire! Cel puţin era recunoscător soartei pentru că avusese cu ce să plătească totul. Ar fi fost groaznic să fie silit să-i mărturisească lui Macalister că nu poate face faţă obligaţiilor, în timpul trimestrului de vară urma să lucreze ca extern la secţia de oculistică şi îşi cumpărase un oftalmoscop de la un student care avea unul disponibil. Nu i-l plătise încă, dar n-avea curajul să-i spună studentului că ar vrea să revină asupra târgului încheiat. Şi mai trebuia să-şi cumpere şi nişte cărţi. Îi rămâneau vreo cinci lire cu care să trăiască. Îi ajunseră şase săptămâni; apoi îi scrise lui unchiu-său o scrisoare pe care el o socoti foarte potrivită pentru a rezolva chestiuni de afaceri; îi spuse că, din pricina războiului, suferise pierderi financiare serioase şi nu-şi putea continua studiile dacă unchiul nu-i venea în ajutor. Îi propuse preotului să-i împrumute o sută cincizeci de lire eşalonate în rate lunare în decurs de un an şi jumătate; avea să-i plătească dobânzi la această sumă şi-i promitea să-i restituie treptat capitalul când începea să câştige ca medic. Avea să-şi ia diploma peste cel mult un an şi jumătate şi atunci putea fi aproape sigur că o să fie angajat ca intern cu trei lire pe săptămână. Unchiul îi răspunse că nu poate face nimic pentru el. Era un lucru de-a dreptul necinstit să-i ceară să-şi vândă titlurile şi obligaţiunile când toate erau la cota cea mai scăzută şi i se părea că are datoria faţă de el însuşi să păstreze puţinul pe care-l avea, pentru vreun caz de boală. Îşi încheia scrisoarea cu o mică predică. El îl avertizase în repetate rânduri pe Philip, dar Philip nu-i dăduse niciodată atenţie; sincer vorbind, i-ar fi fost greu să spună că se miră de cele întâmplate; el se aşteptase de mult că aşa se vor sfârşi risipa şi necumpătarea sa. Pe Philip îl trecură toate năduşelile când citi scrisoarea. Nici cu gândul nu gândise că

unchiu-său o să-l refuze, aşa că izbucni într-un acces de furie; aceasta fu urmată de un acut sentiment al vidului; dacă unchiu-său nu voia să-l ajute, el n-avea cum să-şi continue studiile. Intră în panică şi, călcându-şi în picioare mândria, îi scrise din nou preotului din Blackstable, înfăţişându-i situaţia cu şi mai multă insistenţă; dar poate că nu reuşi să se explice cum se cuvine şi unchiu-său nu înţelese în ce încurcătură disperată se află, pentru că-i răspunse că nu se poate răzgândi; avea douăzeci şi cinci de ani şi ar fi trebuit de fapt să-şi câştige singur existenţa. La moartea lui, aven să moştenească ceva, dar, până atunci, el refuza să-i dea o leţcaie. Philip simţi în această scrisoare satisfacţia unui om care îi dezaprobase timp de ani de zile purtările şi vedea, în sfârşit, cum viaţa îi dă dreptate.

Capitolul XCIX

Philip începu să-şi amaneteze hainele. Îşi reduse cheltuielile luând o singură masă pe zi în afară de micul dejun. Şi această masă, alcătuită din pâine cu unt şi cacao, o mânca pe la patru ca să-i ţină până a doua zi dimineaţa. Dar, pe la nouă seara, i se făcea atât de foame încât trebuia să se culce. Se gândi să se împrumute cu bani de la Lawson, însă teama de un refuz îl reţinea; în cele din urmă, îi ceru cinci lire. Lawson i le împrumută cu plăcere, dar în aceeaşi clipă îi spuse:

— Sper că o să mi le dai înapoi peste o săptămână sau cel mult zece zile, nu? Ştii, trebuie să-mi plătesc rameurul şi în momentul de faţă stau mizerabil cu banii.

Philip ştia că n-o să aibă de unde să-i dea înapoi şi, când se gândi la ce o să zică Lawson despre el, se ruşina atât de tare încât peste vreo două zile îi duse banii înapoi fără să se fi atins de ei. Lawson tocmai pleca la masă şi-l pofti şi pe Philip. Abia putu să înghită, atât de bucuros era că se vede şi el în faţa unei mâncări ca lumea. Duminică era sigur că o

să aibă o masă bună la familia Athelny. Nu prea îi venea să le spună ce i s-a întâmplat; ei îl socotiseră întotdeauna un om relativ înstărit şi se temea că o să-şi facă o părere proastă despre el dacă o să afle că e lefter.

Deşi fusese totdeauna sărac, nu-i trecuse nicicând prin cap eventualitatea de a ajunge să nu aibă ce mânca; era un lucru care nu li se întâmpla oamenilor din mediul lui; şi el se jena atât de tare de parcă ar fi avut cine ştie ce boala ruşinoasă. Situaţia în care se trezi era cu totul nouă pentru el. Era atât de uluit încât nu ştia ce altceva ar putea să facă decât să continue munca de la spital; avea o vagă speranţă că o să se ivească ceva. Nu era în stare să creadă că ceea ce i se întâmplă e o realitate; şi îşi aminti cum în primul trimestru de şcoală se gândise adeseori că viaţa lui e un vis din care o să se trezească deodată din nou acasă. Dar, foarte curând, prevăzu că peste vreo săptămână n-o să mai aibă niciun gologan. Trebuia să încerce imediat să câştige ceva. Dacă ar fi avut diploma în buzunar, cu tot piciorul lui strâmb, ar fi putut oricum să se ducă în Colonia Capului Bunei Speranţe, întrucât, în momentul acela, era o cerere acută de specialişti în medicină. Dacă n-ar fi fost infirmitatea aceea, ar fi putut să se înroleze într-unul dintre regimentele de infanterie care erau trimise pe front la intervale scurte. Se duse la secretarul Şcolii Medicale şi-l întrebă dacă nu i-ar putea găsi vreun student slab pe care să-l mediteze; dar secretarul nu-i oferi nicio speranţă de a găsi un asemenea angajament. Philip citi anunţurile de la mica publicitate prin ziarele medicale şi solicită un post de asistent fără diplomă la un cetăţean care ţinea o farmacie pentru săraci pe Fulham Road. Dar, când se duse să-i vorbească, văzu imediat cum doctorul respectiv se uită la piciorul lui diform; iar când mai auzi şi că Philip e doar în anul patru la spital îi spuse imediat că n-are suficientă experienţă; Philip înţelese că e doar un pretext; doctorul nu voia să aibă un asistent pe care nu se putea bizui pentru o activitate atât de intensă cum dorea el. Philip îşi îndreptă atenţia către alte mijloace de a câştiga bani. Ştia franţuzeşte şi nemţeşte şi se gândi că poate ar avea vreo

şansă de a-şi găsi un angajament făcând corespondenţa la vreo firmă; îi venea greaţă la gândul de a intra într-un birou, dar strânse din dinţi; ce altceva putea să facă? Se sfia să răspundă la anunţurile care îi cereau solicitantului să se prezinte în persoană, în schimb dădu curs celor care cereau răspunsul prin poştă; dar el nu putea să declare că are vreo experienţă în materie şi nu putea prezenta nici recomandări; îşi dădea seama că nici germana, nici franceza lui nu sunt bune pentru domeniul comercial; habar nu avea de termenii folosiţi în materie de afaceri; nu ştia nici să stenografieze, nici să bată la maşină. Era imposibil să nu vadă că situaţia lui e lipsită de orice perspectivă. Se gândi să-i scrie avocatului care fusese executorul testamentar al tatălui său, dar nu-şi putu lua inima în dinţi s-o facă, pentru că vânduse ipotecile în care erau investiţi banii lui împotriva recomandărilor exprese ale juristului. Ştia de la unchiul său că domnul Nixon îi dezaprobă total purtarea. Din felul cum se comportase Philip în cursul acelui an petrecut în biroul de contabilitate, trăsese concluzia că e leneş şi incapabil.

„Mai bine mor de foame”, îşi spuse Philip în sinea lui.

De vreo două ori îi fulgeră prin minte posibilitatea sinuciderii; era uşor să scoată de la farmacia spitalului otravă şi, în orice caz, era o uşurare să ştie că, dacă lucrurile merg din rău în mai rău, dispune de mijloacele pentru a-şi pune capăt zilelor fără durere; însă aceasta nu era o cale pe care s-o preconizeze în mod serios. Când îl părăsise Mildred plecând cu Griffiths, chinul lui fusese atât de cumplit încât voia să moară ca să scape de durere. Acum în inima lui nu mai era acelaşi lucru. Îşi aminti ce-i spusese sora de la urgenţă, că oamenii se sinucid mai ales din lipsă de bani decât din amor; şi râse în sinea lui când se gândi că el ar fi procedat invers. Singurul lucru pe care-l dorea era să poată să discute cu cineva despre toate necazurile lui, dar nu-şi putea aduna curajul să le mărturisească. Îi era ruşine. Continuă să-şi caute ceva de lucru. Lăsă chiria neplătită trei săptămâni, explicându-i proprietăresei că o să facă rost de bani.

La sfârşitul lunii, ea nu-i zise nimic, dar strânse din buze şi făcu o mutră acră. Când veni şi sfârşitul lunii şi ea îl întrebă dacă nu i-ar conveni să-i achite o parte din datorie, lui Philip îi veni rău când se văzu silit să spună că n-are de unde; îi spuse că o să-i scrie unchiului lui şi că sâmbăta viitoare o să poată cu siguranţă să-i plătească chiria.

— Apoi, zău aşa, domnu’ Carey, trag nădejde că o să puteţi, fiin’că şi eu am de plătit chiria şi nu-mi dă mâna să aştept aşa cu nemiluita.

Femeia nu-i vorbea mânioasă, în schimb în glasul ei răsuna o hotărâre care avu darul să-l înspăimânte. Făcu o pauză de o clipă, iar apoi adăugă:

— Dacă nu-mi plătiţi chiria sâmbăta viitoare n-o să am încotro şi o să mă duc drept la secretarul spitalului să mă plâng.

— Bine, lăsaţi că aranjăm noi.

Femeia se uită un timp la el şi apoi îşi roti privirile prin camera goală. Când reluă, nu mai vorbi deloc apăsat, ci rosti cuvintele de parcă ar fi fost cele mai fireşti pe care le putea spune în împrejurarea respectivă.

— Am jos în bucătărie o bucată de carne şi, dacă aţi vrea să coborâţi, vă primesc cu dragă inimă la masa mea.

Philip simţi că roşeşte până în vârful urechilor şi îşi înăbuşi cu greu un suspin.

— Vă mulţumesc foarte mult, doamnă Higgins, dar nu mi-e foame deloc.

— Cum doriţi, domnule.

De îndată ce o văzu ieşită pe uşă, Philip se trânti pe pat. Ca să nu plângă, strânse tare din pumni.

Capitolul C

Sâmbătă. Era ziua în care-i făgăduise proprietăresei să-i plătească chiria. Toată săptămâna aşteptase să se ivească ceva. Nu găsise nimic de lucru. Până atunci nu se văzuse

niciodată strâns în aşa hal cu uşa şi era atât de buimăcit încât nu ştia ce să facă. În mintea lui mai stăruia încă impresia că toată povestea e o farsă absurdă. Nu-i mai rămăseseră decât vreo câţiva gologani, îşi vânduse toate hainele de care se putea lipsi; mai avea câteva cărţi şi vreo două mărunţişuri pe care ar fi putut obţine doi şilingi, dar proprietăreasa îi supraveghea toate mişcările şi el se temea că, dacă mai scoate vreun lucru din camera lui, ea o să-l oprească. Nu-i rămânea altceva de făcut decât să-i spună că n-are cu ce să-i plătească chiria. Dar îi lipsea curajul. Era în mijlocul lui iunie. Era o seară frumoasă şi caldă. Se hotărî să rămână în aer liber. O porni încet pe cheiul Chelsea pentru că Tamisa era liniştită şi odihnitoare. Când obosi, se aşeză pe o bancă şi aţipi. Nu ştia cât a dormit; se trezi brusc, visând că a fost zgâlţâit de un poliţist care i-a spus s-o ia din loc; dar când deschise ochii văzu că e singur. Merse mai departe, fără să ştie de ce şi, în cele din urmă, ajunse la Chiswick, unde adormi din nou. Curând se trezi pentru că banca pe care stătea era prea tare. Noaptea părea nesfârşită. Începu să tremure. Îl cuprinse o senzaţie de deznădejde; nu ştia deloc ce ar fi putut să facă; îi era ruşine că a adormit pe chei; i se părea un lucru cumplit de umilitor şi prin întuneric simţea cum se îmbujorează la faţă. Îşi aminti tot felul de poveşti pe care le auzise despre diverşi oameni ajunşi în situaţia lui, printre ei fiind ofiţeri, preoţi şi oameni care umblaseră pe la universităţi; se întrebă dacă o să îngroaşe rândurile lor, făcând coadă în faţa unei instituţii filantropice pentru a căpăta o farfurie de supă. Ar fi fost mult mai bine să se sinucidă. Aşa n-o mai putea duce: Lawson l-ar ajuta dacă ar şti în ce situaţie disperată se află; era absurd să-i permită mândriei lui să-l împiedice de a cere ajutorul cuiva. Se întrebă de ce eşuase atât de cumplit. Întotdeauna încercase să facă ceea ce i se păruse mai bine şi totul ieşise pe dos. El îi ajutase pe oameni ori de câte ori putuse şi n-avea impresia că a fost mai egoist decât alţii; i se părea îngrozitor de nedrept să ajungă la ananghie.

Dar n-avea niciun rost să se gândească la toate astea.

Merse mai departe. Începuse să se lumineze: în tăcerea din jur, Tamisa era frumoasă şi atunci, în faptul zilei, plutea ceva misterios în aer; avea să fie o zi splendidă, şi cerul, palid în lumina zorilor, n-avea pic de nor. Era obosit la culme şi foamea îi rodea măruntaiele, dar nu izbutea să stea liniştit; tot timpul îi era frică să nu vină un poliţist şi să-l întrebe ce caută acolo pe bancă. Se îngrozea la gândul umilinţei pe care i-ar aduce-o o asemenea situaţie. Avea senzaţia că e murdar şi ar fi dat nu ştiu ce să se poată spăla. În cele din urmă, se trezi la Hampton Court. Simţi că dacă nu pune ceva în gură o să înceapă să plângă. Îşi alese un birt ieftin şi intră; mirosea a mâncăruri calde. Pe Philip îl cuprinse ameţeala: voia să mănânce ceva destul de hrănitor ca să-i ţină de foame tot restul zilei, dar stomacul lui se revolta la vederea mâncării. Bău un ceai şi luă câteva felii de pâine cu unt. Atunci îşi aminti că e duminică şi că se poate duce la familia Athelny; se gândi la friptura de vacă şi la budinca din Yorkshire pe care o s-o mănânce la ei; dar era înspăimântător de obosit şi n-avea puterea să dea piept cu familia aceea veselă şi zgomotoasă. Era morocănos şi nenorocit. Voia să fie lăsat în pace. Se hotărî să intre în parcul palatului şi să se întindă pe iarbă. Îl dureau oasele. Poate că o să găsească o cişmea ca să se spele pe mâini şi pe faţă şi să bea o gură de apă; îi era tare sete; iar acum, că foamea îi trecuse, se gândi cu bucurie la flori şi la pajişti şi la copacii aceia mari şi frunzoşi. I se păru că acolo o să aibă posibilitatea să se gândească mai bine la ce trebuie să facă. Se trânti pe iarbă, la umbră, şi-şi aprinse pipa. Din economie, de multă vreme îşi redusese raţia de tutun la două lulele pe zi; acum se bucura că are o pungă plină. Habar n-avea ce fac oamenii când rămân fără niciun ban. Curând adormi, Când se trezi, era aproape de amiază şi se gândi că nu peste multă vreme o să trebuiască să pornească spre Londra ca să fie acolo dis-de-dimineaţă şi să dea curs oricărui anunţ care părea promiţător. Se gândi la unchiul lui care-i spusese că o să-i lase prin testament puţinul pe care-l are: Philip nu ştia deloc în ce anume constă averea bătrânului; dar nu putea fi vorba de mai mult

de două-trei sute de lire. Se întrebă dacă o să poată să convertească perspectiva moştenirii în bani lichizi. În orice caz, nu fără consimţământul preotului, care bineînţeles n-avea să i-l dea niciodată.

„Singurul lucru pe care-l pot face este să mă târăsc cum pot de azi pe mâine, până ce o muri el.”

Philip socoti ce vârstă poate să aibă preotul din Blackstable. Era trecut bine de şaptezeci de ani. Avea o bronşită cronică, dar mulţi bătrâni suferă de această boală şi totuşi trăiesc la nesfârşit. Între timp trebuia să se ivească ceva; Philip nu putea să se elibereze de senzaţia că situaţia lui e cu totul anormală; oamenii de condiţia lui socială nu mureau de foame. Tocmai pentru că nu se putea hotărî să creadă în realitatea experienţei lui, nu se lăsă pradă disperării totale. Îşi puse în gând să împrumute de la Lawson o jumătate de liră. Rămase toată ziua în grădină, şi, când simţea că moare de foame, fuma; n-avea de gând să mănânce nimic până ce nu pornea înapoi spre Londra: avea un drum lung de făcut şi trebuia să-şi păstreze puterile pentru acest efort. Porni când începu să se mai răcorească şi, când pica de oboseală, dormea pe bănci. Nu-l deranja nimeni. La gara Victoria se spălă, se pieptănă şi se bărbieri, bău un ceai şi mâncă nişte pâine cu unt, în care timp citi mica publicitate din ziarul de dimineaţă. Găsi pe una dintre coloane un anunţ oferind un post de vânzător la raionul de „decoraţiuni interioare” dintr-un magazin bine-cunoscut. Era tare pierit şi avea un sentiment ciudat întrucât, pentru un om cu prejudecăţile lui burgheze, părea ceva îngrozitor să se angajeze ca băiat de prăvălie; dădu însă din umeri – la urma urmei, ce conta? – şi se hotărî să-şi încerce norocul. Căzuse pradă unui sentiment ciudat, supunându-se oricărei umilinţe, ba chiar ieşind în întâmpinarea ei, forţase mâna destinului. Când se prezentă la raionul respectiv, la ora nouă, copleşit de sfială, constată că i-au luat-o înainte mulţi alţii. Erau oameni de toate vârstele, de la băieţi de şaisprezece ani, până la bărbaţi de patruzeci; unii vorbeau între ei cu glas scăzut, dar majoritatea erau tăcuţi; când se instală în urma lor, cei din jur îl priviră cu ostilitate. Îl auzi

pe un bărbat spunând:

— Singurul lucru pe care-l aştept este să primesc un refuz la timp ca să pot să caut în altă parte.

Bărbatul care stătea lângă Philip se întoarse către el, îl privi şi apoi îl întrebă:

— Ai ceva experienţă?

— Nu, răspunse Philip.

Făcu o pauză de o clipă şi adăugă:

— După prânz, nici măcar firmele mai mici nu te primesc dacă nu ai oră fixată dinainte.

Philip se uită la băieţii din prăvălie. Unii aranjau draperiile de stofă sau de creton, iar alţii, după cum îi explică vecinul, pregăteau pachetele care trebuiau livrate în provincie, conform comenzilor primite prin poştă. Pe la nouă şi un sfert sosi şeful de raion. Philip auzi pe unul dintre cei care stăteau la coadă spunându-i altuia că ăsta e domnul Gibbons. Era un bărbat între două vârste, scund şi corpolent, cu barba neagră şi părul negru şi soios. Avea o faţă inteligentă şi mişcările repezite. Purta un joben de mătase şi o redingotă, a cărei butonieră era împodobită cu o muşcată albă cu frunze eu tot. Intră în biroul lui lăsând uşa deschisă; era o cămăruţă mică de tot în care nu încăpea decât un birou cu rulou, o biblioteca şi un dulap. Bărbaţii care făceau coadă afară îl priviră cum îşi scoate cu un gest maşinal muşcata de la butonieră şi o pune într-o călimară plină cu apă. Purtarea florilor la butonieră în timpul orelor de lucru e contrară codului oamenilor de afaceri.

(În cursul zilei, vânzătorii din raioane care voiau să se pună bine cu şeful admirau floarea.

— Niciodată n-am văzut vreo floare mai frumoasă ca asta, ziceau ei. Nu cumva e cultivată de dumneavoastră?

— Ba da, zâmbea el şi ochii lui isteţi se umpleau de orgoliu.)

Îşi scoase pălăria şi-şi schimbă haina, se uită la scrisorile de pe birou şi apoi la bărbaţii care aşteptau să vorbească cu el. Făcu un mic gest din deget şi primul păşi în birou. Toţi cei de la coadă trecură rând pe rând pe la el şi-i

răspunseră la întrebări. El le formula foarte laconic, aţintindu-şi ochii asupra chipului solicitantului.

— Vârsta? Practica? De ce ţi-ai părăsit slujba?

Asculta răspunsurile lor cu o expresie imobilă.

Când îi veni rândul, Philip avu impresia că domnul Gibbons îl priveşte curios. Hainele lui Philip erau curate şi destul de bine croite. Arăta puţin altfel decât ceilalţi.

— Practica?

— Din păcate n-am deloc, zise Philip.

— Asta nu-i bine.

Philip ieşi din birou. Calvarul fusese mult mai puţin penibil decât se aşteptase el, aşa că nu se simţi deosebit de dezamăgit. Era greu de sperat că ar putea izbuti să obţină o slujbă din prima încercare. Păstrase ziarul şi acum citi din nou anunţurile. Şi o prăvălie de la Holborn avea nevoie de un vânzător şi se duse acolo. Dar când sosi, constată că s-a angajat altcineva. Dacă voia să mănânce ceva în ziua aceea, trebuia să ajungă la atelierul lui Lawson înainte de plecarea acestuia la masă. Aşa că se îndreptă pe Brompton Road către Yeoman Row.

— Ştii, până pe la sfârşitul lunii n-am un sfanţ, zise Philip de îndată ce găsi prilejul nimerit. Ai putea să-mi împrumuţi o jumătate de liră?

E de necrezut cât de greu îi venea să ceară bani; şi, pe de altă parte, îşi aminti cu câtă degajare – ca şi cum ei i-ar fi făcut lui o favoare – diverşi oameni de la spital îi storseseră sume de bani pe care n-aveau nicidecum intenţia să i le înapoieze.

— Cu cea mai mare plăcere, zise Lawson.

Dar, când băgă mâna în buzunar, constată că n-are decât opt şilingi. Philip era pierit.

— A, bine, nu-i nimic, împrumută-mi cinci şilingi atunci, zise el ca şi cum nu s-ar fi sinchisit.

— Poftim.

Philip se duse la baia publică din cartierul Westminster şi cheltui şase *penny* pe o baie. Apoi îşi cumpără de mâncare. Nu ştia ce să facă în cursul după-amiezii. Nu voia să se întoarcă la spital ca nu cumva să-i pună cineva întrebări şi

pe urmă nici nu avea ce să facă acolo la ora aceea. La cele două-trei secţii pe unde avea de lucru era sigur că lumea s-a întrebat de ce n-a venit, dar n-aveau decât să gândească ce-or pofti că tot nu conta: n-o să fie el primul student care s-a lăsat de meserie fără să-i înştiinţeze. Se duse la biblioteca gratuită şi frunzări ziarele până îl plictisiră de tot, iar apoi luă din raft cartea lui Stevenson *Noi poveşti din „O mie şi una de nopţi”*. Dar constată că nu poate citi; cuvintele nu însemnau nimic pentru el şi continuă să clocească gânduri triste despre situaţia deznădăjduită în care se afla. Frământa necontenit în minte aceleaşi lucruri şi, până la urmă, gândurile fixe îi dădură o durere cumplită de cap. Într-un târziu, tânjind după puţin aer curat, ieşi în Green Park şi se întinse pe iarbă. Se gândi cu profundă tristeţe la infirmitatea lui care-l împiedica să se ducă la război. Adormi şi visă că deodată i s-a vindecat piciorul şi că se află în Colonia Capului Bunei Speranţe cu un regiment de infanterie; pozele pe care le privise în revistele ilustrate îi hrăneau fantezia; parcă se vedea pe câmpia sud-africană în uniformă kaki, şezând noaptea în jurul focului împreună cu alţi ostaşi. Când se trezi, constată că e încă lumină şi curând auzi ceasul de la Westminster bătând ora şapte. Trebuia să mai petreacă încă douăsprezece ore fără a avea ceva de făcut. Se temea de noaptea interminabilă. Cerul era acoperit şi se gândi că o să plouă; o să trebuiască să se ducă La un azil unde putea găsi un pat; văzuse anunţuri de acest fel pe felinarele din cartierul Lambeth: „paturi bune cu şase *penny*”; nu fusese niciodată într-o asemenea casă şi se temea de mirosul rău din ele şi de insecte. Se hotărî ca, dacă va fi posibil, să rămână totuşi în aer liber. Rămase în parc până la ora închiderii şi apoi începu să se plimbe. Era foarte obosit. Îi trecu prin minte că un accident ar fi o şansă grozavă pentru el, întrucât ambulanţa l-ar duce la un spital şi ar putea zace acolo săptămâni în şir, într-un pat curat. La miezul nopţii, foamea îl sfâşia atât de tare încât simţi că nu mai poate rezista fără mâncare. Se duse la o gheretă de la intrarea în Hyde Park şi mâncă doi cartofi, după care bău o ceaşcă de cafea. Apoi începu iarăşi să

umble. Era prea neliniştit ca să doarmă şi-l speria îngrozitor gândul să nu vină vreun poliţist să-i spună s-o ia din loc. Observă că a început să-l privească pe poliţistul din colţ printr-o prismă cu totul nouă. Era a treia noapte pe care o petrecea afară. Din când în când, se aşeza pe băncile de pe Piccadilly, iar către dimineaţă, o porni agale spre chei. Asculta clopotul ceasului de la Parlament bătând fiecare sfert de oră şi socotea cât timp trebuie să mai treacă până se trezeşte din nou oraşul. Când se făcu ziuă, cheltui câţiva gologani ca să capete o înfăţişare îngrijită, îşi cumpără un ziar ca să citească anunţurile şi porni din nou în căutarea unei slujbe.

O ţinu tot aşa câteva zile. Mânca extrem de puţin, aşa că începu să se simtă slăbit şi bolnav şi nu mai avea destulă energie ca să-şi caute o slujbă, din moment ce se dovedea atât de greu de găsit. Între timp se obişnuise cu îndelunga aşteptare la uşa din dos a unei prăvălii, în speranţa angajării, precum şi cu refuzul glacial. Umblă prin toate cartierele Londrei, pe urma anunţurilor din ziar, şi ajunse să-i cunoască din vedere pe oamenii care solicitau la fel de zadarnic ca şi el un serviciu. Vreo doi dintre ei încercară să se împrietenească cu Philip, dar el era prea obosit şi prea nenorocit ca să le răspundă. La Lawson nu se mai duse pentru că-i datora cinei şilingi, începuse să fie prea ameţit ca să mai poată gândi limpede şi aproape că încetă să-i mai pese de ce o să i se întâmple. Plângea mereu. La început îi era îngrozitor de ciudă pe el însuşi din această pricină şi-i era ruşine. Dar constată că asta îl mai uşurează şi chiar îi mai taie puţin foamea. În zori, suferea îngrozitor din pricina frigului. Într-o noapte, se duse în camera lui ca să-şi schimbe lenjeria; se furişă înăuntru pe la trei, când era absolut sigur că toată lumea doarme dusă şi apoi ieşi din nou afară pe la cinci; stătu întins pe pat şi moliciunea lui era fermecătoare; îl dureau toate oasele şi, stând aşa trântit, savura bucuria patului; era atât de delicioasă, încât nici nu voia să adoarmă. Începuse să se deprindă cu lipsa mâncării şi nu-i era prea foame, atâta doar că se simţea slăbit. Acum, în mod constant, în adâncul minţii lui sălăşluia

gândul de a-şi pune capăt zilelor, dar îşi adună toate puterile pe care le mai avea ca să nu stăruie asupra acestei idei, pentru că se temea să nu cadă pradă ispitei şi să nu se mai poată stăpâni. Îşi spunea întruna că ar fi absurd să se sinucidă, întrucât curând trebuie să se întâmple ceva; nu-şi putea alunga impresia că situaţia lui e prea absurdă ca să fie luată absolut în serios; era ca o boală care trebuia suportată, dar, de care, fără doar şi poate, avea să se vindece. În fiecare seară jura că nimic n-o să-l facă să mai îndure chinurile unei alte nopţi şi se hotăra ca a doua zi dis-de-dimineaţă să-i scrie unchiului său, sau domnului Nixon, avocatul, sau lui Lawson; dar, când sosea momentul respectiv, nu avea curajul să facă mărturisirea umilitoare a eşecului său total. Nu ştia cum ar lua Lawson lucrurile. În amiciţia lor, Lawson se dovedise adeseori zăpăcit, iar el, Philip, se mândrise cu înţelepciunea lui. Acum ar fi trebuit să spună toată povestea prostiilor şi a nebuniilor pe care le făcuse. Avea sentimentul jenant că Lawson, după ce-l va ajuta, o să-i întoarcă spatele. Unchiul său şi avocatul ar face fireşte ceva pentru el, dar lui îi era o frică îngrozitoare de reproşurile lor. Nu voia să-i reproşeze nimeni nimic: strângea din dinţi şi repeta neîncetat că ceea ce i s-a întâmplat este inevitabil tocmai pentru că s-a întâmplat. Regretele ar fi fost absurde.

Zilele erau fără sfârşit, şi cei cinci şilingi pe care i-i împrumutase Lawson nu-i mai puteau ajunge multă vreme. Philip abia aştepta să vină duminica pentru ca să se poată duce la familia Athelny. Nu ştia ce-l împiedică să se ducă acolo mai devreme, afară poate de faptul că ţinea morţiş să răzbată prin propriile lui mijloace: Athelny, care trecuse şi el prin împrejurări la fel de disperate, era singura persoană care putea face ceva pentru el. Poate că după masă o să-şi poată lua inima în dinţi să-i mărturisească lui Athelny că e la ananghie. Philip îşi repeta de nenumărate ori în gând ce-o să-i spună. Se temea cumplit ca nu cumva Athelny să treacă uşor peste spusele lui, acoperindu-le cu nişte fraze bombastice; asta ar fi atât de îngrozitor, încât Philip voia să amine cât mai mult momentul verificării practice a atitudinii

lui Athelny. Îşi pierduse orice încredere în semenii lui.

Noaptea de sâmbătă fu rece şi jilavă. Philip suferi îngrozitor. De sâmbătă de la amiază până a doua zi, când se târî istovit spre casa lui Athelny, nu avu ce să pună în gură. Duminică dimineaţă îşi cheltui ultimii doi *penny* ca să se spele şi să se ferchezuiască la toaleta gării Charing Cross.

Capitolul CI

Când sună Philip la uşa familiei Athelny, la fereastră îşi făcu apariţia un cap, iar peste o clipă auzi un tropot zgomotos pe scări. Copiii dădeau fuga să-i deschidă. Faţa care se aplecă spre ei ca să se lase sărutată era slabă, palidă şi chinuită. Fu atât de înduioşat de afecţiunea lor exuberantă, încât, pentru a-şi da timp să-şi revină, îşi căută un pretext de a mai zăbovi pe scară. Era în pragul unei crize de nervi şi aproape orice fleac era suficient ca să-l facă să plângă. Îl întrebară de ce n-a venit duminica cealaltă, el le spuse că a fost bolnav; atunci vrură să ştie ce a avut; iar Philip, ca să-i distreze, pomeni de o boală misterioasă al cărei nume, alcătuit din două părţi, un amestec barbar de greacă şi latină (nomenclatura medicală e plină de asemenea termeni) îi făcu să ţipe de încântare. Îl traseră pe Philip după ei în salonaş şi-l puseră să repete numele bolii pentru iluminarea spirituală a tatălui lor. Athelny se ridică şi-i strânse mâna. Se holbă la Philip, dar, cum el avea ochii rotunzi şi veşnic ieşiţi din orbite, asta nu păru un lucru neobişnuit. Philip nu ştia de ce de data asta privirea lui Athelny îl făcu să se simtă stânjenit.

— Ne-ai lipsit duminica trecută, zise gazda.

Philip nu ştia să mintă cu degajare, aşa că, până să termine cu explicaţiile în privinţa absenţei lui, se făcuse stacojiu la faţă. Apoi veni doamna Athelny şi-i dădu mâna.

— Sper că vă simţiţi mai bine, domnule Carey, zise ea.

Philip nu ştia de ce ea îşi închipuie că a fost ceva cu el, de vreme ce uşa de la bucătărie era închisă la sosirea lui, iar copiii nu se mişcaseră de lângă el.

— Masa o să fie gata abia peste zece minute, zise ea cu vorba ei tărăgănată. Între timp, nu vreţi să vă dau un şodou?

Pe faţa ei se citea un aer de îngrijorare care-l făcu pe Philip să nu se simtă în largul lui. Se sili să zâmbească şi răspunse că nu-i e deloc foame. Îşi făcu apariţia Sally ca să pună masa, iar Philip începu s-o tachineze. Era o glumă curentă în familia aceea că Sally o să se îngraşe la fel de tare ca o mătuşă a doamnei Athelny, numită tanti Elisabeta, pe care copiii n-o văzuseră niciodată, dar o considerau un adevărat model al corpolenţei deşănţate.

— Hei, dar ce s-a întâmplat cu tine de când nu te-am mai văzut, Sally? începu Philip.

— Eu habar n-am să mi se fi întâmplat ceva.

— Am impresia că te-ai cam îngrăşat.

— În orice caz, sunt sigură că dumneata nu te-ai îngrăşat deloc, replică ea. Ai ajuns un schelet.

Philip roşi.

— Sally, asta este o *tu quoque*[249], strigă taică-său. Am să te amendez luându-ţi un fir de păr auriu. Jane, adu foarfecele de tuns oile.

— Bine, tată, dar e slab de tot, argumentă Sally. A ajuns numai piele şi oase.

— Asta n-are nicio importanţă, fetiţo. El e liber să fie cât de slab vrea, dar obezitatea ta este contrară regulilor decenţei.

În timp ce vorbea, o apucă cu mândrie pe după talie şi o privi cu ochi admirativi.

— Tată, lasă-mă să termin de pus masa. Dacă sunt mai voinică s-ar părea că unii oameni n-au nimic împotrivă.

— Ai văzut, obraznica! strigă Athelny făcând un gest dramatic. Îmi scoate ochii cu faptul deja cunoscut că Joseph, unul dintre fiii lui Levy, care vinde bijuterii pe

---

[249] „Şi tu” (lat.), replică prin care se aruncă răspunderea asupra adversarului.

Holborn, i-a făcut o cerere în căsătorie.

— Şi l-ai acceptat, Sally? întrebă Philip.

— Până acum n-ai ajuns să-l cunoşti mai bine pe tata? Nu e nicio iotă de adevăr în ce spune.

— Mă rog, dacă nu ţi-a făcut o propunere de căsătorie, strigă Athelny, atunci jur pe Sfântul Gheorghe şi pe vesela Engliteră că o să-l apuc de nas şi o să-l întreb imediat ce intenţii are.

— Stai jos, tată, că-i gata masa. Ei, copii, acum duceţi-vă şi spălaţi-vă cu toţii pe mâini şi să nu tragă vreunul chiulul că vi le cercetez la toţi şi niciun nespălat nu capătă vreo bucăţică de mâncare. Aşa că, aveţi grijă!

Philip credea că e flămând la culme până se aşeză la masă, dar apoi constată că stomacul i se revoltă împotriva mâncării şi abia putu înghiţi ceva. Avea creierul obosit; şi nici nu observă că Athelny, contrar obiceiului, vorbea foarte puţin. Pentru Philip era o uşurare că stă într-o casă confortabilă, dar, din când în când, nu se putea împiedica să arunce o privire pe fereastră. Era o zi cu furtună. Se stricase vremea; era frig şi bătea un vânt aspru; din când în când, şuvoaiele ploii loveau în fereastră. Philip se întrebă ce o să facă peste noapte. Familia Athelny se culca devreme şi el nu putea să rămână acolo după ora zece. Se simţi pierit la gândul că va trebui să iasă în întunericul şi vântoasa de afară. I se părea mai îngrozitor acum când era cu prietenii lui decât când fusese singur afară. Îşi spunea mereu că trebuie să mai fie o mulţime de oameni care îşi petrec noaptea în aer liber. Se strădui să-şi mute gândul de la asta, vorbind, dar, câte o rafală de ploaie care izbea în fereastră, îl făcea să tresară în mijlocul unui cuvânt.

— Parcă am fi în martie, zise Athelny. Într-o zi ca asta, nimeni n-ar avea chef să traverseze Canalul Mânecii.

Curând terminară de mâncat şi Sally veni să strângă masa.

— Vrei o mahorcă de doi gologani? îl întrebă Athelny dându-i un trabuc.

Philip îl luă şi trase din el cu încântare. Avu un efect extraordinar de alinător. După ce Sally termină de strâns,

Athelny îi spuse să închidă uşa în urma ei.

— Acum n-o să ne mai deranjeze nimeni, zise el întorcându-se către Philip. Am aranjat cu Betty să nu-i lase pe copii să intre până nu-i chem eu.

Philip îl privi surprins, dar, până să poată pătrunde înţelesul vorbelor lui, Athelny continuă, fixându-şi bine ochelarii pe nas cu gestul lui obişnuit.

— Ţi-am scris duminica trecută ca să te întreb dacă ţi s-a întâmplat ceva şi, cum nu mi-ai răspuns, am trecut miercuri pe la dumneata.

Philip întoarse capul într-o parte şi nu răspunse. Inima îi bătea să-i spargă pieptul. Athelny se opri din vorbă şi curând tăcerea i se păru lui Philip insuportabilă. Îşi scotocea zadarnic creierii fără să găsească măcar un cuvânt pe care să-l poată spune.

— Proprietăreasa dumitale mi-a spus că eşti plecat de sâmbătă seara şi că-i datorezi chiria pe o lună. Unde ai dormit toată săptămâna asta?

Lui Philip îi venea rău la gândul că trebuie să răspundă. Îşi aţinti privirile pe fereastră.

— Nicăieri.

— Am încercat să te găsesc.

— De ce? întrebă Philip.

— Betty şi cu mine am fost şi noi lefteri uneori, numai că, în plus, mai trebuia să ne îngrijim şi de copii. De ce n-ai venit aici?

— Nu puteam.

Lui Philip îi era frică să nu izbucnească în plâns. Se simţea foarte slăbit. Închise ochii şi strânse din sprâncene încercând să se stăpânească. Deodată îl cuprinse o fulgerare de mânie împotriva lui Athelny pentru că nu-l lasă în pace; dar era un om sfârşit; şi curând, ţinând ochii tot închişi, şi vorbind rar ca să nu-şi lase vocea să tremure, îi spuse povestea aventurilor lui din ultimele săptămâni. În timp ce vorbea, i se părea că s-a purtat prosteşte şi tocmai de aceea îi venea şi mai greu să povestească. Era convins că Athelny o să-l socoată un tâmpit fără pereche.

— Acum o să vii să stai la noi până găseşti ceva de făcut,

zise Athelny după ce îşi încheie Philip relatarea.

Philip se îmbujoră la faţă, fără să ştie de ce.

— O, e tare drăguţ din partea dumitale, dar mă tem că n-am s-o fac.

— De ce nu?

Philip nu răspunse. Refuzase automat, de frică să nu cadă pe capul oamenilor, în afară de faptul că firea lui îl îndemnase să se sfiască să accepte favoruri. Şi, pe urmă, mai ştia că familia Athelny trăieşte de azi pe mâine şi că n-are nici spaţiu suficient şi nici bani destui ca să întreţină un străin într-o casă atât de grea.

— Ba trebuie neapărat să vii aici, zise Athelny. Thorpe o să doarmă cu unul dintre fraţii lui şi dumneata în patul lui. Cred că nu ai impresia că o să cheltuim mare lucru în plus cu hrana dumitale.

Lui Philip îi era teamă să vorbească, şi Athelny, ducându-se la uşă, o strigă pe nevastă-sa,

— Betty, zise el când veni ea, domnul Carey o să se instaleze la noi.

— Vai, ce bine îmi pare! Mă duc să-i pregătesc patul.

Vorbi pe un ton atât de entuziast şi prietenos, luând totul în modul cel mai firesc cu putinţă, încât Philip fu profund înduioşat. El nu se aştepta niciodată ca oamenii să fie buni cu el şi când îi vedea purtându-se astfel era surprins şi emoţionat. Acum nu-şi putu reţine două lacrimi mari care-i brăzdară obrajii. Soţii Athelny discutară aranjamentele şi se prefăcură că nu observă în ce hal l-a adus slăbiciunea. Când doamna Athelny îi părăsi, Philip se lăsă pe speteaza scaunului şi, uitându-se pe fereastră, începu să râdă.

— Nu-i o noapte prea plăcută ca să dormi afară, nu?

Capitolul CII

Athelny îi spuse lui Philip că ar putea foarte uşor să-i găsească un angajament la magazinul de textile la care

lucra şi el. Mai mulţi vânzători plecaseră la război şi, din zel patriotic, Lynn şi Sedley le făgăduiseră să le păstreze posturile. Aşadar, aruncaseră toată povara muncii acestor eroi pe umerii celor rămaşi şi, întrucât nu le măriseră acestora salariile, puteau în acelaşi timp să manifeste o frumoasă atitudine obştească şi să realizeze economii; dar războiul continua şi comerţul nu mai mergea atât de prost; venea perioada vacanţei când o mare parte din personal pleca în acelaşi timp într-un concediu de două săptămâni; patronii erau deci obligaţi să mai angajeze vânzători. Experienţa lui Philip îl făcuse să fie neîncrezător şi să-şi piardă speranţa că măcar aceştia l-ar putea angaja; dar Athelny, dându-şi aere ca şi cum ar fi fost o persoană importantă în cadrul firmei respective, susţinea că directorul nu-i poate refuza nimic. Philip, întrucât studiase la Paris, avea să se dovedească un om foarte util; era doar o chestiune de o scurtă aşteptare, după care avea neapărat să obţină o slujbă bine plătită ca desenator de costume şi afişe. Philip execută un afiş pentru soldurile de vară şi Athelny îl luă cu el.

Peste două zile, îl aduse înapoi, spunând că directorul magazinului l-a admirat foarte mult şi că regretă din suflet că în momentul acela n-are niciun post liber în sectorul respectiv. Philip întrebă dacă n-ar putea face eventual altceva.

— Mă tem că nu.

— Eşti sigur?

— Păi, ca să-ţi spun drept, mâine o să apară un anunţ pentru un post de supraveghetor, zise Athelny uitându-se la el întrebător prin ochelari.

— Crezi că aş avea o şansă de a obţine eu acest post?

Athelny era puţin încurcat; îl făcuse pe Philip să se aştepte la un lucru mult mai atrăgător; pe de altă parte, era prea sărac pentru a putea să-l ţină la nesfârşit pe Philip la el cu casă şi masă.

— Ai putea eventual să iei postul ăsta în aşteptarea altuia mai bun. Întotdeauna ai o şansă în plus dacă eşti deja angajat la firma respectivă.

— Să ştii că eu nu sunt deloc mândru din fire, zâmbi Philip.

— Dacă te hotărăşti pentru postul ăsta, atunci mâine dimineaţă trebuie să te prezinţi acolo la nouă fără un sfert.

În ciuda războiului, se vedea bine că nu e deloc uşor să-ţi găseşti o slujbă, pentru că, în momentul când ajunse Philip la magazin, aşteptau deja o mulţime de bărbaţi. Îi recunoscu pe unii, pentru că-i mai întâlnise în cursul căutărilor lui, şi mai era şi unul pe care-l observase dormind în parc într-o după-amiază. Dată fiind situaţia în care se afla, Philip înţelese că nici acest bărbat nu are un cămin şi ca şi el petrece noaptea în aer liber. Oamenii erau de toate felurile, bătrâni şi tineri, înalţi şi scunzi; dar fiecare dintre ei încercase să se ferchezuiască pentru a arăta cât mai bine când dă ochii cu directorul; se pieptănaseră cu grijă şi îşi spălaseră mâinile. Aşteptau pe un culoar despre care Philip află mai târziu că duce spre sala de mese şi ateliere; din cinci în cinci metri, era întrerupt de câteva trepte. Deşi în magazin fusese instalată lumină electrică, aici nu erau decât becuri de gaz cu plase de protecţie, care pâlpâiau zgomotos. Philip sosi punctual, dar se făcu aproape zece până să fie primit în birou. Era o încăpere triunghiulară, ca o felie de caşcaval aşezată pe muchie: pe pereţi erau poze cu femei strânse în corset şi două probe de afişe, unul reprezentând un bărbat într-o pijama cu dungi late verzi şi albe, iar celălalt înfăţişând o corabie care străbătea maiestuoasă marea azurie; pe pânza corăbiei, scria cu litere de o şchioapă: „Pânzeturi albe”. Latura mai lungă a biroului dădea înspre o vitrină pe care tocmai o aranjau în momentul acela şi, în cursul întrevederii cu directorul, unul dintre salariaţi era într-un du-te-vino continuu. Directorul citea o scrisoare. Arăta ca un om îmbuibat, cu părul cânepiu şi o mustaţă stufoasă de aceeaşi culoare; purta un lanţ mare de ceas în mijlocul căruia atârnau medalii câştigate ca fotbalist. Îşi scosese haina şi stătea numai în vestă la un birou mare având în dreapta telefonul; în faţa lui se aflau reclamele pentru ziua respectivă – opera lui Athelny – şi tăieturi din ziare lipite pe un carton. Îi aruncă o

privire lui Philip, dar nu-i adresă nicio vorbă; îi dictă o scrisoare dactilografei aşezate la o măsuţă dintr-un colţ; apoi îl întrebă pe Philip cum îl cheamă, câţi ani are şi la ce-a mai lucrat până atunci. Vorbea pe nas, cu accentul mahalalelor londoneze şi cu un glas metalic, care adeseori îi scăpa de sub control şi atingea un registru strident; Philip observa că are dinţii de sus mari şi ieşiţi în afară; îţi făceau impresia că se clatină şi că, dacă ai trage numai puţin de ei, i-ai scoate într-o clipă.

— Cred că domnul Athelny v-a vorbit despre mine, zise Philip.

— A, eşti tânărul ăla care făcu afişul?

— Da, domnule director.

— Păi nu-i bun pentru noi, zău, pentru noi nu face două parale.

Îl măsură pe Philip din cap până în picioare. Păru să-şi dea seama că Philip se deosebeşte într-un fel de cei care trecuseră pe acolo înaintea lui.

— Mda, zău, n-ar strica să-ţi faci rost de o redingotă, acolo. Bănuiesc că n-ai pe acasă. Altfel pari un tinerel mai spălat. Bănuiesc că ai văzut că din artă nu iese bani.

Philip nu-şi dădea seama dacă omul are de gând să-l angajeze sau nu. I se adresa cu destulă ostilitate.

— Unde stai cu casa?

— Mi-am pierdut părinţii când eram mic.

— Mda, mie îmi place să le dau o şansă, acolo, tinerilor. E mulţi ăia cărora le-am dat o şansă de căpătuială şi, zău, acuma au ajuns şefi de secţie. Ei, nu pot să zic, că şi ei e recunoscători, de. Care vasăzică ştie că eu i-am făcut oameni. Porneşti de jos de tot de la prima treaptă, că aşa înveţi cum e afacerile, şi pe urmă, dacă te ţii de treabă, nici nu ştii unde poţi să ajungi. Dacă dai satisfacţie, într-o bună zi te trezeşti într-o slujbă d-asta mare ca a mea. Asta s-o ştii de la mine, tinere.

— Domnule director, eu vreau să-mi dau toată silinţa, zise Philip.

Ştia că trebuie să folosească cuvintele „domnule director” cât mai des putea, dar îi sunau cam ciudat în

ureche şi se temea să nu exagereze cumva. Directorului îi plăcea să trăncănească. Asta îi dădea conştiinţa propriei sale importanţe, ceea ce-l umplea de bucurie şi, până să audă Philip verdictul, a trebuit să-l asculte rostind un torent de vorbe.

— Ei, băiete, eu zic că merge, spuse el în cele din urmă pe un ton destul de pompos. În orice caz, eu nu mă dau înapoi să te pun la probă.

— Vă mulţumesc foarte mult, domnule director.

— Poţi să-ţi iei slujba în primire imediat. Ai şase şilingi pe săptămână şi întreţinerea. Totul de-a gata, zău aşa; ăia şase şilingi e doar bani de buzunar. Faci ce pofteşti cu ei, ţi-i plăteşte o dată pe lună. Luni intri în pâine. Bănuiesc că n-ai nimic împotrivă, nu?

— Nu, domnule director.

— Strada Harrington, ştii pe unde vine asta. Pe lângă Shaftesbury Avenue. Acolo o să dormi. La numărul zece. Dacă vrei, poţi să dormi acolo începând de duminică seara; sau îţi duci cufărul luni, faci cum pofteşti.

Apoi directorul dădu din cap:

— La revedere.

Capitolul CIII

Doamna Athelny îi împrumută lui Philip banii de care avea nevoie pentru a-i plăti proprietăresei o parte din datorie ca să-şi poată lua lucrurile. Cu cinci şilingi şi chitanţa de amanetare a unui costum de haine izbuti să obţină de la „Muntele de Pietate” o redingotă care-i venea binişor. Îşi răscumpără şi celelalte haine. Îşi trimise cufărul în strada Harrington prin camionagiul Paterson şi luni dimineaţă se duse împreună cu Athelny la magazin. Athelny îl prezentă şefului raionului de taioare şi apoi îl lăsă acolo. Şeful era un omuleţ simpatic şi agitat, de vreo treizeci de ani, care se numea Sampson; dădu mâna cu Philip şi, ca să-

şi arate rafinamentul şi educaţia cu care se mândrea foarte mult, îl întrebă dacă ştie franţuzeşte. Rămase mirat când Philip îi spuse că da.

— Mai ştii şi altă limbă?

— Nemţeşte.

— O, uneori mă duc şi eu la Paris. *Parlez-vous français?* Ai fost vreodată la „Maxim”[250]?

Philip se văzu instalat în capul scărilor la raionul de taioare. Misiunea lui era să îndrume clienţii către diferitele raioane. Când domnul Sampson începu să le înşire vorbind repede de tot, păreau să fie foarte numeroase. Deodată domnul Sampson observă că Philip şchiopătează.

— Dar ce-ai la picior? întrebă el.

— Am un picior strâmb, zise Philip. Dar asta nu mă împiedică la mers sau mai ştiu eu ce.

Şeful de raion se uită o clipă neîncrezător la piciorul lui Philip: acesta presupuse că individul se întreabă cum de l-a angajat directorul. Dar Philip ştia că de fapt directorul nu observase că are un defect fizic.

— Bineînţeles nu mă aştept să le înveţi bine pe toate din prima zi. Dacă nu izbuteşti să te descurci, n-ai altceva de făcut decât să întrebi pe una dintre fetele astea.

Domnul Sampson plecă; iar Philip, încercând să-şi amintească unde e cutare sau cutare raion, aştepta cu inima strânsă să se ivească vreo clientă care să-i ceară informaţii. La ora unu se duse la masă. Sala de mese de la ultimul etaj al clădirii aceleia imense era spaţioasă, lungă şi bine luminată; dar toate ferestrele erau ferecate ca să nu intre praful, şi înăuntru mirosea îngrozitor de tare a prăjeală. Mesele lungi erau acoperite cu feţe de masă şi, din loc în loc, erau aşezate sticle mari de apă, iar în mijloc solniţe şi sticluţe cu oţet. Vânzătorii se îmbulziră zgomotoşi înăuntru şi se aşezară pe un fel de bănci calde încă pentru că abia fuseseră părăsite de cei ce luaseră masa la douăsprezece jumătate.

— Văd că murături nu-s, zise vecinul lui Philip.

Era un lungan tânăr şi pirpiriu, cu un nas coroiat şi faţa

---

[250] Celebru local de distracţie din Paris.

păstoasă; avea o căpăţână lunguiaţă şi strâmbă ca şi cum craniul i-ar fi fost turtit ici-colo, la întâmplare, iar pe frunte şi pe gât avea o mulţime de coşuri roşii şi inflamate. Se numea Harris. Philip află că în unele zile se puneau pe masă castroane cu murături de tot felul. Astea făceau deliciul mesenilor. Cuţite şi furculiţe nu erau, dar peste o clipă un grăsan tânăr îmbrăcat în alb aduse câte un vraf de tacâmuri în fiecare mână şi le trânti cu zgomot în mijlocul mesei. Fiecare îşi luă ce voia; erau calde şi unsuroase pentru că fuseseră spălate de curând în apă murdară. Băieţi îmbrăcaţi în jachete albe distribuiră farfurii cu bucăţi de carne înotând în sos şi, de fiecare dată când trânteau câte o farfurie cu gestul repezi t al unui prestidigitator, sosul stropea faţa de masă. Apoi aduseră platouri cu varză şi cartofi; la vederea lor, lui Philip i se întoarse stomacul pe dos. Observă că toată lumea toarnă pe ele oţet din belşug. Era un zgomot infernal. Toţi vorbeau, şi râdeau, şi ţipau, cuţitele şi furculiţele zăngăneau şi, mâncând, oamenii scoteau sunete ciudate. Philip se bucură când se întoarse înapoi în magazin; începea să ţină minte unde se află fiecare raion şi nu mai trebuia să întrebe atât de des pe vreo vânzătoare când cineva voia să ştie încotro să se îndrepte.

— Primul pe dreapta. Al doilea pe stânga, doamnă.

Vreo două dintre fete îi adresară cuvântul, doar aşa când prindeau un moment de linişte, şi el simţea cum îl cântăresc din ochi. La cinci fu din nou trimis în sufragerie să bea ceaiul. Îi păru bine că poate să stea jos. Pe masă erau felii mari de pâine unse cu un strat gros de unt; mulţi dintre salariaţi aveau borcanele lor de dulceaţă păstrate în „cămară” şi purtând etichete cu numele lor.

Când încetă lucrul la şase şi jumătate, Philip era istovit. Harris, cel care stătuse alături de el la prânz, se oferi să-l conducă până în strada Harrington ea să-i arate unde avea să doarmă. Îi spuse lui Philip că în camera lui e un pat liber şi, întrucât celelalte dormitoare erau deja pline, credea că Philip o să fie instalat acolo. Căminul acesta din strada Harrington fusese înainte atelier de încălţăminte; prăvălia

propriu-zisă era folosită drept dormitor; dar era foarte întunecoasă pentru că ferestrele erau acoperite cu scânduri cam pe trei sferturi din înălţimea lor şi, cum nu se mai puteau deschide, singurul mijloc de ventilaţie era un mic luminator din capătul celălalt. Pretutindeni domnea un miros cumplit de mucegai şi Philip se bucură din suflet că n-o să trebuiască să doarmă acolo. Harris îl duse sus, la etajul întâi, unde era camera de zi; era acolo şi un pian vechi cu o claviatură care semăna cu o dantură stricată, iar pe masă, într-o cutie de trabucuri, al cărei capac se pierduse, era un joc de domino; ici-colo se aflau împrăştiate numere vechi din revistele *The Strand Magazine* şi *The Graphic*. Celelalte camere erau folosite drept dormitoare. Cel în care urma să doarmă Philip se afla la ultimul etaj. Avea şase paturi şi lângă fiecare dintre ele era câte un cufăr sau ladă. Altă mobilă nu era, decât un scrin cu patru sertare mari şi două mici, iar Philip, ca nou-venit, trebui să se mulţumească cu unul dintre acestea; existau şi chei pentru ele, însă, întrucât erau toate la fel, nu erau de mare folos, aşa că Harris îl sfătui să-şi păstreze lucrurile mai de preţ în cufăr. Pe poliţa căminului se afla o oglindă. Harris îi arătă lui Philip spălătorul, o încăpere destul de mare cu opt chiuvete înşirate la rând, în care se spălau toţi locatarii căminului. De aici dădeai într-o altă cameră în care se aflau două băi, cu căzile decolorate şi lemnăria pătată de săpun; aveau dungi întunecate la diferite intervaluri, care arătau nivelul apei de la băile anterioare.

Când Harris şi Philip se întoarseră în dormitorul lor, găsiră acolo un bărbat înalt care se schimba şi un băiat de vreo şaisprezece ani, care fluiera tare de tot în timp ce se pieptăna. Peste vreo câteva minute, fără să spună o vorbă nimănui, bărbatul înalt ieşi. Harris îi făcu cu ochiul băiatului, iar acesta îi răspunse la fel, fără să se oprească din fluierat. Harris îi spuse lui Philip că bărbatul se numeşte Prior, că fusese în armată, iar acum era angajat la raionul de mătăsuri; era foarte rezervat din fire şi seară de seară pleca din cămin, exact cum făcuse şi de data asta, fără să spună măcar „bună seara”, şi se ducea să-şi vadă iubita.

Harris plecă şi el şi rămase acolo numai băiatul, privindu-l curios pe Philip în timp ce-şi despacheta lucrurile. Se numea Bell şi era angajat fără salariu în secţia de galanterie. Îl interesară foarte mult hainele de seară ale lui Philip. Îi povesti despre ceilalţi bărbaţi din cameră şi-i puse tot felul de întrebări despre el însuşi. Era un tânăr cu o fire veselă şi, în cursul conversaţiei, din când în când, cânta cu o voce cam spartă fragmente din cântecele de music-hall. Când Philip termină de desfăcut bagajele, ieşi la plimbare pe străzi şi privi mulţumit; uneori se oprea în faţa uşilor restaurantelor şi se uita la oamenii care intrau; îi era foame, aşa că-şi cumpără o corăbioară şi o mâncă pe drum. Căpătase cheia de la intrare de la administrator, omul care stingea luminile la unsprezece şi un sfert, dar, fiindu-i teamă să nu rămână pe dinafară, se întoarse din vreme; aflase deja despre sistemul amenzilor; dacă te întorceai după unsprezece, trebuia să plăteşti un şiling, iar dacă depăşeai ora unsprezece şi un sfert erai amendat cu doi şilingi şi jumătate şi pe deasupra mai erai şi reclamat; dacă povestea se repeta şi a treia oară, erai concediat.

Când Philip sosi la cămin, toţi locatarii din dormitorul lui, cu excepţia fostului soldat, erau deja acolo, iar doi se şi culcaseră. Philip fu întâmpinat cu ţipete.

— Vai, Clarence! Mare obrăznicătură eşti!

Constată că Bell îmbrăcase sulul de la pat cu hainele lui de seară, făcând mare haz de această glumă.

— Trebuie neapărat să le îmbraci când om avea o serată, Clarence.

— Dacă nu bagă bine de seamă, riscă s-o cucerească pe regina balului de la „Lynn”.

Philip aflase deja despre aceste reuniuni, întrucât banii care li se opreau din salariu în vederea pregătirii lor constituiau una dintre nemulţumirile angajaţilor. Nu era vorba decât de doi şilingi pe lună pentru a acoperi cheltuielile de asistenţă medicală şi taxele de folosire a bibliotecii cu romane făcute ferfeniţă; dar, întrucât li se mai opreau patru şilingi pentru spălatul rufelor, Philip constată că, de fapt, un sfert din cei şase şilingi pe săptămână n-o

să-i vadă niciodată.

Cei mai mulţi dintre bărbaţi mâncau felii groase de slănină, puse într-o chiflă tăiată pe jumătate. Aceste sendvişuri erau furnizate de o prăvălioară din vecinătate la preţul de doi *penny* bucata. Năvăli înăuntru şi soldatul; nu scoase o vorbă, se grăbi să se dezbrace şi să se vâre în pat. La unsprezece şi zece gazul pâlpâi puternic, iar cinci minute mai târziu se stinse. Fostul militar adormi, dar ceilalţi, îmbrăcaţi în pijamale şi cămăşi de noapte, se înghesuiră la fereastră şi, aruncând cu resturi din sendvişurile lor după femeile care treceau pe stradă, le strigau tot felul de vorbe glumeţe. Casa de vizavi, o clădire cu şase etaje, era atelierul unor croitori evrei care încetau lucrul la ora unsprezece; odăile erau bine luminate şi ferestrele nu aveau jaluzele. Fiica patronului (familia era alcătuită din tatăl, mama, doi băieţei şi o fată de douăzeci de ani) umbla prin toată casa după încetarea lucrului, ca să stingă luminile, şi uneori se lăsa curtată de către unul dintre croitori. Vânzătorii din camera lui Philip se distrau grozav urmărind manevrele pe care le făcea vreunul dintre meseriaşi ca să rămână mai târziu şi puneau pariu care dintre ei o să izbutească. La miezul nopţii, clienţii de la cârciuma din colţul străzii erau daţi afară şi, curând după aceea, colegii de cameră ai lui Philip se culcau; Bell, care dormea lângă uşă, îşi croia drum prin cameră sărind din pat în pat şi nu înceta să vorbească nici măcar când ajungea în culcuşul lui. În cele din urmă, tăcură cu toţii şi nu se mai auzi decât sforăitul constant al fostului militar. Philip adormi şi el.

La şapte dimineaţa îi trezi sunetul puternic al unui clopot şi la opt fără un sfert erau cu toţii îmbrăcaţi şi coborau în grabă scările, numai în ciorapi, ca să-şi ia ghetele. Îşi legau şireturile în timp ce alergau la prăvălia din Oxford Street ca să primească micul dejun. Dacă întârziau măcar cu un minut după ora opt nu li se mai dădea nimic şi, pe de altă parte, odată intraţi, nici nu mai erau lăsaţi să plece ca să-şi facă rost de mâncare din altă parte. Uneori, dacă ştiau că nu pot ajunge la timp în clădire, se opreau la patiseria de

lângă cămin şi-şi cumpărau nişte chifle sau altceva; dar astea costau bani şi cei mai mulţi dintre ei preferau să nu mănânce nimic până la ora mesei. Philip mâncă nişte pâine cu unt, bău o ceaşcă de ceai şi la ora opt şi jumătate îşi reîncepu munca zilei.

— Primul pe dreapta. Al doilea pe stânga, doamnă.

Curând începu să răspundă absolut maşinal la întrebări. Munca era monotonă şi extrem de obositoare. După câteva zile, îl dureau atât de tare tălpile încât abia mai putea sta în picioare; parcă-l ardeau, din pricina covoarelor groase şi moi, iar seara târziu scoaterea ciorapilor era o acţiune dureroasă. Toţi se plângeau de lucrul ăsta, şi colegii lui care prestau o slujbă similară îi spuneau că ciorapii şi ghetele putrezeau pur şi simplu din pricina transpiraţiei neîncetate. Toţi cei din dormitorul lui sufereau la fel şi nu puteau să-şi aline durerea decât dormind cu picioarele scoase afară din aşternut. La început, Philip nu mai putea umbla deloc şi se văzu silit să-şi petreacă mai multe seri în camera de zi din Harrington Street ţinându-şi picioarele într-o căldare cu apă rece. În asemenea zile, îi ţinea tovărăşie Bell, băiatul de la raionul de galanterie, care adeseori rămânea acasă pentru a-şi pune în ordine timbrele pe care le colecţiona. Fluiera tot timpul la fel de monoton, pe când le lipea în album cu bucăţele din hârtie de timbru.

Capitolul CIV

Reuniunile aveau loc lunea, din două în două săptămâni. Prima pe care o apucă Philip pică în a doua săptămână a lui de serviciu la „Lynn”. Aranja să se ducă cu una dintre femeile din raionul lui.

— Tre’ să le ieşi în întâmpinare, zise ea, cum fac şi eu.

Asta era doamna Hodges, o femeie mărunţică de patruzeci şi cinci de ani, cu părul prost vopsit; avea faţa galbenă, dar plină de o adevărată plasă de vinişoare roşii şi ochii

albaştri spălăciţi, cu albul pătat ca de icter. Îl simpatiză de la început pe Philip şi, înainte de a fi împlinit el o săptămână de serviciu la magazin, îi spunea deja pe numele mic.

— Amândoi ştim ce înseamnă să fii scăpătat, îi zicea ea.

Îi povesti lui Philip că numele ei adevărat nu este Hodges, dar întotdeauna pomenea de „soţu' meu domnu' Odges" – pronunţând ca mahalagiii londonezi; era avocat de meserie şi se purta cu ea pur şi simplu îngrozitor, aşa că ea l-a părăsit fiindcă prefera să fie oareşcum independentă; dar ea una apucase şi zile mai bune şi ştia ce înseamnă să meargă în trăsura proprie, dragă – ea la toată lumea zicea „dragă" – şi în casa ei totdeauna luaseră cina târziu. Se scobea în dinţi cu acul de la o broşă imensă de argint pe care o purta. Aceasta înfăţişa un bici şi o cravaşă încrucişate, având în mijloc doi pinteni. Philip nu se simţea prea la largul lui în acest mediu nou şi fetele din magazin îi ziceau că e „cu nasul de ceară". Una îl strigă „Phil" şi el nu-i răspunse, pur şi simplu, pentru că habar n-avea că i se adresează lui; aşa că ea scutură din cap zicând că e „scorţos" şi a doua zi îi zise „domnule Carey", apăsând cu ironie cuvintele. Se numea domnişoara Jewell şi era în vorbă cu un doctor. Celelalte fete nu-l văzuseră niciodată, dar ziceau că trebuie să fie un gentleman de vreme ce-i făcea cadouri atât de frumoase.

— Nu băga în seamă ce zic ele, dragă, zise doamna Hodges. Necazurile s-au ţinut lanţ la mine ca şi la tine. Astea, săracele, n-a văzut în viaţa lor altceva. Ascultă-mă pe mine, o să te placă ele fără doar şi poate dacă o să te ţii mândru cum m-am ţinut şi eu.

Reuniunea avea loc în restaurantul de la subsol. Mesele fuseseră date la o parte ca să facă loc pentru dans şi, în schimb, se instalaseră altele mai mici pentru jocul de whist.

— Acolo vine devreme ăia marii, zise doamna Hodges.

Îl prezentă pe Philip domnişoarei Bennett, care era cea mai frumoasă fată din magazin. Era şefa raionului de jupoane şi, când intră Philip, ea tocmai stătea de vorbă cu şeful raionului de lenjerie bărbătească; domnişoara Bennett

era o femeie de proporţii impresionante, cu o faţă lată şi roşie, pudrată din belşug şi cu un bust de dimensiuni impunătoare; părui ei de culoarea inului era aranjat într-un mod foarte complicat. Era îmbrăcată ostentativ, dar nu fără gust, într-o rochie neagră cu guler înalt şi purta mănuşi negre glacé, pe care nu le dădea jos nici la jocul de cărţi; la gât îi atârnau mai multe lanţuri de aur masiv, la încheieturile mâinilor avea mai multe brăţări, precum şi pandantive rotunde cu fotografii, una dintre ele reprezentând-o pe regina Alexandra[251]; avea o poşetă de satin negru şi mesteca întruna bomboane.

— Îmi pare bine de cunoştinţă, domnule Carey, zise ea. E prima dată când veniţi la seratele noastre, nu? Bănuiesc că sunteţi niţel sfios, dar să mor eu dacă aveţi de ce.

Domnişoara Bennett făcea tot ce putea ea ca oamenii să se simtă cât mai bine. Îi bătea zdravăn pe umăr şi râdea întruna zgomotos.

— Nu-i aşa că sunt un drac împieliţat? strigă ea întorcându-se către Philip. Ce părere ţi-oi fi făcut despre mine? Ei, da’ n-am încotro, aşa sunt şi pace bună.

Cei care urmau să participe la reuniune intrară; majoritatea făceau parte din tineretul salariat, băieţi care n-aveau iubite şi fete care nu-şi găsiseră încă băieţi cu care să iasă în lume. Mai mulţi dintre tineri purtau haine de oraş, cu papioane albe şi batiste de mătase roşie; urmau să-şi dea concursul la spectacol şi aveau un aer preocupat şi absent; unii dintre ei erau plini de încredere în sine, dar alţii erau cam speriaţi şi se uitau cu spaimă la public. Curând, o fată cu păr mult se aşeză la pian şi-şi trecu degetele cu zgomot peste claviatură. După ce publicul se linişti, fata aruncă o privire prin sală şi anunţă titlul bucăţii pe care avea s-o cânte.

— *O plimbare prin Rusia.*

Izbucni un torent de aplauze şi ea profită de acest răgaz pentru a-şi fixa cu multă dexteritate la încheieturile mâinilor nişte zurgălăi. Zâmbi uşor şi atacă imediat o

[251] Alexandra (1844–1925), regină a Angliei, fiica regelui Cristian al Danemarcei şi soţia lui Eduard al VII-lea, regele Angliei.

melodie energică. Aplauzele fură mult mai puternice când isprăvi şi, când ele mai scăzură, cântă la bis o bucată muzicală care imita zgomotul mării; mici triluri sugerau plescăitul valurilor, iar acordurile bubuitoare cu apăsări puternice de pedală, tunetul furtunii. După aceea, un domn cântă un lied intitulat *Spune-mi adio*, iar la bis oferi publicului liedul *Adoarme-mă cu cântecul tău*. Publicul îşi cântărea cu un fin spirit de discernământ entuziasmul pentru fiecare bucată. Toţi cei ce se produceau erau aplaudaţi până ce bisau şi, ca să nu existe niciun motiv de invidie, nimeni nu era aplaudat mai mult decât colegii săi. Domnişoara Bennett se îndreptă cu mişcări vaporoase către Philip.

— Desigur că şi dumneavoastră cântaţi din gură sau la vreun instrument, domnule Carey, zise ea cu cochetărie. Asta o citesc pe chipul dumneavoastră.

— Din păcate, mă tem că nu ştiu să cânt.

— Nici măcar să recitaţi?

— Nu ştiu niciun fel de jocuri de societate.

Şeful de la „lenjerie bărbătească” era un recitator bine-cunoscut şi toţi vânzătorii din raionul lui îi cerură prin strigătele lor să se producă. Nu se lăsă prea mult rugat şi recită un poem lung şi tragic în decursul căruia îşi dădu ochii peste cap, îşi duse mâna la inimă şi simulă în general nişte chinuri cumplite. Poanta, şi anume faptul că mâncase castraveţi la cină, fu divulgată abia în ultimul vers şi fu întâmpinată cu râsete, puţin forţate – deoarece toată lumea cunoştea bine poezia – dar hohotele fură puternice şi prelungite. Domnişoara Bennett nu cântă nici din gură, nici la vreun instrument, nici nu recită.

— A, nu, are ea mica ei trebuşoară, zise doamna Hodges.

— Ei, vă rog, nu mă luaţi peste picior. Realitatea este că mă pricep bine la chiromanţie şi am un al şaselea simţ.

— Vai, domnişoară Bennett, ghiciţi-mi şi mie în palmă, strigară fetele din raionul ei, dorind s-o măgulească.

— Nu-mi place să ghicesc în palmă, chiar nu-mi place. Le-am spus uneori oamenilor lucruri îngrozitoare şi toate s-au adeverit, aşa că, până la urmă, ajungi să fii oarecum

superstiţios.

— Vai, dar vă rugăm, domnişoară Bennett, numai de data asta.

În jurul ei se strânse un mic grup de colegi şi, printre strigăte de jenă, chicoteli, îmbujorări şi ţipete de spaimă sau de admiraţie, domnişoara Bennett le vorbi cu un aer misterios despre bărbaţi blonzi sau oacheşi, despre o scrisoare în legătură cu nişte bani, despre călătorii, până când faţa ei sulemenită se acoperi de broboane mari de sudoare.

— Vai, uitaţi-vă la mine, zise ea. M-am transpirat toată.

La ora nouă se servea supeul. Fură poftiţi să ia prăjituri, pateuri, sendvişuri, ceai şi cafea, toate la discreţie şi gratis; în schimb, dacă voiai apă minerală, trebuia s-o plăteşti. Din galanterie, tinerii le ofereau femeilor bere dulce, dar acestea refuzau dintr-un sentiment al demnităţii. Domnişoarei Bennett îi plăcea la nebunie berea dulce şi, în cursul serii, bea câte două sau chiar trei sticle. Dar ţinea morţiş să le plătească singură. Asta o înălţa foarte mult în ochii bărbaţilor.

— Ştii, vorba aia, fiecare cu păsărică lui, ziceau ei, dar, în orice caz, nu e fată rea, mai ales faţă de cum sunt altele…

După această gustare, se juca whist. Era un joc foarte zgomotos şi, cum oamenii se mutau de la o masă la alta, se auzeau tot timpul râsete şi ţipete. Domnişoara Bennett se înfierbânta din ce în ce mai tare.

— Vai, uitaţi-vă la mine, zicea ea, m-am transpirat toată.

La timpul potrivit, vreunul dintre tinerii mai îndrăzneţi făcea observaţia că, dacă au chef de dans, ar fi cazul să înceapă. Domnişoara care asigura acompaniamentul muzical se aşeză la pian şi apăsă cu fermitate pedala pentru *fortissimo*. Cântă un vals de reverie, marcând măsura cu notele joase în timp ce cu mâna dreaptă „glisa” peste octave. Ca o variaţie, îşi mai încrucişa mâinile şi cânta aria în registrul de jos.

— Cântă bine, ce zici? îi spuse doamna Hodges lui Philip. E lucru mare, zău aşa, cu atât mai mult cu cât în viaţa ei n-a luat lecţii; totul numai după ureche.

Domnişoarei Bennett îi plăceau cel mai mult dansul şi poezia. Dansa bine, dar foarte, foarte încet şi ochii ei căpătau o expresie de parcă gândurile i-ar fi zburat departe, departe de tot. Vorbea pe nerăsuflate despre pardoseală şi despre căldură şi despre supeu. Zicea că la localul „Portman” aveau cel mai bun parchet de dans din Londra şi că de-aia îi plăceau ei cel mai mult seratele de acolo; erau foarte selecte şi ea nu putea să sufere să danseze eu tot felul de bărbaţi despre care habar n-aveai cine sunt; vai de mine şi de mine, dar te puteai expune la mai ştiu eu ce. Cei mai mulţi dintre participanţii la reuniune dansau foarte bine şi se distrau pe rupte. Sudoarea le curgea şiroaie pe faţă şi gulerele foarte înalte ale tinerilor începuseră să se umezească.

Philip rămase cu ochii la lume, deprimat cum nu fusese de mult. Se simţea insuportabil de singur. Nu plecă pentru că se temea să nu pară cu nasul pe sus şi vorbi cu fetele şi râse, dar inima lui era plină de amărăciune. Domnişoara Bennett îl întrebă dacă are vreo iubită.

— Nu, zâmbi el.

— Ei, păi aici ai de unde să alegi, că, vorba aia, broaşte sunt destule. Şi sunt fete foarte drăguţe şi onorabile, unele dintre ele. Sper că nici n-o să faci mulţi purici pe aici şi o să-ţi şi găseşti o iubită.

Îl privi cu multă cochetărie:

— Tre’ să le ieşi în întâmpinare, zise doamna Hodges. Asta zic eu tot timpul.

Era aproape unsprezece noaptea şi petrecerea se sparse. Philip nu putea adormi. Ca şi ceilalţi, îşi ţinea afară din aşternut picioarele care-l dureau cumplit, încercă din răsputeri să nu se gândească la viaţa pe care o ducea. Militarul sforăia liniştit.

Capitolul CV

Salariul îl încasau o dată pe lună de la secretar. În zilele de plată, la ora când coborau la ceai, fiecare grup de vânzători intra pe culoar şi se aşeza în şirul lung de oameni aşteptând într-o ordine desăvârşită, ca vizitatorii unei expoziţii care fac coadă la uşa galeriilor. Intrau unul câte unul la secretariat. Secretarul stătea la un birou având în faţă nişte castroane de lemn pline cu bani şi întreba pe fiecare salariat cum îl cheamă; se uita repede într-un registru şi, după ce-l privea bănuitor pe salariat, spunea cu glas tare suma pe care o avea de încasat şi, scoţând banii din castroane, îi număra în palmă.

— Mulţumesc, zicea el. Următorul.

— Mulţumesc, răspundea salariatul.

Salariatul trecea la al doilea secretar şi, înainte de a părăsi încăperea, îi plătea patru şilingi pentru spălatul rufelor, doi şilingi pentru club şi eventualele amenzi pe care le-ar fi primit. Cu ceea ce-i rămânea, se întorcea în raionul lui şi acolo aştepta până se făcea ora plecării. Majoritatea colocatarilor lui Philip erau datori la femeia care vindea sendvişurile pe care le serveau pe post de cină. Era o bătrânică nostimă, pocnind de grăsime, cu o faţă lată şi rumenă şi părul negru lipit cu grijă pe tâmple, aşa cum se vedea în fotografiile din tinereţe ale reginei Victoria. Întotdeauna purta o boneţică neagră şi un şorţ alb; stătea cu mânecile suflecate până la coate şi tăia sendvişurile cu mâinile ei mari, unsuroase şi murdare; era murdară de grăsime pe corsaj, pe şorţ şi pe fustă. Se numea doamna Fletcher, dar toată lumea îi zicea „mămico”; de fapt, ţinea mult la vânzători, cărora le spunea „băieţii mei”; nu se supăra niciodată să le acorde niţel credit către sfârşitul lunii şi se ştia bine că, din când în când, mai împrumutase şi doi-trei şilingi câte unuia care se afla la strâmtoare. Era o femeie de treabă. Când plecau în concediu sau când se întorceau, băieţii o sărutau pe obrajii ei roşii şi graşi; se întâmplase uneori ca vreun băiat, fiind concediat şi neizbutind să-şi găsească o slujbă, sa capete de la ea câte ceva de mâncare, ca să-şi ducă zilele. Băieţii îşi dădeau seama că are inimă bună şi o răsplăteau cu afecţiune

sinceră. Circula o poveste pe care lor le plăcea să o reproducă, despre un bărbat care se descurcase bine la Bradford şi ajunsese stăpân peste cinci prăvălii, şi se întorsese după cincisprezece ani ca să-i facă o vizită mătuşii Fletcher şi să-i dea un ceas de aur. Philip constată că i-au rămas optsprezece şilingi din salariul lunar. Erau primii bani pe care-i câştigase vreodată prin munca lui. Nu-l făceau să se simtă câtuşi de puţin mândru aşa cum s-ar fi aşteptat, ci-i trezeau pur şi simplu spaimă. Suma era atât de mică, încât sublinia şi mai mult situaţia disperată în care se afla. Îi duse doamnei Athelny cincisprezece şilingi ca să-şi acopere o parte din datorie, dar ea nu vru să accepte decât zece.

— Păi, ştiţi, în ritmul ăsta o să-mi trebuiască opt luni ca să mă achit.

— Atâta vreme cât Athelny are de lucru îmi dă mâna să aştept şi, cine ştie, poate o să-ţi mărească salariul.

Athelny susţinea întruna că o să-i vorbească directorului despre Philip, că e absurd să nu i se folosească în niciun fel talentele; dar nu obţinu nimic şi Philip ajunse curând la concluzia că agentul de publicitate e o persoană mult mai importantă în propriii lui ochi decât în ai directorului. Din când în când, îl întâlnea pe Athelny în magazin. Strălucirea lui se stinsese; îmbrăcat în haine curate, dar banale şi sărăcăcioase, se strecura repede dintr-un raion într-altul, ca un omuleţ obidit şi modest, care doreşte să treacă neobservat.

— Când mă gândesc cum mă irosesc degeaba acolo, zicea el acasă, aproape că sunt ispitit să-mi dau demisia. Pentru un om ca mine, nu e nicio perspectivă. Mi se retează aripile şi mi se răpeşte orice mulţumire.

Doamna Athelny, cosând liniştită, nici nu băga în seamă plângerile lui. Deodată strânse puţin din buze.

— În zilele noastre, e foarte greu să-ţi găseşti o slujbă. Asta cel puţin e permanentă şi sigură; eu cred că o să poţi s-o păstrezi atâta vreme cât or să fie mulţumiţi de tine.

Era evident că Athelny nici nu va face altceva. Era interesant să vezi ce ascendent căpătase asupra unui om

strălucitor şi instabil ca el femeia asta lipsită de învăţătură şi de care nu era legat prin niciun fel de raporturi legale. Doamna Athelny îl trata pe Philip cu bunătatea unei mămici, mai ales acum că se afla într-o situaţie diferită, şi el era pur şi simplu înduioşat de grija ei de a-l hrăni bine. Faptul că se putea duce în fiecare duminică în această casă prietenoasă era mângâierea vieţii lui (şi, când se deprinse cu ea, ceea ce-l speria cel mai tare era monotonia acestui lucru). Era o adevărată încântare să şadă pe maiestuoasele scaune spaniole şi să discute cu Athelny despre tot felul de lucruri. Deşi situaţia lui părea disperată, niciodată nu pleca de la Athelny, întorcându-se în Harrington Street, fără să fie în culmea fericirii. La început, Philip, ca să nu uite tot ce învăţase, încercă să se ţină la curent cu tratatele de medicină, dar curând văzu că totul e zadarnic; după o zi de muncă istovitoare nu mai era în stare să-şi concentreze atenţia asupra lor; şi i se părea un lucru lipsit de speranţă să continue să lucreze la ele dacă nu ştia peste câtă vreme se va putea întoarce la clinică. Visa neîncetat că se află din nou în saloanele cu bolnavi. Trezirea era dureroasă. Îl supăra neînchipuit de mult faptul că doarme împreună cu alţi oameni în aceeaşi cameră; fusese obişnuit cu singurătatea şi, în momentele acelea, era ceva îngrozitor pentru el să se afle veşnic laolaltă cu atâta lume străină şi să nu fie nici măcar o clipă singur. Erau clipele când îi venea cel mai greu să se lupte cu disperarea. Se vedea continuându-şi la nesfârşit aceeaşi viaţă – primul pe dreapta, al doilea pe stânga, doamnă – şi, după toate, mai trebuia să fie şi recunoscător dacă nu-l dădeau afară; bărbaţii care plecaseră pe front aveau să se întoarcă acasă în curând, întreprinderea le garantase reangajarea şi asta nu putea să însemne decât concedierea altora. Trebuia să se zbată chiar şi pentru a-şi menţine slujba aceea prăpădită.

Un singur lucru l-ar fi putut elibera, şi anume moartea unchiului său. Atunci avea să capete vreo câteva sute de lire şi cu ele îşi putea termina cursurile de medicină. Philip începu să dorească din toată inima moartea bătrânului.

Socotea câţi ani mai putea, eventual, să trăiască; era trecut bine de şaptezeci, Philip nu-i ştia vârsta exactă, dar trebuia să aibă pe puţin şaptezeci şi cinci; era bolnav de bronşită cronică şi în fiecare iarnă avea o tuse rea. Deşi le învăţase între timp pe de rost, Philip recitea mereu din manualul de medicină amănuntele despre bronşita cronică la bătrâni. O iarnă aspră ar fi putut să-i vină de hac preotului. Philip dorea din suflet geruri şi ploaie. Se gândea atât de des la asta încât devenise o adevărată manie la el. Pe unchiul William îl supăra şi căldura prea mare şi doar întotdeauna în august aveau trei săptămâni de zăpuşeală cumplită. Philip îşi închipuia că, poate, într-o bună zi, o să vină o telegramă care să-l anunţe că preotul a murit subit şi îşi descria în sinea lui uşurarea nespusă pe care o s-o simtă. În timp ce stătea acolo în capul scărilor şi îndruma clientele către raioanele dorite, se gândea neîncetat la ce o să facă cu banii. Nu ştia exact câţi or să fie, poate nu mai mult de cinci sute de lire, dar chiar şi asta ar fi fost de-ajuns. Avea să părăsească imediat magazinul, nici n-o să-şi mai bată capul să le mai dea preaviz, o să-şi strângă lucruşoarele în cufăr şi o să plece fără să spună o vorbă nimănui; şi apoi o să se întoarcă la clinică; ăsta era primul lucru. Va fi uitat mult între timp. În şase luni putea să recupereze totul şi apoi avea să-şi dea cât mai curând cu putinţă cele trei examene, întâi cel de mamoş, apoi cel de medicină generală şi, la sfârşit, chirurgia. Îl cuprinse o teamă înfiorătoare, ca nu cumva unchiul lui, în ciuda făgăduielilor făcute, să-şi lase toată averea parohiei sau Bisericii. Gândul acesta îl îmbolnăvea pe Philip. Dar era imposibil ca preotul să se dovedească atât de crud. Şi totuşi, dacă s-ar fi întâmplat una ca asta, Philip se şi hotărâse ce o să facă: n-avea să continue la nesfârşit viaţa asta, ea era suportabilă numai pentru că avea înaintea ochilor o perspectivă mai bună. Dacă n-avea nicio speranţă atunci n-avea nici de ce să se teamă. Singurul act de curaj într-o asemenea situaţie ar fi fost să se sinucidă, şi, meditând profund şi la acest lucru, Philip stabili în tot amănuntul ce otravă să ia ca să nu simtă nicio durere şi cum să facă rost de ea. Gândul că

dacă lucrurile devin insuportabile avea cel puţin o cale de scăpare îi dădu curaj.

— Al doilea pe dreapta, doamnă, şi jos pe scări. Primul pe stânga şi pe urmă drept în fund. Domnul Philips? Mergeţi drept înainte.

O dată pe lună, timp de o săptămână, Philip „făcea de serviciu”. Trebuia să se ducă la raion la şapte dimineaţa şi să le supravegheze pe măturătoare. După ce terminau, trebuia să scoată husele de pe galantare şi de pe manechine. Apoi, seara, când plecau vânzătorii, trebuia să acopere din nou modelele şi galantarele şi iarăşi să le „mâne din urmă” pe măturătoare. Era o treabă murdară pentru că te umpleai de praf. N-avea voie să citească sau să scrie şi nici să fumeze, ci trebuia pur şi simplu să se fâţâie de colo, până colo, şi vremea pierdută îl apăsa ca plumbul. Când pleca, în sfârşit, la nouă şi jumătate, i se dădea o cină şi asta era singura consolare, întrucât ceaiul de la ora cinci îi lăsa o poftă de mâncare sănătoasă, aşa că sendvişurile cu brânză şi ceştile de lapte cu cacao oferite de administraţie erau bine-venite.

După trei luni de la angajarea lui la „Lynn”, Philip îl văzu deodată pe domnul Sampson, şeful, că intră turbat în raion. Întrucât directorul observase din întâmplare vitrina cu taioare când intrase în magazin, îl chemase pe şeful de raion şi făcuse observaţii ironice cu privire la asortarea culorilor. Văzându-se silit să suporte fără o vorbă sarcasmul patronului, domnul Sampson îşi vărsă focul pe vânzători; îl luă la rost pe nenorocitul care avea obligaţia de a aranja vitrina.

— Omul când vrea să vadă un lucru bine făcut trebuie să-l facă singur, tună şi fulgeră domnul Sampson. Asta am spus-o întotdeauna şi am s-o spun până la moarte. Nimic nu poate fi lăsat pe seama voastră. Ziceţi că sunteţi inteligenţi, chipurile, nu? Halal inteligenţă!

Îi apostrofă pe vânzători cu acest cuvânt de parcă ar fi fost cel mai amarnic termen de reproş.

— Nu ştiţi că, dacă puneţi în vitrină un albastru electric, acesta ucide pur şi simplu toate celelalte nuanţe de

albastru?

Îşi plimbă privirile feroce prin raion şi ochii îi căzură asupra lui Philip.

— Carey, vinerea viitoare dumneata o să aranjezi vitrina. Să vedem ce eşti în stare să faci.

Se întoarse în biroul lui mormăind furios. Lui Philip i se făcu inima cât un purice. Când sosi şi ziua de vineri se îndreptă spre vitrină atât de ruşinat încât aproape îi veni rău de la stomac. Îi ardeau obrajii. Era îngrozitor să se expună astfel privirii trecătorilor şi, cu toate că-şi spunea că e o prostie să se lase pradă unui asemenea sentiment, întoarse spatele străzii. La ora asta nu erau prea multe şanse ca vreunul dintre studenţii de la clinică să treacă pe Oxford Street, şi el alte cunoştinţe nu prea avea la Londra; dar, în timp ce lucra, cu un nod în gât, i se părea că dacă o să se întoarcă o să întâlnească privirile vreunui cunoscut. Se grăbi cât putu. Datorită observaţiei foarte simple că toate culorile roşii se asortau bine, precum şi printr-o spaţiere mai aerisită a taioarelor, Philip obţinu un efect foarte frumos şi, când şeful de raion se duse în stradă ca să vadă rezultatul, încântarea lui fu evidentă.

— Ştiam eu că n-o să greşesc prea tare trimiţându-te să te ocupi de vitrină. Realitatea este ca dumneata şi cu mine suntem gentlemeni, şi bagă de seamă că asta n-aş zice-o acolo în raion, dar dumneata şi cu mine suntem gentlemeni şi asta întotdeauna iese la iveală până la urmă. N-are rost să-mi spui că nu-i aşa pentru că eu ştiu bine că până la urmă tot iese la iveală.

Acuma îl puseră mereu pe Philip să facă această treabă, dar el nu se putea deprinde cu senzaţia expunerii în public; aştepta cu teamă dimineaţa de vineri în care se aranjau vitrinele, cu o spaimă care-l făcea să se trezească de la cinci şi să rămână cu ochii deschişi ascultându-şi bătăile inimii înnebunite de groază. Fetele din raion îi observară firea ruşinoasă şi foarte curând îi descoperiră trucul de a sta cu spatele la stradă. Râseră de el şi-i ziseră că are „nasul de ceară”.

— Probabil ţi-e teamă să nu treacă pe aicea mătuşa şi să

nu te şteargă din testament.

În general, se înţelegea bine cu fetele. Îl considerau puţin ciudat; dar piciorul lui strâmb părea să ofere o scuză pentru faptul că nu se purta ca toţi ceilalţi şi, cu timpul, văzură că e un om bun. Era întotdeauna săritor la nevoie şi se arăta de o politeţe şi de un calm nedezminţite.

— Se vede de la o poştă că e un gentleman, ziceau fetele.

— Dar e cam rezervat, nu-i aşa? zise una dintre tinere, pe care Philip o ascultase foarte calm când îşi exprimase pasiunea entuziastă pentru teatru.

Cele mai multe dintre ele aveau „pretini”, şi acelea care n-aveau preferau să spună că n-au decât să lase lumea să creadă că nu le vrea nimeni. Vreo două dintre ele se arătau dispuse să înceapă un flirt cu Philip şi el le urmărea manevrele amuzat, dar păstrându-şi gravitatea. Pe moment, era sătul de amoruri; şi mai întotdeauna era obosit şi destul de des flămând.

Capitolul CVI

Philip evita să se ducă în locurile pe care le frecventase în zilele lui bune. Micile întruniri de la cafeneaua din Beak Street se isprăviseră; Macalister, care îşi dezamăgise prietenii, nu mai călca pe acolo, iar Hayward era în Colonia Capului Bunei Speranţe. Mai rămăsese doar Lawson; iar Philip, simţind că acum nu mai are nimic în comun cu pictorul, nu voia să-l mai vadă; dar, într-o sâmbătă după-amiază, după ce luase masa, se schimbase şi coborâse pe Regent Street ca să se ducă la biblioteca gratuită din St. Martin’s Lane, cu gândul să petreacă restul zilei acolo, dădu deodată nas în nas cu el. Mai întâi îi veni să treacă pe lângă Lawson fără o vorbă, dar acesta nu-i dădu ocazia.

— Unde Dumnezeu te ascunzi de atâta vreme? strigă el.

— Eu? întrebă Philip.

— Ţi-am scris ca să te poftesc la un ospăţ la atelier, dar nici măcar nu mi-ai răspuns.

— N-am primit scrisoarea ta.

— Da, ştiu că n-ai primit-o. M-am dus la spital să mă interesez de tine şi am văzut scrisoarea în caseta cu numele tău. Ce, ai dat bir cu fugiţii de la medicină?

Philip şovăi o clipă. Îi era ruşine să spună adevărul, dar sentimentul acesta îl enervă, aşa că se sili să vorbească. Dar nu-şi putu stăpâni îmbujorarea din obraji.

— Da, am pierdut puţinii bani pe care-i aveam. Nu îmi mai dădea mâna să continui studiile.

— Vai de mine, îmi pare tare rău. Şi ce faci?

— Sunt supraveghetor într-un magazin.

Cuvintele acestea parcă-l sufocară pe Philip, dar era hotărât să nu evite adevărul. Îl fixă cu privirea pe Lawson şi-l văzu cât de jenat era. Philip zâmbi crud.

— Dacă ai veni la „Lynn şi Sedley” şi te-ai îndrepta către raionul de „confecţii de damă”, m-ai vedea îmbrăcat în redingotă plimbându-mă de colo până colo, cu un aer *dégagé* şi îndrumând cucoanele care vor să cumpere jupoane sau ciorapi. Primul pe dreapta, doamnă, şi al doilea pe stânga.

Văzând că Philip le ia pe toate în glumă, Lawson râse stingherit. Nu ştia ce să spună. Tabloul pe care-l evoca Philip îl îngrozea, dar îi era frică să-şi manifeste compătimirea.

— Oricum, asta reprezintă o mică schimbare pentru tine, zise el.

Cuvintele i se părură absurde şi imediat îi păru rău că le-a rostit. Philip se făcu vânăt la faţă.

— O mică schimbare, zise el. Apropo, îţi datorez cinci şilingi.

Duse mâna la buzunar şi scoase câteva monezi.

— O, n-are nicio importanţă. Uitasem complet.

— Haide, ia-i.

Lawson primi banii fără o vorbă. Stăteau amândoi în mijlocul trotuarului şi trecătorii îi tot înghionteau. În ochii lui Philip era o licărire sardonica, care pe pictor îl făcea să se

simtă foarte prost. Nu-şi dădea seama că inima lui Philip e apăsată de o disperare îngrozitoare. Lawson ar fi vrut tare mult să facă ceva, dar nu ştia ce.

— Ascultă-mă, nu vrei să vii la atelier să stăm puţin de vorbă?

— Nu, zise Philip.

— De ce nu?

— N-avem despre ce vorbi.

Observă cum ochii lui Lawson se întristează, dar n-avea încotro; îi părea foarte rău, însă trebuia să se gândească în primul rând la el; nu putea suporta gândul de a discuta despre situaţia lui, pentru că nici situaţia n-o suporta decât hotărându-se în mod absolut să nu se gândească la ea. Îi era frică să nu se lase pradă slăbiciunii dacă începea să-şi deschidă inima. Pe lângă asta, începuse să deteste în mod irezistibil locurile în care suferise cândva; îşi amintea de umilinţa pe care o îndurase când aşteptase în atelierul acela, mort de foame, ca Lawson să-i ofere o masă şi nu putea uita nici ultima lor întrevedere, când îi smulsese lui Lawson cinci şilingi. N-avea ochi să-l vadă pe Lawson pentru că-i amintea de toate zilele acelea de înjosire cumplită.

— Atunci, uite ce e, vino într-o seară să iei masa cu mine. Fixează tu ziua.

Pe Philip îl înduioşa bunătatea pictorului. I se păru că tot felul de oameni manifestă o bunătate ciudată faţă de el.

— Eşti foarte drăguţ, bătrâne, dar prefer să nu vin.

Îi întinse mâna:

— La revedere.

Lawson, tulburat de o comportare care i se părea inexplicabilă, îi strânse mâna, şi Philip se îndepărtă repede, şchiopătând. Avea inima grea; şi, după obiceiul lui, începu să-şi aducă singur reproşuri pentru ceea ce a făcut: nu-şi dădea seama ce orgoliu nebunesc îl îndemnase să refuze prietenia care i se oferea. Dar auzi deodată paşii cuiva care alerga în urma lui şi curând desluşi glasul lui Lawson care striga după el; se opri şi, imediat, sentimentul de ostilitate puse stăpânire pe el; întoarse către Lawson o faţă glacială,

ţeapănă.

— Ce este?

— Bănuiesc că ai auzit ce s-a întâmplat cu Hayward, nu?

— Ştiu că a plecat în Colonia Capului Bunei Speranţe.

— Ei bine, află că a murit, curând după debarcare.

O clipă Philip nu răspunse. Nu-i venea să creadă.

— Dar cum s-a întâmplat? întrebă el.

— A, de enterită. Ghinion, nu? M-am temut eu că n-ai aflat. Mi s-a făcut pur şi simplu rău când am auzit.

Lawson îl salută cu un gest grăbit şi se îndepărtă. Philip simţi un dor în inimă. Până atunci nu i se mai întâmplase să piardă un prieten de vârsta lui, întrucât moartea lui Cronshaw, un om cu atâţia ani mai bătrân decât el, i se păruse oarecum firească. Vestea aceasta îi provocă un şoc cu totul deosebit. Îi aminti că şi el e muritor, pentru că, la fel ca şi toţi ceilalţi, Philip, ştiind perfect că toţi oamenii trebuie să moară, nu avea sentimentul intim că acelaşi lucru trebuie să i se întâmple şi lui; şi moartea lui Hayward, cu toate că de mult nu îl mai lega ceva profund de el, îl afectă mult. Îşi aminti dintr-odată de toate conversaţiile lor plăcute şi îl îndurera gândul că n-o să mai vorbească niciodată cu el; îşi aminti cum îl cunoscuse şi de lunile acelea încântătoare petrecute împreună la Heidelberg. Lui Philip i se strânse inima când se gândi la anii aceia pierduţi. Merse maşinal înainte, fără să ştie încotro se îndreaptă şi, la un moment dat, văzu cu un gest de enervare că, în loc s-o ia pe Haymarket, pornise pe Shaftesbury Avenue. Îi era silă să facă drumul înapoi; şi pe urmă, acum, că aflase vestea aceea, nu mai avea chef de citit, prefera să stea singur şi să se gândească. Se hotărî să se ducă la British Museum. Acum unicul lux pe care şi-l putea permite era singurătatea. De când intrase în serviciu la „Lynn”, se ducea adeseori la British Museum şi se aşeza pe banchetă în faţa grupurilor de statui aduse de pe frontispiciul Parthenonului; şi, fără să se gândească aşa, cu tot dinadinsul, la asta, lăsase ansamblurile acelea divine să-i odihnească sufletul tulburat. Dar, în după-amiaza aceasta, ele nu-i spuneau nimic şi, după câteva minute, pierzându-şi

răbdarea, părăsi sala respectivă. Erau prea mulţi oameni, provinciali cu feţe stupide, străini cu nasul vârât în ghiduri; erau atât de hidoşi încât pângăreau capodoperele nemuritoare, iar agitaţia lor tulbura odihna veşnică a zeilor. Intră în altă sală în care nu mai era nimeni. Nu putea face abstracţie de oameni. Uneori la magazin prezenţa oamenilor îl afecta într-un mod similar şi îi privea cu groază cum trec pe lângă el; erau atât de urâţi şi pe feţele lor se citea atâta meschinărie încât îl înspăimântau; trăsăturile lor erau deformate de dorinţe mărunte, şi îi simţeai străini de orice idee estetică. Priveau pe furiş şi bărbiile lor le trădau caracterele slabe. Nu vădeau răutate, ci doar micime sufletească şi vulgaritate. Umorul lor era ieftin şi ordinar. Uneori se surprindea uitându-se la ei ca să vadă cu ce animal seamănă (încerca să se abţină pentru că nu trecu multă vreme şi deveni o adevărată obsesie) şi descoperea la ei trăsături de oaie, sau de cal, sau de vulpe, sau de capră. Fiinţele omeneşti îl umpleau de dezgust.

Dar, curând, locul în care se afla îşi făcu efectul asupra lui. Era mai liniştit, începu să privească cu un aer absent pietrele de mormânt înşirate de-a lungul pereţilor. Erau opera cioplitorilor în piatră de la Atena, din secolele IV şi V înainte de Hristos, şi erau foarte simple, lucrate nu cu prea mult talent, dar cu spiritul acela rafinat al atenienilor; timpul schimbase nuanţa marmurei, dându-i culoarea mierii, aşa că, în mod inconştient, te făceau să te gândeşti la albinele de pe Hymettus[252] şi le îndulcise contururile. Unele reprezentau un trup gol aşezat pe o bancă, altele plecarea mortului dintre cei care-l îndrăgeau, iar altele un mort care strânge mâna celui rămas în viaţă. Pe toate era scris cuvântul tragic „Adio”; atâta tot. Simplitatea lor era cum nu se poate mai înduioşătoare. Un prieten despărţit de alt prieten, fiul despărţit de mamă şi atitudinea reţinută vorbeau mai mult despre durerea celui care supravieţuia. Erau lucrate de mult, foarte de mult, şi veacuri de-a rândul

[252] Munte la răsărit de Atena, celebru pentru marmura extrasă din el, pentru stupii de albine şi pentru umbrele violete pe care le aruncă asupra oraşului.

trecuseră peste nefericirea aceea; de două mii de ani cei care plânseseră se prefăcuseră în aceeaşi ţărână ca şi cei după care plânseseră. Şi totuşi, durerea era încă vie şi ea îi umplea inima lui Philip, aşa că simţi cum ţâşneşte din ea compătimirea şi de pe buze îi scăpară cuvintele:

— Bieţii de ei, bieţii de ei.

Şi atunci îi veni în minte gândul că turiştii şi vizitatorii cu gurile căscate şi străinii plesnind de grăsime şi cu ghidurile în mână, şi toţi oamenii aceia meschini şi ordinari care se îmbulzeau în magazin, cu dorinţele lor mărunte şi cu grijile lor vulgare, erau muritori şi aveau să dea şi ei ortul popii. Dar şi ei iubeau şi trebuiau să se despartă de cei pe care-i iubeau, fiul de mamă, soţia de soţ; şi poate că era cu atât mai tragic cu cât vieţile lor erau urâte şi sordide şi ei habar n-aveau de niciunul dintre lucrurile care conferă lumii frumuseţe. Era o piatră deosebit de frumoasă, un basorelief reprezentând doi tineri care se ţineau de mână; şi reticenţa liniilor, simplitatea te îndemnau să te gândeşti cu plăcere că, în cazul acesta, sculptorul a fost mişcat de o emoţie autentică. Era un monument splendid închinat prieteniei, sentimentul acela care pe lumea asta nu este întrecut în valoare decât de un singur lucru; şi, privind la această piatră, Philip simţi că-i dau lacrimile. Se gândi la Hayward şi la admiraţia entuziastă pe care i-o stârnise când îl cunoscuse şi la deziluziile pe care i le pricinuise după aceea, şi la indiferenţa de mai târziu, ajungând până la momentul când nu-i mai lega nimic decât obişnuinţa şi amintirile comune. Este una dintre ciudăţeniile vieţii faptul că luni de-a rândul te vezi zilnic cu un om şi ajungi atât de intim cu el, încât să nu-ţi poţi închipui existenţa fără prezenţa lui, şi apoi vine despărţirea, şi totul continuă la fel, şi tovarăşul care ţi se părea indispensabil se dovedeşte inutil. Viaţa ta îşi urmează cursul şi nici măcar nu simţi lipsa persoanei aceleia. Philip se gândi la primele zile de la Heidelberg când Hayward, capabil să facă lucruri mari, îşi manifesta entuziasmul copios pentru viitor şi apoi îşi aminti cum încetul cu încetul, nerealizând nimic, Hayward se resemnase în faţa ratării. Iar acum murise. Moartea lui

fusese la fel de inutilă ca şi viaţa lui. Fusese o moarte lipsită de glorie, pricinuită de o boală stupidă, şi Hayward nu izbutise nici de data aceasta, nici măcar acum, la sfârşit, să realizeze ceva. Era ca şi cum nici n-ar fi trăit vreodată. Philip se întrebă cu disperare ce rost mai are să trăiască. În fond, viaţa în sine părea o prostie nefirească. Tot aşa fusese şi cu Cronshaw; faptul că trăise era total lipsit de importanţă; era mort şi uitat, iar volumul lui de poezii era vândut cu preţ redus de către anticari; viaţa lui nu părea să fi slujit la nimic, decât ca să-i ofere unui ziarist băgăreţ ocazia să scrie un articol într-o revistă. Şi, în adâncul sufletului său, Philip striga: „Ce rost au toate astea?”.

Efortul părea atât de disproporţionat faţă de rezultat. Speranţele luminoase ale tinereţii trebuiau răscumpărate cu deziluzii atât de amare. Durerea, boala şi nefericirea trăgeau atât de greu în balanţă. Ce însemnau toate astea? Se gândi la propria lui existenţă, la marile speranţe cu care păşise în viaţă, la limitările pe care i le impusese fizicul lui, la lipsa prietenilor, la absenţa afecţiunii de pe urma căreia suferise în tinereţe. Nu ştia să fi făcut vreodată ceva care să nu fi fost pe deplin recomandabil şi totuşi, uite cum eşuase! Unii oameni care nu aveau mai multe calităţi decât el izbuteau în viaţă, pe când alţii, înzestraţi cu mult mai multe talente, eşuau total. Era pur şi simplu un joc al întâmplării, aşa se părea. Ploaia se abătea la fel şi asupra celor drepţi, şi asupra celor nedrepţi, şi nimic de pe lume nu avea o explicaţie.

Gândindu-se la Cronshaw, Philip îşi aminti de covorul persan pe care i-l dăruise acesta, spunându-i că acolo va găsi răspunsul la întrebarea cu privire la sensul vieţii; şi, deodată, îi veni în minte răspunsul; râse satisfăcut în sinea lui; acum, când îl găsise, i se părea ca una dintre enigmele acelea care te chinuie până când îţi arată cineva soluţia şi atunci ţi-e imposibil să înţelegi cum de a putut să-ţi scape. Răspunsul era evident. Viaţa n-avea niciun sens. Pe pământ – satelitul unei stele care aleargă prin spaţiul cosmic – fiinţele vii se născuseră sub influenţa condiţiilor care făceau parte integrantă din istoria planetei; şi, după cum fusese un

început al vieţii pe pământ, tot aşa, sub influenţa altor condiţii, avea să fie şi un sfârşit; omul, cu nimic mai important decât alte forme de viaţă, apăruse nu ca o culme a creaţiei, ci ca o reacţie fizică faţă de mediul înconjurător. Philip îşi aminti de povestea regelui oriental care – întrucât dorea să cunoască istoria omului – a primit de la un înţelept cinci sute de volume; fiind ocupat cu treburile cârmuirii, el i-a poruncit înţeleptului să se apuce să le condenseze; după douăzeci de ani, înţeleptul s-a întors şi acum istoria lui nu mai cuprindea decât cincizeci de volume, dar regele fiind în momentul acela prea bătrân ca să poată citi atâtea tomuri voluminoase, i-a poruncit cărturarului să se ducă şi să le mai scurteze o dată; au mai trecut douăzeci de ani şi înţeleptul, cărunt şi încărcat de ani, a adus o singură carte în care se aflau cunoştinţele dorite de rege; dar regele zăcea acum pe patul de moarte şi n-a mai avut timp s-o mai citească nici pe asta; şi atunci înţeleptul i-a povestit istoria omului într-un singur rând, care suna astfel: s-a născut, a suferit şi a murit. Viaţa n-avea niciun sens şi, trăind, omul nu slujea niciunui scop. Nu conta dacă se naşte sau nu se naşte, dacă trăieşte sau încetează să mai trăiască. Viaţa era lipsită de importanţă şi moartea lipsită de consecinţe. Philip exulta aşa cum în adolescenţă exultase când i se ridicase de pe umeri povara credinţei în Dumnezeu; i se părea că s-a eliberat de ultima răspundere apăsătoare; şi, pentru prima dată, era pe de-a întregul liber. Nimicnicia lui se transformase în putere, şi deodată se simţi în stare să dea piept cu soarta crudă care până atunci păruse să-l persecute; pentru că, dacă viaţa era lipsită de sens, lumea era privată de atributul cruzimii. Nu conta ce făcea sau ce lăsa nefăcut. Eşecul era nesemnificativ, iar succesul nu însemna nimic. Philip era fiinţa cea mai insignifiantă din roiul acela de oameni care ocupau pentru un scurt răstimp suprafaţa pământului; şi era atotputernic pentru că smulsese din haos secretul nimicniciei acestuia. Gândurile se rostogoleau unul peste altul în închipuirea năvalnică a lui Philip şi el începu să respire profund, cuprins de veselie şi satisfacţie. Îi venea să ţopăie şi să cânte. De

luni de zile nu mai fusese atât de fericit.

„O, viaţă!” strigă el în inima lui, „o, viaţă, unde mai e acul cu care ne înţepai?”[253]

Acelaşi şuvoi de fantezie care îi arătase cu întreaga forţă a demonstraţiei matematice că viaţa n-are niciun sens, aduse cu sine o altă idee, şi acum el îşi închipui că tocmai de aceea i-a dat Cronshaw covoraşul persan. După cum ţesătorul îşi elaborase modelul fără să urmărească alt scop decât încântarea simţului său estetic, tot aşa un om îşi putea trăi viaţa; sau, dacă era silit să creadă că acţiunile lui nu sunt propria lui alegere, tot aşa un om îşi poate privi şi viaţa care devenea modelul său. Dar lucrul acesta nu era nici necesar, nici util. Era pur şi simplu ceea ce făcea pentru propria lui plăcere. Din multiplele evenimente ale vieţii lui, din faptele, sentimentele şi gândurile lui ar fi putut să alcătuiască un tipar regulat, complicat, bine chibzuit sau frumos; şi deşi s-ar fi putut să nu fie decât o simplă iluzie, faptul că avea capacitatea de selecţie, deşi putea să nu fie vorba decât de o îndemânare fantastică datorită căreia aparenţele se întreţeseau cu razele lunii, asta nu conta: ceea ce i se părea era pentru el o realitate. În ţesătura amplă a vieţii (un râu care nu ţâşneşte din niciun izvor şi care curge la nesfârşit fără a se vărsa în vreo mare), pe fundalul plăsmuirilor lui – care consta în faptul că nu există niciun sens şi că nimic nu are importanţă – un om îşi putea găsi satisfacţia personală în selectarea diferitelor şuviţe care alcătuiau modelul respectiv. Exista un singur model, cel mai evident, perfect, cel mai frumos, după care omul se năştea, creştea, ajungea la vârsta bărbăţiei, se căsătorea, făcea copii, trudea pentru o bucată de pâine şi murea; dar erau şi altele, complicate şi minunate, în care fericirea nu intra deloc şi în care succesul nu era nici măcar scontat; iar în asemenea tipare se putea descoperi un farmec mai tulburător. Unele vieţi, cum fusese de pildă a lui Hayward, erau retezate de nepăsarea oarbă a soartei într-un moment

[253] Parafrază a citatului biblic: *„Moarte, unde este biruinţa ta? Moarte, unde este boldul tău?”* (Epistola I a Sf. Apostol Pavel către Corinteni, XV, 55).

în care desenul era încă imperfect; şi atunci era foarte comodă consolarea că nimic nu contează; alte vieţi, ca a lui Cronshaw, se înfăţişau sub forma unui desen foarte greu de urmărit; unghiul de vedere trebuia schimbat şi vechile criterii trebuiau modificate înainte de a putea înţelege că o asemenea viaţă constituia propria ei justificare. Philip se gândi că, aruncând peste bord dorinţa de fericire, lasă la o parte şi ultima iluzie pe care o mai avea. Viaţa lui părea oribilă atunci când o raporta la fericirea pe care nu o avusese, dar acum i se părea că începe să prindă puteri, dându-şi seama că o mai putea judeca şi în funcţie de alte repere. Fericirea conta la fel de puţin ca şi durerea. Şi una, şi alta surveneau aşa cum surveniseră şi celelalte detalii ale vieţii lui, intrând în alcătuirea desenului. O clipă i se păru că se înalţă deasupra accidentelor existenţei sale şi simţi că ele nu-l mai pot afecta ca altădată. De acum înainte, orice avea să i se întâmple nu mai putea fi decât un nou motiv care urma să se adauge complexităţii desenului şi, când se va apropia sfârşitul, el avea să se bucure de desăvârşirea lui. Avea să fie o operă de artă, a cărei frumuseţe nu era cu nimic diminuată de faptul că numai el ştia de existenţa ei şi, odată cu moartea lui, ea avea să înceteze brusc.

Philip era fericit.

Capitolul CVII

Şeful de raion îl îndrăgi pe Philip. Domnul Sampson era foarte arătos şi avea o înfăţişare atât de remarcabilă, încât fetele din raionul lui ziceau că nu s-ar mira deloc dacă într-o bună zi ar lua de nevastă pe vreuna dintre clientele mai bogate. Locuia în afara oraşului şi adeseori le impresiona pe vânzătoare punându-şi hainele de seară încă înainte de plecarea din magazin. Uneori, cei care veneau a doua zi dimineaţă când erau de serviciu la curăţenie îl găseau încă îmbrăcat în ţinută de gală şi îşi făceau unul altuia cu ochiul

când intra în birou şi-şi punea redingota. În asemenea momente, după ce ieşea repede ca să ia un mic dejun frugal, îi făcea şi el cu ochiul lui Philip, urcând scările ca să se întoarcă la serviciu. Îşi freca mâinile:

— Ce noapte! Ce noapte! zicea el. Pe legea mea!

Îi spunea lui Philip că el e singurul gentleman de acolo şi că el şi cu Philip sunt singurii oameni care ştiu ce e viaţa. După ce-i comunica acest lucru, îşi schimba imediat maniera, nu-i mai spunea lui Philip „bătrâne”, ci „domnul Carey”, îşi lua aerul plin de importanţă care corespundea postului său de şef de raion şi îl făcea pe Philip să se simtă din nou un umil supraveghetor.

„Lynn şi Sedley” primeau o dată pe săptămână revistele de modă de la Paris şi adaptau taioarele din pozele de acolo nevoilor clientelei. Aveau o clientelă foarte exigentă. Cele mai multe dintre cumpărătoare erau femei din orăşelele industriale care erau prea elegante pentru a-şi face rochii în localitatea lor de origine, dar nu cunoşteau destul de bine Londra ca să dea de urma croitoreselor bune şi nu prea scumpe pentru mijloacele lor financiare. Oricât de ciudat ar părea, în afară de ele mai erau şi numeroase artiste de music-hall. Asta era o clientelă pe care domnul Sampson şi-o crease prin propriile lui eforturi şi cu care se mândrea foarte mult. La început, acestea îşi făceau la „Lynn” costumele în care apăreau pe scenă, dar el le convinsese pe multe dintre ele să-şi comande tot acolo şi îmbrăcămintea obişnuită.

— Găsiţi lucruri la fel de bune ca şi la „Paquin”, şi la preţuri pe jumătate, zicea el.

Omul acesta avea darul convingerii şi un aer binevoitor şi degajat care le captiva pe clientele de acest fel, până când ajungeau să-şi spună între ele:

— Ce rost are să azvârli banii pe fereastră când poţi să-ţi iei la „Lynn” o jachetă şi o fustă despre care nimeni n-o să ştie că nu vin de la Paris?

Domnul Sampson era foarte mândru de prietenia lui cu aceste favorite ale publicului, cărora le făcea rochii. Iar când duminica, la ora două, ieşea în oraş să ia masa la

domnişoara Victoria Virgo în frumoasa ei casă din suburbia Tulse Hill, a doua zi el povestea totul funcţionarilor din raionul lui, cu lux de amănunte: „Purta taiorul acela *bleu ciel* pe care i l-am făcut noi şi fac prinsoare că nici n-a mărturisit că e de la noi şi a trebuit şi eu să-i spun că, dacă nu i-aş fi desenat modelul cu mâna mea, aş fi zis că e probabil cumpărat de la «Paquin»”. Philip nu dăduse niciodată prea multă atenţie îmbrăcămintei femeilor, dar, cu timpul, începu – amuzându-se chiar pe socoteala lui – să acorde un interes aproape tehnic acestui subiect. Avea un ochi bun pentru culori, mult mai exersat decât al oricărei alte persoane din raion şi, din vremea studenţiei sale la Paris, mai păstra încă ceva cunoştinţe în privinţa liniilor. Domnul Sampson, un om ignorant, dar conştient de nepriceperea lui, era în schimb înzestrat cu o isteţime care-i permitea să pună cap la cap sugestiile altora; adeseori le cerea părerea vânzătoarelor din magazin pentru crearea unor modele noi; şi el avea mintea destul de ageră ca să-şi dea seama de valoarea criticilor lui Philip. Dar era foarte invidios şi nu recunoştea niciodată că a acceptat sfatul cuiva. Dacă modifica vreun desen conform sugestiilor lui Philip, întotdeauna încheia cu vorbele:

— Ei vezi? Până la urmă tot la ideea mea am ajuns.

Într-o zi, cam la cinci luni după intrarea lui Philip în magazin, domnişoara Alice Antonia, bine-cunoscuta actriţă de vodevil, veni în raion şi întrebă de domnul Sampson. Era o femeie masivă şi vopsită ţipător, cu părul ca inul, cu o voce metalică şi maniera degajată a unei *comédienne* deprinsă să fie familiară cu băieţii tineri care umpleau galeria la music-hall-urile de provincie. Urma să lanseze un cântec şi dorea ca domnul Sampson să-i creeze un costum special.

— Vreau ceva, aşa, mai izbitor, zise ea. Nu vreau o vechitură, ştii. Îmi trebuie ceva cu totul altfel decât poartă lumea.

Domnul Sampson, cu un aer binevoitor şi familiar, îi spuse că e sigur că-i va găsi tocmai ceea ce doreşte. Îi arătă nişte schiţe.

— Ştiu că aici n-avem nimic care să corespundă, dar aş vrea să vă arăt ceea ce mi s-ar părea potrivit să vă propun.

— A, nu, nu, în niciun caz nu o chestie dintr-astea, zise ea ştergându-le cu privirea şi manifestându-şi iritarea. Eu vreau ceva care pur şi simplu să rupă gura spectatorilor şi să-i facă să le sară smalţul.

— A, da, înţeleg perfect, domnişoară Antonia, zise şeful de raion cu un zâmbet amabil, dar ochii lui căpătară o privire îndobitocită, lipsită total de expresie.

— Mă tem că până la urmă o să trebuiască să mă reped până la Paris ca să fac rost de costumul ăsta.

— Vai, domnişoară Antonia, dar eu cred că noi vom reuşi să vă satisfacem. Ceea ce aţi putea obţine la Paris, găsiţi foarte bine şi aici.

Când actriţa ieşi maiestuos din raion, domnul Sampson, puţin îngrijorat, discută chestiunea cu doamna Hodges.

— E dată dracului, zău aşa, zise doamna Hodges.

— *Alice, unde eşti?*[254] zise ţâfnos şeful de raion, socotind că a dat-o gata.

Ideile lui despre costumele de music-hall se limitau la fustiţe scurte, un volan mare de dantelă şi paiete strălucitoare; dar domnişoara Antonia îşi spusese părerea în această privinţă în termeni foarte clari.

— Phii, să mori, nu alta! zisese ea.

Iar imprecaţia fusese rostită pe un asemenea ton, încât indica o antipatie inveterată împotriva oricărui lucru de o asemenea banalitate, chiar dacă n-ar mai fi adăugat că paietele îi întorc pur şi simplu maţele pe dos. Domnul Sampson „scoase” vreo două idei, însă doamna Hodges îi zise de la obraz că nu crede că fac două parale. Ea îi făcu propunerea lui Philip:

— Phil, tu nu ştii să desenezi? De ce nu-ţi încerci mâna să vezi ce-ai putea izbuti?

Philip îşi cumpără cea mai ieftină cutie de acuarele şi seara – în timp ce Bell, flăcăul acela zgomotos de şaisprezece ani fluiera cele trei note ale lui fiind foarte absorbit de colecţia de timbre – făcu vreo două schiţe. Îşi aminti câte

---

[254] Titlul unui cântec de Alfred Bunn (1796–1860).

ceva despre costumele pe care le văzuse la Paris şi adapta unul dintre ele, obţinând efectul maxim dintr-o combinaţie de culori violente, neobişnuite. Îl amuză rezultatul la care ajunsese şi a doua zi dimineaţă i-l arătă doamnei Hodges. Femeia rămase puţin surprinsă, dar îi prezentă imediat desenele şefului de raion.

— E cam fistichiu, zise acesta, în privinţa asta nu încape nicio îndoială.

Modelul îi luase piuitul, dar, în acelaşi timp, ochiul lui de expert văzu că acesta corespunde perfect pretenţiilor. Ca să nu se dea bătut, începu să facă diverse propuneri pentru modificarea lui, dar doamna Hodges, mult mai înţeleaptă, îl sfătui să-i arate domnişoarei Antonia modelul exact aşa cum era.

— Pun gâtul că o să-i placă.

— La ea e vorba de gât şi de încă ceva, zise domnul Sampson uitându-se la decolteu. Dom’le, da’ băiatul ăsta ştie să deseneze, ce zici? Şi când te gândeşti că n-a suflat o vorbă atâta vreme.

După ce o anunţară pe domnişoara Antonia, şeful de raion puse desenul pe masă în aşa fel încât să-i atragă atenţia actriţei în clipa în care ar intra în biroul lui.

Domnişoara Antonia se năpusti ca un vultur la desen.

— Ce e asta? întrebă ea. De ce nu vreţi să-mi faceţi rochia asta?

— E o idee care tocmai ne-a venit şi voiam să v-o propunem, zise domnul Sampson, aşa într-o doară. Vă place?

— Dacă-mi place? zise ea. Dă-mi o litră şi toarnă-mi şi o picătură de gin în ea.

— Ei, vedeţi că nu mai trebuie să vă duceţi la Paris? E suficient să spuneţi ce doriţi şi pe loc vi se îndeplineşte dorinţa.

Se apucară imediat de lucru şi Philip simţi un adevărat fior de satisfacţie când văzu costumul gata. Meritul îl împărţiră şeful de raion şi cu doamna Hodges; dar lui nu-i păsa, şi, când se duse împreună cu ei la „Tivoli” ca s-o vadă pe domnişoara Antonia purtându-l la premieră, Philip era în

culmea fericirii. Răspunzând la întrebările doamnei Hodges, el consimţi în cele din urmă să-i spună cum a învăţat să deseneze – deşi se temea ca nu cumva colegii să creadă că vrea să-şi dea aere, întrucât el avusese întotdeauna grijă să nu sufle o vorbă despre ocupaţiile lui din trecut şi ea transmise aceste informaţii domnului Sampson. Şeful nu-i zise nimic lui Philip în această privinţă, dar începu să-l trateze cu ceva mai multă consideraţie şi curând îl solicită să deseneze modele pentru două cliente din provincie. Modelele corespunseră. Atunci domnul Sampson începu să le vorbească clientelor despre un subaltern al lui „un tânăr isteţ, ştiţi, a studiat pictura la Paris”; şi, nu mult după aceea, Philip, cuibărit îndărătul unui paravan, stătea de dimineaţa până seara numai în cămaşă şi desena. Uneori era atât de ocupat, încât trebuia să prânzească abia la ora trei cu „întârziaţii”. Asta îi plăcea, pentru că erau mai puţini la masă şi, pe de altă parte, cu toţii erau prea obosiţi ca să mai vorbească; şi mâncarea era mai bună, întrucât consta din porţiile rămase de la masa şefilor de raioane. Avansarea lui Philip de la funcţia de supraveghetor la rangul de desenator de costume avu un mare efect asupra colegilor, îşi dădu seama că le-a stârnit invidia. Harris, vânzătorul cu capul turtit, prima persoană pe care o cunoscuse în magazin, şi care se ataşase de Philip, nu-şi putu ascunde amărăciunea.

— E, dom’le, unii oameni apucă norocul cu toate mâinile, zise el. Mâine-poimâine parcă te văd şef de raion şi o să trebuiască să-ţi zicem cu toţii „domnule Carey”.

Îi mai spuse lui Philip că ar trebui să ceară un spor de salariu, dat fiind că, în ciuda muncii mult mai dificile pe care o efectua acum, nu primea decât aceiaşi şase şilingi pe săptămână cu care fusese angajat. Dar a cere mărirea salariului era o chestiune cam delicată. Directorul trata asemenea cereri cu un aer sardonic:

— Chipurile zici că valorezi mai mult, ai? Şi cât crezi că ar trebui să fii plătit?

Vânzătorul, cu sufletul la gură, sugera că după părerea lui ar trebui să i se dea încă doi şilingi pe săptămână.

— Mă rog, dacă tu crezi că-i meriţi, o să-i capeţi.

Apoi făcea o pauză şi uneori, cu o licărire de oţel în ochi, adăuga:

— Şi o să capeţi şi preavizul.

În cazuri dintr-astea nu mai avea niciun rost să-ţi retragi cererea, trebuia să părăseşti serviciul. Ideea directorului era că vânzătorii nemulţumiţi nu muncesc cum trebuie şi, dacă nu meritau un spor de salariu, atunci era mai bine să-i concedieze imediat. Rezultatul era că ei nu cereau niciodată sporirea salariului decât dacă erau oricum gata să plece. Philip şovăi. Nu prea avea încredere în colegii de cameră care-i spuseseră că şeful de raion nu se poate dispensa de el. Erau băieţi de treabă, dar aveau un umor primitiv şi s-ar fi distrat pe rupte dacă l-ar fi convins pe Philip să ceară un salariu mai mare şi pe urmă directorul l-ar fi concediat. Nu putea să uite suferinţele umilitoare prin care trecuse când căuta de lucru; nu voia să se expună din nou la o asemenea situaţie şi ştia că are prea puţine şanse de a-şi găsi în altă parte un post de desenator: pretutindeni erau sute de oameni care ştiau să deseneze la fel de bine ca şi el. Însă avea mare nevoie de bani; i se uzaseră hainele şi covoarele groase îi mâncau pur şi simplu ciorapii şi ghetele; mai-mai că se convinsese singur să facă pasul hotărâtor când, într-o dimineaţă, părăsind sala de mese de la subsol, unde-şi luase micul dejun, trecu prin coridorul care ducea la biroul directorului şi văzu o mulţime de bărbaţi făcând coadă în urma unui anunţ inserat în ziar. Erau cam vreo sută şi acela dintre ei care avea să fie angajat urma să primească întreţinerea şi aceiaşi şase şilingi pe săptămână pe care-i încasa şi Philip. Îi văzu pe unii dintre ei privindu-l cu pizmă pentru că avea un serviciu. Îl trecură fiorii. Nu mai îndrăzni să rişte.

Capitolul CVIII

Trecu şi iarna. Din când în când, Philip se ducea pe la spital, strecurându-se înăuntru la ore târzii, când avea prea puţine şanse de a se întâlni cu vreun cunoscut, şi se uita să vadă dacă n-a primit ceva scrisori. De Paşte găsi o scrisoare de la unchiul lui. Evenimentul îl surprinse, întrucât preotul din Blackstable nu-i scrisese în tot cursul vieţii decât de vreo cinci-şase ori şi întotdeauna numai pentru treburi.

„Dragă Philip,

Dacă te gândeşti cumva să-ţi iei în curând o vacanţă şi ai vrea să vii aici voi fi încântat să te văd. Astă-iarnă am suferit rău din pricina bronşitei şi doctorul Wigram nici nu se mai aştepta să scap cu viaţă. Dar am o constituţie foarte robustă şi, mulţumită Domnului, m-am vindecat ca prin minune.

Al tău unchi iubitor,
William Carey”

Scrisoarea îl enervă pe Philip. Din ce şi-o fi închipuit unchiul lui că trăieşte el? Nici măcar nu se deranja să întrebe. După cât îi păsa bătrânului, Philip ar fi putut să şi moară de foame. Dar, în drum spre casă, îl izbi deodată un gând; se opri la lumina unui felinar şi reciti scrisoarea; scrisul nu mai avea fermitatea aceea de om de afaceri caracteristică altădată pentru el; era lăbărţat şi şovăielnic; poate că boala îl zdruncinase mult mai rău decât voia el să mărturisească, şi preotul încerca în biletul acela cu aer oficial să-şi exprime dorul de a-şi vedea singura rudă pe care o mai avea pe lumea asta. Philip îi răspunse că poate veni în iulie să petreacă două săptămâni la Blackstable. Invitaţia pica tocmai bine fiindcă el nu ştia ce să facă cu scurtul lui concediu. Familia Athelny se ducea la cules de hamei în septembrie, dar tocmai atunci el nu putea lipsi de la magazin, întrucât în luna aceea se pregăteau modelele de toamnă. La magazinul „Lynn” regula era că toată lumea trebuie să-şi ia jumătate de lună de concediu indiferent dacă vrea sau nu; şi, pe-atunci, dacă n-avea unde să plece, vânzătorul putea să doarmă în camera lui, dar nu i se

dădea de mâncare. Mulţi dintre salariaţi n-aveau rude sau prieteni la o distanţă rezonabilă de Londra, şi pentru ei concediul era o perioadă destul de chinuită, în care trebuiau să se hrănească din salariul lor modest şi, deşi erau liberi toată ziua, n-aveau un ban de cheltuială. Philip nu mai ieşise din Londra de doi ani, de la vizita făcută împreună cu Mildred la Brighton, şi tânjea după aerul curat şi liniştea mării. Se gândi la ele cu o dorinţă pasionată în tot cursul lunilor mai şi iunie, aşa că ajunse să fie de-a dreptul nerăbdător când în sfârşit sosi vremea plecării.

În ultima seară înainte de concediu, când discută cu şeful de raion despre două-trei treburi pe care se vedea silit să le lase neterminate, domnul Sampson îl întrebă brusc:

— Ce salariu ai primit până acum?

— Şase şilingi.

— Eu cred că nu-i de ajuns. Am să am grijă să-ţi ridice leafa la doisprezece şilingi când te întorci din concediu.

— Vă mulţumesc foarte mult, zâmbi Philip. Se cam simte nevoia unor haine noi.

— Dacă îţi vezi de treabă şi nu umbli creanga cu fetele, aşa cum fac unii, am să am grijă de tine, Carey. Bagă bine de seamă, că mai ai multe de învăţat, dar, în orice caz, promiţi, asta trebuie s-o spun, promiţi mult, şi o să am grijă să ţi se dea o liră pe săptămână de îndată ce o vei merita.

Philip se întrebă cât timp o să trebuiască să mai aştepte pentru asta. Doi ani?

Schimbarea pe care o constată la unchiul lui îl uimi. Când îl văzuse ultima dată era un bărbat voinic care se ţinea drept şi faţa lui rotundă şi cărnoasă era întotdeauna bine bărbierită. Dar acum parcă se prăbuşise într-un mod ciudat, şi avea pielea galbenă; era încovoiat şi bătrân şi făcuse pungi sub ochi. În timpul bolii, lăsase să-i crească barba. Abia umbla.

— Astăzi nu sunt chiar în formă, îi zise el când Philip, îndată după sosire, şedea cu el în sufragerie. Mă supără căldura.

În timp ce se interesa de treburile parohiei, Philip îl privea şi se întreba în sinea lui cât o să mai reziste

bătrânul. Probabil că o vară fierbinte o să-l dea gata; remarcă ce subţiri îi sunt mâinile; observă că tremurau. Toate astea însemnau foarte mult pentru Philip. Dacă bătrânul murea în vara aceea, el se putea întoarce la clinică la începutul trimestrului de toamnă; inima începu să-i bată cu putere la gândul că n-ar mai trebui să revină la „Lynn”. La cină, preotul şezu cocârjat pe scaun, şi menajera care-l îngrijea de la moartea soţiei lui zise:

— Să taie domnul Philip friptura, sfinţia voastră?

Bătrânul, care tocmai se pregătea să tranşeze el carnea din dorinţa de a nu-şi mărturisi slăbiciunea, se bucură de cea dintâi propunere de a renunţa la această încercare.

— Văd că ai poftă de mâncare, zise Philip.

— O, da, întotdeauna mănânc bine. Dar sunt mai firav decât eram la ultima ta vizită. Îmi pare bine că am mai slăbit, pentru că nu-mi place să fiu atât de gras. Doctorul Wigram zice că e bine că am mai dat jos vreo câteva kilograme.

La sfârşitul mesei, menajera îi aduse nişte doctorii.

— Arată-i domnului Philip reţeta, zise preotul. Şi el e doctor. Aş vrea să vadă şi el dacă e ceea ce-mi trebuie. I-am spus doctorului Wigram că acum, când te pregăteşti să-ţi iei doctoratul, ar trebui să-mi facă o reducere la onorariu. E îngrozitor ce note mari de plată a trebuit să achit. Două luni a venit în fiecare zi să mă vadă, şi el îţi ia cinci şilingi pe vizită; o groază de bani, nu? Şi acum mai vine de două ori pe săptămână. Am să-i spun că nu mai e nevoie să vină. Am să trimit după el numai când o să am nevoie.

Se uită plin de curiozitate la Philip în timp ce acesta citea reţeta. I se prescriseseră soporifice. Erau două reţete şi una era pentru o doctorie despre care preotul îi spuse că trebuia s-o ia numai dacă nevrita îi dă dureri insuportabile.

— Am foarte multă grijă, adăugă el, pentru că nu vreau să devin opioman.

Nici nu pomeni măcar de problemele nepotului. Philip îşi închipui că o face din precauţie, ca nu cumva să-i ceară el bani, şi că tocmai de aceea vorbeşte mereu de dificultăţile lui financiare. Îi spunea că a cheltuit atâta cu doctorul şi

încă alţi bani cu farmacistul, că în timpul bolii a trebuit să facă focul în fiecare zi în dormitor şi că acuma, ca să se ducă duminica la biserică, are nevoie de trăsură, nu numai dimineaţa, dar şi seara. Supărat, Philip ar fi avut chef să-i spună că nu trebuie să se teamă pentru că n-o să-i ceară bani cu împrumut, dar îşi ţinu gura. I se părea că pe bătrân îl părăsiseră absolut toate facultăţile, în afară de două: plăcerea de a mânca şi pofta nestăpânită de bani. Era o bătrâneţe hidoasă.

După-amiază veni doctorul Wigram şi, după vizită, Philip îl însoţi până la portiţa grădinii.

— Cum îl găsiţi? întrebă Philip.

Doctorul Wigram avea întotdeauna grijă mai degrabă să nu facă vreo greşeală decât să facă ceva bun şi de aceea nu risca niciodată să-şi exprime o părere precisă, în afară de cazul când n-avea încotro. De treizeci şi cinci de ani îngrijea pacienţii din Blackstable. Avea reputaţia că e un om pe care te poţi bizui, şi mulţi dintre clienţii lui socoteau că e mult mai bine să ai un doctor pe care te poţi bizui decât un doctor iscusit. În ultima vreme, aveau şi un alt medic la Blackstable – se stabilise acolo de zece ani, dar încă mai era considerat un intrus – şi se spunea despre el că e foarte priceput; dar nu prea avea clientelă în lumea bună pentru că nimeni nu ştia de fapt mare lucru despre el.

— A, nu e mai rău decât te-ai putea aştepta, zise doctorul Wigram ca răspuns la întrebarea lui Philip.

— Dar suferă de ceva grav?

— Mda, Philip, unchiul tău nu mai e chiar aşa de tânăr, zise doctorul cu un zâmbet prudent, care lăsa să se înţeleagă că, la urma urmei, preotul din Blackstable nu e nici prea bătrân.

— El are impresia că e bolnav de inimă.

— Nu sunt prea mulţumit de felul cum îi funcţionează inima, zise doctorul hazardându-se; cred că trebuie să fie prudent, chiar foarte prudent.

Lui Philip îi stătea pe buze întrebarea: cât mai poate să trăiască? Dar se temu că o asemenea întrebare putea să şocheze. În asemenea chestiuni, decenţa şi convenienţele

sociale cereau o perifrază; dar, tocmai când punea o cu totul altă întrebare, îi trecu prin minte că doctorul trebuie să fie deprins cu nerăbdarea rudelor unui bolnav. Probabil că el le citeşte uşor gândurile adevărate, ascunse îndărătul unor vorbe de compătimire. Zâmbind uşor de propria lui făţărnicie, lăsă ochii în jos.

— Sper că viaţa lui nu e ameninţată de un pericol iminent?

Ăsta era genul de întrebări pe care doctorul nu le putea suferi. Dacă spuneai că bolnavul nu mai are nicio lună de trăit, familia se pregătea pentru o tragedie şi, pe urmă, dacă bolnavul continua să trăiască, rudele treceau pe la medicul curant, manifestându-şi resentimentul faţă de el pentru că se chinuiseră înainte de vreme. Pe de altă parte, dacă le spuneai că bolnavul poate foarte bine să mai trăiască un an şi când colo el murea peste o săptămână, familia zicea că nu-ţi cunoşti meseria. Rudele se gândeau la toată afecţiunea cu care l-ar fi înconjurat pe defunct, dacă ar fi ştiut că i se apropie sfârşitul. Doctorul Wigram făcu un gest de parcă s-ar fi spălat pe mâini.

— Nu cred că e un risc foarte mare, atâta vreme cât... cât rămâne în starea de acum, se încumetă el să spună în cele din urmă. Dar, pe de altă parte, nu trebuie să uităm că nu mai e chiar aşa de tânăr şi că, mă rog, maşinăria a început să se uzeze. Dacă trece cu bine de caniculă, nu văd de ce n-ar trăi foarte liniştit până în iarnă. Şi, pe urmă, dacă iarna nu-i dă prea mult de furcă, atunci nu văd de ce i s-ar întâmpla ceva rău.

Philip se întoarse în sufragerie, unde şedea unchiul lui. Tichia de pe cap şi şalul croşetat pus peste umeri îi dădeau o înfăţişare grotescă. Stătuse cu ochii ţintă la uşă şi, în clipa când intră nepotul, se uită la faţa lui. Philip îşi dădu seama că unchiul lui i-a aşteptat cu nerăbdare întoarcerea.

— Ei, ce ţi-a spus despre mine?

Philip înţelese deodată că bătrânului îi e teamă de moarte. Asta îl făcu pe Philip să se ruşineze, aşa că, fără voia lui, privi într-o parte. Întotdeauna îl jena slăbiciunea oamenilor.

— Zice că te găseşte mult mai bine, răspunse Philip.

În ochii unchiului se ivi o strălucire de încântare.

— Am o cherestea foarte solidă, zise el. Şi ce ţi-a mai spus? reluă el bănuitor.

Philip zâmbi.

— A zis că dacă eşti prudent n-ai niciun motiv să nu trăieşti şi o sută de ani.

— Ei, nu ştiu dacă pot să sper una ca asta, dar nu văd de ce n-aş ajunge până la optzeci de ani. Maică-mea a trăit optzeci şi patru de ani.

Lângă scaunul domnului Carey era o măsuţă pe care se afla o Biblie şi o ediţie masivă a *Cărţii de rugăciuni* din care ani şi ani de-a rândul le citise cu glas tare celor din casă. Întinse mâna tremurătoare şi luă de pe măsuţă Biblia.

— Patriarhii de pe vremuri au trăit până la o vârstă destul de înaintată, nu-i aşa? zise el cu un hohot scurt şi caraghios în care Philip citi un fel de rugăminte sfioasă.

Bătrânul se agăţa de viaţă. Şi totuşi, el credea cu convingere în tot ceea ce-l învăţa religia lui. Nu punea câtuşi de puţin la îndoială nemurirea sufletului şi simţea că s-a purtat destul de bine în viaţă, după puterile lui, pentru a-şi câştiga dreptul de a se duce în rai. În decursul îndelungii lui cariere, câtor muribunzi nu le adusese mângâierea religiei!? Poate că era precum doctorul care nu putea să profite în niciun fel de propriile lui reţete. Philip era nedumerit şi uimit de această dorinţă nestăpânită de a se crampona de cele pământeşti. Se întreba ce oroare necunoscută o fi fost ascunsă în străfundurile minţii bătrânului. Ar fi vrut să-i sondeze sufletul ca să poată vedea în toată goliciunea ei spaima înfiorătoare de necunoscut, pe care o bănuia că se află acolo.

Cele două săptămâni trecură repede şi Philip se întoarse la Londra. Arşiţa lunii august o suferi îndărătul paravanului său din raionul de taioare, stând fără haină şi desenând mereu. Vânzătoarele plecau cu schimbul în concediu. De obicei, Philip se ducea seara în Hyde Park şi asculta fanfara. Munca aceasta, pe măsură ce se deprindea cu ea, îl obosea mai puţin, iar mintea lui, revenindu-şi după o stagnare atât

de îndelungată, era în căutarea unor activităţi noi. Toate dorinţele lui se concentrau acum asupra morţii unchiului. Visa mereu acelaşi vis: într-o bună zi, dis-de-dimineaţă, i se înmâna o telegramă care anunţa decesul subit al preotului, şi atunci libertatea era la îndemâna lui, Când se trezea şi constata că n-a fost decât un vis, îl cuprindea o furie întunecată. Acum că evenimentul părea iminent, îşi făcea planuri complicate pentru viitor. Alcătuindu-le, trecea repede peste anul pe care trebuia să-l mai petreacă înainte de a-şi putea lua diploma şi stăruia îndelung asupra călătoriei în Spania, în care-şi pusese toate speranţele. Citea cărţi despre această ţară, împrumutate de la biblioteca publică, şi ajunsese deja să ştie exact din fotografii cum arată fiecare oraş. Parcă se şi vedea zăbovind pe podul de pe râul Guadalquivir din oraşul Cordoba; rătăcea pe străzile întortocheate din Toledo şi stătea în biserici unde îi smulgea lui El Greco taina pe care simţea el că i-o ascunde pictorul acela misterios. Athelny îi ţinea isonul în această dispoziţie şi duminica după-amiază alcătuiau itinerarii amănunţite, în aşa fel încât Philip să nu scape niciun lucru de seamă. Pentru a-şi înşela nerăbdarea, Philip începu să înveţe singur spaniola şi, în odaia de zi din Harrington Street, petrecea câte un ceas în fiecare seară în singurătate, făcând exerciţii de spaniolă şi încercând să descifreze, cu ajutorul unei traduceri englezeşti pe care o ţinea alături, exprimarea maiestuoasă a lui Cervantes în *Don Quijote*. Athelny îi dădea câte o lecţie pe săptămână şi Philip învăţă câteva propoziţii care să-l ajute în călătorie. Doamna Athelny îi lua în râs.

— Voi doi, cu spaniola voastră! zicea ca. De ce nu faceţi ceva mai de Doamne-ajută?

Dar Sally, care crescuse, şi la Crăciun urma să-şi coafeze părul pentru prima dată, stătea uneori în preajma lor şi asculta cu aerul ei plin de gravitate cum taică-său şi cu Philip fac conversaţie într-o limbă pe care ea n-o înţelegea. Pe taică-său îl considera omul cel mai extraordinar care a existat vreodată pe lume, iar opinia despre Philip şi-o exprima numai prin prisma laudelor tatălui ei.

— Tata are o părere grozav de bună despre unchiul Philip, le spunea ea fraţilor şi surorilor.

Thorpe, băiatul cel mai mare, împlinise acum vârsta ca să se angajeze pe vasul „Arethusa”, iar Athelny îşi încânta familia cu descrieri splendide ale apariţiei pe care şi-o va face flăcăul când se va întoarce în concediu îmbrăcat în uniformă. Sally urma să intre ucenică la o croitoreasă când va împlini şaptesprezece ani. Athelny vorbea în obişnuitul său stil retoric despre păsărelele, destul de mari acum ca să poată zbura, care-şi părăseau cuibul părintesc şi, cu lacrimile în ochi, le spunea că, dacă vor dori vreodată să se întoarcă în el, cuibul va fi întotdeauna acolo. O să aibă întotdeauna la dispoziţie un pat improvizat şi o hrană bună, şi niciodată nu vor găsi inima unui tată închisă în faţa necazurilor copiilor lui.

— Dar ştiu că îndrugi la verzi şi uscate, Athelny, îi zicea nevastă-sa. Nu prea văd eu ce necazuri ar putea să aibă atâta vreme cât sunt cuminţi. Cât eşti cinstit şi nu te sfieşti să munceşti ai să ai întotdeauna o slujbă, aşa gândesc eu, şi pot să vă spun că n-o să-mi pară deloc rău când o să-l văd şi pe ultimul dintre ei câştigându-şi singur pâinea.

Naşterea atâtor copii, truda de fiecare zi şi grijile neîncetate începuseră să-şi spună cuvântul asupra doamnei Athelny; uneori seara o dureau atât de tare şalele, încât trebuia să se aşeze şi să se odihnească. Idealul ei de fericire era să aibă o femeie care să facă treburile mai grele, ca ea să nu mai aibă nevoie să se scoale înainte de ora şapte. Athelny făcea un gest unduitor cu frumoasa lui mână albă.

— Ah, draga mea Betty, noi merităm foarte mult de la stat, tu şi cu mine. Am crescut nouă copii sănătoşi şi băieţii or să-l slujească pe rege; fetele or să gătească şi or să coasă şi or să crească şi ele la rândul lor copii sănătoşi.

Se întoarse către Sally şi, ca s-o consoleze pentru această alternativă mult mai meschină, folosită pentru a marca contrastul, adăugă pe un ton grandilocvent:

— „Şi cei ce doar stau şi aşteaptă tot cu credinţă

slujesc”[255].

În ultima vreme, Athelny mai indusese şi socialismul printre celelalte teorii contradictorii în care credea cu pasiune, aşa că acum declară:

— Dacă am trăi într-un stat socialist, tu şi cu mine, Betty, am căpăta o pensie grasă.

— Ah, nu-mi mai vorbi mie despre socialiştii tăi care-mi fac atâţia nervi, strigă ea. Deviza mea este „lasă-mă în pace”; nu vreau să se amestece nimeni în viaţa mea; am să mă lupt singură cu greutăţile, cum am să pot, şi cui nu-i place, treaba lui.

— Ţi se pare că viaţa înseamnă numai greutăţi? zise Athelny. Nu-i adevărat! Am avut şi noi zile mai bune şi mai rele, şi ne-am luptat şi am fost întotdeauna săraci, dar viaţa a meritat, zău, a meritat s-o trăieşti şi de o sută de ori, aşa zic eu de fiecare dată când mă uit în jur la copiii mei.

— Mult mai îndrugi la verzi şi uscate, Athelny, zise ea privindu-l nu cu mânie, ci cu un calm dispreţuitor. Tu de pe urma copiilor ai avut numai bucuriile, dar eu a trebuit să-i port în pântece şi să am grijă de ei. Eu nu zic că nu ţin la ei, acum că-i avem, dar, dacă ar fi să-mi iau viaţa de la capăt, mai bine aş rămâne fată bătrână. Păi, dacă rămâneam singură aş fi putut între timp să am şi eu o prăvălioară şi vreo patru-cinci sute de lire la bancă şi o femeie care să-mi facă treburile mai grele. O, n-aş mai începe viaţa pe care am dus-o, pentru nimic în lume.

Philip se gândi la nenumăratele milioane de oameni pentru care viaţa nu e altceva decât o trudă nesfârşită – nici frumoasa, nici urâtă – dar care trebuie acceptată cu aceeaşi atitudine cu care primeşti schimbarea anotimpurilor, îl cuprindea furia pentru că totul părea atât de inutil. Nu se putea împăca deloc cu credinţa că viaţa n-are niciun sens, dar, pe de altă parte, tot ce vedea, toate gândurile lui îi sporeau convingerea. Şi, deşi îl cuprindea furia, era o furie triumfătoare. Viaţa nu era chiar atât de îngrozitoare, dacă era lipsită de sens, şi el o înfrunta cu un ciudat sentiment al puterii.

---

[255] Citat din sonetul scris de John Milton (1608–1674) când a orbit.

Capitolul CIX

Toamna trecu şi veni iarna. Philip îşi lăsase adresa doamnei Foster, menajera unchiului său, ca ea să poată intra în legătură cu el, dar asta nu-l împiedica să treacă o dată pe săptămână pe la spital să vadă dacă nu cumva a venit vreo scrisoare. Într-o seară, găsi un plic cu numele lui scris cu o caligrafie pe care sperase să n-o mai vadă în viaţa lui. Îi trezi un sentiment ciudat. Vreme îndelungată nu se putu hotărî să pună mâna pe scrisoare. Îi aducea cu sine o puzderie de amintiri odioase. În cele din urmă însă, furios pe sine însuşi, desfăcu febril plicul.

„William Street, nr. 7
Piaţa Fitzroy

Dragă Phil,

Aş dori să te văd pentru câteva minute cât mai curând cu putinţă. Am nişte necazuri cumplite şi nu ştiu ce să mă fac. Nu e vorba de bani.

Cu drag,
Mildred”

Rupse scrisoarea făcând-o bucăţele-bucăţele şi, ieşind în stradă, le împrăştie în întuneric.

— S-o ia dracul! mormăi el.

Îl năpădi un val de dezgust la gândul de a o revedea. Nu-i păsa dacă are necazuri; orice i s-o fi întâmplat, aşa-i trebuia! Şi-o făcuse cu mâna ei, şi Philip se gândea la ea cu ură, şi tocmai dragostea pe care i-o purtase altădată era sursa dezgustului de acum. Amintirile îi făceau pur şi simplu greaţă şi, în timp ce trecea podul peste Tamisa, se trase deodată într-o parte de parcă gândul la ea l-ar fi făcut să se

dea instinctiv înapoi. Se culcă, dar nu putu adormi; se întrebă ce i s-o fi întâmplat lui Mildred şi nu-şi putu scoate din minte teama că e bolnavă şi flămândă; dacă n-ar fi fost în culmea disperării nu i-ar fi scris lui. Se înfurie pe el însuşi pentru slăbiciunea de care dădea dovadă, dar ştia că n-o să-şi găsească liniştea dacă n-o s-o vadă. A doua zi dimineaţă îi scrise o carte poştală şi, în drum spre magazin, o puse la cutie. O redactă în termeni cât mai rigizi cu putinţă, zicând pur şi simplu că-i pare rău că are necazuri şi că o să treacă pe la adresa indicată de ea în seara respectivă la ora şapte.

Era o casă sărăcăcioasă cu camere de închiriat, situată pe o stradă murdară; în momentul în care, îngreţoşat la gândul că o s-o revadă, întrebă dacă e acasă, îi cuprinse speranţa nebună că poate Mildred a plecat. Era genul de locuinţă din care oamenii se mută foarte des. Nu se gândise să cerceteze ştampila poştei de pe scrisoarea ei şi nu ştia câte zile a zăcut în rastel. Femeia care îi deschise uşa nu răspunse la întrebarea lui, îl conduse fără să scoată o vorbă pe coridor şi bătu la o uşă din fund.

— Doamnă Miller, vă caută un domn, strigă ea.

Uşa se întredeschise şi Mildred se uită afară bănuitoare.

— A, tu erai, zise ea. Intră.

Philip intră şi Mildred închise uşa. Era un dormitor foarte mic, la fel de neîngrijit ca toate camerele în care stătuse ea până atunci; pe podea zăceau o pereche de pantofi murdari şi aruncaţi departe unul de altul; pe scrin era o pălărie şi alături de ea nişte bucle false; pe masă era trântită o bluză. Philip căută din ochi un loc unde şi-ar fi putut lăsa pălăria. Cârligele din dosul uşii erau încărcate de fuste, şi noroiul de pe tivul lor îi atrase atenţia.

— De ce nu iei loc? îl întrebă ea.

Apoi râse stânjenită:

— Bănuiesc că ai fost surprins să primeşti din nou veşti de la mine.

— Eşti teribil de răguşită, îi răspunse el. Te doare gâtul?

— Da, de multă vreme.

Philip nu zise nimic. O aştepta să-i explice de ce a ţinut

să-l vadă. Înfăţişarea camerei îi arăta destul de limpede că Mildred s-a întors la viaţa din care o smulsese el. Se întrebă ce s-o fi întâmplat cu copilul; pe cămin era o fotografie a fetiţei, dar nimic din cameră nu indica faptul că stătea sau venea pe acolo. Mildred îşi ţinea batista în mână. O făcu ghem şi şi-o trecu dintr-o mână într-alta. Philip îşi dădu seama că Mildred e foarte agitată. Ochii îi erau aţintiţi asupra focului din cămin, aşa că Philip se putea uita la ea fără să-i întâlnească privirile. Slăbise mult de când îl părăsise; pielea ei, galbenă şi uscată, se întinsese şi mai tare pe pomeţii obrajilor. Îşi vopsise părul, care era acum de culoarea inului; asta îi schimba mult înfăţişarea, făcând-o să pară încă şi mai vulgară.

— Te rog să mă crezi că a fost o mare uşurare pentru mine să primesc scrisoarea ta, zise ea în cele din urmă. Ziceam că poate nici nu mai eşti cumva la spital.

Philip nu răspunse.

— Bănuiesc că între timp ai terminat, nu?

— Nu.

— Cum aşa?

— Nu mai sunt la clinică. A trebuit să renunţ acum un an şi jumătate.

— Tare mai eşti schimbător. Văd că nu poţi să stai locului mai multă vreme şi nici să te ţii de un singur lucru.

Philip păstră iarăşi tăcerea o vreme şi, când vorbi din nou, glasul lui suna glacial.

— Am pierdut puţinii bani pe care-i mai aveam într-un nefericit joc de bursă şi n-am mai avut cu ce să continui studiile. A trebuit să-mi câştig existenţa cum am putut.

— Dar atunci ce faci?

— Lucrez într-un magazin.

— O!

Mildred îi aruncă o privire repezită, dar apoi îşi întoarse iar ochii într-altă parte. Lui Philip i se păru că o vede roşind. Mildred îşi ştergea mereu palmele cu batista, abia stăpânindu-şi agitaţia.

— Dar sper că te mai pricepi la doctoriceală, nu?

Felul în care rosti ea vorbele astea era deosebit de

ciudat.

— Într-o oarecare măsură.

— Pentru că despre asta am vrut să-ţi vorbesc.

Glasul ei scăzu într-o şoaptă răguşită.

— Nu ştiu ce s-a întâmplat cu mine.

— De ce nu te internezi la un spital?

— Nu-mi place să fac aşa ceva, ca toţi ştiudenţii să se zgâiască la mine, şi tare mă tem că nici nu m-ar ţine acolo.

— Dar ce te supără? întrebă Philip cu răceală, folosind propoziţia stereotipă cu care se adresa pe vremuri la policlinică.

— Păi, mi-a ieşit o spuzeală de care n-am mai putut scăpa.

Groaza strânse inima lui Philip într-un cleşte. Fruntea i se broboni de sudoare.

— Îmi dai voie să mă uit în gâtul tău?

O duse la fereastră şi o examină în măsura posibilului. Deodată îi atraseră atenţia ochii ei. Citea în ei o teamă de moarte. Era o privelişte îngrozitoare. Mildred intrase în panică. Ar fi vrut să audă de la el cuvinte de îmbărbătare; îl privea rugătoare, neîndrăznind să cerşească vorbe de mângâiere, dar toţi nervii îi erau încordaţi în aşteptarea unei consolări; el însă nu-i putea oferi niciuna.

— Mă tem că eşti foarte, foarte bolnavă, îi zise el.

— De ce crezi că sufăr?

Când Philip îi spuse adevărul, Mildred se făcu palidă ca moartea şi până şi buzele i se îngălbeniră; începu să plângă, cu disperare, la început fără zgomot, iar apoi înecându-se în suspine.

— Îmi pare tare rău, zise Philip în cele din urmă. Dar trebuia să-ţi spun.

— Mai bine m-aş omorî şi aş termina cu toate.

Philip nu luă în seamă ameninţarea.

— Ai ceva bani? o întrebă el.

— Vreo şase sau şapte lire.

— Ştii, trebuie să renunţi la viaţa pe care o duci. Nu crezi că ai putea găsi o slujbă? Mă tem că eu nu te prea pot ajuta pentru că nu câştig decât doisprezece şilingi pe săptămână.

— Ce-aş mai putea face acum? strigă ea enervată.

— Dă-o dracului, trebuie neapărat să încerci să găseşti ceva!

Îi vorbi pe un ton plin de gravitate, arătându-i primejdia îngrozitoare în care se afla şi primejdia la care-i expune şi pe alţii. Mildred îl ascultă posacă. Încercă s-o consoleze. În cele din urmă, o înduplecă să-l asculte şi să promită că o să facă tot ce o sfătuieşte el. Îi scrise o reţetă spunându-i că o s-o lase la cea mai apropiată farmacie şi o convinse de necesitatea de a lua cât mai regulat doctoria. Se ridică şi dădu să plece, întinzându-i mâna.

— Nu fi aşa pierită, că durerea din gât şi răguşeala or să-ţi treacă.

Dar în clipa când îl văzu că pleacă, faţa i se schimonosi brusc. Îl apucă de haină.

— Ah, nu mă părăsi! strigă ea cu glasul răguşit. Mi-e tare frică! Nu mă lăsa singură. Te rog, Phil! Nu am pe nimeni altcineva, eşti singurul prieten pe care l-am avut vreodată.

Philip simţi că sufletul ei e cuprins de groază, o groază teribil de asemănătoare cu cea pe care o citise în ochii unchiului său când acesta simţise ameninţarea morţii. Philip se uită în podea. Femeia asta apăruse de două ori în viaţa lui şi-l nenorocise. Nu avea niciun drept asupra lui; şi totuşi, fără să ştie de ce, în adâncul inimii lui stăruia o durere ciudată; era tocmai sentimentul care, după ce primise scrisoarea, nu-l mai lăsase în pace până când nu dăduse curs apelului lui Mildred.

„Mă tem că n-o să-mi treacă niciodată de-a binelea”, îşi zise el.

Ceea ce-l uimea era faptul că simţea o ciudată scârbă fizică, o jenă pe care i-o provoca apropierea lui Mildred.

— Ce-ai vrea să fac? întrebă el.

— Hai să ieşim să luăm masa undeva. Plătesc eu.

Philip şovăi. I se părea că Mildred se strecoară iar în viaţa lui, tocmai când socotise că a dispărut de-a pururi din ea. Mildred îi arunca nişte priviri disperate, chinuite.

— A, ştiu că m-am purtat groaznic cu tine, dar nu mă lăsa singură acum. De răzbunat ai fost răzbunat. Dacă mă laşi

acuma singură, nu ştiu ce am să mă fac.
— Bine, n-am nimic împotrivă, zise el, dar o să trebuiască să facem economie, pentru că în ultima vreme nu mai am bani de azvârlit.
Mildred se aşeză şi-şi puse pantofii, apoi îşi schimbă fusta şi-şi puse o pălărie; porniră împreună şi merseră până găsiră un restaurant pe Tottenham Court Road. Philip pierduse deprinderea de a mânca la o asemenea oră, iar pe Mildred o durea atât de tare gâtul încât abia putea înghiţi. Mâncară puţină şuncă şi Philip bău un pahar cu bere. Stăteau unul în faţa celuilalt, aşa cum şezuseră de atâtea ori pe vremuri. Philip se întreba dacă ea mai ţine minte. N-aveau nimic să-şi spună şi între ei ar fi domnit tăcerea deplină, dacă Philip nu şi-ar fi dat osteneala să susţină o conversaţie. În lumina puternică din restaurantul acela înţesat de oglinzi vulgare care repetau imaginea într-un şir nesfârşit, Mildred arăta bătrână şi istovită. Philip era nerăbdător să afle veşti despre copil, dar n-avea curajul să-i pună întrebări. Într-un târziu, Mildred spuse:
— Ştii că fetiţa a murit vara trecută?
— O! exclamă Philip.
— Ai putea cel puţin să te arăţi întristat,
— Dar nu sunt, răspunse el. Sunt chiar bucuros.
Mildred ridică ochii spre el şi, înţelegând ce vrea el să spună, întoarse capul.
— Pe vremuri parcă erai mort după fetiţă, nu? Întotdeauna mi se părea cumva caraghios ce puteai tu să găseşti la copilul altui bărbat.
Când terminară de mâncat se duseră la farmacist să ia doctoria prescrisă de Philip şi, întorcându-se în camera sordidă a lui Mildred, Philip o sili să ia o doză. Apoi şezură împreună până când veni ora la care Philip trebuia să se întoarcă în Harrington Street. Era îngrozitor de plictisit.
Se duse s-o vadă în fiecare zi. Mildred lua doctoria recomandată de el şi se conforma îndrumărilor lui şi curând rezultatele deveniră atât de evidente, încât Mildred căpătă o imensă încredere în priceperea lui Philip. Pe măsură ce se însănătoşea, începea să se simtă şi mai puţin disperată.

începu să vorbească mai liber.

— De îndată ce-mi găsesc o slujbă o să fie totul în regulă, zicea ca. Acuma mi-am primit lecţia şi am de gând să trag învăţăminte de pe urma ei. De acuma înainte, mandea nu mai umblă brambura.

Ori de câte ori o vedea, Philip o întreba dacă şi-a găsit de lucru. Mildred îi spunea să nu se îngrijoreze pentru că de îndată ce o să aibă nevoie o să găsească ceva de făcut; doar nu avea un singur deget la o mână; era chiar mai bine să nu facă nimic vreo două-trei săptămâni. El nu putea nega acest lucru, dar, când trecură şi astea, începu să devină mai insistent. Mildred râse de el – acum fiind mult mai optimistă – şi zise că a îmbătrânit şi a devenit pisălog. Îi îndruga tot felul de poveşti despre patroanele de localuri de consum cu care a stat de vorbă, pentru că ideea ei era să-şi găsească o slujbă la vreun birt; îi repeta ce-au spus ele şi ce le-a răspuns ea. Nu se stabilise nimic definitiv, dar ea era sigură că va putea încheia târgul la începutul săptămânii viitoare; n-avea rost să se grăbească şi ar fi fost o greşeală să se angajeze la ceva nepotrivit.

— E absurd să vorbeşti aşa, îi zicea el enervat. Trebuie să primeşti orice găseşti. Eu nu te pot ajuta, şi banii tăi n-o să-ţi ajungă cât lumea.

— Ei, mă rog, încă n-am dat de fundul sacului şi mai pot risca.

Philip o privi cu asprime. Trecuseră trei săptămâni de la prima lui vizită şi, în momentul acela, ea nu avusese nici măcar şapte lire în cap. Începură să-l încerce unele bănuieli. Îşi aminti de unele vorbe ale ei. Puse lucrurile cap la cap. Se întrebă dacă Mildred a făcut într-adevăr vreo încercare de a-şi găsi o slujbă. Poate că de fapt îl minţise tot timpul. Era ciudat ca banii ei să fi ţinut atâta vreme.

— Ce chirie plăteşti aici?

— A, proprietăreasa e foarte drăguţă, cu totul altfel decât altele pe care le-am cunoscut; ea n-are nimic împotrivă să aştepte până când o să-mi dea mâna să-i plătesc.

Philip tăcu. Ceea ce bănuia el era atât de îngrozitor încât n-avea curajul s-o spună. N-avea rost s-o întrebe pe Mildred

fiindcă ea ar fi negat totul. Dacă voia să ştie adevărul trebuia să-l descopere singur. De obicei, o părăsea la ora opt seara şi de data asta se ridică în clipa în care bătu ceasul; dar, în loc să se întoarcă în strada Harrington, se postă la colţul pieţei Fitzroy ca să poată urmări cu privirea orice persoană care ar fi venit pe William Street. I se păru ca a aşteptat o veşnicie, şi tocmai era pe punctul de a pleca, socotind că presupunerile lui au fost greşite, când se deschise uşa casei cu numărul şapte şi o văzu pe Mildred ieşind. Philip se retrase în întuneric şi o privi cum vine spre el. Îşi pusese pălăria cu multe pene pe care Philip o văzuse în cameră şi purta o rochie pe care o recunoscu, prea ostentativă pentru mers pe stradă şi cu totul nepotrivită pentru anotimpul acela. O urmări din depărtare; când intră pe Tottenham Court Road, Mildred încetini paşii; la colţul străzii Oxford se opri, întoarse capul şi se îndreptă spre un music-hall. Philip se apropie de ea şi o atinse pe braţ. Constată că şi-a tăcut buzele şi şi-a vopsit obrajii.

— Unde te duci, Mildred?

Ea tresări la auzul glasului lui şi se îmbujoră la faţă aşa cum i se întâmpla întotdeauna când era prinsă cu minciuna. Apoi, în ochii ei reveniră fulgerele de mânie pe care Philip le cunoştea atât de bine, şi Mildred căută automat să se dezvinovăţească prin insulte. Şi totuşi, ea nu spuse cuvintele care îi stăteau pe vârful limbii.

— A, mă duceam doar să văd spectacolul. Îmi vine să urlu când rămân singură seară de seară.

Philip nici nu se prefăcu măcar că o crede.

— N-ai voie să faci una ca asta. Pentru numele lui Dumnezeu, ţi-am spus de o sută de ori cât de periculos e. Trebuie să încetezi imediat lucrul ăsta.

— Ah, ţine-ţi gura, strigă ea cu asprime. Din ce-ţi închipui că am să trăiesc?

Philip o apucă de braţ şi, fără să-şi dea seama ce face, încercă s-o tragă după el.

— Vino încoace, pentru numele lui Dumnezeu. Hai să te duci acasă. Nici nu-ţi dai seama ce faci. E o crimă.

— Ce-mi pasă mie? N-au decât să-şi ia şi ei riscul.

Bărbaţii n-au fost chiar aşa de buni cu mine ca să trebuiască să-mi bat eu capul pentru ei.

Îl împinse pe Philip în lături şi, îndreptându-se spre casier, întinse banii pentru bilet. Philip n-avea decât trei *penny* în buzunar. N-avea cum să se ţină după ea. Se răsuci pe călcâie şi porni încet spre Oxford Street.

„Nu mai pot face nimic”, îşi zise el.

Era sfârşitul. De atunci n-o mai văzu vreodată.

Capitolul CX

Întrucât în anul acela Crăciunul cădea într-o joi, magazinul urma să rămână închis patru zile. Philip îi scrise unchiului său întrebându-l dacă ar fi posibil pentru el să petreacă acest interval la casa parohială. Primi un răspuns de la doamna Foster care-l anunţa că domnul Carey e prea slăbit ca să-i scrie cu mâna lui, dar doreşte să-şi vadă nepotul şi s-ar bucura de vizita lui. Doamna Foster îl întâmpină pe Philip în prag şi, când dădu mâna cu el, îi spuse:

— O să-l găsiţi cam schimbat, domnule Philip, faţă de cum era când aţi fost ultima dată aici; dar v-aş ruga frumos, domnule Philip, dacă se poate, să vă prefaceţi că n-aţi observat nimic. Tremură grozav pentru viaţa dumnealui.

Philip încuviinţă din cap şi doamna For ster îl conduse în sufragerie.

— A venit domnul Philip.

Preotului din Blackstable nu-i mai rămânea mult de trăit. Nu puteai avea nicio îndoială în privinţa asta, dacă te uitai la obrajii lui supţi şi la trupul împuţinat. Şedea încovrigat în fotoliu, cu capul lăsat ciudat pe spate şi cu un şal peste umeri. De la o vreme, nu mai putea umbla fără ajutorul cârjelor şi mâinile îi tremurau aşa de tare încât de-abia se mai putea hrăni.

„N-o mai poate duce mult”, se gândi Philip privindu-l.

— Ce zici, cum arăt? întrebă preotul. Ţi se pare că m-am schimbat mult de la ultima ta vizită?

— Am impresia că pari mai zdravăn decât erai astă-vară.

— Atunci arătam prost din cauza căldurii. Asta mă necăjeşte totdeauna.

Povestea preotului despre ultimele luni din viaţa lui era alcătuită dintr-un şir de săptămâni pe care le petrecuse în dormitor şi dintr-un şir de săptămâni pe care le petrecuse în odăile de la parter. Avea un clopoţel la îndemână şi, în timp ce vorbeau, o sună pe doamna Foster care se instalase în camera alăturată pentru a-i veni în ajutor la nevoie. O întrebă în ce zi a lunii a părăsit pentru prima dată dormitorul.

— La şapte noiembrie, domnule.

Preotul se uită la Philip ca să vadă cum primeşte această informaţie.

— Dar şi acum mănânc destul de bine, nu-i aşa, doamnă Foster?

— Da, domnule, aveţi o poftă de mâncare foarte sănă-toasă.

— Dar parcă nu mă îngraş deloc.

Acum nu-l mai interesa absolut nimic altceva decât sănătatea lui. Era hotărât cu străşnicie să se ocupe de un singur lucru, şi anume să trăiască, pur şi simplu să trăiască indiferent de monotonia vieţii lui şi de durerile neostoite care nu-l lăsau să doarmă decât când se afla sub influenţa morfinei.

— E îngrozitor cât de mulţi bani a trebuit să cheltuiesc cu doctorul.

Sună iar clopoţelul.

— Doamnă Foster, arată-i domnului Philip nota de plată de la farmacie.

Fără să-şi piardă deloc răbdarea, doamna Foster o luă de pe poliţa căminului şi i-o înmână lui Philip.

— Asta-i numai pe o lună. Mă şi întrebam dacă, fiind şi tu de meserie, nu cumva ai putea să-mi procuri medi-camentele astea mai ieftin. M-am gândit să le cer direct de la depozit, dar atunci mă costă expedierea.

Deşi în aparenţă se interesa atât de puţin de Philip încât nici nu-şi bătea capul să afle ce face, ai fi zis că-i pare totuşi bine că-l are acolo. Îl întrebă cât timp poate să stea şi, când Philip îi spuse că trebuie să plece în câteva zile, îşi exprima dorinţa ca vizita lui să se fi prelungit. Îi descrise în amănunt toate simptomele pe care le avea şi-i repetă ce i-a spus doctorul despre starea lui. Se întrerupse ca să sune clopoţelul şi, când veni doamna Foster, îi zise:

— A, nu ştiam precis dacă eşti acolo. Am sunat numai ca să fiu sigur unde te afli.

După plecarea ei, îi explică lui Philip că se simte neliniştit ori de câte ori nu e sigur că doamna Foster e prin preajmă, ca să-l poată auzi; ea ştia exact ce trebuie să-i facă dacă i se întâmplă ceva. Văzând-o obosită, cu pleoapele grele de nesomn, Philip sugeră că poate o osteneşte prea mult.

— Aş, fleacuri, zise preotul. E ca un taur de voinică.

Când doamna Foster intră din nou ca să-i dea doctoria, preotul îi spuse:

— Domnul Philip zice că faci prea multă treabă, doamnă Foster. Dar dumitale îţi place să mă îngrijeşti, nu-i aşa?

— A, nu mă deranjează, domnule. Vreau să fiu de folos cât pot.

Curând doctoria îşi făcu efectul şi preotul adormi. Philip se duse în bucătărie şi o întrebă pe doamna Foster dacă poate face faţă la atâta treabă. Îşi dădea seama că de câteva luni n-a prea avut linişte.

— Mda, domnule Philip, ce pot să fac? răspunse ea. Bietul bătrân, nu poate să se descurce deloc fără mine şi, măcar că uneori îmi cam dă bătaie de cap, nu poţi să nu-l îndrăgeşti, nu-i aşa? Acum sunt aici de câţiva ani, aşa că nu ştiu ce-o să mă fac când i-o suna ceasul.

Philip văzu că femeia ţine cu adevărat la bătrân. Îl spăla şi-l îmbrăca, îi dădea de mâncare şi se scula de cinci-şase ori pe noapte, pentru că dormea într-o cameră vecină cu a lui şi, de câte ori se trezea, suna din clopoţel până o vedea intrând. S-ar fi putut să moară în orice clipă, dar tot atât de bine s-ar fi putut să trăiască luni de zile. Era minunat să vezi cum femeia asta îngrijeşte cu o tandreţe atât de

răbdătoare pe un străin şi era tragic şi înduioşător ca numai ea dintre toţi oamenii de pe lume să ţină la el.

Lui Philip i se păru că, pentru unchiul lui, religia pe care o propovăduise toată viaţa nu mai avea decât o importanţă pur formală: în fiecare duminică, diaconul venea şi-l împărtăşea, iar el citea adeseori Biblia; dar era limpede că perspectiva morţii îl umple de groază. Era convins că moartea e doar poarta vieţii veşnice, dar el nu voia să pătrundă în viaţa aceea. Chinuit neîncetat de dureri, ţintuit în fotoliu, fără a mai nutri speranţa de a ieşi vreodată în aer liber, aflându-se ea un copil în mâinile unei femei căreia îi plătea o leafa, se agăţa totuşi de lumea pe care o cunoştea.

În capul lui Philip se frământa o întrebare pe care n-o putea pune, pentru că ştia că unchiul lui n-o să-i dea decât un răspuns convenţional. Se întreba dacă, la sfârşitul sfârşitului, acum când maşinăria se rotea din ce în ce mai dureros, slujitorul bisericii mai crede încă în nemurire; poate că, în adâncul sufletului lui, fără să aibă voie să ia forma cuvintelor în cazul în care devenea apăsătoare, se afla convingerea că Dumnezeu nu există şi că, dincolo de viaţa pământească, nu mai e nimic.

În seara celei de a doua zile de Crăciun, Philip şedea în sufragerie împreună cu unchiul lui. Trebuia să plece a doua zi dis-de-dimineaţă, pentru a ajunge la magazin la ora nouă, şi deci, trebuia să-şi ia chiar în seara aceea rămas-bun de la preot. Parohul din Blackstable dormita, iar Philip, trântit pe canapea lângă fereastră, lăsă cartea să cadă pe genunchi şi privi fără ţintă prin cameră. Se întrebă câţi bani o să poată scoate din vânzarea mobilei. Se plimbase prin casă şi privise lucrurile pe care le ştia din copilărie; câteva dintre porţelanuri se puteau vinde pe un preţ onorabil şi Philip se întrebă dacă ar merita să le ducă la Londra; dar mobila era în stil victorian, din mahon masiv şi urât; scoase la licitaţie s-ar fi dus pe un preţ de nimic. Mai erau şi vreo trei sau patru mii de cărţi. Dar toată lumea ştia ce prost se vindeau cărţile în vremea aceea şi era puţin probabil să scoată mai mult de o sută de lire de pe urma lor. Philip nu ştia câţi bani o să-i lase unchiul lui şi poate pentru a suta

oară socotea care ar fi fost suma minimă care îi trebuia pentru a-şi termina studiile la spital, pentru a-şi lua diploma şi pentru a se întreţine în perioada pe care voia s-o mai petreacă la clinică. Se uită la bătrân şi văzu că are un somn agitat; faţa aceea smochinită nu mai avea nimic omenesc în ea; era ca faţa unui animal ciudat. Philip se gândi ce uşor ar fi fost să pună capăt acelei vieţi inutile. Se gândise la lucrul ăsta în fiecare seară când doamna Foster îi pregătea unchiului său doctoria care urma să-l facă să petreacă o noapte liniştită. Erau două sticle: una conţinea un medicament pe care îl lua cu regularitate, iar cealaltă un calmant pe bază de opiu pentru alinarea durerilor, în cazul că ar fi devenit insuportabile. I se turna o doză din această sticlă, care era după aceea lăsată pe noptieră lângă patul lui. De obicei o lua pe la trei sau patru dimineaţa. Ar fi fost foarte simplu să dubleze doza; unchiul ar fi murit peste noapte şi nimeni n-ar fi bănuit nimic, întrucât doctorul Wigram se aştepta ca el să moară tocmai în felul ăsta. Ar fi fost o moarte fără dureri. Philip strânse din pumni la gândul banilor de care avea atâta nevoie. Câteva luni în plus din viaţa aceea nenorocită n-ar fi contat câtuşi de puţin pentru un bătrân; în schimb, pentru el însemnau totul: ajungea la capătul răbdării şi, când se gândea să se întoarcă a doua zi dimineaţă la lucru, îl cuprindeau fiori de groază. Inima începu să-i bată mai tare din pricina gândului care-l obseda şi, cu toate că se străduia să şi-l alunge din minte, nu izbutea. Ar fi fost atât de uşor, teribil de uşor. N-avea nici cel mai mic sentiment pentru bătrân, nu-l iubise niciodată; fusese toată viaţa un om egoist, egoist mai ales faţă de soţia lui care-l adora, şi indiferent faţă de băiatul a cărui îngrijire îi fusese încredinţată. Nu era un om rău, ci un om stupid şi împietrit, ros de o senzualitate meschină. Ar fi fost uşor, teribil de uşor. Dar Philip nu îndrăznea s-o facă. Se temea de remuşcări; ce rost ar fi avut să intre în posesia banilor dacă şi-ar fi regretat toată viaţa fapta? Deşi îşi spusese de atâtea ori că regretele sunt nişte fleacuri, erau anumite lucruri care îi reveneau din când în când şi nu-l lăsau să trăiască liniştit. Nu voia să le aibă pe conştiinţă.

Unchiul lui deschise ochii; Philip se bucură pentru că aşa avea o înfăţişare ceva mai omenească. Era sincer îngrozit de ideea care-i venise, fiindcă, de fapt, în mintea lui, ticluia un omor, şi se întreba dacă şi alţi oameni au asemenea gânduri sau era el anormal şi decăzut din punct de vedere moral. Bănuia că atunci când ar fi venit momentul n-ar fi fost în stare s-o facă, dar gândul exista în mintea lui şi îl obseda; ceea ce-i reţinea mâna era frica. Unchiul lui îi adresă cuvântul:

— Cred că nu aştepţi să mor, nu, Philip?

Philip simţi că inima-i bate să-i spargă pieptul.

— Doamne fereşte!

— Bravo, băiete! Nu mi-ar fi plăcut să-ţi treacă aşa ceva prin cap. La moartea mea o să capeţi ceva bani, dar nu trebuie s-o aştepţi cu nerăbdare, pentru că atunci nu ţi-ar mai sluji la nimic.

Vorbea cu glas scăzut şi tonul lui avea o îngrijorare ciudată, care strecură un junghi în inima lui Philip. Se miră că o ciudată perspicacitate îl făcuse pe bătrân să presupună ce dorinţe stranii se agită în mintea lui.

— Trag nădejde c-o să mai trăieşti încă douăzeci de ani, zise el.

— Ei, mda, nu mă prea pot aştepta la una ca asta, dar, dacă mă îngrijesc bine, nu văd de ce n-aş mai rezista încă vreo trei-patru ani.

Rămase tăcut o vreme, iar Philip nu găsi nimic de spus. Apoi, ca şi cum ar fi meditat din nou asupra întregii probleme, bătrânul deschise iar vorba:

— Oricine are dreptul să trăiască atâta cât poate.

Philip încercă să-i abată atenţia către alte subiecte.

— Apropo, am vrut să te întreb dacă nu mai ştii nimic despre domnişoara Wilkinson?

— Ba da, am primit o scrisoare de la ea acum câtăva vreme. Ştii că s-a măritat?

— Ei, nu, zău?

— Da, s-a căsătorit cu un văduv. Cred că o duc destul de bine.

Capitolul CXI

A doua zi, Philip reluă lucrul la magazin, dar sfârşitul pe care-l aştepta să vină în câteva săptămâni nu se produse. Săptămânile se transformară în luni. Iarna trecu şi în parcuri copacii înmuguriră şi apoi înverziră. Philip căzu pradă unei oboseli cumplite. Timpul se scurgea, dar atât de încet şi de greoi, încât se gândi că i se iroseşte zadarnic tinereţea, pe care o va pierde de tot şi curând se va trezi că n-a realizat nimic. Munca lui părea acum şi mai searbădă, de când avea certitudinea că o va părăsi, începu să se priceapă bine la desenarea modelelor de taioare şi, cu toate că nu era prea inventiv, căpătă o oarecare rapiditate în adaptarea modelelor franţuzeşti pe piaţa englezească. Uneori era relativ mulţumit de desenele lui, dar întotdeauna la execuţie treaba se făcea de mântuială. Observă amuzat că îl irită totdeauna momentul când îşi vede ideile aduse la îndeplinire într-un mod necorespunzător. Trebuia să umble cu multă prudenţă. Ori de câte ori propunea ceva original, domnul Sampson respingea propunerea: cumpărătoarele lor nu voiau nimic *outré*[256]. Şi doar ei aveau o clientelă foarte onorabilă şi când te bucuri de o asemenea situaţie nu merită să-ţi iei prea mari libertăţi. De vreo două ori îi vorbi cu asprime lui Philip. Impresia domnului Sampson era că tânărul ăsta a cam început să-şi ia nasul la purtare, pentru că ideile lui Philip nu coincideau totdeauna cu ale lui.

— Ia ascultă, tinerelule, trebuie să bagi bine de seamă pentru că, altfel, într-o bună zi, o să te trezeşti aruncat în stradă.

Philip avea un chef grozav să-i tragă un pumn, dar se stăpâni. La urma urmei, situaţia nu mai putea în niciun caz să ţină prea mult şi atunci o să scape definitiv de toţi

---

[256] Exagerat (fr).

indivizii ăştia. Uneori, cu o deznădejde comică, striga că unchiul lui are o constituţie de fier. Doamne, ce robust era! Afecţiunile de care suferea ar fi ucis pe orice om în toată firea într-un an de zile. Într-un târziu, când, în sfârşit, veni vestea că preotul e pe moarte, Philip, care între timp fusese absorbit de alte gânduri, rămase surprins. Era în iulie şi peste două săptămâni urma să plece în concediu. Primi o scrisoare prin care doamna Foster îi spunea că doctorul nu-i mai dă domnului Carey multe zile de trăit, şi că, dacă Philip doreşte să-l mai vadă în viaţă, trebuie să vină imediat. Philip se duse la şeful de raion şi-i spuse că vrea să plece. Domnul Sampson era de fapt un om de treabă şi, când află care e situaţia, nu-i puse beţe-n roate. Philip îşi luă rămas-bun de la colegii din magazin; motivul plecării lui le fusese relatat în culori exagerate şi ei credeau că Philip a moştenit o avere. Doamna Hodges era cu lacrimile în ochi când îi strânse mâna.

— Mă tem că n-o să te mai vedem prea des, îi zise ea.

— Îmi pare bine că scap de aici, răspunse el.

Oricât de ciudat era, lui Philip îi părea sincer rău că-i părăseşte pe oamenii ăştia pe care crezuse că-i urăşte şi, când îşi luă bagajele din Harrington Street, nu simţi niciun fel de bucurie. Aşteptase cu atâta nerăbdare emoţiile pe care avea să le simtă în această împrejurare, încât acum nu mai simţi nimic: era la fel de nepăsător, de parcă ar fi plecat într-o vacanţă de câteva zile.

„Am o fire nenorocită”, îşi zise el. „Aştept cu atâta nerăbdare câte un lucru şi apoi, când se produce, întotdeauna sunt dezamăgit.”

Ajunse la Blackstable la începutul după-amiezii. Doamna Foster îl întâmpină în prag şi, după expresia de pe chipul ei, Philip îşi dădu seama că unchiul lui n-a murit încă.

— Azi e niţel mai bine, îi spuse ea. Are o constituţie minunată.

Îl conduse în dormitorul în care domnul Carey zăcea întins pe spate. Îl salută pe Philip cu un uşor zâmbet, în care se simţea o undă de satisfacţie faţă de viclenia cu care izbutise să se ferească încă o dată de lovitura duşmanului.

— Ieri credeam că s-a zis cu mine, îi spuse el cu un glas istovit. Toţi mă socoteau pierdut, chiar şi dumneata, doamnă Poster, nu-i aşa?

— Aveţi o constituţie minunată, n-am ce zice.

— Încă mai am ceva de trăit.

Doamna Foster zise că preotul n-are voie să vorbească pentru că asta îl oboseşte; îl trata ca pe un copil, cu un despotism îngăduitor; şi satisfacţia bătrânului că le-a înşelat aşteptările avea în ea ceva copilăros. Deodată, îşi dădu seama că Philip a fost chemat de cineva şi-l amuză gândul că l-au chemat de pomană. Dacă izbutea să mai evite încă o dată criza de inimă, se putea face sănătos într-o săptămână sau două; mai avusese şi alte crize de inimă, întotdeauna i se păruse că e pe moarte, dar nu murise. Cu toţii vorbeau despre constituţia lui, dar niciunul dintre ei nu ştia cât de rezistentă e.

— Rămâi vreo două zile aici? îl întrebă el pe Philip prefăcându-se a crede că băiatul a venit într-o vacanţă.

— Cam aşa mă gândeam, răspunse Philip pe un ton optimist.

— O să-ţi facă bine aerul de mare.

Curând veni doctorul Wigram şi, după ce-l examină pe preot, stătu de vorbă cu Philip. Adoptă o manieră corespunzătoare.

— Philip, de data asta mă tem că e sfârşitul, zise el. O să fie o mare pierdere pentru noi toţi. Eu îl cunosc de treizeci şi cinci de ani.

— Dar acum arată destul de bine, zise Philip.

— Îl ţin în viaţă cu medicamente, dar asta nu poate să dureze la infinit. În ultimele două zile a fost îngrozitor. De cinci-şase ori am crezut că a murit.

Doctorul tăcu preţ de un minut, dar la poartă se întoarse brusc spre Philip:

— Doamna Foster ţi-a spus ceva?

— La ce vă referiţi?

— Oamenii ăştia sunt teribil de superstiţioşi; ei i-a intrat în cap ideea că pe preot îl obsedează un gând şi că nu poate să moară până nu scapă de el; dar nu izbuteşte să-şi

ia inima în dinţi şi să mărturisească adevărul.

Philip nu răspunse şi doctorul continuă:

— Bineînţeles că sunt prostii. El a dus o viaţă foarte curată, şi-a făcut întotdeauna datoria, a fost un preot bun şi sunt sigur că o să ne lipsească tuturor; e imposibil să aibă să-şi reproşeze ceva. Mă tem că viitorul paroh n-o să fie nici pe departe aşa de bun ca el.

Timp de câteva zile, starea domnului Carey rămase neschimbată. Excelenta lui poftă de mâncare îl părăsise şi acum nu mai putea mânca decât foarte puţin. De la o vreme, doctorul Wigram nu mai avea nicio ezitare când era vorba să aline durerea chinuitoare produsă de nevrită; durerile acestea, împreună cu tremurai neîncetat al mâinilor şi picioarelor lui damblagite, îl istoveau din ce în ce mai tare. Mintea îi rămânea clară. Philip şi cu doamna Foster făceau cu schimbul ca să-l vegheze. Menajera era atât de obosită de lunile îndelungate în care se îngrijise de toate nevoile lui, încât Philip insistă să stea el peste noapte cu bolnavul ca ea să se poată odihni. Petrecea orele lungi într-un fotoliu, ca să nu adoarmă prea adânc şi, la lumina unor lumânări cu abajururi, citea *O mie şi una de nopţi*. Nu le mai citise din copilărie şi lectura îi aducea în minte tocmai această perioadă din viaţa lui. Uneori lăsa jos cartea şi asculta liniştea nopţii. Când efectele soporificului treceau, domnul Carey devenea agitat şi îi dădea mereu de lucru.

În cele din urmă, la sfârşitul unei nopţi de veghe, când se revărsau zorile şi păsărelele începuseră să ciripească zgomotos prin copaci, se auzi strigat pe nume. Se apropie de patul bolnavului. Unchiul său zăcea pe spate cu ochii aţintiţi în tavan. Nici nu-i întoarse măcar spre Philip. Philip văzu că are broboane de sudoare pe frunte şi luă un prosop ca să i le şteargă.

— Tu eşti, Philip? întrebă bătrânul.

Philip tresări surprins pentru că glasul se schimbase deodată. Era răguşit şi cavernos. Semăna cu vocea unui om îngheţat de spaimă.

— Da, unchiule, vrei ceva?

Urmă o pauză şi ochii care nu vedeau nimic continuară

să privească în tavan. Apoi faţa bolnavului se contractă.

— Cred că o să mor.

— Aş, fleacuri! strigă Philip. O să mai trăieşti ani de zile de aici înainte.

Ochii bătrânului văr sară două lacrimi, care îl impresionară îngrozitor pe Philip. În toate problemele vieţii, unchiul lui nu trădase niciodată vreo emoţie deosebită. Şi era groaznic să-i vezi acum lacrimile, pentru că ele erau semnul unei spaime nerostite.

— Trimite după domnul Simmonds, zise unchiul. Vreau să primesc sfânta împărtăşanie.

Domnul Simmonds era diaconul.

— Acum? întrebă Philip.

— Cât mai curând; altfel o să fie prea târziu.

Philip se duse s-o trezească pe doamna Foster, dar nu era chiar aşa devreme cum crezuse el şi menajera era deja sculată. Îi spuse să trimită vorbă diaconului prin grădinar şi el se întoarse în camera unchiului.

— Ai trimis după domnul Simmonds?

— Da.

Urmă un răstimp de tăcere. Philip şedea la căpătâiul bolnavului şi, din când în când, îi mai ştergea fruntea brobonită de sudoare.

— Philip, dă-mi voie să-ţi ţin mâna într-a mea, îi spuse într-un târziu bătrânul.

Philip îi dădu mâna şi preotul se agăţă de ea ca şi cum s-ar fi agăţat de viaţă, căutând o consolare în ceasul de restrişte. Poate că de fapt nu iubise cu adevărat pe nimeni în tot timpul existenţei lui, dar acum încerca instinctiv să se apropie de o fiinţă omenească. Mâna preotului era umedă şi rece. I-o strângea pe-a lui Philip cu o energie firavă, deznădăjduită. Bătrânul se lupta cu spaima morţii. Şi Philip îşi aminti că toţi oamenii trebuie să treacă prin asta. Vai, ce monstruos era şi cum mai puteau oamenii să creadă într-un Dumnezeu care-şi lăsa creaturile să sufere chinuri atât de sălbatice? El nu ţinuse niciodată la unchiul lui şi, de doi ani încoace, îi dorise zi de zi moartea; şi totuşi, acum nu-şi putea stăpâni compătimirea care-i umplea inima. Vai, ce

preţ trebuie să plăteşti pentru a fi altfel decât dobitoacele!

Tăcerea care se aşternuse între ei fu întreruptă doar o dată de o întrebare a unchiului, rostită cu glas scăzut.

— N-a venit încă?

În sfârşit, menajera intră în vârful picioarelor ca să anunţe că a sosit domnul Simmonds. Ducea cu el o servietă în care avea patrafirul şi gluga. Doamna Foster aduse tava pentru împărtăşanie. Domnul Simmonds îi strânse mâna lui Philip în tăcere, iar apoi, cu o gravitate profesională, se apropie de căpătâiul bolnavului. Philip şi cu menajera ieşiră din odaie.

Philip se plimbă prin grădină, căreia rouă dimineţii îi dădea o înfăţişare proaspătă. Păsărelele cântau vesel. Cerul era albastru, iar aerul, încărcat de sare, era dulce şi răcoros. Trandafirii erau în plină floare. Verdele copacilor şi al peluzelor strălucea de tinereţe. Philip făcu vreo câţiva paşi şi, în timp ce se plimba, se gândi la misterul care se produce în dormitorul acela. Era cuprins de o emoţie neobişnuită. Curând, doamna Foster ieşi ea să-l anunţe că unchiul lui vrea să-i vorbească. Diaconul tocmai îşi punea veşmintele înapoi în servieta neagră. Bolnavul întoarse puţin capul şi-l salută cu un zâmbet. Philip era uimit pentru că se produsese în el o schimbare, o schimbare extraordinară; ochii lui nu mai aveau privirea aceea înspăimântată şi nici faţa nu mai era suptă de panică; părea fericit şi senin.

— Acum sunt întru totul pregătit, zise el, şi glasul îi sună complet altfel. Când Domnul va găsi de cuviinţă să mă cheme la el, sunt gata să-mi încredinţez sufletul în mâinile Lui.

Philip nu scoase o vorbă. Vedea bine că unchiul lui e sincer. Era aproape un miracol. Primise trupul şi sângele Mântuitorului său şi ele îi dăduseră atâta putere încât nu se mai temea de intrarea inevitabilă în necunoscut. Ştia că o să moară; era resemnat. Mai spuse doar un lucru:

— Am să mă întâlnesc din nou cu scumpa mea soţie.

Philip fu surprins. Îşi aminti cu câtă împietrire egoistă se purtase unchiul său cu ea, cât de obtuz se arătase el faţă

de dragostea ei umilă şi devotată. Profund mişcat, diaconul plecă şi doamna Foster îl însoţi plângând până la uşă. Istovit de eforturile pe care le făcuse, preotul aţipi uşor, şi Philip rămase lângă pat ca să aştepte sfârşitul. Ceasurile dimineţii treceau şi respiraţia bătrânului se transformă treptat într-un horcăit. Doctorul veni şi spuse că preotul e pe moarte. Nu mai era conştient, şi singurul semn de viaţă era mişcarea degetelor care strângeau vag aşternutul; nu-şi găsea liniştea şi scotea strigăte. Doctorul Wigram îi făcu o injecţie.

— Nu-i mai poate fi de mare folos; s-ar putea să moară dintr-o clipă într-alta.

Doctorul se uită la ceas şi apoi la bolnav. Philip văzu că era ora unu. Doctorul Wigram se gândea că ar trebui să se ducă la masă.

— N-are rost să mai aşteptaţi, îi zise Philip.

— Nu văd ce-aş mai putea face, răspunse doctorul.

După plecarea lui, doamna Foster îl întrebă pe Philip dacă nu vrea să se ducă la tâmplar, care se ocupa şi de pompele funebre, pentru a-l ruga să trimită o femeie care să grijească mortul.

— Aveţi şi dumneavoastră nevoie de puţin aer curat, zise ea, o să vă facă bine.

Casa antreprenorului de pompe funebre era la o distanţă de aproape un kilometru. Când Philip îi spuse ce trebuia, meseriaşul întrebă:

— Dar când a murit bietul bătrân?

Philip şovăi. Îşi dădu seama că ar părea un lucru sălbatic să aducă o femeie să grijească trupul unchiului său care mai trăia încă şi se întrebă de ce l-o fi trimis doamna Foster cu un asemenea mesaj. Oamenii o să creadă că el se grăbeşte să-l vadă odată mort pe bătrân. I se păru că meseriaşul îi aruncă nişte priviri ciudate. Apoi acesta îşi repetă întrebarea, care pe Philip îl irită. La urma urmei, nu era treaba lui.

— Dar când s-a stins din viaţă părintele?

Primul gând al lui Philip fu să-i spună că atunci s-a întâmplat, dar, dacă cumva bolnavul se mai chinuia câteva

ceasuri, o să pară un lucru inexplicabil. Roşind, îi răspunse cu stângăcie:

— A, n-a murit încă.

Antreprenorul de pompe funebre îl privi nedumerit, aşa că Philip se grăbi să-i dea explicaţii.

— Doamna Foster a rămas singură şi vrea să fie acolo o femeie. Înţelegi, nu? Poate că între timp a şi murit.

Meseriaşul încuviinţă din cap.

— Da, da, înţeleg. Am să trimit imediat pe cineva.

Când Philip se întoarse la casa parohială, se duse sus în dormitor. Doamna Foster se ridică de pe scaunul aşezat la căpătâiul bolnavului.

— E tot în starea în care l-aţi lăsat, zise ea.

Se duse jos să mănânce ceva şi Philip urmări plin de curiozitate procesul morţii. Acum nu mai rămăsese nimic omenesc în fiinţa aceea inconştientă care mai dădea fără pic de vlagă o oarecare luptă. Uneori, din gura rămasă aproape desfăcută mai scăpa câte o exclamaţie nedesluşită. Soarele bătea fierbinte dintr-un cer fără nori, dar copacii din grădină erau plăcuţi şi răcoroşi. Era o zi frumoasă. O musculiţă bâzâia lovindu-se de geam. Deodată se auzi un horcăit puternic care-l făcu pe Philip să tresară şi-l înspăimântă cumplit; o mişcare străbătu din cap până în picioare trupul bătrânului, apoi bolnavul muri. Maşinăria se uzase de tot. Musculiţă bâzâia, bâzâia întruna, lovindu-se cu zgomot de geam.

Capitolul CXII

În stilul său caracteristic, cu maniere de stăpân, Josiah Graves făcu toate aranjamentele pentru o înmormântare decentă, dar economică; şi, când se termină, se întoarse cu Philip la casa parohială. Testamentul îi fusese încredinţat lui şi, cu un simţământ corespunzător al celor cuvenite, i-l citi lui Philip în timp ce-şi beau ceaiul. Fusese scris pe o

jumătate de coală de hârtie şi transmitea tot ce aparţinuse domnului Carey nepotului său. Era vorba de mobilă, o sumă de vreo optzeci de lire aflate la bancă, douăzeci de acţiuni ale Societăţii ABC, câteva acţiuni ale Fabricii de Bere Allsop, altele ale societăţii care construise music-hall-ul de la Oxford, şi încă vreo câteva subscrise la capitalul unui restaurant londonez. Fuseseră cumpărate după sfaturile domnului Graves, care-i spuse cu satisfacţie lui Philip:

— Vezi dumneata, oamenii trebuie să mănânce, de băut beau şi pe urmă mai vor să se şi distreze. Întotdeauna eşti în siguranţă dacă-ţi bagi banii în ceea ce consideră publicul drept necesar.

Cuvintele lui dovedeau o fină discriminare între grosolănia lumii vulgare, pe care el o deplângea, dar o accepta, şi gusturile mai rafinate ale celor aleşi. În total, valoarea acestor acţiuni se ridica la vreo cinci sute de lire. La asta mai trebuia adăugat contul de la bancă şi ceea ce se putea obţine din vânzarea mobilei. Pentru Philip, toate astea reprezentau o adevărată avere, Nu era fericit, dar simţea o nemărginită uşurare.

Domnul Graves îl părăsi după ce discutară despre licitaţia care trebuia ţinută cât mai curând cu putinţă, şi Philip se aşeză la o masă ca să cerceteze actele şi hârtiile rămase de la defunct. Reverendul William Carey se mândrise întotdeauna cu faptul că nu distrugea niciodată nimic, aşa că erau acolo teancuri de corespondenţă veche de cincizeci de ani şi vrafuri peste vrafuri de note de plată, adunate cu grijă. Păstrase nu numai scrisorile care-i fuseseră adresate, ci şi cele scrise de el. Era un pachet de scrisori îngălbenite pe care le adresase tatălui său cam prin 1840, când, ca student la Oxford, plecase în Germania să-şi petreacă vacanţa de vară. Philip le parcurse fără prea mult interes. Acest William Carey diferea de cel pe care-l cunoscuse el şi totuşi, băiatul de demult purta unele semne care, pentru un observator atent, ar fi trădat pe bărbatul de mai târziu. Scrisorile erau compuse pe un ton foarte oficial şi într-un stil puţin cam pretenţios. Se afirma dornic de a vedea tot ce merită să fie văzut şi descria cu splendid entuziasm

castelele de pe Rin. Cascada de la Schaffhausen îl făcea „să îndrepte mulţumiri smerite creatorului atotputernic al universului, ale cărui opere erau miraculoase şi frumoase”, şi el nu putea să nu se gândească la cei ce trăiau în preajma „acestei lucrături a binecuvântatului lor făcător şi care erau fără doar şi poate mişcaţi când contemplau minunăţiile acestea, primind îndemnul de a duce o viaţă curată şi sfântă”. Printre nişte note de plată, Philip găsi o miniatură pictată de cineva – portretul lui William Carey curând după hirotonisire. Era un diacon tânăr şi slab cu plete lungi ondulate natural, cu ochii negri, mari şi visători, şi o faţă palidă şi ascetică. Philip îşi aminti de chicotele pe care le scotea unchiul lui când povestea cum diferite adoratoare îi făcuseră papuci de casă.

În tot restul după-amiezii şi al serii Philip se luptă cu corespondenţa aceea imensă. Arunca o privire grăbită la adresă şi la semnătură, iar apoi rupea scrisoarea şi o arunca în coşul de rufe pe care îl avea alături. Deodată ajunse la o scrisoare semnată „Helen”. Nu cunoştea scrisul acesta subţire, cu unghiuri ascuţite şi oarecum de modă veche. Începea cu „Dragul meu William” şi sfârşea cu formula: „Cumnata ta iubitoare”. Atunci îşi dădu seama că fusese scrisă de mama lui. Nu mai văzuse până atunci vreo scrisoare de la ea şi scrisul ei îi era necunoscut. Conţinutul scrisorii se referea chiar la el:

„Dragul meu William,

Stephen ţi-a scris ca să-ţi mulţumească pentru felicitările trimise cu ocazia naşterii fiului nostru şi pentru frumoasele urări pe care mi le-ai adresat. Mulţumesc lui Dumnezeu, suntem amândoi sănătoşi şi profund recunoscători pentru marea indurare pe care mi-a arătat-o El. Acum că pot să ţin pana în mână vreau să-ţi spun eu personal cât de recunoscătoare vă sunt, ţie şi dragei noastre Louisa, pentru toată bunătatea pe care mi-aţi arătat-o şi de data asta şi în toate împrejurările de la căsătoria mea încoace. Am să vă rog să-mi faceţi o mare favoare. Şi Stephen, şi eu dorim ca tu să fii naşul băiatului şi nădăjduim că vei accepta. Ştiu că

rugămintea mea nu e chiar un fleac, întrucât sunt sigură că amândoi veţi lua foarte în serios răspunderea acestei relaţii, dar ţin în mod special ca tu să preiei această sarcină întrucât nu eşti numai unchiul băiatului, ci şi preot. E dorinţa mea fierbinte ca băiatul să aibă o viaţă bună şi mă rog zi şi noapte la Dumnezeu să facă din el un om de treabă, cinstit şi bun creştin. Dacă tu îl vei călăuzi, nădăjduiesc că va deveni un ostaş în armata lui Hristos şi că în toate zilele vieţii lui se va arăta smerit, sfios şi cu frica lui Dumnezeu.

Cumnata ta iubitoare,
Helen”

Philip dădu scrisoarea la o parte şi, aplecându-se înainte, îşi sprijini faţa în palme. Scrisoarea avusese darul să-l afecteze profund şi în acelaşi timp să-l surprindă. Era mirat de tonul ei atât de religios care nu i se părea nici siropos, nici sentimental. Nu ştia mai nimic despre mama lui moartă de aproape douăzeci de ani – afară doar de faptul că fusese frumoasă – şi i se păru ciudat să afle că avusese concepţii atât de simple şi pioase. Nu se gândise niciodată la această latură a personalităţii ei. Citi încă o dată ce spunea ea despre el, ce aştepta de la el şi ce gândea în privinţa lui; el ieşise cu totul altfel; se analiză o clipă; poate era mai bine că maică-sa nu mai trăia. Apoi un impuls brusc îl făcu să rupă scrisoarea; delicateţea şi simplitatea ei îi confereau un caracter cu totul intim; avea sentimentul ciudat că e cam indecent să citească un lucru care dezvăluia sufletul delicat al mamei lui. Continuă cu corespondenţa înfiorător de rece a preotului.

Peste câteva zile, se duse la Londra şi, pentru prima dată în ultimii doi ani, intră ziua în holul Spitalului Sf. Luca. Se duse să vorbească cu secretarul Academiei de Medicină. Acesta fu surprins când îl văzu şi-l întrebă mirat pe Philip ce a mai făcut. Experienţa de viaţă pe care o câştigase Philip datorită evenimentelor prin care trecuse îi dăduse oarecare încredere în sine şi o altă concepţie de ansamblu despre o serie întreagă de lucruri: o asemenea întrebare pusă cu câtva timp înainte l-ar fi stânjenit; dar acum el răspunse

calm, într-un mod intenţionat vag – care punea capăt altor eventuale întrebări – că nişte chestiuni personale îl obligaseră să întrerupă ciclul de studii, dar acum era nerăbdător să-şi ia diploma cât mai curând cu putinţă. Primul examen la care se putea prezenta era cel de obstetrică şi ginecologie şi se înscrise pentru un stagiu de extern la un salon rezervat bolilor de femei; întrucât era perioada vacanţei, întâmplător nu întâmpină nicio dificultate în obţinerea postului; aranjă aşa lucrurile ca să facă stagiul în ultima săptămână din august şi primele două săptămâni din septembrie. După această întrevedere, Philip cutreieră sălile şcolii, aproape goale, întrucât se terminaseră toate examenele din sesiunea de vară; apoi se plimbă pe terasa dinspre Tamisa. Inima lui era plină de emoţii. Se gândea că acum poate începe o viaţă nouă şi avea să lase la o parte sau în urma lui toate greşelile, nebuniile şi mizeriile trecutului. Curgerea lină a fluviului sugera că totul a trecut, că trece întotdeauna şi că nimic n-are importanţă; înaintea lui stătea viitorul plin de perspective.

Se întoarse la Blackstable şi se ocupă de lichidarea moştenirii unchiului său. Licitaţia fu fixată pentru mijlocul lunii august, când prezenţa vilegiaturiştilor oferea posibilitatea obţinerii unor preţuri mai bune. Se alcătuiră cataloage care fiară trimise diverşilor anticari din Tercanbury, Maidstone şi Ashford.

Într-o după-amiază, Philip îşi puse în gând să se ducă până la Tercanbury să vadă şcoala la care învăţase. Nu mai dăduse pe acolo din ziua în care, cu o infinită uşurare, o părăsise, simţind că de aici înainte e propriul său stăpân. Plimbarea pe străduţele înguste din Tercanbury pe care le cunoscuse în amănunt timp de atâţia ani îi trezi un sentiment ciudat. Se uită la magazinele vechi care rămăseseră în aceleaşi locuri şi vindeau şi acum aceleaşi lucruri; librăriile cu manuale şcolare, cărţi religioase şi ultimele romane, etalate toate într-o vitrină şi cu ilustrate reprezentând catedrala şi cu vederi ale oraşului în cealaltă vitrină; magazinul sportiv cu beţele de crichet, uneltele de

pescuit, rachetele de tenis şi mingile de fotbal; croitorul la care îşi făcuse haine în adolescenţă; şi pescăria de unde cumpăra unchiul său ori de câte ori venea la Tercanbury. Umblă pe strada sordidă unde, îndărătul unui zid înalt, se afla clădirea de cărămidă roşie a şcolii pregătitoare. Ceva mai departe era poarta pe care se intra la Şcoala Regală; şi el se opri în careul curţii înconjurate de diferite clădiri. Era tocmai ora patru şi elevii se grăbeau să plece de la şcoală. Văzu profesorii cu togile lor şi cu pălăriile ca o mala de zidar şi i se păru că alcătuiau o privelişte ciudată. Plecase de mai bine de zece ani de acolo şi, între timp, se schimbaseră multe lucruri. Îl văzu şi pe director; mergea cu paşi rari din clădirea şcolii către casa lui şi vorbea cu un băiat mai mărişor despre care Philip bănui că e în clasa a şasea; directorul nu se schimbase prea mult, avea aceeaşi înfăţişare cadaverică şi romantică pe care n-o uitase; era tot atât de înalt şi ochii lui aveau aceeaşi sclipire sălbatică; numai barba lui neagră începuse să aibă fire cărunte, iar faţa oacheşă, pământie, părea mai zbârcită. Philip simţi un imbold să se apropie de el şi să-i vorbească, dar se temu că directorul l-a uitat şi nu putea suporta gândul că ar trebui să-i explice cine e.

Băieţii zăboveau pe acolo vorbind între ei şi curând unii care se grăbiseră să se schimbe ieşiră să joace mingea; alţii porneau în grupuri mici către poartă, şi Philip îşi dădu seama că se duc pe terenul de crichet; alţii se duceau pe un teren amenajat cu plase pentru jocuri. Philip rămase printre ei ca un străin; vreo doi îi aruncară priviri indiferente; vizitatorii – atraşi de scara clădirii, rămasă de pe vremea normanzilor – nu erau deloc rari şi încetaseră să mai stârnească atenţia cuiva. Philip îi privi plin de curiozitate pe elevi. Medita melancolic la distanţa care-l separa de ei şi se gândi cu amărăciune cât de multe dorise să facă şi ce puţine realizase. I se păru că toţi anii aceştia, dispăruţi undeva de unde nu-i mai putea întoarce, fuseseră complet irosiţi. Elevii proaspeţi şi entuziaşti făceau aceleaşi lucruri pe care le făcuse şi el, şi i se păru că n-a trecut nicio zi de când a părăsit şcoala, şi totuşi, în locul acela în care

cunoscuse pe toată lumea, măcar după nume, acum nu mai cunoştea pe nimeni. Peste câţiva ani şi băieţilor ăstora le vor lua alţii locul şi ei vor veni aici la fel de înstrăinaţi ca şi el; dar reflecţiile acestea nu-i aduseră nicio consolare; îl convingeau pur şi simplu de nimicnicia existenţei umane. Fiecare generaţie repeta aceiaşi ciclu meschin. Se întrebă ce-or fi devenit băieţii cu care fusese coleg; aveau acum aproape treizeci de ani; unii vor fi murit, iar alţii erau desigur căsătoriţi şi aveau copii; erau militari sau preoţi, medici sau avocaţi; erau oameni aşezaţi care începeau să-şi lase în urmă tinereţea. Oare i se întâmplase vreunuia dintre ei să-şi foarfece existenţa aşa cum făcuse el? Se gândi la băiatul de care se ataşase el atât de mult; ciudat, dar nu-şi putea aminti nici măcar cum îl chema: ţinea minte foarte bine cum arăta, fusese cel mai bun prieten al lui; dar numele nu-i venea sub nicio formă în minte. Retrospectiv, privi amuzat la emoţiile şi gelozia de care suferise din pricina acestuia. Era enervat că nu-şi putea aminti cum îl cheamă. Ar fi dorit să fie iarăşi elev, ca elevii pe care-i vedea plimbându-se agale prin careu, pentru ca, evitându-şi greşelile, să-şi poată lua viaţa de la început şi s-o valorifice mult mai bine. Îl copleşea o singurătate insuportabilă. Aproape că regreta dispariţia sărăciei şi a mizeriei de care suferise în ultimii doi ani, întrucât lupta disperată pur şi simplu pentru a-şi duce zilele de azi pe mâine atenuase durerea trăirii. „Întru sudoarea feţei tale să mănânci pâine”[257] – asta nu era osânda omenirii, ci balsamul care o făcea să se împace cu existenţa.

Dar Philip se enervă pe el însuşi; îşi aminti de concepţia sa privitoare la ţesătura vieţii sale: nefericirea de care suferise nu reprezenta decât o parte din podoabele complicate şi frumoase: îşi spuse insistent, cu un efort, că trebuie să accepte vesel totul, tristeţea şi emoţiile, bucuriile şi durerile, pentru că ele îmbogăţeau şi colorau desenul. Căuta în mod conştient frumuseţea şi îşi aminti cum, copil fiind, îi făcea plăcere catedrala gotică văzută din localul şcolii; se apropie şi se uită la clădirea aceea masivă,

---

[257] Citat biblic (*Facerea*, 3, 19).

cenuşie sub cerul înnorat, eu turnul central care se ridica în chip de laudă adusă de oameni Dumnezeului lor; dar băieţii jucau pe terenurile cu plase şi erau supli, voinici şi energici; nu putea să nu audă strigătele şi râsetele lor; ţipătul tinereţii era insistent şi el vedea frumuseţea din faţa lui numai cu ochii.

Capitolul CXIII

La sfârşitul ultimei săptămâni din august, Philip îşi începu stagiul de mamoş. Era o treabă grea, pentru că avea de asistat în medie la trei naşteri pe zi. Pacienta obţinea cu câtva timp înainte o fişă de la spital; şi, când îi venea ceasul, fişa era dusă la portar de un mesager – de obicei o fetiţă – care era apoi trimisă peste drum la casa unde locuia Philip. Noaptea, portarul, care avea cheia casei, venea chiar el să-l trezească pe Philip. În asemenea cazuri, era o aventură misterioasă sculatul pe întuneric şi drumul pe străzile pustii din cartierul de pe malul drept al Tamisei. Când se întâmpla aşa, de obicei soţul aducea fişa. Dacă mai avea şi alţi copii, venea la Philip de cele mai multe ori cu o indiferenţă morocănoasă, dar, dacă era proaspăt căsătorit, se dovedea agitat şi uneori îşi dădea chiar osteneala să-şi liniştească spaima cu ajutorul alcoolului. Adeseori, Philip avea de străbătut doi sau trei kilometri şi, pe drum, discuta cu mesagerul respectiv condiţiile de muncă şi costul vieţii; Philip afla amănunte despre diferitele meserii care erau mai răspândite în cartierul acela. Le inspira încredere oamenilor în mijlocul cărora fusese aruncat şi, în cursul ceasurilor îndelungi de aşteptare în încăperile acelea îmbâcsite, cu femeia în chinurile facerii zăcând pe un pat mare – ocupând de obicei mai bine de jumătate din cameră – mama ei şi cu moaşa îi vorbeau tot atât de firesc cum vorbeau şi între ele. Împrejurările în care trăise în ultimii doi ani îl învăţaseră pe Philip mai multe lucruri despre viaţa celor mai săraci

oameni, şi faptul că el cunoştea asemenea amănunte îi amuza; pe lângă asta, erau şi impresionaţi când îl vedeau că nu se lasă înşelat de micile lor subterfugii. Era binevoitor, avea mâini delicate şi nu-şi pierdea cumpătul. Erau încântaţi că Philip nu e cu nasul pe sus şi e gata oricând să bea ceaiul cu ei, şi, dacă se revărsau zorile şi aşteptarea lor nu se încheiase încă, îi ofereau şi o felie de pâine cu untură; el nu era preţios, nu făcea mofturi, şi ajunsese acum să poată să mănânce cu poftă aproape orice. Unele dintre casele la care se ducea, aşezate în curţile murdare dindărătul clădirilor de pe vreo stradă obscură, înghesuite unele în altele, fără lumină şi fără aer, erau pur şi simplu mizerabile; dar altele, în mod cu totul neaşteptat, deşi dărăpănate, cu podelele mâncate de carii şi cu acoperişurile găurite, aveau un aer impunător; găseai prin ele balustrade de stejar admirabil sculptate şi pereţii îşi păstrau adeseori lambriurile. Asemenea case erau extrem de aglomerate. În fiecare cameră găseai câte o familie, iar ziua zarva copiilor care se jucau în curte nu înceta nicio clipă. Pereţii vechi erau infestaţi de paraziţi şi gândaci; aerul era atât de rău mirositor, încât adeseori Philip trebuia să-şi aprindă pipa ca să nu-i vină greaţă. Locatarii unor asemenea case duceau o existenţă nesigură, de azi pe mâine. Copiii nu erau niciodată aşteptaţi cu bucurie, bărbatul privea naşterea lor cu o mânie posacă, iar mama cu disperare; fiecare nou-născut însemna o gură în plus de hrănit, după ce că nici aşa nu prea aveau cu ce să le astupe pe cele existente. Philip îşi dădea adeseori seama de dorinţa acestor oameni ca fătul să se nască mort sau să moară curând. O dată moşi o femeie care născu doi gemeni (prilej de glume pentru mucaliţi) şi, când ea află această veste, de mâhnită ce era izbucni într-un bocet prelung şi ascuţit. Maică-sa vorbi pe şleau:

— Nu ştiu cum o să poată să-i hrănească.

— Poate că Dumnezeu o să se îndure să-i strângă la el, zise moaşa.

Dădu cu ochii de figura soţului care privea la micuţa pereche aşezată trupşor lângă trupşor, cu o asprime feroce

– prilej de uimire pentru Philip. În familia adunată acolo simţea o duşmănie hidoasă împotriva acestor bieţi atomi nedoriţi, care veniseră pe lume nepoftiţi; bănuia că dacă nu le va vorbi pe un ton foarte apăsat, o să se întâmple un „accident”. Accidentele surveneau adeseori; mamele îşi înăbuşeau copilaşii şi poate că greşelile de alimentaţie nu erau întotdeauna rezultatul neglijenţei sau neatenţiei,

— Am să trec pe aici în fiecare zi, spuse el. Vă avertizez că dacă li se întâmplă ceva copiilor o să trebuiască să deschidem o anchetă.

Tatăl nu răspunse, dar se încruntă la Philip. În sufletul lui cloceau gânduri criminale.

— Dumnezeu să-i aibă în pază, zise bunica, dar ce-ar putea să li se întâmple micuţilor?

Marea dificultate era să le ţină pe lăuze la pat timp de zece zile, perioada minimă recomandată de experienţa spitalului. Era foarte greu să-şi îngrijească familiile, nimeni nu accepta să vadă de copii fără să fie plătit, soţul bodogănea că nu i se dă un ceai ca lumea când se întoarce acasă de la slujbă obosit şi flămând. Philip auzise că săracii se ajută între ei, dar nenumărate femei i se plânseră că nu pot găsi pe nimeni care să le deretice prin casă şi să gătească pentru copii fără plată, iar bietele de ele n-aveau de unde să scoată bani pentru aşa ceva. Ascultându-le pe femei vorbind şi prinzând ici-colo câte un cuvânt din care putea deduce multe lucruri rămase nespuse, Philip află cât de puţine elemente comune legau sărăcimea de clasele înstărite. Săracii nu-i invidiau pe cei care o duceau mai bine decât ei, întrucât viaţa era cu totul diferită şi idealul lor de tihnă şi bunăstare făcea existenţa claselor de mijloc să pară rece, ţeapănă şi oficială; în afară de asta, ei îi dispreţuiau pe cei înstăriţi, pentru că n-aveau vlagă şi nu munceau cu mâinile. Cei mândri doreau pur şi simplu să fie lăsaţi în pace, dar majoritatea îi considerau pe cei avuţi drept oameni pe care-i puteau exploata; ei se pricepeau foarte bine ce trebuie să spună pentru a obţine avantajele puse la dispoziţia lor de oamenii caritabili şi acceptau filantropia ca un drept izvorât din prostia superiorilor lor şi din propria lor

isteţime. Îl suportau pe preot cu o indiferenţă dispreţuitoare, dar doamnele generoase de la societăţile de binefaceri le stârneau o ură aprigă. Ele dădeau buzna în casă şi-ţi deschideau ferestrele fără ca măcar să te întrebe ce părere ai sau să-ţi ceară voie, „şi eu care tuşesc era să şi mor de răceală”; îşi băgau nasul prin toate cotloanele şi, dacă nu ziceau că totul e murdar, vedeai bine că în orice caz gândesc lucrul ăsta; „şi, mă rog, toate bune pentru ăia care are slugi, dar aş vrea să văd şi ei cum ar fi în odaia eu dacă i s-ar ţine patru ţânci de fuste şi ar trebui să şi gătească singură şi să-i şi cârpească şi să-i spele”.

Philip descoperi că pentru oamenii aceştia cea mai mare tragedie a vieţii nu era nici despărţirea, nici moartea – privită ca un lucru firesc şi însoţită de o durere care putea fi alinată prin lacrimi –, ci pierderea slujbei. Într-o după-amiază, văzu un bărbat care se întoarse acasă la trei zile după ce nevastă-sa îi născuse un copil, şi-i spuse acesteia că a fost concediat; era muncitor constructor şi tocmai atunci se ivise o perioadă de inactivitate; el îi comunică vestea şi apoi se aşeză să-şi bea ceaiul.

— Vai, Jim! zise ea.

Omul îmbucă nepăsător o mâncare proastă, aproape nişte lături, pe care ea o ţinuse la foc mic în aşteptarea venirii lui; el se uita ţintă la farfurie; de câteva ori nevastă-sa îi aruncă, pe furiş, priviri speriate şi apoi, fără o vorbă, se puse pe plâns. Muncitorul era un bădăran mărunţel de statură, cu faţa asprită şi arsă de soare şi vânt şi cu o cicatrice mare, albă, pe frunte; avea mâini uriaşe, butucănoase. Curând împinse farfuria, de parcă ar fi trebuit să renunţe la efortul pe care-l făcea ca să mănânce împotriva voinţei lui, şi îşi aţinti privirile pe fereastră. Odaia se afla în partea din dos a unei case înalte, tocmai la mansardă, şi pe fereastră nu vedeai altceva decât nori mohorâţi. Tăcerea părea încărcată de deznădejde. Philip simţi că n-are nimic de spus şi că nu putea face altceva decât să plece de acolo; şi, în timp ce se îndepărta cu paşi obosiţi, pentru că stătuse în picioare aproape toată noaptea, inima lui fu năpădită de furie împotriva sălbăticiei

acestei lumi. Cunoştea disperarea zilelor în care cauţi de lucru şi dezolarea care e mai greu de îndurat decât foamea. Era fericit că nu trebuie să creadă în Dumnezeu pentru că, în acest caz, o asemenea stare de lucruri ar fi fost intolerabilă; cu existenţa te poţi împăca numai pentru că e lipsită de sens.

Lui Philip i se păru că oamenii care-şi petrec timpul ajutând sărăcimea greşesc fiindcă încearcă să îndrepte treburi care i-ar necăji dacă ar fi siliţi să le îndure ei înşişi, fără să le treacă măcar prin minte că asemenea lucruri nu tulbură deloc pe cei deprinşi cu ele. Calicii nu aveau nevoie de camere mari şi bine aerisite; ei sufereau de frig pentru că nu mâncau lucruri hrănitoare şi la ei circulaţia sângelui nu se desfăşura normal; spaţiul le dădea senzaţia de frig şi trebuiau să ardă cât mai puţini cărbuni cu putinţă; nu era nimic supărător pentru ei când se vedeau siliţi să doarmă mai mulţi oameni într-o singură cămăruţă, pentru că aşa preferau, nu rămâneau singuri nici măcar o clipă de când se năşteau şi până în ceasul morţii; în schimb, singurătatea era apăsătoare pentru ei; le făcea plăcere promiscuitatea în care locuiau şi zgomotul neîncetat din jur trecea neobservat pe lângă urechile lor. Nu simţeau nevoia să facă mereu baie şi Philip îi auzi adeseori vorbind cu indignare despre obligaţia de a o face, impusă cu ocazia internării în spital; li se părea o jignire şi o neplăcere. Cel mai mult ţineau să fie lăsaţi în pace; şi apoi, dacă bărbatul avea în permanenţă de lucru, viaţa se desfăşura uşor şi nu era lipsită de bucurii: rămânea mult timp pentru trăncăneală, o halbă de bere se bea bine după o zi de muncă, străzile erau neîncetat o sursă de distracţii, dacă simţeai nevoia să citeşti aveai ziarele *Reynolds News* sau *The News of the World*. „Dar, pe urmă, nici nu ştii ce repede trece timpul şi, dacă te gândeşti bine, adevărul e că pe vremea când erai fată şedeai numai cu cartea în mână, dar pe urmă, mai cu o treabă, mai cu alta, acuma nu mai ai timp nici măcar ziarul să-l citeşti."

Trei vizite ale doctorului la o lăuză, după naştere, intrau în practica curentă şi, într-o duminică, Philip se duse la o

pacientă la ora mesei. Se dăduse pentru prima dată jos din pat.

— N-am mai putut să zac aşa, zău că n-am mai putut. Nu e în firea mea să stau degeaba şi mă apucă alte alea când rămân aşa tolănită şi trosnesc din degete toată ziulica, aşa că i-am zis lui Herb, iaca, o să mă scol şi o să-ţi gătesc prânzul.

Herb şedea la masă cu cuţitul şi furculiţa în mâini. Era im bărbat tânăr cu o faţă deschisă şi ochi albaştri. Câştiga bine cu munca şi, aşa cum stăteau lucrurile, cei doi nu duceau lipsă de nimic. Erau căsătoriţi doar de câteva luni şi băieţelul trandafiriu din leagănul aşezat la picioarele patului era un prilej de încântare pentru ei. În odaie se răspândise un miros apetisant de friptură şi Philip îşi îndreptă privirea spre plită.

— Tocmai mă pregăteam să împart mâncarea, zise femeia.

— Dă-i înainte, răspunse Philip. Eu mă uit o clipă la moştenitorul vostru şi pe urmă îmi iau tălpăşiţa.

Soţul şi soţia râseră de felul de exprimare al lui Philip, şi Herb se ridică de pe scaun şi veni împreună cu Philip lângă leagăn. Îşi privea cu mândrie pruncul.

— N-are nici pe dracu’, nu-i aşa? întrebă Philip.

Îşi luă pălăria şi constată că între timp nevasta lui Herb împărţise porţiile de friptură şi pusese pe masă o farfurie cu mazăre verde.

— O să aveţi o masă foarte bună, zise Philip.

— Herb nu-i acasă decât duminica, şi atunci îmi place să-i gătesc ceva deosebit, ca să-i fie dor de casă toată săptămâna cât e la slujbă.

— Mă tem că vi s-ar părea mai prejos de dumneavoastră să luaţi loc şi să îmbucaţi ceva cu noi, nu? întrebă Herb.

— Vai, Herb! zise nevastă-sa şocată.

— Ba, nicidecum, dacă mă poftiţi, răspunse Philip cu zâmbetul său cuceritor.

— Ei, iaca, aşa zic şi eu că e un om cu adevărat prietenos. Ştiam eu, Polly, că n-o să se jignească. Ia fii tu fată bună şi mai pune o farfurie.

Polly se fistici de tot şi i se păru că Herb a sărit peste cal şi, dacă merge tot aşa, cine ştie ce o să-i mai trăsnească prin cap; dar luă o farfurie, o şterse repede cu şorţul, şi apoi scoase tacâmuri noi din sertarul scrinului unde ţineau cuţitele şi furculiţele mai bune, împreună cu hainele lor de sărbătoare. Pe masă era şi o halbă cu bere, din care Herb îi umplu lui Philip un pahar. Ţinu morţiş să-i dea partea leului din friptură, dar Philip nu se lăsă până nu împărţiră egal. Era o cameră însorită, cu două ferestre înalte care coborau până la podea; slujise pe vremuri de salonaş într-o casă care fusese cândva cel puţin onorabilă, dacă nu chiar elegantă; după toate aparenţele, cu vreo jumătate de secol în urmă, fusese locuinţa vreunui negustor înstărit sau a unui ofiţer cu jumătate de soldă. Herb fusese jucător de fotbal înainte de a se însura, şi pe pereţi erau multe fotografii de-ale lui îmbrăcat în tricourile mai multor echipe şi în atitudini vădit stânjenite, printre băieţii care-l înconjurau pe căpitanul echipei stând ţanţoş pe un scaun şi ţinând în mână o cupă. Părul lui Herb era întotdeauna frumos îngrijit. Prin cameră mai erau etalate şi alte semne de prosperitate: fotografii ale rudelor lui Herb şi ale soţiei lui, în haine de duminică; pe poliţa căminului se afla o adevărată expoziţie de scoici lipite pe stânci în miniatură; şi pe cele două căni aşezate într-o parte şi în alta, erau inscripţii cu litere gotice „Souvenir din Southend” şi poze ale falezei şi digului. Herb era un tip original de felul lui; refuzase să intre într-un sindicat şi vorbea cu indignare de eforturile făcute de cei care deja se înscriseseră de a-l coopta. Dar lui nu-i trebuia sindicat, că lui nu-i fusese niciodată greu să-şi găsească o slujbuliţă şi, lasă, că lefuri sunt destule pentru ăia de are capul între umeri şi nu le e târşe să pună osul la treabă când se iveşte ceva, Polly era fricoasă din fire. Să fi fost ea în locul lui, odată se băga în sindicat şi chiar că ultima dată când s-au pus ăia în grevă, de câte ori pleca el de acasă se şi aştepta să-l vadă adus înapoi pe targă. Polly i se adresă lui Philip:

— Ah, e aşa de încăpăţânat, că nimic nu poţi face cu el.

— Mda, eu unul asta zic, trăim într-o ţară liberă şi nu

vreau să-mi poruncească nimeni că să fac aia ori ailaltă.

— Ce rost are să zici că trăim într-o ţară liberă, zise Polly, dacă asta nu-i împiedică să-ţi turtească scăfârlia de cum se iveşte prilejul.

Când terminară masa, Philip îi întinse lui Herb punga lui de tutun şi-şi aprinseră amândoi pipele; apoi se ridică – pentru că s-ar fi putut ca între timp să-i fi venit acasă vreo „chemare pe teren” – şi le strânse mâinile. Văzu că le-a făcut plăcere participând la masa lor, iar ei îşi dădură seama că el s-a simţit minunat.

— Ei, dom’le doctor, la revedere, zise Herb, şi tare aş vrea să avem parte tot de un doctor aşa de drăguţ când şi-o mai da iar în petic consoarta.

— Aoleo, cum vorbeşti, Herb, replică ea. De unde ştii c-o să se mai întâmple vreodată?

Capitolul CXIV

Cele trei săptămâni de practică se apropiau de sfârşit. Philip se ocupase de şaizeci şi două de cazuri şi era istovit. Când ajunse acasă în ultima noapte de serviciu, pe la zece, spera din toată inima să nu mai fie chemat încă o dată. De zece zile nu mai apucase să doarmă ca lumea măcar o noapte. Cazul de la care se întorcea atunci fusese îngrozitor. Îl chemase un om mătăhălos, o namilă de beţiv, afumat rău, şi-l dusese într-o încăpere dintr-o curte urât mirositoare, mai murdară decât văzuse vreodată; era o încăpere mică de la mansardă; mai tot spaţiul era ocupat de un pat de lemn, cu un baldachin alcătuit din perdele roşii murdare, iar tavanul era atât de jos, încât Philip îl putea atinge cu vârful degetelor; îl parcurse cu singura luminare care risipea întunericul din cameră, frigând insectele care mişunau pe el. Femeia era o fiinţă dezordonată, între două vârste şi care, rând pe rând, adusese pe lume numai copii morţi. Philip era în oarecare

măsură deprins cu asemenea poveşti: soţul fusese soldat în India; legislaţia impusă acelei ţări de falsa pudoare a publicului englez dăduse frâu liber celei mai chinuitoare dintre toate bolile; sufereau cei nevinovaţi. Căscând, Philip se dezbrăcă şi făcu baie, apoi îşi scutură hainele deasupra apei şi privi la insectele care cădeau din ele zbătându-se. Tocmai se pregătea să se culce când auzi o bătaie în uşă şi mesagerul de la spital îi aduse o fişă.

— Naiba să te ia, zise Philip. Eşti ultima persoană pe care aş fi dorit s-o văd astă-seară. Cine a venit cu fişa?

— Cred că e soţul, domnule doctor. Să-i spun să aştepte?

Philip se uită la adresă şi văzu că e pe o stradă bine-cunoscută lui şi-i spuse mesagerului că o să se descurce şi singur. Se îmbrăcă şi peste cinci minute ieşi în stradă luându-şi trusa neagră. Un bărbat pe care nu-l vedea prea bine prin întuneric se apropie de el şi-i spuse că el e soţul gravidei.

— M-am gândit că poate e mai bine să vă aştept, domnule doctor, zise acesta. E un cartier cam sălbatic, mai ales că ăia nu ştie cine sunteţi.

Philip râse.

— Ei, bată-te norocul să te bată, pe doctor îl cunoaşte toată lumea. Am fost eu şi în locuri mai sălbatice decât Waver Street.

Şi chiar aşa şi era. Trusa neagră constituia un adevărat paşaport pentru fundăturile nenorocite şi curţile rău mirositoare în care nici poliţiştii nu prea aveau curajul să se aventureze singuri. De vreo două ori se întâmplase ca un grup de bărbaţi să-l privească pe Philip cu multă curiozitate când trecea; auzise câteva remarci mormăite şi apoi unul dintre ei spusese:

— E doftorul de la spital.

Când ajunsese în dreptul lor, vreo doi dintre bărbaţi îi spuseseră „bună seara”.

— Dacă nu vă supăraţi, domnule doctor, îi zise bărbatul care-l însoţea acum, o să trebuiască să grăbim pasul. Mi s-a spus că nu e nicio clipă de pierdut.

— De ce aţi lăsat până în ultimul moment? întrebă Philip

mergând mai iute.

Când treceau prin dreptul unui felinar se uită la însoţitorul lui.

— Pari grozav de tânăr, zise el.

— Am împlinit optsprezece ani, domnule doctor.

Era blond, nu-i dăduseră încă tuleiele, şi părea doar un băieţandru. Era scund, dar îndesat.

— V-aţi căsătorit de tineri, zise Philip.

— A trebuit s-o facem.

— Cât câştigi dumneata?

— Şaisprezece şilingi, domnule doctor.

Un salariu de şaisprezece şilingi pe săptămână nu prea ajungea pentru întreţinerea soţiei şi a copilului. Camera în care stăteau tinerii căsătoriţi arăta că trăiesc într-o sărăcie lucie. Era mărişoară, dar părea imensă din pricina lipsei aproape totale a mobilierului; nu se vedea nici covor pe duşumea, nici tablouri pe pereţi; şi doar majoritatea camerelor aveau ceva – fotografii sau suplimente de Crăciun ale revistelor ilustrate puse în rame ordinare. Pacienta zăcea pe un pătuţ de fier dintre cele mai ieftine. Philip tresări când văzu cât de tânără e.

— Dumnezeule, dar nu poate să aibă mai mult de şaisprezece ani, îi zise el femeii care venise s-o moşească.

Pe fişă ea se declarase de optsprezece ani, dar, când erau foarte tinere, femeile adăugau adeseori un an sau doi. Şi pe deasupra era şi foarte drăguţă, lucru rar la femeile din categoria ei socială, deoarece constituţia lor era afectată de hrana proastă, aerul viciat şi ocupaţiile nesănătoase; avea trăsături delicate, ochi mari albaştri, şi-un păr negru năvalnic, pieptănat după moda precupeţelor. Şi ea, şi soţul ei erau într-o stare de agitaţie cumplită.

— Ar fi bine să aştepţi afară, ca să te pot striga dacă am nevoie de dumneata, îi spuse Philip.

Acum, că-l vedea mai bine, Philip fu din nou surprins de aerul lui de băieţandru; simţeai că de fapt ar trebui să se joace pe stradă cu ceilalţi flăcăi, în loc să aştepte speriat naşterea unui copil. Orele se scurgeau încet şi abia pe la două se născu copilul. Totul părea să meargă bine; îl

chemară pe soţ, şi pe Philip îl înduioşa felul stângaci şi timid în care îşi sărută soţia; Philip începu să-şi strângă lucrurile. Înainte de a pleca, mai luă o dată pulsul pacientei.

— Hei! strigă el.

Se uită repede la faţa femeii; se întâmplase ceva. În cazuri grave, trebuia chemat şeful externilor de la obstetrică; era un medic calificat şi răspundea de circumscripţie. Philip scrise repede un bileţel şi, dându-i-l soţului, îi spuse să alerge cât îl ţin picioarele până la spital; îl îndemnă să se grăbească pentru că soţia lui e într-o stare critică. Tânărul porni. Philip aştepta cu sufletul la gură; ştia că femeia o să moară pentru că pierde sânge. Se temea ca lucrul acesta sa nu se întâmple înainte de sosirea şefului; între timp, făcu tot ce-i stătea în putinţă. Se rugă fierbinte ca nu cumva şeful să fi fost chemat în altă parte. Minutele de aşteptare păreau fără sfârşit. Specialistul veni în cele din urmă şi, în timp ce o examina pe pacientă, îi punea pe şoptite întrebări lui Philip. Philip văzu după expresia lui că socotea cazul extrem de grav. Se numea Chandler. Era un bărbat înalt, zgârcit la vorbă, cu un nas lung şi faţa slabă, mult prea zbârcită pentru vârsta lui. Clătina din cap.

— Cazul era de la început fără speranţă. Unde e soţul?

— I-am spus să aştepte pe scări, zise Philip.

— N-ar fi rău să-l aduci încoace.

Philip deschise uşa şi-l striga. Şedea în întuneric pe prima treaptă a scărilor care urcau la catul de sus. Se apropie de pat.

— Ce s-a întâmplat? zise el.

— Păi, sângerează pe dinăuntru. N-ai cum să opreşti sângele.

Şeful obstetricienilor şovăi o clipă şi, pentru că trebuia să spună un lucru dureros, căută să-şi compună un glas cât mai tăios.

— E pe moarte.

Soţul nu zise o vorbă; se opri locului uitându-se la nevastă-sa care zăcea palidă şi fără cunoştinţă pe pat. Numai moaşa vorbi.

— Zău, Harry, domnii au făcut tot ce au putut. Eu am

văzut din capul locului că aşa o să se întâmple.

-— Taci din gură, zise Chandler.

Nu erau perdele la ferestre şi, treptat-treptat, părea să se lumineze; nu se revărsau încă zorile, dar nu puteau să mai întârzie mult. Chandler ţinea femeia în viaţă folosind toate mijloacele de care dispunea, dar vlaga se scurgea încet din ea şi brusc îşi dădu duhul. Băieţandrul care îi era soţ stătea în picioare la căpătâiul patului ieftin de fier, cu mâinile rezemate de tăblia de metal; nu vorbea, dar era foarte palid şi, de vreo două ori, Chandler se uită neliniştit la el, temându-se să nu leşine. Avea buzele ca cenuşa. Moaşa suspina cu zgomot, dar el n-o băga în seamă. Stătea eu ochii aţintiţi la nevastă-sa şi în ei se citea o nedumerire totală. Semăna cu un câine care a fost bătut fără să ştie nici măcar acum cu ce a greşit. După ce şi el, şi Philip îşi strânseră lucrurile, Chandler se întoarse către soţ.

— Ar fi bine să te culci niţel. Bănuiesc că eşti frânt.

— N-am unde să mă culc, domnule doctor, răspunse el cu un glas de o umilinţă zguduitoare.

— Nu cunoşti pe nimeni din casa asta care să-ţi improvizeze un culcuş?

— Nu, domnule.

— S-au mutat abia săptămâna trecută, zise moaşa. Deocamdată nu au cunoştinţe.

Chandler şovăi jenat o clipă apoi se apropie de soţ şi-i spuse:

— Îmi pare tare rău de ce s-a întâmplat.

Îi întinse mâna, şi soţul, uitându-se instinctiv la a lui, ca să vadă dacă e curată, i-o strânse cu putere.

— Vă mulţumesc.

Philip dădu şi el mâna cu soţul. Chandler îi spuse moaşei să treacă dimineaţa pe la spital să ia certificatul. Părăsiră casa şi merseră împreună în tăcere.

— La început te cam tulbură puţin, nu-i aşa? zise Chandler într-un târziu.

— Puţin, răspunse Philip.

— Dacă vrei, am să-i spun mesagerului să nu-ţi mai aducă astă-seară nicio chemare.

— Oricum, de la opt dimineaţa nu mai sunt de serviciu.
— Câte cazuri ai avut?
— Şaizeci şi trei.
— Bun, atunci ai să-ţi obţii certificatul.

Sosiră la spital şi şeful externilor intră să vadă dacă e chemat undeva. Philip merse mai departe. Fusese foarte cald în ziua anterioară şi chiar şi acum aerul din zori era plin de miresme de vară. Strada era foarte liniştită. Philip n-avea chef să se culce. Terminase munca şi n-avea nevoie să se grăbească. O porni agale, bucurându-se de aerul proaspăt şi de linişte. Se gândi să se ducă pe pod şi să privească răsăritul soarelui pe Tamisa. La un colţ de stradă, un poliţist îi spuse „bună dimineaţa”. După trusă îşi dădu seama cine-i Philip.

— Aţi avut o noapte grea, domnule doctor, îi spuse el.

Philip încuviinţă din cap şi trecu mai departe. Se sprijini de parapet şi privi către răsărit. La ora aceea, metropola semăna cu un oraş al morţilor. Nu erau nori pe cer, dar stelele îşi pierduseră strălucirea pentru că se apropia lumina zilei. Pe Tamisa plutea o ceaţă uşoară şi clădirile mari de pe malul de nord păreau nişte palate de pe o insulă vrăjită. Pe firul apei erau ancorate nişte şlepuri. Culoarea predominantă era un violet nefiresc, oarecum tulburător şi impresionant; dar curând totul deveni palid, rece şi cenuşiu. Apoi răsări soarele, o rază de aur galben se furişă de-a curmezişul cerului care se iriza. Philip nu-şi putea smulge din faţa ochilor imaginea fetei zăcând moartă pe pat, emaciată şi albă, vegheată de băiatul acela care stătea la căpătâiul ei ca o vietate rănită. Goliciunea camerei mizere sporea şi mai mult durerea. Era o adevărată cruzime ca soarta stupidă să-i reteze viaţa când se afla abia la începutul ei; dar, chiar în clipa în care-şi spunea acest lucru, în mintea lui Philip năvăliră gândurile privitoare la viaţa care o aştepta pe ea: naşterea copiilor, lupta cumplită cu sărăcia, tinereţea frântă de trudă şi privaţiuni şi transformată într-o vârstă mijlocie lipsită de frumuseţe – vedea faţa frumoasă subţiindu-se şi devenind mai palidă, părul împuţinându-se, mâinile delicate istovite brutal de

muncă şi începând să semene cu ghearele unui animal bătrân – apoi, când şi bărbatul era trecut de prima tinereţe, dificultatea de a găsi o slujbă, salariile mici cu care trebuia să se mulţumească şi mizeria inevitabilă şi înjositoare de la sfârşit; oricât de energică, chibzuită şi harnică ar fi fost, tot nu i-ar fi ajutat la nimic; până la urmă, avea de ales doar între azilul pentru săraci sau mila copiilor ei. Cine putea s-o compătimească pentru că a murit, din moment ce viaţa îi oferea atât de puţin?

Dar mila era o stupiditate. Philip simţea că nu de asta aveau nevoie oamenii ăştia. Ei nu se compătimeau, îşi acceptau soarta. Era în firea lucrurilor. Altfel, Dumnezeule! Altfel ar fi trecut peste pod, ca o gloată imensă roind către malul celălalt unde erau clădirile mari, izolate şi maiestuoase, le-ar fi jefuit, devastat şi ars. Dar acum se crăpase de ziuă, negura se subţiase şi zorile se revărsaseră delicate şi palide; scăldaseră totul într-o dulce strălucire; Tamisa era cenuşie, trandafirie şi verde: cenuşie ca sideful şi verde ca inima unui trandafir galben. Docurile şi antrepozitele dinspre Surrey erau aglomerate într-o dezordine nu lipsită de frumuseţe. Imaginea era atât de neobişnuită, încât făcu inima lui Philip să bată mai repede. Era copleşit de frumuseţea lumii. În afară de asta, nimic nu mai părea să conteze.

Capitolul CXV

Philip petrecu cele câteva săptămâni care mai rămâneau până la începutul semestrului de toamnă în policlinică, iar din octombrie se apucă de munca obişnuită. Lipsise atâta vreme de la spital, încât se trezi în mijlocul unor oameni în cea mai mare parte necunoscuţi; studenţii din ani diferiţi nu aveau prea mult contact unul cu altul, iar cei din generaţia lui îşi luaseră mai toţi diploma. Unii plecaseră la posturi de subchirurgi sau de interni în spitale şi infirmerii de la ţară,

iar alţii căpătaseră angajamente la Spitalul Sf. Luca. Cei doi ani în cursul cărora mintea lui zăcuse îl învioraseră, după cât i se părea lui, şi acum se vedea capabil să muncească din plin.

Familia Athelny era încântată de schimbarea în bine petrecută în viaţa lui. Pusese deoparte câteva lucruri de la vânzarea averii unchiului şi le făcu tuturor cadouri. Lui Sally îi dădu un lanţ de aur rămas de la mătuşa lui. Crescuse mare. Se angajase ca ucenică la o croitoreasă şi în fiecare dimineaţă, la opt, pleca să muncească toată ziua într-un magazin de pe Regent Street. Sally avea ochi albaştri cu o privire deschisă, o frunte lată şi păr bogat şi strălucitor; era durdulie, cu şoldurile late şi cu sinii plini; iar tatăl ei, căruia îi făcea o plăcere nebună să discute despre înfăţişarea ei, o avertiza neîncetat să nu se îngraşe. Era atrăgătoare pentru că era un animal sănătos şi feminin. Avea mulţi admiratori, dar prezenţa lor o lăsa absolut rece; îţi făcea impresia că socoate dragostea o prostie; şi nu-ţi venea greu să-ţi închipui că era inaccesibilă pentru tinerii care o curtau. Sally era destul de matură pentru anii ei; fusese obişnuită s-o ajute pe maică-sa la gospodărie şi la îngrijirea copiilor, şi de aceea căpătase un aer autoritar din pricina căruia maică-sa spunea că lui Sally prea îi place să facă lucrurile după capul ei. Nu vorbea prea mult, dar, pe măsură ce înainta în vârstă, părea să capete un umor calm şi uneori rostea câte o remarcă din care se vedea că sub exteriorul impasibil exista o efervescenţă ascunsă care-o făcea să se amuze pe socoteala semenilor ei. Philip constată că nu putea ajunge niciodată cu ea la aceeaşi intimitate afectuoasă în care se afla cu ceilalţi membri ai imensei familii Athelny. Din când în când, indiferenţa ei îl cam irita. Avea în ea ceva enigmatic.

Când Philip îi dădu lanţul de aur, Athelny, cu firea lui expansivă, ţinu morţiş ca fata să-l sărute; dar Sally se înroşi toată şi se trase înapoi.

— Nu, nu vreau, zise ea.

— Obrăznicătură nerecunoscătoare! strigă Athelny. De ce nu?

— Nu-mi place să mă las sărutată de bărbaţi, zise ea.

Philip o văzu stânjenită şi, amuzat, căuta să abată atenţia lui Athelny, ceea ce nu era niciodată prea greu de făcut. Dar, în mod evident, problema fu reluată mai târziu de maică-sa, pentru că, la următoarea vizită a lui Philip, Sally profită de primul prilej când râmaseră singuri câteva minute pentru a se referi la cele întâmplate.

— Sper că nu ţi s-a părut o mojicie din partea mea că am refuzat să te sărut săptămâna trecută?

— Aş, câtuşi de puţin, râse el.

— Să ştii că nu din lipsă de recunoştinţă am făcut-o.

Roşi puţin în timp ce rosti fraza oficială pe care o pregătise:

— Am să preţuiesc întotdeauna lănţişorul şi socot că. e foarte drăguţ din partea dumitale că mi l-ai dăruit.

Lui Philip îi era întotdeauna cam greu să întreţină o conversaţie cu ea. Sally era foarte abilă şi pricepută în tot ce trebuia să facă, dar nu părea să simtă nevoia de conversaţie; asta însă fără să fie nesociabilă. Într-o duminică după-amiază, când Athelny şi cu nevastă-sa ieşiseră împreună, iar Philip, fiind tratat ca un membru al familiei, rămase să citească în salonaş, Sally veni în această încăpere şi se aşeză la fereastră cu ceva de cusut. Rochiile fetelor erau făcute în casă şi Sally nu-şi putea permite să stea degeaba duminica. Philip crezu că ea are poftă de conversaţie şi lăsă cartea jos din mână.

— Vezi-ţi mai departe de citit, îi zise ea. Eu m-am gândit doar că eşti singur şi poate n-ar fi rău să vin să stau cu dumneata.

— Eşti cea mai tăcută fiinţă pe care am întâlnit-o vreodată, zise Philip.

— Nu mai avem nevoie de încă un om vorbăreţ în casa asta, zise ea.

În tonul ei nu era nicio undă de ironie: afirmase pur şi simplu o stare de fapt. Dar asta îi sugeră lui Philip că, din păcate, nu-l mai socotea pe tatăl ei un erou, aşa cum făcuse în copilărie, şi, în mintea ei, punea cap la cap conversaţia sa antrenantă şi risipa nechibzuită care ade-

seori adusese greutăţi în viaţa lor; compara retorica lui cu înţelepciunea practică a mamei sale şi, cu toate că vioiciunea lui taică-său o amuza, uneori poate că o cam scotea din sărite. Philip se uită la ea, aşa cum stătea aplecată asupra lucrului de mână; era o fiinţă sănătoasă, viguroasă şi normală; trebuie să fi fost ciudat s-o vezi printre celelalte fete din atelier, cu pieptul plat şi feţele anemice, Mildred suferea de anemie.

După o vreme, în viaţa lui Sally apăru un pretendent. Uneori mai ieşea în oraş cu prietenele de la atelier şi cunoscuse un tânăr, instalator electrician cu o slujbă foarte bună, care reprezenta o partidă onorabilă. Într-o zi, îi spuse mamei că a cerut-o de nevastă.

— Şi tu ce i-ai zis? întrebă maică-sa.

— A, i-am zis că nu mă grăbesc chiar aşa de tare să mă mărit cu cine s-o nimeri.

După obiceiul ei, fata făcu o mică pauză între propoziţii.

— Dar l-am văzut aşa de opărit încât i-am zis să vină duminică să ia ceaiul cu noi.

Era un prilej care lui Athelny îi surise grozav. Toată după-amiaza făcu repetiţii pentru a juca rolul tatălui impunător în scopul de a-l impresiona pe băiat, încât până la urmă reuşi să-i facă pe copii să moară de râs. Puţin înainte de ora la care trebuia să sosească tânărul, Athelny scoase, cine ştie de unde, un fes egiptean şi ţinu morţiş să şi-l pună pe cap.

— Dă-o încolo, Athelny, zise nevastă-sa care era îmbrăcată cu hainele cele mai bune – o rochie de catifea neagră rămasă cam strâmtă de vreme ce ea se îngrăşa întruna. O să-i strici viitorul fetei.

Încercă să i-l scoată, dar omuleţul se feri cu multă abilitate din calea ei.

— Nu mă atinge, femeie! Pentru nimic în lume nu vreau să-l scot. Tânărului ăstuia trebuie să i se arate imediat că nu intră într-o familie de oameni de rând.

— Lasă-l, mamă, să-l ţină pe cap, zise Sally cu mâna ei calmă şi indiferentă. Dacă domnul Donaldson n-o s-o ia aşa cum trebuie, n-are decât să-şi vadă de drum şi să-i fie de bine.

Lui Philip i se păru că tânărul o să fíe pus la o grea încercare, întrucât Athelny, cu jacheta lui de catifea maro, cu lavaliera imensă neagră şi cu turbanul roşu constituia un spectacol uluitor pentru un nevinovat electrician. Când acesta sosi, fu întâmpinat de gazdă cu curtoazia demnă a unui grande de Spania şi de doamna Athelny în modul cel mai firesc şi mai familiar cu putinţă. Se aşezară pe scaunele călugăreşti cu speteaza înaltă, în jurul vechii mese de călcat, şi doamna Athelny turnă ceaiul dintr-un ceainic lucios, care dădea momentului o notă de provincie englezească. Făcuse cu mâna ei prăjiturile şi pe masă era dulceaţă de casă. Era un ceai ca la ţară şi lui Philip i se păru ciudat, dar deosebit de agreabil în casa aceea iacobină. Dumnezeu ştie pentru ce Athelny îşi puse în gând să ţină discursuri despre istoria Bizanţului; citise de curând ultimele volume din *Declinul şi căderea*[258] şi, cu arătătorul întins într-un gest dramatic, revărsa în urechile uimite ale pretendentului poveşti scandaloase despre Teodora şi Irina[259]. I se adresă direct oaspetelui cu un torent de fanfaronadă; iar tânărul, redus la o tăcere neputincioasă şi intimidat la culme, încuviinţa când şi când din cap ca să arate că manifestă un interes inteligent pentru subiectul respectiv. Doamna Athelny nu acorda nici cea mai mică atenţie conversaţiei lui Thorpe şi îl întrerupea mereu ca să-i mai ofere tânărului ceai sau ca să-l îndoape cu prăjituri şi dulceaţă. Philip se uită la Sally; fata stătea cu ochii în jos, calmă, tăcută şi atentă; genele ei lungi îi aruncau o umbră plăcută pe obraji. Ar fi fost greu să-ţi dai seama dacă scena o amuză sau dacă ţinea la tânărul acela. Era de neînţeles. Dar un lucru era sigur: electricianul era chipeş; blond şi fără mustaţă, cu trăsături plăcute şi regulate şi cu o faţă deschisă; era înalt de statură şi bine legat. Philip nu-şi putu ascunde gândul că ar fi un partener excelent pentru ea şi simţi un fior de invidie pentru fericirea pe care-şi închipuia că le-o rezervă soarta.

---

[258] *Declinul şi căderea Imperiului Roman*, lucrarea principală a istoricului englez Edward Gibbon (1737–1794).
[259] Nume ale unor împărătese bizantine.

Curând, pretendentul zise că ar fi timpul s-o ia din loc. Sally se ridică în picioare fără o vorbă şi-l însoţi până la uşă. Când se întoarse, taică-său izbucni:

— Ei, Sally, nouă ni se pare tânărul ăsta al tău foarte drăguţ. Suntem gata să-l primim în familia noastră. Să anunţăm pe toată lumea şi eu am să compun un cântec nupţial.

Sally se apucă să strângă masa. Nu răspunse. Deodată îi aruncă o privire fugitivă lui Philip.

— Dumitale cum ţi s-a părut, domnule Philip?

Întotdeauna refuzase să-i spună „nenea Phil”, cum îi spuneau ceilalţi copii, şi nici „Philip” pur şi simplu nu voia să-i zică.

— Cred că aţi fi o pereche tare frumoasă.

Sally îi aruncă o privire repezită şi apoi roşind uşor îşi văzu de treabă.

— Mi s-a părut un tânăr foarte drăguţ şi bine-crescut, zise doamna Athelny, şi cred că e omul potrivit ca s-o facă fericită pe orice fată.

Sally nu răspunse timp de vreo două minute, iar Philip o privi plin de curiozitate: s-ar fi zis că fata meditează la vorbele maică-sii, dar, pe de altă parte, se putea tot aşa de bine să se gândească la cai verzi pe pereţi.

— De ce nu răspunzi când ţi se vorbeşte, Sally? o apostrofa maică-sa puţin supărată.

— Mie mi s-a părut un prostovan.

— Şi nu vrei să-l accepţi?

— Nu, în niciun caz.

— Eu nu prea înţeleg ce mai vrei, zise doamna Athelny – şi acum era limpede că fusese scoasă din fire; e un băiat foarte cumsecade şi are din ce să te întreţină şi să-ţi încropească un cămin ea lumea. Noi şi aşa avem prea multe guri de hrănit şi fără tine. Dacă se iveşte o şansă ca asta, e o răutate sa n-o accepţi. Şi cred că ai avea din ce să-ţi angajezi o fată care să-ţi facă treburile mai grele.

Până atunci, Philip n-o mai auzise pe doamna Athelny referindu-se în mod atât de făţiş la greutăţile din viaţa ei. Acum vedea cât de important era pentru ea să-şi

pricopsească fiecare copil.

— N-are rost sa-i dai înainte cu gura, mamă, zise Sally în felul ei calm. N-o să-l iau de bărbat.

— După părerea mea eşti o fată egoistă, rea şi fără inimă.

— Mamă, dacă vrei să-mi câştig singură existenţa, pot oricând să intru la un stăpân.

— Nu fi proastă, că doar ştii că taică-tău nu te-ar lăsa nici în ruptul capului să faci una ca asta.

Philip întâlni privirea lui Sally şi i se păru că vede în ea o licărire amuzată. Se întrebă ce anume din conversaţia aceasta îi gâdilase simţul umorului. Era o fată ciudată.

Capitolul CXVI

În ultimul său an de studii la Spitalul Sf. Luca, Philip trebui să muncească din greu. Era mulţumit de viaţă. I se părea foarte comod să aibă inima liberă şi destui bani în buzunar ca să-şi acopere nevoile. Auzise adeseori pe oameni vorbind cu dispreţ despre bani. Se întrebă dacă ei încercaseră vreodată să se descurce fără. Ştia că nevoile materiale îl fac pe om meschin, acaparator şi limitat; îi deformează caracterul şi-l determină să privească lumea printr-o prismă vulgară; când trebuie să chibzuieşti fiecare gologan, banii capătă o importanţă grotescă; trebuie să fii relativ înstărit ca să poţi să le cunoşti valoarea adevărată. Philip ducea o viaţă solitară, nu vedea pe nimeni în afară de familia Athelny, dar nu se simţea deloc singur; se ocupa de planurile de viitor şi uneori se gândea şi la trecut. Din când în când, amintirile lui se opreau asupra foştilor prieteni, dar nu-şi dădea osteneala să-i vadă. Ar fi vrut să ştie ce s-a ales de Norah Nesbit; acum se numea altfel, dar Philip nu-şi putea aminti numele celui cu care urma să se căsătorească; îi părea bine că o cunoscuse; era un suflet ales şi viteaz. Într-o seară, pe la unsprezece şi jumătate, îl

văzu pe Lawson trecând pe Piccadilly; era în smoching şi probabil se întorcea de la un teatru. Philip cedă unui îndemn neaşteptat şi se îndepărtă repede pe o străduţă lăturalnică, Nu-l mai văzuse de doi ani şi simţea că n-ar putea relua acum prietenia întreruptă. Nu mai aveau ce să-şi spună. Pe Philip nu-l mai interesa arta; i se părea că acum e mult mai capabil decât în tinereţe să savureze frumuseţea din plin; în schimb, arta i se părea lipsită de importanţă. Se ocupa cu alcătuirea unui tipar extras din haosul multiplu şi divers al vieţii şi, aparent, materialele cu care lucra făceau ca preocupările pentru culori şi cuvinte să pară foarte banale şi neînsemnate. Lawson îşi făcuse datoria. Prietenia lui Philip pentru el fusese doar un motiv în cadrul desenului pe care-l elabora; ar fi fost o dovadă de sentimentalism să nu-şi dea seama că pictorul nud mai interesează.

Uneori Philip se mai gândea şi la Mildred. Evita în mod intenţionat străzile pe care s-ar fi putut s-o întâlnească din întâmplare; dar, uneori, cine ştie ce simţământ, poate curiozitatea, poate ceva mai profund pe care nu voia să-l recunoască, îl determina să rătăcească pe Piccadilly şi pe Regent Street la orele la care ar fi fost de presupus ca Mildred să umble pe acolo. În asemenea cazuri, Philip nu ştia dacă de fapt doreşte s-o vadă sau se teme de o întâlnire cu ea. Odată îi atrase atenţia un spate care amintea de silueta ei şi o clipă i se păru că e ea; avu o senzaţie curioasă: era un junghi ciudat şi dureros în inimă, în care se amestecau teama şi o nelinişte înspăimântătoare; şi, când grăbi pasul şi descoperi că s-a înşelat, nu ştiu dacă se simte uşurat sau dezamăgit.

La începutul lui august, Philip îşi dădu ultimul examen, cel de chirurgie, şi-şi luă diploma. Trecuseră şapte ani de la intrarea lui în Spitalul Sf. Luca. Avea aproape treizeci de ani. Coborî scările Colegiului Regal de Chirurgie, ţinând în mână un sul care-i acorda dreptul la practicarea medicinii şi inima îi bătea plină de satisfacţie.

„Acum am să încep cu adevărat viaţa”, gândea el.

A doua zi se duse în biroul secretarului ca să se înscrie pe

listă pentru a căpăta un post la spitalele filantropice. Secretarul era un omuleţ agreabil cu bărbuţă neagră, şi Philip îl găsise întotdeauna extrem de afabil. De data aceasta, îl felicită pentru succesul obţinut şi apoi îi spuse:

— Nu cumva te-ar tenta să faci o suplinire de o lună de zile pe Coasta de Sud? Trei lire pe săptămână, casă şi masă.

— N-aş avea nimic împotrivă, zise Philip.

— E la Farnley, în comitatul Dorsetshire, Doctorul South. Ar trebui să pleci imediat; asistentul de acolo s-a îmbolnăvit de oreion. Cred că e o localitate foarte drăguţă.

Ceva din comportarea secretarului îl nedumerea pe Philip. Era puţin dubioasă.

— Dar care-i baiul? întrebă el.

Secretarul şovăi o clipă şi apoi râse împăciuitor.

— Păi, ca să-ţi spun drept, după câte am înţeles, şeful e un bătrân cam ţeapăn şi ciudat, de modă veche. Agenţiile nici nu mai vor să-i mai trimită pe nimeni ca ajutor. Are obiceiul să spună lucrurilor pe şleau, şi oamenilor nu prea le place.

— Dar crezi că s-ar mulţumi cu un tânăr absolvent? La urma urmei, eu n-am niciun pic de experienţă.

— Cred că ar trebui să fie fericit dacă te obţine, răspunse diplomatic secretarul.

Philip se gândi o clipă. Tot n-avea nimic de făcut în săptămânile care urmau şi se bucura de şansa de a câştiga ceva bani. Putea să-i pună deoparte în vederea vacanţei în Spania pe care şi-o făgăduise pentru momentul când şi-ar încheia angajamentul la Spitalul Sf. Luca, sau la vreun alt spital, dacă nu l-ar primi acolo.

— Bine, mă duc.

— Singurul lucru este că trebuie să pleci chiar azi după-amiază. Îţi convine? Dacă da, atunci telegrafiez imediat.

Philip ar fi vrut să se bucure de câteva zile de libertate; dar la familia Athelny fusese în seara anterioară (se dusese imediat ca să le spună vestea cea bună) şi, de fapt, n-avea niciun motiv să nu plece imediat. Bagaje prea multe n-avea de făcut. În aceeaşi seară, puţin după ora şapte, coborî din

tren la gara Farnley şi luă o birjă până la doctorul South. Era o casă lătăreaţă şi joasă, eu stucaturi şi acoperită de viţă sălbatică. Fu condus în cabinet. La o masă scria un bătrânel. Ridică ochii când servitoarea îl pofti pe Philip înăuntru. Bătrânelul nu se sculă în picioare şi nu scoase o vorbă. Se uită pur şi simplu lung la Philip. Lui Philip îi cam pieri curajul.

— Bănuiesc că eram aşteptat, nu? zise el. Secretarul de la Spitalul Sf. Luca v-a telegrafia! azi-dimineaţă.

— Am amânat cina cu o jumătate de oră. Vrei să te speli?

— Da, zise Philip.

Îl amuzau manierele ciudate ale doctorului South. Acesta se sculă acum în picioare şi Philip văzu că e un bărbat de statură mijlocie, slab, cu părul alb tuns foarte scurt şi cu o gură lată închisă atât de strâns încât nici nu părea să aibă deloc buze; n-avea nici barbă, nici mustaţă, ci doar nişte mici favoriţi albi care împreună cu falca foarte hotărâtă dădeau capului său o înfăţişare pătrată. Purta un costum de golf maro şi o cravată mare albă. Hainele atârnau pe el de parcă ar fi fost croite pentru o persoană mult mai masivă. Arăta ca un fermier onorabil de la mijlocul secolului al XIX-lea. Deschise uşa.

— Aici e sufrageria, zise el arătând către uşa din partea opusă. Dormitorul dumitale este prima uşa la care ajungi când urci pe palier. Coboară de îndată ce eşti gata.

În timpul cinei, Philip îşi dădu seama că doctorul South îl cercetează atent, fără să vorbească prea mult, şi Philip înţelese că nu e bucuros nici să-şi audă asistentul trăncănind,

— Când ţi-ai luat diploma? întrebă brusc doctorul.

— Ieri.

— Ai urmat la Universitate?

— Nu.

— Anul trecut când asistentul meu şi-a luat concediu, mi-au trimis un tip universitar. Le-am spus să nu mai facă niciodată una ca asta. Era mult prea gentleman pentru mine.

Urmă o nouă pauză. Masa era foarte simplă şi foarte

bună. Philip îşi păstră o înfăţişare demnă şi serioasă, dar, în adâncul inimii, clocotea de emoţie. Era grozav de entuziasmat de angajarea lui ca suplinitor; se simţea deodată maturizat; îi venea să râdă nebuneşte fără niciun motiv şi, cu cât se gândea mai mult la demnitatea lui profesională, cu atât mai greu se ţinea să nu râdă pe sub mustaţă.

Dar doctorul South îi întrerupse brusc gândurile.

— Câţi ani ai?

— Merg pe treizeci.

— Cum se face că abia acum ţi-ai luat diploma?

— M-am apucat de medicină abia la douăzeci şi trei de ani şi a trebuit să mai şi întrerup doi ani.

— De ce?

— Din pricina sărăciei.

Doctorul South îi aruncă o privire ciudată şi recăzu în tăcerea obişnuită. La sfârşitul cinei, se ridică de la masă.

— Ştii ce fel de clientelă e aici?

— Nu, răspunse Philip.

— Cei mai mulţi pacienţi sunt pescari şi membrii familiilor lor. Eu am în grijă sindicatul şi spitalul marinarilor. Pe vremuri, eram singurul doctor de pe aici, dar, de când au încercat să transforme localitatea asta într-o elegantă staţiune maritimă, s-a mai deschis un cabinet pe faleză, şi oamenii înstăriţi se duc la doctorul ăla. La mine nu vin decât cei cărora nu le dă deloc mâna să plătească îngrijirea medicală.

Philip înţelese că rivalitatea aceea constituia un punct dureros pentru bătrân.

— Ştiţi că n-am deloc practică, îi spuse Philip.

— Niciunul dintre voi n-are habar de nimic.

Doctorul ieşi din cameră fără să mai scoată vreo vorbă şi-l lăsă singur pe Philip. Când intră servitoarea să strângă masa, îi spuse lui Philip că doctorul South dă consultaţii de la şase până la şapte. În seara aceea, munca se terminase. Philip îşi aduse o carte din camera lui, îşi aprinse pipa şi se instală să citească. Era o mare bucurie, pentru că de câteva luni nu mai citise decât lucrări de medicină. La zece intră în

cameră doctorul South şi se uită la el. Philip nu putea suferi să stea altfel decât cu picioarele cocoţate, aşa că-şi trăsese un scaun pe care şi le întinsese.

— S-ar zice că izbuteşti uşor să te faci comod, îi zise doctorul South cu o asprime care l-ar fi tulburat pe Philip dacă n-ar fi fost atât de binedispus.

Philip îi răspunse cu ochi sclipitori.

— Aveţi vreo obiecţie?

Doctorul South se uită la el, dar nu-i răspunse direct la întrebare.

— Ce citeşti?

— *Peregrine Pickle*. Smollett[260].

— Întâmplător ştiu şi eu că *Peregrine Pickle* e scris de Smollett.

— Vă rog să mă iertaţi. După câte ştiu, medicii nu manifestă prea mult interes pentru literatură, nu?

Philip lăsase cartea jos punând-o pe masă, şi doctorul South o luă şi se uită la ea. Era un volum dintr-o ediţie completă care aparţinuse preotului din Blackstable. Era subţire şi legat în marochin deschis la culoare, cu o gravură de metal drept frontispiciu; paginile erau îngălbenite de vreme şi pătate de mucegai. Fără să vrea, Philip se aplecă puţin înainte când doctorul puse mâna pe carte şi în ochii lui se ivi un uşor zâmbet. Doctorului nu-i scăpa mai nimic.

— Te amuz? întrebă el cu o voce glacială.

— Văd că vă plac cărţile. Lucrul ăsta se observă întotdeauna după felul cum umblă oamenii cu ele.

Doctorul South lăsă imediat din mână romanul.

— Micul dejun la opt şi jumătate, zise el şi părăsi încăperea.

„Vai, ce bătrânel sucit!” se gândi Philip.

Curând descoperi de ce le venea greu asistenţilor doctorului South să se înţeleagă cu el. În primul rând, el se opunea cu îndârjire tuturor descoperirilor din ultimele trei decenii; îl enervau medicamentele prefabricate care ajungeau să fie la modă, fiind socotite bune pentru vin-

---

[260] Tobias George Smollett (1721–1771), autorul mai multor romane picareşti în genul celor scrise de Fielding.

decări miraculoase, ca numai după câţiva ani să fie uitate cu desăvârşire; el avea nişte reţete standard pe care le adusese de la Spitalul Sf. Luca, unde studiase, şi pe care le folosise toată viaţa; după părerea lui, erau la fel de eficace ca şi oricare alt lucru apărut de atunci încoace şi devenit o modă, Philip rămase uluit de neîncrederea pe care o manifesta doctorul South faţă de asepsie; el o acceptase doar din respect pentru părerile universal răspândite; dar folosea precauţiile asupra cărora Philip ştia bine că se insistă infinit de scrupulos la spital, cu îngăduinţa dispreţuitoare a unui om în toată firea care se joacă de-a soldaţii cu nişte prichindei.

— Am văzut eu tot felul de antiseptice cum au venit şi au măturat totul din cale şi pe urmă le-a luat locul tot asepsia. Vorbe goale!

Tinerii care erau trimişi la el făcuseră practică doar în spital; şi aduceau cu ei tot dispreţul pentru specialistul în medicină generală, dispreţ absorbit din însăşi atmosfera de la spital; în schimb, ei nu dăduseră ochii decât cu cazurile complicate care apăreau prin saloanele spitalului; ştiau cum să trateze o boală obscură a suprarenalelor, dar, pe de altă parte, se dovedeau neputincioşi când erau consultaţi pentru o simplă răceală. Cunoştinţele lor erau pur teoretice, iar îngâmfarea lor fără margini. Doctorul South îi privea strângând din buze; îi făcea o plăcere de-a dreptul sălbatică să le arate cât de mare e ignoranţa lor şi cât de nejustificată le e îngâmfarea. Clientela era săracă, alcătuită mai ales din lumea pescarilor, şi doctorul îşi executa singur reţetele. Doctorul South îşi întreba asistentul cum îşi închipuie că ar putea să-şi câştige existenţa dacă pentru o durere de stomac i-ar da unui pescar o mixtură alcătuită din cinci-şase medicamente costisitoare. Se mai plângea şi de faptul că tinerii medici nu sunt destul de învăţaţi: nu citeau altceva decât ziarul sportiv şi principala revistă medicală; nu erau în stare nici să scrie citeţ, nici să evite greşelile de ortografie. Timp de două sau trei zile, doctorul South îl supraveghe îndeaproape pe Philip, gata să se năpustească asupra lui cu sarcasmul său acid, dacă i-ar fi

dat ocazia. Conştient de acest lucru, Philip îşi vedea de treabă cu un amuzament calm şi tăcut. Îl încânta schimbarea ocupaţiei. Sentimentul de independenţă şi răspundere îi făcea plăcere. În cabinet intrau tot felul de oameni. Era mulţumit pentru că părea să le inspire încredere pacienţilor; şi era antrenant să observi întregul proces de vindecare pe care, la spital, nu îl surprindeai decât pe sărite.

Vizitele pe teren îl duceau în căsuţe cu acoperişul scund, pline de unelte de pescuit şi pânze pentru bărci, şi ici-colo de câte un suvenir din călătorii pe mări îndepărtate – o cutie lăcuită din Japonia, suliţe şi vâsle din Melanezia sau pumnale din bazarele Istanbulului; cămăruţele acelea îmbâcsite aveau un aer romantic, iar mirosul sărat al mării le dădea o prospeţime amară. Lui Philip îi plăcea să stea de vorbă cu marinarii care, văzându-l că nu e cu nasul pe sus, îi spuneau tot felul de poveşti despre călătoriile lungi făcute de ei în tinereţe.

De vreo două ori, i se întâmplă să facă o greşeală de diagnostic (până atunci nu mai văzuse niciun caz de pojar şi, când i se înfăţişă o asemenea erupţie, el o luă drept o obscură boală de piele) şi de vreo două ori se întâmplă ca tratamentul sugerat de el să intre în contradicţie cu ideile doctorului South. Prima dată, doctorul South îl atacă cu vorbe de o ironie cruntă; dar Philip le acceptă fără să se supere; avea un oarecare dar al replicii şi-i dădu doctorului South nişte răspunsuri care-l făcură să se oprească şi să-l privească plin de curiozitate. Philip îşi păstra o înfăţişare gravă, dar ochii îi sclipeau. Bătrânelul nu putu să-şi ascundă impresia că Philip îl ia peste picior. El era deprins ca asistenţii lui să-l urască şi să se teamă de el, dar asta era o experienţă nouă. Ar Fi avut chef să facă scandal şi să-l expedieze pe Philip cu primul tren, aşa cum făcuse şi cu alţi asistenţi; dar avea senzaţia jenantă că, în acest caz, Philip i-ar fi râs pur şi simplu în nas, şi asta îl amuză brusc. În ciuda voinţei lui, pe buze îi înflori un zâmbet şi apoi întoarse capul. Peste puţină vreme, îşi dădu seama că Philip se amuză în mod sistematic pe socoteala lui. La început

rămase surprins, dar apoi se distră.

„Să-l ia dracu' de obraznic”, râse el în sinea lui. „Să-l ia dracu' de obraznic!”

Capitolul CXVII

Philip îi scrisese lui Athelny ca să-l informeze că s-a angajat ca asistent în Dorsetshire şi curând primi un răspuns de la el. Era scris în maniera afectată pe care o adopta Athelny, plină de epitete pompoase ca o diademă persană bătută în pietre scumpe; caligrafia era aceea frumoasă cu care se mândrea el, asemănătoare caracterelor gotice şi ca atare tot atât de greu de citit. Îi propunea lui Philip să vină la ferma de hamei din Kent la care urma să se ducă, la fel ca în alţi ani, împreună cu familia; pentru a-l convinge, îi spunea diverse lucruri frumoase şi complicate despre sufletul lui Philip şi despre cârceii şerpuitori ai hameiului. Philip răspunse imediat că o să vină în prima zi în care o să fie liber. Deşi nu se născuse acolo, avea o afecţiune deosebită pentru insula Thanet, şi entuziasmul lui se înflăcăra la gândul de a petrece două săptămâni atât de aproape de pământul şi mediul care avea nevoie doar de un cer albastru pentru a fi. la fel de idilic ca dumbrăvile de măslini din Arcadia[261].

Cele patru săptămâni ale angajamentului său de la Farnley trecură repede. Pe faleză se năştea un oraş nou cu vile de cărămidă roşie, dispuse în jurul terenurilor de golf; de curând se deschisese un hotel mare pentru a-i găzdui pe vilegiaturişti. Dar Philip se ducea rareori acolo. Jos, lângă port, căsuţele de piatră din alte veacuri se înghesuiau într-o învălmăşeală încântătoare, şi străduţele înguste care coborau în pante repezi aveau un aer vetust care-ţi încânta imaginaţia. La malul apei, se vedeau căsuţe curăţele având

---

[261] Ţinut de păstori din Peloponez, Grecia, simbol al unei ţări fericite.

în faţă grădiniţe bine îngrijite; erau locuite de pensionari – foşti căpitani în marina comercială – şi de mamele sau văduvele bărbaţilor care-şi câştigaseră existenţa pe mare; înfăţişarea lor era ciudată, dar tihnită. În portul acela de proporţii reduse ancorau vase de mic tonaj, cargoboturi din Spania şi din Levant; când şi când vântul romantic aducea câte o corabie cu pânze. Toate astea îi trezeau lui Philip amintiri despre micul port murdar de la Blackstable, cu vasele de încărcat cărbuni, şi el se gândi că acolo i se stârnise prima dată dorinţa, devenită între timp o obsesie, de a călători în ţările Orientului şi pe insulele însorite din mările tropicale. Dar aici te simţeai mai aproape de oceanul încins şi adânc decât acolo pe ţărmul Mării Nordului, care părea veşnic îngrădit; aici puteai respira în voie, privind în depărtare pe imensitatea netedă; iar vântul de apus, iubitul şi blândul vânt sărat al Angliei făcea să-ţi crească inima şi în acelaşi timp să ţi se topească de tandreţe.

Într-o seară, când Philip ajunsese în ultima lui săptămână de stagiu la doctorul South, la uşa cabinetului bătu un copil, în timp ce bătrânelul şi cu Philip preparau reţetele. Era o fetiţă zdrenţăroasă, desculţă şi cu faţa murdară. Când Philip îi deschise, ea spuse:

— Vă rog, domnule doctor, vreţi să veniţi repede la doamna Fletcher de pe uliţa Ivy?

— Dar ce-a păţit doamna Fletcher? strigă doctorul South cu vocea lui hârâită.

Fetiţa nu-l băgă în seamă, ci i se adresă din nou lui Philip.

— Vă rog, domnule doctor, băieţelul ei a avut un accident şi mama lui vă roagă să veniţi repede.

— Spune-i doamnei Fletcher că vin îndată, strigă doctorul South.

Fetiţa şovăi o clipă şi, punându-şi în gura murdară degetul şi mai murdar, rămase cu ochii la Philip.

— Ce e, fetiţo? întrebă Philip zâmbind.

— Vă rog, doamna Fletcher zice că să vină doctorul ăl nou.

Din încăperea folosită ca farmacie se auzi un zgomot şi doctorul South ieşi în vestibul.

— Da’ ce, doamna Fletcher nu e mulţumită de mine? lătră el. Am îngrijit-o de când s-a născut. De ce n-aş fi bun ca să văd şi de broscoiul ei jegos?

Fetiţa făcu un moment impresia că o să izbucnească în plâns, dar apoi se răzgândi. Îi scoase limba doctorului South şi, înainte ca el să-şi revină din uimire, o luă la fugă cât o ţineau picioarele. Philip îşi dădu seama că bătrânul s-a supărat.

— Păreţi cam obosit şi e o cale destul de lungă până în uliţa Ivy, zise el în chip de scuză pentru a justifica înlocuirea.

Doctorul South mârâi.

— E mult mai puţin departe pentru un om care umblă pe două picioare decât pentru cel care n-are decât un picior şi jumătate.

Philip se împurpură la faţă şi o vreme nu scoase niciun cuvânt.

— Vreţi să mă duc eu sau vă duceţi dumneavoastră? întrebă el în cele din urmă pe un ton glacial.

— Ce rost are să mă duc eu dacă te vor pe dumneata?

Philip îşi luă pălăria şi plecă să vadă pacientul.

Se întoarse la opt. Doctorul South stătea în sufragerie cu spatele rezemat de cămin.

— Ai lipsit cam multă vreme, îi zise el.

— Vă rog să mă iertaţi. De ce nu v-aţi aşezat la masă?

— Pentru că am preferat să aştept. Ai stat chiar atâta vreme la doamna Fletcher?

— Nu, îmi cer scuze, dar nu de asta am întârziat. La înapoiere m-am oprit să privesc apusul soarelui şi nu m-am mai gândit că s-a făcut târziu.

Doctorul South nu răspunse şi servitoarea le aduse de mâncare – nişte şprot fript. Philip mâncă cu multă poftă. Deodată doctorul South îi adresă o întrebare repezită.

— De ce ai privit apusul soarelui?

Philip îi răspunse cu gura plină.

— Pentru că eram fericit.

Doctorul South îl privi ciudat şi pe faţa lui bătrână şi obosită licări un uşor zâmbet. Până la sfârşitul mesei nici

unul nu mai scoase niciun cuvânt, dar, după ce servitoarea le aduse vinul de Porto şi părăsi sufrageria, bătrânul se lăsă pe speteaza scaunului şi îşi aţinti ochii pătrunzători asupra lui Philip.

— Te-a cam durut, tinere, când am vorbit despre piciorul tău şchiop, nu-i aşa?

— Direct sau indirect, oamenii se referă întotdeauna la el când se supără pe mine.

— Probabil că toţi ştiu că e punctul tău slab.

Philip îl înfruntă privindu-l drept în faţă:

— Vă pare chiar aşa de bine că l-aţi descoperit?

Doctorul nu răspunse, dar chicoti cu o veselie care ascundea o undă de amărăciune. Stătură o vreme privindu-se drept în ochi. Apoi doctorul South îl lăsă pe Philip cu gura căscată:

— Ce-ar fi să rămâi aici şi eu să-i dau răvaş de drum idiotului ăluia care s-a îmbolnăvit de oreion?

— Sunteţi foarte drăguţ, dar sper ca la toamnă să capăt o slujbă la spital. Asta o să-mi fie de mare ajutor pentru a obţine ulterior diverse slujbe.

— Ţi-aş putea propune să te fac asociatul meu, bombăni doctorul South.

— De ce? întrebă Philip surprins.

— S-ar părea că eşti foarte iubit pe aici.

— Nu mi s-a părut că lucrul acesta se bucură de aprobarea dumneavoastră deplină, zise Philip pe un ton sec.

— Ai impresia că după patruzeci de ani de clientelă îmi mai pasă dacă oamenii îl preferă pe asistentul meu? Nu, prietene. Între pacienţii mei şi mine nu există niciun fel de sentiment. Eu nu mă aştept de la ei la niciun fel de recunoştinţă, le cer doar să-mi plătească onorariul. Ei, ce zici de propunerea mea?

Philip nu dădu niciun răspuns, nu atâta pentru că ar fi meditat asupra propunerii, cât pentru că era uimit. În mod evident, era foarte neobişnuit să i se ofere unui proaspăt absolvent un loc de asociat la un cabinet; şi îşi dădu seama cu mirare că – deşi pentru nimic în lume n-ar fi vrut s-o

mărturisească – doctorul South îl îndrăgise. Se gândi ce haz ar face secretarul Spitalului Sf. Luca dacă i-ar povesti.

— Cabinetul aduce un venit de circa şapte sute de lire pe an. Am putea socoti cam cât ar valora cota dumitale de participare şi ai putea să-ţi răscumperi partea, plătindu-mi treptat. Iar când voi muri, poţi să-mi iei locul. Cred că asta e o perspectivă mai bună decât să te târâi prin spitale încă doi-trei ani şi apoi să ocupi posturi de asistent până când ţi-ar da mâna să-ţi deschizi un cabinet propriu.

Philip ştia că e o şansă pe care majoritatea oamenilor din profesia lui s-ar fi repezit s-o apuce fără să mai stea o clipă pe gânduri; şi aşa erau prea mulţi doctori, şi jumătate dintre oamenii pe care-i cunoştea ar fi fost încântaţi să accepte chiar şi un venit atât de modest din pricina siguranţei pe care o oferea.

— Îmi pare foarte rău, dar nu pot accepta, zise el. Ar însemna să renunţ la toate lucrurile după care am tânjit ani de zile. Într-un fel sau altul, am dus-o foarte greu tot timpul, însă întotdeauna am avut în faţa mea o singură speranţă: să-mi iau diploma pentru a putea călători; iar acum, când mă scol dimineaţa, oasele mele pur şi simplu ţipă să plece undeva, indiferent unde, dar să fie cât mai departe, în locuri prin care n-am umblat niciodată.

Acum, era foarte aproape de ţelul său. Pe la mijlocul anului viitor avea să-şi termine angajamentul la Spitalul Sf. Luca, după care se putea duce în Spania; îşi putea permite luxul de a petrece acolo câteva luni, rătăcind în sus şi-n jos prin ţara care pentru el reprezenta romantismul idilic; după aceea, avea să-şi ia un post pe un vapor şi să plece în Orient. Avea toată viaţa înaintea lui, şi timpul nu conta. Putea să umble, chiar şi ani de-a rândul, dacă avea chef, prin locuri prea puţin frecventate, printre oameni străini, unde viaţa se desfăşura în chipuri necunoscute. Nu ştia exact ce anume caută sau ce aveau să-i aducă aceste călătorii; dar avea sentimentul că va învăţa ceva nou despre viaţă şi va găsi o cheie pentru misterul care tocmai când îl rezolvase se dovedise şi mai misterios. Şi, chiar dacă nu descoperea nimic, tot avea să-şi aline

neastâmpărul care-i rodea inima. Dar doctorul South îi arătase o amabilitate imensă şi ar fi fost nerecunoscător dacă-i refuza oferta fără să-i aducă argumente corespunzătoare; de aceea, cu timiditatea lui caracteristică, încercă să pară cât mai degajat şi mai practic cu putinţă. Se strădui să-i explice de ce era atât de important pentru el să-şi aducă la îndeplinire planurile pe care le nutrise cu atâta pasiune.

Doctorul South ascultă fără o vorbă şi în ochii lui de bătrân şiret se ivi o lumină blândă. Lui Philip, faptul că nu insista să-i accepte oferta i se păru un alt semn de bunătate. Bunăvoinţa ia adeseori forma unui imperativ. Doctorul părea să considere motivele sugerate de Philip ca foarte sănătoase. Abandonând subiectul, începu să vorbească despre propria lui tinereţe; servise în Marina Regală şi tocmai îndelungatul contact cu marea îl făcuse să se instaleze la Farnley când ieşise din cadrul marinei. Îi vorbi lui Philip despre zilele de demult petrecute în Pacific şi despre aventurile nesăbuite din China. Luase parte la o expediţie împotriva vânătorilor de capete din Borneo şi cunoscuse insulele Samoa pe vremea când ele constituiau încă un stat independent. Făcuse escală în insulele de coral. Philip îl asculta vrăjit. Încetul cu încetul, începu să-i spună lui Philip câte ceva despre viaţa lui personală. Era văduv, nevastă-sa murise de treizeci de ani şi fiica lui se măritase cu un fermier din Rhodesia care se certase cu el, şi ea nu mai venise în Anglia de zece ani. Era tare singur. Parcă nici n-ar fi avut vreodată nevastă sau copil. Felul său aspru de a fi era în cea mai mare măsură un scut pe care-l purta pentru a-şi ascunde deziluzia totală; iar lui Philip i se păru tragic să-l vadă pur şi simplu aşteptându-şi moartea, nu cu nerăbdare sau enervare, ci doar cu scârbă, urând bătrâneţea şi incapabil să se resemneze în faţa limitelor pe care le impunea ea, şi totuşi având sentimentul că moartea este singura soluţie pentru amărăciunile vieţii lui. Drumul i se încrucişase cu drumul lui Philip şi afecţiunea naturală care fusese ucisă de îndelunga despărţire de fiica lui – (în cearta lor, ea luase partea soţului şi doctorului nu-i adusese

niciodată nepoţii să şi-i vadă) – se oprise asupra lui Philip. La început asta îl iritase, îşi spusese că e un semn de ramolisment; dar în Philip era ceva care-l atrăgea şi el se surprinsese adesea zâmbindu-i fără să ştie de ce. Philip nu-l plictisea. De vreo două ori îşi pusese mâna pe umărul lui Philip: era singurul fel de mângâiere pe care îl cunoscuse de când părăsise fiică-sa Anglia cu atâţia ani în urmă.

Când sosi momentul plecării lui Philip, doctorul South îl conduse la gară; se simţi inexplicabil de deprimat.

— Am dus-o straşnic aici, zise Philip. Aţi fost grozav de drăguţ cu mine.

— Bănuiesc că eşti fericit că pleci.

— M-am simţit bine aici.

— Dar vrei să umbli în lumea largă? Ei, ai tinereţea la dispoziţie.

Doctorul şovăi o clipă, apoi adăugă:

— Te-aş ruga să nu uiţi totuşi că, dacă te răzgândeşti cumva, oferta mea rămâne în picioare.

— Sunteţi extrem de amabil.

Philip îi mai strânse o dată mâna prin fereastra vagonului şi trenul ieşi pufăind din gară. Philip se gândi la cele două săptămâni pe care avea să le petreacă pe lanul de hamei; îl bucura perspectiva revederii cu prietenii şi era cu atât mai fericit cu cât era frumos afară. În schimb, doctorul South se întoarse agale în casa lui goală. Se simţea tare bătrân şi singur.

Capitolul CXVIII

Philip sosi seara târziu la Ferne. Era satul natal al doamnei Athelny, şi ea fusese obişnuită din copilărie să culeagă hameiul de pe lanul pe care se ducea şi acum, an de an, împreună cu soţul şi copiii. Ca mulţi alţi oameni din comitatul Kent, familia ei plecase cu regularitate în lume, bucurându-se să câştige ceva bani, dar în special

considerând escapada anuală, aşteptată cu nerăbdare timp de luni de zile, ca cea mai bună vacanţă. Munca nu era prea grea, se făcea în comun, sub cerul liber, şi pentru copii era un picnic încântător şi prelungit; aici flăcăii cunoşteau fetişcanele; în serile lungi, după sfârşitul lucrului, cutreierau aleile sub vraja dragostei; şi, de cele mai multe ori, sezonul de culegere a hameiului era urmat de un şir de nunţi. Porneau în căruţe cu aşternut, cu oale şi tigăi, cu scaune şi mese; cât timp ţinea culesul hameiului, satul Ferne era pustiu. Erau nişte oameni în rândul cărora era greu de pătruns, şi ar fi privit cu ochi răi intrarea în mijlocul lor a unor străini, pentru că aşa le spuneau ei celor veniţi de la Londra; îi dispreţuiau, dar în acelaşi timp se şi temeau de ei pentru că erau cam turbulenţi, şi oamenii cumsecade de la ţară nu voiau să aibă de-a face cu ei. Pe vremuri, culegătorii de hamei dormeau prin hambare, dar, acum zece ani, în marginea unei pajişti se ridicaseră nişte barăci. Ca şi mulţi alţii, familia Athelny ocupa în fiecare an aceeaşi baracă.

Athelny îl întâmpină pe Philip la gară într-o căruţă pe care o împrumutase de la cârciuma unde-i luase lui Philip o cameră cu chirie. Era la o depărtare de vreo patru sute de metri de lanul cu hamei. Philip îşi lăsă la cârciumă sacul de voiaj şi traversă pajiştea pentru a ajunge la barăci. De fapt, era un şopron lung şi scund, împărţit în cămăruţe cam de trei metri pe trei. În faţa fiecăreia se aprinsese câte un foc de vreascuri în jurul căruia se grupa o familie privind cu nerăbdare cum se pregăteşte mâncarea pentru cină. Aerul mării şi soarele bronzaseră deja feţele copiilor lui Athelny. Cu pălăriuţa de soare pe cap, şi doamna Athelny avea o înfăţişare complet schimbată; simţeai că anii îndelungaţi petrecuţi la Londra nu-şi puseseră amprenta asupra ei; era săteancă din cap până în picioare şi-ţi dădeai imediat seama că acolo la ţară se simte ca la ea acasă. Frigea nişte slănină şi în acelaşi timp îi supraveghea pe ţânci, dar asta n-o împiedică să-i strângă mâna lui Philip cu căldură şi să-l întâmpine cu un zâmbet agreabil. Athelny îşi declară entuziasmul faţă de bucuriile traiului rural.

— În oraşele în care trăim, tânjim după soare şi lumină. Aia nici măcar nu e viaţă, e doar o prelungă întemniţare. Zău, Betty, hai să vindem tot ce avem şi să ne luăm o fermă la ţară.

— Da, că te şi văd eu pe tine stând la ţară, răspunse soţia cu un dispreţ nu lipsit de bunăvoinţă. Păi, în prima zi ploioasă de la începutul iernii te-ai şi apuca să boceşti după Londra.

Se întoarse către Philip:

— Aşa e întotdeauna Athelny când venim aici. Ei, ştii că-mi place, cică să stea la ţară! Şi tocmai el care nu ştie să deosebească un nap galben de o sfeclă furajeră.

— Tăticu' a fost leneş astăzi, zise Jane cu sinceritatea ei caracteristică; n-a izbutit să umple nici măcar un paner.

— Deocamdată mă antrenez, fetiţo, şi mâine am să umplu mai multe panere decât voi toţi la un loc.

— Hai, copii, veniţi la cină, zise doamna Athelny. Unde e Sally?

— Aici sunt, mamă.

Fata ieşi din baracă şi flăcările focului de vreascuri se înălţară şi aruncară culori vii pe faţa ei. În ultima vreme, Philip n-o mai văzuse decât în rochiile curăţele pe care se deprinsese să le poarte de când făcea ucenicia la croitoreasă, şi rochia de stambă pe care o avea acum, largă şi comodă pentru lucru, îi dădea un aer încântător; mânecile suflecate îi scoteau în evidenţă braţele rotunde şi viguroase. Şi ea purta pălăriuţă de soare.

— Arăţi ca o ţărăncuţă dintr-un basm, zise Philip strângându-i mâna.

— E regina lanurilor cu hamei, zise Athelny. Pe cuvântul meu că dacă o s-o vadă băiatul moşierului o s-o ceară de nevastă cât ai zice peşte.

— Moşierul n-are niciun băiat, tată, zise Sally.

Căută din ochi unde să se aşeze, şi Philip se dădu puţin la o parte ca să poată sta lângă el. Era frumoasă în lumina slabă pe care o aruncau flăcările. Arăta ca o zeiţă rurală şi te făcea să te gândeşti la fetele acelea proaspete şi voinice

pe care le lăudase Herrick[262] în stanţe minunate. Cina era foarte simplă – pâine cu unt, slănină friptă, ceai pentru copii şi bere pentru soţii Athelny şi pentru Philip. Athelny înfuleca de parcă se băteau calicii la gura lui şi lăuda cu glas tare tot ce mânca. Arunca tot felul de vorbe dispreţuitoare împotriva lui Lucullus[263] şi îngrămădea invective peste invective împotriva lui Brillat-Savarin[264].

— Un lucru pot să spun în apărarea ta, Athelny, zise nevastă-sa, nu încape îndoială că mănânci cu poftă!

— Dacă-mi faci tu de mâncare, Betty dragă, zise el împingând aerul cu un deget elocvent.

Philip se simţea foarte bine. Privea fericit la şirul de focuri în jurul cărora stăteau grupurile de oameni şi îl încânta culoarea flăcărilor în noapte; la capătul pajiştii era un pâlc de ulmi bătrâni, iar sus străluceau mărgăritarele stelelor. Copiii vorbeau şi râdeau, iar Athelny, şi el un copil printre ei, îi făcea să moară de râs cu giumbuşlucurile şi trăsnăile lui.

— Lumea de pe aici se dă în vânt după Athelny, zise nevastă-sa. Păi, doamna Bridges mi-a spus: „Zău, nu ştiu ce ne-am face acum fără domnul Athelny”, aşa a spus. Întotdeauna e pus pe pozne şi pare mai degrabă un licean decât tată de familie.

Sally stătea tăcută, dar se ocupa de Philip, atentă la tot ce-i trebuia, cu o manieră care-l încânta. Era plăcut s-o aibă lângă el şi, din când în când, îi cerceta faţa arsă de soare şi pocnind de sănătate. O dată îi întâlni privirea şi Sally îi zâmbi calmă. Când se termină cina, Jane şi un frăţior mai mic fură trimişi la pârâul care curgea dincolo de pajişte să aducă o găleată de apă pentru spălat.

— Ei, copii, arătaţi-i lui nenea Philip unde dormim noi şi pe urmă trebuie să vă pregătiţi de culcare.

Mai multe mâini mititele îl apucară pe Philip, care se trezi

---

[262] Robert Herrick (1591–1674), poet englez.

[263] Lucius Licinius Lucullus (sec. I î.d.H.), general, mecenat şi epicurian roman, celebru pentru ospeţele pe care le dădea.

[264] Anthelme Brillat-Savarin (1755–1826), om de stat francez, celebru datorită unei cărţi de gastronomie, *Fiziologia gustului*. De la numele său provine prăjitura numită „savarină”.

târât către baracă. Intră şi aprinse un chibrit. Nu era niciun fel de mobilă înăuntru; în afară de o ladă de tinichea în care îşi ţineau hainele, înăuntru nu erau decât paturile, – trei la număr, fiecare lipit de câte un perete. Athelny veni în urma lui Philip şi i le arătă cu mândrie.

— Uite, pe aşa ceva trebuie să dormi, strigă el. Dă-le încolo de somiere şi pilote de puf de lebădă. Eu nu dorm nicăieri mai bine decât aici. Dumneata dormi întotdeauna în aşternut. Ei bine, dragul meu, te compătimesc din adâncul sufletului.

Paturile constau dintr-un strat gros de curmeie de hamei, peste care era aşezat un strat de paie şi totul era acoperit cu o pătură. După o zi petrecută în aer liber, încurajaţi de aroma puternică a hameiului, culegătorii fericiţi dormeau buştean. Pe la nouă seara, liniştea se aşternea peste pajişte şi toată lumea era culcată, în afară de câţiva bărbaţi care mai zăboveau la cârciumă şi nu se dădeau duşi până la zece, când se trăgeau obloanele şi acolo. Athelny se duse cu Philip la cârciumă. Dar, înainte de plecare, doamna Athelny îi spuse lui Philip:

— Noi luăm micul dejun la şase fără un sfert, dar mă tem că dumneata n-o să vrei să te scoli aşa devreme. Ştii, trebuie să ne apucăm de muncă la ora şase.

— Ba bineînţeles că trebuie să se scoale devreme, strigă Athelny, şi trebuie să muncească cot la cot cu noi ceilalţi. Trebuie să-şi câştige întreţinerea. Cine nu munceşte, nu mănâncă, dragul meu.

— Copiii se duc să se scalde înainte de micul dejun, aşa că ar putea să te strige când se întorc. Cârciuma „Matrozul vesel” e chiar în drumul lor.

— Dacă mă scoală la timp, mă duc şi eu să mă scald cu ei, zise Philip.

Jane, Harold şi Edward începură să strige de bucurie la auzul acestei perspective şi, a doua zi dimineaţa, Philip fu smuls dintr-un somn adânc de hoarda de copii, care dădu buzna în camera lui. Băieţii începură să ţopăie prin patul lui şi el trebui să-i alunge cu papucii. Îşi puse haina şi pantalonii şi coborî. Abia se crăpase de ziuă şi aerul era

puţin înţepător; dar cerul era senin şi soarele strălucea galben. Sally stătea în mijlocul drumului şi o ţinea pe Connie de mână, iar pe braţ ducea un prosop şi un halat de baie. Acum văzu Philip că pălăria ei de soare e de culoarea levănţicii şi, în contrast cu faţa ei roşie şi bronzată, arăta ca un măr pârguit. Sally îl salută cu zâmbetul ei dulce care înflorea încet, şi Philip observă deodată ce mici, regulaţi şi extraordinar de albi erau dinţii ei. Se miră că nu-i atrăseseră atenţia până atunci.

— Eu eram de părere să te lăsăm să dormi, zise ea, dar ăştia nici n-au vrut să audă şi au ţinut morţiş să te scoale. Eu ziceam că poate nu voiai să vii.

— Ba da, cum să nu?

Merseră pe drum, iar apoi traversară mlaştinile. Pe scurtătura asta nu era decât un kilometru şi ceva până la malul mării. Valurile erau cenuşii şi păreau reci, şi Philip începu să dârdâie numai cât le văzu; dar copiii îşi smulseră într-o clipă hainele şi alergară chiuind în apă. Sally făcea totul cu oarecare încetineală şi nu intră în apă decât după ce toţi ceilalţi se zbenguiau în jurul lui Philip, stropindu-l. Înotul era singurul său talent; în apă se simţea în elementul lui; şi curând îi făcu pe toţi să-l imite cum se joacă de-a delfinul, apoi de-a omul care se îneacă, după care maimuţări pe o cucoană grasă care se teme să nu-şi ude părul. Se distrară grozav în apă şi Sally trebui să dea dovadă de multă severitate pentru a-i convinge să iasă afară.

— Eşti mai rău decât ei toţi la un loc, îi zise ea lui Philip, cu maniera ei gravă şi maternă care era deopotrivă comică şi înduioşătoare. Nu sunt nici pe sfert aşa de neastâmpăraţi când nu eşti aici.

Se întoarseră la barăci, Sally cu părul ei strălucitor atârnându-i pe umăr şi cu pălăriuţa de soare în mână, dar, când ajunseră la locuinţa lor, doamna Athelny pornise deja spre lanul de hamei. Athelny, îmbrăcat cu cea mai veche pereche de pantaloni pe care ar fi putut s-o poarte cineva şi cu jacheta încheiată la nasturi până sus ca să nu se vadă că n-are cămaşă pe el, şi pe cap cu o pălărie moale cu boruri

largi, frigea nişte scrumbii la un foc de vreascuri. Era foarte încântat de sine; arăta ca un brigand autentic. De îndată ce văzu grupul tinerilor apropiindu-se, începu să cânte cât îl ţinea gura corul vrăjitoarelor din *Macbeth*, deasupra scrumbiilor bine mirositoare.

— Să nu vă mocăiţi mult la micul dejun că o să se supere mama, zise el când ajunseră acolo.

Peste câteva minute, Harold şi cu Jane, ţinând încă feliile de pâine cu unt în mână, porniră să străbată pajiştea ca să ajungă pe lanul de hamei. Plecară ultimii. Un lan de hamei era una dintre priveliştile care îi aminteau lui Philip de copilăria lui, şi pentru el uscătoriile de hamei erau cea mai reprezentativă imagine a peisajului din comitatul Kent. Philip o urmă pe Sally printre lanurile de hamei fără cel mai mic simţământ de inedit sau dezrădăcinare, ci exact ca şi cum ar fi fost la el acasă. Soarele începuse să strălucească puternic şi arunca umbre cu contururi clare. Philip îşi desfăta ochii cu priveliştea bogată a frunzelor verzi. Hameiul începuse să se îngălbenească şi pentru el avea frumuseţea şi flacăra pe care poeţii din Sicilia au descoperit-o în strugurii vineţii. În timp ce mergeau, Philip se simţi copleşit de vegetaţia luxuriantă. Din pământul gras al ţinutului se înălţa o aromă dulce, şi capricioasa briză de septembrie era încărcată de parfumul plăcut al hameiului. Athelstan simţi instinctiv bucuria şi entuziasmul, aşa că din pieptul lui izbucni un cântec, dar vocea era în schimbare, pentru că avea vreo cincisprezece ani, şi Sally se întoarse către el.

— Taci din gură, Athelstan, că altfel o să se stârnească furtuna.

Peste o clipă se auziră zumzetul glasurilor şi foarte curând îi întâlniră pe culegători. Munceau cu toţii pe rupte, trăncănind şi râzând fără încetare. Şedeau pe scaune, pe trepiede, pe lădiţe, ţinând în preajma lor coşurile, iar unii rămăseseră în picioare lângă panerul cel mare, aruncând direct în el hameiul cules. Erau printre ei o mulţime de copii şi chiar şi prunci, unii aşezaţi în leagăne improvizate, iar alţii înfofoliţi în câte o scoarţă şi aşezaţi pe pământul moale

şi uscat. Copiii mai mult se jucau decât culegeau. Femeile munceau din greu, fiind obişnuite încă din copilărie cu strânsul recoltei, şi lucrau de două ori mai repede decât străinii veniţi de la Londra. Se lăudau cu numărul de baniţe pe care le-au cules într-o zi, dar se plângeau că acum nu mai puteai câştiga atâţia bani ca pe vremuri; pe atunci îţi dădeau un şiling pe cinci baniţe, dar acum tariful era de un şiling pe opt sau nouă baniţe. Pe vremuri, un culegător de ispravă putea câştiga într-un sezon destui bani ca să-i ajungă să trăiască un an de zile, dar acum nu mai scoteai mare lucru; îţi ieşea doar o vacanţă gratuită şi cam atât. Doamna Hill îşi cumpărase un pian din ceea ce câştigase cu culesul, sau cel puţin aşa zicea, dar, pe de altă parte, era şi al dracului de cărpănoasă, şi cui îi place să-şi mănânce de sub unghie? Şi cei mai mulţi oameni socoteau că nu era adevărat ce spunea, că, dacă s-ar şti adevărul, poate s-ar vedea că mai scosese şi ceva bani de la casa de economii ca să acopere costul pianului.

Culegătorii de hamei erau împărţiţi în grupuri de zece – repartizate fiecare la câte un paner – fără a-i mai socoti pe copii, şi Athelny se lăuda cât îl ţinea gura că într-o zi o să aibă un grup alcătuit în întregime din propria lui familie. Fiecare grup avea câte un şef, a cărui îndatorire era să le dea culegătorilor sfori făcute din curmeie de hamei, când veneau la paner (panerul era de fapt un sac mare pus pe un cadru de lemn, înalt cam de doi metri, şi între şirurile de hamei erau instalate şiruri de asemenea panere); iar Athelny aspira tocmai la o asemenea funcţie atunci când copiii lui aveau să fie destul de mari ca să alcătuiască un grup. Între timp, el muncea mai degrabă încurajându-i pe alţii decât prin propriile sale eforturi. Se duse repede către doamna Athelny, care muncea de o jumătate de oră, şi izbutise deja să toarne un coş în panerul cel mare. Începu să culeagă, cu ţigara în colţul gurii. Afirmă că o să culeagă în ziua aceea mai mult hamei decât toţi ceilalţi în afară de mama; bineînţeles că nimeni nu putea să culeagă aşa de mult ca mama; asta îi amintea de grelele încercări la care

Afrodita o pusese pe Psyche[265] cea curioasă, şi el începu să le spună copiilor povestea dragostei acesteia pentru mirele ei nevăzut. Povestea foarte frumos. Lui Philip, care-l asculta cu zâmbetul pe buze, i se păru că povestea de demult se încadra perfect în scena respectivă. Cerul era foarte albastru în anotimpul acela şi el se gândi că nici în Grecia nu putea fi mai frumos decât acolo. Copiii, cu părul blond şi obrajii trandafirii, voinici, sănătoşi şi plini de vioiciune; contururile delicate ale tufelor de hamei; smaraldul frunzelor, provocator ca un sunet de trâmbiţă; farmecul aleii înverzite care se îngusta ajungând un simplu punct dacă priveai în lungul şirului de culegători cu pălăriuţe de soare; poate că aici era mai mult din spiritul elen decât puteai găsi în cărţile profesorilor sau în muzee. Era recunoscător pentru frumuseţea Angliei. Se gândi la drumurile albe, şerpuitoare şi la gardurile vii, la pajiştile verzi mărginite de ulmi, la contururile delicate ale colinelor cu coroane de pădurici tinere, la netezimea mlaştinilor şi la melancolia Mării Nordului. Era foarte bucuros să le simtă frumuseţea. Dar curând Athelny începu să se agite şi anunţă că o să se ducă să se intereseze cum se mai simte mama lui Robert Kemp. Cunoştea pe toată lumea de la fermă şi le spunea tuturor pe numele mic; cunoştea istoria familiilor lor şi ştia tot ce li se întâmplase de când se născuseră. Cu o vanitate nevinovată făcea pe gentleman-ul distins în mijlocul lor, şi familiaritatea lui avea o umbră de condescendenţă. Philip refuză să-l însoţească.

— Vreau să-mi câştig hrana pe ziua de azi, zise el.

— Ai dreptate, băiete, răspunse Athelny făcându-i semne cu mâna în timp ce se îndepărta. Cine nu munceşte nu mănâncă.

---

[265] Frumoasă din mitologia greacă, rivala zeiţei Afrodita (Venus) şi iubita lui Eros (Cupidon), fiul acesteia, care o vizita numai pe întuneric, ascunzându-şi chipul. Împinsă de dorinţa de a-l vedea, a fost părăsită de Eros. Pentru a-l recâştiga, a fost supusă la cazne de Afrodita, trebuind printre altele să aleagă un morman imens de grâne, ceea ce a reuşit să facă fiind ajutată de nişte furnici.

Capitolul CXIX

Philip n-avea coşul lui, ci stătea alături de Sally. Lui Jane i se părea monstruos ca el s-o ajute pe sora ei mai mare în loc s-o ajute pe ea, aşa că Philip se văzu silit să-i promită că-i va veni în ajutor de îndată ce se va umple coşul lui Sally. Sally muncea aproape la fel de iute ca şi maică-sa.

— Dar nu-ţi strici mâinile cu culesul? Ai să mai poţi coase? întrebă Philip.

— N-are nimic. Pentru cules e nevoie de mâini moi. Tocmai de aceea femeile sunt mai bune culegătoare decât bărbaţii. Dacă ai mâinile tari şi degetele ţepene de la o muncă prea aspră, nu poţi culege nici pe departe aşa de bine.

Lui Philip îi plăcea să-i urmărească mişcările îndemânatice, şi Sally la rândul ei îl privea din când în când cu spiritul ei matern atât de amuzant şi totuşi atât de fermecător. La început, Philip era stângaci şi fata râdea de el. Când se apleca spre el ca să-i arate cum să prindă un smoc întreg dintr-odată, mâinile lor se atingeau. Philip rămase surprins când o văzu roşind. Nu se putea deprinde cu ideea că e femeie în toată puterea cuvântului; pentru că o cunoştea de pe când era codană, era incapabil s-o considere altfel decât un copil. Şi totuşi, numărul admiratorilor ei dovedea că nu mai e o copilă. Deşi familia Athelny nu venise acolo decât de câteva zile, unul dintre verişorii lui Sally se ţinea atâta de coada ei, încât toată lumea începuse s-o ia în răspăr. Se numea Peter Gann şi era băiatul unei surori de-a doamnei Athelny, care se măritase cu un fermier de pe lângă Ferne. Oricine îşi dădea seama de ce îşi făcea băiatul în fiecare zi drum prin lanul de hamei.

La ora opt, sună cornul ca să-i cheme la gustarea de dimineaţă şi, cu toate că doamna Athelny le spunea că n-o meritaseră, o mâncară cu o poftă nebună. Se apucară din nou de lucru şi munciră până la douăsprezece când sună iarăşi cornul ca să-i cheme să prânzească. Din când în

când, pontatorul venea de la un paner la altul însoţit de un vătaf care trecea – mai întâi în registrul lui, iar apoi în cel al culegătorului – numărul baniţelor strânse. De îndată ce se umplea un paner, conţinutul lui era măsurat cu baniţa şi deşertat într-un sac uriaş numit „traistă”; iar pontatorul şi cel care trăgea prăjinile o cărau împreună şi o urcau în căruţă. Athelny revenea din când în când, povestind cât a cules doamna Heath sau doamna Jones, şi îşi implora familia să bată recordurile lor; întotdeauna ţinea să stabilească recorduri şi, uneori, furat de un asemenea entuziasm, strângea de zor hamei timp de un ceas. Dar pentru el principala distracţie o constituia faptul că-şi putea arăta frumuseţea mâinilor lui graţioase de care era extrem de mândru. Îşi pierdea o mulţime de vreme făcându-şi manichiura. Întinzându-şi degetele ce se subţiau spre vârf îi spunea lui Philip că nobilii spanioli dormeau pe vremuri cu mănuşi unse pentru a-şi păstra albeaţa mâinilor. Mâna care sucise gâtul Europei, remarcase el pe un ton dramatic, era de o formă şi de o albeaţă la fel de gingaşă ca o mână de femeie; şi el îşi privea propriile mâini în timp ce culegea cu delicateţe hameiul şi ofta mulţumit de sine. Când se plictisea, îşi răsucea o ţigară şi-i ţinea lui Philip discursuri despre artă şi literatură. După-amiaza se făcea foarte cald. Munca nu mai decurgea în acelaşi ritm activ şi conversaţia lâncezea. Flecăreala neîncetată de dimineaţă scădea acum, reducându-se la observaţii întâmplătoare. Picături mărunte de sudoare apăreau pe buza de sus a lui Sally şi gura ei se deschidea vag în timp ce muncea. Era ca un boboc de trandafir care înfloreşte.

Momentul încetării lucrului depindea de situaţia de la uscătorie. Uneori se umplea devreme şi până la ora trei sau patru se strânsese tocmai atâta hamei cât se putea usca peste noapte. Atunci se încheia ziua de muncă. Dar, de obicei, abia pe la cinci se făcea ultima măsurătoare, în timp ce i se măsura panerul, fiecare grup îşi strângea lucrurile şi, reîncepând să trăncănească, acum că se sfârşise lucrul, părăsea agale lanul. Femeile se întorceau la baracă pentru a face curăţenie şi a pregăti cina, iar o mare parte dintre

bărbaţi o luau spre cârciumă. O halbă de bere era o încântare după munca de peste zi.

Panerului familiei Athelny îi veni rândul abia la urmă. Când se apropie pontatorul, doamna Athelny se ridică şi-şi întinse braţele oftând de uşurare: stătuse atâtea ceasuri în aceeaşi poziţie încât înţepenise de tot.

— Ei, şi acum să mergem la „Matrozul vesel”, zise Athelny, Ritualurile zilei trebuie îndeplinite cum se cuvine şi niciunul dintre ele nu este mai sacru decât acesta.

— Ia un ulcior cu tine, Athelny, zise nevastă-sa, şi adu trei litri pentru cină.

Îi dădu nişte bani, numărându-i gologan cu gologan. La tejgheaua barului, era deja plin de oameni. Avea pardoseala acoperită cu nisip, bănci de jur-împrejur, şi pe pereţi poze îngălbenite de boxeri din epoca victoriană. Cârciumarul îi cunoştea pe toţi clienţii după nume şi, în momentul acela, stătea aplecat peste tejghea, zâmbind binevoitor la doi tineri care aruncau inele într-un băţ înfipt în podea: insuccesele lor erau întâmpinate de multe observaţii vag batjocoritoare din partea celor de faţă. Se făcu un loc pentru nou-sosiţi. Philip se trezi aşezat între un bătrân lucrător agricol îmbrăcat în pantaloni de catifea reiată, legaţi cu sfoară pe sub genunchi, şi un flăcău de şaptesprezece ani cu faţa strălucitoare şi cu un cârlionţ lipit cu multă grijă de fruntea lui roşie. Athelny ţinu morţiş să-şi încerce îndemânarea la aruncarea inelelor. Făcuse prinsoare pe un ţap de bere că o să câştige, şi într-adevăr câştigă. În timp ce bea în sănătatea celui care pierduse, zise:

— Mă bucur mai tare de această victorie decât dacă aş fi câştigat *derby*-ul, băiete.

Era o figură neobişnuită între oamenii aceia de la ţară, cu pălăria lui cu boruri late şi cu barba ascuţită şi se vedea de la o poştă că toţi îl consideră tare ciudat; dar se arăta atât de binedispus şi entuziasmul lui se dovedea atât de contagios, încât era imposibil să nu-l îndrăgeşti. Conversaţia se desfăşura nestingherită. Se făceau tot felul de glume în vorbirea aceea lăbărţată şi domoală

caracteristică insulei Thanet şi spiritele celui mai mare mucalit de prin partea locului erau salutate cu hohote homerice. Încântătoare adunare! Numai o fiinţă cu inima într-adevăr împietrită nu s-ar fi luminat de bucurie la vederea semenilor ei. Ochii lui Philip rătăciră afară pe fereastră: era încă lumină şi soarele nu asfinţise; perdeluţele albe de la ferestrele cârciumii erau legate cu o panglică roşie ca şi cele ale unei căsuţe de ţară, şi pe pervaz erau glastre cu muşcate. La timpul potrivit, bărbaţii, care pierduseră vremea până atunci, se sculară pe rând şi porniră agale spre pajişte, unde se pregătea cina.

— Bănuiesc că eşti gata de culcare, îi zise doamna Athelny lui Philip. Nu eşti deprins să te scoli la cinci şi să stai toată ziulica în aer liber.

— Dar mâine vii să te scalzi cu noi, nenea Philip, nu-i aşa? strigară băieţii.

— Bineînţeles.

Era obosit şi fericit. După cină, legănându-se cu scaunul înspre peretele barăcii îşi fumă pipa privind în adâncul nopţii. Sally era ocupată. Mereu intra şi ieşea din baracă şi el urmări alene gesturile ei metodice. Îi atrase atenţia mersul ei; nu era deosebit de graţios, dar era degajat şi sigur; îşi legăna picioarele din şolduri şi tălpile ei călcau foarte hotărât pământul. Athelny plecase să stea la taclale cu un vecin, şi curând Philip o auzi pe nevastă-sa adresându-se în general celor de faţă.

— Ei poftim, nu mai am ceai, şi aş fi vrut să se ducă Athelny până la doamna Black să-mi cumpere o cutie.

După o pauză, doamna Athelny reluă, vorbind mai tare:

— Sally, ia du-te tu până la doamna Black şi cumpără-mi un sfert de kilogram de ceai, că l-am terminat.

— Cu plăcere, mamă.

Căsuţa doamnei Black, situată la vreo jumătate de milă de acolo, servea şi de oficiu poştal, şi de magazin universal. Sally ieşi din baracă lăsându-şi mânecile în jos.

— Nu vrei să vin cu tine, Sally? întrebă Philip.

— Nu te deranja. Nu mi-e frică să mă duc singură.

— Nici nu mi-a trecut prin cap una ca asta; dar, oricum,

se apropie ora mea de culcare şi mă gândeam să-mi dezmorţesc niţel picioarele.

Sally nu răspunse şi porniră împreună. Drumul era alb şi pustiu. În noaptea de vară nu se auzea niciun sunet. Nici ei nu vorbiră prea mult.

— Încă mai e din cale-afară de cald, nu-i aşa? zise Philip.

— Mie mi se pare o vreme minunată pentru anotimpul ăsta.

Dar tăcerea lor nu părea deloc stânjenitoare. Ei erau bucuroşi să meargă alături şi nu simţeau nevoia să rostească multe cuvinte. Deodată, la un pârleaz, dintr-un gard auziră şoapte domoale şi prin întuneric desluşiră două siluete. Stăteau strânse una într-alta şi nu se mişcară nici când trecură Philip şi cu Sally pe acolo.

— Mă întreb cine o fi fost? zise Sally.

— Păreau destul de fericiţi, nu-i aşa?

— Bănuiesc că ne-au luat şi pe noi drept îndrăgostiţi.

Văzură în faţa lor lumina căsuţei doamnei Black şi, peste câteva minute, intrară în prăvălioară. O clipă, lumina puternică dinăuntru îi orbi.

— Aţi venit cam târziu, zise doamna Black. Tocmai mă pregăteam să trag obloanele.

Se uită la ceas.

— E aproape nouă.

Sally ceru un sfert de kilogram de ceai (doamna Athelny nu se hotăra niciodată să cumpere mai mult dintr-odată) şi apoi porniră din nou la drum. Din când în când, se auzea strigătul scurt şi aspru al vreunei vietăţi de noapte, dar asta nu făcea parcă decât să accentueze tăcerea.

— Cred că dacă am sta liniştiţi am auzi vuietul mării, zise Sally.

Îşi încordară auzul şi imaginaţia îi făcu să perceapă un sunet slab de vălurele care spală pietrişul. Când trecură din nou prin dreptul pârleazului, îi văzură pe îndrăgostiţi tot acolo, dar acum nu mai vorbeau; erau strânşi unul în braţele celuilalt şi buzele bărbatului o sărutau aprins pe fată.

— Par foarte ocupaţi, zise Sally.

Dădură colţul drumului şi o clipă îi izbi o boare de vânt cald. Pământul emana o mireasmă proaspătă. Era ceva straniu în noaptea care palpita şi ceva nedefinit părea să fie în aşteptare; deodată liniştea deveni încărcată de semnificaţii. Philip avu un sentiment ciudat în inimă, care părea prea plină, gata să se topească (expresiile acestea banale redau foarte precis senzaţia aceea curioasă); era fericit şi nerăbdător, aşteptând un anumit lucru. Îi veniră în minte versurile acelea în care Jessica[266] şi Lorenzo îşi şoptesc unul altuia vorbe melodioase care se îmbină perfect; dar pasiunea străluceşte luminoasă şi limpede printre imaginile care îi amuză. Philip nu ştia ce anume din aerul înconjurător îi trezise simţurile atât de acut şi ciudat; i se părea că e pur şi simplu un suflet care se bucură de miresmele, sunetele şi balsamurile pământului. Niciodată nu se simţise atât de invadat de frumuseţe. Îi era teamă ca nu cumva Sally să rupă vraja, vorbind, dar ea nu scotea un cu vânt, şi el îşi dădu seama că de fapt ar fi vrut să-i audă vocea. Tonurile ei joase şi calde reprezentau însuşi glasul nopţii la ţară.

Sosiră la ferma pe care trebuia să o străbată Sally pentru a se înapoia la barăci. Philip intră ca să-i ţină deschisă portiţa,

— Ei, mă tem că aici o să trebuiască să-ţi spun „noapte bună”.

— Îţi mulţumesc că ai făcut tot drumul ăsta cu mine.

Sally îi întinse mâna şi, strângându-i-o, Philip îi spuse:

— Dacă ai fi cu adevărat drăguţă m-ai săruta şi tu la despărţire, cum fac şi fraţii tăi.

— N-am nimic împotrivă, zise ea.

Philip vorbise doar aşa în glumă. Voia s-o sărute pur şi simplu pentru că era fericit şi pentru că o plăcea, şi pentru că noaptea era atât de încântătoare.

— Ei, atunci noapte bună, zise el râzând şi trăgând-o spre el.

Sally îi întinse gura; buzele ei erau calde, cărnoase şi

---

[266] Fiica lui Shylock din *Neguţătorul din Veneţia* de Shakespeare, care se îndrăgosteşte de Lorenzo şi fuge cu el.

moi; Philip zăbovi ceva mai mult fiindcă prea semănau cu o floare; apoi, fără să-şi dea seama cum, fără să fi avut această intenţie, o cuprinse în braţe. Ea se lăsă, fără să scoată o vorbă. Avea un trup voinic, cu carnea tare. Îi simţi bătăile inimii lipite de pieptul lui. Apoi îşi pierdu capul. Simţurile îl copleşiră ca năvala apelor ieşite din matcă. O trase în umbra întunecoasă a gardului viu.

Capitolul CXX

Philip dormi ca un butuc şi se trezi tresărind când Harold îl gâdilă pe faţă cu o pană. Când deschise ochii, auzi un strigăt de fericire. Era beat de somn.

— Scoală-te, leneşule, zise Jane. Sally zice că nu te aşteaptă dacă nu te grăbeşti.

Atunci îşi aminti ce s-a întâmplat. I se făcu inima cât un purice şi, după ce apucase pe jumătate să se scoale din pat, se opri; nu ştia cum s-o întâmpine; era copleşit de o invazie bruscă de reproşuri pe care şi le făcea singur şi regreta amarnic tot ceea ce se întâmplase. Ce-o să-i spună ea acum dimineaţa? Se temea cumplit de întâlnirea cu ea şi se întreba cum de a putut să fie atât de zevzec? Dar copiii nu-i dădură răgaz; Edward îi luă slipul şi prosopul, Athelstan smulse cearşaful de pe el şi peste trei minute tropăiau cu toţii pe drum. Sally îl întâmpină cu un zâmbet la fel de blând şi nevinovat ca întotdeauna.

— Da’ ştiu că te mocăi mult la îmbrăcat! zise ea. Credeam că nu mai vii.

Comportarea ei nu se schimbase absolut deloc. El se aşteptase să vadă vreo schimbare, subtilă sau evidentă; îşi închipuia că felul ei de a-l trata o să trădeze ruşine sau furie, sau poate mai multă familiaritate; dar nu era nimic din toate astea.

Era exact ca înainte. Se îndreptară cu toţii împreună spre malul mării, vorbind şi râzând; Sally era tăcută, dar asta o

caracteriza; era rezervată, dar parcă o văzuse vreodată altfel? Şi era blândă. Nici nu se dădea în vânt după conversaţia cu el, dar nici n-o evita. Philip era uluit. El se aşteptase ca întâmplarea din seara trecută să fi pricinuit o adevărată revoluţie în ea, dar, când colo, totul decurgea ca şi cum nu s-ar fi petrecut absolut nimic; parcă ar fi fost un vis; şi, în timp ce Philip mergea înainte, cu o fetiţă atârnată de un braţ şi cu un băieţel de celălalt, şi flecărea cât mai nepăsător cu putinţă, nu înceta să caute o explicaţie. Se întreba dacă Sally avea de gând să dea cu totul uitării întâmplarea. Era posibil să fi fost şi ea furată o clipă de simţuri, ca şi el, şi, tratând ceea ce se petrecuse drept un accident datorat unor împrejurări neobişnuite, se hotărâse poate să-şi scoată complet din minte chestiunea. Dar asta ar fi însemnat să-i atribuie o putere de gândire şi o înţelepciune matură care nu se potriveau nici cu vârsta, nici cu firea ei. Pe de altă parte, el îşi dădea seama că n-o cunoaşte absolut deloc, întotdeauna avusese ceva enigmatic în ea.

Jucară leapşa în apă şi scăldatul se dovedi la fel de vesel şi zgomotos ca şi în ziua anterioară. Sally se purta cu ei toţi ca o mamă, nescăpând pe niciunul din ochi şi strigând după ei dacă se îndepărtau prea mult. Ea înota foarte serioasă, înainte şi înapoi, pe când ceilalţi se apucau de năzbâtii, şi, din când în când, se întorcea pe spate, făcând pluta. Imediat ieşi şi începu să se usuce; îi strigă pe ceilalţi pe un ton mai mult sau mai puţin peremptoriu şi, în cele din urmă, nu mai rămase în apă decât Philip. Profită de ocazie ca să înoate după pofta inimii. Acum, în a doua dimineaţă, era mai deprins cu apa rece şi se desfăta în prospeţimea ei sărată; îl bucura faptul că-şi poate mişca în voie mâinile şi picioarele şi mângâia apa cu mişcări prelungi şi ferme. Dar Sally, înfăşurată într-un prosop, veni până la malul apei.

— Philip, ai să ieşi afară în clipa asta, strigă ea ca la un băieţel lăsat de maică-sa în grija ei.

Şi când Philip, zâmbind amuzat de maniera ei autoritară, se apropie de ea, Sally îl luă în primire:

— Nu eşti deloc cuminte că stai atâta vreme în apă. Uite,

ţi s-au învineţit de tot buzele şi-ţi clănţănesc dinţii.

— Bine, bine, uite că ies.

Sally nu-i mai vorbise niciodată în felul ăsta. S-ar fi zis că cele întâmplate îi dădeau oarecum un drept asupra lui. Şi ea îl considera un copil pe care trebuia să-l îngrijească. Peste câteva minute, se îmbrăcară cu toţii şi luară drumul înapoi. Sally se uită la mâinile lui Philip.

— Ia uită-te, sunt vinete.

— Lasă, dragă, că nu-i nimic, e o chestie de circulaţie. Peste un minut o să-mi revină sângele.

— Ia dă-le încoace!

Îi luă mâinile într-ale ei şi i le frecă, mai întâi dreapta şi apoi stânga, până îşi recăpătară culoarea normală. Philip, emoţionat şi nedumerit, se uita la ea. Nu-i putea spune nimic din pricina copiilor şi nici nu-i întâlni privirea; dar era convins că ochii ei nu-i evită anume pe ai lui, ci pur şi simplu întâmplarea făcuse să nu-şi încrucişeze privirile. În cursul zilei nimic din purtarea ei n-o arăta câtuşi de puţin conştientă că s-ar fi petrecut ceva între ei. Poate doar faptul că era ceva mai vorbăreaţă decât de obicei. Când se aşezară din nou cu toţii în lanul de hamei, ea îi spuse maică-sii că Philip n-a fost deloc cuminte şi că a stat în apă până s-a învineţit de frig. Părea de necrezut şi totuşi se părea că singurul efect al întâmplării din seara trecută fusese să stârnească în ea un sentiment de ocrotire faţă de el; avea aceeaşi dorinţă instinctivă de a-l trata ca o mamă pe care o manifesta şi faţă de fraţii şi surorile ei.

Abia seara fu din nou singur cu ea. Gătea cina, iar Philip şedea pe iarbă lângă foc. Doamna Athelny se dusese în sat ca să facă nişte cumpărături, iar copiii se împrăştiară să-şi vadă de-ale lor. Philip şovăia dacă să vorbească sau nu. Era foarte agitat. Sally îşi vedea de treabă, senină şi competentă, şi accepta cu placiditate tăcerea care pe el îl stânjenea atât de mult. Philip nu ştia cum să înceapă. Sally vorbea rareori dacă nu-i adresa altcineva cuvântul sau dacă n-avea ceva deosebit de spus. În cele din urmă, Philip nu mai putu suporta.

— Nu eşti supărată pe mine, Sally? izbucni el pe

neaşteptate.
Sally ridică ochii, calmă, şi-l privi fără emoţie.
— Eu? Nu. De ce-aş fi?
Philip fu surprins şi nu răspunse. Sally dădu la o parte capacul de pe o oală, amestecă în ea şi puse capacul la loc. În aer se răspândi un miros apetisant. Sally se mai uită o dată la Philip cu un zâmbet calm care abia îi deschise buzele; de fapt zâmbetul era mai mult în ochi.
— Eu te-am plăcut dintotdeauna, zise ea.
Inima lui Philip zvâcni tare în piept; simţi cum îi năvăleşte sângele în obraji. Zâmbi silit, firav.
— N-am ştiut asta.
— Pentru că eşti un fleţ.
— Nu înţeleg de ce mă placi.
— Nici eu.
Sally mai puse vreascuri pe foc.
— Am ştiut că te plac din ziua în care ai venit la noi atunci când dormiseşi pe afară şi flămânziseşi zile întregi, ţi-aduci aminte? Atunci când eu şi cu mama ţi-am pregătit pătuţul lui Thorpe.
Philip se împurpură iar, pentru că habar n-avusese că ea ştia ce s-a întâmplat atunci. De altfel şi el îşi amintea incidentul cu groază şi ruşine.
— De aceea n-am vrut să am nimic de-a face cu alţii. Ţi-aduci aminte de tânărul ăla cu care voia mama să mă mărit? Eu l-am lăsat să vină la noi la ceai pentru că o ţinea tot una şi bună, dar ştiam de la început că am să-l refuz.
Philip era atât de surprins încât nu găsea nimic de spus. În inima lui stăruia un sentiment ciudat; nu ştia exact ce este, afară doar de cazul când ar fi fost fericire. Sally mai amestecă o dată în oală.
— Copiii ăia ar trebui sa se grăbească să vină încoace. Nu ştiu unde s-or fi împrăştiat. E gata cina.
— Să mă duc să văd dacă nu-i pot găsi eu? întrebă Philip.
Era o adevărată uşurare să poată vorbi despre lucruri practice.
— Mda, ca să-ţi spun drept, n-ar fi rău deloc... Uite că vine şi mama.

Apoi, când Philip se ridică, Sally îl privi fără pic de stânjeneală.

— Să vin să mă plimb cu tine diseară după ce-i cule pe copii?

— Da.

— Atunci aşteaptă-mă acolo la pârleaz şi, când sunt gata, vin şi eu.

Philip aşteptă sub lumina stelelor, aşezat pe pârleaz; de-o parte şi de alta era gardul viu cu mure care dădeau în pârg. Din pământ se înălţau aromele îmbelşugate ale nopţii şi aerul era dulce şi liniştit. Inima îi bătea nebuneşte în piept. Nu înţelegea nimic din ceea ce i se întâmpla. Pentru el, noţiunea de pasiune era asociată cu strigăte şi lacrimi, şi izbucniri, şi la Sally nu era nimic din toate astea; dar el nu ştia ce altceva decât pasiunea ar fi putut s-o determine să i se dea lui.

Dar o pasiune pentru el? N-ar fi fost surprins dacă ea ar fi căzut în braţele vărului ei – Peter Gann – băiat înalt, subţirel şi drept ca luminarea, cu faţa arsă de soare, cu mersul elastic şi paşii lungi. Philip se întrebă ce-o fi găsind fata la el. De fapt, nici nu ştia dacă Sally îl iubeşte aşa cum înţelegea el iubirea. Şi totuşi? Era convins de puritatea ei. Avea o vagă idee că fusese vorba de o îmbinare a multor lucruri, lucruri pe care ea le simţea fără însă a fi conştientă de ele – beţia aerului şi mirosul hameiului, şi noaptea, instinctele sănătoase ale unei femei lipsite de afectare, o tandreţe care umplea inima până la refuz şi un sentiment care avea în el ceva de mamă, ceva de soră; şi ea îi dăduse tot ce putea să dea, pentru că inima ei era darnică.

Auzi paşi pe drum şi din întuneric se desprinse o siluetă.

— Sally, şopti el.

Sally se opri şi se apropie de pârleaz şi, odată cu ea, veniră şi mirosurile dulci şi curate ale peisajului rural. Parcă ar fi adus cu ea aroma finului de curând cosit, mireasma hameiului copt şi prospeţimea ierbii tinere. Buzele ei lipite de ale lui erau moi şi cărnoase, şi simţea din plin trupul ei frumos şi puternic în braţele lui.

— Lapte şi miere, zise el. Tu eşti ca un râu de lapte şi

miere.

O sili să-şi închidă ochii şi-i sărută pe rând pleoapele. Braţul ei voinic şi musculos era gol până la cot; el îl pipăi şi se minună de frumuseţea lui; strălucea prin beznă; Sally avea o piele ca cea pictată de Rubens, uluitor de deschisă la culoare şi transparentă, şi pe o parte a braţului erau perişori aurii. Era braţul unei zeiţe saxone. Dar nicio fiinţă nemuritoare nu avea o naturaleţe atât de perfectă şi de familiară; şi Philip se gândi la grădina unei căsuţe cu flori dragi care înfloresc în inimile tuturor oamenilor, la nalba şi la trandafirul alb cu roşu numit, şi Lancaster[267], şi la coada şoricelului, şi la garofiţa de grădină, şi la caprifoi, nemţişor şi ochii şoricelului.

— Cum poţi să ţii tu la mine? o întrebă el. Sunt un om neînsemnat, şi infirm, şi banal, şi unt.

Sally îi apucă faţa cu amândouă mâinile şi-l sărută pe gură.

— Eşti un mare fleţ, asta eşti, zise ea.

Capitolul CXXI

Când se încheie culesul hameiului, Philip se întoarse la Londra împreună cu familia Athelny, având în buzunar confirmarea angajării ca intern la Spitalul Sf. Luca. Îşi închirie o garsonieră modestă în cartierul Westminster şi, la începutul lunii octombrie, intra în pâine. Munca era interesantă şi variată; în fiecare zi învăţa ceva nou; se simţea un om oarecum important; şi o vedea destul de des pe Sally. Viaţa i se părea neobişnuit de plăcută. De obicei, era liber pe la şase, în afară de zilele în care făcea de serviciu la dispensar, şi după aceea se ducea la atelierul la

---

[267] Aluzie la emblemele casei de York şi Lancaster, reprezentând un trandafir alb, respectiv unul roşu, fapt care a făcut ca războiul civil din anii 1455–1485, purtat între cele două case, să capete denumirea de Războiul celor Două Roze.

care lucra Sally ca s-o aştepte la ieşire. Mai totdeauna erau câţiva tineri care se învârteau prin faţa „intrării de serviciu” sau ceva mai departe, la primul colţ; şi fetele care ieşeau perechi-perechi sau în mici grupuri, îşi dădeau coate sau începeau să chicotească, de îndată ce-i recunoşteau. Îmbrăcată cu rochia ei neagră simplă, Sally arăta cu totul altfel decât fetişcana de la ţară care culesese hamei cot la cot cu el. Pornea repede-repede din uşa atelierului, dar încetinea pasul când îl întâlnea şi-l saluta cu obişnuitul ei zâmbet calm. Mergeau împreună pe străzile aglomerate. El îi vorbea despre munca de la spital, iar ea îi povestea ce-a făcut în ziua respectivă la atelier. Philip ajunsese să ştie numele tuturor colegelor ei. Constată că Sally are un simţ al ridicolului – foarte stăpânit, dar nu mai puţin dezvoltat – şi făcea observaţii extrem de amuzante prin umorul lor neaşteptat despre fetele de la atelier sau despre bărbaţii care mureau după ele. Relata într-un fel foarte caracteristic, grav, de parcă n-ar fi avut nimic comic în el, şi totuşi atât de pătrunzător şi ascuţit, încât îl făcea pe Philip să izbucnească în hohote de încântare. Apoi se uita la el cu ochi zâmbitori care arătau că şi ea e conştientă de umorul pe care-l are. Îşi strângeau mâna când se întâlneau şi se despărţeau tot atât de oficial. Odată, Philip o pofti să ia ceaiul în garsoniera lui, dar ea refuză.

— Nu. Asta n-am s-o fac. Ar fi ciudat.

Niciodată nu schimbau o vorbă de iubire. Parcă Sally nici n-ar fi dorit altceva decât tovărăşia lui pe drum. Şi totuşi, Philip avea convingerea deplină că fata se bucură când e cu el. Pentru el, Sally rămânea aceeaşi enigmă pe care o reprezentase de la început. Nu ajungea nici acum să-i înţeleagă comportarea; dar, cu cât o cunoştea mai bine, cu atât o îndrăgea mai mult; era capabilă şi stăpânită şi de o cinste fermecătoare; simţeai că te poţi bizui pe ea în orice împrejurare.

— Eşti o fată grozav de cumsecade, îi zise el odată, fără nicio legătură.

— Eu cred că sunt la fel ca toţi ceilalţi, răspunse ea.

Philip ştia că n-o iubeşte. Simţea pentru ea o mare

afecţiune şi-i plăcea tovărăşia ei, cu ciudata ei putere de alinare; şi avea pentru ea un sentiment pe care i se părea ridicol să-l manifeste faţă de o ucenică de croitorie în vârstă de nouăsprezece ani: o respecta. Şi îi admira sănătatea impresionantă. Era un animal splendid, fără nici cel mai mic defect; şi perfecţiunea fizică îl umplea întotdeauna de un respect plin de admiraţie. Fata îl făcea să se simtă nedemn.

Apoi, într-o bună zi, la vreo trei săptămâni după ce se întorseseră la Londra, în timp ce umblau împreună, Philip observă că fata e neobişnuit de tăcută. Seninătatea expresiei ei fusese umbrită de o uşoară cută ivită între sprâncene; era începutul unei încruntări.

— Ce s-a întâmplat, Sally? întrebă el.

Fata nu întoarse capul spre el şi privi drept înainte şi se coloră şi mai tare la faţă.

— Nu ştiu.

Philip înţelese imediat ce e în mintea ei. Brusc, inima începu să-i bată mai repede şi simţi că păleşte.

— Ce vrei să spui? Te temi că...?

Se opri locului. Nu putea merge mai departe. Niciodată nu-i trecuse prin minte o asemenea eventualitate. Apoi văzu că fetei îi tremură buzele şi că de abia se ţine să nu plângă.

— Nu sunt prea sigură. Poate că nu-i nimic de fapt.

Merseră o vreme în tăcere până ajunseră în colţ la Chancery Lane, unde se despărţeau întotdeauna. Sally îi întinse mâna şi zâmbi.

— Încă nu trebuie să te nelinişteşti. Să sperăm că toate or să se aranjeze.

Philip se îndepărtă cu mintea cuprinsă într-un vălmăşag de gânduri. Vai, ce zevzec fusese! Asta e primul lucru care îl izbi, faptul că fusese un zevzec prăpădit şi nenorocit; îşi repetă aceste cuvinte de zeci de ori, pradă mâniei. Se dispreţuia. Cum putuse să se bage într-un asemenea bucluc? Dar, în acelaşi timp, pentru că gânduri le se fugăreau unul pe altul prin creierul lui, cu toate că păreau încleştate într-un caier imposibil de descâlcit, ca bucăţelele unui joc de traforaj văzute într-un coşmar, se întrebă ce o

să se facă. Totul era atât de limpede dinaintea ochilor lui, toate lucrurile către care tinsese de atâta vreme şi care, în sfârşit, ajunseseră să fie aproape-aproape de concretizare acum erau împinse departe de tâmpenia lui de neconceput, care ridicase o nouă piedică în cale. Philip nu fusese niciodată în stare să treacă peste ceea ce el recunoştea că e un defect în dorinţa sa hotărâtă de a avea o viaţă bine rânduită – şi anume pasiunea lui de a trăi în viitor; şi nici nu se apucase bine de lucru la spital că şi începuse să se ocupe de aranjamentele pentru voiaj. Pe vremuri, încercase adeseori să nu-şi făurească prea în amănunt planurile, pentru că asta nu-i adusese decât dezamăgiri; dar acum, când ţelul său era atât de aproape, nu vedea niciun rău în a se lăsa în voia unui dor căruia îi venea atât de greu să i se împotrivească. În primul rând, voia să se ducă în Spania. Asta era ţara pe care o avea el la inimă; şi, între timp, ajunsese să fie pătruns de spiritul ei, de romantismul şi culoarea, şi istoria, şi grandoarea ei; simţea că pentru el această ţară deţine în mod special un mesaj pe care niciun alt tărâm nu putea să i-l transmită. Cunoştea deja minunatele oraşe vechi, de parcă ar fi bătut din copilărie uliţele lor întortocheate: Cordova, Sevilla, Toledo, Leon, Tarragona, Burgos. Marii pictori ai Spaniei erau pictorii sufletului lui, şi pulsul i se accelera când îşi imagina extazul de care ar fi fost cuprins aflându-se faţă în faţă cu operele acelea, mult mai semnificative decât oricare altele pentru inima lui chinuită şi neliniştită. Îi citise pe marii poeţi, mai caracteristici pentru neamul lor decât poeţii altor ţări, întrucât păreau să-şi fi găsit un izvor de inspiraţie nicidecum în curentele generale ale literaturii mondiale, ci în câmpiile toride şi înmiresmate şi în munţii sumbri ai ţării lor. Încă vreo câteva luni de-aci înainte şi avea să audă, cu propriile sale urechi, vorbindu-se de jur-împrejurul lui limba care i se părea cea mai potrivită pentru măreţia sufletului şi a pasiunii. Gustul său rafinat îi sugerase că Andaluzia e prea moale şi senzuală, chiar puţin vulgară, pentru a-i satisface ardoarea; şi imaginaţia lui prefera să hălăduiască mai mult pe întinderile bătute de vânturi ale Castiliei şi prin

asprimile magnifice ale peisajului aragonez şi leonez. Nu ştia exact ce anume o să-i ofere aceste contacte necunoscute, dar simţea că o să adune în ele o forţă şi o hotărâre care o să-l facă mai capabil să înfrunte şi să înţeleagă minunile multiple şi diverse ale unor locuri mai îndepărtate şi mai stranii.

Pentru că nu era decât un început. Intrase în contact cu diferitele societăţi de navigaţie care angajau medici pe vapoarele lor şi le cunoştea exact rutele, iar de la oamenii care călătoriseră cu ele ştia care sunt avantajele şi dezavantajele fiecărei linii. Excluse de la început Compania Orientală şi Compania P & O[268]. Era greu să obţii un loc pe un vapor de-al lor; şi pe urmă, faptul că ele aveau mai mult vase de pasageri îi lăsa prea puţină libertate personalului medical; dar erau alte societăţi care trimiteau cargoboturi mari în călătorii tihnite în Orient, cu escale de diferite durate prin tot soiul de porturi, uneori o zi sau două, iar alteori două săptămâni, dându-ţi răgaz suficient; şi adeseori era posibil să mai faci şi o plimbare în interiorul ţării respective. Salariul era prost şi mâncarea la limita acceptabilului, aşa că posturile acestea nu erau prea solicitate, şi deci un absolvent de la şcoala londoneză avea cele mai multe şanse să obţină unul dacă-l cerea. Întrucât pasageri erau puţini – doar unul-doi dacă se nimereau să plece după treburi din vreun port mai mic în altul – viaţa pe bord era plăcută, şi atmosfera prietenoasă. Philip ştia pe de rost lista escalelor pe care le făceau; şi fiecare dintre aceste oraşe îi evoca viziuni ale soarelui tropical, ale culorilor magice şi ale forfotei unei vieţi intense, misterioase. Viaţa! Asta dorea el. În sfârşit avea să intre în contact direct cu viaţa. Şi, poate, de la Tokio sau Shanghai ar fi fost posibil să se transfere la o altă companie de navigaţie şi să coboare până la insulele Pacificului de Sud. Pretutindeni era nevoie de medici. Ar fi avut poate ocazia să se ducă în interiorul Birmaniei, şi ce jungle luxuriante n-ar fi putut vizita în Sumatra sau Borneo? Era încă tânăr şi timpul nu conta pentru el. În Anglia nu era legat de nimic şi

[268] Societatea de Navigaţie Peninsulară şi Orientală.

de nimeni, n-avea rude şi nici prieteni; putea cutreiera lumea în lung şi-n lat timp de ani de zile, învăţând să cunoască frumuseţea, şi minunăţia, şi diversitatea vieţii.

Şi acum se ivise întâmplarea asta. Îşi alungă din minte gândul că poate Sally s-a înşelat; avea o ciudată certitudine că fata are dreptate; la urma urmei, era şi foarte probabil; oricine îşi putea da seama că natura a plămădit-o ca să fie mamă. El ştia ce ar trebui să facă. N-ar trebui să lase ca incidentul să-l abată nici măcar cu o iotă din cale. Se gândi la Griffiths; îşi putea foarte uşor închipui cu câtă indiferenţă ar fi primit tânărul acela o asemenea veste; ar fi considerat-o o pacoste îngrozitoare şi şi-ar fi luat îndată picioarele la spinare, ca un băiat înţelept ce era; ar fi lăsat-o pe fată să se descurce cum putea. Philip îşi spuse că dacă acest lucru s-a întâmplat era numai şi numai pentru că fusese din capul locului inevitabil. Iar el nu era cu nimic mai vinovat decât Sally; fata nu era de pe altă lume şi ştia cum stau lucrurile. Şi nu-şi asumase riscul cu ochii închişi. Dar ar fi fost o nebunie pentru el să permită unui asemenea accident să-i tulbure întregul curs al vieţii. Era unul dintre puţinii oameni profund conştienţi de caracterul efemer al vieţii şi de necesitatea stringentă de a profita din plin de ea. Pentru Sally, avea să facă tot ce va putea; îi dădea mâna să-i ofere o sumă suficientă. Un caracter puternic nu s-ar lăsa niciodată abătut de la ţelurile lui.

Philip îşi spuse toate astea, dar ştia foarte bine că n-o s-o poată face. Pur şi simplu nu era în stare. Se cunoştea destul de bine.

„Sunt al dracului de slab de înger”, mormăi el pierzându-şi nădejdea.

Sally îi acordase încrederea ei şi se purtase frumos cu el. Philip pur şi simplu nu putea face un lucru care, în pofida raţiunii lui, rămânea totuşi oribil. Ştia că n-o să-i tihnească deloc călătoriile dacă o să-l obsedeze gândul că ea e nenorocită. Şi, pe urmă, mai era vorba şi de tatăl şi mama ei; ei îl trataseră întotdeauna admirabil; era imposibil să le răsplătească bunătatea cu ingratitudine. N-avea altceva de făcut decât să se însoare cât mai repede posibil cu Sally. O

să-i scrie doctorului South, o să-i spună că se căsătoreşte curând şi că, dacă oferta lui mai e valabilă, el e gata s-o accepte. Genul acesta de clientelă, în rândurile sărăcimii, era singurul la care putea spera; în mijlocul săracilor, infirmitatea lui nu conta şi ei nici n-aveau să rânjească dispreţuitori văzând felul simplu de a fi al soţiei lui. Era curios că se gândea la ea ca fiind nevasta lui, asta îi dădea o senzaţie ciudată, dar dulce; şi în suflet i se revărsă un val de emoţie la gândul că ea poartă în pântece copilul lui. Nu se îndoia că doctorul South o să-l accepte cu bucurie şi începu să-şi imagineze viaţa pe care o s-o ducă împreună cu Sally în satul acela de pescari. O să aibă o căsuţă cu vedere spre mare şi o să urmărească vapoarele maiestuoase îndreptându-se spre ţări pe care el n-o să ajungă niciodată să le cunoască. Poate că ăsta era şi lucrul cel mai înţelept. Cronshaw îi spusese că realităţile vieţii nu contau câtuşi de puţin pentru cel care, prin puterea imaginaţiei, ţinea în mână tărâmurile îngemănate ale spaţiului şi timpului. Era adevărat. „O vei iubi mereu, mereu va fi frumoasă."[269] Cadoul de nuntă pentru soţia lui avea să fie alcătuit din marile lui speranţe. Jertfire de sine! Philip se simţea înălţat sufleteşte de frumuseţea ei şi toată seara nu se gândi decât la această jertfă. Era atât de emoţionat încât nu mai putea citi. Parcă îl goni cineva afară pe stradă şi se plimbă în sus şi în jos pe Birdcage Walk, cu inima bătându-i de bucurie. Murea de nerăbdare. Voia să vadă fericirea oglindită pe faţa lui Sally când o să-i facă această propunere şi, dacă n-ar fi fost atât de târziu, s-ar fi dus chiar atunci la ea. Îşi alcătui în minte tabloul serilor lungi pe care avea să le petreacă împreună cu Sally în locuinţa lor intimă, cu storurile ridicate ca să poată savura priveliştea mării; el cu cărţile lui, ea aplecată asupra lucrului de mână, cu faţa ei gingaşă, înfrumuseţată de umbrele abajurului. Aveau să vorbească despre copilaşul care creştea şi, când Sally îşi va întoarce ochii spre el, o să poată citi în ei flacăra dragostei. Şi pescarii cu nevestele lor, care-i alcătuiau clientela, o să înceapă să-i îndrăgească, iar ei, la rândul lor, o să

---

[269] Citat din *Odă unei urne greceşti* de John Keats (1795–1821).

împărtăşească bucuriile şi durerile acestor oameni simpli. Dar gândurile lui reveniră la copilul pe care avea să i-l nască Sally. Deja simţea crescând în el o pasiune devotată pentru copil. Se gândea cum o să mângâie braţele şi picioarele splendide ale copilului; ştia că o să fie un băiat frumos; şi o să-i transmită băiatului toate visurile lui legate de o viaţă îmbelşugată şi variată. Şi, meditând la peregrinările îndelungate din trecutul lui, accepta toate astea cu bucurie. Accepta diformitatea care îi îngreunase şi-i înăsprise într-atât viaţa; ştia că îi viciase caracterul, dar acum vedea totodată că, datorită ei, căpătase acea putere de introspecţie care-i adusese atâta încântare. Fără ea n-ar fi ajuns niciodată la profunda apreciere a frumuseţii, la pasiunea lui pentru artă şi literatură şi la interesul pentru spectacolul variat al vieţii. Ridicolul şi dispreţul, care de atâtea ori îi fuseseră aruncate în faţă, făcuseră ca mintea lui să se concentreze asupra vieţii sale interioare şi dăduseră naştere acelor flori despre care el simţea că n-or să-şi piardă niciodată parfumul. Apoi văzu că normalul este lucrul cel mai rar din lume. Toţi oamenii aveau un defect sau altul, al trupului sau al minţii; se gândi la toate cunoştinţele lui de ieri şi de azi (lumea întreagă era ca un imens spital, fără început şi fără sfârşit); vedea o procesiune nesfârşită de oameni cu trupul sau mintea strâmbă, unii cu boli ale cărnii, cu inima slabă sau plămânii slabi, şi alţii cu boli ale spiritului – voinţă lâncedă sau pasiune nestăpânită pentru băutură. În momentul acesta, era în stare să se lase însufleţit de o sfântă compasiune pentru toţi ceilalţi. Erau instrumentele neputincioase ale soartei oarbe. Se vedea în stare să-l ierte pe Griffiths pentru trădare şi pe Mildred pentru chinurile pe care i le pricinuise. N-avuseseră încotro, nu se putuseră împotrivi. Singurul lucru rezonabil era să accepte ceea ce e bun în oameni şi să se arate îngăduitor cu defectele lor. Îi trecură prin minte cuvintele rostite de Mântuitor când era pe moarte: „Iartă-i, Doamne, că nu ştiu ce fac”.

Capitolul CXXII

Aranjase cu Sally s-o întâlnească sâmbătă la Galeria Naţională. Ea trebuia să vină acolo de îndată ce scăpa de la atelier şi se înţeleseseră să ia prânzul împreună. N-o mai văzuse de două zile şi, în tot acest timp, entuziasmul nu-l părăsise nicio clipă. Tocmai pentru că savura acest sentiment, nu făcuse nicio încercare de a o vedea pe Sally. Îşi repetase în gând cuvânt cu cuvânt ceea ce avea să-i spună şi felul în care voia să-i vorbească. Acum însă nu mai putea suporta aşteptarea. Îi scrisese doctorului South şi avea în buzunar telegrama de răspuns pe care o primise chiar în dimineaţa aceea:

„Concediez imbecilul cu oreion. Când vii?”

Philip porni de-a lungul Străzii Parlamentului. Era o zi frumoasă şi lumina soarelui strălucitor, dar rece dansa pe străzi. Trotuarele erau pline de lume. În depărtare, se vedea o ceaţă subţire care estompa gingaş contururile nobile ale clădirilor. Traversă Piaţa Trafalgar. Deodată inima i se răsuci dureros în trup; văzu în faţa lui o femeie care i se păru a fi Mildred. Avea aceeaşi siluetă şi acelaşi mers, cu felul ei caracteristic de a-şi târî picioarele. Fără să se gândească, dar cu inima bătându-i agitată, se grăbi s-o ajungă din urmă şi, când femeia întoarse capul, constată că e o necunoscută. Avea faţa mult mai bătrână, cu pielea galbenă şi zbârcită. Philip încetini pasul. Simţi o uşurare nespusă, dar nu numai uşurare; era şi dezamăgire în ceea ce simţea; îl cuprinse scârba de el însuşi. Oare n-o să se elibereze niciodată de patima aceea? În adâncul inimii lui, în ciuda a tot ceea ce i s-ar fi putut întâmpla, simţea că o să stăruie întotdeauna o sete stranie şi disperată de femeia aceea josnică. Dragostea pentru ea îi pricinuise atâtea suferinţe, încât ştia că n-o să scape niciodată de ea, niciodată. Numai moartea putea să-i astâmpere definitiv

dorinţa.

Dar îşi smulse junghiul din inimă. Se gândi la Sally şi la ochii ei blânzi şi albaştri; şi, fără să-şi dea seama, buzele lui schiţară un zâmbet. Urcă treptele Galeriei Naţionale şi se opri în prima sală, ca fata să-l vadă de cum o intra. Întotdeauna era o consolare pentru el să se afle printre tablouri. Nu privea în mod special la niciunul, ci lăsa splendoarea coloritului lor, frumuseţea contururilor să-i înrâurească sufletul. Imaginaţia lui lucra, învârtindu-se în jurul lui Sally. O să fie o plăcere s-o ia din Londra aceea în care părea o figură cu totul nefirească, la fel ca o albăstriţă într-o florărie printre orhidee şi azalee; acolo, în lanul de hamei din Kent, înţelesese că ea nu aparţine oraşului; şi era sigur că o să înflorească spre o frumuseţe încă şi mai aleasă sub cerul dulce din Dorsetshire. Sally veni, şi Philip se sculă în picioare ca să-i iasă în întâmpinare. Era îmbrăcată în negru, cu manşete albe şi cu un guler mare de olandă. Îşi strânseră mâinile.

— Mă aştepţi de mult?

— Nu. De zece minute. Ti-e foame?

— Nu cine ştie ce.

— Hai să mai stăm puţin aici, ce zici?

— Dacă vrei tu...

Rămaseră liniştiţi alături fără să vorbească. Philip se bucura că o simte lângă el. Îl încălzea sănătatea ei strălucitoare. Parcă era înconjurată de o aureolă născută dintr-un licăr de viaţă pe care-l purta întotdeauna cu ea.

— Ei, cum îţi merge? întrebă el în cele din urmă, cu un uşor zâmbet.

— A, totul e în regulă. A fost o alarmă falsă.

— Ce vorbeşti?

— Ce, nu te bucuri?

Pe Philip îl cuprinse o senzaţie extraordinară. Fusese sigur că bănuiala lui Sally e perfect întemeiată; nici măcar o clipă nu-i trecuse prin minte că ar fi existat posibilitatea de a se înşela. Toate planurile lui erau deodată răsturnate, şi existenţa închipuită în atâtea amănunte nu mai era decât un vis care n-avea să se realizeze niciodată. Era din nou

liber. Liber! Nu mai avea nevoie să renunţe la niciunul dintre planuri şi avea din nou viaţa în mâinile sale ca să facă ce vrea cu ea. Dar nu simţea niciun fel de entuziasm, ci numai descurajare. I se strânse inima. Viitorul se întindea înaintea lui ca un pustiu sfâşietor şi gol. Parcă ar fi navigat ani de zile pe o întindere nesfârşită de ape între primejdii şi privaţiuni şi ar fi ajuns în cele din urmă într-un port frumos, dar, tocmai când să intre în rada lui, s-ar fi stârnit un vânt potrivnic şi l-ar fi împins din nou în largul mării; şi, pentru că-şi lăsase mintea să stăruie prin pajiştile acestea dulci şi prin pădurile încântătoare ale pământului, deserturile nesfârşite ale oceanului îl umpleau de spaimă. Nu putea să mai înfrunte din nou singurătatea şi furtuna. Sally îl privi cu ochii ei limpezi.

— Nu te bucuri? întrebă ea din nou. Credeam că o să sari în sus de bucurie.

Philip îşi înălţă spre ea ochii tulburi de spaimă.

— Nu cine ştie ce, mormăi el.

— Dar ştii că eşti nostim! Majoritatea bărbaţilor nu şi-ar mai fi încăput în piele de bucurie.

Philip îşi dădu seama că se păcălise singur; nu jertfa de sine îl îndemnase să se gândească la însurătoare, ci dorinţa de a avea o soţie, un cămin şi multă dragoste; şi acum, când toate păreau să-i fugă printre degete, îl apuca disperarea. Dorea lucrul acesta mai mult decât orice altceva pe lume. Ce-i păsa lui de Spania şi de oraşele ei, de Cordova, Toledo şi Leon? Ce însemnau pentru el pagodele Birmaniei şi lagunele insulelor din Mările Sudului? Pentru el, America era chiar acum prezentă aici. I se părea că toată viaţa alergase după idealuri insuflate de alţi oameni, prin cuvintele sau scrierile lor, şi nu de dorinţele propriei sale inimi. Întotdeauna îşi alesese drumul după ceea ce crezuse că s-ar cuveni făcut şi niciodată după ceea ce dorise din tot sufletul să facă. Acum lăsă toate acestea la o parte cu un gest de enervare. Trăise întotdeauna în viitor şi prezentul îi scăpase mereu, mereu printre degete. Idealurile lui? Se gândi la dorinţa lui de a crea o ţesătură, complicată şi frumoasă, din miriadele de amănunte fără noimă ale vieţii:

oare nu văzuse şi el că ţesătura cea mai simplă, cea în care un om se naşte, munceşte, se căsătoreşte, are copii şi moare, era totodată şi cea perfectă? Se prea poate că a te abandona fericirii însemna să accepţi înfrângerea, dar era o înfrângere mult mai bună decât nenumărate victorii.

Se uită repede la Sally şi se întrebă ce-o fi în mintea ei, iar apoi întoarse din nou capul.

— Voiam să te cer de nevastă, zise el.

— M-am gândit eu că s-ar putea să-ţi treacă aşa ceva prin cap, dar n-aş fi vrut să-ţi stau în cale.

— Câtuşi de puţin.

— Bine, dar cum rămâne cu călătoriile tale, cu Spania şi toate alelalte?

— Dar de unde ştii tu că eu vreau să călătoresc?

— Păi era normal să mai ştiu şi eu câte ceva, că doar te-am tot auzit vorbind cu tata despre călătorii până vă venea rău.

— Nu dau doi bani pe toate astea.

Făcu o pauză de o clipă şi apoi şopti cu glasul răguşit de emoţie:

— Nu vreau să te părăsesc! Nu pot să te părăsesc!

Sally nu răspunse, Philip nu ştia ce gândeşte.

— Sally, mă întreb dacă vrei să mă iei de bărbat.

Sally nu se clinti, şi pe faţa ei nu se văzu niciun licăr de emoţie, dar îi răspunse fără să se uite la el:

— Dacă ţii tu.

— Dar tu nu vrei?

— Ba bineînţeles că aş vrea să am şi eu un cămin şi ar fi şi timpul să mă aşez şi eu la casa mea.

Philip zâmbi puţin. Între timp, ajunsese s-o cunoască destul de bine, şi felul ei de-a se purta nu-l mai surprindea.

— Dar nu vrei să te măriţi cu *mine*?

— Cu altcineva nici nu m-aş mărita.

— Atunci totul s-a aranjat.

— Mama şi cu tata or să se cam mire, nu?

— Sunt foarte fericit.

— Mi-e foame, zise ea.

— Scumpa de ea!

Philip zâmbi, îi luă mâna într-a lui şi i-o strânse. Se ridicară şi ieşiră din muzeu. Se opriră la balustradă şi priviră Piaţa Trafalgar. Birjele şi autobuzele alergau încoace şi încolo, mulţimea trecea grăbită în toate direcţiile şi soarele strălucea.

În seria CLASICII MODERNITĂŢII a „Bibliotecii Polirom”
au apărut:

Mihail Bulgakov – *Cupa vieţii*
Mihail Bulgakov – *Inimă de câine*
Mihail Bulgakov – *Garda albă*
Mihail Bulgakov – *Scene moscovite*
Mihail Bulgakov – *Însemnările unui tânăr medic*
Mihail Bulgakov – *Corespondenţă. Jurnale*
Dino Buzzati – *Deşertul tătarilor*
Dino Buzzati – *O dragoste*
Dino Buzzati – *Marele portret*
Dino Buzzati – *Bàrnabo, omul munţilor. Secretul Pădurii Bătrâne*
Dino Buzzati – *Cele mai frumoase povestiri*
Dino Buzzati – *Monstrul Colombre şi alte cincizeci de povestiri*
Italo Calvino – *Castelul destinelor încrucişate*
Italo Calvino – *Palomar*
Italo Calvino – *Iubiri dificile*
Italo Calvino – *Dacă într-o noapte de iarnă un călător*
Italo Calvino – *Cavalerul inexistent*
Elias Canetti – *Orbirea*
William Faulkner – *Pogoară-te, Moise*
William Faulkner – *Zgomotul şi furia*
William Faulkner – *Absalom, Absalom!*
William Faulkner – *Lumină de august*
Francis Scott Fitzgerald – *Blândeţea nopţii*
Francis Scott Fitzgerald – *Marele Gatsby*
Francis Scott Fitzgerald – *Dincoace de Paradis*
Francis Scott Fitzgerald – *Un diamant cât Hotelul Ritz şi alte povestiri*
Max Frisch – *Eu nu sunt Stiller*
Max Frisch – *Homo faber*
Max Frisch – *Numele meu fie Gantenbein*
Max Frisch – *Montauk*
Daniil Harms – *Mi se spune capucin*

Aldous Huxley – *Minunata lume nouă. Reîntoarcere în minunata lume nouă*
Aldous Huxley – *Punct contrapunct*
Ernst Jiinger – *Cartea ceasului de nisip*
Ernst Jiinger – *Grădini şi drumuri. Însemnări caucaziene*
Ernst Jiinger – *Pagini din Kirchhorst. Coliba din vie (Anii de ocupaţie)*
D.H. Lawrence – *Amantul doamnei Chatterley*
D.H. Lawrence – *Fata pierdută*
D.H. Lawrence – *Fii şi îndrăgostiţi*
D.H. Lawrence – *Şarpele cu pene*
D.H. Lawrence – *Curcubeul*
D.H. Lawrence – *Păunul alb*
Nadejda Mandelştam – *Fără speranţă*
Nadejda Mandelştam – *Speranţa abandonată*
W. Somerset Maugham – *Luna şi doi bani jumate*
W. Somerset Maugham – *Vălul pictat*
W. Somerset Maugham – *Plăcerile vieţii*
Vladimir Nabokov – *Lolita*
Vladimir Nabokov – *Glorie*
Vladimir Nabokov – *Invitaţie la eşafod*
Vladimir Nabokov – *Ada sau ardoarea*
Flannery O'Connor – *Sfetnicul din sânge*
George Orwell – *O mie nouă sute optzeci şi patru*
George Orwell – *Ferma Animalelor*
George Orwell – *Zile birmaneze*
Boris Pasternak – *Doctor Jivago*
Boris Pasternak – *Sub înaltă protecţie*
J.D. Salinger – *Nouă povestiri*
J.D. Salinger – *De veghe în lanul de secară*
J.D. Salinger – *Dulgheri, înălţaţi grinda acoperişului şi Seymour: o prezentare*
J.D. Salinger – *Franny şi Zoey*
Miguel de Unamuno – *Trei nuvele exemplare şi un Prolog*
Miguel de Unamuno – *Jurnal intim*
Miguel de Unamuno – *Ceaţă*
P.G. Wodehouse – *Greşeala lordului Emsworth.*
P.G. Wodehouse – *Fulger în plină vară*

P.G. Wodehouse – *Nori grei deasupra Castelului Blandings*
P.G, Wodehouse – *S-a făcut, Jeeves!*
P.G. Wodehouse – *Codul de onoare al Wooster-ilor*
P.G. Wodehouse – *Sezonul de împerechere*
P.G. Wodehouse – *Un Pelican la Castelul Blandings*
P.G. Wodehouse – *Mulţumesc, Jeeves*
P.G. Wodehouse – *Bucuria matinală*
Thomas Wolfe – *De la moarte până-n zori*
Marguerite Yourcenar – *Ca o apă care curge*

Redactor: Delia Ungureanu
Coperta: Carmen Parii
Tehnoredactor: Gabriela Gheţău

Bun de tipar: ianuarie 2008. Apărut: 2008
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 * P.O. Box 266
700506, Iaţi, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232)21.74,40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap, 33,
O.P. 37 • P.O. Box 1-728, 030174
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro
Valoarea timbrului literar este de 2% din preţul
de vânzare şi se adaugă acestuia. Sumele se virează
la Uniunea Scriitorilor din România,
Nr. R044RNCB5101000001710001 BCR-UNIREA
Tiparul executat la S.C. Arta Grafică S.A.